

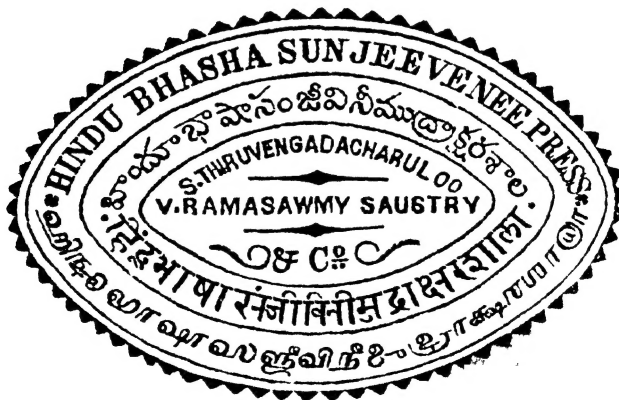
శ్రీరస్తు.

— 22.11.77

శ్రీభారద్వాజసులజలధికాస్తుభ
మహాకవిసీలకంఠదీక్షితవిరచితం

రసికజనహృదయరంజకవిలక్షణ
పదపదార్థసందర్భగర్భితం
సీలకంఠవిజయాఖ్యంచంపుకావ్యం
భారద్వాజవెల్లాలమహాదేవసూరివిరచిత
విబుధానందాఖ్యవ్యాఖ్యాసహితం.
పండితైస్సస్యకృతిష్కృత్య.
వ్యుత్పత్యపేక్షిజనోపయోగాయ
హిందూభాషాసంజీవీముద్రాక్షరశాలాయాం
తదధికారిభిః,
ముద్రాపితంచసద్విజయతేతరాం.

౧౮౭౪ సం - పిబ్రవరి.

నీలకంఠవిజయం.

శ్రీ గణాధిపతయే నమః

శ్రీ గణాధిపతయే నమః

—*—

శ్రీ నీలకంఠవిజయే - ప్రథమాశ్వాస

వ్యాఖ్యాన ప్రారంభః

—*—

యత్యే పాలవమా శ్రేణ మాద్యశోపి బుధాయతే | తాంవందేకంజ
నయనాంవాణీంవై ధససుందరీమ్ | వెల్లాలకులసంభూతమహాదేవేనసూ
రిణా | వివృతశ్రీ నీలకంఠవిజయస్యవిరచ్యతే || ఇహాఖిలుగురు ముఖావ
గతనిఖిలశ్రుతిప్రతిపురాణేతిహాసరహస్య స్సంపరిశీలిత వై య్యాసక
న్యాయనివయోమహానీలకంఠదీక్షితకవిశ్వివపారమ్యంవివత్సుః వస్తుత
శ్శివోతా-మణకథనప్రవృత్తానాం స్వకార్యేంతరాయా సంభవాదంత
రాయనివశ-కోపాయస్యలఫలత్వేపిశిష్టాచారపరిపాలనాయామణగత

శ్రీ మోమాగీర్భ్యోనమః

—*—

నీలకంఠ విజయా శ్శివ మ్మహా వ్యే

ప్రథమాశ్వాస ప్రారంభః

—*—

వందేవాంఛితలాభాయ కర్మకీంతున్నకథ్యతే | కింధమ్మతి
మనుత్త్యోస్సృష్టదేవతామవాజ్ఞానసగోచరముమామహేశ్వరాత్మకం
నతికర్మపరంబ్రహ్మశబ్దానభిధేయత్వేననిర్వికల్పం | వంద్యతే || వాంఛిత
లాభాయవాంఛితానామిష్టార్థానాంలాభాయప్రాప్త్యై- వందేలభి
వాదయే-నతికర్మపరంబ్రహ్మగమ్యతయాస్సృష్టోద్వ్యతత్యాహ || క
మేతి | కర్మకనమనకర్మకీమితిచేత్ || ౧ || కింపృచ్ఛాయాంజుగుప్సనత్వ
మరః- తతా-మణకథనకథ్యతేస్సృష్టం మోచ్యతేత్యర్థాశివను వదిథాతోస్స
కర్మకత్వాత్తత్సమభివ్యాహారకర్మాభిధానైవశ్యకతా వ్యేపితదనభిధా
కులభిచేత్ దంపతిశబ్దస్యాపభ్రంశేనద్వితీయాంతాభా సేనదంప

తిమిత్వ నెనకమణిదేశోనసంభవతి * నమైచ్చతవై నావభాషతవా ఇ
త్యాదినానిషిద్ధత్వాద్దేయబ్రహ్మణోధాపుంలక్షణేనల్పద్వితీయత్వాద్వి
భిన్నస్త్రీపుంసద్వయవాచకదంపతీశ్చత్య నెనకమణిదేశోనసంభవతీ
త్యాహ- దంపతిమితి- బూరియాంకింవ క్తవ్యంవా-ఉతాహ్వానాఅథవా॥
ని॥ అహహాఉతాహహాకిము తెత్యమరః- దంపతీశ్చతిబూరియాంకింవ క్త
వ్యంవా - ఉభయధాపితయోఃపూర్వస్యాపభ్రంశతయా ఉత్తరస్యా
ద్వితీయవాచకత్వాభావేనకర్తృనిదేశోనసంభవతీభావః॥ ౧ ॥

అవతారికా॥ పూర్వశ్లోకేమంగళ త్వేనసకమణిం వందనమభిధాయ- క
మణివిశేషనిదేశస్త్రునసంభవతి- మంగళాస్పదత్వేనవందనాహా-
స్యైశ్వరస్య-అపృథక్స్థిమిధునరూపత్వాన్మిధునాభిలాషకదంపతీశ్చ బ్రహ్మై
కవచనరాహిత్యేనద్వీవచనార్థస్యచైకస్మిన్బాధితత్వేనైత్యుక్తంభవ
మితిబ్రూయాముతాహహాదమ్పతీశ్చతి॥ ౧॥ దృష్ట్వాకాస్త్రు

భమఘరోగణమపిప్రక్రాంతవాదామిథోగీవాణాః

తివానసంతిభవ నేభారాదివఃకేవలమ్ | నిమగ్నం తేగర

తి-యద్యపి-ఉమామహేశ్వరాత్మకమిధునస్యఅస్పృథక్స్థిత్యేన ఏకత్వా
ద్వీవచనాంతశ్చబ్రెననిదేశోనసంభవతి- మిధునత్వాదేవఏక వచనాంత
శబ్రెనాపి-తథాపీశ్వరపూర్వాహంతఃపాతినాంలక్ష్మీనారాయణాదీనాంపృ
థక్స్థిమిధునరూపత్వాత్-ఖండశేషక వచనాంతశ్చబ్రెనవాసముదాయతో
ద్వీవచనాంతశ్చబ్రెనవానిదేశాహాత్వాత్తు-తో వందనకమణి విశేష
తోనిదేశంనైవక్షుమతేశ్చత్యాశంక్య - శివాదస్యేషాంతేషాంచ దేవా
నాంతచ్ఛక్యద్బలితస్వశక్తికత్వేన-అనీశ్వరత్వంమనసినిధాయావ తా
ర విశేష సర్వా తిశాయిశక్తిప్రతిపాదనెన - అపృథక్స్థి మిధునా
త్మకస్యైవశివస్యసర్వోత్తమత్వం తస్మాత్ స్తుతిపాత్రత్వంచ ప్రతి
పాదయతి॥ దృష్ట్వాతి॥ కాస్త్రుభంరత్నం - అఘరోగణందేవగణికానికరం
చ-దృష్ట్వా - మిథఃపరస్పరం - ప్రక్రాంతవాదాః - ప్రకాంతాఃఅర
భాఃవాదాఃమమేదంమమేయమిత్యాది వివాదాయైస్తైతథోక్తాః - దివ్య
స్వగణస్య- కేవలమతంతం-భారాఃభారభూతాః - గీర్వాణాఃదేవ

భువనైజగతి - కతివానసంతి-అనెకసంఖ్యాకాస్సంత్యేవైత్యర్థః - ఎతేన
యద్యపి బహవోగీర్వాణాస్సంతితథాపి తేషామనాప్తకామత్వాన్నపర
మేశ్వరత్వమిత్యుక్తంభవతిఉక్తంతేషామనీశ్వరత్వంభీతిమత్వకథనేనా
పిద్రీధయఃసకలజగదభయదానకథనైఅపృథగ్సీద్ధమిధునాత్మకస్వరూప
స్యేశ్వరస్యసర్వోత్తమత్వాత్తస్యైవస్తుతింప్రతిజానకస్తవ్యవ్యైవవం
ద్యత్వంస్వాభిమతం- స్వాభిమతవంద్యస్వరూపస్యచయథాననిదేశార్హ
తాతథాప్రాగేవాభ్యధాయాతిప్రథమశ్లోకేవందనకమర్చ్యతేనాభిప్ర
తస్యశివస్యసర్వోత్తమత్వంప్రతిపాదయతినిఘోగ్రింతథత్యాదినా॥ గర
లేహాలాహతే-నిఘోగ్రింతేసాగరాదుర్దతెసతి-సురగణైదేవసమూహే
దుక్రితవలాయితేసతి- విష్ణుపెసమస్తైవిజగతి-నిశ్చేష్టితేసతిచేష్టాశూన్య
సతి-యోదేవః-మాభైష్టేతిగిరాసహ-భయంనాపునతేతివాచాసాకం

చేత్తుతెసురగణైనిశ్చేష్టితేవిష్ణుపమాభైష్టేతిగిరావి

రాసధురియోదేవస్తమేవస్తుమః॥౨॥అపిచ॥ప॥లీఢా

లీఢపురాణసూక్తిశకలావష్టంభసమ్భావనాపర్యస్తశ్చ

తినేతుభిఃకతివయైన్-తెకలొసాంప్రతామ్|శ్రీకంఠోవ

భుర్యగై-అవిరాసతివిర్భువా-గిరాసహఅవిరాసేత్యుక్త్యాభగవతస్సర్వ
శక్తీత్వంప్రఖ్యాప్యతే-ఇతరథా - భయహేతుమనమసంధాయాభయ
దానానాచిత్వాత్-తంశివమేవస్తుమఃస్తుతికమతయాగృహీష్టామః - ఎవ
కారేణాన్యేహంబహునాంసత్వేపి తేహంస్తుతికమతయాలివివక్షిత
త్వంప్రతిపాద్యతే-తేనకమతయాలివివక్షితస్యేశ్వరస్య-అథనారీసర
మూతే-రేవసకలనిగమాగమప్రసిద్ధతయాకిందంపతిమిత్యాదిప్రాగు
క్తంసమంజసమిత్యనుసంధేయం॥ ...

౨॥ అ ॥ ఇథ్థంసోపపత్తికంమంగళమారచయ్యేదానీంస్వగ్రంథప్రతి
పాద్యస్యశివోతా-వస్యకలొప్రథమప్రవణకంశ్రీమదప్రయదీక్షిత
మాచార్యంసంభావయకలీశ్వరావతారత్వప్రతిపాదనేనతస్మిన్
రణైత్యంతమంగళబుద్ధిముత్పాద్యస్వశిష్యాగపిప్రవతయక * యదా
యదాహిధవ-స్యగ్లాభిభవతిభారత । అభ్యుత్థానమధన-స్యతదా

త్వానం సృజామ్యహమితీశ్వరోక్త్యనురోధేన- అనేకపాపంధైర్వేదవి
 స్థావితేసతితదుద్ధరణాయభగవాన్ శ్రీశంకరగురుః - అప్పయదీక్షితరూ
 పేణావతతారేతిప్రతిపాదయన్- ఈశ్వరావతారరూపస్యాప్పయదీక్షి
 తస్యసర్వోత్కర్షంసర్వవేదాంతసిద్ధాంతకాష్టాత్మకశివవిద్యాగురుత్వే
 నాపిప్రతిపాదయతి || లీఢాలీఢేత్యాదినా||శివవిద్యాయాస్సర్వవేదాంత
 కాష్టాత్వం||పురుషోవైరుద్రస్సన్తహూనమోనమిత్యాదినానుసంధే
 యం- కలౌకలియుగ-కతివయోఃపస్తుతోమూఢైఃపండితాభాసైఃకతిభిశ్చి
 త్-సాంద్రతాంబిదతాంసీతేప్రాపితేసతి-తదవచయస్యశ్రుతిపర్యాస
 హేతుతాండ్రధయన్తేషాంశ్రుత్యర్థసమ్యక్జ్ఞానాభావమాహలీఢాలీఢే
 తివిశేషణేన-లీఢాఃస్థూలరూపేణజ్ఞాతాః - అలీఢాఃసూక్ష్మరూపేణజ్ఞా
 తాఃయాఃపురాణసూక్తయఃవేదవాచఃతాసాంయానిశకలాన్యంశాఃతే
 షామవష్టంభఃతన్నాత్రపరత్వంతస్యయాసంభావనాతద్విషేష్యకసామం

తతారయస్య వపుషాకల్యాత్మనేవామ్యతశ్చీమాన

ప్పయదీక్షితస్సజయతిశ్రీకంఠవిద్యాగురుః || ...

జనబుద్ధిఃతయాపర్యస్తావిపర్యాసితాఃశ్రుతయఏవసేతవోయైస్తైస్తథోక్తైః
 అత్రశుశ్రీనాంసేతుత్వవ్యవదేశః- ఇదమదోలోకాసంభేదప్రయోజక
 త్వాదితిజ్ఞేయః-ఏవంలోక-పాపంధప్రచురేసతి-శ్రీకంఠః కైలాసనా
 యకః- అమృతఃనారాయణః-కల్యాత్మనేవకలి-శరీరేణేవ - పాపం
 డోద్ధృతాయేతిభావః - యస్యవపుషాఅవతతార-యన్నామసంజ్ఞికవపు
 ష్చాలోకస్వాత్మనందశయామాస-సఃశ్రీకంఠవిద్యాగురుః శివ
 విద్యాగురుః- శ్రీమాన్ - సత్యవిద్యాప్రతిపాదకత్వేనసర్వాదరణీ
 యతయాశ్రీమత్వవ్యవదేశః-అప్పయదీతః,అప్పయదీక్షితనామమహా
 కవిః-జయతి- సర్వోత్కర్షేణవతతే - ఇథంచస్వగ్రంథప్రతిపా
 ద్యశివోత్కర్షప్రథమప్రవర్తకస్య సర్వోత్కర్షప్రతిపాదనేన
 శివోత్కర్షప్రతిపాదకస్యస్వగ్రంథస్యాప్యస్యగ్రంథాదధికోత్క
 ణ్డకోభవతి-

3|| అ|| స్వాభిమతంకవింప్రస్తుత్యకుకవినిందామాహ| యశ్చితి|
 దుష్కరీనాంలవిద్వత్-వీనాం - కృతివిరచనైగ్రంథరచనై-అభేద్యః ప
 రైరనివారణీయః-యస్సంరంభఃప్రయత్నః-యచ్ఛచిత్రవృత్తైః-తదుచిత
 వదాన్వేషణైస్వాభిమతగ్రంథనిర్మాణోచితసుప్తిజంతగవేషణై-వికా
 న్యంలవ్యభిచారఃతదుభయమపి-అంతతఃగ్రంథసమాప్తిసన్ని కృష్టకా
 లెత్రీణ్యహాని-అధనాఅంతతోగత్వాత్రీణివాఅహాని-తేహంకవయతాం
 లభ్యంచేత్-ఎవంప్రకృతకాలభవ-సరసకవితారాజ్యేసరసకవితా తా
 దాత్వైభ్యాసితరాజ్యే-దుభిక్షయోగఃఅభావాభ్యాసిత త్తామసం
 వత్తిః స్వాతిగ్రంసస్యాదేవేత్యర్థః-ఎవంచ - కుకవీనాంస్వగ్రంథము
 దైవాత్ప్రమాదాఇత్యాదిప్రలాపాః స్వచిత్తానైకాగ్యాదిచాదనా
 భావభివర్ణనసంత||

3||ప|| యస్సంరంభఃకృతివిరచనే దుష్కరీనామభేద్యో
 యప్రైకాంత్యంతదుచితవదాన్వేషణైచిత్రవృత్తైః | ల
 భ్యంతచ్ఛేదపికవయతామం తతః(త్రీ)ణ్య హానిస్యాదేవ
 జిగ్రంసరసకవితారాజ్యదుభిక్షయోగః||౪||౫|| అథవా
 కిమితిన్నరామిదుష్కరీనధునా|| ౫|| ప || సకలభువనైక
 మంగళశంకరగుణవర్ణనప్రవృత్తేన|నస్తరణీయాఃకుధి

౪ || అ || మతాంతరమాశ్రిత్యకుకవినిందాయాఃగ్రంథానువయో
 గితయాతత్సందర్భేప్రవృత్తమాత్మనమపిజగుప్సాపారమాధికస్వ
 గ్రంథేనిందాధంవాకుకవీనాం స్మరణమయుక్తమిత్యభిప్రీత్యాహ||
 అథవేతి ||అథునాభగవద్గుణాభివర్ణనకాలే-దుష్కరీ-కిమితికింసాధనీ
 యమితి-న్నరామిస్తరణవిషయాన్కరోమి|| ...

౫||అ|| ప్రత్యుతకుకవిస్తరణంతాదృశగ్రంథరచనేప్రవృత్తస్య
 స్వస్యఅయుక్తమిత్యపిసదృష్టాంతమాహసకలభువనేత్యాదిना|| సకలే
 తి||ప్రతస్థేనసతగ్రామణిస్థేన-లోకాయతికాభవనాస్తీకాభవ- సకలభు
 వనైకమంగళశంకరగుణవర్ణనప్రవృత్తేన - సకలభువనేషు - ఏకంము
 ఖ్యం - మంగళంయత్ శంకరగుణానాంవిషభక్షణవిబుధపరిపాల సాదీ

నాంవణానం-తత్రప్రవృత్తేన- మయేతి శేషః-కుధియఃకుత్సితజ్ఞానాః దు
ష్కవయః-నస్తరణీయాఃనస్తరణ్యాఇత్యర్థః॥ ...

౬||౨|| ననుబహుషునుకవిప్రణీతేషుగ్రంథేషు సత్సు అపూర్వ
గ్రంథనిర్మాణేకిన్నిమిత్తమతతహ||కతీని||కతికవయస్సంతి- కతికృతయ
స్సంతి-గమ్యతయాసంతీత్యస్యాప్రయోగఃకవయః కృతయశ్చకతిలుప్తా
వినష్టాతసః- కవయః కృతయశ్చకతిచరంతిప్రాచుర్యేణస్వాధ్యాయ
ప్రవచనాహానప్రవతఃంతె-కతిశిథిలాఃజీణాహ్రియావతఃంతె- త
దపితథాపి- శంకరపారమ్యసంకథాలోభఃశంకరస్యపారమ్యంపరమం
భావస్సర్వోత్తమ-ఇతియవత్-తస్యసంకథాకథనం- తస్యాంలోభ
ఆసక్తిః-మాంప్రవతయతి-ప్రవృత్తంకరోతి॥ ...

యోలోకాయతికాఇవప్రతస్థేన॥ ౬॥ కతికవయఃకతికృ
తయఃకతిలుప్తాఃకతిచరంతికతిశిథిలాః|తదపిప్రవతయ
తిమాంశజరపారమ్యసజ్జాథాలోభః॥౭॥ప||దేవానా
మపిదైవతం గురుమపిప్రాచాంగురూణా మిహశ్రీమం
తంమదనాంతకజ్జాథమపిస్తోతుంకృతోనిశ్చయః | తేన

౭ || ౨ || ఉదరభరణైకఫలైకేవలనరవణానేప్రవృత్తస్య సరస్వ
త్యనుగ్రహానాదిత్యామపిశివగుణైక వణానే ప్రవృత్తైస్సత్త్విన్నితాంత
కృపావతీమపివాచందేవీంత్యరణ ప్రాసాదాదిభిర్మయికోపః అనుగ్ర
హత్యాగశ్చనకార్యఇతిపార్థియతే॥దేవానామితి॥దేవానామింద్రా
దీనామపి-దైవతంపూజ్యం-ప్రాచాంప్రాచీనానాంగురూణా మపిబ్ర
హ్మసూర్యాదీనామపి-గురుంతత్వోపదేష్టారం॥శ్రు॥యోబ్రహ్మణంవి
దధాతిపూర్వాయోవై వేదాంశ్చప్రహీణోతితస్మాఇతిశ్రీతే॥ఇమం
విసస్వతేయోగంప్రాక్తవానహమితి-స్తృతేశ్చ-శ్రీమంతంశ్రీరణిమా
దివిభూతిరస్యాస్తీతిశ్రీమా- తదస్యాస్త్యస్త్విన్నితిమతుప్ప్రత్యయః-
తం-మదనాంతకంమదనస్యమత్తధస్య-అంతకఃనాశకఃతంశివం-కథమపి
కృత్యేణ-స్తోతుంయద్యతః-నిశ్చయఉద్యోగః వ్యవసాయఃకృతః- మయేతి
శేషః- తేనకారణేన-హేభారతివాద్దేవి- త్వాంత్యరయామిప్రోత్సహ

యామి-యద్వాత్వరయామిసంభ్రమయామిత్యర్థః-జిత్వరాసంభ్ర
మితిచారాదికాణ్టీచ్-దుష్టేవికటాక్షరబంధపారుష్యాదిదోషవతి- పథి
కావ్యమాగే-బలాద్బలాత్-రతఃకృష్టాపిమయేతిశేషః- ఆకృష్టాపీత్య
ర్థః-పాశ్రీసేన-ప్రాసఃపృథ్వీనుప్రాసాదిస్సవప్రాసః-ఆయుధవిశే
షః-తేనఉపహతాపిసంతాడితాపి-కుపితాసతీకోపవతీసతీ మయూతిశే
షః- జాతు-కదాచిత్-ప్రసాదమనుగ్రహం-మాన్యత్యజఃమావిముంచే
త్యర్థః-త్యజవిసర్గఇతిధాతోస్సోత్తరేలజ్జేతిచాతగ్రతఃరిలున్ - భవ
త్పదావలంబినమాం గ్రంథనిర్మాణచతురంకుర్విత్వాశయః॥

౮॥౨॥ ననుగురువందనవత్సాంప్రదాయక కవివందనస్యాపి గ్రం
థాదావావశ్యకత్వాత్తత్తుతోనకృతమితిచేచ్ఛువనేషుకవయో బహ
వఃదేవేషుగురుశుక్రాగ్రయః॥౧॥పిషువాల్మీక్యాదయఃమనుష్యేషుకాళి

త్వాంత్యరయామిభారతిబలాత్కృష్టాపి దుష్టేపథిపాశ్రీ

సేనోపహతాపిజాతుకుపితామాన్యప్రసాదంత్యజః॥౩॥

ప॥ సంతవ్యాకవయః కతీహబహుమంతవ్యారసజ్ఞాక

తీత్యేతావత్యలసఃకరోమికవయోహృష్యంతురుష్యంతు

దాసాదయఃతేషాంప్రత్యేకమేకైకంప్రత్యేకేనపుంసానమనం కతు
మశక్యంతథాపిఉత్తమాధమయోస్సమపూజాయాంప్రత్యవాయశ్ర
వణాత్సంఘనమనస్యాకర్తవ్యత్వేననిఖలకవీనాంవిద్యాసుకాశలంయద
నుగ్రహోద్భవతీతామేకాంవాద్దేవీమేవనౌమిత్యాశయేనాహ ॥ సంత
వ్యాగ్రతి॥ఇహోస్త్రిన్భవనే-సంతవ్యాకవయోనాహాకవయః కాళిదాసాద
యః-కతికియంతః-బహుమంతవ్యాకవయోబహుమంతుంయోగ్యాః బహుపూ
ర్వాస్తనుతేస్తవ్యత్వవ్యాసీయరగ్గతితవ్యప్రత్యయః - రసజ్ఞాస్సారజ్ఞాః
పెద్దిభట్టాదయః-ఆతోనుపసగేకఇత్యవబోధనాథాత్ జ్ఞాధాతోః క
ప్రత్యయః-కతికియంతః- కీర్తిశరీరాఃబహవః కవయఃయేవతః-తే
షాంసమనాదికంసకరోమితిభావః - అలసఃజడః- అహం-ఎతావదేతావ
న్నాత్రంకరోమి-కవయఃకవయితారః-హృష్యంతుసంతుష్యంతు అథవా
రుష్యంతుకుష్యంతు-తేభ్యోనవిభేషీతిభావః॥ననుతహితవకతావ్యం కి

మితిచేదరతహా||ఆవాత్స్యాయనేతి||వాత్స్యాయనేనఋషిణాప్రణీతం
శాస్త్రమ్||వాత్స్యాయనతంత్రంతత ఆరభ్యఆవాత్స్యాయనతంత్రం-
శ్రుతీనాంశిరాంసింహపనిషదః తేషాంసిద్ధాంతాః||శ్రుష్టాథాః తానభి
వ్యావ్యతశ్రుతిశిరస్సిద్ధాంతం-ఉభయత్రాజ్ఞర్యాదాభివిధ్యోరితిసమా
సః-ఉచ్చావచాః||నేకవిధాః-విద్యాఃవేదవేదాంగాదయః - యత్ప్రభ
వాఃయాసరస్వతీప్రభవః కారణంయాసాంతాః యజ్ఞన్యాస్సత్యోభు
విజయంతిసర్వోత్కర్షేణవతః||తే- తాంగిరాందేవతాంవాచామధీ
శ్వరీం-వందేనమస్కరోమి - వాచోదేవ్యాస్సర్వవిద్యాప్రసూతిత్వేనత
దేకనమనెకృతేతజ్జన్యవిద్యానిమిత్తపూజాభాజనభూతానాంకవీనాంన
మనంకృతప్రాయమేవేతిభావః||

వా|ఆవాత్స్యాయన తంత్రమాశ్రుతిశిరస్సిద్ధాంతము
చ్చావచావిద్యాయత్ప్రభవాజయంతి భువితాంవందేగి
రాందేవతామ్||౯||ప|| చౌర్యేణప్రణయేనచాపహరతఃప
ల్లీషుగవ్యాన్యపిస్త్యాయంతేచరితానిచేత్కవికులోద్గితా
నిగాధాశతైః | త్రైలోక్యోద్భటకాలకూటకబలీకార

౯ || అ || మనుష్యేషుముహుర్ముహురవతీణఃస్యమనుష్యలీలాం
కృతవతఃహరేప్రచరితానిపాశ్రీవనైఃకవిభిజయతయావణితాని ఆ
ధునికైఃకవిభిరుహాహతయా నవణ్యంతే తేషాంశివ చరితానాంవ
ణఃనేలస్సాకంస్వయాపయోగ్యతైవనాస్తీత్యాహ||చౌర్యేణతి||పల్లీషు
ఆభీరగ్రామేషు- చౌర్యేణచోరకర్మణా- ప్రణయేనచన్నేహేనచ-గ
వ్యానిదుష్కాని-గోపయసోర్యదితియత్ ప్రత్యయః-వాంతోయిప్రత్యయ
ఇత్యవాదేశః- అపహరతఃఅపహరిణః- శ్రీహరేఃకృష్ణావతారఇతిశేషః-
గాధాశతైఃగాధానాంగ్రంథానాంశతానితైః-గాథప్రతిష్ఠాలిఘయో
గ్రంథేచఅస్మాత్పచాదిత్వాదత్ తతోదంతలక్షణస్తాప్ - కవికులోద్గి
తైఃకవీనాంకులానిసంఘాః-తైరుద్గితానివర్ణితాని-చరితాని-స్త్యాయంతే
గ్రంథ్యంతే-స్త్యైసంఘాతఇతిధాతోఃకర్మణీయత్ - భావకర్మణోరి
త్యాత్మనేపదం- అభిధీయంతగ్రంథైర్వణ్యంతఇతియావత్ - తదాపి

శివస్యేతిశేషః-త్రైలోక్యోద్భుతకాలకూటకబీకారప్రకారం పునఃత్ర
యశ్చ త్రైలోకాశ్చ త్రిలోకాః- తపవత్రైలోక్యం- స్వాభేష్యజ్జీతస్తి
న్నుద్భుతఃకుస్సుహః-యద్వాత్రైలోక్యస్యఉద్భుతఃదుర్ధరః-యఃకాలకూ
టఃవిషరాజః-తస్యకబీకారః కబీకరణంతస్త్రి-ప్రకారంచాతుర్యం-
స్తోతుంపునః-కేనామకవయః-కేవాకవయః-ప్రథమేశ్రేష్ఠాః - సకోపీత్య
థః-సస్తుఅస్మాకంతు-అధికారస్సామర్థ్యం- దూరేమూరతః- యథాక
థంచిత్రంపాదితస్యమృదుతరస్యనవనీతస్యనవనీతభక్షణస్యచదృష్టపా
తస్త్వికరూపేణానుభూయమానత్వాద్భివచరితాని విషభక్షణాదీనిసాక
ల్యేనవణయితుంసామర్థ్యన్నాస్త్రై-అస్మాకంతు తద్విణ-నే స్వరూప
యోగ్యతైవనాస్తీతికిమువక్తవ్యమితిభావః|| ...

ప్రకారమ్పునస్తోతుజే-ప్రథమేపినామక వయోదూరే
ధికారస్తునః||౧౦||వ|| అష్టత్రింశదుపసృతసప్తశతాధి
కచతుస్సుహస్రేషుకలివషేషుగలేషుగ్రథితః కిలనీల
కంఠవిజయోయమ్||౧౧||౫|| అస్త్రీకిలసమస్తసురాసుర

౧౦||అ||కవిఃస్వస్యకాతాంతికసిద్ధాస్తపరిశీలనమస్తీతిబోధయితుం
గ్రంథనిర్మాణకాలశకాదికంకథయాయశో నిమజ్జభూతం గ్రంథస్య
నామనిర్దిశతి||అప్రేతి||అష్టభిరధికాత్రింశత్ అష్టత్రింశత్ - తయాఉప
సృతానిమిశ్రితాని సంఘటితానీతియావత్ - తానిచయానిసప్తభిర
ధికానిశతానిచ-తైరధికానిచతానియానిచత్వారిసహస్రాణిచ- తేషు-
అంకానాంవామగత్యనురోధేన(౪౬౩౮) అష్టత్రింశదుత్తరసప్తశతాధి
కచతుస్సుహస్రసంఖ్యాకేష్విత్యథః-కలివషేషు కలియుగస్యవత్సరే
షు - గలేషుఅతేతేషుసత్సు- అయంనీలకంఠవిజయః తన్నామకకృతివి
శేషః-గ్రథితఃకిలనిర్మితఃఖలు-మయేతిశేషః - బుద్ధిస్థత్వాదయమితిసిద్ధ
వన్నిదేశశక్తిభావః||

౧౧||అ||వర్ణ్యమానసముద్రమథనోపయోగినీంకథాంప్రస్తాతి||అస్త్రీ
తి||సమస్తాశ్చ తేసురాశ్చాసురాశ్చ సురాసురాః నిఖిలదేశరాక్షసాఃతే
షాం-స్తోతుస్సంఘఃతేన-వందితేచరణారవిందేయస్యతథాభూతస్య-భగ

వతోమహేంద్ర స్య-స్థానంరక్షణీయంస్థానం-అన్యతంఅంధః అన్నంయే
 హంతేఅమృతాంధసః తేహం దేవానాం॥ని॥భిస్సాస్త్రీభ క్తమంధోన్నమి
 త్యమరః-ఆస్థానంఆలయమాత్రం-నిరుపసర్గస్యస్థానశబ్దస్యరక్షణీయస్థా
 నమథః-ఆజ్ పూర్వస్యస్థానశబ్దస్యఆలయమాత్ర మధః-శబ్దశక్తిస్వా
 భావ్యాత్-ఆశ్చర్యాణాంవిచిత్రాణాంతయతనంనివాసః-రత్నానాం
 శ్రేష్ఠవస్తూనామాకరఃఖనిః॥ని॥ఖః(స్త్రీ)యామాఃరస్సౌధిత్యమరః-వి
 షయాశ్శబ్దాదయః తేభ్యఆగతఃప్రాప్తఃవైషయః సచాసావానందశ్చ
 తస్యసుఖవిశేషస్య-అవధిమర్యాదాస్థానం-గిరాంపదమత్యంతమగోచ
 రఃఅవిషయః-అమరావతీనామేతిప్రసిద్ధా-నగరీ-అస్తీతిసంబంధః॥

స్తోమవందితచరణారవిందస్య భగవతో మహేంద్రస్య
 స్థానమాస్థానమమృతాంధసామాయతనమాశ్చర్యాణా
 మాకరోరత్నానామవధిర్వైషయికానందస్యకిమృదమ
 గోచరోగిరామమరావతీనామనగరీ॥౧౨॥ తత్రచనిరా
 లమృతభసితమృతమానతయాసర్వ పథీనద్వారతయా చ
 పునరసపేక్షితమూలశిలానివేశనాయాసమ నాకాంక్షి

౧౨॥అ॥నన్వమరావత్యావైషయికానందావధిత్వంతదాస్యాత్ యది
 కాశ్యయోధ్యాదిపూర్వ్యనిర్మాణతఃప్రాసాదతఃవిపణితఃపారతశ్చవా
 అమరావత్యాఃవైలక్షణ్యంతదేవనాస్తీతిచేదతఆహ॥నిరాలంబభిలి॥నిరా
 లంబేనిరాస్పదే-నభసి-వర్తమానతయావిద్యమానతయా-సర్వేచతేపం
 థానశ్చసర్వపథాః-తావ్యాపువంతీతిసర్వపథీనా-తత్సర్వాదేప
 థ్యంకకర్తృపత్రపాత్రంవ్యాప్నోతీతిఖః-తానిద్వారాణియస్యతస్యభావ
 స్తత్తతయాసర్వపథీనద్వారతయాసర్వ మార్గవ్యాపిద్వారవత్వేనచే
 త్యథః-అసపేక్షితఃమూలశిలానాంనివేశనేనసన్నివేశేనయతయాసః-
 సయన్స్థికకర్తృణితత్రథా-అనాకాంక్షితఃప్రతీహారాణాంద్వారాణాం॥
 ని॥ద్వారంప్రతీహరణిత్యమరః-రచనానిర్మాణం-తత్రయతయాసఃప్ర
 యాసాయన్స్థికకర్తృణితత్రథా-అసంపాదితఃఅనాసాదితః-శృంగాణాం
 శిఖరాణాంశంబాధస్సంబంధోయన్స్థికకర్తృణితత్రథా॥ని॥కూటోస్త్రీఖి

రంశృంగమిశ్యమరః-ఆసంభావితఃఅతర్కితః పరితఃఘాతాపరమాతస్యా
మండలంవలయోయస్మిన్సర్వజితశ్చధా-ఆచారఃకేవలమిత-పురస్కృతేన
చిత్సాలేనభవితవ్యమితిసంప్రదాయమాత్రంరాజ్యః యయాకయావా
రాజధాన్యాభవితవ్యమితిసంప్రదాయమాత్రం-సవఃనూతనః-ప్రాకా
రస్సాలః-అభినిర్వృత్తిః-వైజయంత ఇతిప్రసిద్ధః-ప్రాసాదఃపునఃప్రా
సాదస్తు-అభూషిఃఅవిద్యమానాభూమిర్యస్యసతథాభూతః-పాతాంతరే
గిరామగోచరఇత్యర్థః- ఆరుహ్యతేనేనేత్యారోహణంశ్రీశ్యాదికం-
తేనయఃఉపయోగః- తద్విధురః తస్మాత్సత్త్వసన్నస్తివర్తతే-సర్వతో
ప్రతిహతఃఅబాధితః-నిరుద్ధఃచారస్సంచారోయేషాంతేషాం- అమృతా

తప్రతిహారవచనప్రయాసమసంపాదిత శృంగసమ్బంధ
మసమ్బంధితపరిఘామండలమాచార ఇతికేవలమభినిర్వ
ర్తితోనవఃప్రాకారః-ప్రాసాదఃపునరస్తివైజయంతఇ
త్యభూమిరారోహణోపయోగవిధురశ్చ సర్వతోప్రతి
హతచారాణాంపారాణామమృతాస్వాదస్సుహితాశా
మభ్యవహారేణకీర్షియోజనమపిచపునరభిలషితమణి
కనకభూషణాంబరదాతృషుమందారాదిశౌఖ్య-సంకీర్తి
దస్త్రకేతవ్యంవికేతవ్యంచేతిసంజ్ఞామాత్రశరణ్యాః ప
ణ్యవీధికాః-కించనిరంతరశివధ్యాననిర్ధూతకల్పషాః నిర

స్వాదేనసుహితానాంతృప్తానాం- పారాణామభ్యవహారేణాహారేణ-
కింప్రయోజనంనకిమపీత్యర్థః-మందారాదిశౌఖ్యకల్పవృక్షేషుపునః-
అభిలషితానియానిమణికనకభూషణాం బరాణితేషాందాతృషుసత్సు-
కించితేక్రితవ్యంకేక్రియంనాస్తి-అతఏవవికేతవ్యంచనాస్తి॥౧॥త్రయే
ప్రసారితంక్రయ్యంకేక్రియంకేతవ్యమాత్రక॥వికేయంపణితవ్యంచే
త్యమరః-ఇతీథం-పణ్యవీధికాః-పణయః-సంజ్ఞేవసంజ్ఞామాత్రంనామమా
త్రం-తస్యశరణ్యాఃరక్షకాః-కించ-నిరంతరంసంతతంశివధ్యానంశివాకా
రబుద్ధివృత్తిః-తేననిర్ధూతానియోళితాని-కల్పషాణిదుష్కృతానియేషాం

తేతతోక్తాః-నిరతిశయఃసర్వోత్కృష్టఃస్తవోవిశేషఃతత్తదాశ్రమోచితస్వాధ్యాయభిక్షాటనదానాతిథిసంస్కారాదిః తేనశోషితాః కర్మతాఃసంసారతాంప్రాప్తితాత్పర్యర్థః-వీతాఃగతాఃరాగఃవిషయాభిలాషఃసచభయంశీతోష్ణాదిభీతిఃతచ్చకోగ్రీధఃపరజిహ్వాసాసచమత్సరఃపరోత్కర్షాసహనంసచ తేయేషాం తే-విషయేభ్యఃసంక్రిష్టందనాదిభ్యః పరాఙ్ముఖాః వినివృత్తాః-భువిపరమేశ్వరయైతిప్రథాంప్రసిద్ధిమాగతాః-పండితా ఏవ వివేకినఃపవరమృగీదృశాంప్రణయినఃవల్లభాః-పేమభాజనానీతియావత్-అశ్వస్యమేధావిశసనంయస్మిన్సోశ్వమేధంతేన ఇష్టవంతః అశ్వమేధయాజినః-అశ్వమేధక్రతుకృతఇతియావత్-అగ్నించితవంత ఇత్య

తిశయతపోవిశేషశోషితవీత రాగభయకోగ్రీధమత్సరాః
విషయపరాఙ్ముఖాః- భువిపరమేశ్వరయైతిప్రథామాగతాః
పండితా ఏవ పవరమృగీదృశాంప్రణయినఃఅశ్వమేధయాజిన
ఇత్యగ్నిచితఇతిమాసోపవాసినఇతిమాంసవర్జిన
ఇతిరాజసూయయాజిన ఇతిరణదుర్మదా ఇత్యన్నదావ
యమభయదాఇతిశంసద్భిరపదానాని సత్త్వతద్భిరితస్త
తోవ్యజ్ఞాతముఖైర్జాతువిదవనివాసిభిర్జనైర్బలాదపహ్నీ
యమాణైషు విమానేష్వాక్రమ్యమాణైషు మందిరేషు

గ్నిచితః-చయనకృతఇతియావత్-మాండవవస్తుంశీలంయేషాం తే మాసోపవాసినః-మాసమభోజినఇతియావత్-మాంసవర్జినఃమాంసత్యాగిన
ఇతి-లతాత్మకస్సోమోరాజాసూయతేస్త్విన్నితిరాజసూయః తేనఇష్టవం
తఃరాజసూయయాజినః-రాజసూయకృతఇతియావత్-రణదుర్మదావీ
రాఇతి-వయమన్నదాఇతి-వయమభయదాఇతి-వయమిత్యస్యఆత్రత్యై
స్సర్వప్రథమాబహువచనాంతైస్సంబంధః-అపదానానిపానసృష్టితసచ్చ
రిత్రాణీనిఅపదానంకర్తృవృత్తమిత్యమరః-శంసద్భిఃపదద్భిరిత్యర్థః-ఇత
స్తతోపిసంపదద్భిః-ఆగచ్ఛద్భిఃఅతఏవజాతుకదాచిదపి- అజ్ఞాతముఖైఃఅ
దృష్టముఖైరిత్యర్థః-అవనివాసిభిర్జనైః-బలాద్బలాఞ్ఞారతః-విమానైష్టప
హ్నియమాణైషుస్వక్రియమాణైషుసత్సుమందిరేషు ఆక్రమ్యమాణైషు

సత్పురిధిష్ఠీయమా నేషుసత్పు-అపురసాంగణచఆకృష్యమాణేహస్తగ్రా
హంగృహీతేసతి-కశ్చిదపినగరవాసీజనః-సుందిరాణివిమానానిమణిభూ
షణాని-కళత్రాణివా- మమేదమితిమదీయమితి- నాభిమన్యతేనాభిమను
తే||కించ||తత్రభవాఃచతుష్పదఇతిశేషః అదేవతయాదేవత్వాభావేన-
సుధాశనాన-అమృతాశనాన-అలాభాదేవఅప్రాప్తైరేవతృణాశనాన-
రిశేషాత్ స్థలజాత్యుదితయోర్మృత్యుయోస్సుధాతృణాశనయోరభావేనా
వశిష్టత్వాదేవ-పవనాశనాఃవాాయాహారాః- తథాపిగావః- కామదు
ఘాఃకామావాందోర్ధ్వః-గజాఃపరాక్రమిణః- వాజినోశ్వాఃవాతస్యే

ఆకృష్యమాణేచ బలా దప్సరోగణై-నకశ్చిదభిమన్యతేమ
మేదమితిసుందిరాణి విమానాని మణిభూషణానికళత్రా
ణివా నగరవాసీజనః - కిష్కాదమవరమ దేవతయానసు
ధాశనాలలాభాదేవ నతృణాశనాః పవనాశనావప పరి
శేషా తామధుమాగావః- పరాక్రమిణోగజాః- వా
తరంహసశ్చవాజిన ఇతినకలపురవిలక్షణం లక్షణమ్ ||

౧౩||అపిచ|| ప || మూల్యంతతి-లవేత్తనాంద్విజముఖభ
క్త్యాత్రయిద్దీయతేవేశ్యానాంచవణస్సపవసవేయాద

వరంహూవావేగో యేషాంతే - వాతరంహసశ్శేతీదమ పరం లక్షణం
హ్నం - సకలపురవిలక్షణవ్యావర్తకమిదంలక్షణమమరావత్యామేననా
స్యత్రైతిభావః||

౧౩|| అ|| ననువైషయికానందస్యవిత్తసాధ్యగృహవనితాదిసాపేక్ష
త్వాద్విత్తాద్యభావాత్తత్రామరావత్యాంచవైషయికానందోన సంభవ
తీతిచేదతతహ|| మూల్యమితి|| అత్రకర్తృభూమా-ద్విజముఖేద్విజాతాం
సత్పాత్రాణాంముఖే-భక్త్యాద్విద్వస్తుదీయతే-తతి-లతదేవ- తత్రవే
త్తనాంగృహణాం-మూల్యంక్రయద్రవ్యం-అత్రసవసేయాగే-ముత్వి
జాంవిషయే-యాదక్షిణాదీయతేనైవతత్రవేశ్యానాంగణికానాంవణఃక్ర
వ్యంచభవతి- అత్రభూలోకేతీథాంభసాంయాపద్యావర్తతే-నైవ-త

పాగ్రిబ్ధస్యాపరిహార్యత్వాద్భుదేః కర్తామసారి త్వేనదుర్జేధస్త్యందు
స్త్యజమితిభావః॥

౧౫॥ అ ॥ మహాత్మనాంచేతాంసిడవితజ్జతాంచదివ్యాఅపివిషయా
అన్యథాకర్తుంత్యజయితుంసమగ్ధానభవంతీత్యాశయేనతత్రవసతాంశీల
ముత్పేత్రిత్యవర్ణయితుమారభతే॥ఇదమితి॥ తస్యామమరావత్యాం - ఇ
దంచత్యుమాణం - పరమాద్భుతంఉత్పేక్షితంసంభావితం - వివిధానిత
పాంసికృచ్ఛాంచ్రాయణాదీనితేషాంబ్రబంధఃఅవిచ్ఛేదః- తత్రనిస్తం
దాగ్రజాగరూకాఃతేషాంభావస్తతాతయా- విష్ణుతానికధ్యాతానిలో
కతంత్రాణిలోకవ్యాపారాయైస్తేషు-చిరవిద్యుతంయద్బ్రహ్మచర్యము
వస్థేంద్రియనిగ్రహః- అథవాఅహంకమైథునత్యాగశ్చతదుక్తం - స్మర
ర్వవిభవేకమైకలభ్యపదేప్యాయాస్యంతివృద్ధై వసేవ
కఇతిస్వామీతి దుర్జేధసః॥ ౧౫॥ X॥ ఇదంచపరమా
ద్భుతముత్పేక్షితంతస్యాంయతి-లవివిధతపఃప్రబద్ధని
స్తంధ్రతయావిష్ణుతలోకతంత్రేషుచిరవిద్యుతబ్రహ్మ
చర్యజీర్ణతయాకాలమృత్యుషు కందర్పస్యబ్రహ్మర్షిహ
తకేషుభూతలాదాగత్యప్రసక్తేషుశ్రీడితు మఘరోభిః
పర్ణశాలాంప్రవిశామఇతిప్రవిశత్సుకేలీగృహంవిస్రం

ణంకీర్తనంకేళిఃప్రక్షుణంగుహ్యాభాషణం । నంకల్పేధ్యవసాయశ్చక్రీ
యానిర్వృత్తిరేవచ । ఎతన్మైథునమహ్తాంగంప్రవదంతిమనీషిణః । విపరీ
తంబ్రహ్మచర్యమేతదేవాష్టలక్షణమితి॥ తేన-జీర్ణతయాకుపితయావనవ
యసూతయా- కందర్పస్యమన్తకస్య-కాలమృత్యుషుప్రళయకాలమృ
త్యుతుల్యేషు-హతకాశ్చతేబ్రహ్మర్షయశ్చేతివిశేషణోత్తరపదోయంస
మాసఃమారీచనీచఇతివత్ హతకశబ్దఃకుత్సావాదిహతవిధిరితివత్ -తథా
చకుత్సితబ్రహ్మర్షిస్విత్యర్థః-భూతలాదాగత్య అఘరోభిఃసహశ్రీడితుం
ప్రసక్తేషుఉపక్రాంతేషుసత్సు-కర్తరిక్తఃప్రాక్తనవాసనాయాదు
స్త్యజత్వాత్తద్వశాదేవ-పర్ణశాలాంప్రవిశామఇతికథయత్స్వేవకేలీగృ

హంప్రవిశత్సు-జటాంవిస్రంసయవిమోచయేతికథయ త్వేవవేణీమాలం
బమా నేషుగృహ్ణత్సుసత్సు-వల్క-లమపనయఅపసారయత్య జేతియావత్
ఇతికథయ త్వేవకుచదుకూలాని స్తనాంశుకాని-అప నెతుకామేషుఅపనీ
షత్సుసత్సు-తుంకామమనసోరపీతిమకారలోపః- లోహితమస్రం - న
కుర్యాత్ నపాతయేదితిసఖత్తానినిషేధత్సువారయత్సుసత్సు-ఆఃభేదే
నిపాతః - అయంవాత్స్యయనతంత్రసిద్ధశ్చుంబనాదిర్బంధాద్విశిష్టా
నాంబేదవిదామసమ్మ తఃపంథాఃఅనభిమతోమార్గః-వైదికైరగంతవ్య ఇ
తిభావః - ఇతిమంబనభేదాః చుంబనవిశేషాః తేహాప్రస్తావనా కథాత
స్యాం- ప్రవృత్తాయామితిశేషః - పిహితకల్లైషుతిరోహితశోత్రేషుస
త్సు- హస్తాఖ్యామిత్యస్యగమ్యమానత్వాదప్రయోగః - నీవ్యావస్త్ర

సయజటామితివేణీమాలంబమా నేషు- అపనయవల్క-ల

మిత్యవ నేతుకామేషుకుచదుకూలాని - నలోహితశుక్ర

ర్యాదితినిషేధత్సునఖత్తాని-ఆఃకప్తమసమ్మ తోయమ్మ

భాశిష్టానామితి పిహితకల్లైషు చుమ్మనభేదప్రస్తావనా

యాం- నివీతతారణవ్యగ్రైషునీవీమోచనావసరే- మం

త్రజిజ్ఞముఖరేషుమణితావసరే - ఆస్త్వస్త్రమద్యవ్యతీ

గ్రంథేవిమోచనావసరఎవతత్సనుకాలఎవ - నివీతస్యధారణం నివీతం

యథాస్యాత్తథాధారణమిత్యర్థః॥ ని॥ నివీతంకంతలంబితమిత్యమరః- త

త్రవ్యగ్రైషుజాగరూకేషుసత్సు*ఋష్యర్చనేనివీతంస్యాత్తథావస్త్ర

స్యధారణే॥ రేతస్సేకతథామూత్రపురీషోత్సర్గయోరపీతి శాస్తాద్రిదితి

భావః- మణితస్యరతికూజితస్య-అవసరేసమయే - మంత్రాణాంజపః

శుష్టంకథనం-జపవ్యక్తాయాంవాచీతిధాతోహపఠతేనముఖరేషునదత్సు

సత్సు- ఆఇతిభాదేనిపాతః-స్త్రుతలధ్యాతః - అద్యవ్యతీపాతః తస్మాదు

కఃపంచాంగయోగఇతిఅంతరారత్యంతరా లేగంతుకామేషు బహిరితిశే

షః- ఆర్తదినాని- ఋతోరినూనిఆర్తవాని- తస్యేదమిత్యణ్విత్త్యయః

ఋతుసంబంధీనిదినాని-శవధఃపూర్వఃయస్మిన్కర్తృణితత్తథాశవధపూ

ర్వంసనమయంయథాభవతితథేత్యర్థః - అనుయంజా నేషుపుచ్ఛత్సు

సత్పు- నిషేకః గర్భాధానంతదర్శంబగ్ననిశీతనిర్దుష్టలక్షణః- అ
 తికామ్రమతిగచ్ఛతీతిబాహ్యః- యేసురతవ్యాపారాః స్తనగ్రహణా
 దయః తైర్విలంబంకాలక్షేపం అసహమా నేషుసోఘమపారీణేషుపురుషా
 యితముపరతిసంజ్ఞకక్రీడావిశేషం- అవధీరయత్సుతిరసు-ర్వత్సుసత్పు-
 బంధభేదాబంధః కామశాస్త్రసిద్ధకుక్కుటబంధాదయః తేషాం భేదా
 ప్రభేదా అసంమన్యమా నేషు అనంగీకుర్వాణేషు సత్పు-వీటికొపసేవన
 మపితాంబూలచర్వణమపి-అయం నిశీధాత్పరః కాలః సమయః- అనుచితః
 భక్షణానర్హ ఇతివిగాయత్సునిందత్సు-అనందమూర్ఛారత్యనంతరభావినీ
 స్వాపావస్థాకల్పాకాచనఅవస్థా-తస్యాః అవసరే సమయపవ-లింగ్యం

పాతఇత్యంతరాగంతుకామేషు-అనుయంజా నేషుపునః

పునరాత్తవదినానిశపథ పూర్వకమతి కామినిషేకల

గ్నమిత్యసహమా నేషుబాహ్యసురతవ్యాపారవిశంబం-

అవధీరయత్సు పురుషాయిత మసమ్మన్యమా నేషుబద్ధభే

దాన్విగాయత్సువీటికొపసేవనమవ్యనుచితోయంకాల ఇ

త్యానందమూర్ఛావసర పవనిభృత మనుసందధానేషు

మంత్రలిక్ష్ణాని-పరవశరతాంతనిద్రావసర ఎవయావత్స

న్నిపాతస్సహ శయ్యేతిపరిహరత్సుపర్యజ-శౌయికాం-

ద్వితీయసురతావసర ఎవదేహి మేకఘండలుమితిత్వరమా

తేజ్ఞాయంతఇతిలింగాని-గత్యథానాంజ్ఞానాథకత్వాన్తంత్రాణాం

లింగానిఅథాన్నిభృతంనిశ్చలంయథాతథాఅనుసందధానేషు ధ్యాయ

షుసత్పు-పరవశః అస్వాధీనః రతాంతేయానిద్రాతస్యాః అవసరః సమ

యఃతస్మిన్నైవయావత్సన్నిపాతఃసంశ్లేషః-అథవాసన్నిపాతః రేతసఃపత

నం-తావత్ప్రాలంసహశయ్యా సహశయనమితిపర్యంక శౌయికాంపర్యంక

శయనంపరిహరత్సుపరిత్యజత్సుసత్పుద్వితీయసురతావసర ఎవద్వితీయం

యత్సురతంతిఃతత్సమయఎవమందాకినీగమనాయస్నానాథక మితి శే

షః-కమండలుంకుండిం||ని||అస్త్రీకమండలుః కుండిత్యమరః- మేమహ్యం

దేహీతిత్వరమాణేషుఅన్యవ్యత్సుసత్పు-రంభాదిమేనకాంతాః రంభాప్ర

ముఖమేనకాచరమాః దేవవారస్త్రియః విహసంతి కేవలం ఛాందసా ఇతి
హేతోః-విషీదంతి క్రీడాయా అనిర్వర్తకా ఇతిభిద్యంతి విలజ్జంతే క్రీడా
యాంత్యక్తవస్తా ఇతి-విప్లయంతే విషయసన్నిధానపివిత్రా ఇతి- దివ్య
విషయాః విమోహకాలపినిగృహీతవిత్తైషు ఉచితజ్ఞేషు ఫలవత్తిభావః॥

౧౬॥ అ॥ ననుభూమిసంబంధరసీతాయానుమరావత్యాంరథ్యా సమీక
రణాదికకథం సంభవతీతిచేదశః॥ ప్రసజతీతి ॥ పవనసమయేపవనప్ర
శురే-నాయాబద్ధఇతియావత్ - తత్ర అమరావత్యాం- మహాబాత్సవే
జయంతివర్ధంత్యాదికె-అథవాఅనురనిరసనయాపె-ప్రసజతిప్రసక్తేసతి-
అథవాశక్రేదేవేంద్రే-రథ్యానువీధీషు-ప్రచలతినిర్గచ్ఛతిసతి- తాశవృం
తానాంపవనేనాయానానిమ్నానిమ్నస్థలానిపూరయంతేపమంకుర్వ

ణేషుమంతాకినీగమనాయ విహసంతివిషీదంతివిలజ్జంతే
విప్లయంతేచరమ్భాదిమేనకాంతాదేవవారకాంతాః ॥

౧౭॥ ప॥ ప్రసజతిమహాబాత్సవేవాప్రచలతిరథ్యానుత
త్రశక్రేవానిమ్నాపూరయంతేపవనమయేతాశవృం
తపవనే॥౧౭॥కింబహునా॥ప॥దుఃఖానాంక్షతిరిత్యభోధ

హతిరిత్యానందవిమ్భాతిరిత్యంతిర్వాణివికల్పజాలజటి

త్రితత్రవసతాందేవానాంరథ్యాదికరణంసులభోపాయసాధ్యత్వాద
తిసుకరమితిభావః॥౧౭॥ అ॥ నన్వమరావత్యానిరతిశయసౌందర్యమస్తి
యదిద్వారకాదేస్సంబర్యంనూహాదిభివ ఆధునికైః కవిభిః కుతోనవ
ణ్యత ఇతిచేన్తోదాపిజ్యాయస్త్యాదిత్యాహ॥దుఃఖానామితి ॥ దుఃఖా
నామేకవింశతిసంఖ్యాకానాం-క్షతిఃస్వంసః మోక్షఇతికాణాదాః-అభో
ధస్యావిద్యాయాహతిఃస్వంసః మోక్షఇతివేదాంతినః॥ * ॥ అవిద్యాస్స
మయోమోక్షస్సావబంధఉదాహృతఇత్యుక్తే-ఆనందవిమ్భార్చిరాసం
దావిభావః మోక్షఇతికేచిత్-ఇత్యేవంప్రకారేణ-అంతర్వాణయోవి
ద్వాంసః॥ని ॥ అంతర్వాణిస్తుశాస్త్రవిదిత్యమరః-తేషాంవికల్పాః వివిధ
కల్పనాః తేషాంజాలైనికరైః జటిలాన్తోదాపిజ్యాయసీశ్రేస్తా- అవి
చదివనంకుకలునాస్సదంయత్సృజ్యం స్వగతాభ్యాంతస్యే అహరిప్ర

చమ్మకావ్యే-ప్రథమాశ్వాసః

వాహఃపరంపరేతియావత్ తస్యాస్సంపాతస్సంపతనంతత్సంపాదనీ తజ్జ
 నికేత్యథః-యైహాలమరావతీ-తస్యాలమరావత్యాయత్సేందర్యం రా
 మణీయకంతద్వివేచనేవణ-నేవిషయే-హీమతాంలజ్జావతాం - భూ
 మ్నిమతువేకవయతాంకవీనాం-నూనంరూప్త్యంభావః-క్షమంతహం-
 మోక్షోతిశయత్వాదమరావత్యాస్తద్వణనందుశ్శకమితిభావః॥

౧౦॥౨॥స్వర్గసుఖస్యసాత్వికసుఖత్వోపపాదనాయవిమానచారిణాం
 పథికానాంస్వర్గసుఖపాప్రీతిఃపూర్వకాలికంభయాదికంవిషమివదుస్స
 హమిత్యాహ॥ ఆనీతాఇతి॥తస్యామమరావత్యాంహారేరింద్రస్య॥౧॥య
 మానిలేంద్రచంద్రార-విష్ణుసంహంశువాజిఘృశుకాహికపిభేకేషుహరి
 రాక్షపిలేత్రిప్లిత్యమరః-శాసనాత్-ఆజ్ఞావశాత్ - వసుధాతలాదానీ
 లాన్క్వోక్షోదపిజ్యాయసీ॥ యైహావిప్రతిపన్నసౌఖ్యలహ
 రీ సమ్పాతసమ్పాదనీ తత్సేందర్య వివేచనేకవయతా
 మ్మానంక్షమంహీమతామ్॥౧౦॥ అపిచ॥ ఆనీతావసు
 ధాతలాంశుకృతినస్తస్యాంహారేశ్శాసనాదున్నీలన్మణి కి

తాకింకరైరితిశేషః-ఉన్నీల-సముద్భవమణిభవితాః యాఃకింకణ్యః
 యాఃక్షుద్రఘంటికాః॥౧॥కింకణీక్షుద్రఘంటికేత్యమరః-తాసాంయంక
 లకలస్వానకలకలేతిధ్వనిః॥౧॥కోలాహలకలకలఇత్యమరః-సయస్యత
 త్తథాభూతేవిమానేస్థితావర్తమానాః-సుకృతినః పుణ్యవంతః॥౧॥సుకృ
 తేపుణ్యవాంఛన్యత్త్యమరః-నిరాస్పదంనిరధిష్ఠానం వ్యోమదృష్ట్యా సచకి
 తవ్యాఘూణమానేక్షణాఃచకితాభీతాని అతపవ వ్యాఘూణమా
 నానిభగ్రిమణస్వభావానియానీక్షణానితైస్సహవతంత ఇతి తథాభూ
 తాస్సంతః-స్థాతుంవిమానేస్థితిం-కతః-పాగ్భ్యంనైపుణ్యం-నావి
 భగ్రితేనదధతే-తతోవిమానాదవతరితుమవరోధుంచవాపాగ్భ్యంపాగ్
 భత్వం-నావిభగ్రితేనదధతఇత్యథః-సత-రక్షానుష్ఠానజన్యాపూర్వంతు
 యావత్ఫలానుభవభావిత్వేనకన్తశిక్యతేసతి పిమ్మక్షేషుయావత్ఫలమ
 స్తరాదుర్నిరోధమితిభావః-సాత్వికరాజసతామసభేదేనత్రిధాభిజ్య
 సాత్వికసుఖస్వరూపముక్తంభగవతా ॥ * ॥ యత్తదగ్రీవిషమివహరిణా

మేమృతోపమమ్ తత్పుఖంసాత్వికంహోక్తమాత్మబుద్ధిప్రసాదజమితి- అ
తస్య స్వస్థుఖస్య పూర్వమీమాంసార్థకాండ సాధ్యనైర్మల్యవద్దేవ మా
హాత్మ్యబుద్ధిపూర్వకసతర్కాయ త్తేన సాత్వికత్వాత్పుఖ ప్రాప్తేః
పూర్వవిమానవర్తనామపికించిద్భయ కంపాదికంభవేదితిహృదయం ||

౧౯|| అ|| స్వర్వాసినీనాంవాసకసజ్జికానాంప్రయత్నంవినాపిమండ
నాదికంసిద్ధతీత్యాహ|| మండేతి|| యస్యామండనిలఃమందవసః తస్య
వ్యతికరస్సంబంధః తేనమృతాఃస్థలితాఃపల్లవాయేషాంతేషు|| ని|| పల్లవో
స్త్రీకిసలయమిత్యమరః- మందారస్యకల్పకవృక్షవిశేషస్యమూలముల
తలేయాలవలీలతాతద్విహితేషుమండపేషుజనాశ్రయభూమిషు- మడి
భూషాయామితిధాతోర్భావేషుఞ్-మండంమండనంపిబంధిపాంతీతివా

జ్ఞానీకలకలస్వానే విమానెస్థితామ్ | దృష్ట్వావ్యోమని
రాస్పదంసచకితవ్యాఘూణమా నెక్షణానస్థాతున్నచ
వాతతోవతరితుంహ్రగల్భమాబిభ్రతే|| ౧౯|| ప|| మం
దానిలవ్యతికరచ్యుతపల్లవేషుమందారమూలలవలీయుత
మండపేషు | పుష్పాణివేణివలయేషుగళంతితస్యాంసా
హ్యంవహంతిసురవాసకసజ్జికానామ్|| ౨౦|| కించ|| ప||
గాయంతిచాటుకథయంతిపదాస్పృశంతివశ్యంతిగాఢమ

తేష్విత్యధః|| ౨ || మండపోస్తీజనాశ్రయిత్యమరః-స్థితానాంవా
సకసజ్జికానామ్|| *|| ప్రియాగమనవేళాయామండయంతీముహుర్ముహ
హుః | కేళీగృహంతథాత్మానంయాస్యాద్వాసక సజ్జికేత్యుక్తలక్షణా
నాం-వేణివలయేషుకచబంధనవలయేషు|| ౨|| వేణీతుకచబంధనమిత్యమ
రః-గళంతిస్థలంతి- పుష్పాణి-సాహ్యంసహాయకర్త-వహంతినిర్వర్తయం
తి-క్షేపమంతరైవఅమర్యఃప్రీడోపకరణానిప్రాప్నువంతీతిభావః||

౨౦ || అ || వాసకసజ్జికావృత్తాంతేనస్మృతానాంవిప్రలభానాయికా
నాంవృత్తాంతమాహ || గాయంతీతి|| తత్రఅమరావత్యాం-ముగ్ధాః నా
యికావిశేషాః-తదుక్తం|| ఉదయద్యౌవనాముద్ధేతి- చిరంవిప్రలభా వంచి
తాఃచిరవిప్రలభాః-ఏతాలపినాయికావిశేషాః-తథోక్తం|| క్వచిత్సంకేత

మావెద్యదయితేనాథవందితా । స్తరాంతావిప్రలభేతికలావిద్భిః ప్రకీర్తి
తేతి-అల్పదుగ్రీమానపీత్యత్ర అపిశబ్దోభిన్నక్రమః-తథాచోక్తోభయవిధా
స్సుపర్వకాంతాలపిదేవసుందర్యోపి-తదితరైఃతస్మాత్పూర్వశ్లోకోక్తవా
సకసజ్జికాసహకారిభూతాన్మందారాదితఃయేసంతానాదయఃత్రైస్త్రిభిః
దుగ్రీమైఃసుందారైఃపారిజాతైశ్చకల్పవృక్షైశ్చభూషితమిత్యాదివచనా
తల్పవృక్షజాతీయానాంబహుత్వం-సహితాకల్పవృక్షా సమేత్య
ఉపగమ్య॥౧॥ పంచైతేదేవతరవోమందారఃపారిజాతకః । సంతానఃకల్ప
వృక్షశ్చపుంసివాహారిచందన మిత్యమరః-గాయంతిగానంకుర్వంతి-గైశ
బ్జితధానోల్-చాటుచాటుక్షీః-కథయంతి- పదాపాదేన-స్పృశం
తిస్పర్శనంకుర్వంతి-పశ్యంతిదర్శనంకుర్వంతి-గాథంధృఢం॥౧॥ గాథబాధ
దృఢాసచేత్యమరః- పరిష్వజంతేశ్చిప్యంతి-పరినివిభ్యతిపత్వం॥ * ॥ గా
నాత్సంభాషణాచ్చాపిసంస్పర్శాత్పాదజాస్త్రియాః । దర్శనాలింగనా

పితత్రపరిష్వజంతేకల్పద్రుమాసపి సమేత్యసుపర్వకా

నాముద్గాద్రుమైస్తదితరైశ్చిరవిప్రలభాః॥౨౧॥ X॥ అ

స్త్రీచతామధివసన్వసంతశివహుతాంవాసుకిరివఫణాభ్య

భ్యాంచపుష్ట్యంతిచఫలంతిచ । క్రమాత్పన్నాగవకుళా శోకాః కురవక
స్తథా । శింశుపాచేతివిఖ్యాతాస్సుత్యన్యేబహవోనగాగతిశాస్త్రాద్వృ
తాంతరేషుదోహశ త్వేనప్రసిద్ధానపి గానాలింగనాదీనాసక సజ్జికా
సుమందారకృతోపకారందృష్టాస్త్రీస్వభావసులభేనకోగ్రధేనయూయ
మస్మాకంసహాయాభవతేతికల్పవృక్షాదిష్యేవకుర్వంతీతిభావః॥

౨౧॥అ॥నన్వమరావతీనామరాజధానీచేదగ్రిజ్ఞాభవితవ్యంతత్రవర్తమా
మోరాజాకిందిగతిచేదతతిహ॥అస్త్రీచేతి॥ తాంతస్యామమరావత్యాం
ఉపాన్వధ్యాప్యసగతివసంతేరాధారస్యకర్తృత్వంకర్తృణి ద్వితీయేతిద్వితీ
యా-అధివసన్వర్తమానః - ఋతూనాంషణ్ణాంవసంతశివసర్వస్పృ
హణీయః - ఫణాభ్యతాంసర్పణాంపాసుకిరివశివప్రియః - యద్వాస
ముద్రమథనేవాసుకిర్యథాశిద్రోపితథా - వృతాణాంతరూణాంహరి
చందనశివశ్రీగంధశివస యథాతథా మంగళకరః - ఋతూణాంనక్ష

త్రాణాం చంద్రమా ఇవసయథా ప్రథమగణనీయః అయమపితథేత్య
 ర్థః-ఉక్తాస్సర్వాఅపిషష్ఠోనిధారణే-ఇతఃపరంస్వస్వామిభావే-సుపర్వ
 ణాందేవానాం-రాజారంజకఃఆహ్లాదకఇతియావత్ - ప్రాణిమాత్రరం
 జకత్వేపితత్యంతంసాత్మాదేవదేవరంజకత్వాత్తథోక్తం - త్రివిష్టపస్య
 స్వర్గస్యరాజానియమేనస్వర్గ పవావస్థానాత్తథోక్తిః - యథాకృత్య
 కోసలాధివతావపిరామేఅయోధ్యాధిపతిరితివత్ - అతోనోస్తరేణపాన
 రుక్త్యం- త్రయాణాంజగతాంలోకానాంరాజాఅధికారానురోధాత్త
 థోక్తిః-విధ్యుండమండలస్యబ్రహ్మాండమండలస్యరాజానాథః-అయమిం
 ద్రఃబ్రహ్మముఖాదాగతనిఖిలవేదార్థఃబ్రహ్మవిచ్ఛ-బ్రహ్మవిద్భ్రష్టా

తాంచందన ఇవవృక్షాణాం చంద్రమాఇవక్షాణాం-
 రాజాసుపర్వణాం రాజాత్రివిష్ట పస్య రాజాత్రయా
 ణాంజగతాంరాజావిధ్యుండమండలస్య కర్తాశతాశ్వమే
 థానాంసంహర్తాప్రత్రాసురస్యరమ్భాదివివిధరమ్భారు
 సంసదహంప్రథమికాసం భుజ్యమాననవయావనశ్రీః-
 అపర్యుషితయావసూన్మేషసమ్భావనీయ మదనమదా

వభవతీత్రుత్యా పరబ్రహ్మత్వకతయావత్బ్రహ్మణో జగన్నాథత్వా
 త్తథోక్తిః-శతాశ్వమేధానాంశతసంఖ్యానామశ్వమేధానాంకర్తాఅను
 స్థాతా-తత్పదప్రాప్తాతావద్యజ్ఞానుస్థానస్యనిమిత్తత్వాత్తథోక్తిః- వృ
 త్రాసురస్యసంహర్తాహంతా - ఉభయత్రకర్తృకర్తృణోరితికర్తృణివ
 స్త్వీ - రంభాదిదిర్యాసాంతావివిధరంభోర్వశ్చవివిధస్త్రియఃతాసాంసం
 సత్ సంఘఃతస్యాః అహంప్రథమికాఅహంప్రథమంభుజేఅహంప్రథమ
 మితీచ్ఛాతయాసంభుజ్యమానాఅనుభూయమానానవయావనశ్రీర్యస్య
 సః-పర్యుషితఃప్రాచీనఃసనభవతీత్యపర్యుషితః సూతనః యః యావన
 స్యోన్మేషవికాసఃతేనసంభావనీయా శ్లాఘనీయమదనమదారంభస్య
 మత్తథకృతమదోపమక్రమస్యసీమామర్యాదాయస్యాస్సాతథా భూతా
 యాశ్చచీదేవ్యాః సదాకామారస్యబాల్యాత్పరిభూతవయసఃహరాలప

హర్తా-యద్వాఅపూర్వవతిం కుమారీముపపన్నఃకామారఃసచాసౌహర
శ్చేతికర్తృధాతయసమాసః-మనోహరాపూర్వవతిరితిసముదితార్థః కా
మారాపూర్వవచనఇతినిపాతనాత్సాధుః-కావ్యాగమః - ఆగమ్యతేజ్ఞా
యతేనేనశృంగారాదిరిత్యాగమః-కవేకర్తృకావ్యమితివిగ్రహేకావ్యశ
బ్ధిఃకవినిర్మితపరః-తథాచకవినిర్మితశృంగారాదిప్రతిపాదకంశాస్త్రంకా
వ్యాగమః-సచభరతంభరతశాస్త్రం- తచ్చతానికావ్యాగమభరతగాం
ధర్వాణితేషాం-యానిరహస్యానిదుర్జ్ఞేయార్థజాలానితేషాం-సర్వం
కషంసర్వకూలాభ్రకరీషేషుకషాత్తిముమాగమః- సర్వసంస్పర్శీమనీ
షావిశేషఃబుద్ధివిశేషోయస్యసతథాభూతః నిరవద్యవిద్యాధరీలోకః నిద్దు
ప్తవిద్యాధరీజనః తస్యసఖముఖైఃసఖాగ్రైఃముఖరితానాదితాయావిపం

రమ్భసీమాయాః - కామారహతాఃసదాశచీదేవ్యాః-

కావ్యాగమభరతగాంధర్వరహస్యసర్వంకషమనీషావి

శేషనిరవద్యవిద్యాధరీలోకసఖ ముఖముఖరితపిచ్ఛికాని

నాదప్రపంచితోదార నిజభుజాపదానసమాకణాన స

ముద్గీణాపుళకనిర్వణానజనితామర్షజల్పకనిఖిలదిక్పా

లవదనావలోకనసఫలీకృతసహస్రలోచనః- చతుర్ముఖ

ఖవలయవిహారిభారతీపరిగృహీతవైతాళికాధికారః- ప

చికాతస్యానినాదేనధ్వనినాప్రపంచితంవిస్తృతంఉదారముత్యప్రప్తంయ

న్నిజభుజాపదానంనిజభుజనిర్వరితవృత్రపదాదిరూపంకర్త॥ని॥ అపదా

నంకర్తృవృత్తమిత్యమరః-తస్యసమాకర్ణనం శ్రవణంతేన సముద్గీణాని

సముద్భూతానియానిపులకానిరోమాంచానితేషాం నిర్వర్ణనం దర్శనంని

ధ్యానంవా ॥ ని ॥ నిర్వర్ణనంతునిధ్యానమిత్యమరఃతేనజనితఃఉత్పాదితః

యోమర్షఃకోపః॥ని॥కోపక్రోధామర్షరోషఇత్యమరఃతస్యజల్పకానివ

క్రూణి॥*॥వ్యక్తవాగ్వాచకాజ్జల్పధాతోర్జలృభిక్షు కుట్టలుంటవృజమ్వాక

నితిహేతస్సృత్యయఃయానినిఖిలదిక్పతీనాంవదనానితేషాం యదవలోక

నందర్శనం తేనసఫలీతానిసహస్రంలోచనాని సహస్రసంఖ్యాకాని

నేత్రాణియస్యజ్ఞానికర్తృతః - చతుర్ముఖస్యబ్రహ్మబోముఖశలయం

ముఖమండలంత్రవిహరిణీవిహరణశీలా ||*|| విష్ణుర్వాధరతేస్తాస్థిని
 కేణినిప్రత్యయేనాంతలక్షణజీప్సత్వయః విహరిణీచసాభారతీచేతి వి
 గ్రహేపుంవతుర్మధారయేతిపుంవద్భావేభవతివిహరిభారతీతి శబ్దరూ
 పంతయా (త్రయీవాణ్యా) పరిగృహీతఃవైతాళికానాంమాగధానా
 మధికారోయస్యసతథాభూతః ||ని|| వైతాళికామాగధాస్యరిత్యమరశే
 షఃపక్షపాతస్యదురభిమానస్యఅసహిష్టురక్షంతాతస్యభావస్తత్తాతయే
 వ-అన్యత్రపక్షపాతస్యవత్సాభ్యాం గమనస్యఅసహిష్టుః అతితిక్షణఃపరి
 హృతంభిన్నంశైలేంద్రాణాంమండలంయేనసః - చంద్రచూడస్యచం
 ద్రశేఖరస్య చరణారవిందయోర్యత్పరిచరణంపూజాతేన యదానంద
 సామ్రాజ్యంతస్యధురంధరఃగూరేవధురా * ఆపంచైవహలంతానామి
 తివచనాట్టాప్సత్వయఃతాంధారయతీతిధురంధరఃసంజ్ఞాయాంభృత్య
 వృజీత్వాదినాఖచ్చత్వయఃఖత్యనయస్యేతిహ్రస్వఅరుద్విషదిత్వా

క్షపాతాసహిష్టుతయేవఫరిహృతశైలేంద్రపక్షమండ

లః-చంద్రచూడచరణారవింద పరిచరణానందసామ్రా

జ్యధురంధరఃపురందరోనామ|| ౨౨ || శ్లఘేనీవీబంధేసతి

రహసియత్పాణివలనాన్నవోధాఃపాణిభ్యావపిపిహిత

సప్తాష్టనయనాః| సహస్రస్యావ్యత్యైం యుగపదపిధా

దినాముమాగమః-ఆనందసామ్రాజ్యస్యధురంధరః||ని|| ధూర్వాహధుర్య

ధౌరేయధురీణాస్సధురంధరాభిశ్యమరఃవోఢేతియావత్ - పురందరోనా

మప్రసిద్ధఃరాజా-అస్తీత్యన్వయః|| ౨౩ || అ|| ఇంద్రస్యదక్షిణనాయక

త్వంస్ఫుటికతుఃతదీయానాంలజ్జామన్త్రఫమధ్యస్థామధ్యమోదితయా

వనాభిత్వక్తలక్షణానాంమధ్యానాంక్రీడాకాలికచాతుర్యమాహ|| శ్ల

ఘేతి|| రహసిపకాంతే - యస్యేంద్రస్యపాణ్యోర్వలనాత్సంబంధాత్ -

యద్వా-పాణిభ్యాంవలనాద్విమోచనాన్నీవీబంధేవస్త్రుగ్రంథా- శ్లఘ

గళితేసతి-యానవోధాః - నాయకాః - పాణ్యోర్వలనాత్సంబంధాత్- శ్లఘ

తానిసప్తాష్టచనయనానియాసాంతాః- శ్లఘా-ఆసన్నితిశేషః స

వోఢేతిఅపిదధిత్వేకవచనాంతోప్యే- శ్లఘా-ఆసన్నితిశేషః- అన్యైం

సహస్రస్యతిపిధానాత్మమతయా - పునస్తాభ్యాః హస్తాభ్యాంతాః
 స్వమేషస్వీయమేవ-లోచనయుగం-అపిదధతేఆచ్ఛాదయంతి-సపురంద
 రఃఅస్త్రీశ్యన్వయః-సకదాచిదిత్యుత్తరేణవాన్వయః-ఇంద్రస్యఅనేకనవో
 ధానాయికాసుసమతయావస్థానాద్దక్షిణనాయకత్వం-తుల్యనేకత్ర
 దక్షిణఇతిలక్షణాత్ || ౨౩ || అ|| ఇంద్రస్యైవబ్రహ్మవిష్ణురుద్రేభ్య ఉ
 త్కృష్టోభోగఇతికథయితుంతత్తల్లోకపదార్థభ్యశ్శ్లోఘ్యానివస్తూన్యమ
 రావత్యామేవసంతీత్యాహ || లభ్యంతఇతి || వేదసః బ్రహ్మణఃస్థానే స
 త్యలోకే || ౨ || పదంవ్యవసితతానిస్థానేత్యాద్యమరః- శుశ్రీనాంవేదా
 నాంపాతేనపూతానిపవిత్రానివదనానియేమాంతే తథాభూతా విప్రా

నాత్మమతయాపునస్తాభ్యామేవ స్వమపిదధతే లోచన
 యుగమ్ || ౨౩ || అపిచ || ప || లభ్యం తె శుశ్రీపాతశుషు-వద
 నావిప్రాః పదేవేదసోవైకుంఠేతులసేవనాని-సులభాన్యా
 ద్రాణిశుష్కానిచ | పేత్రాభూతగణాశ్చ సంతితశ
 స్థానేభవానీవతేరత్నాన్నపురస స్పృధేతిచ పదేయ
 స్యైవలబ్ధుంతుమమ్ || ౨౪ || కించ || ప || విధాతుష్కర్మాణి
 వ్యవసితవశీయత్పదఫలాన్నయాధామధ్యేశుశ్రీర

లభ్యంతే- వైకుంఠేవిష్ణులోకే అద్రాణిద్రవసహితాని సరసానీతి
 యావత్-శుష్కాణిసీరసానితులసేవనాని-సులభానిసుప్రాపాని-భవానీ
 పతేరుద్రస్యస్థానే-శతశః అనేకే- బహ్వల్పధాన్యసంతితప్రత్య
 యః-పేత్రాఃభూతానాంప్రమథానాంపిశాచానాంవాగణాశ్చ సంతి-
 యస్యేంద్రస్య-ఎవకారోభిన్నక్రమః-పదఏవ-రత్నాచింతామణ్యాదీ
 ని-అపురసోరంభాదయః-సుధేతిచ-వస్తుజాలమితిశేషః- లబ్ధుంప్రాప్తుం
 తుమం-సపురందరఃఅస్త్రీయోజనా-ఇంద్రస్యైవేతరేభ్యోపి శ్లోఘ్యా
 మూల్యవిషయసంపత్యాఉత్కృష్టోభోగఇతిభావః || ౨౪ || అ|| స్వగంధి
 రతిశయసుఖాస్పదంప్రాప్యితుమేవసకరుణామాతేవయా శుశ్రీహి
 తముపదిశంతీసాశుశ్రీరపీతరేమాంస్వర్గసుఖమసహమానేవపూర్వకాం
 డేశతశఃస్వర్గఫలకానికర్మాణివిధాయాప్యత్తథకాండేబహుధా కర్తుం

లత్యాగ మేవ ప్రకటయాంచకారేత్యాహ|| విధాతుమితి|| యస్యేంద్రస్య
పదంస్థానంఫలంఉద్దేశ్యంయేషాంతానితథాభూతానికర్మాణి-విధాతుం
అనుష్ఠాపయితుం- వ్యవసితవతీనిశ్చయవతీ- భగవత్శ్రుతిరపివేదోపి- మ
ధ్యేకానిచిత్రార్మాణివిధాయాంతరాళే-అసూయయా అనిత్యత్వారో
పేతేత్యర్థః|| ౧|| అసూయాతుదోషారోపోగుణేష్వపీత్యమరః- అంధా
త్యక్తతతార్కమాగా-అసీతి-మిత్తుప్తేగ్రితా - యద్యస్తాత్స్వగ్నా
ఋకంఫలమనభిసంధాయఅనుద్దిశ్య-యజ్ఞాదికర్మఅనుష్ఠేయంకతావ్యమి
త్యనుపదంపురతఎవాయంనిషామోవంధ్యఅఫలః || ౧|| వంధ్యోఫలోవ
కేశీకేత్యమరః- పంథామార్గఃస్వయమిత్యవ్యయం- స్వయాశ్రిత్యేత్య
ర్థః|| ౧|| అర్వాగామేవంస్వయమాత్మనశ్చిత్యమరః - ప్రకటితః ప్రకటి

పికిమాదస్థిగవతీఅనుష్ఠేయంకర్మస్వయమనభి సంధా

యఫలమిత్యయంవంధ్యః పంథాయ దనుపదమేవప్రకటి

తః|| ౨|| కింబహునా|| ప|| లబ్ధుంతత్పదమూజితంశతమ

భీతస్యైవనాలన్యవేదగ్రిష్టాంతద్దయితా జనందశశతీత

కృతః-సకదాచిదిత్యుత్తరేణాన్వయః - తేనస్వర్గవాసినామానందఃబ్ర
హ్మసందాతిశాయాతివ్యజ్యతఇతిభావః|| ౨|| కింబహునా|| అ|| యేతుపరా
ననుగృహీతుంసమర్థా ఇంద్రగుర్వాదయః- తేపీయత్పదసౌభాగ్యం
సంపాదయితుంద్రష్టామంతః కథయితుం వానశక్నువంతి తదనుగ్రహ
కాంక్షిభిరస్తాభిస్తత్స్వర్గసౌభాగ్యవణనంకతుంకథంశక్యమిత్యాశ
యేనాహ|| లబ్ధుమితి|| తస్యేంద్రస్య-ఎవకారోభిన్నక్రమః-శతమఖ్యేవశ
తానాంమఖానాంసమాహారశ్చతమభి తద్ధితార్థేత్యాదినా సమాసః
సంఖ్యాపూర్వోద్విగురితిద్విగుసంజ్ఞా-అకారాంతోత్తరపదోద్విగు (స్త్రీ)
యామిష్టఇతిస్త్రీగ్రీవేద్విగోరితిజీవ- ఊర్జితముత్కృష్టంతత్పద మింద్ర
పదం-లబ్ధుంపాప్తుం- నాలన్నపర్యాప్తంభవేదిత్యర్థః- శతంమఖాలపి
తత్పదఫలాననుగుణప్రయోజకాఇతిభావః-తద్దయితాజనంఇంద్రదయితా
జనం-ద్రష్టాంతస్యఇంద్రస్యదృశాందృష్టీనాందశశత్యేవ - పూర్వవత్స
మాసఃజీపాదశశతానీత్యర్థః-అలంపర్యాప్తం|| ౧|| అలంభూషణపర్యా

ప్రిష్టిత్యభిధానాత్-నభవేత్ సస్యాత్-అఖలం సమస్తం- తత్పదే ఇం
 ప్రపదే-భోగాః సుఖసాధనాః విషయాః తేషాం భాగ్యంభోగ ప్రాప్తికా
 దృష్టం-శాకపాథి-వాదిత్వాత్సమాసః-వస్తుంకథయితుం - తస్యేంద్ర
 స్యగురురేవబృహస్పతిరపినాలంనశక్తః-మమకవేఃచేతోగతం మమోగ
 తం-అద్భుతమాశ్చర్యం॥౧॥విస్తయోద్భుతమాశ్చర్యమిత్యమరః- కథయ
 తుంమమఉక్తయైవవచాంస్యేవ-నాలంనపర్యాప్తాభవేయూరిత్యథః-
 అత్రశతమఖ్యాయీంద్రపదప్రయోజకత్వాదిసంబంధేప్యసంబంధోక్తే
 రతిశయోక్తిః-యోగేవ్యయోగేసంబంధాతిశయోక్తిరితిలక్షణాత్॥

స్యైవనాలందృశామ్|వస్తుంతత్పురభోగ భాగ్యమఖలం
 తస్యైవనాలజ్ఞురుర్నచ్చేతోగత మద్భుతమాశ్చర్యమిత్యమరః
 నాలంమమైవోక్తయః॥ ౨౬॥ గ ॥ సకదావిదస్వప్నో
 ప్యాచారఇతిబోధితఃప్రాతరమరవైతాళికైరాలోక్య
 నిర్మలమ్పాలోమీకపోల దర్పణమభ్యచ్యుతామధను
 మాసాద్యవివిధవిద్యాధరీవిలాసపిశునకుసుమశయనీయ
 లతామందిరనిరంతరోపాంతభవమధః పరివర్తమానవిక

౨౬॥అ॥ తాదృశవిషయసమృద్ధిసంపన్నోపిదేవేంద్రశ్శిష్టాచారమవ
 లంబ్యస్నానైశ్వరోపాసనాదికంకుర్వాన్నాస్త్యిత్యాహ॥సఇతి॥ కదాచి
 దేకదా-అస్వప్నోపిస్వాపరహితోపిర్నిమేషత్వాదితిభావః-సఇంద్రః
 ప్రాతఃఉషఃకాలే-అచారఇతిరాజ్ఞాంప్రాతరుత్థానైసంప్రదాయఇత్య
 మరవైతాళికైరమరమాగధైఃబోధితఃఉత్థాపితః-స్తుతిభిరితీశేషః- నిర్మ
 లంవిమలం-పాలోమ్యాఃశచ్యాఃకపోలైవదర్పణఃమకురఃతమాలోక్యఅ
 వలోక్య॥*॥రోచనంచందనంహేమవృదంగమణిదర్పణాః। గామగ్నిం
 చైవసూర్యంచప్రాతఃపశ్యేత్సదాబుధఇతిశాస్త్రాదితిభావః-కామధను
 మభ్యర్చ్యపూజయిత్వా-ప్రదక్షిణీకృత్యేతియావత్-వివిధాలనేకవిధా
 శ్చతావిద్యాధర్యశ్చతాసాంఽలాసఃకేళీతస్యపిశునంస్తూచకం॥౧॥పిశు
 నౌఖలసూచకావిత్యమరః- బోధకఇతియావత్ - యతు-సుమశయనీ
 యంస్పృహణీయం-అభగాధ్నయైఇతిధాతౌస్తవ్యత్వవ్యానీయరిత్య

నీయరప్రత్యయః-యానిలతామందిరాణీలతాసదనానితైర్నిరంతరానిర
వకాశా||ని||అంతరమవకాశావధిపరిధానాంతర్థి భేదతాదధ్యై ఇత్యమ
రః-ఉపాంతభూస్సమీపభూమిర్యస్యాస్తాం-అధఃఅధఃప్రదేశే- పరివర్త
మానంసంచరణశీలంయద్వికర్తనవింబంసూర్యమండలం||ని||వికర్తవార్త.
మార్తాండేత్యమరః-తస్మాన్నిరర్గళంనిర్నిరోధంయథాతథా||ని||అచాధం
తునిరర్గళమిత్యమరఃనిర్గళస్త్రానిర్గచ్ఛంతఃఉద్ధ్వముఖాఃఉద్ధ్వప్రసారి
ణోయేమయూఖాఃకిరణాః||ని|| కిరణోస్త్రిమయూఖైత్యమరః- తేషాంసం
సర్గస్సంబంధః తేనకదుష్టీకృతంశుషదుష్టీకృతం||ని|| మందోష్ణంకదుష్ణం
ప్రిమతద్వితీత్యమరః-అంతరమభ్యంతరంయస్యాస్సాతాం- ఉపర్యుపరి

ర్తనవిష్ణునిర్గళదూర్ధ్వముఖమయూఖసంసర్గాదుష్టీ
కృతామంతరంతరుపర్యుపరిశీతలాంఘాతలాసంస్పర్శేపి
పురాణపురుషచరణారవిందసంబంధాదేవభువనపావనీ
మమరధునీం - నిర్వర్తితనియమాభిషేచనసిద్ధచారణగ
ద్ధర్వసేవితేనైకతేతస్యాః-దహరాకాశపరిపూజితదివ్య
లిజ్ఞాకృతింప్రతిష్ఠాప్యచింతామణిమయంకిమపిపారమేశ్వ

ఉద్ధ్వముద్ధ్వంశీతలాంశీతస్పర్శవతీంభూతలస్యభూతలేనవాహిసం
స్పర్శేఅసంబంధేపిభూతలసంబంధరాహిత్యేపీతియావత్-పురాణపు
రుషస్యనారాయణస్య-చరణారవిందయోఃపాదకమలయోస్సంబంధా
దేవసంపర్గాదేవభువనస్యలోకస్యపావనీంశోధినింపావయిత్రీమిత్య
థః-అమరధునీందేవగంగాం-అసాద్యప్రాప్య-నిర్వర్తితఃకృతఃపంచాం
గానుష్ఠానలక్షణనియమపూర్వకఃఅభిషేకఃఅవగాహాయేనసతథోక్తః-
స్నానాంగానిధర్మశాస్త్రే||*|| సంకల్పస్సుక్తపఠనంమార్జనంచాఘమ
క్షణం|దేవాదితర్పణనైవపంచాంగంస్నానముచ్యతఇతి - సిద్ధచారణ
గంధర్వైఃదేవయోనివిశేషైః-సేవితేవ్యాప్తేపరివృత్తితియావత్ - త
స్యాగంగాయాః-నైకతేపుళినే-దహరాకాశఃపూదయాకాశః||శ్రు||అ
భయదిదమస్త్రిన్మృపురేదహరంపుండరీకంవేత్తదహరోస్త్రిన్నంతరా
కాశఇతిశ్రుతే-తస్మిన్పూజితమానసితైరుపచారైరభ్యర్చితం-యద్ది

వ్యలింగంతస్య ఆకృతిరాకారఇవ ఆకారోయస్య తత్తదేకం - కిమప్యని
 ర్వాచ్యం - చింతామణిమయందీప్తామణిస్వరూపం || * || చింతామణేశి
 వంధ్యాత్వాసర్వానామానవాపుయాదితిశాస్త్రాద్రిదితిభావః - పూర
 మేశ్వరంజైవంలింగంప్రతిస్థాప్యమంత్రపూర్వకంస్థాప్యేత్యథః - త
 త్రలింగేనఖవిలిఖతంసఖచిహ్నంసఖరేఖతియావత్ - తత్సద్భవశ్చాసాశ
 రచ్చంత్రశ్చేతిశాకపాథిపాదిత్వాత్సమాసః - అతికృత్యతివావక్రత్వతి
 త్తాభిస్త్యైత్యథః - తస్యచంద్రికాజ్యోత్స్నాతస్యాఆసారఃప్రసారః
 రంభః - ద్విత్రితీయావత్ తేనసుందరందశనీయం - మదనస్యకామస్య - అం
 తకలశేకం - భగవంతంపక్ష్యజైశ్వర్యసంపన్నం - భగవంతముమాకాంత
 మనుసంధాయధ్యాత్వా - దివ్యాపగాయాగంగాయాస్సల్కలైరుదతైరభి
 రంలిజ్జమనుసంధాయతత్రనఖలిఖతశరచ్చంద్రసంద్రి
 కాసారసుందరంభగవంతంభగవతంమదనాంకామభిషి
 చ్యదివ్యాపగాసలిలైరనులిప్యరోహిణీరమణహరిణమద
 పజ్జానుపజ్జితాహరిచందనేనసమభ్యర్చ్య - గాక్షేయవి
 కచగాక్షేయపంకజైరారాధ్యసురభీఘృతధారానుబంధి
 నాదివ్యధూపేననిసగ్ధచలితరశ్మిమాలాకలాపేనరత్నదీ
 పిచ్యఅభిషేకంకృత్వా - రోహిణీరమణశృంగంప్రతస్త్రియోహరిణఃమృ
 గఃతస్యమదపంకంమదకర్ణమంకస్తూరీతియావత్ - యద్వారోహిణీరమ
 ణఃకర్పూరం||ని|| ఘనసారశృంగ్రసంజ్ఞైత్యమరః - తస్యహరిణమదః క
 స్తూరీచతిస్యానుపంగినాసంబంధినాహరిచందనేన శ్రీగంధేనఅనులిప్య
 లేపనంకృత్వా - గాంగేయానిగంగోత్పన్నాని - వికసితానిగాంగేయపంక
 జానినువర్ణపద్మాని||ని|| తపనీయంశౌతకుంభంగాంగేయంభర్తృకర్పూరమి
 త్యమరఃతైరభ్యర్చ్యపూజయిత్వా - సురభేఃకామధేనోర్యాఘృతధారా
 తదనుబంధినాతత్సంబంధినాదివ్యేనగ్లాఘ్యేనధూపేన - నిసగ్ధాత్ స్వభా
 వాత్ చలితఃప్రస్ఫుటఃరశ్మీనాంకిరణానాంయామాలాతస్యాకలాపాయ
 స్యసతధాభూతేన - రత్నమేవదీపస్తేనచ - ఆరాధ్యప్రసేవ్యసాంగాయదు
 గ్ధాగణపత్యాద్యంగదేవతాసహితాయ - యద్వాఅంగైఃపంచముఖినీలగ్రీ

వదశభుజాదిలక్షణై రవయవై సుహితాయ-సాయుధాయ ఆయుష్కే (స్త్రీ)
 శూలపరశుటంకాదిభి సుహితాయ-సావరణాయ ఆవరణైర్ధర్మజ్ఞానవై రా
 నై శ్వర్యాదిలక్షణావరణదేవతై సుహితాయ-సాభరణాయ ఆభరణై
 శ్చంద్రావ్రతం సశేషకుండలవాసుకికంకణాది లక్షణై సుహితాయ- పర
 మేశ్వరాయేతి శేషః- సద్యస్తతాగ్రం సమాహృతమానీతం నిష్పీడితం
 యద్రాకేందుమండలంతస్మాన్నిప్యంద మానాని స్సరంతి అపర్యషితా
 ని నూతనాని అమృతా నిషీయాషాణిని వేద్యని వేదనాంకృత్యా-
 త్యథః-ప్రదక్షిణీకృత్యప్రదక్షిణంకృత్యా- ప్రణివృత్య నమఃకృత్యా-
 త్యా-పంచభిః ప్రసూనాంజలిభిః పంచసంఖ్యాకైః పుష్పాంజలిభిః కృత్యా-

పేనచస్తాక్షాయసాయుధాయ సావరణాయ సాభరణా
 యచ సమస్తసద్యస్తమాహృత నిష్పీడితేందు మండలని
 ప్యందనాడపర్యషితా న్యమృతాని ప్రదక్షిణీకృత్య- ప్ర
 ణివృత్య- ప్రసాద్యపంచభిః ప్రసూనాంజలిభిః స్తుత్యాశు
 తిశిరోభిః-కృత్యా విసర్జనమథస్తృత్యా చిరంతనమాత్మని-
 విలాసవీధీవిహారకౌతూహలేన నిర్గత్య బహిస్తతో నిరంత

ప్రసాద్యక్షమాపయి త్వేత్యర్థః॥*॥ ఆవాహనంనజానామినజానామి విసర్జ
 నం ప్రాజావిధింనజానామిక్షమస్యవరమేశ్వరేతి తీర్థేతి భావః-శ్రుతిశిరో
 భిరుపనిషద్భిః-స్తుత్వాస్తుతింకృత్యా-విసర్జనముద్వాసనంకృత్యా-అథవిస
 ర్జనానంతరం-ఆత్మనిస్వస్తికా-చిరంతనంవరమేశ్వరం-ఆగత్యస్థితంస్తృ
 త్యాధ్యాత్వా-విలాసార్థంవీధ్యాంవిహారస్సంచారభ్రమణమితియా
 వత్॥ని॥ విహారోభ్రమణేనగ్రంధేరీలాయాంసుగతాలయఇతిపిత్వః-సో
 పసర్గస్యహరతేర్నానార్థత్వాత్ - తత్రకౌతూహలేనకుతుకేన॥ ని॥
 కౌతూహలంకౌతుకంచకుతుకంచకుతూహలమిత్యమరః బహిఃతీర్థాద్య
 హిః-నిర్గత్యనిర్గమ్య-ఇతస్తతఃపరితః-నిష్క్రంతంఅంతరాశం అవకాశో
 యస్త్రికార్తృణితత్తథామిశస్తఃసంఘీభవంతః-ఆశీర్వాచోభిః స్వస్తివచ
 నైఃముఖరాగనదస్తయోగీర్వాణముగయఃనారదాద్యాస్సర్వయఃతేషాం

సంఘోసంకులం-అతికోమలాఃఅకట్యుఃఅంగుళిదళానాంఅంగుళ్యగ్రా
ణాం॥ని॥దళంఖండదళంపర్ణఇతినానార్థమాలా-తేషామాఘాతేన తాడ
నేనశోధితస్యసుష్మాకృతస్యమృదంగస్యమద్దళస్యనాదభంగ్యః నాదపరం
పరాయాసాస్తాభిః అధరేనివేశితాశ్చ తేఅపవీతాశ్చేతిస్నాతానులిప్తవ
త్పూర్వకాలసమాసః-అధరవిన్యస్తత్యక్తావేణవః ధ్వనద్వంశాయా సా
స్తాభిః-ఆస్ఫలితానాదితాః ఆకృష్టవీణాగుణాః సమీకృతవీణాతంతవో
యాభిస్తాభిః॥ని॥ గుణస్తావృత్తిశబ్దాదిజ్యేంద్రియాముఖ్యతంతుష్విత్వ
మరః-ద్విప్రీఃద్విత్రివారంఆస్ఫలితఃవిలిఖతఃకర్తరిక్తఃయః సవ్యచర
ణఃవామపాదః॥ని॥ వామంశరీరేసవ్యంస్యాదిత్యమరః-తస్యమృదురణి

రాశమిళదాశీర్వచోముఖరగీర్వాణ మునిసంఘసంకుల
మతికోమలాఙ్గుళిదళాఘాతశోధితమృదంగనాదసంగిభి
రధరనివేశితాపవీతవేణుభిః - ఆస్ఫలితాకృష్టవీణాగు
ణాభిఃద్విత్రితాస్ఫలితసవ్యచరణమృదురణిత మంజీర
మంజుళాభిరఘరోభి రారఘ్యమానతౌ ర్యత్రికమత్యు
ద్భటవేత్రివేత్త్రలతాఘాతవిద్రావితవీధీభవద మరమం
డలమభితోపిదృష్టిగోచరసన్నిధాపితకరితురగ పర్యజ్ఞ-

తంఅకట్యుధ్వనిఃతద్విశిష్టోయోమంజీరఃపాదకటకః॥ని॥ మంజీరోనూపు
రోస్త్రీయామిత్యమరః-తేనమంజుళాభిఃరమణీయాభిః-అఘరోభిః అఘ
రస్త్రీభిః-ఆరఘ్యమానంఉపక్రమిష్యమాణం-తౌర్యత్రికంనాట్యగీతవా
ద్యలక్షణాంగత్రయోపేతనాట్యంయస్త్రితత్ ॥ని॥తౌర్యత్రికంనృత్తగీ
తవాద్యన్నాట్యమిదంత్రయమిత్యమరః అత్యుద్భటఃఅతిమస్సహాయః
వేత్రిణాంవేత్త్రసంజ్ఞకదండహస్తానాంవేత్త్రలతయాకళాకల్పయాఘా
తస్తాడనం తేనవిద్రావితానినిషా-సితానావీధీభవంతిపజ్జ్రిభవంతి ॥ ని॥
వీధ్యాళిరావళిఃపజ్జ్రిరిత్యమరః-అమరాణాందేవానామండలాని య
స్త్రితత్ ॥ని॥మండలంచక్రవాళకమిత్యమరః- అభితోపిసర్వతోపిదృష్టి
గోచరఃదృష్టివిషయఃసన్నిధాపితఃసమీపంపాప్రితః కరితురగపర్యంకికా

దీనాంగజాశ్వచతురంగయానాదీనాంనానావిధానామనేకేషాంవాహా
నానాంగ్రామస్సమూహేనాయస్మిన్తత్తథాభూతం. సేనాముఖంనా
సీరమాలోక్యదృష్ట్వా-ఆలోకమాత్రేణదర్శనమాత్రేణ॥ని॥ఆలోకాదర్శ
నోద్యోతావిత్యమరః-విదితంజ్ఞాతంఇంగితంతాన్వర్యంత్యైః-ఆధోరణ
వృధాఃవృధాధోరణాఃతైరిత్యథః ॥ ని॥ నికారోపప్రకారస్యాడాకార
స్త్వింగఇంగితం-ఆధోరణాహోస్తపకాశ్చిత్త్యభయత్రామరః-ఉపస్థాపి
తంఆసీతంసమీపంప్రాపితమిత్యథః-అణవేనమగ్నంనిమజ్యస్థితఃమై
నాకఃతస్యపక్షయోఃగరుతోఃరక్షణంపాలనంతస్యఅభ్యథానాయపా
థానాథం-ఆగతంసమీపంప్రతీతిశేషః-ఉన్నతంప్రాంశుంహిమవం
తమివస్థితంతస్తుల్యమిత్యర్థః-అవదాతంశుభ్రం॥ని॥అవదాతస్సితోగౌరభ

కాదీనానావిధవాహనగ్రామమాలోక్యసేనాముఖమా
లోకమాత్రవిదితేజ్ఞితైరాధోరణైరుపస్థాపితమణవని
ర్మగ్నమైనాకపక్షరక్షణాభ్యథానాయాగతంహిమవం
తమివోన్నతమవదాతశ్చిత్త్యభయదారుహ్యమత్యజమంగ
రాజస్యసాభాగ్యదేవతయేవశరీరిత్యాతాంబూలకరండ
ధారిత్యామేనకయామదనమదకదుష్టసౌవర్గికామినీక
టాక్షసంసర్గనివారణాయేవచామరోపవీజనకుశలా

త్యమరః-కంచనమతంగజంఎకంగజమారుహ్య-శరీరిత్యాశరీరవత్యాఅం
గజస్యమదనస్యరాజ్యసాభాగ్యేసామ్రాజ్యమాహోత్త్యేతదభిమానినీ
యాదేవతాతయేవస్థితయా-తాంబూలకరండస్యతాంబూలపాత్రస్య
ధారిత్యాతద్ధారయంత్యామేనకయానానూఘరసా-మదనమదేనమన్త
ధక్యోమత్తతయాకదుష్టాఃశుషుదుష్టాఃకదంచోష్ణభృతిచకారాత్రాదాదే
శఃతేచతేసౌవర్గికాంస్వర్గేభవానాంకామినీనాంకాముకీనాంకటా
క్షాఃతత్సంసర్గస్యతత్సంబంధస్యవారణాయేవనివారణాథమివచామ
రస్యఉపవీజనేకుశలఃశ్రమాపాప్రీప్తిలక్షణఃఆరంభఉపక్రమఃయస్యా
స్తయారంభయాచ-సవీలాసంసహవం-అధ్యాసితఆక్రాంతఃచరమ
భాగాంపుష్టభాగోయస్యసః-పురోభాగేపురఃప్రదేశేచలత్మందం

గచ్ఛత్ - అలఘుజంఘాలం వేగవత్తరం॥ * ॥ పాశ్రిఘాదాతోలజస్యతర
స్యామితలచ్ ప్రత్యయః-కరిణశ్చతురగాశ్చకరితురగం-ద్వంద్వశ్చ పాశ్రి
ణీతూర్య సేనాంగానామిత్యాద్యేకవద్భావః - తస్యజంఘాజవేన వేగే
న॥ నిజంఘాలోతిజవస్తుల్యాజంఘాకరికజాంఘికావిత్యమరః - వ్రవంతః
ధావంతఃయేఅమరాణాంభటాః తేహంకోట్యుఃశతలత్యోతాసాం సంఘ
దౌస్సంఘషణః తేనశిథిలాఃశ్రుతితాఃయేహారాః తేహంమర్దనం నాశః
తేనజనితాఃతద్వితాఃయేముక్తానాంపరాగాఃఘాతయంతేహం సంబం
ధాదవ-ధవలీకృతేనశుభ్రీకృతేన-ససంభ్రమంసత్వరం॥ ని॥ సంభ్రమో
త్యాదరేభీతోవేగేభితిభాసూ-రః - యథావలంతఃచలంతఃయేంబరచరని

రంభయారంభయాచ సవిలాసమధ్యాసితచరమభాగః పురో
భాగచలదలఘుజంఘాలకరితురగ జంఘాజవవ్రవదమరభటాకో
టి సంమర్ద శిథిల హార మదౌనజనిత ముక్తాపరాగ సంబంధా
దవ ధవలీకృతేన ససమ్భ్రమ వలదమ్భర చర నితమ్బి సీలో
క వికీర్యమాణ మన్తారకుసుమ బృందనిస్సరన్త కరం దధారా
నిరా సాయేవ - మకుట ముపర్యుపరి ధార్య మాణేన సర్వతః
పాలంబి ముక్తాసర కదంబ శాలితయా - సమంతతోనిహి
తకుపిత విధుం తుద వికట దంతక్షతవి వరక్షర దమృతధారా

తంబిసీలోకాఃదేవస్త్రీజనాః॥ ని॥ లోకస్తుభువనేజనభిత్వమరః-తైర్వికీ
ర్యమాణానియోనిమందారకుసుమానితేహంబృందం సంఘఃతస్మాన్నిస్స
రంత్యః యామకరందధారాః తాసాం నిరాసాయేవ నివారణాయేవ-
మకుట ముపర్యుపరి కిరీటస్య సమీపార్థ్వ భాగభిత్వర్థః ॥ * ॥ ఉభ
సర్వతసోఃకార్యాధిగుపర్యాదిమత్రిషు । ద్వితీయామేక్షితాంతేషు త
తోన్యత్రాపిదృశ్యతభిశాస్త్రాత్కటమిత్యత్రద్వితీయా-ధార్యమా
ణేనకారితేనవా-సర్వతస్సమంతతః-ప్రాలంబఃలంబమానఃముక్తాసరా
ణాంముక్తాహారాణాంకదంబఃతచ్ఛాలితయా-సమంతతోపిసర్వతోపి-ని
హితావిన్యస్తాఃనిభాతా భితియావత్ యేకుపితస్యవిధుంతుదస్య రా

హూః-విధ్వంసోస్తుదత్తతిఖశ్ - ఆరుద్విఃపదిశ్యాదినాముమ్||ని|| సైం
హికేయోవిధుంతుదత్తత్యమరః - వికటాఃనిష్ఠురాఃయేదంతాఃతత్కృతా
నియానితుతానిప్రణానితద్వివరేభ్యఃతద్భిద్రేభ్యఃక్షరంత్యః యాఅమృ
తధారాఃతాసాంసహసేణిమండితేనలలంకృతేన- శశాంకస్యచంద్ర
స్యమండలేనేవస్థితేనమహతాతపత్రేణ - అంభోజసంభవస్యబ్రహ్మ
ణః-నవిద్యమానానిమిషానిమేషా యాసాం తాసాందృష్టినాం సృష్టింని
ర్మాణం-సఫలయఃసఫలంకుర్వః - తత్కరోతీతిన్యంతాల్లటశ్చత్రాదే
శః- గంధర్వకులైర్వాద్యమానానినాదితానియానిబహుఃకథాని అనేకవి
ధానిఆతోద్భానివంశతాశమృదంగవీణాలక్షణానితేషాం నినదేననాదేన
కబళీకృతః ఆశానాందిశామవకాశోయస్య సతస్యభావస్తతాతయేవ

సహస్రమండితేనమండలేనేవశశాంకస్యమహతాతప

త్రేణసఫలయన్మిషదృష్టిసృష్టిమంభోజసంభవస్య

గంధర్వకులవాద్యమాన బహువిధాతోద్భానినాదకబళీకృ

తాశావకాశతయేవ సరికులచలితసేనాసంఘసంకటో

న్ముక్తసింహనాదధారాపథేనిర్జగమతారాపథే|| ౨౭||

ప|| మంజీరైర్నటనార్భటీముఖరితైఃస్వర్వారవామ

భ్రువాంసంస్పృశ్యగ్ధరైఃపాదకటకైః|| ౨౮||

సంకులంతుములంయథాతథాచలితాః యాఃసేనాః తాసాంసంఘేన

సంకటేనసంబాధేన ||౨|| సంకటంనాతుసంపాదత్యమరః - ఉన్నక్త

స్త్యక్తఃసింహనాదస్యధారాయాఃపరంపరాయాః పంథాయస్యతథా

భూతే-తారాపథేనక్షత్రమార్గే-నిజ-గమయయా-గమేకర్తరిలిఖ||

౨౭||౨|| తదాసంసకలమపిషంక్రసేనాముఖన్నాదమయంబ్రహ్మవస

మజ్జిత్యాహ||మంజీరైరితి||నటనస్యతాండవస్య ||౨|| తాండవంనటనమి

త్యమరః-ఆర్భటీప్రక్రమఃతస్యాంముఖరితైఃనాదితైః-స్వర్వారవామ

భ్రువాంస్వర్వేశ్యానాంమంజీరైఃపాదకటకైః ||౨|| మంజీరోమాపురో

స్త్రీయామిత్యమరః-కిన్నరకరైఃపాదకటకైఃపాదకటకైఃపాదకటకైః

అతపవసుం ద్రాఃగంభీరాః సిద్ధాఃరమణీయారవాః యేహంతైర్మదై
 లైఃపణవైః॥౧॥మద్దలఃపణవోన్యేచేత్యమరః - చారణానాందేవయోనివి
 శేషాణాం గణేనపోద్గ్రీయమానైః-శ్లోఘాస్తుతిః॥* ॥ శ్లోఘుకథనఇతిధా
 తోఃపచాదిత్వాదచ్చ గ్రీత్యయః-తతోదంతలక్షణప్రాప్ - శ్లోఘరూపాయే
 శ్లోకాఃపద్యాని॥౧॥పద్యేయశసీచశ్లోకఇత్యమరః- తేహంశతై రనేకైశ్చ
 తత్రకాలై- హరేరింద్రస్య-వాసీరసీమాసేనాముఖభాగః॥ * ॥ డాబు
 భ్యానున్యతరస్యామితీసీమన్యబ్దాద్వైకల్పికోడాప్స గ్రీత్యయః - నాదబ్ర
 హ్మమయీవశబ్దబ్రహ్మరూపేవపామ్రైయేమయత్ - రురుచేచకాసే॥
 రుచదీప్తావిత్యస్తాతల-ర్తరిలిత్॥౨॥ అ॥ఇంద్రస్యహసాగ్రీతతయాస
 ర్వతఃప్రస్ఫుతచతురపిదేవాస్సస్త్రితచతుఃప్రసరణమేవ కేవలందిదృక్ష

లైః॥శ్లోఘాశ్లోకశతైశ్చచారణగణపోద్గ్రీయ మానైస్త
 దానాదబ్రహ్మ మయీవ తత్రరురుచేనాసీరసీమాహ
 రేః॥౨॥అపిచ॥ప ॥ అగ్రేపశ్చాదుభయత ఇతిత్యక్తలో
 కవ్యవశేదృప్త్యైతస్మిన్నపి పరిణతేసర్వతస్సంముఖినే ।
 సభాగ్రభక్తం నయనవలనం సస్త్రితంద్రప్రకామా భూ
 యోప్యగ్రేసురపరివృథాస్తస్యపుంజీబభూవుః॥౨౯॥గ॥
 గచ్చన్నేవసనభసిభసితావకుంతిత సర్వాజ్ఞసర్వలబ్ధపర

వఃతస్యపురోభాగఎవసంఘేబభూవురిత్యాహ॥అగ్రఇతి ॥ అత్రేదంబో
 ధ్యం-జంగమాజంగమభేదేనలోకోద్వివిధః - తత్రకేచనఅగ్రేదృష్టయః
 యథామానవాః - కేనపశ్చాద్దృష్టయఃయథాసర్వవిశేషాః వ్యాశ గ్రా
 హిభిరాసీతేషుదృష్టప్రసిద్ధాః- కేచనఉభయతోదృష్టయఃఅసురవిశేషా
 ఇతిహాసపురాణాదిప్రసిద్ధాః - కేచనసర్వతోపదృష్టయఃసగ వృక్షాద
 యః- అగ్రేఅగ్రభాగే-అయమింద్రస్తుపార్శ్వాభ్యాంసర్వతోదృష్టిరితి
 వస్తుస్థితిః-వశ్చాత్పశ్చాద్భాగే-ఉభయతఃఅగ్రపృష్ఠభాగయోర్ద్వయో
 శ్చేతిదృష్ట్యాదర్శనేన- త్యక్తలోకవ్యవశేదృప్త్యైతలోకమర్యాదే॥ ౧॥
 సీమావ్యవస్థామర్యాదేతియాదవః-దిప్యేతిపాతాంతరం-తత్సాతేఅగ్రే

పురోభాగభూమి-వశ్యాద్భూగభూమి-ఉభయభూమి-త్యక్తలోక వ్యవస్థాపరిణతే
సంజాతేభ్యత్యర్థః- తస్మిన్నిందే-దిష్ట్యానుభవ- దిష్ట్యాన్వయ-సనుభానందప
రిణామేష్వతిభాను-తః- అతఃపానవ్యతస్సమ్ముత సేసతి-అవశిష్టంసమం
పరిణతేసంవన్నే-తస్మిన్నిందే-సర్వతఃపరిణ-సంముత సే-సమ్ముతంసా
ధావపిఅభిముఖ-సర్వపీత్యర్థః- బ్రువోభంగఃఉత్పాతనం తేనసహితంస
స్థితంస్థితేనసహితంనయనవలనమపి-దత్తనచాతుర్యమితియావత్-భూ
యఃఅధికం- పునర్ద్రష్టుకామాఃదిదృక్షువః- సురపరివృథాఃప్రభావరివృథ
భిరినిపాతనాత్సాధుః-అధికారకాస్సురాభ్యత్యర్థః-అగ్రేపిపుంజీబభూవుః
సంఘీబభూవురిత్యర్థః-రమణీయవస్తుదర్శనేకోవానప్రయతతభిభావః॥

౨౯॥ అ ॥ విద్యాధరిహస్తాద్దుర్వాససాసమాదాయదత్తస్యకాళికా

భాగభాసురాభిరభివ్యాప్యహృదయ మధికతయా బహి
ర్నిర్గమిష్యతఃకోపానలస్యజ్వాలాభిరివపాటలాభిర్జటా
భిరభివేష్టితమభిభవంతమితతిత్వంతమభినవంతారదా
మ్భాదమపిచత్రిభువనమునిలోకవైలక్షణ్య బోధిన్యా-
శాపమూలతపోలాభ-సమ్భవయాకీర్త్యే-వత్రిపుండ్రరే
ఖయా-పరికర్మితలలాటమండలమతిప్రచండకోపానల
జ్వాలాపరిష్లేషమలినితైః-ప్రతిశాపాక్షరైరివపారికాం

ప్రసాదలబ్ధనిమాఽభ్యస్య-అనాదరస్పర్ధోపేంద్రస్యామృతప్రాప్తామూల
హేతురితిమనసినిధాయతత్సంగతి త్వేనశివపూజానంతరం మధ్యేమార్గం
శివభక్తిధురంధరందుర్వాససందదర్శేత్యాహ॥ సభితి॥ సభింద్రః-గచ్ఛ
న్నేవపరిక్రామన్నేవ-సభసి-భసి-తేనభస్మానా- అవకుంతితానిభవ్వానిస
ర్వాణీయాన్యంగానితేహంసంగేనలబ్ధయఃపరభాగోహోతరార్షః॥౯॥
పరభాగస్థానశభ్యంతాకచక్యమితిత్రయం | వహోతరార్షభిపాశ్రమ
రితిమేదిసి- తేనభాసురాభిఃప్రకాశమానాభిః- హృదయమభివ్యాప్యఅ
పూర్య-అధికతయాఅధిక్యేన - బహిఃనిర్గమిష్యతః కోపానలస్యకోపా
గ్నేఃపాటలాభిఃజ్వాలాభిరివష్టితాభిర్జటాభిరభివేష్టితంఅవృతమతసవత

టిత్వంతంబిద్యుచ్చాలినం-అభినవంయుంశారదశర తా-వికమంభోదం
 మేఘంతమవ్యభిభవంతమివతిరను-ర్వంతమివ త్రిభువనెయేమునిలోకాః
 మునిజనాః॥౧॥ లోకస్తుభువనేజనభిర్యమరః-తేభ్యోయ ద్వైలక్షణ్యంభి
 శేషవై జాత్యమితియావత్ తస్యబోధిన్యాబోధికయానూచకయేతియా
 నత్-శాపమూలశ్చాపకారణకాయ ప్రహేలాభఃతత్పంభవయాతదుత్పన్న
 యా కీర్త్యేవస్థితయా*మునేర్హార్వాససోన్యత్రతపోవశ్యతిశాపతః॥యా
 త్వాససస్త్రుతపసో వృద్ధిరత్యాహురా స్తికాశిత్వ కైః - త్రిపుండ్రరేఖ
 యాపరిక చ్చిరమలంకృతః లలాటమండలంయస్యతం - అతిప్రచండఃల
 త్యుట్టభిః కోపానలఃతస్యజ్వాలాభిః పరిష్టోషోష్టానతా తేన మలిన
 తైః-పారికాంక్షీణాంతాపసానాం॥౨॥ పారికాంక్షీనాచంయమోముని

క్షీణాం-రుద్రాక్షమణిభిరభివేష్టితం-సోదరశతాజ్ఞా స
 ధేశహారికాభిస్తారకాభిరివకణా పుటాభ్యర్ణ లగ్నాభి,
 స్ఫుటికాక్షుగుళికాభిరభి శోభితమగృహీతోత్తరా సర్వ
 మంగీకృతకాపీనమాత్రపరిధానమాస్ఫోటయంతమనుపద
 మవరుద్ధంతమధ్వమిశంతిసిద్ధవధూకులానితాస్రియంత
 మివనాసీరభటానపి-గర్జంతమివగాయంతమివనృత్య
 న్తమివస్థలంతమివహసంతమివహృదయారవింద కుమార

రిత్యమరః- ప్రతిశాపస్యప్రతిబింబీభూతశాపస్యప్రతికూల శాపస్యేతి
 యావత్-అక్షరైర్వజైరివస్థితైరుద్రాక్షైరేవమణిభిరభివేష్టితం-వ
 లయితం- సోదర్యోశ్శశాంకఃతస్యసందేశస్యహారికాభిఃవక్షీర్భి॥౧॥
 సందేశవాగ్వాచికంస్యాదిత్యమరః- తారకాభిరివ॥౨॥ తారకాపుడు
 వాస్త్రీయామిత్యమరః - తద్వర్ణితాభిరితియావత్ - కర్ణ పుటస్యా
 భ్యుంక్షాంకపక్షంతంత్రలగ్నాభిఃస్ఫుటికాక్షైరేవగుళికాభిః - అభిశోభి
 తంఅగృహీతంఅస్వీకృతముత్తరాసంగంపరిధానయేనస తథాభూతం
 అంగీకృతకాపీనంపురుషలింగం తదాచ్ఛాదనమపిడవచారా త్కాపీనమి
 త్యుత్యతేతదేవతన్త్రం॥౩॥మాత్రంకార్తేన్యవధారణ ఇత్యమరః

పరిధానంయస్యసతథౌక్తం- అనుపదంప్రతిపదం- వీప్సయామృత్యుయా
భావః-అస్థోటయంతంఅంగుళీస్థోటంకుర్వంతంఅధ్వని మిశంతిసంఘీభ
వంతిసిద్ధవధూకులూనిఅవరుంధంతం-నాసీరభటాః॥ని॥ సేనాముఖంతు
నాసీరమిత్యమరఃతాస్రియంతంతాస్రిసంకుర్వంతం॥*॥ బ్రహ్మనిష్ఠశ్చరే
నిత్యంబాలోన్నతపితౄచవదితిశాస్త్రాదితిభావః-గర్జంతమివనదంతమి
వ- గాయంతమివ-నృత్యంతమివ-ఘ్రలంతమివ - హసంతమివ-హృదయా
రవిందకుహరెహృత్కమలాకాశేవిహరతఃఉన్నతనామకం కుసుమంశే
ఖరంయస్యసతథాభూతస్య - అన్యత్రభాగ్రితశిరోమణెరిత్యర్థః * శేష్
తార్కంశేతదూర్వాచవిల్వమున్నతకంతథా | శివప్రియాణీచైతాని
ద్రోణనీలోత్పలేతథేతిశివసహస్రనామ భాష్యోక్తేః - తస్యభావనాసో

విహరదున్నతశేఖరభావనానైరంతర్యాదున్నతమివ
లోచనావతారమవ్యత్రిలోచనావతారసోదరమనసూ
యాగర్భపమ్భవమవ్యత్యంతకోపనమతికరినతపో విశేష
పరితోషితశారీప్రసాద సమాసాదితావపికయాపి వి
ద్యాధరకస్యయాపార్థినామాత్రాదేవశాప భీతయా
ప్రణీపత్యసమర్పితాఙ్గామపికనకార విందమయీమ

హమిత్యనుసంధానంతస్యానైరంతర్యాత్ - ఉన్నతమివ- త్రిలోచనా
దవతారోజన్మయస్యసతథాభూతోపి- అత్రిలోచనావతారసోదరంత్రీ
లోచనా వతారస్య సోదర్యోస్తద్భిన్నత్యక్త్యుక్తైర్విరోధః - ఆభాస
స్తు- అత్రిమునేలోచనాదవతార్యోయస్యసతథాభూతః చంద్రఃతస్య
సోదరం - అవిద్యమానాఅసూయా యస్యాస్తస్యాఃగర్భ సంభవోపిఅ
త్యంతకోపనత్యక్త్యుక్తైర్విరోధః - కుతత్యక్త్యుక్తే- అసూయాదిఘటితాఃకే
చనగుణాఃమాతృతఃపుత్రేసంక్రమంతి-అనీహత్వాదయః కేచనగుణాః
పితృతతి లోకప్రసిద్ధేరితిబోధ్యం - అన్యత్రజనసూయయా అత్రిప
త్నాగర్భాత్సంభవం-అత్యంతకోపనం॥ని॥చండస్త్యత్యంతకోపనత్య
మరః - అతికరినంతసశస్రాణాయామపూర్వకధ్యానలక్షణః యస్త

పోవిశేషః-తేనపరితోషితాయాగౌర్యాప్రసాదేనసమాసాదితాంప్రా
ప్తాం-కయాపివిద్యాధరకన్యకయాచిత్రవసుపుత్ర్యా-ప్రార్థనామా
త్రాదేవయాచనామాత్రాదేవ-శాపాద్భీతయా-ప్రణివత్యనమశ్శుత్య
సమర్పితాందత్తాం-కనకారవిందమయీంసువర్ణవస్త్రప్రచురాం-అతఏవ
అన్లునకుసుమమాలికామానయంతంకరణితీషః - అగ్రతఏవ-అభిమం
త్యమింత్రముచ్చార్య-ముక్తంప్రయుక్తం-పాశుపతంపశుపతిదేవతాకం
అస్త్రమివ-నిర్దళంనిర్నిరోధఃయథాతథా॥ని॥అబాధంతునిర్దళమిత్యమ
రః-ఆపతంతమాగచ్ఛంతం-అనతిక్రమాణీయమనుల్లంఘనీయం తేజస్సా
మర్థ్యంయస్యసతథాభూతంశరమివస్థితంచ-ర్వాససన్నామప్రసిద్ధతా
వసం-అద్రాక్షీత్ - దృష్టవాః-దృశేర్లుక్ ॥

న్లునమాలికామానయంతమాపతంతమగ్రతఏవ నిర్దళ
మభిమంత్రముక్తమివపాశుపతం - శరమివాతిలఙ్ఘనీ
యతేజసంచ-ర్వాససమద్రాక్షీత్ ॥ 30 ॥ గ॥జానన్న
పితమనతిక్రమాణీయతేజసంజగదేవనిఖిలమృపితుమన్యధ
యితుఞ్చనైపుణ్యంబ్రాహ్మణస్యాస్తీతి-జానన్నపిముని
జనన్యకారపరిణతాంగతినహుషస్య - శిష్యోపిబృహ
స్పతేశ్శిశ్నోలితమర్కాపిధర్మశాస్త్రేషు-పరిచర్యా రతోపి

30॥అ॥బుద్ధిమానపిదేవేంద్రోభవితవ్యతాయాఅపరిహార్యత్వాత్త
దానీంప్రమమాదేత్యాశయేనాహ ॥ జానన్నితి ॥ తంచ-ర్వాససంఅనతి
క్రమాణీయం అనభిభావ్యం తేజస్సామర్థ్యంయస్యసతథాభూతం జానన్న
పివిదన్నపి- నిఖిలంజగదేవసర్వదృశ్యప్రపంచమేవఅపలపితుం నాస్తీతివ
క్తుం-అన్యధయితుంచ-సంతమపిసముద్రాదికంఅసంకతుంచ-బ్రాహ్మ
ణస్యజాత్యాఖ్యాయామేకవచనం - నైపుణ్యం సామర్థ్యంఅస్తీతిజాన
న్నపి-మునిజనానాన్యకారేణతిరస్కారేణపరిణతాంపర్యవసన్నాం॥
ససర్వసర్వసర్వేతితిరుక్త్వాసర్వతాంగతఃసహుషోబ్రహ్మణాంశాపా
దితిపారాణికావిదురిత్యాదినా - సహుషస్యగతిందశాం॥ని॥ గతిర్నాగ్నేద

శౌర్యాయాచేరిదత్వః-విదన్మపి - బృహస్పతేశ్చిహ్నోపి । మహాదనుశిష్టామ
హాభావేదితిన్యాయాదితిభావః-ధర్మశాస్త్రేషుశీలితంపరిశీలితం మర్త
రహస్యంయేనసతభావూతోపి॥బ్రహ్మతేజోబలంబలం॥తిరస్థారాద్భ్రా
హ్మణానామిశ్వరోపివతత్వధఃఇతిజ్ఞాత్వాపీతిభావః- నిసర్గతఃస్వతపవ-
భ్రాహ్మణానాంపరిచర్యాపరోపి॥పరిచర్యాతుశుశ్రూషేత్యమరః॥శ్రు॥
యేకేచాస్త్రజ్ఞేష్యాయాగ్ంసోబ్రాహ్మణాః-తేహంత్యయాసనేనప్రశ్వసి
తవ్యమిత్యాదిశు॥తేః॥ఊర్ధ్వంప్రాణాపవ్యతీ-గ్రిమంతియాసన్ధి
వితతిగతే । క్రతుశ్చావాభివాదాభ్యామునస్తాన్ప్రతిపద్యతఇత్యాది
స్త్రుతిశ్చ-బుధాపీతిభావః- ఆచతురాననాద్భ్రాహ్మణమారభ్యేత్యర్థః

నిసర్గతవబ్రాహ్మణానామాచతురాననాదాచ కీటప
తగ్నేభ్యస్తుల్యవదేవప్రభవంత్యాభగవంత్యాభవితవ్యతా
యా విలాసేనేవ త్రిభువనాధిపత్యమదాద్ధీ కృతరోచ
మోధీమానపిసహస్రిలోచనః-నతమ్ప్రత్యవరురోహణ
తరామువచచారగిరానతం-నతంచప్రణనామ-కేవలంత
మవజ్ఞై॥౩౦ ॥ గ॥ అపితుపునరసమ్భావితేనాపి తేనవి

ఆచకీటపతంగేభ్యఃపతంగాఃపతువంతఃక్రిమివిశేషాః-తానభివ్యాప్యేత్య
ర్థః-తుల్యవత్తుల్యేష్యవ- తత్రతస్యేవేతిసప్తమ్యంతాద్వతిప్రత్యయః
ఎకరీత్యాప్రభవంత్యాః ప్రసారంత్యాః- భగవంత్యా మాహాశ్చ్యవం
త్యాః॥ ౧ ॥ భగశ్శ్రీకామమాహాత్యేత్యమరః- భవితవ్యతా యాని
యతేర్విలాసేనైవ-త్రిభువనస్యఆధిపత్యేనయోమదఃతేన అద్ధికృతంద
శానానుగుణీకృతంలోచనంయస్యసతభావూతః- ధీమానపి ప్రశస్తబు
ద్ధిరపి-సహస్రిలోచనఃఅనేకాక్షఇంద్రః- తంప్రతిమునిముద్దిశ్యనావతు
రోహయానాదితిశేషః-తంమునిగిరానోపచచారణపచారంసకృతవా
తంసప్రణనామప్రణతినాకరోత్ - కేవలంతమవజ్ఞై - దుర్దశాయాం
శీరస్థాయాముదితంకస్యభాసతకతిభావః॥

౩౦ ॥ అ॥ మునిమివమునికృతంహహంతమనుగ్రహమపిదుర్దశావశా

దేవనబహుమేనత్యాహ || అపిత్వతి || అసంభావితేనాపి అసత్కారే
నాపిమునినా-వితీర్యమాణాందతాం- మాలికాంపూర్వోక్తామేకేనపాణి
నా-సావజ్ఞంయథాతథాసావమానమిత్యర్థః||౧|| అవజ్ఞావహేళనమసూ
క్షణమిత్యమరః-వశ్యతపవమహాషేః-వశ్యంతంమహర్షిమనాద్యత్యే
త్యర్థః - షష్ఠీచానాదరభిషష్ఠీ-మకుటతటంశిరఃప్రదేశం-అనుపసీయఅ
ప్రాపయ్య-అంతతఃఅంతే-సార్వవిభక్తికస్తస్సిః-అనాఘ్రాయఅఘ్రా
ణమకృత్వా-సింధురస్యగజస్య-సూంధవవభుజశిరస్యేవ-నివేశయామా
సప్రదిక్షిపేత్యర్థః-విధిప్రాతికూల్యేతాద్యతోపిప్రమాద్యతీతిభావః||##

౩౨||అ||సాత్వికతమస్యేంద్రస్యైవప్రమాదేసతితామసతమస్య గ
జస్యప్రమాదఃకియానిత్యాశయేనతత్కృతందౌశ్శీల్యమాహ|| నివేశితేతి||

తీర్యమాణామాదాయ సావజ్ఞ మేకేనపాణినామాలికా
వ్యశ్యతపవమహర్షైరనుపసీయమకుటతటమనాఘ్రాయ
చాస్తతఃసూంధవసింధురస్యనివేశయామాస||౩౨||
గ||నివేశితమాత్రాచసా - నిసర్గనిరవగ్రహేణవేదజ్ఞై
శుణ్డయాకృష్యనిష్పిపిషే||౩౩||ప|| పశ్యకపదాగ్రమృది
తాంమహతాన్లజేనమాలామ్పుసాదపరిపాక మయీం

నివేశమాత్రాపిన్యస్తమాత్రాచ- సామాలా - నిసర్గాత్స్వభావాదన
వగ్రహేణదుర్నిరోధనవేదంజేనగజేన- శుండయాకరేణ-ఆకృష్యనిష్పి
పిషే||##||పిషేఃకర్తృణిలిట్ ||

౩౩|| అ|| స్వాపరాధంసహమానోపిమునిఃకాళికాపరాధంసహేహ
త్యాహ||పశ్యన్నితి||మహతాగజేన- పదాగ్రేణ-మృదితాంచూర్ణితాంచూ
లాంచూర్ణితాన్యాః||౧||మృడానీచండికేత్యమరః- ఇంద్రవారణేత్యాదినా
అనుక్ జీష్ప్రత్యయశ్చ- ప్రసాదస్యపరిణామమయీంపరిపాకమయీం
పశ్యకజానన్నిత్యనవరతంకోపోయస్యసతథాభూతః||౧|| నిత్యానవరతా
జస్సమిత్యమరః - సమునిహృత్తేనహస్తమభిహత్యసంతాడ్య-కోపేనా
రుణంతామ్రం- అక్షికోణందృగంచలం- అధారయత్ ధృతవాక-ధరతే
ణ్యంతాత్ర-ర్తరిలజ్ -అప్రియకారిణంప్రతికోవానకుష్యతీతిభావః||##

౩౪॥అ॥కోపలింగస్య నేత్రాయణస్యధారణమాత్రాదేవత్యం ద్రస్తవ్యం
వివేకిసంపృత్యత్యాహ॥ వీరేతివీరమాహేశ్వరేవీరశైవే - మునావీర
భద్రేదక్షయజ్ఞాంతకత్తవ - క్రుద్ధేకోధవతివీరభద్రత్యవస్థితేసతీతి వా
ర్థః- దేవతాఃఇతికర్తవ్యతాయాంయథోచితవ్యాపారే-మూఢంబజ్ఞం॥
౧॥అజ్ఞేమూఢయథాజాతఇత్యమరః ఐత్యంతద్వప్తవంతః- ఈక్షణేకతా-
రిలక్ష- నిష్పద్ధకారిణఃకస్యవాసముచితంభాసత్యతిభావః॥ ...*

౩౫॥అ॥యావదాత్మబలంతావత్స్వామితత్వోభటోత్తమైరిలిన్యా
యాదితిభావఃస్వామ్యర్థంమునిసాంత్యనేత్రయతమానానాందేవానాం
సత్వరగమనాదికంఫలాయనాభూదిత్యాశయేనాహ॥ నిలింపాఇతి ॥ ని
లింపాస్సురాః-సాంత్యయితుంశమాధాతుం- తస్యమునెరంతికభవంశ

మృదాన్యాఃహస్తేనహస్తమభిహత్యసనిత్యకోపఃకోపా
రుణంమునిరధారయదక్షికోణమ్॥౩౪॥వీరభద్రత్యవక్ర
ద్ధవీరమాహేశ్వరేమునా॥ ఇతికర్తవ్యతామూఢమింద్ర
మైత్యంతదేవతాః॥౩౫॥తదనుచ॥ప॥యావత్సాంత్యయి
తుంతమంతికభవన్ధావంతిమందీభవన్ధాకువ్యాకులగర్గద
స్తుతివచోగుమ్భునిలిమ్పాఃస్వయమ్॥ తావద్దేవవతింశశా
వకుటిలక్రూరభ్రమత్తారకభూభిజ్వల్యతిషణ్డదత్తభవ

మిషభూమిం॥౧॥ఉపకంతాంతికాభ్యణ్డభ్యగ్రా ఇత్యమరః- కాక్వాభ
యోత్పన్నవికారధ్వనా॥౧॥ కాకుస్త్రియాంవికారోయశ్శోకభీత్యాది
భిర్ధ్వనేతిత్యమరః- వ్యాకులూనిసందర్భరహితానియానిగర్గదానిఅవిస్మ
ష్టాక్షరాణిస్తుతిరూపాణివచాంసితేషాంగుంభోగ్రధనంయేషాంతే-య
ద్వా- సర్వంగుంభవిశేషణం-సతథాభూస్సంతః-యావద్ధావంతిగంతా
రః-యావత్పురానిపాతయోర్భవిష్యదర్థేలట్- కుటిలేక్రూరే-భ్రమతీ
యేతారకేయశ్చభూభింగయోఃభూభిశకలయోః॥ ౧ ॥ భంగఃఖండేప
రాజయఇతినానార్థమాలా-వ్యతిషంగోగ్రంథిఃతేనదత్తంభవనస్యతతం
కం॥౧॥రుక్మావశంకాస్వాతంకఇత్యమరః-భయంయస్యతథాభూతః-శాం
కరఃశివభక్తిః-మునిః - దేవపతిమింద్రం-శకాపలశవత్ - శవలేకర్తరి

లిట్-శ క్తఃకఃపుమానవరాధినంసగృహ్లాత్వితిభావః...

౩౬||అ||శావప్రకారమేవాహ|| యేతి||యేయంప్రసిద్ధా - తై గ్రీలో
కృత్యత్రిభువనస్యరాజ్యేనాధిపత్యేనవర్తమానాశ్రీః- త్వమేవఅలంబః
అధారఃతేనచేష్టతేవర్తతే- నైవశ్రీః-అద్యత్వదమిత్రాణాంతవశయా
ణాంఅసురాణాం-వశంస్వీయత్వం|| ౧ || స్వీయతాయాంవశఃపుంసవశా
తుకరిణీస్త్రీయామితిపుంబుసారే-అపద్యతాంప్రాప్నోతు-ఇత్యుపరా
ధానుగుణోదండభిశాస్త్రావితిభావః|| ...

౩౭|| అ|| తదనుప్రణిపతనప్రార్థనాదిభిఃప్రసమో భగవాన్సుని
రింద్రమనుజుగ్రహేత్యాహ||అలంబ్యేతి|| తతస్తువతాస్తుతింకుర్వతా-
నాతజ్జోగమునిశ్శాబరః||౩౮|| వ || యేయంతై గ్రీలో
కృతరాజ్యశ్రీస్త్యదాలమ్బేన చేష్టతే | నైవాద్యత్వదమి
త్రాణాంవశమాపద్యతామితి||తగను|| ౩౯||శ||అలంబ్య
దైన్యమసకృత్పదయోర్నివత్యసమ్పాద్ధితోమఖవతా
స్తువతాతతోయమ్||శాపాంతమాహకథయన్నివ లోకరీ
త్యాగోవిందవకుశలానికరిష్యతీతి||౩౯|| ౪ || తదనుయ
థాగతక్లతేదూర్వాససితావతావైభవేన- వినిర్గతోప్యత
రి-తోపనతతదీయశాపసముత్పాది తోత్సాహస్సుకుగ్ర

మఘవతాఇంద్రేణ- దైన్యందీనత్వమాలంబ్య- అశ్చుత్పదయోర్నివత్య
నిపతనంకృత్వా-సంప్రార్థితోయంముః- లోకరీత్యాకుశలంకథయన్ని
వ-గోవిందవివకుశలానియేమాని||౧||కుశలంయేషమస్త్రీయామిత్వమరః-
కరిష్యతీతి- శాపాంతంశాపస్యఅంతమవసానం- అహలచఖ్యా- కొవా
సాధుర్దీనందుఃఖితవానుగృహ్లాత్వీతిభావః||

౪౦||అ|| దూర్వాసాయేనప్రకారేణాగతస్తేనప్రకారేణైవస్వావాసంగ
తత్త్వింద్రస్తునతథేత్యాహ||తదన్వితి||తదను-దూర్వాససీయథాగతంస్వాగ
మనమనతిక్రమ్యగతేప్రస్థితేనతి- తావతాపూర్వానీతేనకృత్సేనవై
భవేనఉత్పవేన - ఇశ్వర్యణవా - నిష్కాగ్రింతఃనిర్గతః-గంగాతీరాదితీ
మః- తథాభూతోపి- అతర్కితంఅశంకితంయథాతథాఉపనతః సాప్రః

యస్తదీయశాపః- తేనోత్సరితఃసమాసితః ఉత్సాహాయస్యసః-
అతఏవసమగ్రమండలేనరాహుముఖైవతితః- నిర్జహానఃవినిర్గతః- రాకా
శశాంకభవపూణిమాచంద్రభవస్థితః- సురవతిః- ప్రసార్యమాణాఃప్ర
సారితాయేవిషాదమందాత్మభ్యాంవ్యసనలజ్జాభ్యాంకబళౌ మిశ్రాః క
టాత్మాః తేషాంసహస్రేణనియమితఃనిగృహీతఃవ్యాపారోయస్యతత్ -
అతఏవఅముఖరఃఅధ్వనః- మురజోమృదంగోయస్యతత్తథోక్తం-అనా
హతఃఅతాడితఃపటాహూఢకాయస్యతత్తథోక్తంఅక్వణితం అస్వని
తంవీణావాదిత్ర్యంఅతోద్యంయస్మిన్స్తత్తథాభూతం॥ని॥వాదిత్రాతోద్య
శామకమిత్యమరః- అవసన్నంశాంతంకిన్నరీగానంయస్మిన్తత్ - అప్ర
వృత్తఃఅప్రసక్తఃరంభాదిన్మత్తసంరంభఃత్వరాపక్రమోవాయస్యతత్

మణ్డలేననిర్జహానోరాకాశశాఙ్గభవరాహుముఖైవతిత
స్సురవతిరభితఃప్రసార్యమాణ విషాదమందాత్మ శబళక
టాత్మసహస్రనియమితవ్యాపారం- అముఖరమురజమ
నాహతపటహమక్వణితవీణాదివాదిత్రమవసన్నకిన్నరీ
గానమప్రవృత్తరమ్భాదిన్మత్తసంరమ్భమవసిత వైతా
ళికకోలాహలమప్రసక్తవేత్రిహాహరవమనాశంసితభ
టసింహనాదిమస్తజ్జతాన్యోన్యసజ్జఘనసమ్భావితపీఠ
మర్దవిదూషకౌలావమశ్వహేషితేపిసాతజ్జసాది కుల

అవసితఃశాంతఃవైతాళికానాంవందినాం కోలాహలాయస్మిన్స్తత్తథా
భూతం- అప్రసక్తః వేత్రిణాంకశాహస్తానాంహాహరవో యస్మిన్స్తత్త
థాభూతం-అనాశంసితఃఅనపేక్షితఃభటానాంసింహనాదోయస్మిన్స్తత్త
థాభూతం- అస్తంగతాఅన్యోన్యస్య కథాప్రస్తావోయస్మిన్స్తత్తథా
భూతం- అసంభావితఃఅబహుమానితఃపీఠమర్దవిదూషకయోఃపీఠమర్దవి
దూషకలక్షణంతువిద్యానాథేనోక్తం ॥ కిందిదూషకపీఠమదోహాస్య
ప్రాయోవిదూషకభిహ్వనైక్జీవినోఃప్రభుసమీపచారిణాః ఆలా
హవచఃయస్మిన్స్తత్తథాభూతం-అశ్వానాంహేషితేపిధ్వనావపి- అతం
కేనభయేనవర్తంతభితిసాతంకానిసాదినాంఅశ్వారోహణాంకులాని య

ప్రకాతదాభూతం- అంఘ్రీణాంవిన్యాసేనయశ్శబ్దఃతస్మిన్నపి॥ ౧॥ పదం
ఘ్రీశ్చరణోఽస్త్రియామిత్యమరః- అపరాధేనసహవర్తంతఇతితదాభూ
తాఃసౌవిదల్లాపవజనాఃయస్మిన్ప్రకాతదాభూతం॥౧॥ సౌవిదల్లాఃకంఠుకీన
ఇత్యమరః-అవనీతౌమాతంగానాంఘంటావలయాంస్త్రిస్తత్॥౧॥ కట
కంవలయౌఽస్త్రియామిత్యమరః- అతఎవబద్ధమివ- మూకమివఅనభ్యస్త
వచనమివ-బధిరమివప్రతిబద్ధశ్రోత్రమివ-ముగ్ధమివమూఢమివ॥ ౧॥ముగ్ధ
స్సందరమూఢయోరితికోశాత్-ప్రసుప్తమివశయితమివ-వికలమివఅంగ
రహితమివ-శూన్యమివశూన్యతుల్యమివ-వర్తమానమితిశేషః-చిత్రఫల
కేవిన్యస్తమివస్థితం-నిఖిలంవిబుధబలమపి-అకర్షస్తేవకేవలంసర్వేషాం

మఙ్గివిన్యాసశబ్దేపిసాపరాధసౌవిదల్లజనమవనీతమాత
జ్ఞఘంటావలయం- బద్ధమివమూకమివబధిరమివముగ్ధమి
వప్రసుప్తమివవికలమివశూన్యమివవిన్యస్తమివచిత్రఫల
కే-నిఖిలమపివిబుధబలమాకర్షస్తేవకేవలమాగత్య పున
ర్నగరమావేద్యవృత్తమిమజ్జురవేంతః పురస్పృశిశ్య -
దురంతచింతానుబంధనియంత్రితశ్యయనాగారఎవజజా
గారతాంరజనీమ్॥౩౯॥౧॥ అథతదానీమేవగూఢనిహిత
చారనివేదిత తాపసశాపవృత్తాంత సమాకర్ణనలబ్ధాంత

జంఘాబలాభావాదితిభావః-నగరంప్రత్యాగత్య-శ్శేమంవృత్తంనిష్పన్నా
ర్థంగురవేనివేద్య॥*॥సర్వంవృత్తంప్రభుర్ధీమాన్తంత్రితైవినివేదయేదితిశా
స్త్రాదితిభావః-అంతఃపురంప్రవిశ్య-దురంతాదుఃఖౌదరాకాయాచింతా
తస్యాఃఅనుబంధేననియంత్రితఃనిగతిస్సృజ- శయనాగారేశయనసదన
ఎవ-తాంరజనీంతస్యాంరజన్యామిత్యర్థః-కాలాధ్వనోరత్యంతసంయోగ
ఇతిద్వితీయా-జజాగార-జాగృనిద్రాక్షయేలస్పాల్లిట్ - ననిద్రాచిత్వ
ర్థః-అకార్యకారీకోవాస్వస్థచిత్తోభవతీతిభావః ॥౩౯॥*
అపీరమాహేశ్వరస్యదూర్వాససోవచనంసఫలయితుమాగతేనకాలేన
ప్రేరితాశ్చరముఖాదింద్రంవ్యసనినంజ్ఞాత్వాభార్గవముఖాచ్ఛ॥*॥స్త్రీ
యోథపానంమృగయాతథాత్మైదై వోపహృతశ్చబహుప్రకారః॥ఇతిప్ర

విష్టంవ్యసనంస్త్వ కేన సమన్వితస్సవ్యసనీమగద్యః । పరస్యవ్యసనేకేచి
త్స్వకస్యాభ్యుదయేతథా|యానంప్రశంసంతిబుధాస్స బలస్యోద్ధతాత
థత్కాదికా శ్రుంతతత్వతోవబుద్ధ్యతశ్చాలంస్వానుకూలం యానకాలం
మవ్యానాః బాణాదయోరాక్షసాస్సురై స్సహమహాతేయైర్ధాయసన్న
ద్ధాస్సుంత పుదానీమేవనిర్గత్యామరపురీమావపురీత్యాది వత్తుంతదీయని
ర్గమప్రకారంవర్ణయితుమారభతే॥ అథేతి॥ అథహార్యాససోనిర్గమనా
నంతరంతదానీమేవ-గూఢాఃవేషాంతరచ్ఛన్నాః॥ ౧॥ సోవృతోగూఢగూ
హితాపితినిఘంటుసారే-నిహితాఃవర్తమానాఃయేచారాస్తైర్ని వేదితః
యస్తావసకావవృత్తాంతస్తత్సమాకర్ణనేనలబ్ధంఅంతరమవకాశః-రంధ్ర
మితియావత్ యస్యసః తేన-మంత్రిణాభార్గవేణశుక్రేణ-సమాదిష్టాః-

రోమంత్రిణాభార్గవేణసమాదిష్టాహృష్టాశ్చ చిరగీర్తి
తరంధ్రలాభేన - దర్శయిష్యంతోదృఢపరిచితానిసమత
కాశలాని-సఫలయిష్యంతస్సాధితానిమహాస్త్రాణి-సము
ల్లిఖంతోవై రనిర్యాతనప్రకారానపనేష్యంత శ్చిరనిరూ
ఢమవయశోమాలిన్యమభినందంతో దూర్వాససమావేద

యంతః పరస్పరమభ్యగ్రదృష్టాని శుభనిమిత్తాని - వివృ

చరాత్ప్రభృతిగీర్తితంతవేక్షితంయత్రంధ్రంస్వప్రయాణబీజంతల్లా
భేనహృష్టాశ్చ-దృఢమీత్యంతంపరిచితాని ॥ ౧॥ గాఢబాఢదృఢానిచేష్యమ
రః-సమరేషుకాశలానిచాతుర్యాణిదర్శయిష్యంతః-సాధితానిమహాస్త్రా
ణిసఫలయిష్యంతస్సఫలానికరిష్యంతః- సఫలశబ్దా త్తత-రోతీతినిజంతా
ల్లుటస్సద్వేతిశత్రాదేశః-వైరస్యవిరోధస్యనిర్యాతనంగమా-సనంత
స్యప్రకారాకా॥౧॥నిర్యాతనంవైరశుద్ధాదానేన్యాసార్పణేపిచ - ప్రకా
రౌభేదసాదృశ్యఇత్యుభయత్రాప్యమరః-సముల్లిఖంతః-వికల్పమానాః
చిరనిరూఢంచిరాదుద్భూతం-రుహిణీకర్తరిక్తః-అయశోమాలిన్యం - అప
నేష్యంతఃక్షౌశయిష్యంతః-దూర్వాససంతిభినందంతః - అభ్యగ్రంతిభి
ముఖం-సమీపేవా॥౧॥ఉపకంతాంతికాభ్యగ్నాభ్యగ్రాభిత్వమరః - దృ
ష్టానిశుభనిమిత్తానిగరుడదర్శనభుజస్ఫురణాదీని-పరస్పరమావేదయంతః-

పలేమామితీశేషః- వీరవాహంస్తులహమేతాన్నిహాన్తీతిహాహమేతాన్ని
 పాతయేత్తత్యాకారికాఃయద్ధయాత్రాయాంప్రసిద్ధాప్రాప్త్యవృత్త్యంతః
 వివరణవత్ప్రాప్త్యంతః-విస్తరితుర్వంతతివార్థః- సైనికానాంస్వీయాహా
 మితీశేషః-ప్రతిసైన్యానిప్రతిపక్షసేనాః- విభజంతఃఆగ్నేయసేనాః కే
 షాంచిద్వసుసేనాః కేషాంచిత్సూరసేనాః కేషాంచిజ్జేతవ్యాభిత్వేవవిభా
 గంకుర్వంతః- చారజనానాంసంచారంఅవరుంధంతః- ఆప్తవర్ణేషుకేవ
 లంముఖ్యంగవ్యంగమనోద్దేశ్యంపదంస్థానం-అనూచయంతఃఅస్పష్టమీ
 షద్బోధయంతః॥౧॥అదీమదర్థేభివ్యాప్తావిత్యమరః - అనేకాభ్యాంముఖ
 శుండాభ్యాంపిబంతీత్యనేకపాః లేషాంఘంటానాం అపనయనంవిమోచ

న్వంతోవీరవాహాన్నిభజంతఃప్రతిసైన్యాని- సైనికానా
 మవరుంధంతశ్చార జనసంచారమానూచయంతోగవ్య
 పదమాప్తవర్ణేషుకేవలమాదిశంతశ్చఘంటాపనయనమ
 నేకపానామజ్ఞదానామసజ్ఘట్టనమశోర్వరసామనుచ్ర
 యణంధ్వజానామవాదనంవాదిత్రాణామత్వేశనఖ్వి
 యోధానామభివంద్యపురోధస మనుమాన్యయోధము
 ఖ్యానామంత్ర్య - గురుజనమనుజ్ఞావ్యమాహూర్తికా
 వ్యావయంతఃప్రాచీనాన్తహాసురా- పతంతశ్చలేషా

నం- అశోర్వరసానాంశ్రేష్ఠాశ్వానాం- గ్రాభ్యాయామరసతిసమా
 సాంతోచ్చ్రిత్యయః-అంగదానాంకేయూరాణాం॥౧॥కేయూరమంగదం
 తుల్యతిత్యమరః-అసంఘట్టనమసంక్షేపణం-ధ్వజానాంపతాకానాం- అ
 నుచ్రయణంఅనూర్ధ్వక్షేపణం-వాదిత్రాణాంవాద్యావాం - అవాద
 నం-యోధానాంభటానామత్వేశనమసజ్ఘట్టహాసం- అదిశంతస్సంతః-
 పురోధసంభార్గవమభివంద్యప్రణమ్య-యోధముఖ్యానమన్యసంమా
 న్య-సంమతింకృత్యేత్యర్థః-గురుజనంమాత్రాదీ-అమంత్ర్యఅవృత్త
 మాహూర్తికాన్తహూర్తవేత్సా॥౧॥స్మరైహూర్తికమాహూర్తే
 త్యమరః-అమజ్ఞాప్యప్రప్త్యేత్యర్థః- ప్రాచీనాకూరపద్మాదీమహాసు
 రా- భావయంతఃదాయంతః - లేషాంప్రాచీనాసురాణామేవ-ప్ర

చందాని-దుస్సహానివేదాపహరణవసుధానిమజ్జనాదీనిచరిత్రమండలాని
చపఠంతః-దానవాఃప్రస్థాయప్రస్థాపనంకృత్వా- కేచిదతిచిరోపరుద్ధం-
నిరుద్ధంకంఢాలానాంకంఢాశాలినాందోష్టాం బాహూనాం మండలం
యేషాం లేషాంభావస్తత్తాతయా - కాలవిశేషేణపచేళిమయా పరిక్వ
యాశక్తిమత్తయాచ-అంగులీనాంస్ఫోటేనశబ్దేనభూధరాన్పర్యవసేతుం
నిరసేతుమివ-సప్తసాగరాః-ముఖమారులేన-పరిక్షేప్తుంవికిరితుమివ- స
మూలంపాతాళమేవఉన్మూలయితుమివ - అంతరిక్షంధూరమూర్ధ్వము

మేవప్రచందానివేదాపహరణవసుధానిమజ్జనాదీనిచరి
త్రమండలాని-ప్రస్థాయదానవాః - కేచిదతిచిరోపరుద్ధ
కంఢాలదోర్మణ్ణలతయాకాలవిశేషపచేళిమయాశక్తిమ
త్తయాచ-పర్యవసేతుమివభూధరాన్జులిస్ఫోటేన - పరి
క్షేప్తుమివముఖమారులేన సప్తసాగరానున్మూలయితు
మివసమూలమేవ పాతాళముత్తైస్తుమివ దూరమంతరి
క్షంవ్యత్యాసయితుమివవిధ్యణ్ణమణ్ణలం - నిర్వాపయితు
మివచంద్రార్కదీపికాన్దగ్ధమివదహనమపి-భజ్జు-మివ
ప్రభంజనమపి- బద్ధమివపాశీనమపి-హంతుమివదుర్దాం
తమంతకమపి - సన్నహ్యంత్యాకదాచిదప్యజ్ఞాతకార్య
విశేషతయా మహామాత్ర కరచలనమాత్ర పరిజ్ఞాత
గంతవ్యదిశా - గగనవిపనిత్యవాసేనకదాప్యనాగతాం

త్తేస్తుమివ- విధ్యండమండలంవ్యత్యాసయితుమివవ్యత్యాసంకర్తుమివ-
చంద్రార్కదీపికానిర్వాపయితుంశమితుమివదహనమపిదగ్ధమివ- ప్ర
భంజనంవాయుమపిభజ్జు-మివ-పాశీనంవరుణమపిబద్ధమివ - దుర్దాంత
మంతకమపిహంతుమివ- సన్నహ్యంత్యాకదాచిదప్యజ్ఞాతకార్యవిశేషో
యయాసాతస్యాభావస్తత్తాతయా-మహామాత్రస్యప్రధానస్య॥ని॥మ
హామాత్రాఃప్రధానానీత్యమరః- మహామాత్రోహస్తివకేసచివేత్రి
షుతూన్నతత్తితిరత్నమాలా- కరచలనమాత్రేణకరసంజ్ఞామాత్రేణపరి
జ్ఞాతాగంతవ్యాగమనోద్దేశ్యాదిక్యస్యాస్మా - గగనవిపనిత్యవాసేన-

అనాగతాంకదాప్యనాగతాం-స్వమితీశేషః-మందాకినీవియద్గంగాం-
 సంభావయితుంబహుమంతుం - ఆపతతాఆగచ్ఛతా- వాహినీనాంనదీ
 నాం॥ని॥సేనానద్యోస్తువాహినీతివిశ్వః-పత్వేవస్థితయా-మహత్యాసేన
 యాసాకమమరావత్యాఃశాఖానగరంఉపగ్రామం॥ని॥యన్తూలనగరా
 త్పురం॥తచ్ఛాఖానగరంవేశిత్యమరః-ఆగత్య-యుగపదేకదా - ఆహన్య
 మానానితాడ్యమానానిబహువిధాని యానిపటహాది వాద్యానితేషాంని
 ఘోషాఃషణ్ణపరిపోషితాఃఉపదితానియానికరిలోకబృంహితాని॥ని॥బృం
 హితంకరిగజైతమిత్యమరః-తైరుపబృంహితాఃఅభివధి౯తాయెభటకో
 టీనాంసింహనాదాఃతేషాంకోలాహలేనకలకలేన॥ని॥కోలాహలఃకలకల
 ఇత్యమరః-అనాశంకితఃఅనుత్ప్రేక్షితఃపరిభవేనతిరస్కారేణఆతంకఃమ

మందాకినీం సంభావయితుమాపతతాపత్వేవ స్థితయా
 వాహినీనాం - మహత్యాసేనయాసాకమాగత్యశాఖాన
 గరమమరావత్యాయుగపదాహన్యమాన బహువిధపటా
 హాదివాద్యనిఘోషపోషితకరిలోక బృంహితో పబృం
 హితభటకోటిసింహనాదకోలాహలేన బోధయామాసు
 రనాశజ్ఞైతపరిభవాతస్తసుఖశయితానమృతాశనా౯॥
 రం॥ప॥కుక్రియద్దానవయోధనిర్దయ కరవ్యామర్దభీషధ్వ
 నన్నానాతోద్యనినాదకాతరపరిక్రందద్విగంతద్విషమ్ ।
 జాతమ్ప్రతిరతరితాగతమహాతజ్గ్రాప్ర సగ్ధక్షణప్ర

నఃపీడామైస్తేతథాపిధాశ్చ తేసుఖశయితాశ్చేతికర్తృధారయఃసుఖశయ
 తాఃఅనాకులాత్తితాత్పర్యాధణః-తథాభూతానమృతాశనా౯- బోధ
 యామాసుఃప్రబోధయామాసుః వ్యాకులయామాసురితియావత్ -రం
 ధ్రాన్వేషీకోవారంధ్రీలాభేఉపయేతేతిభావః॥ ...

రం ॥ అ॥ ప్రథమమేవతాపసశా పాక్షీతమమరపురంతదానీమతి
 వతరశంసమజనీత్యాహ॥కుక్రియదితి॥కోక్రియజిష్టాఃయేదానవాః తేషాంని
 దణయం యథాతథాకరవ్యామర్దః కరై స్సంతాడనం తేనభీమంయథా
 తథాధ్వనంతియానినానాతోద్యానివాదిత్రాణితన్నినాదేనకాతరాఃఆ
 భీరాః॥ ని ॥ అధీరేకాతరస్త్రస్నుభీరుభీరుకభీలుకాఇత్యమరః-ఆటవప
 రిక్రందంతఃప్రలపంతఃదిగంతద్విషాః దిగ్గజాయస్త్రి౯తత్ -పాత్రితఃఅత
 క్కైతఃఅనుత్ప్రేక్షితస్స౯ఆగతోయోమహాపంకఃమనఃపీడాతస్యాఃప్ర

సంగః ప్రసక్తిః తస్య క్షణమవప్రాయభ్యుత్ యోభవిశిష్టం-చంద్రంపురం-
పునః-ఉద్భటాఉద్ధతాయాఅమరచమూఃతయానీరంధ్రంసాంద్రం-జా
తంఅజని-శంకితఃకోవాపరేభ్యోనవిభేతీతిభావః॥ ...

రం॥అ॥ తదానీగళితాధికారాణాంఅనధికారాణాంచప్రజానాం
కుకల్పనాబహువిధాజాతేత్యాహ॥సంరుంధంతీతి॥ద్విషంతశ్చత్రవః॥ ౧॥
రిపావైరిసవత్సరిద్విషద్వేషణదుహృదభిత్వమరః-నగరంసంరుంధం
తిఆవృణ్వంతీతి-రుప్తఃసపితాస్సంతః-పథినమాయాంతీతి ఆగచ్ఛంతీతి-
ప్రాకారస్యాంతఃప్రవిష్టాఇతిచ-సంప్రతిదారుణఃభయంకరః-రణశ్చల
తిప్రసక్తోభవతీతిచ-సురవతిరింద్రః-జీవగ్రాహంజీవేనసహగృహీతఇతి
ప్రజానాంసంఘేసంఘేప్రతినంఘమిత్యర్థః-వీఘ్నయాంద్విభావః

యభ్యుత్పన్నరుద్భటామరచమూనీరంధ్ర మైంద్రం పు
రమ్॥రం॥అపిచ॥ ప ॥ సంరుంధంతీద్విషంతోనగరమితి
సమాయాంతిరుప్తఃపథీతిప్రాకారాంతః ప్రవిష్టాఇతిచ
లతిరణోదారుణస్సన్నతీతి॥ జీవగ్రాహగృహీతస్సురవ
తిరితిచ-స్వైరమజ్ఞాతమూలాస్సజ్ఞేసజ్ఞేప్రజానాంనవన
వమభవన్నిన్నభిన్నాఃప్రవాదాః॥ రం॥ ౧॥ తత్త్వణంచ
యుగవిగమసమయసంభిద్యమాన సప్తార్థవీనినాదశక్తౌ
వహేనకోలాహలేననాగరాణామవబుద్ధ్యవిద్విషామభి

స్వైరంస్వేచ్ఛానుగుణం॥॥మందస్వచ్ఛందయోస్వైర ఇత్యమరః-
తద్యథాతథా-నవనవంయథాతథా-అజ్ఞాతమూలాః-అపరిజ్ఞాతమూలకా
రణకాః-భిన్నభిన్నాఃఅనేకవిధా-బహుప్రకారాఇతియావత్-ప్రవా
దాఃవృత్తాంతః-అభవకబహుపురిత్యర్థః-భవతేఃకర్తరిలక్-అపరిజ్ఞా
తకారణమథంకోవాసమ్యగ్భూరియాదితిభావః॥ ...

రం॥అ॥భగవాంసంధోపియుద్ధాయసన్ననాహేతివత్తుంతదీయయు
ద్ధయాత్రాక్రమమేనవణాయతుమారభతే॥ తత్త్వణమితి॥ తత్త్వణంత
స్త్రికాసమయే-నాగరాణాంపురజనానాం-యుగవిగమఃయుగవిపర్యయః
ప్రళయఇతియావత్ తస్యసమయేసంభిద్యమానాఉత్పృష్టవేలాయాస
ప్తార్థవీనస్తసముద్రాఅథవాయుగవిగమేనప్రసంభిద్యమానాసంకలితే
త్యర్థఃతస్యానినాదఇతిశంకావహేనసంజేహజనకేనకోలాహలేనకలకలే
నవిద్విషాంతభిషేణనరిసేనయాసహగమనం॥౧॥యత్సేనయాభిగమనమ

రౌతదభిషేణనమిత్యమరఃఅవబుద్ధ్యజ్ఞాత్వాఅనుల్లంఘనీయఃఅనతిక్రమ
 ణీయఃస్తాపసశౌపఃతదనుసంధానాధ్యానాశ్చుంతీకృతఃవికలీకృతఃఉ
 ద్యమఃఉద్యోగఃయేనసతథాభూతోపి-కరిబృంహితేనగర్జితేన-కంతీరవభి
 వపరిజ్వలితఃప్రజ్వలితఃమన్యుఃక్రోధోయస్యసతథాభూతః-శతంమన్యవః
 క్రతవోయస్యసంభంధః॥౧॥మన్యుఃదేవ్యేక్రతౌక్రథీత్యమరః-శయనీ
 యాత్ శయాతఃఉత్థాయ-ఉత్ప్రేక్షితఃఉహితః సమరసంరంభోయ
 ద్ధోపక్రమఃయయాతయా-శచీదేవ్యా-సంభ్రమః త్వరాచన్నేహాశ్చ
 సాధ్వసంభయంచఉద్వేగశ్చైస్సహవతానం-నుస్తి-నా-మణి తత్త
 థా॥౧॥ఉద్వేగౌతువ్యధాకంపావితభాసు-రః-ఉపసృత్యసమీప మాగ
 త్య-(స్త్రీ)స్వభావేనసుప్రాపేన-కాతర్యేణఅదైర్యేణ-హేమానదమమే

షేణనమనుల్లంఘనీయతాపసశౌపానుసంధానకుంతీకృతో
 ద్యమోపికంతీరవభవకరిలోక బృంహితేన-పరిజ్వలితమ
 న్యుశ్చతమన్యురుత్థాయశయనీయాదుత్ప్రేక్షిత సమర
 సంరంభయా శచీదేవ్యాస్తస్తప్సుమన్నేహ సాధ్వసో
 ద్వేగముపసృత్యస్త్రీస్వభావసులభేన కాతర్యేణమాన
 దమాకురుసాహసమేవంవిధం - ప్రేష్యంతామేప్రిషణీ
 యాభిత్వభ్యర్థ్యమానోపితామవధూయపరిజన కరోద
 స్తవిస్రంసమానసంవ్యాసపల్లవస్సంరమ్భ శిథిలవదక్ర
 మ స్సమాగమ్యచకిత సముద్బుద్ధదౌవారిక జనోద్భాట్య
 మాన కవాటికామూల పుంజీభవదనుక్షణాయాతామ

తిశేషః- సామంగల్యప్రయుక్తపూజాప్రదవపంవిధంసాహసంవ్యాపా
 రం-మాకురు-త్వయాకతవ్యంనభవతీతిభావః॥ ౧॥ సాహసంతుదమో
 దణ్ణభిత్వమరః-ప్రిషణీయాభిత్వాః-ప్రిష్యంతాం-భిత్వభ్యర్థ్యమా
 నోపిప్రాప్త్యమానోపి-తాంశచీమవధూయతీరస్కృత్య- పరిజనకరా
 భ్యాముదస్తముత్క్షిప్తంవిస్రంసమానస్యలంబమానస్యసంవ్యాసస్య ఉ
 త్తరీయస్యపల్లవమగ్రంయస్యసం॥౧॥ సంవ్యాసముత్తరీయం స్యాదిత్వ
 మరః-సంరంభేణసత్వరగమనేనశిథిలఃస్థలవదక్రమఃపదప్రయేషఃయ
 స్యసం-చకితాఃభీతాః-సముద్బుద్ధాఃయేదౌవారిజనాఃద్వారపాలాః-తై
 రుద్భాట్య మానెవిగ్లిప్యమాణే యేకవాటికెతయోమూలేపుంజీభవం
 తఃఅనుక్షణంప్రతిక్షణం ఆయాతాః యేచానురాః తేషాంయేవృత్తం

తాః-తత్సమావేదనేసన్నహ్యంతఃప్రయతమానాయేచకుబ్జాఃయేచ వా
 మనజనాః॥ని॥కుబ్జస్సగ్రంథిప్తప్తేస్సాత్-ఖర్వోహ్రస్వశ్చవామనభిలినా
 నాథామాలామరౌ-తైర్నిరంతరంసాంధ్రఃఅభిందః ద్వార ప్రకోష్ఠభా
 గోయస్యతత్తథా॥ని॥ ప్రఘాణప్రఘణాళిందా బహిద్వారప్రకోష్ఠక
 భిత్తమరః-అంతఃపురద్వారంసమాగమ్య- కింకరాణాంకరాలంబనంహ
 స్తసంశ్రయణమప్యనాద్యత్యే - అగ్రతోనహితాంసత్ప్రైమపి-మణిమ
 యీంపాదుకామనాలోక్యనైనికానాంసేనారక్షకానాం॥ ని॥ సేనార
 త్పైనికాభిత్తమరః-ఆగమనంసహయాత్రామనాదిశ్య- వైసీతక
 స్యపరంపరావాహనస్య-రథాదేరిలియావత్ ఆనయనమపి॥ ని॥ పరంప
 రావాహనంయత్తద్వైసీతకమస్త్రీయామిశ్యమరః-అనాకాంత్వ- అం

రవృత్తాంతసమావేదనసన్నహ్యతు-బ్జ వామనజననిరం
 తరాళిందమంతఃపురద్వారమనాద్యత్యేకిజ్జ-ర కరావల
 మ్బనమనాలోక్యనహితామప్యగ్రతోమణి పాదుకామ
 నాదిశ్యనైనికాగమన మనాకాంత్వవైసీతకానయనమం
 ఘ్రి భ్యామేవపరిక్రమన్నాకణయన్నివృత్తివిజ్ఞాప
 నాన్యధ్వనిమితాంసైనికానామాకుశ్చితాభ్యాంఘ్రాల
 తాభ్యామాకుందితేనచముఖేనకేవలమాకర్ణయన్వచనా
 నిచారాణాంసింహపోతమివాతిసమ్భ్రమోపస్యస్వర
 మనివర్త్యసమరసంరంభమగ్రతేవచలంతమాత్మజంజ
 యంతమవరుద్ధ్యశపథశతైరంతః పురరక్షణాయ నివేశ

ఘ్రిభ్యామేవపరిక్రమణ-అధ్వనిమితాంపుంజీభవతాంనివృత్తిఫలకా
 ని-విజ్ఞాపనానిప్రార్థనాఃఅనాకర్ణయణ- ఆకుందితాభ్యాంగ్రంథితా
 భ్యాంఘ్రాలతాభ్యాంఆకుందితేనేపన్నమితేనముఖేనోపలక్షితః - చార
 ణానాంకేవలంతేహమేవేత్యథః- వచనానిఆకణయణ - సింహపోత
 మివ-అతిసంభ్రమేణ అతిత్వరయాంపసృత్వరంసమీపప్రత్యాగతం-
 అనివత్యఃఅనివార్యఃసమరేసంరంభఃఉద్యోగోయస్యసతథాభూతం-
 అగ్రతేవ-చలంతం-గచ్ఛంతమాత్మజంపుత్రం-జయంతం-శపథాస్సమ
 యబంధాఃతేహంశతైః - అవరుద్ధ్యనిరుధ్యేత్యథః - అంతఃపురరక్షణా
 య-ద్వారిద్వారే॥ని॥స్త్రీద్వాద్వారంప్రతీహరభిత్తమరః-నివేశయణ
 ఘోషయణ-తతోపిబహిర్నిస్సర్గగచ్ఛణ- ఆలయస్యగృహస్య బాహ్య

యాంకత్యాయాంఅలిందనామ్నీద్వారప్రకోష్టభాగై-సమాసీతాం- క
త్యాయాంక చ్చపుటాపరవర్యాయాంకాంబీ॥౧॥ కత్యాయప్రకోష్టేహర్ష్యా
దేః కాంచ్యాంసు ధ్యేభబంధనభినానాథై-మరః-అతిత్వరితంక్షీప్రం-ఆ
బధ్యమధ్యప్రదేశమావేష్ట్యేత్యర్థః ఆద్యపీఠీముఖేఉపసీతాందంభోలిం
వజ్రనూదాయ- అర్థపథేఅర్థమాగై- ఉపసీతం-నారవాణంకంసుక
మవముచ్యభృత్వా॥౧॥కంసుకోవారవాణోస్త్రీశ్యమరః-అధిగోపురస
దేశంపురద్వారసమీపప్రదేశే॥౧॥పురద్వారంతుగోపురం। సదేశాభ్యా
శసవిధసన్నికృష్టాభిచామరః-ఉపసీయమానమాసీయమానం-మాతలినా
సనాధంసహితంరథమారుహ్యసంకులం అవిరళం యథాతథాచలంతః

యద్వా^౪రిత్వనిస్సన్నపి బహిస్తతోతిత్తరిమాలయబా
హ్య కత్యాయంస మాసీతామాబధ్యకత్యాయాద్యనీధీము
ఖోపసీతా మాదాయదమ్బోళిమధాపథోపసీతమవము
చ్యవారవాణమధిగోపురసదేశమాసీయమానమారుహ్య
మాతలిసనాధంరథమతిలక్ష్మ్యసంకులచలదమరభటస
స్సుసంకటందుర్గమజ్ఞోపురద్వారమతిక్రమ్య నిజమపి
నాసీరమవగాహమామోదానవచమూమలంఘనీయ వ
చనైరహంప్రథమికా ప్రతిజ్ఞా తవిజయైదిక్పతిభిర్నిరు
ధ్యమానశ్చంద్రోదయారంభసముజ్జ్వలితస్సాగరభవ
వేలాని యత్రితఃక్షణావద్గ్రీవికాభిలత్యమాణ దుర్ని

యేఅనురావవభటాఃయోధాఃతేహంసంఘేనసంకటంసంబాధం ॥ ౧॥
సంకటన్నాతుసంబాధభిర్యమరఃఅతపవదుర్గమందుఃఖైసగవ్యం- గోపు
రంపురద్వారం-అతిలంఘ్య-నిజంనాసీరమపి॥౧॥ సేనాముఖంతునాసీరమి
త్యమరః-అతిక్రమ్య-దానవానాంచమూంసేనా మవగాహమానఃప్రవి
శకాసన్నిత్యర్థః-అలంఘనీయాని అనతిక్రమణీయానివచనాని యేహం
తైః-అహంప్రథమికయాఅహం ప్రథమంజయాని అహంప్రథమంజయా
నీతిచప్రతిజ్ఞాతః విజయఃయైస్తైః - దిక్పతిభిర్నిరుధ్యమానః- అతపవచం
ద్రోదయారంభేణసముజ్జ్వంభితవర్ధితః-వేలాభిర్నియంత్రితఃగరుద్ధః-
సాగరభవస్థితః-ఉత్త్రాస్త్రీవాయస్యాంసాఉద్గ్రీవికాతయా స్వస్యప
రస్య సేనయైశ్యర్థః-అభిలత్యమాణఃచృశ్యమానః-దుర్నిగ్రహఃమర్నినా

రః-సమరాగ్రహాయస్యసత్తిబహుప్రీహిగర్భాయంకర్మధారయః-
సేనాముఖ - శరీరేణకేవలంతన్మాత్రేణైత్యర్థః-అవతిష్ఠతతస్థా - కో
వాతేజస్వీపరాభిభవంసహమానోయత్నమకుర్వత్సతత ముదాస్త
ఇతిభావః||

౪౩ || అ || దేవబలమసురబలంచేత్యుభయం పరస్పరంసముచితప్ర
తిపక్షలాభాద్యుద్ధాయసన్నాహేత్యాహ||భీమమితి||అథఇంద్రోద్యమ
నానంతరం తస్యేంద్రస్య-భీమంభయంకరం- సైన్యంకర్తృ-విద్విషాం
భీమేనభయంకరేణ||౨|| ఘోరఃభీమంభయానకమిత్యమరః- సైన్యేనస
హ-కల్పాంతేకల్పవసానై-సముపస్థితే సాగరఃపూర్వః- పశ్చిమేన- ద
క్షిణఃఉత్తరేణసాగరేణ- సమూగచ్ఛత సమాఘటత- సమూర్జివ్యదితి

గ్రహసమరాగ్రహశ్శరీరేణకేవలమవతిష్ఠతసేనాము
ఖ || ౪౩ || ప || భీమమ్భీమేనతస్యాథసైన్యంసైన్యేనవి
ద్విషామ్|సమగచ్ఛతకల్పాంతేసాగరేణవసాగరః|| ౪౪||
కించ || ప || యావజ్జ్యవలయావలీభశిఖరకూగ్రిరప్రకా
రధ్వనచ్ఛాపవ్యాపృతపాణిభిస్సపుటితంనాసీరమాసీద్భ
టైః|తావద్దేవపతిఃక్వదానవపతిఃకేవలిప్రవృత్తైః|క్రుధాసే
నారక్షిభిరేవతత్రమహతేయుద్ధాయబద్ధామతిః|| ౪౫||
౫ || తదనుశునాసీరవివస్వనాసీరముపేయుషిచిరభుక్త

యావత్ - యోద్ధాకామశస్త్రపాణిర్జీవనోగ్రవాభటఃరణమూర్ధనితూ
స్థీంవర్తతేతిభావః||

౪౪||అ|| తదానీముభయత్రతుబహుషుయోధేషుసత్స్వపిప్రథమం
సురదైత్యేంద్రావేవఅన్వేషితవంతిఇత్యాహ|| యావదితి|| జ్యోవలయే
నమూర్జివలయేన-అవలీభమాకూగ్రింతంశిఖరం - యస్యసతథాభూతశ్చా
సాకూగ్రిరప్రకారఃకూగ్రిజాతీయఃధ్వనంశ్చయశ్చాపః తేషువ్యాపృతాః
సంజితాఃపాణయోయేషాంతైః-భటైః - నాసీరంస్థపుటితంవృత్యస్తం-
యావదాసీత్ -తావదేవదేవపతిః క్వ- ద్వానవపతిః క్వ- ఇతిప్రవృత్తైః-
సేనారక్షిభిఃసేనాపతిభిరేవ - మహతేయుద్ధాయ-క్రుధా-మతిఃబద్ధాసీ
దిత్యన్వయః-సతిముఖ్యేకోవాముఖ్యాన్వేషణంకుర్యాదిత్యర్థః||౪౫||

అ || స్వామిసోదేవేంద్రస్యభృశ్యస్తాసాఫల్యద్యోతనార్థంచేవ

సటాఅసురభటాపాతయితుమా రెభిరణ్ణత్యాహ||తదన్వతి || తదనుశు
 రాసీరేదేవేంద్రై-స్వస్యనాసీరంసేనాముఖం-ఉపేయ్యుష్యేవగతవత్సై
 5-చిరంభుక్తంయద్భర్తృపిండంకర్తురిక్థం, ద్రవ్యమితియావత్ || ౧ || తిక్థం
 యండము భేసమేఇతియావవః-తస్యయదాన్యణ్యంబియిణాపనయనం - త
 స్యసంపాదనంతస్య ఆవసరంసమయఃశస్యలాభఃపాప్తిఃతేనసంభావి
 ఃపాప్తఃఉత్సాహస్సానుగ్ధ్యంయేషాంతేషాంభావస్తత్తాతయా విమ
 తానాంబద్ధిషాంబలానీవ - స్వజీవితాన్యపితృణీకృత్యతృణంమత్వేతితా
 త్పర్యాధః-సమరాధ్యయంచవికోశానివిగతావరణకాశస్త్రాస్త్రమండ
 లానీవ- విధూయప్రకంప్యకాదాచిత్కఃభర్తురింద్రాద్విమాననా అసం

భర్తృపిణ్డాన్యణ్య సమ్భవ నావసరలాభ సమ్భావితో
 త్సాహతయాతృణీకృత్యజీవితానివిమతబలానీవ - విధూ
 యసమరభయచ్ఛిషకోశానీవశస్త్రాస్త్ర మణ్డలాని- వి
 స్తృత్యభర్తృవిమాననాఃకాదాచిత్కఃపుత్రదార పరిభ
 వానివ- మనాగవ్యనపేక్ష్యజయశ్రియ మనుపతస్తీమివ
 మిత్రవహాధినీం-పూర్వప్యంతశ్శరానలార్చిషిశరీరాణి
 చేప్యంతశ్శరదిద్దుసున్దరాణియశశన్దళాని- మహిషాణవ
 మతల్లజాన్ - సారమేయానివనైన్దవాన్-పాంసుకణాని
 వపదాతిగణాన్ - మశకానివమహారథికాన్ - కుసుమవి
 హారానీవకున్దతోమరమున్దరప్రహారాన్ - పటవాసవ

భావనాశ్చ పుత్రదారైఃపరిభవానివ విస్తృత్యఅనుపతంతీం ఆగచ్ఛం
 తీం-మిత్రవహాధినీమివజయశ్రియం-మనాగవ్యనపేక్ష్య - శరానలస్యా
 ర్చిషిజ్జ్వాలాయాంశరీరాణిపూర్వప్యంతఃపూర్వమంకరిప్యంతః- శర
 దిందురివసుందరాణి యశసాంకందళాని నవాంకురాణీత్యర్థః|| ౧ || కదళీ
 వృక్షమృగయోఃకండళంతునవాంకురభితి నానార్ధరత్నమాలా - చేప్యం
 తఃపోప్యంతః - వర్ధయిప్యంతభి త్యేకఃపాఠః - మతంగజాన్మహిషాణవ-
 నైంధవాన్హయాన్|| ౧ || హయనైంధవసన్తయభివ్యమరః-సారమేయా
 నివశునకానివ|| ౧ || కాలతెయస్సారమేయఃకుక్కురోమృగదంశకభివ్యమ
 రః - పదాతీనాంగణాన్పాంసూనాంకణానివ|| ౧ || లవలేశకణాణవభివ్య
 మరః-మహారథికాన్|| * || ఆత్మనసారథించాశ్వాన్మృగధ్యతయో
 నరః| సమహారథసంజ్ఞాస్సృదిత్యాహుర్భుక్తోవిదః-మశకానివ-కుంతైః

నీలకంఠవిజయే-సవ్యాఖ్యానే.

ముగ్ధరైః తోమరైశ్చ-ప్రహారాః తాడనాని-కుసుమానాం విహారాః వి
కిరణానివ-బాణానాం వృష్టిం పటవానస్య గంధమాన్దస్య వృష్టిమివ॥ నిపిష్టా
తః పటవానః శత్రుత్వమరః మన్యమానా మాన్వానాః హన్యమానా అపితాడ్య
మానా అపిహర్షాట్టహాసేన ముఖరాః హరిణార్థకేషు మృగశిశుషునఖరా
యుధా ఇవ సింహా ఇవ॥ నిసింహస్తునఖరాయుధ ఇతి యాదవః-రాజలేషు
జలస్సర్పేషు॥ ని అలగదోజలవ్యాళస్సమారాజిలడుండుభావిత్వమరః-
నాగాంతకా ఇవ గరుడా ఇవ॥ ని నాగాంతకో విష్ణురథ ఇత్వమరః - కదలీ
నాం వనేషు దంతావళౌమదగజా ఇవ జీర్ణశాత్తులీజరతిః-పాకః తస్యాగు
త్తేషుకః యేషు॥ ని పిద్ధలాపూరణీమోచాస్థిరాయుశ్శాత్తులీద్వయోరిత్వ
మరః-దవానలా ఇవ॥ ని దవో వనపలుతాశన ఇత్వమరః-దానవేషునిశ్శంకం

ప్రిమివ బాణవృష్టిమిపి మన్యమానాః - హన్యమానా అపి
హాహర్షాట్టహాసముఖరానఖరాయుధా ఇవ హరిణార్థకే
షు - నాగాన్తకా ఇవ రాజలేషు-దత్తావళౌ ఇవ కదలీవనే
షు-దవానలా ఇవ జీర్ణశాత్తులీగుత్తేషు-నిశ్శంక-హవగా
హమానా దానవేషు - ప్రహరన్తః పరశ్చదైః కృన్తన్తః
కున్తైర్నిపాతయన్తః కృపాణికాభిరభిన్నున్త శ్శత్రుః
భిః ఖండయన్తోభిజ్ఞీవాలైరవకిరన్తశ్శరజాలైరపవిధ్యన్త
శ్శక్తిశూలైః షీగ్వన్తః యేషణికాభిరవబధన్తః పాశైర
మృగన్తః పరిమైరాకర్షయన్తౌలాజలైరావిధ్యన్తౌ

గర్భయన్తౌ ధాతౌ ధాతవగాహమానాః పరాక్రమమాణాః పరశ్చదైః ప
రశుభిః ప్రహరన్తః కున్తైః కృన్తన్తః చిందంతః - కృపాణికాభిః ఆసిభిః ని
పాతయన్తః - శత్రుః కృపాణిలహయన్తైః - కృపాణిన్తః - భిండివాలైః దా
న్తైః ఖండయన్తః - శకలయన్తః - శరజాలైరవకిరన్తః - ప్రవిషివన్తః - శక్తి
శూలైరపవిధ్యన్తః - వినిష్ఠున్తః - యేషణికాభిః నాకాదండైః॥ ని నాకాదం
డః యేషణీస్యాదిత్వమరః - యద్వా యేషణికాభిః లోప్తప్రహరణోపయో
గిభిః జాలభేదైః॥ ని నాకాదండకాలభేదే యేషణీతినానార్థరత్నమాలా-
షీగ్వన్తః - వినాశయన్తః - పాశైః రజ్జుభిః అవబధన్తః - పరిమైః అపమృ
గన్తః - ఘాతయన్తః - లాంగలైః హాలైరాకర్షయన్తః - ముసలైరావి
ధ్యన్తః - అభిన్నున్తః - జయస్వజానపహరన్తో వారవాణాకంచకాః-

నికంఠుకోవారవాణోస్త్రీత్యమరః - అవభిందంతఃవిదారయంతః- ధ
 మషాంగుణామావీః || ౧ || మావీజ్యాశింజీనగుణిత్యమరః- విభిం
 దంతః - సారథీన్విప్రంసయంతః - అధఃపాతయంతః - రక్తవాహినీః
 క్తనదీః - ప్రవతయంతః ఉత్పాదయంతః-కటపూతనాఃపిశాచవిశే
 షాః || ౧ || భైరవీశాకినీడాకిన్యప్రపాకటపూతనతిహలాయుధః-యద్వా
 కటశృవః- తద్భక్షకాశ్చతాపూతనాశ్చేతిశాకపాథివాదిత్వాత్సమా
 సః || ౧ || శ్రోత్యాంబుసేకలింగగజగండేశవరదేశవేచకటః || పూతనా
 రాక్షసీవధ్యేలిచరత్నమాలా - పరితోషయంతస్సంతోషయంతః- రక్త
 ధారాభిఃశరీరాణిలింపంతః - కంఠేషుకరెష్విత్యేకఃపాతః - ఆంత్రా
 ణ్యైవబృహన్నాడ్యైవమాలికాః || ౧ || ఆంత్రపురీతక్షుల్లస్త్రీత్యమరః -

మునలై రవహరన్తో జయధ్వజా నవభిష్టన్తో వారవా
 ణాన్విభిష్టన్తౌ ధనుగుణాన్విప్రంసయన్తస్సారథీ
 స్త్రిపర్తయన్తౌ-రక్తవాహినీః - పరితోషయన్తః-కట
 పూతనా-లిమ్పన్తశరీరాణిరక్తధారాభిరావేప్తయన్తః
 కరెష్విన్త్రీమాలికాః - పరిక్రామన్తౌ ముండమం
 డలేషు - పరిష్ఠలన్తకబద్ధేషు-అపశ్యన్తః పుత్రానపిర
 ణేహతా నత్యప్యన్తౌ యూధంయూధమపి నిపాత్యా
 ప్రతిభటావిబుధ-భటాస్సాఫల్యమనైషురక్షీసాహస్ర
 మమరపతేః || ౫ || ఆదిశ్యచ తతశ్శతమన్యూరన్తక

ఆవేష్టయంతఃఆవేష్టనగువంతః - ముండానాంకరోటినాంమండలేషు
 నిశిరోష్ఠ్థితుకరోటిఃస్త్రీకపాలంముండమస్త్రీయామిత్యమరభాస్త్రరా
 పరిక్రామంతఃచలంతః - కబంధేషుఅపమూధాకళేబరేషు || ౧ || కబం
 ధోస్త్రీక్రియాన్యక్తమపమూధాకళేబరమిత్యమరః- రణేషుహతా
 పుత్రానప్యవశ్యంతః - ప్రతిభటాప్రతిపక్షయోధాయూధంయూ
 ధంసంఘంసంఘం*వీఫ్సాయాంద్విభావః-నిపాత్య-అప్రతిభటాఃఅప్ర
 తిద్వంద్వినః విబుధభటాః- అమరపతేఃఅక్షిసాహస్రంసాఫల్యంసాధా
 క్యం-అనైషుఃనిన్యః*నయతేర్దుహాదిత్వాద్వికర్షకత్వం-నయతేకరణ
 రిలుక్ - నితాంతముపకృతఃకోవాశూరఃభర్తృసన్నిధౌపరాక్రమంస
 ప్రకాశయేదితిభావః || ౭ || సేనాసన్నివేశమేవవణయతి || ఆదిశ్యేతి

తతశ్శతనన్దుగింరః సేనాముఖేనాసేరే - అగ్రతఃఅంతకం - ఆస్యాం
 తకస్యసేనాముఖస్యవా - పార్శ్వయోః - పవనపావకౌవాయ్వగ్నీ
 అస్యపుత్రతఃపుత్రభాగేవ - పుణ్యజనేశ్వరంధిర్ముతం - అంతికే సమీ
 పవన-అహవశూరాన్సభాజయితుంబహుమంతుం ధనదం - విద్విషాంత
 క్రూరాం॥౧॥ ద్విద్విపక్షాహితామిత్రదన్దుశాత్రవశత్రవశ్శత్రురః -
 అధ్వనిఅపాంపతివరుణం ॥౧॥ ప్రచేతావరుణఃపాశీయాదసాంపతిరప్స
 తిరిత్యురః - శిబిరేసేనాసన్నివేశే ॥ ఆయుధక్షతాభిషజితుంది
 క్తిశ్శిశుమాశ్వి నెయావశ్వి నౌ - నిశీధిస్యాం యోధుం శీలంయా
 సాంతాసాం - వైరివరూధినినాంవైరిసేనానాం - నిశైవమాభూది
 తిసంతతంవాసరస్యఅహ్నిభావాయవతనాయ ॥ ౧ ॥ భావస్సత్తై
 స్సభావయోరినానాథకమాలా - అభితస్సవతఃప్రకాశయితుంస

మగ్రతసేనాముఖే పార్శ్వయోరస్యపవనపావకౌపు
 త్తతోస్యపుణ్యజనేశ్వరమన్తికపవధనదమాహవశూరా
 కసభాజయితు మధ్వనిశిబిరేచవిద్విషామపామృతిమా
 యుధక్షతాభిషజితుమాశ్వి నెయా నిశీధినియోధిని
 నాంవైరివరూధినినాంనిశైవ మాభూదితస్సంతతవాసర
 భావాయసహస్రభాను మప్యాదిశ్యాభిశః ప్రకాశయి
 తుమ్పుత్రిక్షమాణోఽజయశ్రియమ్పరిశఙ్గామానశ్చే
 తసి తాపసస్యశాపవిపాక మాకస్మికజీ-
 మప్యత్రిక్షసభోవిభాగసేమాధివత్యలక్షణంలక్ష్మీముద్ధిశ్య

హసనిభానుమప్యాదిశ్య- విజయశ్రియంప్రతీక్షమాణోపేక్షమాణఃచే
 తసి తాపసస్యమర్వాససశ్శాపస్యవిపాకముద్ధిశ్యపరిశంకమానఃవిభ్యకా
 కిమప్యత్రిక్షంఅన్యతం ॥ ౧ ॥ అతీకంత్వప్రియేన్యతశ్శాపరః - యన్నభో
 విభాగస్యసేమాయాఃఅధిపశ్యంశ్చక్షణాంనిస్సరూపాలక్ష్మీముద్ధిశ్య
 కలహాయమానయోర్యుధ్యంత్యోరమరాసురవాహినోః - దేవాసుర
 సేనయోః ॥౧॥ సేనానద్యోస్తువాహినీశ్యమరశేపః - అజ్ఞానేనవిజృంభి
 అఃప్రసక్తఉపాలంభఃనిందాతజ్ఞం - తద్భవంఉదాహృతం - పాతాంతరే
 తజ్ఞానవిజృంభితం - భావేక్తః - అజ్ఞానస్యవిజృంభణమిత్యర్థః - తస్య
 ఉపలంభః అనుభవస్తస్మాత్సంభవముత్పన్నమిత్యర్థః - పరమేష్ఠిగఃపి

తామహస్యఅట్టహాసంత్యైశ్చితమివస్థితం - అనభ్రేమేఘరహితేదేశభ్ర
తశేషః - కాలేగగనభివా - దారుణంభయంకరం - ఆకస్మికమ
జ్ఞాతహేతుకమిత్యర్థః - ఘనస్త్రోతంఘనగజానం - అశృణోత్ శ్రు
తవాన్ * శ్రుణో తేకతకరిల్ల - మహదపరాధీకోవాభయంనప్రా
పుయాదితిభావః || ౮ || తదాగమిన్ద్రస్య దుశ్శకునంజాతమిత్యా
హద్వాఖ్యాంవాక్యాఖ్యాం ప్రహితభిః సేనాముఖేప్రహితోపి ప్రేరి
తోపిపవనః - పదేపదేప్రతిపదం*పీఘాయాంబ్విర్భావః - ఆవేద్యంజ్ఞా
ప్యంఆవేదయతుంనివేదయతుంఆవప్యతేఆజగమేతియత్ - తదేవపవనా
గమనమేవ-తస్యేన్ద్రస్యప్రతికూలపవనలక్షణందుర్నిమిత్తందుశ్శకునం
పరిణేమేపరిణతంబభూవ - ప్రతికూలపవనస్యదుర్నిమిత్తత్వంశాకునశా

కలహాయమానయోరమరానుర వాహిన్యో రజ్ఞానవి
జృమ్భితోపాలన్యుసన్యునకాట్టహాసమివ పరిమేష్ఠివోఘ
నస్త్రోతమనభ్రీపకీరుణ మశృణోత్ || ౯ || స్రోహ
తోపి సేనాముఖే పవనఃపదేపదే యదావేద్యకూవేదయ
తుమావప్యతే తదేవతస్యప్రతికూలపవనలక్షణందుర్ని
మిత్తంపరిణేమే - అస్రంసతవకరాదస్యదంభోభిస్తద
స్యాయుధవిస్రంసనమశ నివతనంజేతి ద్వేధాబభూవ
దుశ్శకునం || ౧౦ || ప|| ౨ || తాన్తరేరణమాతోభయస్తస్య
యోధగభిఃజ్ఞానండులతయాతపనస్సమంతాత్ ఉద్దామ

స్తేన్ద్రసిద్ధం || శ్లో || ౧ || జస్వలాచవిశ్వస్తాసంముఖిపదనిస్తథే || అస్రం
సతేతి|| అస్యకరాద్దంభోశిఃశిః || ౧ || దంభోశిరశనిర్ద్వయోరిశ్వనరః-
అస్రంసతపతదితియత్ తదేకమాయుధస్యవిస్రంసనంబలనంతశివ
తనంవప్రపాతశ్చేతిద్వేధాన్వప్రకారందుశ్శకునందుర్నిమిత్తంబభూవ
శ్లో|| మాజాఁరగితశ్శూన్యకుంభోవిగతనాసికః || అస్రభ్రంశోవప్రపా
తఃప్రయాణేహాదామతాభిశాకునశాస్త్రోక్తైరిత్యాది|| ౧౧ || ౨ || దై
వప్రాకూల్యాత్స్వయోపిపరకీయవద్భవతి || శ్లో|| యోనాహ || ౩ || తాన్
తరభిః || తాన్తరేతి|| అస్మాదనుయోరణేహతాః యేక్షభయస్తస్యయో
ర్యోధాఃత్తిర్నిభిజ్ఞంమండలంయస్యతస్యభావస్తతాతయా|| శ్లో || ద్వావి
మాపురుషేలోకేసూర్యమండలభేదినా-పరివ్రాజ్యోగయుక్తశ్చరణేచా

భిముఖోహరతిశాస్త్రాద్వితిభావః - సమంతాత్పరితః-ఉద్దామాఃబలా
 ధికాః॥౧॥ఉద్దామస్తుబలాధికతిహేమః - యోదానవాఃతేహంధనుర్భ్యః
 నిర్దళంతః నిస్సరంతఃఉత్కృష్టఃప్రబంధః పక్షసంబంధో యేహంతథావి
 ధాయోనారాచాబాణవిశేషాః ॥౧॥ ప్రత్యేశనాస్తునారాచాఃపక్షోవా
 జస్త్రీషూక్షరతిత్యమరః - తైద్దారితతయాభిన్నతయాచతపనః శనైస్తి
 రోభూత్ అంతర్దధే-ప్రతికూలవిధిఃకథంవామిత్రంసవిఘటయేదితిభావః
 ౪౬॥అతదాసీనుసురాణామనుకుమాలస్సమయస్సంప్రాప్తతిత్యాహ॥
 అతీతి॥అకాండేఅసమయే ద్యుమణేస్సుర్యస్యఅపక్రమాదంతర్ధానాత్
 ఇషుజాలస్యబాణసంఘస్యవృష్టేః ॥౧॥ పత్రీరోపఇషుర్ద్వయోరిత్య
 మరః-అతిప్రబంధాదత్యంతావిచ్ఛేదాత్ - నక్షత్రాణాంప్రకాశోనా
 స్తీతిభావః రిపూణాంసురద్విహంతమిస్సారాత్రిః ॥౧॥ తమిస్సారా

దానవధనుగళచుగ్ధబంధనారాచదారితతయాచశ
 నైస్తిరోభూత్ ॥౪౬॥ప॥అతిప్రబంధోదిషుజాలవృష్టేర
 పక్రమాద్యచ్యుమణేరకాండే | ఆసీన్దమిస్సాజయదా
 రిపూణాంపచెశిమూభాగ్యపరంపరేవ॥౪౭॥గత్క్షణం
 చపునరనుక్షణోపవీయమానమమరబలమపక్షీయమాణ
 మాన్తబలంచనిరీక్షితుమప్యతితిత్వస్తరత్వ ఇవబుభుక్షే
 తాదండశూకాఇవదండఘట్టితాబలిపాణశంబరజంభన
 ముదివిరోచన ముఖామహా సురాస్సరభస మవముచ్య

మసీరాత్రిరిత్యమరః పచెశిమాఫలోన్ముఖాఃపచతేకేళిమత్ప్రగ్యయః
 ఆదంతలక్షణస్తాప్ - భాగ్యస్యఅనుకూల దైవస్య ॥౧॥ భాగ్యంస్త్రీనియ
 తిర్విధిరిత్యమరః - పరంపరేవపక్షిరీవ ॥౧॥ రేఖాళిరావలిర్విధీశ్రేణిప
 క్షిరపరంపరాఇతిరభసః - జయదావిజయప్రదాఆసీత్ అభవత్ స్వ
 ప్రతిపక్షమిత్రభేదే స్వానుకూలకాలేకోవా జయంసప్రాప్నుయాదితి
 భావః॥౪౭॥అజయప్రకారమేవవణాయతి॥తస్మైణమితి॥తస్మైణంచపునః
 అనుక్షణంప్రతిక్షణం * వీఘ్నయామవ్యయీభావః ఉపవీయమానం
 స్వయమేవవృద్ధింప్రాప్యమాణం * కమణకతళాశిశానన్ అపక్షీయ
 మాణమాన్తబలంచవీక్షిణుంతితిత్వః ఆసహమానాః ॥౧॥ తితిక్షుంక్ష
 మితాక్షుమీశ్యమరః - యుధితాఃయుత్పీడితాః ॥౧॥బుభుక్షేతస్సాన్యక్షుధి

తత్తత్సమరః - రుష్టాభితిభావః - బల్యాదయోమహారాక్షసాః సరభాసం
సత్సరంయథాతథా వారవాణంకంచుకం లోహమయం అవముచ్యధృ
త్వాగోధాతిర్యగ్జంతువిశేషః తచ్చర్మసిద్ధితంతంగుళిత్రాణంకవచం -
యద్వాగోధాసంజ్ఞికంచతదంగుళిత్రాణంచైతి కమధారయః || ౧ ||
కోటిరస్యాటిగోధాతలంజ్యాఘాతవారణిత్యమరః - అవబధ్య అక్ష
యైరక్షిణైశ్శరైఃపూరితఃఉత్పంగస్సమీపప్రదేశోయస్యసతథాపిధం ||
౧|| అంగస్సమీపఉత్పంగిత్యమరః - నిషంగంతూణీరం || ౧ || తూణిపా
సంగతూణీరనిషంగాశ్చమధిర్ద్వయోరిత్యమరః - సంసహ్యాఅవబధ్య ఆ
యోజితాబధ్ధాఃఖరాఃఅశ్వశిర్యఃతురగాయస్యసతథాపిధంశతాంగం
రథం || ౧ || శతాంగస్యందనోరథిత్యమరః - అధిరుహ్యాటిలేషుఘాతేషు
భ్రుకుటీవిభంగంభూశకలం || ౧ || తం ద్రీప్రమీలాభ్రుకుటిర్భ్రుకుటిభూ
కుటిస్త్రీయామిత్యమరః - అవబధ్యసంబద్ధంకృత్వా వీరపాణంయుద్ధప్రా

వారవాణమవబధ్యగోధాంగుళిత్రాణమపి సంసహ్యా
నిషంగమక్షయశరపూరితోస్సంగ మధిరుహ్యశతాంగ
మాయోజితఖరతురంగ మవబధ్యటిలేషుభ్రుకుటీవి
భంగ మాసేవ్యవీరపాణ మాలంబ్యసంశప్తకప్రత మ
నుజ్ఞాప్యపరస్పరమాపూరయంతోదిద్ముఖాని గుణధ్వని
భిరవభ్రంశయంతోగగనతలాదుడూస్యట్టహాసైర్విసం

శాలికంమాదకద్రవ్యసేవనం || ౧ || వీరపాణంఘ్రయత్వాసంవృత్తైభావి
నివారణిత్యమరః - ఆసేవ్యకృత్వాసంశప్తకావామసురవిశేషాణాం-
యద్వాసంశప్తకాయుద్ధాదనివర్తినిత్యధః || ౧ || సంశప్తకాస్తుసమ
యాత్సంక్రామాదనివర్తిన ఇత్యమరః - వ్రతంనియమంతిలంబ్య
పరస్పరమనుజ్ఞాప్య దిశోముఖాని గుణస్యమార్వాణిధ్వనిభిః || ౧ ||
మార్వీజ్యాశింజినీగుణిత్యమరః - ఆపూరయంతఃగగనతలాదుడూస్య
పితారకాలపి || ౧ || తారకాప్యక్షవాస్త్రీయామిత్యమరః - అట్టహాసైఃఅ
వభ్రంశయంతఃపాతయంతః వీక్షితుమాగతానిసిద్ధానాంచారణానాం
దేవయోనివిశేషాణాంమండలాని ఖడ్గానాంకంపనేన విసంజ్ఞయంతః
మూఢాణాం ప్రావయంతః సమరస్యసంరంభేణఉద్యోగనైవ కలహే
నరణేన || ౧ || రణాఃకలహవిగ్రహాఇత్యమరః - అనుండితుంశీలంయస్యస

తథావిధం కర్తుందినంభీక్షుం నారదమితీయావత్ ||౧|| భిక్షుఃపరి వ్రా
టర్తుందిత్యమరః-విస్తావయంతఃఆశ్చర్యంప్రావయంతః ఊరువేగేన
పాదాతంపత్తిసమూహం ||౧|| పాదాతంపత్తిసంహతిరిత్యమరః - ఊ
త్సారయంతఃవిస్తారయంతః పరిఘానామాయుధపిశేషాణాం ఆఘాతై
స్తాడనైః||౧||పరిఘఃపరిఘాతనశ్చిత్త్యమరః - రథాకపరిచూర్ణయంతః
శకలయంతః * చూర్ణశబ్దోత్తత్ర రోతీతీజంతాల్లటశ్చత్రాదేశః-క
రాణాంతాళికాభిఃతాడనైః హయాన్నిద్రావయంతఃహ్మసయంతః
అంగుళీభిఃయంత్రణైసపీడనేనగ్రహణేనవా - అధనాలింగుళీసాయం
త్రణైసస్థేతేన మతంగజావిఘూర్ణయంతః బ్రామయంతః సంవ
త్సేప్రళయేయోమారుతః తేనావతీతః బ్రామితీయస్సగరేతవర్తః

జ్ఞయంతః ఖడ్గవిచ్చరణేనవీక్షీతు మాగతానిస్థ చారణ
మండలాని విస్తావయంతస్సమరసంరంభేణైవకర్తుంది
నమపికలహేనందిన ముత్సారయంతః పాదానమూరు
వేగేన పరిచూర్ణయంతో రథాన్పరిఘాభిఘాతై ర్వి
ద్రావయంతోహయాన్గరతాళికాభిర్విఘూర్ణయం
తోమతంగజానంగుళీయంత్రణైస సంవత్సమానుతావ
తీతసాగరగతమదేశవక్త్రవివరోల్లసల్లేలిహేన
నిజరసనావలోకనసాధ్యసద్వృత్తదేతనమాసాద్యసేనా
ముఖేనివిష్టమంతక మపహృత్యతదయ్యమైవకాలదండమ
మోఘమభిహత్యతేనైవతమానిమంజయమాపేదిరే||౧||

తద్వద్దుదర్శౌ వక్త్రవివరేదనవిలె ఉల్లసంతీలేలిహేనాస్పృక్వలేహ
నంకుర్వాణా యానిజరసనా - యద్వాలేలిహేనస్పర్శఃతత్సద్వృశీరస
నాజిహ్వ||౧|| లేలిహేనోద్విరసమోవ్యాళఃకుంభీనశ్చిత్త్యమరః - తదవ
లోకనాజ్ఞానితేనసాధ్యసేన ధస్తాఃనష్టాః చేతనాఃప్రాణిమోయస్య
సః||౧|| ప్రాణీతుచేతనోజన్మీత్యమరః - సేనాముఖేనివిష్టంఉపపిష్టం అం
తకంయమం ||౧|| వైవస్వతోంతకశ్చిత్త్యమరః - తదియ్యమమోఘం
కాలదండ మపహృత్య కరాధ్యత్వా తేన దండేనైవ తపభిహత్య
అదినుం ప్రాథమికం జయం అపేది రేప్రాప్తుః * ఆజ్ఞా
ర్వాత్పడేశఃతేరిలిట్-ఇంద్రనిగ్రహకారిమునాపాశుపతేస్సామగ్రా

హాకైసతిదానవాఃకథంజయంన ప్రాప్నుయురితిభావః॥౪౬॥అతత్తమ్య
త్వరపిమరణవేదనామాపేత్యాహ ॥కాలేతి॥ యద్యతఃహతంతాడితం
అంతకం నేతుంమృతానాంస్థానం ప్రాప్యతుం అన్యఃస్వవ్యతిరిక్తోత
కఃసవిద్యతేతతఃకాలదండహతస్యలస్యాంతకస్య కంతేప్రాణాజుఘూ
ణీరైభభ్రమురిభ్యథః * మూణభ్రముణేఅస్మాత్పరోక్షైకతకరిలి
ట్ - స్వస్యప్రాణేస్సేనైవహృతేఅత్తహత్యాస్యాదితి భయాత్స్వ
ప్రాణహానీరంతకాంతరస్యాభావాదంతకౌపిసంకటమాపేతిభావః॥
౪౮॥అ॥అగ్నిరవ్యతీపీడామాపేత్యాహ॥పార్శ్వేతి॥ తస్యసేనాముఖ
స్యపార్శ్వతఃపార్శ్వే*సార్వవిభక్తికస్తసిః - పరేయమపీడాకరేభ్యః
అన్యైకేదమరభటాః అతిదిరండువరోధఃతారకాది ప్రాచీనాసురకృ

ప॥ కాలదండహతస్యస్యకంతేప్రాణాజుఘూణీరై
అంతకంయద్ధతం నేతుమంతకోవ్యోనవిద్యతే ॥ ౪౮॥౪॥
పార్శ్వతస్తస్యపరేకేదిదతిఃరొషరోధనం వధితప్రతి
ఘానలవ్యతీకరవిశేషభీషణజ్వాలాకలాపదురాపమపిప
రివృత్తజాతవేదసంప్రశమయ్యపరుషహుంకారభయం
కరైర్ముఖమారుతైరస్యదుస్సహంజ్యోతిరపకృచ్ఛవా
హనంమేషమగ్రచరణగ్రాహ మాహృత్యశక్తిమపిబ
లాదస్యహస్తతలా దరైరెలభ్యోయమన్నహరఃక్రతుభు

తః మహానసేరోధః - అయమథశృంకర సంహితాయాంప్రసి
ద్ధః - తేనసంవర్ధితఃవృద్ధింప్రాప్తిఃప్రతిఘపవరోపపవతనలః॥౫॥ ప్ర
తిఘారుదుగ్రీహౌస్త్రీయామిత్యుపరః - తస్యవ్యతీకరేణసంబంధేనవిశే
షభీషణోయోజ్వాలాకలాపస్సృఘః తేనదురాపందుర్గ్రహమపిజాత
వేదసంపరివృత్తావృత్త అస్యఅగ్నేదుస్సహంజ్యోతిస్తేజఃరోషణయో
హుంకారాఃతైర్భయంకరైఃముఖభూరుత్రేప్రశమయ్యశాంతింప్రాప్
య్య అస్యాగ్నేర్వాహనం మేషంఅగ్రచరణగ్రాహం అగ్రేచరణ
యోర్గ్రహీత్వా అస్యాగ్నేహాస్తతలాచ్ఛక్తిమాయుధంబలాదపహృ
త్య - అరైఃన్నహరఃఅన్నహర్తా హవ్యంహుతంవహతీతిహవ్యవాహఃఇ
తినామప్రసిద్ధఃనిర్దరాణామపశదఃసీదః॥౫॥సహీనోపశదోజాల్మశ్చత్యమ
రఃఅభ్యగృహీతః - తత్తతఃఅద్యవినమగ్నిముదకుంభైర్నిర్వాపయతశమ

యతనుహససేషుపాకగృహేషునిసమానారసవత్త్వాంతుపాకస్థానం
 నుహససమిత్యమరః-అపూపికానాంభక్త్యకారిణాం॥ని॥అపూపికఃకాండ
 కోభక్త్యకారణమేత్రిప్విత్యమరః-వశేకామేవిషయోవశకాంతావతి
 హాహావచాదిత్వానదృప్త్యయః-ఏనమగ్నినిక్షిపతనివేశయతమైవంమై
 వంసంకార్యమిత్యథః-ఉదితైఃప్రజ్వలనానుకూలైఃముఖమారుతైరే
 గ్నిముద్బోధయతప్రజ్వలయత - అమరావతీమద్వైవదగ్ధమనమ
 హాహైకురుత-రేరేబాలిశాఃమూర్ఖాః ॥ని॥హీనసంబోధనైతురేభిత్వ
 మరః - అశ్లేమూఢయథాజాతమూర్ఖవై ధేయేబాలిశాభివ-అయమే
 షబాడబిఃప్రాహ్మణః బడబాసంబంధీచ॥ని॥ద్విజాత్యగ్రైవప్రభూదేవ
 బాడబాభ్యమరః - శిఖాంచూడాంబిదేశ్వప్రదేశయతి పరిత్యజతవి
 సర్జయతఇతి పరిహసంతః శ్లేషభంగ్యాపరిహసంకుర్వంతః పరిక్షిపంతః

జూంహవ్యవా హేమానామనిజకారావశదఃతదద్యనిర్వా
 పయతైనముదకుంబై నిక్షిపతైన మాపూపికానాం వ
 శేనుహససేషు మైవంమైవ ముద్బోధయతైన ముచితై
 ర్ముఖమారుతై హాహైకురుతచైనమద్వైవదగ్ధమనరా
 మతీం పరిత్యజతరేబాలిశాబాడబోయంశిఖాం ప్రదేశ
 యతీతిపరిహసంతః పరిక్షిపంతస్తజయంతస్తాడయంత
 శ్వపలాయయామాసురసురభటాః ॥ ౫ ॥ తతస్సమిత్యా
 హితమసురభటైస్తవత్యాహితమాలక్యసఖ్యురాశుశు

అసూందయంతః తజయంతః భర్థ్యయంతః తాడయంతఃప్రహరంత
 శ్చాసురభటాః ఏనమగ్నింపలాయయామాసుఃప్రథావయా మానురి
 త్యథః* పరేతుప్రసర్గాత్పరస్పృగత్యగ్ధాయథాతోహేతుమగ్నిజం
 తస్యయోరేభఃతస్యోపసర్గస్యాయతావతిలత్వేరూపం - శశ్రుకరగృ
 హీఃకోవాపీడాంనప్రాపుయాదితిభావః॥ అ ॥ స్వమిత్రస్యాగ్నెర
 సురకృతాం పీడామసహ మామోవాయః స్వమిత్రాపరాధినస్తాన
 సుగాన్ధాధికుంప్రళయోచితంరుంవమాదాయవవాపిత్యాహ॥ తతఇతి
 తతస్సమితీయైఃని॥ సమవాయస్త్రీయాంసంయత్యమిత్యాజిసమిద్యు
 భిత్వమరః - అసురభటైరాహితంఅనుష్ఠితంకృతమితియావత్ -
 సఖ్యుఃఅశుశుక్షణైరగ్నిః ॥ని॥ శిఖావానాశుశుక్షణిత్వమరః - అత్యా

హితంభయమాలక్యం ||౧|| అత్యాహితంనుహాభీతిరిత్యమరః - తుణేనతు
 తాత్ *విభక్తి ప్రతిహావకమవ్యయం - అధికేనవేగేనసజ్జీభూయసన్న
 ద్దోభూత్వా సవ్యాపసవ్యాని దక్షిణోత్తరాణి మండలానివలయాకా
 సంచరకచండమతిదుస్సహంవేగంశైప్రయ్యంయస్మిన్సమూహితస్తథా
 చండలాఘవంయథాతథాడత్ క్షిప్తఃక్షోద్ధ్వదేశంప్రాపితఃతదూతాం
 కాండానాంసంధాపరపర్యాయప్రకాండానాంషండంసంఘాయస్మి
 న్సమూహితస్తథా అహిండమానాః * ఆజ్ఞూర్వకస్యహిడిగతావిత
 థాతోఃకతకరిటశ్శానచ్ - వలమానాఃసంచరణస్వభావాః యెడవ
 లాః తప్తండానాంశకలానాంతాండవేననర్తనైడద్దండందుస్సహంయ
 థాతథాఅతिसంభ్రమేణ త్వరయాభ్రామితాని విఘూణితానియాని
 పాంసుభీర్తంసలానిత్యణానాంపూలానిరజ్జసంవేష్టితపుంజాని- పాతా

తుణేః తుణేన సజ్జీభూయ భూయసావేగేన సవ్యాప
 సవ్యానిసంచరన్తండలాని చండలాఘవోష్టిప్తతరుకాం
 డవండ మాహిండమానోవలఖండ తాండవోద్దండ మ
 తిసంభ్రమభ్రమిత పాంసు మాంసలత్యణపులసంఘ
 సంగతకంకగృధ్రవాయసాదివిహంగ మతివిశంకటశం
 కరశిరోఘటితవికటజటాజూట భ్రమదభ్రసరిజ్వలనిర్ఘ
 రయశర్యుశఘోషభీషణరూంకార ముఖరితనభోవిభా

స్తరేత్యణానిపద్ధానిచ- అథవాత్యణానిపులాలానికార్పాసవస్త్రాణిచ ||౧||
 పూలంసీరోహకరణకార్పాస వసనవేద్యధేతినానార్థమాలా - తేహంసం
 ఘేనసంగతాఃకంకగృధ్రవాయసాడయఃవిహంగమాః యస్మికార్తణిత
 స్తథా-అతివిశంకటంఅతివృధి ||౧|| విశంకటంవృధిబృహదిత్యమరః - శం
 కరశిరిసి ఘటితం గ్రథితం వికటంఆవృదులంయజ్జటాజూటం జటావల
 యంతస్మిక సంగతేనసంబాధేనభ్రమంతి యానిఅభ్రసరిజ్వలాని దేవ
 గంగోదకాని తేహంనియుకరఃప్రవాహఃతస్యర్యుశర్యు శైతియోఘోషః
 ధ్వనిః తద్వద్భీషణేనరూంకారేణ ముఖరితఃశబ్దితః నభసోవిభాగోయస్మి
 న్సూర్తణితస్తథా-యగవిగమస్య యుగాత్యయస్యఉచితమనురూపంరూ
 పంస్వభావః||౧||రూపంస్వభావేనద్వైతావిత్యమరః-అలంబ్యఆశ్రిత్యఆ
 పన్నంవిపదంప్రాప్తం||౧||ఆపన్నఆపత్ప్రప్తస్సాన్యదిశ్యమరః-యత్స

రాకాంబలంతస్త్రి అశ్వీయంతశ్వసమూహం || ౧ || బృంజేత్వశ్వీయ
మాశ్వవదిత్యనరః జీర్ణపర్ణమివజరచ్ఛుమ్రాపత్రమివదిత్యువిదిత్యు దిజ్ఞ
ధ్యేమ || ౧ || దిశోర్ద్వధ్యేవిదిక్ స్త్రియామిత్యనరః - విఘ్నార్ణయః శ్రా
మయః అరణ్యకనరశ్శేభవం* అరణ్యావ్యభితిపుష్పగ్రీవయః - తరు
కాండానా ప్రకాండానాంపండంసంఘమివరథానాంపండంసంఘం ||
౧ || పండక్లిబేసమూహేచేతివిశ్వః - విఘ్నార్ణయః శ్రామయః మ
దోద్ధండానామదోధిగ్రాహా వేతండానాంజూ ఉపలానాంప్రస్తరా
కాంఖండానాశకలానాం అవకిరన్వక్షివః * క్షిప్తైపథిత్యస్తాద్ధతో
లఽటశ్చ శ్రాదేశః ఉగినచామితీనుమ్ - పరాతీనాంజాతంసంఘం అం
ధీకుర్వణంధంకుర్వణ సేనాపతీ సేనాధ్యక్షా పరావర్తయన్ ||

గ మా లఽబ్యయుగ విగమోదితం రూప మాపన్నసురబ
లేవిఘ్నాణ్యజీర్ణపర్ణ మివదిత్యువిదిత్యుచాశ్వీ
య మావచూణయన్త్రధపండమారణ్యకమివతరుకాండ
మావకిరన్మపలఖండానివ మదోద్ధండానపి వేతండా
నంధీకుర్వస్పరాతిజాత మవరుంధ సేనాపతీ స్పరావ
తయన్నస్త్ర శస్త్రాగ్రీవ ప్రభంజయన్నంజనైవజయ
ధ్వజాన్మరిఘ్నయన్తహసురానపి సంవతాభివమారుత
స్సుమరసీమని సర్వతోప్యక్రమేణ పరాచక్రమే || ౧ ||

వర్తయన్ అస్త్రాగ్రీవ శస్త్రాగ్రీవ ఆయుధాని || ౧ || ఆయుధంతు ప్ర
హరణంశస్త్రమస్త్రమథాస్త్రియామిత్యనరః - అంజసార్పడిత్యేవ ||
౧ || ద్రాక్ష్యుడిత్యంజసాహ్నయేత్యనరః - జయధ్వజాంశ్చప్రభంజయన్
భగ్నాకుర్వణ మహాసురానపిమరిఘ్నయన్ పాతయన్ సంవర్తభి
వప్రశయభివ || ౧ || సంవర్తః ప్రశయః కల్పకుయభివ్యనరః - సుమరసీమ
నియుద్ధాంకణే సర్వతఃపరితాపి అక్రమేణక్రమంహయేతితాత్పర్యా
ర్థః పరాచక్రమే సంచచారేష్యధఃపరాక్రమంచకారేతివా * పరా
పూర్వాత్సమతేః త్రివిరోక్షైలిట్ - యస్మిన్ సమిసర్వోపిజంతుస్సం
చరితుంసమర్థోభవతిస్స సంచారే తస్యసావర్థ్యంకియదితి వక్తవ్యమితి
భావః || ౧ || ఏవంసమరోద్యోగినమాలోక్యవాయుమసురాజహసురత్యా
శయేనాహ || యావదితి || గంధవహఃపవనఃయావదిద్ధంఅస్పందతపర్యచే

ప్రత తావదావర్తితానిసర్వతోవిన్యస్తానిఘూర్ణి తాని వాలోఽనానియేన
సఃవిరోచనఃఅసురఃసంగ్రామేష కాముఖ్యారుచిర్యస్యసఃనముచిఃయద్వా
సంగ్రామేషకస్త్రిక మచిరభిరతిర్యస్య సతథాఘాతః అసురః నముచిః
ప్రకటితఃఆడంబరఃబృంహితంఘోర్యరవో వాయస్యసశభో క్తిః॥౧॥ఆడం
బరస్తూర్యరవేజేం ద్రాణాంచగజ్జిహ్వశ్శయరః - శంబరఃఅసురసే
నాధ్యతుః సావప్తంభఃసగర్వః॥౨॥ ద్రోవ తేవాప్తంభశ్శివశ్శయః - జం
భఃజంభాసురః నాదేఉల్బణఃస్ఫుటః ప్రసిద్ధభితియావత్ ॥౩॥ స్ఫుటం
ప్రవృక్తముల్బణమిత్యనురః-అతబలీబలిశ్చపరస్పరంవక్త్రాగ్రోఆలక్య ఈ
షదల్పంస్తయమానాఃస్థితంకుర్వాణాఇవవిమధానాం వాయ్వాదీనాంప
రాక్రమైర్విస్తయమానాఃఆశ్చర్యంప్రాపునంతస్సంతోషవంత్యమా
ణమూచిరేజగదుః*వచపరిభాషణఇతిథాతోక త్రిలిప్త వచస్వపీత్యాది

యావద్దిశ్శమస్పందతగంధవహస్తావదావర్తిత లోచనోవి
రోచనఃప్రకటిత సనురాడంబరశ్శంబరస్సావప్తంభోజంభ
స్సనురమదోల్బణాబాణస్సంగ్రామేకరుర్ద్రముచిర
తిబలీచలి రాలక్యవక్త్రాగ్రో పరస్పర మిషదీపస్తయ
మానా విస్తయమానాఃపరాక్రమేవిమధానామిదమూ
చిరే॥౪॥ హంతకథమనురాజపిషరాక్రమంతే - తేషుచ
యాతోచిత సంచారమంధర శ్శ్వనూతరిశ్వా ॥ ౫॥
పాసంరుంధ తేనిభ్యశ్శ్వంశ్చపిద్విజాయన స్సంయమా

నాసంప్రసారణం - శాపగ్రస్తస్యామీభృత్యాఅపిసురాఃపరాక్రమం
తేచేహస్యవాసవిస్తయఇతిభావః ॥ హంతేతి ॥ హంతేత్యాశ్చర్యే అ
నురాజపిషరాక్రమంతేపరాక్రమంకుర్వంతి * ఉపపరాభ్యామితిక్ర
మేరాశ్చ నేపదం-తేషున రేషుమాంశిశ్వాచ వాయుస్తదూతస్య భావో
దౌశ్యం * దూతస్యభావశ్చనోరితియస్పృశ్యయః॥౧॥ స్వాస్సంచేశహ
రోదూతాద్యంతద్భావశ్చనోరిత్యనురః తస్యఉచితఃఅనుసూపఃయ
స్సంచారః తేనమంధరః మాంసశఃశ్వాపరాక్రమతఇతిపరిణామేనాన్య
యఃఆతపవసర్వతోగచ్ఛాప్రప్రియతఇతిభావః॥౫॥౬॥ సామాన్య
తస్సరేషుపాగ్నికుక్తంపామరత్వం వాయోద్రధయతుం తస్యజలయ
ప్రకారమాహ ॥ సంరుంధతఇతి ॥ ద్విజాలపిలంతఃపృథ్వయేనిభృతంశ్చ

లంఘథాతథాయంవాయంసంరుంధతేబద్ధంతి - పాశ్రాణాయామాది
వేతిభావః - కీటానాంక్రీమీణాం || ౧ || క్రీమయఃకీటాశ్చతహలాయుధః
సరీసృపాణాంసర్పాణామపి || ౧ || చక్రీవ్యాశసరీసృపశ్చత్యమరః -
యమన్నమాహుః - బ్రువంతిః బ్రువంపంచానామాదితలహేమబ్రువ
త్తతిబ్రూతేరాహోదేశః - యఃగంధవాహః || ౧ || గంధవాహోనిలాశుగాశ్చ
త్యమరః - శిథిలానియాణీజ్ఞానిశూర్పాణీప్రస్థౌటనాని వేణునర్మిణా
నీరంధ్రాఃకటవిశేషాశ్చత్యధః || ౧ || ప్రస్థౌటనంశూర్పమస్త్రీత్యమరః.
తేహంపరిభ్రమేవీజనైఃయోజాయతే-అసావపివాయుఃకథంఓజాయ
తేఓజస్వీవాచరతి-ఆయుధమాత్రరహితద్విజనియన్యస్యఉపాయమా
త్రానభీజ్ఞసర్పకీటాదిగ్రాసయోగ్యస్యాపివాయోః పరాక్రమేకో
వాదిత్రంనాపుయాదితభావః || ౧ || ౧౮ || ౧౯ || అన్నదనుకూలేవాయాఅగ్ర

హురపికిటసరీసృపాణాం | యోజాయతేశిథిలశూర్పపరి
భ్రమేరప్యోజాయతేకథమసావపిగంధవాహః || ౧౮ ||
గ. అథవానైతావదభినివేష్టవ్యమస్తాభి రనుకూలవివఖ
ల్యయమస్తాకమాశుగానలజ్వాలాసంధుక్షణేసర్వధా
పి || ౧౯ || ౨౦ || యశ్చైష్టతేవకాశేషుయేచాప్యేనంసమాశ్రి
తాః || నిరుంధీమహితాన్సర్పాన్నీరంధ్రైశరపంజరైః ||

హేమనకార్యశ్చత్యాశయేనాహ || అథవేతి || అథవాఎతస్మిన్నరుంఢ
స్తాభిరేతావన్నాభినివేష్టవ్యంఆగ్రహేనానకార్యః అయమస్తాకంస
ర్వధాపినర్వప్రకారైరపి ఆశుగేషుశరేషు || ౧ || ఆశుగౌవాయుఃశిఖా
విత్యమరః - అనలజ్వాలానాం సంధుక్షణేసంయోజనై అనుకూలఃప్ర
యోజకః ఖలు-సంగ్రహీనావసీదతీతిశాస్త్రాదితిభావః || ౧౯ || ౨౦ || సదాగ
మనశీలస్యవాయోర్నిరోధఃక్రియతేత్యాహ || యశ్చైతి || అవకాశేషు
అనావృతప్రదేశేషు చిగ్రేషువా యఃపవనశ్చైష్టతేవాతి యేచవాఎ
నంవాయుంసమాశ్రితాస్సంతోవర్తంతేతిశేషః - నీరంధ్రైనిరవకాశే
చిద్రరహితభియావత్ శరపంజరేతాకాసర్పానపి నిరుంధీమహిరో
ధంకుర్తఃనిపూర్వాద్రుంధతేర్లిట్ - ఉపాయవిదామస్తాకంకస్య
వానిగ్రహేనానసుకరజితిభావః || ౨౦ ||

అ॥ పతస్సిన్నవసరైకచక్షురైత్యాః హయంబబాధిరభిత్వాహ ॥ ఇ
 తీతి॥ ఇతి క్తవయైకచనైత్యాః దితి పుత్రాః * దిత్వైత్యాద్యవత్స
 త్తరవదాన్యై ఇతి యప్రత్యయః - వాతానాం సమూహేన వాత్యాః
 పాశాదిభ్యోయి ఇతియప్రత్యయః ॥ ౧౧ ॥ వాత్యావత సమూహేస్యా
 ధూమ్యాస్యాధూమసంహతా విత్యమరసుధాయాం । తస్యైబహుళై
 నిగ్రహే కాతుకాత్ కుతూహలాత్ ॥ ౧౨ ॥ కొతూహలంకాతుకంచకు
 కంచకుతూహలమిత్యమరః- జ్యోవల్లిభిః-జ్యోః-మార్వ్యోఃవల్ల్యోలతాఇ
 వేతి* ఉపమితం వ్యాఘ్రాదిభిరితి సమాసః ౧౧ । మావీజ్య శింజీగుణః
 వల్లితుప్రతీతిల తేతిచామరః - తాభిస్సహధనుః అనుగతిః గుణశబ్దః
 స్తన్నుర్మణితదృథా ॥ ౧౨ ॥ గుణస్తావృత్తే బ్రదావితీవత్వః । యావద్యంజ
 తేఘటయంతే తావద్దిదిశి ప్రతిదిశం అభిరఃపరితః ప్రసభంబలాత్కా
 రం జగత్ప్రాణస్య సమీరణస్య ప్రాణాభిందంతీతితథా * భిదిర్వి

౫౦ ॥ ప ॥ ఇతి క్తవయైత్యావత్యానిబహుళకాతు
 కాధమరసుగుణం యావజ్జ్యోవల్లిభిస్సహాయంబుతే । ప్ర
 సభవభిరస్తావ తావజ్జ్యైత్యభటాన్యైతా దిశిదిశి జ
 గత్ప్రాణిపాన్విదోన్యపరితశరాః ॥ ౫౧ ॥ వాయు
 ర్నిశక్రవరుణానలదైవతాన్యప్యస్త్రాణిజిజ్ఞాసంతేరభి

దారణఇతిధాతోః క్విప్-సావజ్ఞంసహేళనంయథాతథా ॥ ౧౨ ॥ అవజ్ఞావహే
 శనమసూక్షణమిత్యమరః - దైత్యానాంభృతైరున్యైతాః ఉన్ముక్తాఃశ
 రాన్యపరితనిపెతుః నిపూర్వాత్పద్లో గతావితీధాతోల్పద్-కోవాబలీ
 సమీపపరితనంరిపుంసప్రహరేదితిభావః ॥ ౫౧ ॥ భ్రష్టరాజ్యస్యస్థవస్య
 ప్రజాసుశాసనమివసురవినిర్ముక్తాస్త్రాదికమసురేషువృధాసమజనీత్యా
 హ ॥ వాయుతి ॥ వాయుర్నిశక్రవరుణానలైవతాని అభిమానిదేవ
 తాయేషాంతాని ద్వంద్వంశే శుతోదైవతశబ్దః - ద్వంద్వవయవై
 ర్వాయాదిభిస్సంబధ్యతే తథాచవాయుదైవతానీశ్వర్థలాభః తాన్యపి
 నిర్జరవరైఃసురశ్రేష్ఠైరభిమంత్రితాని లక్షణయాఅభిమంత్యై వినిర్ము
 క్తానీశ్వర్థః-అస్త్రాణి అసురేషురాజ్యాత్పాభవాత్మ్యుతస్య భ్రష్ట
 స్యస్థవతేశ్వసనానిఅజ్ఞాశ్శిక్షావా నాగరేషుపారేష్యవనైశాంబభూ
 వుః- సమర్థానిసమభూపురిత్యర్థః * ఈశవిశ్వర్యఇతిధాతోరిజాదేశ్వగు

దునుతోనృచ్ఛత్యామ్ - తఃకృష్ణానుప్రయ్యజ్య తేలిటితిభూధాతోర
 నుప్రయోగః-తఃకఃకఃరిలిట్ - యద్దైవాభిమానాదస్తాగ్రిణాంపరపీడా
 కరత్వంస్య తేదేవావప పరాభూతాశ్చే తుకతస్త గాంతదైవతకా
 స్తాగ్రిణాంపరపరాభవసామర్థ్యమితిభావః॥ ౫౨ ॥ ౭॥ ప్రళయకాలిక
 మృత్యుభయాదపితాతా లిక మనురేభ్యోభయం సురాణాందుస్సహ
 మిత్యాశయేనాహ ॥ తదన్విత ॥ తదనుదనుజానామనుగాణాంభుజైః
 పాణిభిః*భుజన్యజ్ఞా పాణ్యపతాపయోరితి సూత్రాద్భుజశ్చైస్సపా
 నిపరత్వంపాధున్వంచబోధ్యం-వికృష్టైఃఆకృష్టైః యేకోదండవండాః ధ
 నుకండాః॥౬॥ ధనుశ్చాపోధన్వశగాసనకోదండకార్ముక మిత్యవరః-
 తేభ్యుడపసంపాతుకాఃసమీపప్రత్యాగచ్ఛతః * లవపతేత్యాదినాడ
 కఞ్ఘోప్ర్యయః-యెస్సలతఃఅసలస్యజ్ఞానాభిర్దురాపాః దుష్పృపాః
 *ఈశ్వరుస్సప్సిత్వాదినాఆపాతేః ఖల్పక్రిత్యయః- నారాచాః సపక్ష

వంశ్రితాని ఈశాంబభూపురసురేషునశాసనాని రా
 జ్యచ్యుతస్యనృపతేరివనాగరేషు॥౫౩॥౭॥తదనుదనుజభు
 జవికృష్టకోదండవండోపసంపాతుకజ్వలదనలదురాప్సనా
 రాచధారాసమీరామాతాః । యుగవిగమ సముచ్చల
 చ్చండచండీశభూషోరగప్రతిభయముఖవాతజాతాంద

బాణాః॥౬॥ప్రక్షేపనాస్తునారాచాభిగ్యవరః-తేషాంధారాయః. ప
 రంపరాయాః సమీరేణామాతాఃప్రహృతాః నిర్జరాః అమరాః యుగ
 స్యవిగమోవసానం ప్రళయైతియానల్ తస్మిన్సముచ్చలతః సతకసం
 కువతః చండస్యఅతికోపనస్య॥౭॥ చండస్త్యత్వంత కోపనత్వమరః-
 చండీశస్యచండీపతేః-చండీస్వరూపము క్తంవాసిష్ఠరామాయణే ॥ శ్లో॥
 చండీచశురసంచారాసర్వమాత్మగణావృతా । సంసారవనవిన్యస్తావ్యా
 ఘీగ్రీభూతౌఘుఘాతికీతి॥చండీశస్వరూపంతలై ॥౮॥శ్లో॥ అలాబువీణాను
 ధురఃస్వణనోన్యమామలచ్ఛాః దేవకిలనుహాకాలో లీలాకోకిలబాల
 కఃనర్తమోపయోగితిదాభరణంచతలై ॥౯॥శ్లో॥ యస్యాభూషణమం
 గేషుదేవలోకాంతరావలిఃసరకాలీదమండీరమాలాకలకలోజ్జ్వలా । ఎ
 కస్మిన్ప్రవణేదీర్ఘాహిమవానస్థిముద్రికాఅపరోపమహామేరుః కాం
 తాకాంచనకర్ణికేత్యాది । లిఖితాదవశిష్టంతలై ॥౧౦॥శ్లో॥ అత్ర

గ్రంథవిస్తరభయాన్నలిఖ్యతే-భూషాభూతస్యోరగస్య సంబంధీ ప్రతి
భయఃభయంకరః॥౧॥భయంకరంప్రతిభయమిత్యమరః - యోముఖవా
యుః నిశ్వాసపవనః తస్మాజ్ఞాతామున్నాం దశామవస్థాముజ్జనుః శ
ష్టాఘోరే*ఉర్వూర్వాత్ గై శబ్దఇతిధాతోలి*॥బహిః*తాతా*లికిం
పీడామనుభవ నోక*వాజనః నిదల్పా*పీడాం నిబహుమను*ఇతిభావః॥
౫౩॥ తదానీంచరుణస్యస్సభృత్యాఅపిసమీపవర్తితో*బహుపురిత్యా
హ ॥ గతఇతి ॥ తతః ప్రచండే దుస్సహపవమా నేవలతివాఃసతి వారి
దెషుమే ఘోషుతూలవత్తూలేన కార్పసేనతుల్యం * తేనతుల్యమి
త్యాదివావతి ప్రత్యయః - నిస్సార్యమాణేషు నిరస్తేషు సత్కుసాగరానపి
శోషయత స్తస్య - పవనస్య వేగేనయాదపాంజలజంతూవాంగణేషు ॥౧॥
యాదాంసిజలజంతవఇత్యమరః- సనీడంసమీపం ప్రతి॥౧॥ సన్నికృష్టన
నీడవదిత్యమరః*ఆగంతుమాయాతుంఆపుంవాలిగీహమా నేవ్వసమథే

శాముజ్జగుణజరాః॥౫౩॥ప్రచండేచవలతిపవమా నే
తూలవదుత్సార్యమాణేషుదూరతపవవారిధిరేషు సాగ
రావపిశోషయతి స్తస్య సనీడమూగంతుమగీహమా నేషు
చయాదోగణేషుస్వాత్మైక శేషతయాభగ్నచేతాః ప్ర
చేతాఃపాక్యత లోకసాధారణ స్తటస్థపవ బహిరవత
ఫే॥౫॥ అపిచ ॥ రిపుచమూసమూహసమత్సృజ్య మా

మసత్సు - స్వస్యఆత్మనాపకేనశరీరమాత్రేణైత్యర్థః ॥ ౧ ॥ ఆత్మాయ
తోధృతిర్బుద్ధిస్వభావోబ్రహ్మవత్త్వచ్యుతమరః-శేషతయాశిష్టతయా
భగ్నంమఃఖితంచేతోయస్యసతథాభూతః-అతపవప్రాకృతలోకః పా
మరజరః॥౧॥ వివణాఃపానరోసవః ప్రాకృతశ్చప్రకృతఇత్యమరః-లో
కస్తుభవనేజనఇతిచ- తేనసాధారణస్సమానః॥౧॥ సాధారణస్సమానేపీ
త్యమరః-ప్రచేతాఃవరుణః-తటస్థఃఉదాసీనః॥౧॥ఉదాసీనస్తటస్థస్సాన్య
దిత్యమరాధికపాఠః- బహిరేవ- నాసీరాదితిశేషః అవతస్యే శ్చే అవ
పూర్వార్వాత్తిష్ఠతేలి* - సమవప్రతిభృత్యస్సృజ్యశ్చాన్య నెవన-కోవాస్వ
శక్తిముల్లంఘ్యయితేతేతిభావః॥ ౨ ॥ కమదేవాస్తదానీంనాసీరమవ
హాయప్రగతాఇత్యాహ॥అపిచే*॥వర్తనుకవచేషు॥౧॥ తనుశ్రవమక
దంశనమిత్యమరః- రిపూణాంచమ్యస్సేనాః తాసాంసమూహైస్సమ

శృంగమానైశ్శరైః - ధర్మితేషుభిన్నేషుసత్సు - మమకసుసంధిస్థా
 నేషు॥౧॥ సంధిస్థానానమమాణిముఖమూలం చకండకమితీదాహుటః-భి
 ద్యమానైషువిదార్యమాణైషుసత్సు- కమణాదేవాః యాగాదిభీష్టపో
 భిః ప్రాప్తదేవత్వాభివ్యక్తః - దేవాద్వివిధాః ఆజానదేవాః కమణ
 దేవాభిః తత్రాజానదేవాగవాదిస్సృష్టేః ప్రాగేవబ్రహ్మణాస్సృష్టదే
 వాః- తాపదేవతాస్సృష్టైః తిశ్రుతేః॥ శ్లో॥ ఆజానదేవాస్తేప్రోక్తాః
 కల్పదాయైస్సయంభువా । స్సృష్టేస్సూర్యాదయోదేవాముక్తకల్పాధి
 కారిణిభివచనాచ్చ- ఆజానదేవానామధికారసమాప్తాముక్తీరేవ- మ
 నుష్యలోకప్రవేశోనాస్తీతి* యావదధికారపరిసమాప్తిస్తావదాధికారి
 కాణామిత్యధికరణే తత్సూత్రవ్యాఖ్యాతృభిస్సప్తముక్తం- యదేశస్వ
 గ-కామభిశ్రుత్యా యజ్ఞసాంస్వగ-ప్రాప్తైరభిధానాద్యధావిధ్యమ
 స్థితకమణిః యే బ్రహ్మణాక్షుత్రియావాదేవభూయ్యుగతాః తేర్ష

నశరవషణ్ధర్మితేషు వమకసు భిద్యమానైషుచమక
 సు కమణదేవాః కస్మాదయమాకస్మికాబుద్ధివివర్యయః
 కస్మైవయమనురైర్యుధ్యామహే కస్యహేతోర్నధ్యా
 మహే బుధ్యామహే నహేతుమస్మిన్నాయాసేకేనో
 దేవాః కేచనోదానవా స్సంభృత్యతపాంసమశ్చరాణి
 సంప్రాప్తావయమమరవదం కేనశక్యా నిగ్రహీతుంక

దేవాః- ఎహంమనుష్యలోకప్రవేశోస్త్యేవ*యావత్సంపాతముపిత్వా
 పునరావతతతభిశ్రుతేః॥ శ్లో॥ క్షీణేపుణ్యేన త్వలోకంవిశంతీతిస్త్య
 తేశ్చేతివివేకః-అస్మాకమయంబుద్ధేః వివర్యయోభ్రంశః కస్మాతుగతః
 ఆకస్మికః అజ్ఞాతహేతుకః - వయంకస్మైప్రయోజనాయేత్యన్యగన్య
 మానత్వాదప్రయోగః- అనురైస్సమంయుధ్యామహే యుద్ధంకుమ
 హే- యద్వాలనురైర్యుధ్యామహే తాద్యామహే- కస్యహేతోః కిం
 నిమిత్తం- అన్నస్యహేతోవనతీతివత్ వక్ష్మీ - వయంబుధ్యామహేపా
 శాదిభిరితేషః ఆయాసేప్రయత్నసాధ్యే అస్మిన్కమణిహేతుం న
 బుధ్యామహేనజానీమహే - కేనః దేవాదానవాశ్చకే దుశ్చరాణిక్య
 చ్రీసాధ్యానితపాంసచాం ద్రావణాదీని సంభృత్య అనుష్ఠాయఅమరా
 కాంపదంస్థానం॥౧॥వదంవ్యవసితత్రాణస్థానలక్ష్మింఘ్రివస్తుప్సిత్వమ

రః॥ సాప్రీప్తాః వయం కేన నిగృహీతుం శక్యాః కేన వా అనుగృహీతుం శక్యాః
 దేవో దానవో వాయుః స్వర్గము ధిష్ఠా స్యతి స్వర్గస్థా స్యతీత్యథః * అ
 ధిశీజ్ స్థానాం కర్తృత్యధిపూర్వస్యతిష్ఠతే రాధారస్యకమత్వం కర్త
 ణిద్వితీయేతిద్వితీయా | తస్యవయమతిథయోభవామః | అతిధిలక్షణం
 తూక్తంధర్మశాస్త్రే ॥ శ్లో॥ సంప్రాప్తేవైశ్వదేవాం దేసోతిధిస్త్వర్గసం
 క్రమఇతి | ఇతిపరస్పరమన్యోన్యం - సంమత్ర్యలలోచ్యకృతనిష్పయాః
 కృతఃనిష్పయఃనిమగ్నఃవ్యస్తా వాయోస్తథావిధాస్సంతః - సంఘ
 శఃసంఘీభూయ * బహ్వల్పాభై త్యాదినాశస్సృత్యయః | సమరస్యము
 ఖాత్ * ల్యజ్ఞోపేకమణ్యధికరణేచేతిపంచమీ - యుద్ధముఖభాగంవి
 హాయేత్యర్థః - సమంతతఃఅపచక్రముఃప్రతస్థిరే | అన్యతరజయేనాపీ
 ప్రసిద్ధాసత్యాంకోవాసమరముఖంగత్వా ప్రాణాత్యజతీతిభావః॥అ॥

సశక్యాఅనుగృహీతు మధిష్ఠా స్యతియస్త్వర్గమతిథయస్త
 స్యవయంభవామఇతికృతనిష్పయాస్సంమంత్ర్యపరస్ప
 రంసంఘశోపచక్రముస్సమంతతొపిసమరముఖాత్ |

॥౧॥ అథయోకేచిదాహవమ ఖేహుతశరీరాదనుజవీరా
 దేవభావమాపద్యదివమారుధా గూఢాభిసంధయస్తేకిల
 సహృదయాఇవకందితాల్లలమహృదయాఎవవక్రన్య

అహవమరణాద్దేవభూయం గతానా మనురాణా మనురదేవానాంవ్యా
 పారఘాహ ॥అథే॥ యెదనుజవీరాఃఅహపఃయుద్ధమేవమభోయాగః॥౨॥
 సస్తతంతుర్నఖః క్రతురిశ్యమరఃతస్మిన్ హుతంప్రక్షిప్తంశరీరంయైస్తే
 త్యక్తశరీరాఇతియావత్ దేవభావందేవత్వమాపద్య దివంస్త్వర్గమారూ
 ఢాఃప్రాప్తాః వర్ణంతఇతిశేషః - తెకిలకేచిద్దైశ్యదేవాఃఅప్రశస్తం
 హృద్దయంయేషాంతేఅహృదయాః * శాకపార్థివాదిత్వాత్సమాసః-అ
 తేషవనిగూఢః నిగూహితః అభిసంధిః దేవనిగ్రహాభిప్రాయోయైస్తథా
 గూఢాస్సూతోపి - ఎవకారోవ్యథః ॥ ౩॥ అభిసంధిరభిప్రాయకామ
 యోగితివిశ్వః - కందితాల్లలంక్వచితాల్లే * కాలాధ్వనోరత్యంతసం
 యోగఇతిదీప్తియా- సమాదయాఃగూఢయాశవజవసుగూఢజనైతియా

వత్ || ౧ || హృదయాఘృస్సహృదయః ఇత్యమరః | పరిక్రమ్యచరి
త్వా పరిజ్ఞాతానిమమాణిరహస్యానియైస్తే || ౧ || మమగోప్యంరహ
స్యంచైత్యమరసుధాయాం హేమచంద్రః - అతఃకతాః శత్రుశయాఅ
సంఖావితావప అమరబలంనిర్వాపయామాసుః శమయామాసుః || రహ
స్యజ్ఞాః కపిరాః శత్రున్ననాశయంతీతిభావః || ౨ || సురయోధాస్త్రక్ష
ణమవిదితజయోపాయాస్సంతఃపిత్రలిఖితాఇవతూష్టి మవస్థాయకంది
తాగలంప్రతస్థిరః ఇత్యాహ || అపేతి || అపసరతః అవగచ్ఛతః కమదేవా
నభిఘ్నతః ప్రహరతః దైత్యదేవాద్యుష్టిః ఘవిమంగరశం యేహంతథావి
థాః ఆశీవిషాకసర్పానివస్థితాః || ౧ || అశీవిషోవిషధరః ఇత్యమరః - అవ
తతః సమీపంప్రత్యాగచ్ఛతః శరా నుల్లంఘితాః తృప్తావేలామర్యా

పరిజ్ఞాతమర్తాణస్సర్వతొనిర్వాపయామాసురితరితా
వనగీర్వాణబలం || ౧ || అపసరతః పర్షదేనానభిఘ్న
తౌదైత్యదేవానాపతగిశ్వరానాశీవిషానివద్యుష్టివిషాను
త్సర్పతోవిశ్వంఖలనసురభటానుల్లంఘితవేలానివక్లగ్
లాన్తహూదధేరప్రభవతస్సేనావతీనప్రతిపత్తిమూ
ఢమపిపశ్యంతస్సామిన మపశ్యంతస్త్రాతార మవశా

దాఅభ్యంబువికృతిర్వాయైస్తథావిధాః || ౧ || అభ్యంబువికృతావేలాకాల
మర్యాదయోరపీశ్యమరః - అతవపశ్యంతఖలంనిర్మిరోధంయథాతథాఽ
సర్వతః ఉద్గచ్ఛతః మహూదధేః కల్గాలానివస్థితాః అసురాణాంయే
భటాస్తాః అప్రభవతః అసమర్థాః సేనానాంవతీయోనాయకాః తా
నవిద్యమానాప్రతిపత్తిః ప్రజ్ఞాయస్యాస్తాం మూర్ఖితామిత్యధాః చ
మూంసేనామపిపశ్యంతః || త్రాతారంరక్షకం స్యామిన మపశ్యంతః ||
సాయుధాః ఆయోధేస్తహితాః సనాహనాః విబుధానాం భటాః అవశా
ఇత్యాదీనిపథేయభూతానివేషణాని-అవశాః అస్యతం త్రాః దేవమూఢ

|| స్యామినమింద్రాప్రతిపత్తిమూఢత్వేనపశ్యంతః - త్రాతారంత
దతిరిక్షరక్షకమపశ్యంతఇతీవిద్యమానమూలపాతానుసార్యస్వయః -
వ్యాఖ్యాంతరానుసారిమూలపాతస్తునదృశ్యతేనస్వరసశ్చ ||

ర్షర్వాససశ్శాపేనైవ తేజసాహృదయాని ప్రవిశ్యప్రత్యోభ్యమాణాః
 ప్లోమ్యమాణాః, స్థితాః స్తబ్ధానిశ్చలాభవముద్ధాభవమూఢాభవ || ౧ || ము
 క్థస్సుందరమూఢతొరికివ్వః పిహనలైదాద్ధాభవ మోహనం ప్రజ్ఞా
 తైథిల్యసంపాదకంచూణాంభత్తతేనదిద్ధాభవ ఉద్వాలితాభవజీవితేషు
 పరంజీవసేషేషవలుథాఆసత్తాః || ౧ || లుభోభిలాషుకభ్యమరః - చ
 రాత్ ఈషద్వివేకస్య సారాసారకలనస్యసునియంత్రణైసంబంధేన
 ౧ || నియంత్రణంస్యాత్సంబంధభిహేమః-లభాంజయశ్రియమపితుణికె
 నతాతాళికెన దుర్మంత్రణం దుర్ధాలోచనం తెనవినాశయంతఃనాశం
 ప్రాపయంతః-పశ్యంతోప్యచతుషః అవిద్యమానచతుషాభిత్వై
 పిరోధఃతత్పరిహారస్తుచతుషః కార్యశస్త్రభ్యక్తితయ్యయాపత
 ద్వైజాత్యవిషయకచాతుషరహితాభ్యర్థాశ్రయణైవబోధ్యఃశృణ్వం

దేవముశావతేజసాప్రవిశ్యహృదయానిప్రత్యోభ్యమా
 ణాస్తబ్ధాభవముద్ధాభవద్ధాభవవిహనలైద్దిద్ధాభవమో
 హనమాణైన లుభాఃపరంజీవితేషు లభామపిజయశ్రి
 యందిరాదీషద్వివేకసునియంత్రణైన తుణికదుర్మంత్ర
 ణైనవినాశయంతః పశ్యంతోప్యచతుషశృణ్వంతోపిబ
 ధిరాజానంతోపిజడాః పరిగృహీతాభవదుర్యశసా పరి

ష్వక్తాభవభాగ్యవిపర్యయేన పిత్తైశ్చకలశీలాని విస్మ
 తోపిబధిరాఃనప్తశ్రోత్రేంద్రియాభిత్వైవిరోధః పరిహారస్తుతత్వదీ
 యశబ్ధవైజాత్యవిషయక శ్రావణప్రత్యక్షరహితాభ్యర్థాశ్రయణైవ
 జ్ఞేయః-జానంతోపిజ్ఞానాశ్రయాఅపిజడాఃజ్ఞానానాశ్రయాభిపిరోధః
 తర్పరిహారస్తుప్రాణిత్యప్రయుక్తయతిందిజ్ఞానాశ్రయాఅపిపరిచిత
 సన్నిహితతత్వద్విషయకపిశేషజ్ఞానరహితాభ్యర్థాశ్రయణైవబోధ్యః
 దుర్యశసాలక్తిర్యాపరిగృహీతాభవభాగ్యస్యవిపర్యయఃవ్యవ్యయఃపవంచ
 అభాగ్యనేత్యర్థః పరిష్వక్తాస్సుంసక్తాభవ * స్వజేసంగభిధాతోఃకర్త
 ణిక్తః - కులంకశ్యపస్యబ్రహ్మణస్సంతతింతచ్చ-శీలానిప్రాక్తనాసుర
 విజయచాతుర్యాణిచ పిత్తైశ్చకలశీలానిచ-నిశ్చేషంనిరవశేషంఅవ

త్రపాంలజ్ఞాంవిసృజ్యనిషంగంభిషుధింఅవరోప్య ఉర్జ్విత్వాపృష్ఠతః పృ
ష్ఠభాగే * సార్వవిభక్తికస్తసిః బుద్ధింతవేశయంతః వినివేశయంతభి
త్యథాఃపలాయనెచ్చయెతియావత్ జయసంపాదకాని ఆయుధానిప్ర
హరణాని*శాకపాథివాదిత్వాగ్నినూసః - ఆవముచ్యత్యక్త్వా భిక్షా
ధాంకపాలానిమృతాస్థిపాత్రాణి || ౧ || స్యాత్కర్పరః కపాలోస్త్రీకీక
సంకుల్బమస్థితేత్యమరః - ఆదదానాఃస్వీకుర్వాణాః ఆవసర్గాత్పుష్టి
సమయమారభ్యేత్యథాః - ఆచమమాప్రళయాత్ మహాప్రళయమవధీ
కృతేత్యథాః - ద్విజన్తనామధ్వరేషుయాగేషుయాగాహవీంషితైరేవ
అవిశ్రాంతంసంతతంపరిపుష్టానాంభావఃపరిపుష్టతాతయా - స్థూలత

జ్యనిశ్శేషమవత్రపా మవరోప్యనిషంగ మావేశయంతః
పృష్ఠతోబుద్ధి మవముచ్యజయాయుధా న్యాదదానాభి
క్షాకపాలానిపాణిభి రాసర్గాదాచమహాప్రళయాద
ధ్వరహవిరిభరేవద్విజన్తనామవిశ్రాంతపరిపుష్టతయ
వ సాయుధాశ్చసవాహనాశ్చనైకతాభివసేతవ సర్వ
తాపివిజఘటిరేవిబుధభటాః || ౧౮ || ప || ధావద్దైవతయోధ

యాధవదవీసంరోధకాతూహలంక్రామన్మూమరఘోర

యైవేత్యథాః - నైకతాస్సికతామయాస్సేతవత్సవ సర్వతఃపరితోపివిజఘ
టిరేవస్థుఃపరశ్శతభటసాధ్యేకార్యేబహుభయద్దుత్తాశ్చైదవశిష్టా
భటాఃఉపాయతఃస్థలనమంతరాకింకరిష్యంతీతిభావః || ౧౮ || అ || అగ్ని
దిదిక్వతయోపిభీతాస్సంతోదిగంతాన్ప్రతిదధావిరత్త్యాహ || ధావది
తి || ధావంతఃపలాయమానాఃదైవతాన్యైవయోధాః భటాస్తేషాంయూ
థానిసంఘాః తేషాంయాఃపదవ్యంతాసాంసంరోధేనిరోధే కాతూహలే
నకాతుకేన || ౧౯ || కాతూహలంకాతుకంచేత్యమరః - క్రామంతఃప్రస
రంతఃమోడమరావీవదామరావిప్లవాః * ప్రజ్ఞాదిత్వాత్స్వీర్థేణ్యై
త్యయః ఉపద్రవాత్త్యథాః - యద్వాదామరాభయహేతుసింహ
నాదాదయోధ్వనివిశేషాత్త్యథాః || ౨౦ || ముష్టిబంధస్తుసంగ్రహహాడిం
బెడమరవిప్లవాదిత్యమరః - డింబశజ్ఞాదామాహరభసః - భయవ్యన్త

పులకసేపిడింబఃస్లిహనివిష్ణవశ్చతి - డానురశబ్దఃఅశస్త్రకలహస్యనా
మేతిక్షీరస్నాన - ఈతిస్సృదతివృష్ట్యాదిషడ్రేడింబప్రవాసయోరి
తిభాస్మరః - ఏవంకాతూహలేనక్రామంతఃప్రసరంతఃయేడామరా
స్సహ్నానాదాఃతైర్హిరంభీమం యద్వైరిపరిషదశశ్రుస్సంఘస్య వాసీర
సీమ తత్రోద్భవైః నిర్ణరోదైఃమశ్శ్రవైరితివాఢః - పాతాంతరేడి
ద్భవైరుత్పన్నైరిత్యథః - అథవాక్రామంతీసంచరంతీయాడామర
ఘోరవైరిపరిషదివిశేషణవిశేష్యభావః - అమర్త్యనగర్యాఃఅమరా
వత్యాస్సంవర్తస్యప్రళయస్య మాహూర్తికైః ముహూర్తవిద్యుదైవ
జ్జైరిత్యథః ॥ ౧॥ స్యుర్మహూర్తికమాహూర్తజ్ఞానికారాంతికా
అపీత్యమరః - ఆవేదకైరితియావత్ - భేరిణాం భాంకరజైఃధ్వని
భిరిత్యథః సంక్రాంతాః అనవస్థితాః చవలాశ్చతియావత్ - అత

వైరిపరిషన్నాసీరసీ మోద్భవైః - భేరిభాంకరజైరమ
ర్త్యనగరీ సంవర్తమాహూర్తికైఃసంక్రాంతాఃప్రతి
పెదిరెయుశిని వృష్టాశాదీశాదిశః॥ ౫౪॥పవల్క్వికేష్య
హయోవసంతి మునయో ఘోరాస్సమీరాశనాఃకాం
తారేషుచకందరేషులవణేసింధౌక్వనాసుస్థితిః-ఆక్రాం

ఏవ నివృత్తాప్రగతా ఆశౌజయేచ్ఛా యేషాంలేఖభావిభాః దిగీశా
దిక్షతయః అగ్నాదయః దిశః ప్రపెదిరె ప్రాపురిత్యథః - యో
ద్ధమసమర్థాః జిజీవిషవః కేవానపలాయంతేఇతిభావః ॥ ౫౪ ॥ అ ॥
దిక్షతిష్ప్వేకో వాయుస్సార్వదైశికశశ్రుకతయా అన్యత్రగమనమనీ
హమానస్సశశ్రుప్రయుక్తబాణాః స్వనామసామ్యాత్స్వమిత్రాణీ
తిజ్ఞాత్వాతానైవప్రవివేశేత్వాహ ॥ వల్క్వికేష్యతి ॥ వల్క్వికేషునాకుషు॥
౧॥ వామలూరుశ్చనాకుశ్చవల్క్వికంపుంసపుంసకమిగ్యమరః - అహయః
సర్వాః ॥ ౧॥ అహిర్వృత్తాసురేశత్రౌసర్వేచైవిశ్వః మునయశ్చవసం
తి-కాంతారేషుదుర్లభుకందరేషుదరీషులవణేసింధౌసముద్రైచఘోరాః
భయంకకాఃసమీరాశనావాయుభక్షకాః అజగరాశ్చతిశేషః వసంతిక్వ
నాసుస్థితిఃసుఖస్థితిస్సౌఖ్యత్ - పరేశశ్రుభిః॥ ౧॥ పరోరిపరమాత్మమోరితి

విశ్వః భువనేలోకేత్రక్రాంతే సతిత్యగా మపి స్పృష్టుం స్పర్శనంకర్తుం ము
యానశక్యంకింకర్తవ్యమితివతశుగో వాయుః దైత్యానాం ఆశుగేషు ఆశు
గత్వ జాతివిశిష్టేషు || ౧ || ఆశుగో వాయువిశిఖా విత్యమరః - వ్యలీయతగూ
ఢమను ప్రవివేశైత్యధః - పరపరిభవదశాయాంకో వాన్యస్సహాయోభవ
తీతిభావః || ౧ || ౫ || అ || కాందివీకయోధసంఘం దృష్ట్వా ఇంద్రశ్చింతయా
మాసేత్వాహ || అనంతరమితి || అతరితమను త్పేక్షితం యథాతథా - అని
మిత్తం అజ్ఞాతనిమిత్తం యథాతథైత్యధః - అపశ్యంసమానం మృతమి
త్యధః - భువినివశ్యతభితోపివిప్రకీర్ణం గగనతలమివస్థితం సర్వర్యా
దావస్థితత్వాదితిభావః భిన్నాన్యక్తామర్యాదావేలా యస్మిన్ గర్జిత
ద్యుధా - ధాపవహత్ ప్రవహత్ అణవస్యస్రోతః అంబుసరణమివస్థి
తం నిర్నిరోధత్వాదితిభావః || ౧ || స్రోతోంబుసరణం స్వతః ఇత్యమరః - ఏ

తే భువనైస్తైస్తృణమపి స్పృష్టుం నశక్యం మయా కింక

ర్తవ్యమితివ్యలీయతజవాదైత్యాశుగేష్వాశుః || ౫ || ౫ ||

అనంతరమిత్తమతరితమనిమిత్తమపద్యం సమానమను

రబలనభితోపివిప్రకీర్ణమివ భువినివశ్యగగనతలం పరి

వహదివ భిన్నమర్యాదమణ్ణవస్రోత శ్శశః పరీక్షిత

వంభూతమనురాణాంబలం సాహార్దైవిషయే శతశః బహుశః * బహ్వా

ల్పార్థాదిత్యాదినాశస్పృశ్యయః | పరీక్షితం దృష్టమపి సమరస్యసంమ

దైప్రఘట్టకేసంబంధేనహస్తశః - పూర్వవశ్యృత్యయః గృహీతస్సం

పాదితోజయఃయేనతత్తథాభూతమపి కదాపి అశిక్ష్యం అనభ్యస్తం ఆ

యుధానాం గ్రహణంస్వీకారో యేనతత్తథాభూతమివ అనాకర్ణితా

అశ్రుతాసంక్రామస్యకథాప్రస్తావోయేనతత్తథాభూతమివ వాయ

సానాంకులంయూధమివ వానరాణామనీకంసేనైవ కైరళానాం కైరళ

|| వల్మీకేష్వహయోవసంతి - ఘోరామునయః కాంతారేషుకందరేషుచ

వసంతి - సమీరాశనా ఇత్యహిమున్యభయ విశేషేణంబలవణితిహేతుగ

భావం విశేషేణం - తాదృశేసింధౌ - క్వవాకన్తికప్రదేశేవాసుస్థితిః సుఖస్థి

తిః - అవణావకన్త్రవాదితిభావః - ఏవమన్వయేనవ్యాఖ్యానసగ్గీర్ణప్రతిభాతి ||

దేశీయానాం సైన్యం సేనైవ యుద్ధయా త్రాయాం || శ్లో || కరభాశ్చప
 లారుష్ట్రహమ్యస్వస్వామినం ప్రియమితి యోధాధమ త్వేన కరభానా
 ముక్తత్వాదితిభావః - గ్రామపాలానాం ఖండభూపతీనాం శునాంవా
 జాలమివ సమూహమివ కరతాళికామాత్రేణ కరతాడనమాత్రేణ కా
 తేరంబధీరం || ౨ || అధీరైకాతర త్రన్నుభీరుభీరుకభీలుకాశ్చిన్యవరః | అమ
 ర్త్యానాం బలం సైన్యమపి || ౩ || సైన్యాస్థినర్పరేతశ్చక్తిః ప్లేఘచెద్ధ
 లంక్లిబితినానాథమాలా | వాసవస్వయమేవదశభిశ్చతైస్సుహస్రే
 శైశ్యధాః - అక్షిభిరాలోకయకపశ్యకాసన్నైవమాలోచయామాసదిం
 తయామాస | బలరహితఃకోవాస్వామిదింతాంగభజైతేతిభావః ||

మపిసాహోదై సహస్రశోగృహీతజయమపినమరసంమ
 దైకదాప్యశిక్షితాయుధగ్రహమివా నాకణిత సం
 గ్రామసంకథమివ వాయసయాధమివ వానరాశీక
 మివ కరళసైన్యమివ గ్రామపాలకజాలమివ కరతా
 లికామాత్రకాతరమమర్త్యబలమప్యాలోకయన్నక్షిభి
 ర్దశభిశ్చతైర్వాసవస్వయమేవమాలోచయామాస ||
 ౪ || అహూదుర్వాససోబ్రహ్మణ్యమహూదగ
 మాగమప్రామాణ్యమహూకర్తవరిణలేః ప్రాబ
 ల్యమహూదేహిషుశ్రియశ్చాంచల్యమహూపురు

అ || అలోచనప్రకారమేవాహ || అహూతి || దుర్వాససోమునేర్బా
 హ్మణ్యం అహూవిష్టయావహంయతస్తదేకబలవశలంబ్యసర్వం య
 థాకామంకరోతితిభావః - ౫౪౪ : వేదః ఆగమశ్చాస్త్రం యోగః | తస్మా
 దాత్మజ్ఞంహ్యర్చయేద్భూతికామశ్చత్యాదిశ్రుతిః || శ్లో || సమాగతంబ్ర
 హ్మణ్యం నావమస్యేతకహేదిత్ | బ్రహ్మలేఖవధానన్యతాగరణం
 నేష్టనాశనశ్చిత్ప్రతిః | ఎవంధూపయోరిన్యధాః - ప్రామాణ్యంయథా
 ధాబోధకత్వం - అహూతిత్యాశ్చర్యాధాః సుర్వత్ర - అన్యధాకదా
 చిదేవంభవతితిభావః - కర్తృణాంపరిణలేఃపరిపాకస్యప్రాబల్యంఫలా
 భీముఖ్యం అహూ - దేహిషుప్రాణిషుశ్రియశ్చాంచల్యంతారథ్యం అ

అహుః - పురుషస్య కారః కృతిః ప్రయత్నాభియావత్ తస్య వై ఫల్యం చై
 రథః కర్మోఽహుః - బలవత్సంబంధ్యపి కాలవిశేషేన ఫలతీతి భావః । పర
 మేష్ఠినః కాశల్యం చాతుర్యమహుః - యతః చానుత్తమియతి ఊర్తమా
 న్నివయతీతి భావః । పాశుపతేషు పతేష తేశ్వినస్య భక్తేషు మాహాత్మ్యం
 సత్యవచనత్వాదికం అహుః - కదాచిదవ్యన్యథానభవతీతి భావః । మ
 ర్నిమిత్రేషు ప్రాగుక్తప్రతిఘోలపవనాదిషు యాధార్థ్యం అన్యాయాన
 తిరిక్తశాస్త్రోక్తఫలిసంపాదకత్వం అహుః - అహవోరణః నామ ప్ర
 సిద్ధః అయమనురైస్సహకలహః కియాకాం మహాన్ - అమరానామ ప్ర
 సిద్ధా ఇమే పురోవర్తినః కియంతః కింశూరాః - కీచశాః కథంభూతాః పరా
 క్రమం తేయధ్యంతి - కీచశాః కథంభూతాః పలాయంతే ప్రధావంతే బం

షకారస్య వై ఫల్య మహుః పరమేష్ఠినః కాశలస్య మ

అహుః పాశుపతేషు మాహాత్మ్య మహుః దుర్నిమిత్రే

మయాధార్థ్య మాహవోనామ కియానయ మనురానా

మకియంత ఇమే కీచశాః పరాక్రమం తే కింబంధుభిః కిం

బలెన కింధ నేన కిమ నేన దంభోచినా కిమంత తోపి మయా

కథందృశ్యానారాః కథందృశ్యాః పారాః - కిమతోనిహి

తేన జీవితేన - కింకరిష్యతి విపరీతోఽధిరతోపి - నదికీర్తా

ధుభిః రక్తసంబంధిభిః కింనకిమపి ప్రయోజనమితి భావః । సుచివైర్త్తంత్ర

భిర్వాకింనకిమపీతి భావః । బలెన సామర్థ్యేన కింధ నేన కిందంభోచినావ

జేనావాకిం । అంతతః అవసానైః సార్వవిభక్తికస్తసిః । నుయాపివాకిం

కిమపి సాధ్యం నాస్తీతి భావః - దారాశ్శచీకథందృశ్యాః ద్రష్టవ్యాః ప్రా

క్తదగ్రవీరవాదానాం కథనాదితి భావః - పారాః పురజనాః కథందృశ్యాః

తాకప్రతిభయంత్యజతయుష్షానహం పాలయిష్యామి త్యభిధానాదితి

భావః । ఇతః - పరమితి శేషః - నిహతేన భావే క్తః । మరణేన కిం - జీవితేన

జీవనేన కిం - ఉభయధాపి అమరావతీమర్గభేతి భావః । యద్వాక్ ర్తరి

క్తజహతేన సంహృతేన మయా కిం - జీవితేన జీవతా కిం - యథామృతా

ప్రత్యక్షపుత్రదారాదీనాం ప్రయోజనం నాస్తీతి భావిద్యమానాదపి మత్త

ఇతిభావః | అథవానిహితేనసంమృత ప్రాయోగజీవితేనజీవతా జీవచ్ఛ
వే నెతియావత్ ఖి వివరీతః ప్రతికూలఃవిడిఃదైవం || ౧ || విధిర్విధానేదై
వపీత్యమరః | ఇతోపవిద్యమానమరవస్థాతాపి - కిమవస్థాంతరంకరిష్య
తి - స్వర్గస్యేదంసౌవగఁం | స్వగఁసంబంధీత్యథః - అధిపత్యంప్ర
భుత్వం - నవికీర్నామికర్తుం నెచ్ఛామిత్వథః - దానవానామాధ్యత్యం
నజిహ్వామిఅపహతుఁం నెచ్ఛామిత్వథః - యావదీదృశఃప
వంభూతః అహంకస్యదిద్వగ్నోచరేదృగైశేన పతేయంయస్యకస్యదిద్వ
గ్నిషయోనభవేయమిత్వథః | తావదస్మిన్నైవసమరేతనంకైతనుం
శ్యజామివిస్మజామితి సన్నహ్యసన్నద్ధోభూత్వా పురశ్చరణసంచర
ణశరీరపతిరింద్రఃఅంతరిక్షంగచ్ఛతిభజతీత్యంతరిక్షగాతాంవాణీంవా
చమశృణోత్ శుక్రావ * శ్రుశ్రవణిత్యతాత్ | భీతంభక్తంభగవా

మిసౌవగఁధిమాపత్యం - నజిహ్వాపిదానవానామాధ
త్యం - యావదీదృశోహమథకస్యదిద్వగ్నోచరేనపతే
యంతావదస్మిన్నైవసమరేతనుంత్యజామీతిసన్నహ్యపు
రశ్చరణశరీరపతిరశృణోదంతరిక్షగాంవాణీం|| ౧ || ప|| అ
హం తే శక్రధీమాంద్యమగ్రభావ్యంకిలాన్యథా| అంత

కహారికదానోద్ధరతీతిభావః|| ౧ || అ|| వాగానుపూర్వప్రకారమాహ|| అ
హూఇతి || హేశక్రత్తంద్రతేతవధియోమాంద్యంకార్యాకార్యగ్ర
హణాచాతుర్యమహూవిప్లయావహం | బృహస్పతిపరిశీక్షితస్యాపిత
వకథంప్రమాదఇతిభావః | అగ్రేణతరకాలే అన్యథాప్రకారాంతరే
ణ భావ్యంభవితవ్యంవర్తిష్యతే | త్వదీయైస్సహతవైవామృతలాభాది
కంభవేదితిభావః | అస్మాద్రణాత్కలహతో * ల్యబ్ధోపేకర్తృణీవంచమి-

|| ఇహప్రాణాథకజీవితపదవిశేషణత్వతాత్పర్యకస్యథ్యతేనెత్యథా
కస్యనిహితే నెతిపదస్యైవమూలకోశేషుదశనాత్పాతాంతరానుసారి
వ్యఖ్యానవికల్పణేనోనావశ్యకఇతిప్రతిభాతి||

|| పురశ్చరణ పురశ్చరణంకుర్వణ-పురశ్చరణంనామమంప్రసిద్ధ్యప
యికోవ్యాపారవిశేషఇతిమంత్రశాస్త్రీప్రసిద్ధం||

రణంవిహాయేత్యథః అంతథేహిఅదర్శనం జనిగూఢస్సన్నపసరేత్య
థః | మద్గిరంమదుదీరితాంబాచంఅంతర్ననసేధేహినిధేహిః పేరియా
వత్ | ఆత్మనాశేసంప్రాప్తేహోవాబుద్ధిమాణసర్వంనత్యజతీతిభావః || ౬
|| అ. ఆశాశవాణీంశ్రుత్వాపిర్ముషితిగం తుంసందిదేహేత్యాహృత్యే
ఇతి || వంప్రకారయాఆకాశగిరా - కూరయాముమూర్ఖాజనికయా
స్వయామత్యాబుధ్యాచ - యావత్తోలాయతేహోలేవానవస్థానంలే
భే - తావద్గురుఃబృహస్పతిరాగత్యఅబోధయత్ | అవశిష్టంవక్తవ్యమితి
శేషః | ఉపదిదేత్యథః | శూరతమఃకోవారధికఃభీరురివపలాయతుము
స్సహతఇతిభావః || ౭ || అ || బోధనప్రకారమేవాహప్రిభీర్దైవ్యః హంతే
తి, అమరాణాంపతేశ్శ్రీస్త్యసృజీధీమతోపిప్రశస్త్యబుద్ధిశాలినోపిః ప్రశం

ధేహిరణాదస్తాదంతథేహిచమద్గిరం || ౭ || ప || ఇత్యాకా
శగిరాశక్రమత్యాచకూరయాస్వయా - యావద్దో
లాయతేతావదాగత్యాబుధయద్గురుః || ౭ || గ || హంతక
థమేతదమరపశోధీమతోపితేమర్వ్యవసితమవిదితంనతే
వేదితవ్యమవశేషితంవాగురూణాముపాసనంకింనజా
నాసిభవతవ్యతాం కింవాభిమన్యసేజయశ్రియోనై

సాయాంమతువ | తేతవచుర్వ్యవసితంచుప్తవ్యవసాయఃమర్బుద్ధిరితియా
వత్ | ప్రత్యగ్ం | తేతవవేదితవ్యంవేదితుంయోగ్యంసత్ అవిదితమజ్ఞాతం
నాస్త్యేథః | త్వంవిదితవేద్యోనీతిభావః | గురూణాంవిద్యాగురూణాము
పాసనంపర్యపాసనమవశేషితంకిం | నకిలేత్యథః | పర్యపాసితైర్గురు
భీస్తుభ్యంగహస్యమపిఉపదిప్తమేవేతిభావః | భవితవ్యతాంకర్తాయస్త
సుఖదఃఖాదివైచిత్ర్యం - నజానాసికిఃజానాస్యేవేత్యథః | సర్వస్యవే
ద్యస్యమయాఉపదిప్తత్వాదితిభావః || కింవేతి || మహత్యధికేమాలిసు
మాలిభ్యాంతన్నామకాసురాభ్యాంబ్రాతృభ్యాంసహసంగరెవరివర్త

|| అమరవతేరితివ్యవహారికశేషణస్యానతిప్రయోజనకతయాఅమరవ
తత్వతిసంబోధనాంతపాఠపవసమీచీనః - తదాసంబోధ్యాభిముఖీకరణ
ప్రయోజనసేధేరితిబోద్ధ్యం ||

మానోప్రవర్తమానోసతి - పతగవతౌగరుడెవరాచీనెసృప్తైసతి - భగవ
తాగోవిందేనాపిపరావప్యతేవినివప్యసృతియత్ ప్రధావితుంపశ్వాద్వై
ష్ఠినాఅభావీతియదిత్యథః | తత్పురాణేషుభవతాశ్రూయితపివ | వా
కారోభిన్నక్రమః జయశ్రీయోజయలక్ష్మ్యైః నైయత్యంపకత్రావస్థా
నం - అచాంచల్యమితియావత్ | కింకిమథఃమభిమన్యసేఅభిజానాసీత్య
థః || శ్లో || అపదఃక్షణమాయాంతిక్షణమాయాంతిసంపదః | క్షణంజ
న్యాపిమరణంమునోకిమహనక్షణం | అశూరేణహతశ్శూరపకనాపిహ
తంశతం | ప్రాకృతాఃప్రభుతాంయాతాః సర్వమావర్తతేజగదిత్యా
దిపురాణాని శ్రుతవతాత్వయాశ్రీనైయత్యన్నాభిమంతవ్యమితిభావః ||
ఆ || వక్తవ్యముక్త్యాశ్చోపదిప్తమథః మనువర్తయితుమింద్రంప్రో
త్సహయతి || అథే || ఇదంత్రైలోక్యంప్రభువనంకెనకిలకెనవాఅధిష్ఠి

యత్యం శ్రూయతేపురాణేషుభవతాయతిగ్రాలమాలి
సుమాలిసంగరెసుహతిపరివర్తమానేపరాచీసేపతగవ
తౌభగవతాపిపరావప్యతే || ౧ || అథవకెనకిలదమధిపిం
త్రైలోక్యంవిధ్యండాన్యేవకియంతివిజితానిరతాకెణ త
దలమనుష్కరశౌపాంతవచనమత్యాశ్రమన్యమునెభః
వేయరపికదాదిదన్యధా భాషితానిమహేశ్వరస్యజా
తునతుమాహేశ్వరాణాం || యత్పురోదితంగోవిందపవ

తమధ్యపిరంత్రైతమితివాధః | తారకెణశూరపక్షానుజేనకియం
తికతివిధ్యండానిబ్రహ్మాండానిజితాన్యాసః | తద్దతఃఅలంభేదంప్రా
ప్యేత్యాదిః - ఆశ్రమాబ్రహ్మచర్యాదీనతిక్రాంతఃఆత్యాశ్రమః - శ
స్యతివధూతస్యోత్యథః | మునెమర్వససస్సంబంధిశాసాంశస్య
శౌపావధేర్వచనంఉక్తిం | అనుష్కర | మహేశ్వరస్యభాషణాని
నానికదాదిదన్యధాప్రకారాంతరేణభవంతి | మాహేశ్వరాని
శివభక్తానాంభాషణానిన్యధాప్రకారాంతరేణభవేయిరేవ | మహా
కణఃపిపీలికాదిప్రాథనావసరేప్రయుక్తస్యశివవచనస్య శాంతి
రేవవరీతత్వాదితిభావః || యదితి || పురావహర్షిణాదుర్వాససా || గో

విందపవకుశలానికరివ్యతీతి - యద్వదఉదితంఅథునాతద్వచనంపరమే
ష్ఠినాబ్రహ్మణా అగ్రభావ్యంకిలాన్యధేత్యవేనానూదితం పునర్భాషి
తంతద్వచనాదన్యదిదమాకాశవచనమితిసజానీహీతిభావః || అ || ఇంద్రం
ప్రొత్సాహ్యతేనసహగురురంతరధాదిత్యాహ || తదితీ || తత్తతఃపహ్య
గచ్ఛ - కందితారలం * కాలాధ్వమోరత్యంతసంయోగద్వితీయా -
కన్తికాశ్చితారలభ్యత్యధః - అంతహితావెవకెనదిదనవలోకితాపవ -
ఆవసామఃతిష్ఠామః | ఇతిశిష్యమింద్రమనుశిష్యశితాంకృత్వాస్వస్వ
యోగమాయయామోగశక్త్యా - శిష్యమంతర్ధాప్యంతర్ధానం ప్రా
వయ్య - దేవతానాందేవానాం - దేశికోగురుః - బృహస్పతిఃస్వయమ
పితిరోదధేఅంతరధాదిత్యధః | లఘుమోపాయేనభాషిలవశ్యంభా

కుశలానికరివ్యతీతి తదనూదితమగ్రభవికవ్యమన్యధే
గృథునాపరమేష్ఠినా - తదంతర్హితాపవక్వదిదావసామ
ఇత్యనుశిష్యశిష్యమంగర్ధాప్యస్వయోగ మాయయాతి
రోదధేస్వయమపిదేశికోదేవతానాం || ౧౦ || వ | విద్రా
ణేవరుణేగతేహుతవహేవైవస్వతేమూర్ధ్నితేసద్యోలో
చనగోవ రాదవగతే సంక్రందనస్యందనే సంవర్తవ్య

వవేదీకోవాబుద్ధిమాన్గురుప్రయత్నేనాపిదుస్సాధఫలేయధ్ధే అన్యత్రా
పిగత్వాప్రాణాత్వజతీతిభావః || ౧౦ || అ || దేవసేనాధ్యక్షేషుప్రస్థితేషు
లబ్ధవిజయాదైత్యాస్సింహనాదంచక్రురిత్యాహ | విద్రాణఇతి || వరు
ణేవిద్రాణేవిద్రుతేసతి - హుతంవహతీతిహుతపహఃతన్తిగతేగ
తేసతి - వైవస్వతేయమే || ౧౧ || శ్రాద్ధదేవోవైవస్వతోంతఃఇత్యుచరః ||
మూఢాఅస్యసంజాతామూఢితః తన్తిగతః * తదస్యసంజాతంతా
రకాదిభ్యఇతజితచక్రిత్యయః | సద్యస్త్యైః సంక్రందనస్యఇంద్ర
స్వస్యందనైరధే - లోచనానాంగోచరోదేశఃతస్మాత్తమపహాయేత్య
ధః * ల్యబ్లోపేకర్తృణిపంచమీ | యద్వాలోచనానాంగోచరఃవిష
యఃతస్మాత్ లోచనవిషయేఅనవస్థాయేత్యధః * ల్యబ్లోపేతిధికరణ
పంచమీ | ఉపగతేసతి - దానవానాంబలె-సంవర్తైప్రళయేవ్యతిషక్తాః

భీతాః యే సప్తజలధయః తేషాం ప్రోతసశ్చ వప్రవాహస్యే వప్రభూతో మహా యోగ్యః తేన స్ఫారః అభివృద్ధః - కోపి అవగణీయః - మార్ద్రణ్యతస్యాష్టహాసస్య త్వైడితస్యధ్వః - బభూవ | శత్రుమపలాయితే సుసత్పుప్రాప్తజయాః కేవాయోధాః మర్దవశాదట్టహాసాదికం నకుర్వంతీతిభావః || ౫౦ || ఆ || దైత్యబలమవసూం దనైకలోలుపంసత్తస్థావిత్యాహ || చకితేతి || చకితాః భీతాః అతపవపలాయితాః ప్రధావితాః అతపవప్థలితాః స్థలసపతితాః అతపవమూర్ఖా ఏషాం సంజాతా మూర్ఖితాః శ్వసితాః జీవనాదృష్టవశాదాశ్వసితాః క్షతాః తాడితాః * పతన్యమాసే ప్రథమం క్రాంతానాం సర్వేషాం పరస్పరం స్సాతా నులిప్తవత్సమాసః పశ్చాద్విబుధశబ్దై నకమధారయః | ఎవంచశ్చిత్తం భూతాదేవా

తిషిక్తసప్తజలధిప్రోతః ప్రభూతధ్వనిస్ఫారః కోపి బభూవ దానవపబలెహ్నాష్టహాసధ్వః || ౫౦ || ఐ || చకితపలాయితస్థలితమూర్ఖితశ్వసితక్షతవిబుధానుధావననిషేధివహారధికం విజహి జహీహి పాహి నిగృహణిగృహణహారెశ్యవంతనాదమేమరమపతతదైత్యబలం || ౫౧ ||

ననుసృత్యధావనం క్షీప్రగమనం స్వభటకర్తృకం తన్నిషేధంతైతి తస్మిషేధంశీలం యేషాంతైతి నా తన్నిషేధినః - వహారధికాః యస్మై తత్ | భీతానాంతాదనస్యచవీరాణామసంభావితత్వాదితిభావః | దైత్యానాం బలం సైన్యం || ని || స్థౌల్యసామర్థ్యే సైన్యే ముబలం నాకాకసీరిణౌ రిన్యమరః - విజహి జహీహి-పసృజేత్యర్థః | పాహి పాలయ-నిగృహణనిగ్రహంకురు - గృహణతమితి శేషః - హరఅపహర అరిమితి శేషః | ఇత్యేవముపదితేనభివృద్ధేన - నాదేనధ్వనినా - మేమరం వ్యాప్తం సత్ - అవర్తతతస్థా | సైనికానాం విభిన్నచిత్తికత్వాత్ కేచన అనుజగృహుః కేచన నిజగృహురితిభావః || ౫౧ || ఆ || అథయావదాశ్వాససమాప్త్యవసూం దనప్రకారమేవాహ || ఆవృత్యేతి || అసురాః దిశిదిశిప్రతిదిశం - తురగా

|| ఇహన్యపసృష్టస్యశ్వసితేరాశ్వాసాథాకత్వా సంభవాన్నిశ్వసితశబ్దస్యసజ్ఞాతశ్వాసాథాకత్వంశాక్తం ||

నావృత్యపరివృగ్య - సర్వతఃపరివార్యేతియావత్ । ఆవర్తయంతఃస్వప్నై
 న్యం ప్రతివినివర్తయంతః - వారణాశ్శజావారయంతోనివారయంతః -
 భూషణానిముష్టంతఃఽపహరంతః - అభిఃపన్యతగన్యప్రసభంబలా తా-
 రంతియుధాన్యాహరంతఃసంగృహ్ణంతః - పథిపథిప్రతిమాగళం * వీప్సా
 యూపద్విః | ముక్తాఃవిముక్తాః కేశాఃలక్షణయాత్వ గ్రంథయోమైస్తాన్వబు
 ధా - లభ్యానితీశేషః । ఘ్నంతఃప్రహరంతః - సంతజ్జయంతఃఽభిఃప-
 ర్వంతః - అసురాదైత్యాః-నిర్విశంకంనిర్భయం మథాతథా - దగీశాణాది
 కృతీనభ్యేత్యగత్వా-యద్ధాయెతి శేషః ఆమంత్రయంతఃఽపహ్నసంకుర్వం
 తస్సంతః-ప్రజహసుఃహాసంచక్రుః | ప్రభ్రీష్టసర్వస్వమసమీచీనంజనం
 కేవాహంకారిణోనహసంతీతిభావః ॥౬౦॥ అ॥ అవస్థాంజనసమయేఅమ
 రపురంతీవసాతంకంబభూవెత్వాహాఅపిచెతి॥ నిజరాణాం సురాణాం

అపిచ॥వ॥ఆవృత్యవర్తయంతోదిశిదిశితురగాన్వారణా
 న్వారయంతోముష్టంతోభూషణానిప్రసభమభిఃపన్యా
 యుధాన్యాహరంతఃఘ్నంతస్సంతజ్జయంతః పథిపథి
 బుధాన్ముక్తకేశాన్దగీశానభ్యేత్యాచంత్రయంతః ప్రజ
 హసురసురాస్సర్వతోనిర్విశంకం॥౬౦॥ కించ॥ప॥ శస్త్రా
 శస్త్రీక్షుతపతిసుతాలోకశోకావలుప్తప్రాణస్త్రీప్ర

జర్మరంగళితరామణీయకంనగరంపురం-శస్త్రాశస్త్రీత్యాదిప్రథమాం
 తస్త్రియంవిధేయవిశేషణమితిబోధ్యం । శస్త్రైశ్చ శస్త్రైశ్చప్రహృ
 త్యేదంయుద్ధంప్రవృత్తంశస్త్రాశస్త్రీ - తేనక్షతానాంహతానాంపతీ
 నాంసుతానాంచాలోకాద్దర్శనాత్ ॥౬౧॥ ఆలోకోదర్శమోద్యోతావిశ్వ
 మరః | యశ్శోకస్సంతాపః - తేనాపలుప్తాఃపప్తాఃఽగ్నిణాయస్యసతథా
 భూతః-యః (స్త్రీ)ణామయంస్త్రీణః(స్త్రీ)సంబంధీ * (స్త్రీ)పుంసాభ్యాం
 నభోస్సజ్జాభవనాదితినోజ్ఞప్రత్యయః । ప్రజస్సమూహేనాయస్త్రిణా
 తత్ ॥౬౨॥ సమూహానివహప్రూహేత్యమరః । నవిద్యంతేశరణానిరక్షకాః
 గృహావాయస్యయస్త్రిన్వా ॥౬౩॥ శరణంగృహరక్షిత్రీరిత్యమరః | అతఏవ
 ధ్వస్తఃప్రస్తః - అతఏవలుప్తఃఽపణానాంపణ్యవీధీనాంఅంతఃస్వరూపం

యస్మిన్కాలే అంతో స్త్రీనిశ్చయేనాశ్రేయ్యరూపే గ్రాంతికైకరతి
తిథాసురః । ధావంతఃపలాయమానాః దేవానాం ప్రవరాః శ్రేష్ఠాయ
స్తా తథావిధం యత్యవరం యుద్ధం తస్యాదంతఃవృత్తాంతః॥౧॥ వారాప్ర
వృత్తిర్వృత్తాంతఉదంతఇత్యమరః । తస్య యద్యాధార్థ్యం పామిణ్యం
తస్య బోధః వేదనం తస్మై భ్రావ్యంతః విఘ్నాణాం పారాయస్మికత
థాభూతమభవత్ - అథ వా ఎవమన్వయః । శస్త్రాశస్త్రీత్యాదివిశేషణ
త్రయోపేతం నిర్జరాణాం పురంజయురవభవదితి । యద్వాశస్త్రాశ
స్త్రీత్యాదిపదత్రయసహితజర్జురపదం ద్వితీయాంతం వత్వాత్రియా
విశేషణయా యోజ్యం । మమ తాకారిణీనాథేభ్యుర్యాపలాయితే పారా
ణాం వాకథం యథాపూర్వమవస్థితిస్సాన్వదితి భావః॥౬౦॥ అనుధర్మా

జనుశరణధ్వస్తలుప్తాపణాంతం - ధావద్దేవప్రవరసమరో
దంతయాధార్థ్యబోధభ్రావ్యత్సారం గరమభవజ్జర్జు
రం నిజరాణాం॥౬౦॥౫॥ తతో ముహూతాదేవమూ
ర్తా ఇవకోపానలవిష్ఫులింగామనే ర్భలిముఖామఖద్వి
షః పరాక్రమేణ మహతాపరిక్రామంత స్తిరోహితే మ
రుత్వతిద్రాగేవరణమూర్ధని పలాయిత ఇతి ప్రమాత ఇతి
ప్రవిష్టో సురావతీమితి తదాత్వికైః ప్రవాదభేదైస్త

ప్రవేశకాలికమనురవృత్తాంతం వక్తుముపక్రమతే॥ తత ఇతి॥ ముహూర్తా
దేవముహూర్తం విహాయైవ శల్యబ్ధోపేషం చ మీ । మూర్తిశ్శరీరమేషామ
స్త్రీవృత్తే అర్క ఆదిభ్యో జిత్యవృత్తయః । మూర్తిమంతః మనెర్దుర్వాస
సః కోపానలస్యస్ఫుటింగా ఇవకా ఇవస్థితాః ॥౧॥ త్రిషుస్ఫులింగైక
ణ ఇత్యమరః । బలిః ముఖః ప్రముఖో యేషాం తే బలిముఖాః - ముఖద్విషః
అసురాః - మహతాపరాక్రమేణ శౌర్యేణ - పరిక్రామంతః గచ్ఛంతస్సం
తః - రణమూర్ధనిరణరంగే మరుత్వతిదేవేంద్రే - ద్రాగేవ సపద్యేవ
ని॥ ద్రాక్షంత్యుసవన్ద్రుత ఇత్యమరః । తిరోహితే అంతర్హితే సతి -
వలాయిత ఇతి ప్రధావిత ఇతి - ప్రమాతః మృత ఇతి
అమరావతీం ప్రవిష్ట ఇతి - తదాత్వభవాః తదాత్వికాః తాతాళికా ఇ

త్యథాః || నితత్కాలస్తతదాత్వంస్యాదిత్యమరః | తైః ప్రవాదభేదైః వృత్తాంతభేదైః - తత్త్వం యాథార్థ్య మనవబుధ్య మానాలజానంతోపి-భవతు అస్తు నామ - తావదాదౌ-అమరావతీం ప్రవిశేసు ప్రవేశంకుర్యామ - తతశ్చ చీవతేః ప్రవృత్తిం వృత్తాంతం పరిశోధయేమ అన్వేషణంకుర్యామ - సురకామినీః అపహరేమ అపహరంకుర్యామ - కోశానాం అర్థాఘానాం మందిరం-ధనసదనమితియావత్ || ని || కోశో స్త్రీక్రిస్తు లేఖ్యపథా నేర్దేషు దివ్యయోరీత్యమరః | అవసూండేషస్వీకుర్యామ - సుధర్మాండేషసఖాయాం * అధిశీష్ఠా సాంకర్ష్యే త్యధిపూర్వస్య శిష్టతే రాధారస్యోర్మత్వం - కర్తృణిద్వితీయేతిద్వితీయా | అధితిష్ఠేన వరైషు హి || ని || స్యాత్సుధర్మాదేవసభేత్యమరః | త్రిలోకాపవతైర్లోక్యం * స్వాధైర్యజ్ఞు శిష్య

త్వ మనవబుధ్య మానాలపి - భవతు సర్వదైవవయం ప్రవిశేసు తావదమరావతీం పరిశోధయేమ తతః ప్రవృత్తిం శచీవతేరపి హరేమ సురకామినీ రవసూండయేషు కోశమందిర మధితిష్ఠేమ సుధర్మా మాక్రామేమ తైర్లోక్యమితికృతేనిశ్చయాః - కల్పద్రుమాబలైః కామధేనుర్బాణస్య హస్తీకంఠముచే రాశ్వియంశంబరస్య చింతామణిజంభస్య విలాసిన్యోఽరోచనస్య వారుణంపదమ

యః - ఆక్రమేమ అధీనంకుర్యామ - ఇత్యేవంకృతేనిశ్చయః | యైస్తథాచిధాన్సంతః - బలైః కల్పవృక్షాః - స్వీయాభవంత్యితి శేషః | బాణస్య కామధేనుస్వీయాస్తు - నముచేః నముచినా మ్నో సురస్యహస్తీనాం సమూహాయా హస్తీకం * అచిత్తహస్తీధేనోష్ఠగితి సమూహాథేతత్కృత్యయః || ని || హస్తీకంగజతాబృంద ఇత్యమరః | శంబరస్య అశ్వానాం సమూహాః అశ్వీయం * కేశాశ్వాభ్యాం యజ్ఞావస్యగరస్యామిత సమూహః ధేఅశ్వశబ్దాచ్చ ప్రత్యయః || ని || బృందేత్వశ్వీయమాశ్వవదిత్యమరః - చింతామణిజంభస్య- యోచనస్య విలాసిన్యః - అస్య చూర్వస్థస్య త్యర్థః - వారుణస్వేదం వారుణం * తస్యేదమిత్యన్ | పదంస్థానం || ని || పదం వ్యవసితప్రాణస్థానలక్ష్యం సిద్ధిస్తుష్టిత్యమరః | తస్య అసన్నిహితబుద్ధిభి

సౌత్యర్థః! వాయోరిదం వాయవీయం వాయుసంబంధీత్యర్థః - అముష్య
పురస్థితస్య! వైశ్రవణస్యకుబేరస్యేదం వైశ్రవణీయం * వృద్ధాచ్ఛః! ఎత
స్యసన్నిహితస్యవైశ్వానరీయమగ్నిసంబంధిపదం | ప్రవేష్టుః ప్రవేశం
కుర్వతః - ప్రవిష్టం ప్రవేశకర్తు! అపహర్తురపహారం కుర్వతః! అపహృత్యల
బ్ధం! అపహృతం వస్త్రీత్యర్థః! ప్రహతుః పుంసః! ప్రహృత్యలబ్ధం! ప్రతా
డనంకృత్వా సంపాదితమిత్యర్థః! ఆలోకితుః! ద్రష్టురిత్యర్థః! - ఆలోకితం
దృష్టం వస్తు! ఉపాయస్య ఇతికథావ్యతాయాః ప్రాప్తినిమిత్తస్య వా వ
త్తా ఉపాయవత్తా * వచేస్తుచ్ఛ్చిత్త్యయః! తస్య || ౧ || ఉపాయకర్తృచే
ష్టాచేత్యమరః! అధాంసమాంశః || ౧ || పుంస్యర్థోధాంస మేంశక ఇత్యమ
రః! ఉత్తరస్య ఉత్తాధాంస్య సాధకః తస్య || ౧ || ఉత్తాధాంస్తూత్తరోమత ఇతి

స్య వాయవీయం తస్య వైశ్రవణీయమముష్య వైశ్వానరీ
యమేతస్య ప్రవిష్టం ప్రవేష్టురపహృత్యలబ్ధమపహర్తు! ప్ర
హృత్యలబ్ధం! ప్రహర్తురాలాకితురాలాకితముపాయకర్తు
రర్థముత్తరసాధకస్య తదర్థం సమసమయ ప్రవృత్తయో
స్తు సాధారణం పరతస్తు ధారుదిపరస్పరచ్ఛందే నెతి స
మయబంధేన పర్యవస్థాప్య పతాకినీమారుహ్య మతంగజాన
త్యున్నతానాలాకయంతోనగరోపశల్యాని ప్రశంసంతః

విశ్వః! తదధాం అవశిష్టసమాంశ ఇత్యర్థః! సమసమయేవ కాలే - ప్ర
వృత్తయోః ప్రవిష్టయోస్తువస్తు - సాధారణం సమానమిత్యర్థః || ౧ || సా
ధారణం తు సామాన్యమిత్యమరః | పరతస్తు అన్యత్ర తు * ఇతరాభ్యోపి
దృశ్యంత ఇతి సప్తమ్యాస్తసిః | రుదిమభిరతిమనతి క్రమ్యయథారుది * ఆ
వ్యయం విభక్తిత్యాదినా సమాసః | పరస్పరేషామన్యోన్యేషాం ఛందే
న అభిప్రాయేణ || ౧ || అభిప్రాయవశే ఛందా విత్యమరః | సమయస్య శ
పథస్య బంధేన బంధనేన || ౧ || సమయాశ్చ పథాచారకాలసిద్ధాంత సంవిద
ఇత్యమరః | పతాకినీం సేనాం పర్యవస్థాప్య పరితః స్థాపయిత్వా - అత్యున్న
తాస్తతంగజానారుహ్య నగరస్య ఉపశల్యాని సేమావధిదేశాః || ౧ || గ్రా
మాంతముపశల్యంస్యాదిత్యమరః! ఆలోకయంతస్సంతః | ప్రాకారమా

గ్రాఖ్యాంసాలవీధీభ్యాంసహితాచసా సామగ్రిచైతి శాకపాథివాది
త్వాత్సమాసః - ప్రాకారమగంతమయోగినింయుద్ధౌపయోగినిం
సామగ్రించైత్యథః - ప్రశంసంతఃస్థాఘమానాః । ప్రతిద్వంద్వ
నాం వి రో ధి నాం ॥ ౧ ॥ ప్ర తి రో ధి ప్ర తి ద్వం ద్వ వి రో
ధిపరిపంధినభిత్వమర శేషః - బుద్ధిలోభాఘపంచాల్యంపరిహ
సంతస్సంతః । విపక్షజాతీయేషుశత్రుత్వల్యేషుకమేదేవేష్యిత్యథః-
నిదయాఃకృపారహితాభిత్వథః । దుర్గాఃదుఃఖనగంతుంశక్యాః* ఈ
షద్దుస్సృష్టిత్యాదినాగమేఖిల్పిత్యయః । యోగుల్కాఃసేనాఃస్తంబావా
ని॥గుల్కాదుక్తస్థంబసేనాశ్చేత్యమరః । నిర్విశంకాఃకర్పయాస్సంతః । వ
ధూమివదృష్ట్యావధూదర్శం * ఉపమానేకర్తృణిచేతిణముల్పిత్యయః ।

ప్రాకారదుర్గసామగ్రిం పరిహసంతోబుద్ధిలోభాఘపం
ప్రతిద్వంద్వనాం నిర్దయావిపక్షజాతీయేషు నిర్విశం
కాదుర్గగుల్కేషు గ్రాహయంతోవధూదర్శం ఘాతయం
తఃపురుషదర్శమాకర్ణయంతఃకణ్ఠామృతాన్యాక్రందితా
నినాకసదాంహసంతోదర్శందర్శమశరణాన్వధ్యమానా
న్మనీన్విసర్జయంతానైఋఋతీయాః జాత్యభీమా
నేనవిద్రావయంతఃకర్తృదేవానపహంసైరున్మాదయం

గ్రాహయంతఃస్వీకారయంతః - పురుషమివదృష్ట్యాఘాతయంతఃప్ర
హరయంతః - శరణంరక్షకభితిఆగతాః॥౧॥ శరణంగృహరక్షితోగ్రిత్య
మరః । అపశ్యంతః-ఏవంకణయోరమృతానతత్తుల్యానీత్యథః-నాకస
దాంస్వగీణాంఆక్రందనానిపరిదేవనాఃఆకణయంతః । అవిద్యమానం
శరణంసంరక్షకోయేషాంతాః మహామునీనారదాదీః దర్శందర్శం
దృష్ట్యాదృష్ట్యా * అభీక్ష్యేణముల్పిత్యయః - హసంతస్సంతః-పూర్వ
వచ్ఛేషఃనిఋఋతీయైఃతేరక్షసభిమేనైఋఋతీయాస్తాః - జాతౌర
క్షస్త్యజాతౌ అభిమానేనప్రేక్షావిసర్జయంతః త్యజంతః త్యాజ
యంతశ్చేత్యథః । అప్రహంసైస్సకరతాశహంసైః॥౧॥ హంసేసకరతాశే

మాగ్గసామగ్రిమితివ్యాఖ్యానానుసారీపాఠః॥

స్యాదట్టహాసఃపుమానథతిభాసూరఃకర్తుదేవా వయంతఃప్రథా
వయంతస్సంతః । గోపురద్వారండ్లాదయంతఃవిభాతయంతః । ప్రా
కారండ్లంఘయంతఃతరంతః । సురర్షీణాంయాష్టాక్షరాణి ॥౧॥ యా
జ్ఞాభితౌధానాదానైత్యమరః । ప్రార్థనరూపాణివచాంసీతిఫలితోర్ధః
అశృంజ్యంతస్సంతః । అమరాణాంవై తాళికాబోధకరాఃతేషాం ॥౨॥ వై
తాళికాబోధకరాశ్చత్యమరః । జిహ్వయారసనాయాఃఛేదంతజ్ఞాప
యంతస్సంతః । చారాణాంచరణానాంఅవకృంతనంఛేదనం అవపూ
ర్వాత్కృతీఛేదనశ్చతిథాతోన్ముట్పూర్వయః । మాహూర్తికానాంకా
ర్తంతికానాం చవెటాభ్యాంవిస్తృతాంగుళిపాణిభ్యామాఘాతంతాడ

తొగోపురద్వార ముల్లంఘయంతఃప్రాకార మవశ్యం
తశ్శరణాగతా సశృంజ్యం తొయాష్టాక్ష రాణిసురర్షీణా
మాజ్ఞాపయంతోజిహ్వఞ్చేదమమరవైతాళికానాంచర
ణానామాకృంతనంచారాణాంచవెటాఘాతంతమాహూ
ర్తికానా మంగుళిఞ్చేదమక్షరలెఖనా మాస్యవిదార
ణమమాత్యానాం భంజయంతఃప్రతిమాదైవతా న్య
వమాజయంతశ్చాలేఖ్య సమపిత సురపరాక్రమమ
శరణహన్యమానజంతుజాతరక్తధారావసీక్త మగ్రచ

సంకపోలేష్వితిభావః ॥ ౧॥ సాణౌచషెటప్రతలప్రహస్తావిస్తృతాగు
భావిత్యమరః । అక్షరలేఖనాంలిపికారాణాంఅంగుళీనాంఛేదనం । అ
మాత్యానాంమంత్రిణాం ॥ ౨॥ మంత్రిధీసదివోమాత్యశ్చత్యమరః । ఆస్య
స్యముఖస్యవిదారణంవిదళనం ॥ ౩॥ వక్త్రాస్యేవదనంతుండమిత్యమరః ।
ఆజ్ఞాపయంతస్సంతశ్చతిపూర్వేణాన్వయః । ప్రతిమారూపాణిదైవతానిశి
వవిష్ణోదిప్రతికృతీరిత్యధాః - భంజయంతఃసోఘయంతః । ఆలేఖ్యేదిత్ర
ఫలకేనమర్చితంవిన్యస్తందిత్ర రూపతయేతిభావః - సురాణాంపరాక్ర
మంశౌర్యం ॥ ౧॥ శౌర్యోద్యోగపరాక్రమావిత్యమరః । అవమాజయం
తఃవినాశయంతస్సంతః । అశరణంరక్షకరహితంఅతపవహన్యమానంయ
త్పాణిజాలం తస్యరక్తధారాభిస్సీక్తం । అగ్రచరణయోర్మోహీశ్వా

అగ్రచరణగ్రాహమాకృప్యమాణానియాని మునిజనానాంశరీరాణితే
 స్సంమృష్టంశోధితం । అనుపదంపదేపదే * వీఘ్నయామవ్యయాభావః ।
 దండహ్యమానానితిశయేనభస్త్రిక్రియమాణానియాని దేవతాగారాణి
 దేవాలయాస్తేషాంధూమేన ధూపితంసంజాతతాపం*తాపపర్యాయా
 ధూపశబ్దాత్తదస్యసంజాతమిత్యనేతచ్ఛ్రవ్యయః । అపకృప్యమాణాః
 ఆకృప్యమాణాయేకులపాలికాజనాఃకులస్త్రిజనాః ॥౧॥ కులస్త్రికులపా
 లికేత్యమరః । తాభిరాహస్యమానానితాడ్యమానానియానిముఖాన్యేవ
 వాద్యానివాద్యఫానావన్నానితేషాంనిదేశశబ్దేనమెదురంవ్యాప్తం॥౧॥
 సాంధ్రస్సిద్ధస్తమెదురత్త్యమరః । అపహృతానినాశితాని సర్వాణి
 స్వానిద్రవ్యాణియైస్తథావిధాశ్చ తెదీనజనాశ్చేతికర్తృధారయః-తేషాం

రణగ్రాహ మాకృప్యమాణమునిజనశరీరసంమృష్ట మ
 నుపదదహ్యమానదేవతాగారధూమధూపిత మపకృప్య
 మాణకులపాలికాజనాహస్యమాన ముఖవాద్యనాదమే
 మర మపహృతసర్వస్వదీనజనాక్రొశజయాశీర్వహ
 ముఖర మాక స్త్రికపతదశనిర్హ్యోషనిర్వ ర్తితలాహయం
 త్రునినాదమంగళ మభితఃపతదుల్కాసహస్రదీపమా

ఆక్రోశైరోదనైఃసహితానియానిజయాశిషాంవచాంసి - ముషితైకదే
 శప్రత్యర్పణాయైతిభావః - తైర్ముఖరం । యద్వాఅపహృతసర్వస్వా
 సాంవిసప్తద్రవ్యాణాందీనానాం స్వాభావికదరిద్రాణాంచ యథానం
 ఖ్యంఆక్రోశైరోదనైఃజయాశిషాంవచోభిశ్చముఖరంసశబ్దమిత్యర్థః
 ఆకస్త్రికంఅజ్ఞాతహేతుకంయథాతథాపతంతఃయైతిశనయఃశంభవః ॥౧॥
 శతకోటిస్వరుశ్శంభుర్దంభోళిరశనిర్ద్వయోరిత్యమరః । తేషాంనిఘోణ
 మేణధ్వనినానిర్వ ర్తితఃఅనుస్థితః లోహయంత్రాణాం శతస్మీనాంని
 నాదేశశబ్దేన-రాజ్ఞాంపురప్రవేశనిగ్గమకాలయోర్నిర్వ ర్తనీయేనేతిభా
 వః తెనమంగళం । అభితఃపతంతిఉల్కానాంనిగ్గతస్వాలానాం ॥౧॥ఉ
 ల్కాస్యాన్నిగ్గతజ్వాలేత్యమరః । సహస్రాశ్చేవయేదీపాఃతేషాం
 మాలాభిఃరాజిభిఃపరిసక్రృతమలంకృతం । నగరమమరపురంఅనుప్రవి

శ్య - పురోధనంపురోహితంభార్గవంశుక్రాచార్యం॥౧॥ ఉశనాభార్గ
వఃకవిరిత్యమంః । పురోధాస్తుపురోహితఇతిచ । అభివంద్యనమసకృత్య
అపకాంతాఃఅపకతాఃహర్యతూఃసివత్త్యఃస్యాసా ॥ ౧॥ హర్యతూఃక
సరీహరిరిత్యమరః । తథాభూతాయామెరోస్సువన్ధాప్రైఃగుహాకందరః
తయాసధర్మాంసద్భవీం సుధర్మాదేవసభాయాంఅధ్యాసాం చక్రీరెత
స్థురిత్యథః * అభిశీజ్ఞాసాంకర్తైతికర్తృత్వంఅధిపూర్వాదాసఉపవే
శనఇతిధాతోదయాయాసశ్చైత్యామ్ - కృష్ణానుప్రయుజ్యతఇతికృ
ధాతొరనుప్రయోగఃతతోలిడితిప్రక్రియాబోధ్యా ॥ ౨ ॥ పురప్రవే
శానంతరంపురేదానవైరనుష్ఠితంవృత్తంవణయితుమారభతే॥ఆసీనా
ఇతి॥అమరసభాయాః సుధర్మాయాంతరేక్షణంఆసీనాఃవతమానాః

లాపరిష్కృత మనుప్రవిశ్యనగర మభివంద్య పురోధ
సంభార్గవమపక్రాంతహర్యత మెరుగుహాసధర్మాంసు
ధర్మామధ్యాసాంచక్రీరె॥౧॥ఆసీనాఃక్షణమమరసభాం
తరేవరిష్వజ్యమానాః పరస్పరం ప్రశస్యమానావంది
మాగధై రభినంద్యమానాఃకులవృద్ధై రనుగృహ్యమాణా
భార్గవేణ నిమగ్నిన్యతతొబహి రచిరపరిగృహీతవిజ
యెందిరాపరిరంభసంభృతకుచకుంకుమతోదైరివసేనా

పరస్పరమితరేతరం - అభిష్వజ్యమానాఃఅగ్నిష్వమాణాః - వందిభిఃస్తు
తిపాతకైఃమాగధైఃఘండికైః - అనయోరీషద్విశేషః అతోనపానరు
క్ష్యం ॥౧॥వందినస్తున్తిపాతకాః॥చాక్రీ కాఘండికాస్సమాః॥స్వర్మాగ
ధాఇతిసర్వత్రామరః । ప్రశస్యమానాఃస్తూయమానాః - కులవృద్ధైర
భినంద్యమానాఃక్షాఘ్యమానాః - భార్గవేణానుగృహ్యమాణాఃఅనుగ్ర
హభాజనీకృతాః - తతస్సుధర్మాతఃబహిఃనిమగ్నిన్యనిర్గత్య - అచిరంత
తాగ్రంపరిగృహీతా స్వీకృతాయావిజయెందిరా తస్యాపరిరంభేణఆ
లింగనేన సంభృతానిసంపాదితానికుచకుంభయోస్సంబంధీనియానికుం
కుమానిఅంగరాగవిశేషాః తేషాంతోదైశ్చుజ్జైరివస్థితైః॥౧॥అథకుంకు
మం-కాశ్చీరజన్తాగ్నిభవం । చూర్ణేతోదన్నముత్పింజపింజలావితిచామరః

సేనాసాంరజోభిఃపాంసుభి రభిరంజితాఃవ్యాప్తాః - అనురాగితశేషః
 సర్వతఃపరితః నిరంకుశంలక్షణయానిర్భయంయథాతథేత్యథః - చం
 క్రమ్యమాణాఃఅతిశయేనచరంతః-విశృంఖలాఃనిర్ణరోధాః యదైత్యా
 నాంసంఘాఃతేషాంబాహఃభుజాః||ని||బాహుబాహుభుజాస్తృన్పితాభిత్వ
 మరసుధాయాందామోదరః । తద్భలైఃశౌర్యై రున్నుక్తఃకృతః హాహా
 రవోయస్మింస్తత్ - నగరంఆలత్యదృష్ట్వా - ఉల్లోలామహాంతఃయేజ
 లధేఃకల్లోలాస్తరంగాః ||ని|| మహాత్మాన్లోలకల్లోలావిత్యమరః! తేషాం
 హల్లోహలఃవెగఃతస్యశమనంవిలోపనంశీలంస్వభావోయస్యాస్తయా -
 తస్మిన్సాస్మాత్కుయావెలయామర్యాదయేవస్థితయా ||ని||వెలకాలమ

రజోభిరభిరంజితా నిరంకుశచంక్రమ్యమాణవిశృంఖల
 దైత్యసంఘబాహుబలాన్ముక్త హాహారవమాలత్యసర్వ
 తానగర ముల్లోలజలధికల్లోలహల్లోహలశమనశీలయా
 వెలయేవతస్మిన్స్యా విరమతేతికయాచిదేవాజ్ఞయాది
 రలబ్ధసుస్థమివపర్యవస్థాప్యన గరంక్షణాదాఘోషయా
 మానురాస్కందశౌపరమజయకాహళీం || X || ఆ
 దిష్టాశ్చదిక్పాలపదేషుసురాస్వయమనతిక్రామంతో
 ధర్మమాశన సమనుల్లంఘమానా బలైశ్శాసనమనుస
 రంతౌహిరణ్యాక్షదర్శితాంసరణిమవలుంపంతోవైదికం

ర్యాదయోరపీత్యమరః । విరమతతూష్ణింభవత - ఇతికయాదిద్యస్యక
 స్యదిత్సంబంధి న్యైత్యథః - ఆజ్ఞయానిదేశేన - ఆస్కందనాద్బలాదా
 క్రమణాదుపరమఃతూష్ణింభావఃసచజయశ్చైత్యైతయోర్బోధికాచ సా
 కాహళీచేతి * శాకపాథివాదిత్వాత్సమాసః । తాంకాహళీంశృంగవా
 ద్యంతాఘోషయామానుఃనాదయామానుః || అ || అథతేషామాధికారి
 కక్రమానాహ||దిక్పాలానాంపదేషుస్థానేషుఆజ్ఞప్తానియంత్రాఃస్వయం
 ఔశనసంఉశనసాశుక్రేణప్రణీతంధర్మమనతిక్రామంతః అత్యజంతఃఅ
 నుల్లంఘమానాఇతియావత్ । బలైశ్శాసనంనిదేశంఅనుల్లంఘమానా
 అనుస్మజంతః - అనతిక్రామంతఇతియావత్ - హిరణ్యాక్షేణప్రాచీ

నాసు రేణదర్శితాం స్రుణం మార్గ మను సృత్యవై దికం వెదోక్తం పంథానం
అవలుంపంతః ఛిందంతః - అప్రమత్తాః - అసురా ఇతి శేషః స్వంస్వీయం అ
ధికారం ప్రక్రియాం || ౧ || ప్రక్రియా త్యధికారస్యాదిత్యమరః - అనుపా
లయాంచక్రిరేపాలయామాసుః || ౫౧ || స్వర్గ సామాజ్యలాభానంతరం
అసురాః కింకుర్వంతీత్యతపహ || దేవేతి || దైత్యానాం దూతాః సం దేశ హ
రాః కర్తృ దిరతరంగిరయేషు సరకేషు || ౧ || నిరయో దుర్గతి స్త్రియామిత్య
మరః - మగ్నాన్ శిథిలాని తాత్పర్యాథః దేవా నాం ద్విషో సురానిత్యర్థః
ఉత్తర్య ఉత్తరణం కృత్వా దైవతానాం మరుద్వసు ప్రభృతీనాం పదేషు
స్థానేషు నివేశయంతః స్థాపయంతస్సంతః రక్షాంసియాతూని ఘ్నంతీతిర
క్షోఘ్నః తేచ తేషాం త్రాశ్చ || శ్రు || రక్షో హణా వలగహన ఇత్యాది

పంథానమప్రమత్తాస్వంస్వమధికారమనుపాలయాం
చక్రిరే || ౫౧ || ప || దేవద్విషశ్చిరతరంగిరయేషు మగ్నాను
త్తర్య దైవతపదేషు నివేశయంతః | రక్షోఘ్నమంత్రక్ష
శలాంచ్చ తశో మహర్షీన్ సృత్యక్షిప్తస్మరకవేశ్చను దైత్య
దూతాః || ౬౨ || ప || బ్రహ్మర్షయోపిదనుజేంద్రసఖాం ప్రవిష్టా
మంత్రాక్షరాణి వఘవాదిపదాంకితాః ఊహేనదాన

మంత్రాః తేషు కుశలాన్ సమర్థా శతశః అనెకశః అనెకానిత్యర్థః
మహంతశ్చ తే ఋషయశ్చైతి కర్తృధారయః తాన్ సరకావవేశ్చాని స
దనాని తేషు ప్రత్యక్షిపత్ పాతయామాసుః - స్వాభ్యుదయకాలే స్వీయా
స్నేహానోద్ధరంతీతి భావః || ౬౨ || అ || కేచన మహర్షయోపితదనుకూలావవ
బభూవురిత్యాహ || బ్రహ్మైతి || బ్రహ్మర్షయోపిదనుజానామసురాణా
మింద్రస్య బలైః సఖాం సుధర్మాపరవర్యాయామితి భావః - ప్రవిష్టాస్సంతః
వఘవాదిపదైరింద్రాదివాచకపదైరంకితాని దిష్క్వా తాని సహితానీత్య
ర్థః - యానీతి శేషః - మంత్రాణాం అక్షరాణి - వర్తంత ఇతి శేషః - తే
షామక్షరాణాం స్థాన ఇతి శేషః - ఊహేనదానవవాచకాని చ తాని పదాని
చ ఉపవేశయంతః ప్రక్షిప్తవంతస్సంతః - ఊహయా నామ మంత్రస్థపాత్రిపది
కవిభక్తిస్థానే ఆవేశవత్క్రీడుకాలోపయోగి ప్రాతిపదికవిభక్తి వచ

నాంతర ప్రత్యేకతమిమామాంసకాః | యథా | ఇంద్రాయత్వాజుష్టం ని
 ర్వపామితిమంత్రే ఇంద్రాయత్వస్యస్థానేమా ర్థాయేతి - అగ్నయశ్చ
 త్వస్యస్థానేసోమాయేతి - సూర్యాగ్నిసోమపదానామన్యతమస్యోచితం
 ప్రత్యేకః - తిజంతస్థలెపిస సోమృడయతాంతానోమృడయేతాంతేనో
 మృడయంతామిత్యాది - తథాచ ఇంద్రోమేబలెశ్రితతమిమంత్రే ఇం
 ద్రపదస్థానేబలిపదం ఏవంతన్నోవరుణోరాజేతిమంత్రే వరుణపదస్థా
 నేశంబరపదప్రత్యేకంఅనురేంద్రస్యపురోహితానాం హర్షాయపేతుః
 జేతుః - న్వత్యేనులాభాథాంకెవాఅకార్యంకర్తుం నేహంతతతిభావః |
 ౬౩||౬||తదానీనాస్తికానామేవప్రాబల్యమిత్యాహ||కించెతి||దైత్యేదితి
 పుత్రే బలౌదేవరాజస్యఇంద్రస్యకర్తృదేవరాజ్యంయద్వా దేవానాంరా
 జ్యమాధిపత్యం రాజ్ఞాఃకర్తృభావోవారాజ్యమితివృత్తైః - శాసతిఅనుతిష్ఠ
 వపదాన్యవవేశయం తోహర్షాయ పెతురనురేంద్రపు
 రోహితానాం||౬౩||కించ||ప||విద్వాంసః ప్రథమేభవన్వి
 వసనా స్సోత్రాంతికాస్సాధ వోముఖ్యామాధ్యమికా
 స్త్రిలోకగురవశ్చార్వాకతంత్రేస్థితాః| పాపండానిగ
 తినతిచార్వాకానాం ప్రత్యక్షైక ప్రామాణ్యవాదినాం తంత్రే శాస్త్రే
 స్థితాః - వివసనాదిగంబరాఃదేహోత్పవాదినః- ప్రథమేశ్రేష్ఠాలభవన్ని
 త్యథాః - తంత్రంప్రథానేసిద్ధాంతతత్వమరః - సోత్రాంతికాఃఇంద్రి
 యాత్మవాదినః - ఏతేతదాసాధవఃసభ్యాఅభవన్నిత్యథాః - యథాఆ
 స్తికానాంధర్మశాస్త్రజ్ఞాతీతిభావః - మాధ్యమికాఃఅలయవిజ్ఞానధారా
 త్మవాదినఃఏతేముఖ్యాఃప్రథమగణనీయాః - త్రిలోకగురవఃతత్వోపదే
 ష్టారఆసా - అత్రేంద్రబోధ్యంనాస్తికానాంబుద్ధశివ్యత్వాద్బద్ధాది
 సంజ్ఞా - బుద్ధస్యచత్వారశ్శిష్యాః - సోత్రాంతికోవై భాషికోయోగా
 చారోమాధ్యమికాది- తథానుగతస్యశిష్యాస్సాగతాః లేమామాహతా
 ఇతినామాంతరం - ఏతేవతతత్రతత్రనాస్తికాదిచార్వాకాదితిక్షపణ
 కాదితిలోకాయతికాదితిబహుభిర్నామభివ్యవహ్రియంతే - లేషాం
 పరస్పరవైలక్షణ్యాదికంగ్రంథవిస్తరభయాత్ప్రకృతానుపయోగాచ్చ

నలిఖ్యతే ఇతి - పాపం దాశివవిష్ణోద్వన్యత మైకోత్కృష్టత్వవాదినః । త
 థాచోక్తం శివవిష్ణుగణాధ్యక్షసూర్యమర్దాసుకస్యచిత్ । ఎకస్యోత్కృష్ట
 వాడీయస్సపాపం డఇతీరిత ఇతి । అమరకారస్తుపాపం దాస్సర్వలింగిన
 ఇత్యాహ । నిగమాగమయోఃవేదశాస్త్రయోఃవ్యసనినః - శాస్త్రవ్య
 సనం శాస్త్రపరిశీలన మేవతద్వంత ఇతి తాత్పర్యాథః - అభవన్నితియో
 జనాకలికాల్పురియయుగకాలపవ॥౬॥ చతుర్థేపియుగైకలిరిత్యమరః శా
 శ్వతః॥౭॥ శాశ్వతస్తుప్రవోనత్యిత్వమరః స్థిరః అభవత్ - దేవరాజ్యం
 దేవసామ్రాజ్యం - దైత్యేఽపిపుత్రే బలాశాసితసతిపాలయతిసతి -
 త్రిలోకాపవత్రే లోకస్యంత్రిభవనమిత్యథః - ఇథముక్తప్రకారమభ
 వత్ తస్మా - పరిక్షిదాదిమహారాజేషుపాలయత్స్వపీయఃకలిఃప్రవర్తితు

మాగమవ్యసనినఃకాలఃకలిశ్శాశ్వతాదైత్యేశాసతిదేవరా

జ్యమభవత్రేలోక్యమిథంతదా॥౬౮॥౧॥ అపక్రాంతశ్చ

తదాశచీవతరధిగమ్యసహసరైస్సు పర్వభిరఖిలభువన

సుందరం మందరం శైలమనుజ్ఞయా బృహస్పతేరంతర్ని

తపవక్వచిదతీవాహయా మాసవర్షగణా॥*****॥

ఇతిశ్రీమద్భరద్వాజకులజలధికాస్తుభశ్రీనీలకంఠవీర్య

తపిరచితేనీలకంఠవిజయేచంపుకావ్యేప్రథమశ్వాసః,

ముగ్ధహతేనకలిదేవత్యేశాసతిసతిప్రవర్తత ఇతికేమువక్తవ్యమితిభావః॥

అ ॥ దైత్యవృత్తాంతముపవర్ణ్య ఇదాసీందేవవృత్తాంతంవర్ణయితుమాత

భతే॥అపేతి ॥ తదాతతాతేఅపక్రాంతఃప్రస్థితఃశచీపతిరింద్రస్సరైస్సు

పర్వభిఃదైవైస్సహనిఖిలభువనేషుసుందరం దశశనీయం మందరమ

త్రింబృహస్పతేనూరోరాజ్ఞాయా అభిగమ్యప్రాప్యక్వచిదంతహిత

ఎవతీరోహితఎవ వర్షాణాంశరదాంగణాసంఘానతివాహయామాస

గమయామాసేత్యథః - మహదప్రియకారీకోవానిర్విశంకఃపరేషాం

దగ్భాజనంభవితు ముత్సహత ఇతి భావః ॥

ఇతిశ్రీమద్భరద్వాజవేణ్ణాలమహాదేవసూరివిరచితేనీలకంఠవిజయ

వ్యాఖ్యానేవిబుధానందాఖ్యానేప్రథమాశ్వాసవివృతిః

శ్రీరస్తు.

మంగళశ్లోకం.

యదీయచరణాంభోజభజనాద్వాసవాదయః । తేరు
దుఃఖాణావందేవాస్తవందేవరమేశ్వరం ॥ ...

అ|ననుకాన్తిశీకాదేవాఃకింకృతవంశఇతిశేత్తదాహ||తతఇతి||శతంమ
ఖాఃయాగాఃయస్యసఃఇంద్రః- సతదియేహంశేక్రతుభుజఃఅహుతిభు
జఃదేవాః - యుధియుద్ధే||ని || అస్త్రీయాంసంయత్సమిత్యాజసమిద్యుధ
ఇత్యమరః|విరోధిభిఃఅరిభిః ||ని || అసుహృత్సృత్యవస్థాత్పత్రతిషక్షవిరో
ధినఇత్యమరః । నిజితాంవిజితాంఅపహృతామితియావత్ - శ్రియం

ప || తతశ్శతమఖాదయోయుధివిరోధిభిర్నిజితాం
శ్రియంపునరభీష్టవఃక్రతుభుజోభుజోపాజితాం|వివి
త్రమణిసుందరంవిపులకందరంమందరం సమేత్యతపసా
నయన్నిమిషవత్సహస్రంసమాః||గ ||X||తత్రచవసతాం
తపోధనానామధ్వరహ విర్భాగమవహరత్సుధూతముఖే

రాజ్యలక్ష్మీంపునరప్యాప్తుంసంపాదయితుమిచ్ఛంతఃఅభీష్టవస్సంతఃవివి
తైశ్చరనేకవిధైర్క్షణిభిఃపద్మరాగాదిభిఃసుందరందశశనీయం - విపులాః
విశాలాఃకందరాఃదర్యఃయస్త్రితం ||ని||దరితుకందరోవాస్త్రీత్యమరః
మందరమద్రింసమేత్యప్రాప్యసహస్రంసహస్రసంఖ్యాకాః సమాః
శరదః ||ని|| హోయనోస్త్రీశరభృమాఇత్యమరః - తపసావికాక్రేణ||
జ్ఞో||మనసశ్చేంద్రియాణామపైకాన్త్యంపరమంతపఇతిస్త్పతేః-నిమి
షేణతుల్యంనిమిషవత్ * తేనతుల్యంక్రియాచేద్వతిరితివతిప్రత్యయః -
అనయగమయామాసురిత్యథః- వినష్టాంశ్రియంప్రాప్తుంవివేకినఃకే
వానయతంతఇతిభావః||గ||అ|| ఇదానీమాహుతిభుజాంవృత్తముపవర్ణా
యజ్ఞభాగరహితానాందేవవిశేషాణాంవృత్తాంతంవర్ణయతి|| తత్రచే
త్తత్రవసతాం - త్రవఃదానయజ్ఞాది - దనంయేహంశేహంశ అధ్వరే

ఘయాగేఘయానిహవీంషి తేషాంభాగందానవేషుదూతేనభృత్యేనైవ
ముఖేనలవహరత్సుసత్సశాస్త్రం॥క్షో॥యశ్శాస్త్రవిధిమత్సృజ్యవర్తతే
కామకారతః ॥ నససిద్ధిమవాప్నోతీత్యాది శాస్త్రంపకంముఖ్యంశర
ణంరక్షిత్యయేషాంలేషు - తాపసేషుబియిషిషుఅభ్యధానయాప్రార్థ
నయాపిలకాలేలనుదితకాలేవా - అయజ్ఞేనస్వాహాకార స్వధాకార
బియిత్విక్సదస్యాదివ్యవస్థారహిత తూష్ణీం హవిఃప్రత్యైపాదితక్షణకర్త
ణావా - రహసివివిక్తదేశేదాతుంలసమ్మన్యమానేషుఅనమమన్యమా
నేషుసత్సు - యుధాబుభుక్షయా॥౨॥ అశనాయాబుభుక్షౌయుదిన్యమరః
తప్యమానాఃపీడ్యమానాః - విబుధాన్సైరాః - హుతవహేలోకికాగ్నౌ

నదానవేషులకాలేవాయష్టు మయజ్ఞేనవారహసిప్రదా
తు మభ్యధానయాప్యసమ్మన్యమానేషుశాస్త్రే శర
ణేషుతాపసేషు తప్యమానాఃయుధావిబుధాః దత్వా
హవీంషిహుతవహేదత్తాని తేనైవపునస్తామ్యవభుంజా
నాఃకాలంమహంతమతీవాహయాంచక్రీరే ॥౪॥ అపరే
పునః కేదిదతివేలశ్రద్ధామాత్రశరణానధిగమ్య మూ
ర్ఖాఅమునై శరీరేణదివమారోపయామోభగవతస్స
బాంధవా నతైవానీయదశయిష్యామస్మరసుందరీరి

హవీంషిదత్వాప్రక్షిప్యేత్యధః - ధాతూనామనేకాథాత్వాత్ - పు
నఃతేనఅగ్నివాదత్తానివితిద్ధానిహవీంష్యేవఉపభుంజానాః అభ్యవహరం
తస్సంతః - మహంతంబహుం - కాలంతివాహయాంచక్రీరేతువయా
మాసురిత్యధః ॥ అపరేకేదిత్పునఃఅతివేలంనితాంత శ్రద్ధామాత్రం
ఆస్తిక్యబుద్ధిమాత్రంశరణంరక్షిత్య యేషాంలేతా మూర్ఖామూ
ర్ఖా-అవైదికానితిశేషః ॥ ౨ ॥ అజ్ఞేమూఢయథాజాతమూర్ఖావై
ధేయబాలిశాఞ్శీమరః॥ సబాంధవాభవతఃఅమునాశరీరేణదివంస్వ
గంఆరోపయిష్యామః - ఆత్రలోకపవనురసుందరీరానీయసన్నిధిం
ప్రాప్తయ్యదశయిష్యామఃఇతిప్రలోభయంతఃప్రతారయంతస్సంః -
సురాకుంభఃమద్యఖాండంసచపాయసంచఅపూపాశ్చ తేషః ప్రచు

రాజబహుళాక్షపహారాక్షపాయనానీత్యర్థః॥ ౧॥ ఉపాయనముప
 గ్రాహ్యముపహారస్తథోపదేత్యనురః॥ అలభంత ప్రాపుః - అన్నభా
 వేకేవాదేహాభిమానినఃపరాన్నవంచయంతీతిభావః॥ అపిచేతి॥ కర్మ
 శాంస్వానుష్ఠితసత్కర్మజన్యాపూర్వాణాం-క్షయేనాశేసతిదివః * ల్య
 బ్లోపేకర్మణివంచమీ - దివంపిహాయోత్యర్థః - పునరవరూఢాః- పున
 రాపతతఃభూమింప్రతీతిశేషఃకర్మదేవాఃపూర్వోక్తలక్షణాఃఆవృత్య
 పరివృత్యేత్యర్థః - దానవాఃకింకుర్వంతికథానాంలోకవృత్తానాంప్ర
 సంగేషుప్రసక్తిషుఅస్మాకంవదంతి-కథంభూతాఃకథయంతీత్యర్థః

తిప్రలోభయంతః పశుపక్షిసురాకుంభపాయసా పూ
 పప్రచురానలభంతమహిషహారాః॥ ౪॥ అపిచపు
 నరవరూఢాఃకర్మక్షయేదివఃకర్మదేవానావృత్య కింకు
 ర్వంతిదానవాఃకింవదంత్యస్తాకథాప్రసంగేషు కిమి
 తివృత్తమేషామనుజుతం పితామహేన కింవా నావతీ
 ణామద్యాపితస్యకణపథం కిమాపరుసురనూహూ
 తిఃకాః॥ కీదృశోభాగవస్యపుత్రాంతఃకథమాస్తేవైజ
 యంతః కస్యవశేనందనోద్యానముద్వాంతిశ్చతుదం

ఏషాంఅస్మాకంవృత్తంకిమితికింభూతమితివదంతీత్యస్యానుషంగః - పితా
 మహేనబ్రహ్మణా - అనుమతంకింఅంగీకృతంకిం - ఎతదిత్యస్యగమ్యమా
 నత్వాదప్రయోగః-ఆధవాఅనుమతంకింవిదితంకిమిత్యర్థః - కింహి ఆ
 హిమిస్త్విత్ - అద్యాపితస్యబ్రహ్మణఃకణపథం శ్రోత్రదేశంతద్వృ
 త్తంనావతీణాంనప్రాప్తమిత్యర్థః-అనురాణాంమాహూతిఃకాఃము
 హూర్తజ్ఞానినఃకిమాహుఃకింబ్రువంతీత్యర్థః-భార్గవస్యఉశనసఃపుత్రాం
 తఃకీదృశఃకథంభూతః- వై జయంతఃఇంప్రపాసాదఃకథమాస్తేవర్తతే-
 నందనసంజ్ఞకండాద్యానంఉపవనంకస్యవశేఅధీనతాయాం - చత్వారః

ఏషామనురాణాంవృత్తంపితామహేనకిమితికీదృశత్వేన- సత్వేనా
 సత్వేనవేత్వర్థః-అనుమతంఅంగీకృతమిత్యగ్నిష్టాయనున్వయః

ఓంతాఃస్యసఃచతుర్దంతఃవిరావతఃఉద్వాంతఃనిర్దువభితిశ్రుతమ్॥౧॥
 ప్రభిన్నోగర్థితోమత్తస్సమాపుద్వాంతఃత్వదావిత్యమరః॥ఉచ్చైశ్చ॥
 వసఃహయస్యప్రవృత్తింవృత్తాంతంనోపలభామహేనజానీమహే - ఇతి
 సమంతతః అవలోక్యసచకితంసభయంయథాతథాలనుయుంజానాఃప్య
 చ్ఛంతస్సంతః - బ్రహ్మలోకస్యగమనంతస్యదితానహామముమూ
 షతఃమర్తమిచ్ఛంతః - బ్రహ్మణశ్చకేముమయశ్చేతికర్తృధారయః -
 తాపరీత్యతపత్యవరాణాందానైః ప్రాణానాంప్రయాణందేహేన
 వియోగఃతేనయఃపరిక్లేశఃబాధాతమపిపరిహరంతః వారయంతస్సంతః -
 ప్రసంగేనప్రసక్తానుప్రసక్త్యా - దృష్టామిమాంవతమానాంనఃఅ

తథితిశ్రుతముచ్చైశ్చ॥౧॥వసఃప్రవృత్తింనోపలభామహ
 ఇత్యనుయుంజానా శ్చకితమవలోక్యసమంతతః కించ
 బ్రహ్మలోకగమనోదితామహామీష్టముమూషతః
 పరీత్య పరిహరంతఃప్రయాణక్షేపవపివరదానై నిహే
 దయతప్రసంగేన దృష్టామిమాందశాంభగవతి పితామ
 హేనవిస్తరతాస్తదభ్యర్థనా మధ్యాత్మవిచార వ్యా
 సంగేనేత్యద్భోధయంతఃస్వయమస్వప్నతయాస్వప్న
 దృశస్తపాధనాపరిపుచ్ఛంతః పర్యవసానం మునిశాప
 స్య నిందంతిస్వానిజన్మాని నిశ్వసంతోదీర్ఘుః ముష్టంచ

స్వాకందశాంలవస్థాంభగవతిమాహాన్యవతి॥౧॥ భగశ్చ॥౧॥కామమాహ
 న్యవీర్యేత్యమరః - పితామహేబ్రహ్మణివిషయేనివేదయతవిజ్ఞాపయత
 ఆత్మన్యధ్యాత్మేతివిషయకి ఇతియావత్ - యఃపిచారః ఊహాహాహాన్య
 కమానసక్రియావిశేషః - తస్యవ్యాసంగేనసంబంధేనలిచ్ఛేదేనేతి
 యావత్ - అస్త్యల్లసాకంలభ్యర్థనాంపాత్రికనాంనవిస్తరతవిష్ట
 రణంమామరుతేత్యర్థః - ఇతీథముద్భోధయంతఃప్రేరయంతస్సంతః -
 స్వయంలస్వప్నతయాస్వావరహితయాస్వప్నాపశ్యంతీతిస్వప్న
 దృశఃస్వప్నాధ్యాయవిడఃస్వప్నరక్ష్యానితియావత్ - మునిశాపస్యము
 నిదత్తశాపస్యపర్యవసానంలవధింపరిపుచ్ఛంతస్సంతః - స్వానిస్వీయా

నిజనానిడుత్పత్తినిండంతఃగమాయంతస్సంతః - దీర్ఘముష్ణుచక్షశ్చ
సంతస్సంతః - ముహుర్ముహుఃపాతకాః పక్షివిశేషాః వలాహకమి
వవారివాహమివ - వాచస్పతేఃజీవస్య॥ ౧॥ జీవఅంగీరసోవాచస్పతిశ్చ
త్రశిఖండిజిత్యుభయః - ఆగమనంకాంతుంతఃశిచ్ఛంతస్సంతః - అవత
స్థిరేణామః * సమవప్రవిభ్యస్థస్థిత్యాస్తనైషదంలిట్॥ ౧॥

అ॥ భగవద్భజనవశేనతూలితపాపరాశీసురాన్ప్రత్యాగత్యగురుఃకుశ
లాద్యపుచ్ఛదిత్యాహ॥ అత్రాంతరత్తి॥ అత్రాంతరేలిస్తిన్నవసరేసు
రాణాంగురుఃపితోపదేష్టాబృహస్పతిః - ప్రణిధానస్యధ్యానధారణస
మాధిత్రయస్య - యోగాత్ సన్నహనాత్ అవలంబనాదిదియవత్ ॥
యద్వా॥ ప్రణిధానంధ్యానధారణసమాధిత్రయమేవయోగః ఉపాయః
తస్మాదిత్యర్థః ఉక్తార్థస్త్రిపాఠంజలసూత్రవ్యాఖ్యానేలిఖితః॥ శ్లో॥ ధ్యా

ముహుర్ముహు ర్వలాహకమివపాతకా వాచస్పతే

రాగమయూకాంతుంతశ్చిరమవతస్థిరే॥.....* ౧॥

వ॥ అత్రాంతరేసురగురుర్దురితంసురాణామల్పవశేష

మవయస్ప్రణిధానయోగాత్ అభ్యేత్యనిజారవరైర

భివంద్యభక్త్యావర్యావృతస్సదసికించిదిదంబభాషే॥ ౨॥

౫॥ దిష్ట్యాకుశలినోపశ్చిరాదద్రాక్షం ॥ దిష్ట్యాచోత్తి

సంతథాధారణంచసమాధిశ్చేతితత్త్రియం । ప్రణిధానమితి ప్రాహు
ర్యోగసిద్ధాంతకోవిదాశ్చివచనంచ॥ యోగస్సన్నహనోపాయేత్యమర
శ్చ-సురాణాందురితంఅల్పేనఅల్పంశేనఅవశేషంఅవశిష్టం అవయోగవి
దాసగలభ్యేత్యఆగత్యమందరమితిశేషః-నిజరాణాందేవానాంవరైః
శ్రేష్ఠైఃఅభివంద్యమానః సమసిగ్రియమాణఃతై రేవపర్యావృతఃపరివృ
తస్సగ-అభివంద్యభక్త్యేతిపాఠే-నిజారవరైఃభక్త్యాఅభివంద్యపర్యా
వృతత్యత్యన్వయః - సదసిసభాయాంకించిదిదంవత్క్యమాణప్రకారంవ
చఃబభాషేఉవాచ॥ ౨॥ అ॥భాషణప్రకారమాహదిష్ట్యాకుశలినశ్చిత్॥
దిష్ట్యాదై వేనకుశలినఃతైమవతః వఃయష్టాకవిరాత్ బహుకాలాత్
అద్రాక్షంతపశ్యం । అయంమునిశాపలక్షణః - అపాందేవఃఅణావ

శృతిప్రాయః వేదాంతాః ప్రాయః కిందిదవశేషం యథాతథా తీర్ణ
 ఇత్యర్థః - దుర్లభం దుష్ప్రసంగం తపోయోగ్యం వసం దిప్యభవద్భి
 రాసాదితం ప్రాప్తం॥ భారతే భరతస్య రాజ్యస్సంబంధిని తస్యేదమి
 త్యుక్తిత్యయః - వషేధా త్రీనవమాంశే॥ ౧॥ ప్యాద్వృష్టాలోకధా
 త్యుక్తిం శేవత్సరేవషణ్మస్త్రియామిత్యమరఃకించ॥ ౨॥ మహాషణ్మస్త్రి
 రదితేజంబూద్వీపేపి భారతమితరభసః॥ ౩॥ పున్నపుంసకయోర్వషణ్మ
 జంబూద్వీపాబ్జవృష్టిష్వితిరుద్రః॥ శ్లో॥ వషణ్మస్థానం విదుః ప్రాజ్ఞా
 ములోకంచ భారతమితభారవిః॥ శ్లో॥ ఉద్ధరంయత్సముద్రస్యహిమా
 త్రేనైవపదక్షిణం వషణ్మతద్భారతం నామ భారతీయత్ర సంతరితి॥ వా
 రాణసీవకాశీవ ఇళావృతేవషణ్మదం - మందరసంజ్ఞకం ఆయతనమేవ
 గౌరీదయితస్య ఉమావల్లభస్య పరమత్యంతం దయితం ప్రేమాస్పదం॥ ఆ

ణప్రాప్తయోమాపదణవః । దిప్యచదుర్లభమి
 దంతపోవనసుమేఖాభవద్భిరాసాదితం । వారాణసీవ
 భారతేవర్తేదయితం గౌరీదయితస్య పరమిదమేవాయత
 నమిళావృతే । ఆరసాతలాదాచశాంత్యతీతకలాభవనా
 త్సంతిమహంతిస్థానానీసర్వాగమవిదితానివరశ్శతానిభ

రసాతలాత్ - పాతాళమారభ్యేత్యర్థః॥ ౧॥ అథోభవనపాతాళబలినర్తర
 సాతలమిత్యమరః - ఆచశాన్త్యతీతకలాభవనాత్ - శాంతిం శాంతినామ
 కలాంతితాలతిక్రాంతాశాంత్యతీతా - తథాభూతాయాః కళాయాః
 అతీతశాంతిసంజ్ఞికాయాః భవనం స్థానం ఆకాశః - తమభివ్యాప్యేత్యర్థః -
 ఆకాశస్య అతీతశాంతికలాభవనత్వం శ్రీమదాచార్యైరుక్తం॥ శ్లో॥ భూ
 మానవృత్తిరుదితాపయసి ప్రతిష్ఠావిద్యానలేమరుతిశాంతిరతీతశాంతిః -
 వ్యోమ్నీతియాః కిలకలాః కలయంతివిశ్వంతాపాంహిదూరతత మంబవ
 దంత్యదీయమితి - పాతాళమారభ్యంతరిక్షలోకవర్యంతంశివస్థానానిస

అయమనుభూయమానః - ఆపత్మునిశాపరూపావిపదేవ - అణవ
 స్సముద్రఇత్యర్థః - అపాండేవ ఇతి పాతేతేనపదేనమునిశాపగ్రహణ
 బీజమన్వేషణీయం.

నీత్యత్రప్రమాణంతుష్టోః ఆకాశేతారకాలింగంపాదా లేహటకేశ్వరం
మర్త్యలోకేమహాకాళమిహిహుర్వామేఘవ్యాఖ్యానేమహిమహాపాధ్యా
యోదాహృతవచనం-యద్వా-కేనఽగ్నిసాలంఖండంప్రళయకాలికా
గ్నినాతావత్తియావత్ - ఇతఃప్రాప్తఃకలఃసంకర్షణాగ్నిప్రయోజ్య
తాపోయైస్తేతథా - ఇతకలానతిక్రాంతాఃఅతీతకలాఃనహరశాండిల్యో
పాసకాఃశాంత్యేతితృతీయాతత్పురుషఃజ్ఞేతేషాంభవనంసత్యలోకఃతమ
భివ్యాప్యేత్యథః॥ ౧॥ కోబ్రహ్మత్వానిలాగ్నిగ్నిశమసస్పర్శకేకీష్వి
త్యేకాక్షరే॥ ౧॥ లఃఖండనేత్రిష్వాదానేస్త్రీతవనానాథారత్నమాలా-
సర్వాగమేఘసర్వశాస్త్రేఘవిదితానివ్యాఖ్యాతాఃపరశ్శతాని అనేకా
ని॥ ౧॥ పరశ్శతాద్వాస్తేయేషాంపరాసంఖ్యాశతాదికాదిగ్రుహః-మహాం
తిష్టాహ్మనిభవాన్వ్యావతిఃశివఃతస్యస్థానాః ఆయతనానంతి ॥ పరంతు

వానీవతేః | పరంతుమందరఇవతస్యదృశాన్నకించనం

దరమన్యదాయతనం | అన్యత్రపంచతపసోపిమునేరావ

సథేషుశాంభవేషు స్వైరచారీపశిష్యగృహిత్రుతమేవ

తథాపి - మందరఇవతస్యశివస్యదృశాం అన్యత్ - మందరాతిరిక్తం
కించిదల్పమపి ఆయతనంనుందరందశానీయంసభవతీతశేషః ॥ అన్యత్ర
తైవత్తేత్రభిన్నప్రదేశేషుపంచ పంచయజ్ఞరూపాణితపాంసియస్య
సంపన్నతపాః-తస్మాత్ - అథవాచక్షిణాగ్నిగాహపత్యాహవనీయస
భ్యావసథ్యలక్షణపంచాగ్నిసాధ్యంఽపిపంసస్యసంపంచతపాః-యద్వా-
దానయజ్ఞస్వాధ్యాయైకాగ్రాన్యశనప్రతలక్షణాని పంచరూపాణిత
పాంసియస్యసంపంచతపాః- స్వాధ్యాయయజ్ఞాదీనాంనారాయణోపని
షది తపస్త్యేనవ్యవహారాత్-ఆహూస్విత్ * పఃపస్తారేతిత్యస్తాద
చ్చగ్రీవయఃపంచవిస్త్ర్యతపః చాంద్రాయణాదిలక్షణయస్యసః
పంచతపాః॥ ౧॥ తపోలోకాంతరేపంచ-చాంద్రాయణాదిధర్మేచనస్త్రీశి
రమాఘయోరితిరభసః-యద్వా-తపఃప్రదం॥ ౧॥ మాఘేపుమాకప్రతే

❀ తేషాంభవనమితి సమాసంపదద్విశ్వాంత్యతీతకలాభవనపదఘట
కకలశబ్దోత్తరస్య ఆకారస్యకావాగలికల్పేతేతిసజానీమహే

క్షీరేతపశుతినానాధరత్నకోశాత్ - తథాచవిస్తృతంతపఃశిరోవ్రతలక్ష
 ణంప్రతంతభర్వణికానాం బ్రహ్మవిద్యాభ్యాసపూర్వకాలేక్రియమా
 ణంయస్యసఃపంచతపః || తేషామేవైతాంబ్రహ్మవిద్యాంవదేతశిరో
 వ్రతంవిధివద్యైస్తుచీణమితీశ్రుతేః | అథవాతపంత్యేష్యేభిరితికరణా
 దైతపథాతోరౌణాదికాద్యాహుశకాదనుస్మృత్యయః - స్థండిలవిక్షతుప్త
 యేప్రతిష్ఠితాఃచత్వారోగ్నయః - ఉపరిసూర్యశ్చేతిపంచసంఖ్యాని
 తపాంసితావకారణాని యస్యస్థండిలావ విష్టస్యమునేఃసః పంచత
 పఃతస్మాదపిశాంభవేసుశంభుసంబన్ధిషుఅవశేషుస్థానెషు || ౧ || స్థా
 నావసథవాస్తుచేత్యచరః - స్థితత్వతిశేషఃస్వైరేణానిరౌఢేనస్వచ్ఛం
 దేనవాచరితుంశీలంయస్యసఃస్వైరచారిఉత్పుష్టశ్రుతిమాగఃకామిజ
 నత్తియావత్ || ౧ || మందస్వచ్ఛందతాస్వైరభిత్వచరః - విశిష్యతే

భవద్భిరపివృద్ధముఖాత్ | అమృతప్రాప్తిహేతుత్పాదయ
 మస్మాదృశభవభవాదృశామపివైలరాజః || ౨ || ప || కాలో
 త్యగాదశుభహేతురుపస్థితంవశల్యాణమన్యనవిరాదితి
 భాసతేనః | ఉత్తిష్ఠతోచ్ఛలతయామతుధామధాతురు

విశిష్టఃక్రియతే - తథోక్తంసూతసంహితాయాంలిపమాహాత్యఖండ
 దిదంబరమాహాత్యై || ౧ || అన్యత్రచంతతపసోమునేర్వాతాశనాదపి
 శ్రీమద్ధక్షిణకైలాసేస్వైరచారివిశిష్యతత్త్వత్వాది - పృథ్వానాంముఖాద
 పివనద్భిరపిశ్రుతమేవ - విదితశివతైత్రమాహాత్మ్యానాంభవతామే
 తద్విషయేస్మాభిఃకింవక్తవ్యమితిభావః || అయమావాసభూతఃశైలరా
 జశ్చ - అస్మాదృశభవభవాదృశామపిఅమృతస్య || ౧ || అమృతందివిభేదో
 మైయజ్ఞశేషుసూరాశనత్తివిత్వః - ప్రాప్తౌహేతుఃకారణంఅప్రద్యధా
 నాంమోక్షకారణంభవద్విధానాంసుతాప్రాప్తికారణమితిభావః || ౨ ||
 కాలత్తితి || అశుభస్యఅమంగళవ్యహేతుఃనిమిత్తంకారణంకాలఃపాపఫలా
 నుభవకాలఃఅత్యగాత్అతియయా - వఃయుష్మాకంకల్యాణంమంగళం
 నదిరాత్ ఝడితిఉపస్థితంప్రాప్తంస్యాదితి శేషఃతి త్యేవమద్యేదానీం
 నఃఅస్మాకంభాసతేవిత్తైస్సురతీర్యథః - ఉత్తిష్ఠతఉద్ధానంసురుచల

తగమనంకురుత - థాతు బ్రహ్మణః ధామస్థానంతు ||౧|| ఉటజంధామని
 వేశశ్శరణంతు యశ్చ త్యమరః - యామ-లోట్-ప్రాప్నువామ - అథు
 నాలనధి కాభిః ప్రయోజన రహితాభిః ఉష్ట స్వేవాసి కాభిః శిరాం
 స్యున్నమయ్యస్థితీభిః - కింఫలంసకిమపీత్యథః ||౩|| అ|| గురువచనాత్సం
 తుష్టోదేవేందోగురుంప్రత్యవోచదిత్యాహ || ఇతి || ఇత్యేవంప్రవృ
 త్తయాప్రసృతయాభావిభవిష్యత్ - యత్తహాసంవిధానందేవాసుర
 సంఘటనపుంజీభవనాదిలక్షణం తేనలభ్యయా ప్రాప్తవ్యయా భాగ్య
 స్యుతదృష్టస్యవశాత్ - అథునైవస్వతోలబ్ధయానుధయేవస్థితయా ||౨|| పీ
 యూషమమృతంసుధైత్యమరః - వాచస్పతేఃగురోః వాచాతప్యాయితః
 తపితః-సురపతిరిదంవచఃఆచచయైజగాద || అ|| తత్ప్రకారమేవాహ ||

ష్టాసి కాభిరథునాకిమనధి కాభిః ||౩||౫|| ఇతిప్రవృత్త
 యాభావిహాసంవిధానలభ్యయాపిభాగ్యవశాదథు
 నైవస్వతోలబ్ధయానుధయేవవాచావాక్పతేరాప్యాయి
 తస్సురపతిరిదమాచచయై | అద్యైతత్పావనముజ్జితపో
 వనమద్యనస్తపాంసిపరిపేదరే ప్రశేమురద్యనఃకలుషా
 ని పర్యవస్థితానిమంగళాని - పరధాకథంభవదీయా
 నాంపాశ్రీభవేమశాసనాక్షరాణాం ||౩||౬|| చేతోయ

అద్యైతి|| అద్యపత్యహోయోగ్యంవనంతపోవనం - పావనంపవిత్రంఅజని
 ఆసీత్-అద్యమోస్తాకంతపాంసిచాంద్రాయణాదీని - పరిపేదరేప
 క్వానిబభూవుః - ఫలదానోస్తుఖానిబభూవురితియావత్ - అద్యనఃకలు
 షానిమరితాని ||౨|| కలుషంవృజినై నోఘమంహూమరితమపకృతమి
 త్యమరః - ప్రశేముః-నేశురిత్యథః- మంగళానిశుభానిపర్యవస్థితాన
 నిహితాని ఆసామాసురితి శేషః- పరధాఅన్యధావివంశచేదితియావత్ -
 భవదీయానాంయత్కదీయానాం - శాసనంహితోపదేశః- తద్రూపా
 ణాంఅక్షరాణాంవచసాంకథం-పాశ్రీభవేమ-భాజనభూతాస్సృమ -
 అనుకూలకాలమంతరాఆగత్యహితంనోపదిశంత్యేవగురవశిభావః ||౩||
 అ|| బృహస్పతింబ్రహ్మనిష్ఠత్యేనస్తాతి|| చేతఇతి|| యద్భవతశ్చైతఃచిత్తంక

ర్ప - దిరంతనానిపురాతనానియావశాంసిత్రుతయః తేహంయస్సం
దర్భః॥ శ్లో॥ ఉపక్రమోపసంహారావభ్యాసోపూర్వతాఫలం-అథకవా
దోపపత్తిచలింగంతాత్పర్యనిర్ణయే- ఇత్యాదితామ్రసిద్ధతాత్పర్యలింగ
పట-లక్షణః-యథోచితపదవిన్యాసలక్షణోవా- ఆనుపూర్వీలక్షణోవే
త్యధః-తస్యయఃగర్భఃఅంతఃప్రదేశఃతస్మిన్స్థితే- వేదైకవేద్యఇతిభా
వః-ధాతుమయేదేహేఆంతరతమోధాతుః షష్టేత్యవ్యతే-తామభివ్యా
ప్యమాంజం-అథవాఆసమంతాత్ - మజ్జంశుద్ధమిత్యధః * టుమన్దే
శుద్ధావితీధాతుః-శ్వన్నుత్తున్నితినిపాతనాత్సాధుః-అథవా- మజ్జాసారః
ఆసమంతాత్తజ్జాయస్యతదితివిగ్రహః॥ ౧॥ సారోమజ్జాసమాత్వ(స్త్రీ)
శ్యమరః - సూక్ష్మవిషయేషుసర్వత్రప్రవర్తమానమిత్యధః॥ లజ్జావ
ద్రాజవత్తజ్జామాంససారాస్థిసారయోరితిభాగురిః॥ ౧॥ మజ్జోక్తోమజ్జ

ద్భవతశ్చిరంతనవచస్సందభఃగర్భఃస్థితేవస్తున్యస్తమిత
ప్రపంచమలినిమ్నాన్యజ్జమామజ్జశి॥ తద్దమోచత
మోవిమోహితమతిష్ఠస్సాస్వకస్సాదిదంసక్తం యస్మ
శుషుద్విపాత్ స్వపితతోధన్యావయన్యాయతః॥౪॥కిం
బహునా॥ అద్యభవత్సంభావనాసంపాదితస్యానందస్య

యాసహేతిద్విరూపకోశః - ఆస్తంవిలాపలక్షణంలయంఇతఃగతః-ప్ర
పంచపవమలినిమామాలిన్యం-యస్యతత్తథాభూతే-ప్రపంచలయాధిష్ఠా
నఇతిఫలితాధః-వస్తునిస్సాత్మనిబ్రహ్మణి - మజ్జశీలినంభవతి తదాత్మ
నావకీభవతీతిఫలితాధః - తదిదంభవశ్చిత్తంకర్తృ-యద్యస్సాప్తుఃఖన
మోచయితుంశక్యంచుర్జేచం ఈషద్దుస్సుష్టిత్యాదినాభిప్రత్య
యః-యత్తమఃతమోగుణః - తేనవిమోహితాఃవికూఢాఃకృతఃమత
యఃబుద్ధయోయేహంతేతథాభూతేషు-ద్వౌష్పాదాయేహంతేద్విపాదః-
తేషుపశుషు-పశుకల్పేష్వితిభావః- అస్సాస్వపితకస్సాత్ - అజ్ఞాతహే
తోఃనిర్నిమిత్తమితిభావః-సక్తంసంక్రాంతమాసీత్-తతస్తస్మాద్వయం
న్యాయతఃయక్తివశేనధన్యాఃపుణ్యవంతః॥ ౧॥సుకృతీపుణ్యవాన్ధన్యైశ్చ
మరః-మహాత్సుకృతమంతరాకోవామహదనుగ్రహభాజనమితిభావః॥౪॥

అ॥ ప్రకారాంతరేణబృహస్పతింస్తోతి॥ అద్యేతి॥ అద్యేదాసంభవత్యుత
యాసంభావనయాసంమాననయాఅనుగ్రహేణేతియావత్ - సంపాది
తస్యకల్పితస్యఆనందస్యపరంపారంపర్యవసానభూమింఅపశ్యంతః ఆజా
నంతఃవయందేవాః - అస్త్యత్-అస్తాకందేవానా మానందాత్ భవతఃఆ
నందంఅనేకశతానిగుణాఃఅవృత్తయోయస్యసః॥౧॥గుణస్తావృత్తిశబ్దా
దిజ్యేంద్రియాముఖ్యతంతుష్పిత్వమరః - తథాభూతమాన ముపపాద
యంతీంవదంతీంప్రతిపాదయంతీమితియావత్ - భగవతీం శ్రీమతీం- శ్రు
తిం ॥ శ్రోత్రియస్యచాకాషహతస్యేతి ప్రాధమికవాక్యమారభ్య- స
వికోబృహస్పతేరానందభిత్వేతదంతామానందవల్లీసః-నవిప్రంభామ
హౌ నవిశ్వసిమః-ఆప్తవాచోప్యనుభవపరామాతాశ్చేత్కశ్చన్ద్రధీతేతి

పరంపారమపశ్యంతోవయమస్తదానందాదనేక శతగు

ణంభవదానందముపపాదయంతీంభగవతీంశ్రుతిమపినవి

ప్రంభామహౌ ॥ ఆజానతోహిరాజానఃకదాచిదాక్రా

మంతిపరానాక్రమ్యంతేచతైరితి చక్రసేమి క్రమస్సా

ర్వజనీనపవ ॥ తదపిభవదీయాజయంత్యేవనజీయంతభి

త్యైకాంత్యమనుసందధతోవయమియదపత్ర పామహౌ

భావః॥అ॥లోకస్థితిమనురుధ్యాహ ఆజానేతి జిజ్ఞసిప్రాదుర్భావభితిధా
తోఃభావేఘృష్ణగ్రీత్యయేజానమితిహాపంభవతి- జానంచజనిరేవజానమా
రభ్యఆజానం-తస్మాత్ జిజ్ఞతరాభ్యోపిదృశ్యంతభితిప్రథమాయాంతసిః-
ఎవంచఉత్పత్తిమారభ్యేత్యథః-రాజానః-కదాచిత్పరాకారిపూర్వా॥౧॥ప
రోరిపరమాశ్చనోరిత్యమరః-ఆక్రామంతిజయంతీత్యథః-కదాచితైరి
భిరాక్రమ్యంతేజీయంతభితి - చక్రస్య సేమేఽంతభాగస్యేవక్రమః
తిః-స్వభావభితియావత్ ॥ ౧॥చక్రంరథాంగంతస్యాంతేసేమస్త్రీస్యా
త్పృథిఃపుమానిత్యమరః-సార్వజనీనఃసర్వజనేషున్దః- సర్వజనేషుపా
ధురీణాభః॥అ॥ప్రాత్సహాయాగురుంప్రత్యాహ॥ తదపీతి॥ తదపిత
థాపిభవదీయాఃయుష్మత్సత్తువతిః- జయంతిఅరినభిభవంత్యేవ - నజీ
యంతేనపరిభూయంతేభితి-వికాస్త్యంతప్రసిద్ధిం॥ ౧॥పకాంతంశ్చితై

ఘృత్రిప్రసిద్ధౌ పున్నపుంసకమితిరభసః- అనుసందధానాః-ధ్యాయంత
స్సంతః-ఏకాంశమనుసందధత్య త్యేకఃపాతః - వయంఇయదేతావత్ -
అపత్రపామహేలజ్జామహే-వ్యధామహేచ-సఃకల్పమాత్రంభానమే
వ॥ని॥సంకల్పఃకర్తూనసమిత్యమరః-చిత్తస్ఫురణమితియావత్ - సాధ
నంలస్తదుద్ధరణనిమిత్తంయస్యసతథాభూతస్య-భవతఃపునఃతవశు - అ
స్త్యత్ - అస్మానువిషయే-అనుగ్రహఃదుఃఖాపనయనలక్షణఃప్రసాదఃక్షుష
తగ్రః-అతీవసుకరత్యథః - యథాహిభవతాసజాతీయాఃభవజ్జాతీ
యాఃభవార్థశాస్త్రత్యథః-మునయపవ- భూమాచరంతీతిభూమిచరాః
భూమిస్థాత్యథః - తాదీవమారోపయితుంఅరోహయితుం- త్రిశం
కుంవిశ్వామిత్రత్యజేతిభావః-దివిచరాన్స్వగ్వాసినఃభవవవర్జితఫల

వ్యధామహేచ | భవతఃపునఃసతగ్రోష్ట దనుగ్రహ
స్సంకల్పమాత్రసాధనస్య - యథాహిభవజ్జాతీయావి
వక్షామిచరాన్దివమారోపయితుందివిచరా భవమ
వరోపయితుంఅస్వాదయితుంసప్తసాగరాన్ సురాపగా
మాచమితుంవిఫలయితుంమహాస్త్రాగ్రావిష్టంభయితుంవి
శ్వంభరమపిప్రగల్భంతే-తథాశ్రుతిశతప్రతిపన్నయా
థాత్మ్యేభవతోమాహాత్మ్యేదండాపూపి కాన్యాయఘం

తుంఅవరోహయితుమిత్యథః-సురమునయోనహుషమివేతిభావః - సు
రాపగాన్అస్వాదయితుంపాతుంజహ్నుర్వధేతిభావః- సప్తసాగరాన్
అచమితుంఅగస్త్యాయథేతిభావః - మహాస్త్రాగ్రావిఫలీకర్తుంవ్యథాయ
తుం-విశ్వామిత్రయుద్ధేవసిన్ధోయథేతిభావః- విశ్వంభరంవాసుదేవమపి
విష్టంభయితుంస్తబ్ధంకర్తుం-సనత్కుమారోయథేతిభావః-వ్రగల్భంతేస
మర్థాభవంతి- తథాశ్రుతీనాంశతేనలనేకేనప్రతిపన్నంజ్ఞాతంయాథా
త్మ్యంయథాత్మత్వంయస్యతత్తథాభూతేభవతః-మాహాత్మ్యమహిమ
నివిషయే- ఘంటాఘోషశబ్దస్యలక్షణయాఘంటాఘోషసదృశోధః-
ఏవంచయథాఘంటాయాఃఘోషఃధ్వనిః సర్వైఃసేంద్రియప్రబుద్ధైః
అసందేహంశ్రూయతేతథాసర్వైఃరథావిధేః - శ్రూయమాణః-

దండాపూపికాన్వాయపవనశ్శరణంరక్షకః = దండాపూపికాన్వాయో
నామ-దండోమూషికై భక్షితభిక్షుత్వైదండగుంభితా అపూపికా ఆ
ఖుభిర్భుక్షితాఃకిమితిప్రప్తవ్యాంశవివనవర్తతభితి- తథాచదివిచరాభూ
వరయితుంభూవరాదివిచరయితుంయథాకామంకర్తుంసామధ్యేశా
లినాయుష్టకంతస్త్వదుద్ధరణసామధ్యమస్తివేత్యత్ర సందేహప్రరోహ
పవనాస్తీతిభావః || అ || వక్తవ్యముక్తాత్మాక్షీంభూతేదేవేంద్రేవిజ్ఞా
తరహస్యోగురుః ఆఖండలాదిభిస్సహసత్యలోకం ప్రతిజగామేత్యాహ
వాక్యద్వయేన||తదితి||తత్తస్మాత్-పల్లవితైస్స జాతకీసలయైః వచోభిర
లం-బహూక్తీభిఃప్రయోజనంనాస్తీతిభావః-భవతోభక్తానామస్తాకం
యద్వ్యసనంరాజ్యభ్రంశాది-తదవలోకేతద్దర్శనేవిషయేసంకల్పః

టాఘోషపవనశ్శరణం|తదలంపల్లవితైర్వచోభిరనుగృహం
ణస్వయమస్తానస్తియదిభక్తవ్యసనానవలోకన సంక
ల్పః | అథసాజాత్యాభిమానెనమర్వాససపవచనంస
త్యాపయితుమధ్యవసాయస్తదేహీయత్రగీససితత్ర నే
ష్యామహేయేనానుకంపముష్యసితేనానుకంప్యామహే

సర్వథావయంస్యస్తాత్వా నోభవచ్ఛరణేకింకరచరణేః దాశచ

నోరథః || ౧ || సంకల్పఃకర్మమానసమిత్యహరః-అస్తియదితిస్తాకానఃస్వ
యమప్రేరితభితిభావః- అనుగృహంఅనుగ్రహంకురు - అస్తదీయసా
మ్రాజ్యేనలస్తాకపునస్సంయోజయేన్యథాః - అథవాసమానాజాతిః
మునిత్వలక్షణాయస్యసంసజాతిర్దుర్వాసాఃసజాతేర్భావః సాజాత్యంత
స్తాదభిమానేనప్రేక్షా- దుర్వాససమునేవచనమేవసత్యాపయితుం
సత్యంకర్తుం-అధ్యవసాయనిశ్చయఃయది - ఇహిగచ్ఛ * ఇన్ధితావిధా
తోఃలోటిభిషీతిరూపం-యత్ప్రీసీపసినేతుమిచ్ఛసిప్రావయితుమిచ్ఛ
సీత్యథాః-తత్ప్రీనేష్యామహేయాస్యామః - యేనానుకంపముష్యసితే
నానుకంప్యామహేఅనుకంపితాభవామః - అనుగృహీతాఃక్రియామ
హేఇతియావత్-సర్వథాసర్వైఃప్రకారైర్వాయంభవతఃచరణే - స్వ
స్తాఃసమర్పితాఃఆత్మనఃకాయాయేషాంతే||౧||ఆత్మాయతోఽర్పతిర్బుధి

స్వభావోబ్రహ్మవత్కచేత్యమరః-కరచరణహస్తపాదాదివిషయేత
వాభిప్రాయఃకీదృశఃకథంభూతఇతికదాచిత్ జిజ్ఞాసాజ్ఞాతుమిచ్ఛా-నభి
తిశేషఃఅస్తికింనేత్యథః-నయదినాస్తియదిమాదృశిమద్విధేకింకరజనే॥
॥సేవకాఃకింకరాభృత్యాభిరభసః-తథేతిమంతవ్యంజ్ఞాతవ్యంఇతికృత
వ్యవసాయస్యబద్ధనిశ్చయస్యసుత్రాన్జఃఇంద్రస్య-వచసిచిత్రీయమా
ణఃచిత్రంకుర్వాణః చిత్రశిఖండిజోవాచస్వతిః ఆఖండలాదిభిస్సహఇం
ద్రాదిభిస్సమం-నత్యసంజ్ఞికఃలోకఃతంసత్యలోకంబ్రహ్మలోకంప్రతి
అభిప్రత్యే-యయా॥అ॥ పథికదేవానాంవృత్తంర్ణయకతవివసత్యలోక
సమీపమాపురిత్యాహ॥అమరాశ్చేతి॥ తమింద్రవనువర్తమానాఃఅనుగ

స్తిజిజ్ఞాసాకీకృతస్తవభిప్రాయఇతినయదికింకరజనేపి
మాదృశితథేతిమంతవ్యమితికృత వ్యవసాయస్య సుత్రా
వ్జ్ఞావచసిచిత్రీయమాణశ్చిత్రశిఖండిజ స్సమఖండ
లాదిభిస్సత్యలోకంప్రత్యే॥అమరాశ్చతమనువర్తమా
నావర్తమానాఃపథివైమానికానాందైత్యదానవ యాతు
ధానాధ్యాసితానిసద్ధచారణవిద్యాధరాద్యావసథానివి
లంఘ్య తతోపియా రాదుత్సన్నకింకరీగానచాతుర్యము
పశాంతగాంధర్వ తౌర్యమాఘర్యవసంభావితకర్తృదేవ

చ్ఛంతః ఆతపవవై మానికానాంవిమానచారిణాంపథిమార్గేవర్తమానాః
ప్రతిష్ఠమానాఃఅమరాశ్చ-దైత్యదానవయాతుధానైఃరాక్షసప్రభైః
అధ్యాసితానిఅధ్యుషితాని ఆక్రాంతానితిభావః-సిద్ధచారణవిద్యాధరా
ణాందేవయోనివిశేషాణాం-అవసథానిస్థానాని॥ని॥స్థానావసథవాస్తుచే
త్యమరః - విలంఘ్యతీలంఘ్యతతఃవిమారాత్ విశేషతోచారదేశేఅవ
స్థాయేత్యర్థః॥బృహ్మోపేకర్తృణ్యధికరణచేత్యధికరణవాచకాత్పంచమీ-
అథవాతతఃస్వీయమాగాత్ కిందిగ్గళిత్యాఅవిమారాత్ సమీపేఅవస్థా
యేత్యర్థః - ఉత్సన్నంవిసప్తం - కిన్నరీణాంకిన్నరస్త్రీణాం - గానచా
తుర్యంఅలావవై దగ్ధ్యంయస్త్రికతత్ - ఉపశాంతంఅప్రవృత్తంగాంధ
ర్వంగంధర్వసంబంధితౌర్యంఋరజాదినంబంధి - మాఖర్యంనాదోయ

స్కాతః తురీధాతోః ఋహలోన్యోదితిన్యత్ప్రత్యయః తతఃగుణం
 వాధిత్యాబాహుశ కాత్ హలిచేతిదీఘః తతఃసూర్యమితిరూపం - సూ
 ర్యంమురజాదితత్సంబంధితౌర్యమితిప్రక్రియా - అసంభావితఃఅసంపా
 తతఃకవః జేవానాంసంబంధీసమ్మదః పుంబీభవనంయన్త్రికాతః - అ
 నాశంకనీయాఅసంభావనీయాబ్రహ్మగ్నీణాంసంచారస్య సంకథాయ
 న్త్రికాతః - అగ్నిసీచాయానిరక్షాంసియేపిశాచాః - తైషాంమదిరాగం
 డూషేణమద్యనిష్ఠీవ సేనరూపితాసంయోజితా - మాషితేతిపాతే - క
 లుషితేత్యథః - యామందాకినీగంగా - తస్యాస్త్రీరేయేతరవఃతైషాం
 మందే - గూఢంఅవిదితంయథాతథా-చరంసంచారిదేవీణాంసురము
 నీనాంమండలంసమూహాయన్త్రికాతః - అతఏవఅంతఃకరణశల్యం
 హృదయకంటకమివస్థితంసగరస్యా మరావత్యాఃఉపశల్యం గ్రామాం
 తప్రదేశం॥ గ్రామాంతమువశల్యంస్యాదిత్యమరః-అలోకయంతః ప

సమ్మర్దమనాశంకనీయ బ్రహ్మగ్ని సంచార సంకథమతి నీ
 చరక్షఃపిశాచమదిరాగంఢూషమాషిత మందాకినీరీరత
 రుషండగూఢవరదేవీణా మండలమాఖండలనగిరోపశ
 ల్యమంతఃకరణశల్యమాలోకయంతః పురాహంసావతం
 సితైస్సర్వగామిభి రప్సరోజన తౌర్యక్రికాలంకృతై ర్వి
 మానై రతివాహ్యమానతయాగృహ్యమాణత త్తత్ప్రదేశే
 శసౌందర్యమగృహ్యమాణ ద్రాఘిమాణమధ్వాన మధు
 నాపద్భ్య మేవాశ్రమ్యమాణతయాగృహీత విపరీతమ

శ్యంతస్సంతఃపురాస్వగణనివాసకాలే-హంసైఃఅవతంసితైఃసంజాతా
 పీడైఃహంసభూషితైరిలియావత్ - సర్వత్రగతుంశీలంయేషాంతేస
 ర్వగామినఃతథాభూతైః - అప్సరోజనైః-ఆరప్యమాణంకరిష్యమాణం
 యతౌర్యక్రికంస్పృతగీతవాద్యానాంప్రయం॥ ౧॥ తౌర్యక్రికంస్పృతగీత
 వాద్యంనాట్యమిదం ప్రయమిత్యనురః- తేనఅలంకృతైఃమండితైఃవిమా
 నైః అతివాహ్యమానతయా సందీర్యమాణతయాలగృహ్యమాణమవిది
 తంతచతేప్రదేశాశ్చతత్తత్ప్రదేశాః - తేషాంసౌందర్యంకామనీయకరి

యస్యసతథాభూతం - ఏవమగృహ్యమాణం తనవగతం ద్రాఘిమదై
 ఘృణంయస్యసతథాభూతం - అథనాపద్భ్యంపాదాభ్యాం త్రయ్య
 మాణతయాత్ముణ్ణతయా- త్రయమాణతయేతిపారేత్రత్విత్తమానశియే
 త్యథాః- గృహీతంజ్ఞాతంతద్విపరీతంపువోత్తద్విలక్షణకామనీయకల
 తుణంవిభేదః యస్యసతథాభూతంజ్ఞాతయంభావః-విమానసంచారదశా
 యాందేవైఃపూర్వంయత్రయత్ర కామనీయకందై ఘృణంచదృప్తం నా
 భూత్ - ఇదానీంపాదసంచారదశాయాంతత్రతత్రై రేవదేవైఃపూ

తిక్రామంతఃపదేపదేక్రామ్యంతః పథిపథికజన సాధార

ణమపిత తత్ప్రభేష్యతిక్యం గూఢసంచార వశాదలభమా

నా దానవసేనాగతాగతౌదితాకకథందివతిలంఘ్యకా

ర్వస్తద్విపరీతమతీవదై ఘృణం అతీవకామనీయకంచ దృప్తమభూషితి
 బోధ్యం-అతిక్రామంతఃఅతిగచ్ఛంతః - పథిమార్గేపదేపదేప్రతిపదమిత్య
 థాఃక్రామ్యంతఃఅయస్యంతఃక్షణీంచతే రేవతేపంథానశ్చతత్ప్రథాః
 లేషులేషుమార్గేష్యత్యథాః పథికజనానాంపాంథానాంసాధారణంసు
 లభంతిక్యంతితిథేక్రియమాణంతిగ్రదానాదిలక్షణంకర్షిపి||౧|| త్ర
 మాదాతిక్యాఃథేయంతిక్యథైత్ర సాధునీత్యవరః - గూఢఃశ్రుతావిదితః
 యఃసంచారఃతద్వశాత్ - అలభమానాఃఅప్రాప్నువంతః - దానవ

జ్ఞాతీమనై రతివాహ్యమానతయాగృహ్యమాణైత్యత్రగృహ్యమాణై
 త్యతీవదవిభాగాస్తవయంవేగవశాదగృహ్యమాణతత్ప్రదేశనిమాన్
 న్నశ్యవక్రిమాదివోషతయాచూరన్త పర్వతరమ్యతావ్యామేనావిశేష
 ణగృహ్యమాణసౌందర్యమపీదానీంసమీపగతిమందిమాదివశాద్దృష్టీ
 తతిద్విపర్యయభూతాసౌందర్యమితివేరాశయమనుమమానుహే.

క్షణేతత్ప్రదేష్యితిపారేలేషులేషుప్థానేష్యత్యథాః- ఇదానీంపథి
 త్యస్యాతే గ్రీవాన్వయస్సువచః-పథిమతితపారేతుబహువచనప్రయోగ
 వై ఫల్యం- పూర్వంపథీత్యేకవచనాంతప్రయోగవిరోధశ్చ-తత్ప్రజాత్యే
 కవచనత్యకల్పనభ్యాస్వరసం - ఇంద్రాద్యసుస్మృతస్యాధ్వనవేకత్వాద
 థావిరోధశ్చ.*

సంబంధినీనాం సేనానాం గమనాగమనయోః ఉచితాగమోగ్యాకా
కానపికతిదిదపి - దివస్వగ్రాసంబంధినః కత్యాకాంధనిగారప్ర
కోష్ఠావృతప్రదేశానాంభేదాప్రభేదా - అత్రాయంవివేకఃఅవృ
తోద్వారప్రదేశఃకత్యా - అనావృతోద్వారప్రదేశోకమితి - కథం
చిత్కృప్రేణలతిలంఘ్యతిక్రమ్య || ౧ || కత్యైవకోష్ఠేహర్ష్యాదేః
కాంశ్యాంమధ్యచబంధనమిశ్యమరః - కత్యైకచ్ఛేవరత్రాయాంకాం
శ్యాంగేహప్రకోష్ఠకథినినాథగారత్నమాలా । తపోభిరపిక్యచ్రీచాం
ద్రాయనాదిభిరపిమరాపండులభం - తపోలోకస్యసత్యలోకస్యసమీ
పంఅంతికం-అపేదిరేప్రాపుః| ప్రవిష్టమాతాశ్చప్రవిశంతపవలేదేవాః
పరిహృతఃవిస్ఫుట్టఃతజస్తమసోఃగుణయోః గంధఃలేశఃతప్యానుబంధోయే

నపికత్యైభేదాగదివ స్తపోభిరపిమరాపంతుతపోలోక స
మీపమాపేదిరే । ప్రవిష్టమాతాశ్చలేపరిహృతతజ
స్తమోగంధానుబంధతయాపరిణత సత్త్వైకసారేషుత
త్రత్యవస్తుషు మహిచరాశివమహేంద్ర భోగేష్యదృ
ష్టచరంవిశేషమాలక్షయంతోవిసిష్టియైరే || అపిచ| పు
నరాత్మవిజ్ఞాననిరస్తావరణతయానిస్సీమ వికసదకృత్రిమ

షాంతేషాంభావస్తతాతయా- పరిణతఃప్రాప్తఃసత్త్వంసత్త్వగుణవప
కసారో ముఖ్యస్థిరాంశోయేషాంతే తథాభూతేషు తత్రత్యానితత్రభ
వానివస్తూనివదాధాః - తేషుమహిచరాఃభూలోకవాసినఃమహేంద్ర
స్యదేవేంద్రస్య భుజ్యంతభిభోగాఃవిషయాఃతేష్వివ- అదృష్టచరంఅ
దృష్టపూర్వం * భూతపూర్వేచరడితచరత్ప్రీత్యయః - విశేషంవైలక్ష
ణ్యంఅలక్షయంతఃవశ్యంతస్సంతః-విసిష్టియైరే-విష్టయంచత్రుః||అ|| స
త్యలోకనివాసినస్తావజ్ఞంస్వర్గిణాదృష్టైవరస్సరంహసంతోనినిదురి
త్యాహ| అపిచపునరితి| అపిచఅత్తజ్ఞానేనబ్రహ్మజ్ఞానేననిరస్తంకూరికృ
తంఅవిద్యాలక్షణం ఆవరణంతిరస్కరిణీవస్త్రంయేషాంతేషాంభావస్త
తాతయా-నిస్సీమనిర్నర్యాదంయథాతథా వికసత్ప్రకాశమానంఅకృ
త్రిమంనిత్యంజ్యోతిః| బ్రహ్మజ్యోతిర్యేషాంతేతథాభూతానాం అధికారః

పతావతాగ్రలవర్యంతంత్యయాలై నివతకతవ్యమితీశ్వరనియోగః॥ ౧॥
 ప్రక్రియాత్వధికారస్సాదిత్యమరః-సంపవమలంపాపః॥ ౧॥ మలోస్త్రీ
 పాపవిట్టిటానీత్యమరః-తస్యక్షవణాయకేవలంపాపనాశాయైవ త్తాత
 నాయేతియావత్-అనుత్తరంస్వాపేక్షయాత్మస్థాంతరరహితం శ్రేష్ఠమి
 తియావత్॥ ౧॥ శ్రేష్ఠేనుదీచ్యాంప్రలివాష్టవేచక్రివ్వనుత్తరమితరత్న
 మాలాః॥ యోగైఃయమాద్యష్టాంగయోగైః విశ్వర్యంఅశిమాదిలక్షణం
 అనుభవతాంభజతాం- సనకసనందనసనత్కుమారాదివాదయోయే
 షాంతధావిధాయోగినోధ్యానినః॥ ౧॥ యోగస్సన్నహనోపాయధ్యాన
 పంగతియక్తిష్టిత్యమరః-తేషాంసంబంధిణః-వాచః ఏషాంసంతీత్యధై
 వాచోద్వినిరితీద్విస్త్రీత్యయేవాద్విగతియూపం తేషామతివక్త్రాణాం॥

జ్యోతిషామధికారమలక్షవణాయకేవలమనుత్తరంయో
 గైశ్వర్యమనుభవతా మగ్రభవతాంసనకసనందనసన
 తుకూమారాదిమహాయోగినాం మూకేష్వివవాద్విసాం
 మూర్ఖేష్వివబుద్ధిమతామంధేష్వివచ యుష్మతామధవే
 ష్వివమహేశ్వరాణాంకీటేష్వివ సరీస్రపాణాం సరీ
 స్రపేష్వివచతుష్పదాం చతుష్పాస్త్వివమానవానాం
 మానవేష్వివమహీభృతాం మహీభృత్స్త్వివ మరుతాం

౧॥ వాచోయక్తిపటుర్వాద్విత్యమరః - మూకేషువాగ్వాప్సారరహి
 తేషుయథేత్యథః ॥ ౧॥ అనాదిమూకోధమనత్త్యమరః - బుద్ధిమతాం
 వివేకినాం * ప్రశంపాయాంమతుప్ ముగ్ధేష్వివమూఢేషుయథేత్యథః
 ౧॥ ముగ్ధస్సందరమూఢయోరిత్యమరః - చతుష్మతాంవిపులచతుష్టా
 ణాంఅంధేష్వివదృగ్రహి యథేత్యథః॥ ౧॥ కింసీసిత్తలోంఘోద్వ
 గిత్యమరః - మహేశ్వరంమహేశ్వర్యశాలినాం అధనేష్వివదరి
 త్రేషుయథేత్యథః - సర్వేశ్వరాంసర్పాణాం ॥ ౧॥ చక్రివ్యాశస్స
 రీస్రపత్త్యమరః - కీటేష్వివ కేషుయథేత్యథః - చతుష్ప
 దాంగోవ్యాహూదినాంసరీస్ర పర్వేషుయథేత్యథః - మాన
 వానాంచతుష్పాద్వివవశుమయథా - మహీభృతాంరాజ్ఞాంమా

సవేష్టివసరేషుయథేత్యథాః - మరుతాండేవానాం || ౧ || హస్తాతుపా
 నిసక్షత్రేమరుతాపవనామరావిత్యమరః - మహీభృత్స్వితరాజసుయ
 థేత్యథాః - మరుత్వతఃశంధ్రస్య || ౧ || ఇంద్రోమరుత్వాన్మఘవానిత్య
 మరః - మతుత్స్వివదేవేషుయథేత్యథాః - మరుత్వతిఇంద్రేపితథాప
 తంతీంలవజ్జయావహేళనెనముకుళితాంవికాసరహితాం || ౧ || అవజ్ఞావ
 హేళనమసూక్షణమిత్యమరః | దృశందృష్టింలవలోకయంతస్సంత్యశ్య
 ణ్ద్వంతశ్చ తేషామిత్యస్యకింసనిగృహ్లాంతీతిపద్యోత్తరగద్యస్థేనభిత్వాదిపరి
 హాసవచాంపీత్యనైనాన్వయః - యఇంద్రఃశతేనాశ్వమేదైః క్రతుభిర
 పిభగవంతమిందుశేఖరంశివంపరితోవ్యతోవయత్వా దానవానాంఅసు
 రాణాంఅమిషంభోగ్యం || ౧ || అమిషంత్యస్త్రీయాంమాంసఉతోహచేభో

మరుత్స్వివమరుత్వతోమరుత్వత్యపిపతంతీతవవజ్ఞాముకుళి
 తాందృశమవలోకయంతః - శృణ్వంతశ్చ తేషామేవహం
 తవరాకశ్శతమన్యనామామయమేవపరితోవ్యయశ్శతే
 నాశ్వమేదైరపి భగవంతమిందుశేఖరం ప్రాథమ్యా
 మాస దానవామిషంరాజ్యం వశ్యతకచేరమిషంవశు
 పాశవిమోచినాపాశువత ప్రతేన సమారాధ్యవరమా
 త్తానంసఖాసిమమేత్యనుగృహీతోపియఃపితాచభవధన

గృహస్తునీతిరత్నమాలా | స్వారాజ్యంస్వగఃపాత్రాజ్యం ప్రాథమ్యా
 యామాసవప్రే-అయమేవవరాకశుచ్చఃశతమన్యరితిప్రసిద్ధః-వశ్యం
 తీతిపశవః ప్రాణినః - తేషాంయస్సంపారలక్షణః పాశఃతస్యమోచినా
 మోచకైన-వశుపతేరినంపాశువతంతేనైవప్రతేన|| ౧ || లింగేప్రాణం
 సమాధాయ ప్రాణలింగంతుశాంభవం | సశరీరేషునఃకృత్వానకింది
 చ్చింతయేద్ధృది | సదాచారశ్చివేభక్తిలింగంజంగమపకథిః | లాంఛనే
 శరణంభక్తిభాక్త్యులమితిస్మృతం | భక్త్యులదిషట్టలాభ్యాసలక్షణని
 యమేనైత్యథాః- వరమాత్తానంపరమశివంసమారాధ్యపూజయిత్వా-
 మమమహేశ్వరస్యసఖామిత్రంఅసీతి అనుగృహీతోపి అనుకంపితోపి
 యఃకుజెరఃపితాచభవధనపాలతాంధనసంరక్షకత్వంవప్రేవృతవా

తమిమంకుఁడెరంపశ్యత॥ కింబహునావై శ్వాసరస్సగ్నిభగవతఃప్రమా
తేఁగఃపరమేష్వరస్యతత్త్వభూతాపిశరీరభూతోపి ॥ ౧౧ ॥ అత్తాయత్తోద్భవ
తిర్ముఖిస్సృజావోబ్రహ్మవత్త్వజైత్యమరఃఉమారమణం పార్వతీపతిం
ఊరతరంబహుకాలంఊపాస్యధ్యాత్వాపి - వివేకంసారాసారాకలనం
అపాస్య విఫలీకృత్య - హవ్యవాహతాం హుతవహత్వం ఆపాద్య -
దేవాశాంతిన్నహరఃఅన్నహర్తా - అస్తీతిఅత్తానంకృత్యశ్చ నిర్వర్తక
తసకలకార్యం - అభిమన్యతేఅభిజానాతి - హంతేత్యాశ్చర్యభవయోః
౧॥ హంతహర్తేనుకంపాయాంవాక్యారంభవిషయోరతిత్యమరః ॥ చ
హ్రాత్ బహుకాలాత్ ఇమాం - దేవానివపశవః దేవాఃవశవశ్శ్రుతివాని

పాలితాంవప్రే ॥ కింబహునావైతత్త్వభూతోప్యయమప్త
మూర్తైభగవతోవై శ్వాసరస్సద్వమపాస్యవివేక ము
పాస్యదిరతరంకాలముమారమణ మాసాద్య హవ్యవా
హతామన్నహరోస్తీదేవానామిగ్యభిమన్యతేకృతకృత్య
జ్ఞాత్వానం ॥ హంతదిరాదిమాం దేవమూనద్రాక్ష్య ॥
స్తో ॥ కిన్ననృష్టాంఽమనఃకిన్నభజంతేజనాశ్శివంశరణం
అభిసంధిభేద మాత్రాన్మోక్షాపాయేనబధ్యంత ఇత్యా
దిపరిహాసవచాంసి - వశ్యంతస్తరతమథావమేశ్వర్యేము
పరిత్యజంతస్సృగ్ధాదిరాజ్యమర్జుద మవత్రపానప్రదృ

తా - అద్రాక్ష్యవృప్తవంతః ॥ కిమితి॥ జనాఃమనఃదిత్తంక్షు - ననిగృ
హ్తాంతికింననిరుంధంతికిరుంధంత్యేవేత్యర్థః - తథాశివంశరణంరతుకం
సంతంభజంతేకిం - సేవంకపవేత్యర్థః - తథాపీతిశేషఃఅభిసంధేఃఫలా
కాంతాయాఃఫలలిప్సాయాఇతియావత్ - భేదమాత్రాద్భేదాదేవకా
మవశాదేవేలియావత్ - మోక్షస్యఅపాయః వ్యతిరేకఃరాహిత్యమితి
యావత్ - తేనబధ్యంతేనిబధ్యంతేతేహంకామినామేవదురవస్థేతిభా
వఃఇత్యాదీనివమాదీనిపరిహాససహితానివచాంసిసాపాలంభవచవాసీతి
భావః - శృణ్వంతస్సంతః - ఐశ్వర్యేతరతమథావంతారతస్యంపశ్యంతః -
స్వగఃస్యఅధిరాజ్యేనఅధిపత్యేనయోమదఃతంపరిత్యజంతః - అవత్రప

యాల్జయానష్టః దృష్టయః యేషాం తేతథాథూతాస్సంతః - అత్తదీ
యాత్ స్వగ్ధాధిపత్యాత్ స్వగ్ధాపాత్రాభ్యాత్ * ల్యజ్ఞోపేవంచమి।
అత్ర సత్యలోకేభిత్సాధకం అటనంసంచారః జ్యాయః శ్రేయశ్చితి మేనిరే
బుబుధిరే ॥ ఉత్తరోత్తరం శ్రేయః కేవానాకాంతతత్తతిభావః ॥ ౫ ॥
అ ॥ ఇదానీం బ్రహ్మలోక వాసినాం గురుం ప్రతిఅభిముఖాగమనసనతుక
మారసహివ ప్రావణెవణయితుమారభ తే సవద్యసగజ్యేన ॥ అథేతి ॥
అథ బ్రహ్మలోకాంతిక ప్రాప్త్యనంతరం - వనతుకమారః బ్రహ్మమాన
సపుత్రః స్వయంధియా యోగజబుభ్యాసశిష్యంశిష్యేణైః శ్రేణసహి
తమిత్యథః - సురాణాం గురుంబృహస్పతిం ఆగతం ప్రాప్తం అకథార్యని
శ్చిత్వ అమువ్యగురోః సభాజనాయ అనందనాయ ॥ ౬ ॥ అనందససభాజన

ప్తయ స్వయమాధిపత్యా దత్తదీయాదగ్రభిత్సాటనం
జ్యాయశ్చితి మేనిరే ॥ ౪ ॥ ప ॥ అథ సురగురుమాగతం సశి
వ్యం స్వయమవధార్యధియా సనతుకమారః అవగతతమ
సోమహాప్రభావానశిష్యదమువ్యసభాజనాయ శిష్యా ॥
౫ ॥ ౫ ॥ ప్రస్థితాశ్చ తేవరస్వరాజాపేషు అధర్వశిఖాప్రవ
తకతామాంగిరసాభ్యయోగరహస్యప్రవతకతామ్య
గ్యజుషోమ్యప్రభావతామవ్యసప్త్యత్యప్రశంసంతోబ్ర

ఇత్యమరః సమ్మననాయేతియావత్ - అపగతాని ప్రగతానితమాంసి అ
జ్ఞానవృత్తయోయేషాం తేతథాథూతా - అతపవమహాప్రభావః ప్ర
కృష్టచేష్టా యః భావః ॥ ౬ ॥ భావస్వతాస్వభావాభిప్రాయచేష్టాజ
న్తస్విత్యమరః మాహాత్మ్యంయేషాం తేతథావిధా - శిష్యా అశిష్యత్
అదిదేశ ॥ ౫ ॥ ప్రస్థితాశ్చితి ॥ ప్రస్థితావినిగతాః తేవ సనతుకమారశిష్యా
స్తు - వరస్వరం ఆలాపేషు సంభాషణేషు - అధర్వశిఖాయాః ఏతన్నామికా
యాః పంచరుద్రాగ్రంథః పాతిన్యాక ప్యాశ్చిదుపనిషదః ప్రవర్తకః ప్రవక్తా
అధ్యాపకత్వితీయావత్ - తస్య భావస్తత్తతాం - ఆంగిరసాప్రణీతః ఆంగిర
సత్తత్యాభ్యాసామయస్య సఃపవంవిధోయోయోగః యోగః ప్రంథః - తస్మిన్
యానిరహస్యాని గూఢాధ్ధాః తేషాం ప్రవతకక ॥ ప్రకాశకః తస్య భావస్త

తాతాం - ఎవఁ యుక్ష్మయజుశ్చ యుగ్యజుషే-యుగ్యజుషాబ్యాంఉక్ష్మ
ప్రఃవణీతః ప్రభావోమహిమాయస్యసఃతస్యభావస్తతాతామపి-స్తా
రంస్తారంఽత్రశిఖండసంతంగిరసంమునిం-బ్రహ్మణఃపుత్రంసుతం-అం
గిరసౌబ్రహ్మపుత్రత్వంవత్సవే- భగవంతంభూతాగత్యాదిజ్ఞానవంశం
తదుక్తం॥ ఉత్పత్తించవినాశంచభూతానామాగతింగతిఁవేత్తివిద్యాను
విద్యాంచభవావ్యోభగవానతీతి॥ ప్రశంసంతఃస్తువంతస్సంతః- గూఢవ
ర్యాయాంఅలింగాశ్రమే-అవధూతాశ్రమభితియావత్ - రతంతసక్తం
మహాషిఁ సంవత్తశివాచార్యంబృహస్పతేజ్యేష్ఠబ్రాతరం - తదు
క్తమాశ్రయమాహత్త్వపథతా॥ శ్లో॥ ద్వావేతావతివిఖ్యాతౌసుతావం
గిరసౌమునౌ॥ ధ్వాఘ్నవాశ్రయతోజీవసంవర్తశివసంజ్ఞకా । భారతే

హ్మపుత్రంభగవంతంతమంగిరసం ప్రశంసంతశ్చగూ
ఢవర్యారతంమహాషిఁసంవర్తశివాచార్యం మరుతా
నుగ్రహవారాణసీనిషేవణ ప్రతాద్యుపాఖ్యానేన
శంసంతశ్చసంవర్తానుజమాంగిరసంసర్వతం త్రేషుప్ర
వచనపారదర్శనప్రబంధనిర్మాణప్రతిభావ్యవహారకాశ
తైః పరిహారంతశ్చలోకాయతీకతంగ్రతీర్థకరతాప్ర
యోక్తమవకషామపిబాహ్యతంత్రప్రవర్తకపరమేశ్వర

అపిపర్వణిచైతయోరగ్రజానుజభావోవణీతః- మరుతోనామవేదప్ర
తిపాద్యకశ్చనరాజా-తస్మిన్ననుగ్రహఃయాజనలక్షణః- వారాణస్యాః
భాగ్యానిషేవణంకాశీవాసభితియావత్ - తదేవప్రతనియమఃఏతదా
దీవాంతిన్యేషాంమహిమ్నాం ఉపాఖ్యానేనకథనేనప్రశంసంతః స్తువం
తః - సంవర్తస్యసంవర్తశివాచార్యస్యఅనుజుఅవరజంతంగిరసంబృహ
స్పతించ-సర్వతంత్రేషునిఖిలసిద్ధాంతేషు॥ ౧॥ తంత్రంప్రధానేసిద్ధాం
తత్తత్సమరః- ప్రవచనంతథ్యాపనంతచ్చ పారదర్శనంతావహాకనం
తచ్చ ప్రబంధానాంగ్రంధానానిర్మాణనిర్మితిః ప్రతిభానవనోవై
షకాలినీప్రజ్ఞా- వ్యవహారఃవిజగీషుకథా-తత్రకాశలంచాతుర్యంచేత్యే
తైఃప్రశంసంతః-బాహ్యనియానితంత్రాణిఅవైదికసిద్ధాంతాఃతేషాం

ప్రవర్తకః ప్రపత్తాపరమేశ్వరః శివో విష్ణుర్భువోః - తథా క్తంపురాణేషు ||
 శ్లో॥ పాంచరాత్రం పాశుపతంతథా వైఖానసాభిధం । వెదభక్తిష్టాస
 ముద్దిశ్యకమలాపతిరుక్తవానిత్యాది । పరమేశ్వరవివక్షదశానంద్యుష్టం
 తః తస్మిన్ ఉపదేశానైనప్రదత్యనైన-లోకాయతికానాం నాస్తికానాంతం
 త్రంసిద్ధాంతః తత్త్వతీపాదకం - యద్వాతం త్రంప్రధానం ముఖ్యం - తీ
 భకం శాస్త్రం ॥ ౧ ॥ తీభకం శాస్త్రాధ్వరక్షేతోహయనారీరజస్సుచేతి
 హేమవంశః । జై నామాధ్యమికాలోకాయతికానాస్తికాస్యమూర్తిశ్యాజ
 యః - తంత్రం ప్రధానసిద్ధాంతతత్త్వమరః - తస్యకరతాప్రణేత్యత్వం
 తత్త్వయ్యుక్తంతదత్పన్నం అపకర్షంత్యూనభాషపిపిహరంతః వార
 యంతస్సంతః - సమాగమ్యసంప్రాప్త్యయథావిధివిధినతిక్రమ్య -
 స్వగురౌ సనతుమాతరతకసన్నతాః ప్రణతాశ్చ సంతః - శిష్యే స్సహస

నిదేశానోపదత్యనేన సమాగమ్యయథావిధిసన్నతాశ్చ
 స్వగురావివసహశిష్యై స్సరాచార్యం సనతుమాత
 సమీపమాన్యైరే॥౫॥ప॥ సనతుమాతేన సమాగమేగు
 రోర్నిశాన్యవృత్తావివిధాన్తదహణాః । నిశమ్యవాదే
 వ్యథచాన్యచాతురీంవిశిష్యతస్త్విన్నమరావినేమిరే॥ ౬॥

సతుమాతస్య సమీపంతి క్తం ఆన్యైరేగమయామాసుః ॥ ౫ ॥ అ॥ సన
 తుమాతసన్నిభౌ బృహస్పతియే సంజాతస్త్వననసభాజనాదికం దృ
 ష్ట్యతస్మిన్ దేవాతీవనమ్రాణ్యభూపురిత్యాహ ॥ సనదితి ॥ గురోః బృహ
 స్పతేః సమాగమే సమాగమనెవృత్తాః - వివిధాః అనేకవిధాః తాశ్చతాః
 అహణాశ్చేతి కమణధారయః - తథావిధాన్తధుపరాధ్యపచారా
 నిత్యథాః - తాః శాన్యద్భవ్యైః * నిపూర్వస్య శమాధాతోచాయుష
 జ్ఞానాథకత్వమాహమాధవః - అభిప్రాయానంతరం సనతుమాతేన
 బ్రహ్మపుత్రేణ సహ - వాదేషు ఆలాపేషు అన్యచాతురీంచాతుర్యం -
 అనుత్తరప్రశ్నకరణానాశం కోడ్ధానోత్తరప్రదానలక్షణం శిష్యశు
 త్యా - విశిష్యవిశేషాకారేణ అతిశయనెతియావత్ - తస్మిన్ గురౌ అమ
 రాదేవాః వినిమిరేన మ్రాబిభూవుః ॥ ౬ ॥ అ॥ సనతుమాతసంభావి

తఃప్రహస్యతిస్వయంబుద్ధిమానపితన్ముఖాగతప్రహ్లా సవిధవక్తవ్యత
మాప్యచ్యయథా న్యాయంతేన విస్మయజేవైస్సహ ప్రహ్లావసథంయ
యావిత్యాహ॥అంగీరసఃప్రహస్యతిరపివరమేష్టినంపితామహమివస్థితం
సనతుక-మారంమహాత్యాభక్త్యాఅనురాగేణప్రణమ్య - దేవకార్యంభం
దాద్రిప్రయోజనంనివేద్యవిజ్ఞాప్య - తేనసనతుక-మారేణపాకశాసన
మింద్రంప్రతిఅనుజ్ఞాప్యఅనుజ్ఞాందాపయిత్వా - పశ్చాత్ తేనసనతుక-
మారేణ అనుప్రజ్యఅనుప్రజనంకృత్వా గాథందృఢంపరిష్వజ్యఆశ్రివ్య
చతుర్ముఖస్యప్రహ్లాణఃఉపసర్పణేసమీపగమనైతితతఃవ్యతాంచభి
ద్ధంకతఃవ్యత్వం - ప్రహ్లాంతికంగత్వాతతైవంవక్తవ్యమిథంకతః
వ్యమితినిఖిలంకతఃవ్యతాప్రకారమపీతితాత్పర్యాభాః - ఆదిశ్యఉత్వా

౧॥ అంగీరసోపిప్రణమ్యభక్త్యామహాత్యాదరమేష్టినమి
వసనతుక-మార మావేద్యదేవకార్య మనుజ్ఞాప్యచతేన
పాకశాసన మనుప్రజ్యపరిష్వజ్య గాఢమాదిశ్యచతు
ర్ముఖోపసపకశేతికర్తవ్య తామనుగృహ్యశివేనచైత
పాతిదూతవిస్మయస్తేన విసయాతిశయా దాదృష్టిపథా
దాదధానశ్చిరస్యంజలి మాస్థాయదుహోత్తయోగమా
వతఃయోప్రణవమివతత్తదాగమోదితప్రహ్లానూక్తా

శివేనశుభానుభ్యానిచాతేతపామనపాచలమగృహ్యఅనుగ్రహంకృత్వా
విస్మయఃత్యక్తః - వినయాతిశయాత్ శిల్యబ్ధోపేనంచమీ - వినయోత్క-
మామాత్రేత్యైత్యభాః - దృష్ట్యైఃపంథాఃమార్గః - దృష్టిపథశబ్దోలక్షణ
యాద్యగ్లోచరీభవనబోధకః - తథాచఆదృష్టిపథాదిత్యస్యద్యగ్లోచరీభవ
నమారభ్యైత్యభాః - శిరసిఅంజలింయతప్రస్ఫుతిహస్తౌపాణీ ॥౨॥ పాణి
నిఘోషఃప్రస్ఫుతిస్తాయతావంజలిఃపుమానిత్యమరః - ఆదధానఃనిఘోషన్ని
త్యభాః - మహంతమధికంయోగంసంగతింఆస్థాయఆబిధ్య - యద్వా
యోగంధ్యానంఉపాయంయక్తింవా ॥ ౩॥ యోగస్సన్నహనోపాయ
ధ్యానసంగతియక్తిష్టిత్యమరః - ప్రణవమోంకారమివ ॥౪॥ ఓంకార
ప్రణవౌసమావిత్యమరః - తత్తదాగమోదితానితత్తద్వేదప్రతిపాదితా

ని॥ హిరణ్యగర్భాస్సమవర్తతా గ్రథిత్యాదీని బ్రహ్మసూక్తాని । బ్రహ్మ ప్రతిపాదకమంత్రాని త్యథాః - ఆవతరణాదసకృజ్జవన్నేవలమరై స్సహమహతాఅధికేన అవధానేన వికారేణ హిరణ్యగర్భాస్య బ్రహ్మణః ఇదం - హిరణ్యగర్భాః - ఆయతనం యజ్ఞస్థానం ॥ ౧॥ చైత్యమాయ తనంతుల్య త్యమరః - ఆససాదజగామ - మహాయత్నమంతరాకథం మహదనుగ్రహస్సిద్ధ్యతీతిభావః ॥ ౨॥ పథిగచ్ఛతాంసురాణాం పృత్యాంతమాహగచ్ఛంతఃపథీతి ॥ ౩॥ వాగితీకణ్ణభ్యణంకణాసమీపంగతైః పాప్తైః - వాద్వైవ్యాసరస్వత్యాః - వదనారవిందాత్ ముఖకమలాత్ గళితాః మృతాః బ్రహ్మద్యాః బ్రహ్మప్రతిపాదకాః యావిద్యాః వెదతదంగన్యా యమీమాంసాధర్మశాస్త్రలక్షణాః శాసాంశతేషు యే గ్రంథాః తేషు

నిసహామరైరాససాదమహతావధానేన హిరణ్యగర్భామాయతనంగచ్ఛంతఃపథి ॥ ౩॥ పాద్వైవదనారవిందగళితబ్రహ్మద్యవిద్యాశతగ్రంథగ్రంథివిభేదజాతమతుకబ్రహ్మర్షిహర్షస్తవైః - కణాభ్యణంగతైః పృత్యనిఖిలక్లేశాదిగీతాస్తదానిర్వప్తనాచవప్తరప్రణమపిస్వగంపునగాహితుం ॥ ౪॥ ౧॥ అపిచాద్రా

గ్రంథేషు యే గ్రంథయాః అప్రతిపత్తివిప్రతిపత్త్యన్యధాప్రతిపత్తయః తేషాం విభేదేన విశ్లేషనేన ॥ భిద్యతేహృదయగ్రంథిరిత్యాదౌ గ్రంథిశబ్దస్య అన్యధాప్రతిపత్తిపరత్వంతచ్చృతివ్యాఖ్యాతృభిరుక్తం - జాతముత్పన్నంతుకుకంకాశూహలంయేషాంతథావిధానాం - బ్రహ్మర్షీణాం సంబంధిభిః హర్షోత్పన్నైః స్తవైః స్తుతిభిః - తదానిరప్తానికాతానిఖిలాః క్లేశాః అవిద్యాప్రితరాగద్వేషాభినివేశలక్షణపంచక్లేశాయేషాంతేతథావిధాః దిగీశాః దేవానివప్తప్రసంఖతాబభూవుః ॥ అపగతః ప్రణః చైత్యబాధాలక్షణః యస్య సతథావిధమపిపునఃస్వగంగాహితుం అవగాఢంచ - నవప్రసాంగీచక్రూరిత్యథాః ॥ కోనామమహత్పదం ప్రాప్య తదల్పంపదమిచ్ఛతీతిభావః ॥ యద్వాకణాభ్యణంశ్రీత్రాంతికంగతైః పాప్తైః - హేవాద్వైవదన - వాద్వైవీసరస్వతీవదనైషు యస్య సఃతథాభూ

త - హేఅరవిందగళిత-వాసుదేవనాభికమలాత్పన్న-హేబ్రహ్మేష్య -
 వేదసారాయణపరాయణ॥౧॥ వేదస్తత్వంతపోబ్రహ్మేష్యమరః- విద్యా
 శ్చతుర్దశతదుక్తం ॥శ్లో॥ అంగానివేదాశ్చత్వారోమీమాంసాన్యాయవి
 స్తరః॥పురాణంధర్మశాస్త్రంచవిద్యాహ్యేతాశ్చతుర్దశేతి॥తాను- శత
 మిత్యవలక్షణం - అనైకయోగ్రంథాఃసూత్రభాష్యప్రకరణాత్మకాః॥
 శ్లో॥అల్పాక్షరమసందిగ్ధంసారవద్విశ్వతోముఖమితిసూత్రలక్షణం ॥శ్లో
 సూత్రార్థోవణ్యోతేయత్రపదైస్సూత్రానుకారిభిరితిభాష్యలక్షణం
 శ్లో॥శాస్త్రైఃదేశసంబంధంశాస్త్రకార్యాంతరైస్థితమితిప్రకరణలక్షణం
 తేషుగ్రంథయత్సగ్రంథయః । దుభేదదుబోధాఽథాః - తేషాం
 విభేదోవిశ్లేషసంబంధనిమిత్తయావత్ - తస్మిన్జాతంకుతుకంకుతూహ
 లంయస్యతస్యసంబుద్ధిః - ఇతిబ్రహ్మర్షీణాంహర్షస్తవైః - నిరస్తాఃని

యురవిదూరతవివ తేనిరస్తరజస్తమోవ్యతికరతయాని

ర్మలసత్వప్రకాశరాశిమివ నిమగ్నంకశశాంకే ప్రకా

సంఘసంఘటితమివ నిరింధనజ్వల దవిన్ధనజ్వాలాపరివ

ర్తపిండితదుగ్ధ సాగరోర్నిమిత్తమివ చిరనిపాతఘనీ

మూసితాః నిఖిలాఃక్లేశావిద్యాదయోయేషాంతే తథావిధాఃదేవాః
 నిర్వప్త్రైఃసుఖంప్రాప్తుః - అప్రణంబాధారహితమపిపునఃస్వగంగా
 హితుంగంతుంనవప్రసవ్యతవంతఇత్యధాః ॥౭॥ సప్తకర్మ్యోపతంహి
 రణ్యగర్భభవనంవణయతి॥అపిచాద్రీయూరితి॥ నిరస్తానిగతఃరజ
 స్తమసోగుణయోః వ్యతికరస్సంపకోయస్యసః తస్యభావస్తత్తాత
 యా-నిమగ్నలస్యరజస్తమోలక్షణమలరహితస్య - సత్వస్యసత్త్వగుణ
 స్య ప్రకాశాదీప్తయః * కాశ్యపీప్తావిత్యతోచ్చ్రిత్యయః - తేషాంరా
 శింపుంజమివస్థితం ॥౧॥స్యాన్నికాయఃపుంజరాశీఇత్యమరః-నిమగ్నంకాః
 కళంకరహితాః శశాంకాఃచాలచంద్రాః తపవఇష్టకాః చతుష్రోణశీ
 లావిశేషాః - తాసాంసంఘనసంఘటితంనిబద్ధమివస్థితం -నిరింధనంయ
 థాతథాజ్వలతాయఃఅవింధనఃఉదకేన్దనఃబడబానలః - తస్యజ్వాలానాం
 పరివతేనపరితోవస్థానేన - పిండితాఃఘనీభూతాఃమండతాంప్రాపి

తాత్పర్యాయావత్ - యేచుగ్ధసాగరస్యక్షీరసముద్రస్యఉష్ణయస్తరం
గాః తైర్నిర్మితంవిరచితమివస్థితం - చిరంనిపాతేన నివతతేనఘసీభూ
తఃపిండిభూతః శరచ్ఛృంప్రచంద్రికయావికీర్ణఃవ్యాప్తశ్చ యోనీహః
రఃహీమం తేనసాధితంనిర్మితమివస్థితం- ధవళతమత్వాదితిభావః। తైర్ని
క్రమఃత్రివిక్రమస్యభగవతఃసంబంధీయశ్చరణః - తస్యక్రమేణవిన్యా
సేన విధ్ధంవిస్ఫుటితంయద్విధ్యండంబ్రవత్పండం - తస్యకపాలాత్ క
టాహసద్భృశావయవాత్ - నిరగళశంనిర్నిరోధంయథాతథానిగళశంతీ
నివతంతీ యాలలకనందాగంగా - తస్యానిపాతేననివతతేనధౌతంతా
శితమివస్థితం .. విమలస్యరూపాంతరాసంపలితస్యభాస్వరస్యశుక్లభా
స్వరవణస్య ప్రభాభిర్దీప్తిభిః అపభాసితప్రకాశితః సభోవిభాగో
యస్యసతథాభూతం-అపాస్తోనిరస్తః కళంకస్యఅంకస్య అనుషంగ

భూతశరచ్ఛంప్ర చంద్రికా వికీర్ణ సీహారసారసా
ధితమివ తైర్నిక్రమచరణ క్రమావిధ్ధవిధ్యండక పా
లనిరగళశనిగళశదళకనందానిపాతధౌతమివ విమలభా
స్వరప్రభావభాసితసభోవిభాగ ముచాస్త కళంకాను
షంగతయేవ ధూమాదిమాగళపంక్రమవంకిల చరణ ప

స్సంబంధః తస్యభావస్తత్తాతయేవ। హితుత్పేత్రితూలంకారః ధూమః
ఆదిర్యేషాంతేధూమాదయః తనివమార్గస్సరణిః తస్మిన్చంద్రమణేన
ముహుర్ముహుర్గళమనైవ పంకిలాఃపంకవంతఃని || పంకఃకదళమపా
పయోరితివిశ్వః | తథావిధాశ్చరణాఃయేషాంతేతథాభూతాః యేషశు
జనాఃపశుకల్పజనాః తైరనాక్రమణీయ్యంప్రాప్తుమశక్యం | అత్రై
దంబోధ్యం - దేవయానఃపితృయాణశ్చిద్వివిధఃపంథాః - తస్యదేవ
యానస్యఅర్చిరాదిమాగళశ్చ త్యేకాసంజ్ఞా - పితృయాణస్యధూమాది
మాగళశ్చ త్యేకాసంజ్ఞా- యేతుకేవలంకమిణస్తేషాంధూమాదిమాగళ
పవ-తత్రసంవరతాంపునఃపునగళమనాగమనేభవతః - తేషాంబ్రహ్మ
లోకప్రాప్తిర్నా స్తి-యేతూపాసకాస్తేషామర్చిరాదిమాగళపవ-త
త్రగతానాంపునరావృత్తిర్నా స్తి- క్రమేణబ్రహ్మలోకప్రాప్తిశ్చభ

వతితథాచశ్రుతిః । తద్యథాధంవిదుర్యేచమేరణ్యేశ్రద్ధాతపభక్త్యుపాస
తేతేర్పిషమభిసంభవంత్యర్పిషోహరహ్నాఆపూర్యమాణపక్షమాపూర్య
మాణపక్షోద్యాకవడుదజ్జేతిమాసాంస్తా మాసేభ్యస్సంవత్సరంసంవ
త్సరాదాదిత్యమాదిత్యాచ్చంద్రమసంచంద్రమసోవిద్యుతం తత్పురుషో
మానవస్సప్సనా బ్రహ్మగమయతీత్యేషదేవయానఃపంథాభి ॥ అథయ
ఇమేగ్రామ ఇష్టేపూర్తైదక్షమిత్త్యుపాసతే తేగ్రామమభిసంభవంతి
ధామాద్రాత్రిం రాత్రేరవరపక్షమవరపక్షోద్యాక పక్షక్షణైతిమా
సాంస్తాన్తైతేసంవత్సరమభిప్రాప్నువంతి మాసేభ్యః పితౄలోకం పి
తృలోకాదాకాశమాకాశాచ్చంద్రమసమేషసోమోరాజా తద్దేవానా
మమృతందేవాభక్షయంతితప్సికాయావత్సంపాతముపిత్వాన్తే తమే
వాధ్వానంపునరావర్తంతభి ॥ అశేషాణీసమస్తానియాని భవనానిలో
కాః తేషాంసర్గాదవశేష్యంతభివశేషః అవశిష్టాస్తథాఽథాశ్చతేసా

శుజనానాక్రమణీయ మశేషభవనసర్గావశేష సారై

రివవిలక్షణే శ్శబ్దాదిభిఃపయైరుపస్కృత మనుశ్రవమ

యైఃప్రాకారైరాభ్యుదయి కోసాసనా మయైర్గోపురై

రాశ్చతైః॥ ౧ ॥ సారోబలేస్థిరాంశేచేత్యమరః-అతఏవవిలక్షణేఃప్రకృ
ష్టైః-విజాతీయైరితియావత్ । శబ్దాదిభిర్విషయైః॥ ౧ ॥ యావంశబ్దోగంధరస
స్పర్శాశ్చవిషయాఅమీభ్యశ్యమరః- ఉపస్కృతంఅలంకృతం- అనుస్మృత్య
శ్రుతియంతభివ్యవస్థాః వేదాః తన్మయైఃతద్వికారైఃప్రాకారైస్సా
తైః॥ ౧ ॥ ప్రాకారోవరణస్సలభ్యమరః- అభ్యుదయః అన్న బ్రహ్మవ
ర్షసాదిలాభఃప్రయోజనంయాసాంతాః అభ్యుదయికాః యాఉపాస
నాః విజాతీయప్రత్యయానంతరితసజాతీయప్రత్యయప్రవాహాఃకాః-
తన్మయైర్గోపురైః॥ ౧ ॥ పురద్వారంతుగోపురమిత్యమరః - ఆత్మనఃబ్రహ్మ
ణోయాఉపాసనాః విజాతీయప్రత్యయానంతరితసజాతీయప్రత్యయ
ప్రవాహాఃతన్మయాభిఃతన్వయాపాభిః కత్యైభిః మార్త్యప్రకోపప్ర
దేవైః॥ ౧ ॥ కత్యైప్రవోష్ఠేహర్ష్యాదేరిత్యమరః- ప్రణవఃపంకారఃతన్మ

యోనతత్త్వరూపేణ॥ని॥ఓంకారప్రణవోనమావిత్యమరః- ఆస్థానమంట
పేససభామంటపేసచ॥ని॥సభాసమితిసంసదః- ఆస్థానీక్లిబమాస్థానమి
త్యమరః॥పరిశోభితంసర్వతఃప్రకాశితం॥అత్రేదమవధేయంఉపాసనా
నామ విజాతీయజ్ఞానవ్యవహితసజాతీయజ్ఞానధారా॥సామాన్యతఉపా
సనాద్వివిధాః- ఆభ్యుదయికోపాసనాత్ప్రేపాసనాభేదాత్॥తతాద్రితి
పురుషోపాసనాక్షిపురుషోపాసనాదయఃఆభ్యుదయికోపాసనాః॥ దహ
రోపాసనాశాంఢిల్యోపాసనాదయఃఅన్యోపాసనాత్తతి॥ నిజనిజానాం
స్వస్వానాంకార్యాణాం నివేదనావసరంవిజ్ఞాపనాసమయం ప్రతీక్షం
తేఅన్విచ్ఛంతీతిప్రతీక్షిణఃయతఃక్షణోకానామధికారిణః అధికారిపురు
షాఃతైఃకారితఃఅనుష్ఠాపితిసంస్తుదన్సుంబాధఃయేషుతాతథావిధాః-

రాత్ప్రేపాసనామయీభిఃకత్యైభిఃప్రణవమయేనచాస్థానమం

టపేనపరిశోభితంజనజకార్యనివేదనావసరప్రతీక్షితత్త

క్షణోకాధికారికారితసంస్తుదన్బహిర్ద్వార వితడికాభా

గ మాగంతుకగంధర్వకిన్నరాప్సరస్సమారబ్ధ తౌర్యత్రి

కమాఖర్యపూరితప్రథమకత్య మనభిసంధిమతగ్ మ

యోగనిమలకర్తృండిబృందపరి కర్తృతద్వితీయకత్య మ

బహిర్ద్వారాణాంవెడికానాం॥ని॥ ద్వారమాత్రేపిగోపురమిత్యమరః

భాగాఃప్రదేశాఃయస్యతత్-ఆగంతవఎవాగంతుకాఃగృహగతాః॥ ని॥

స్వాదావేశికఆగంతురిత్యమరః॥ యేగంధర్వాశ్చకిన్నరాశ్చఅప్సరసశ్చ

తాః- తాభిస్సమారబ్ధస్య తౌర్యత్రికస్యస్మత్కితవాద్యత్రయస్య య

న్యైఖర్యం అనురణనన్దనః తేనపూరితాభరితాప్రథమకత్య ప్రథమ

హర్త్యప్రకోష్ఠభాగోయస్యతత్తథాభూతం॥ ని॥ కత్యైప్రకోష్ఠేహ

ర్త్యాదేరిత్యమరః॥అభిసంధిఃఫలేచ్ఛాయేషాంతేఅభిసంధిమంతః- తెన

భవంతీత్యభిసంధిమంతః - తెచతే కమైవయోగఃతేనగర్తృలాః శు

ద్ధాంతఃకరణాః యేకర్తృండిమోభిక్షవః॥ ని॥ భిక్షుఃపరివ్రాటగర్తృండి

త్యమరః- తెషాంబృందేనసమూహేనపరికర్తృతాపరిమండితాద్వితీయక

త్యైద్వితీయప్రకోష్ఠభాగోయస్యతత్ ॥ అతిత్యంతంగహనందుఃఖం

అభ్యాసకాలేయేషాంతానిఅతిగహనాని॥౧॥గహనంవనదుఃఖయోరితినా
నాథారత్నమాలా-అథవాఅతిగహనానిదుఃఖకరాణిమరవగాహనీతితా
త్పర్యతత్తత్తథః - న్యాయశ్చసాంఖ్యంచయోగశ్చతేఅదయోయేషాం
తాని-యానిదర్శనానిశాస్త్రాణి॥ ౧॥ దర్శనందర్పణస్వవృత్తాస్త్రబుద్ధ్య
క్షిదృష్టిష్టితినానాథారత్నమాలా॥ తేషుయానితత్వానిపరమాథ్వాన్వి
ధాంతాః-తేషామవమర్శోభావసంపర్యాలోచనమితియావత్ - తస్మిన్
యద్వ్యసనంవిఫలోద్యమః॥ ౧॥ వ్యసనంత్వశుభేశక్తావిపత్తైనిష్ఫలోద్య
మభితినానాథారత్నమాలా- తేనకర్మితాఃక్షేత్రప్రాప్తాఃకణాదశ్చక
పిలశ్చపతంజలిశ్చతపవ ప్రముఖాః ప్రభృతయోయేషాంతేతథావిధాః-
యేవిద్వాంసః-తేషాముద్దామాఃశ్రేష్ఠాఃయాజుకథాఃవిజగీషుకథాః-

గహనన్యాయసాంఖ్యయోగాదిదర్శనతత్వావమర్శవ్య
సనకర్మితకణాదకపిలపతంజలిప్రముఖవిద్వదుద్దామజు
కథా ఘోషభూషితతృతీయకత్య మతివిచిత్రతరత్ర
యీశిఖరోపపాదితోపాసనాభేదవాసనాసనాథముని
యాథదర్శితాశ్చర్యశుర్యకత్య మతిరహస్య వైశ్వాన
రదహరాదివిద్వాపరివయా నవద్యమహర్షి దర్శితో

తాసాంఘోషేణకలకలేనభూషితా అలంకృతాతృతీయకత్యోయస్య
తత్॥అతివిచిత్రతరాః అత్యంతపరస్పరవిలక్షణాః యాస్త్రయీశిఖరై
ర్వేదాంతైరుపపాదితాఃప్రతిపాదితాఃఉపాసనాస్తాసాంభేదాఃప్రకా
రాః తేషాంవాసనయాసంసారరేణ సనాథానిసహితానియాని మునీ
నాంయూథానిసంఘాః-తైర్దర్శితంఆశ్చర్యంయస్యాం॥ ౧॥ విష్ణయోద్భు
తమాశ్చర్యమిత్యమరః- తథావిధాతురీయాచతుర్థీకత్యోగృహప్రకోశ
భాగోయస్యతత్॥౧॥ కత్యోకచ్ఛేవరత్రాయాంకాంచ్యాంగేహప్రకో
ష్ఠకభితినానాథారత్నమాలా ॥ అతిరహస్యానిఅతిగోప్యానిప్రకాశనీ
యాభితియావత్ - యాః దహరవైశ్వానరౌ ఆదీయాసాంతాస్తథావి
ధాః విద్వాఉపాసనాః - తాసాంపరిచయేన దృఢాభ్యాసేన అనవ
ద్యానిర్దుష్టాః యేమహర్షయఃతైర్దర్శితాయే ఉపాసనానాంవిభిన్నదిద

నంతరితైకజాతీయదిధారాలక్షణానాంప్రపంచావిస్తృతయః స్తోమా
 వాయస్యాంసా॥ ౧॥ ప్రపంచోవిస్తృతౌస్తోమేరచనాయాంవిపర్యయశ్చి
 నానాధారత్నమాలాతథాభూతాపంచమికత్యాయస్యతత్ - అత్ర
 డహరోపాసనానామ ॥ అథయదిదమస్మిన్ బ్రహ్మపురశ్చ త్యాదిశ్రుతిసి
 ధావైశ్వానరోపాసనాతు॥ ఏషవై సుతేజాత్యావై శ్వానరోయంత్య
 మాత్మానముపాస్సుఇతిఛాందోగ్యశ్రుతిసిద్ధా । కత్యౌశబ్జశ్శుద్ధాంతశబ్జ
 పర్యాయోప్యస్తీ॥ ౧॥ కత్యౌంతరేపిశుద్ధాంతశబ్దమరాఛ్యేతివివేకః॥ అతి
 నూరంవిస్ఫుష్టాఃత్యక్తాయై-అనుశ్రవేనవేదేనప్రక్తాయనుశ్రవికాః-తేచ
 తేవిషయాఃతపవామిషాఃభోగ్యవస్తూని॥ ౧॥ ఆమిషంత్యస్త్రీయాంమాం
 సఉత్తో-చేభోగ్యవస్తూనినానాధారత్నమాలా । తేషురిరంసా- రం
 తుంక్రీడితుమిచ్ఛాదిరంసాసాచ-గంధస్పృశ్యఃసచ-తాయైస్తే॥ ౧ ॥ గం

పాసనాప్రపంచపంచమకత్య మతిహూరవిస్ఫుష్టానుశ్ర
 వికవిషయామిష రిరంసాగంధపరమహంసా వతంసిశష
 ప్తకత్య మతిచాతుర్యపర్యవస్థాపితానుశ్రవ తాత్పర్యప
 ర్యాలోచనాపరీతవిపరీతాన్వయ శంకాకళంకనిరంకుశ
 కుశలజనాలంకృతసప్తమకత్యౌ ప్రసంఖ్యాసవరాసం

ధోగంధకసంబంధామోదలేకస్త్రయేషుచేతినానాధారత్నమాలా । వివి
 థాయేపరమహంసాస్సన్యాసినః॥ ౧॥ హంసఃపరమహంసశ్చకుటీచకబ
 హూదకా! ఇతిసన్యాసికథాయాంసూతసహితావచనాత్తై రవతం
 సితాలలంకృతాషష్ఠీకత్యాయస్యతత్॥ అతిచాతుర్యేణఅతికాశలేనపర్య
 వస్థాపితంసునిష్కర్మస్యనిరోధం యదనుశ్రవానాంవేదానాం తాత్ప
 ర్యంఅభిప్రాయః-బ్రహ్మపరత్వమితియావత్ - తస్యపర్యాలోచనయా
 పరిభావనయాఅనుసంధానేనేతియావత్ - అపసేతాసంత్యాజితాయా-
 విపరీతఃవ్యత్యస్తః యఃఅన్వయః శ్రుతపదానాంయోజనాసచ శంకా
 సందేహస్సాచ తేషమకళంకా - యైస్తేతథావిధాయేనిరంకుశాన్నిరో
 థాఃకుశలాశ్చతురాశ్చజనాః-తై రలంకృతాసప్తమికత్యాయస్యతత్
 ప్రసంఖ్యాసేర్వికల్పకసమాధౌప్రకృతిపురుషవివేకసాక్షాత్కారేవా

ప్రసంఖ్యానైవ్యత్ర సీదస్యేతిపాతంజలనూ త్రే తద్వ్యాఖ్యాతృభిః ప్ర
సంఖ్యానపదస్యపతదధాక త్వాభిధానాత్ - పరాః ఆసక్తాః యే అసంఖ్యా
స్సంఖ్యారహితాః భృగ్వంగిరోవసిష్ఠాదయోగరిష్ఠాశ్చేష్ఠా ఆధికారికా
మునయః - తేషాం మండలేన సమూహేన॥౧॥ పూగో వితానం క్రకరోమం
డలందక్రవాళకమిత్యమరః - మండితః భూషితః అస్థానమంటపస్సభా
మంటపోయస్యతత్ ॥౧॥ సభాసమితిసంసదః - అస్థానీ క్లిబమాస్థానమిత్య
మరః ॥ విపదాం సంకర్షణాగ్నిబాధాదీనాం అపదంతినాస్పదం -
వాచామగోచరంతవిషయం - అర్వాచామథమానాం అనాశంకనీయ
మసంఖావనీయం - ఆచారస్సత్సంప్రదాయానువర్తనం తదేవతన్మా
త్రంశరణం రక్షిత్యయేషాం తే త్రైకేవలమాచారనిపుణైరిత్యర్థః ॥౧॥ శర

భృభృగ్వంగిరోవసిష్ఠాదిగరిష్ఠాధికారికమునిమండల మం
డితాస్థానమంటప మపదం విపదా మగోచరం వాచామ
నాశంకనీయమర్వాచా మగమ్యమాచారోమాత్రశర
ణై రసాధ్యమధ్వరై రలభ్యమధికై రపితపోవిపాకై ర్ద
రారోహం మహాదాన్తే దురవగాహమాహ వసాహ
నైరసంఖావనీయం మనసాపి ప్షాయం భువంభవనం ॥౨॥

ణంగృహరక్షితో ర్రిత్యమరః - అగమ్యంత ప్రాప్యం - అధ్వరైః యజ్ఞైః
అసాధ్యం సంపాదయితుమశక్యమిత్యర్థః ॥౧॥ యజ్ఞస్సవోధ్వరోయాగ
ఇత్యమరః - అధికైః తపసాం కృత్యచాం ద్రా యణాదీనాం విపాకై రప్య
లభ్యం లబ్ధుమశక్యం - మహాదాన్తైః భూదానాదిభిః దురారోహం దుఃఖ
న ఆరోఘంశక్యం - ఆహవాయుద్ధాని॥౨॥ సంక్రామాభ్యాగమాహవా
ఇత్యమరః - తేషు యాని సాహసా బహుప్రకారాదంతోపాయాస్తైః॥౩॥
సాహసంతుదమోదండభేదైత్యమరః - దురవగాహం ప్రవేశానహం మన
సాసంకల్పవికల్పాత్త కేనాపి అంతః కరణవిశేషేణ అసంభావనీయమిద
మిథమితి తేనామశక్యమిత్యర్థః - స్వయంభువశ్చతురాననస్యేదంత
త్సంబంధి - భవనం సర్వ - అవిదూరతః నాతిదూరేవ * సప్తమ్యాత్మసిః -
అద్రాక్షుః దదృశుః - గురావనుకూలేకస్యకిందుడు - రమితీతావః ॥౪॥

అ॥ బ్రహ్మలోకం ప్రవిశతాం దేవతానాంతతాతానే సంపన్నం వృత్తం వ
 ణాయతి ॥ స్వాధ్యాయేతి ॥ స్వాధ్యాయానాం వేదానాం అధ్యయనం
 పారాయణం - అథవా స్వాధ్యాయేజపే అధ్యయనేవ ఆదృత ఆద
 రవానిత్యర్థః ॥ ౧॥ స్వాధ్యాయస్వాజ్ఞప్తస్మత్కేత్యమరః - తస్మిన్నా
 దృతేన ఆదరం కుర్వతా * కర్తరిక్తః - విధినా విశ్వస్య జాదృష్ట్యాపినైతే
 కాపి ॥ ౧॥ దృష్టిజ్ఞానైశ్చైదర్శనశ్చ త్యమరః - నాలోకితాః సవృష్టాః - ప్రత్యు
 త్తకించేత్యర్థః ॥ సవేయేభుజ్యంతే ఇతిభోగాః విషయాః తేషు విము
 ఖైః పరాఙ్ముఖైః సభ్యైః సామూజికైః ॥ ౧॥ సఖాసదస్సఖాస్తారాస్సఖ్యా
 స్సామాజికాశ్చ తే ఇత్యమరః - దూరతః దూరాత్ ఉత్సారితాః నిష్కాసి
 తాః శిశో నృత్యంత్యంత్యంతం కుర్వంత్యస్సురసుభ్రువః పరమసురస్త్రియస్త
 ఆనందస్య ఉత్కృష్టసుఖస్య ఏకపదేముఖ్యస్థానే తత్రాపి బ్రహ్మలోకే
 ప॥ స్వాధ్యాయాధ్యయనాదృతేన విధినా దృష్ట్యాపినాలో
 కితాస్సభ్యైః ప్రత్యుతసర్వభోగవిముఖైరుత్సారితాదూ
 రతః । నృత్యంత్యస్సురసుభ్రువః పరమసురస్త్రియస్త
 మానసీమానందైకపదేపితా మునికలా కాశల్యవైఫల్య
 తః ॥ ౧॥ అపిచ ॥ పాక్రికారగోపురవిహారవితరీకానాం

పి-కలాయాం స్వాభ్యస్తవిద్యాయాం కాశల్యస్య చాతుర్యస్యవైఫల్యత
 నిష్ఫలత్వాత్ - మానసీమనస్సుంబంధినీం వ్యథాంబాధాం మనోరోగః
 తియావత్ - అధుఃకధురిత్యర్థః ॥ ౧॥ అ॥ బ్రహ్మలోకభవనమేవ పునర

శిశో నృత్యంత్యత్యాది-ఆనందైకపదేపి - ఆనందస్యైకస్యైవ స్థానభ
 తెపి-మఃఖాసంభిన్నైవీత్యర్థః - తత్ర ధామనిబ్రహ్మభవనెనృత్యం
 స్సురసుభ్రువః పరంసురసుందర్యః కేవలం-వ్యథాపదురితసార్వజనీనో
 మన్వయఘంటాపథః - వ్యాఖ్యానాంతరేత్వపితృస్వస్థానత్యాగః -
 స్యసముచ్చయార్థాకత్వే సముచ్చేతవ్యదౌర్లభ్యం - దేవలోకాదా
 ధాహేతువిరహాత్ - విరోధార్థాకత్వేత్వస్యతేనైవపదేనసాన్నిధ్య
 చితం-యేనవిరోధస్సుటముచ్యత-నచహతత్రేతిధామనీతివాదదం
 టంవిరోధంవక్తీత్యాదికమనసూయభివృద్ధావసీయం ॥

ణయతి॥ అపిచేతి ॥ యత్ర భవనే ప్రాకారాణాం సాలానాం గోపురా
 ణాం ద్వారాణాం ॥ ౧॥ ద్వారమాశ్రేతు గోపురమిత్యమరః - విహారా
 థాం యావితదికాః వెదికాః తాసాం ॥ ౨॥ స్యాద్వితదికస్తు వెదికేత్యమ
 రః - మూలేషు మూలప్రదేశేషు హరిసీలశిలానాం ఇంద్రసీలమణీనాం
 విభంగాః ఖండాః - చిరాత్ బహుకాలమారభ్యసక్తాః - యుగాంతే ప్రళ
 యవిశేషే యోధామస్య సంతానః సంకషణముఖాగ్నిధూమసంఘః
 తేన సంఘటితాః సంప్రాప్తాః - సాంక్రాంతివిరళాః - యమపీవిలే
 పాః కజ్జలవిలిప్తయః - తత్తవజయంతి అతిశయేన వత్సం తే - దీపాపరిదేశవి
 న్యస్తసుధాచూణావిలిప్తశరావాహ్నిభాగే యథాదీపాగ్రధూమమపీ
 సంక్రాంతయస్తథేతి భావః ॥ ౯॥ తమితి తమాలయం బ్రహ్మసదనం ప్రవిశ
 న్తః ప్రవేశంకుర్వాణః - నిజరాజదేవాః - ననుశబ్దస్సంబోధనే - ప్రాంతః

మూలేషు యత్ర హరిసీలశిలావిభంగాః | లగ్నాశ్చిరాది
 వజయంతి యుగాంతధూమసంతాన సంఘటితపాండ్ర
 మపీవిలేపాః ॥ ౯॥ ౧॥ ప్రవేశంతశ్చ తమాలయం నను
 ప్రాంతరాగతస్య పురుషా త నామ్నో దివస్సతేః కత
 మః పురందరో నామాయమితి పృచ్ఛమానా దౌవారికై

ఆగతస్య ఆయాతస్య పురుషా తత్తతినామధేయం యస్య తథా భూతస్య
 శ్లోదివస్సతేః స్వర్గాధిపతేః నిర్ధారణేషష్ఠీ - జాత్యేకవచనం - ఏవంచ స్వ
 ర్గాధిపతీనాం మధ్యతిత్వథాః పురందర ఇతినామప్రసిద్ధః అయం పరిదృశ్య
 మానః కతమః కిం సంఖ్యాపూరక ఇతి దౌవారికైః పృచ్ఛమానాః అను
 యుజ్యమానాస్తంతః - అంతః బలవదత్యంతం బలజ్జిరేలజ్జామాపురిత్య

శ్లోదివస్సతేరిత్యత్ర నిర్ధారణేషష్ఠీ నయుజ్యతే - నిర్ధారణమాణస్య పా
 తరాగతేష్వఘటకత్వాత్ - ప్రాంతరయమితి కాలభేదనూచనేన తన్నిర్ణ
 యాత్ - విశేష్యాంశమాత్రఘటకత్వవివక్షాయాద్విపదాం ప్రాగ్జినాం
 గావం పుణ్యాతిత్యాద్యాపాదకత్వాత్ - ఏకదా దివస్సతీసముతాయస్య
 చాసంభవాత్ - సంభవేషి పురుషా త నామకత్వోక్త్యనౌచిత్యాత్ - ప్ర
 ప్తః పురందర నామ గృహ్లాతః క్రిందిత్యక్తి నామ భేద ఇతి తాత్పర్యావగమాత్
 జాత్యేకత్వవరోక్తవత్ప్రదర్శనాచ్చ - అతస్తదుచితం దాధ్యాహారాదినై
 వాస్వయస్సుధీర్భిరూహ్యః ॥

ధాః॥అ॥దేవానేవసదసంప్రశతఃపునర్వణాయతి॥గచ్ఛతామితి॥అం
తఃభవనాంతరప్రదేశం-గచ్ఛతాంగమనంకుర్వతాం-ఎహందేవానాం
మలీమసాంమలినాం॥ని॥మలీమసంతుమలినమిత్యమరః - గతిందశాం ॥
ని॥గతిమాణేదశాయాంచేతివిశ్వః - ఆలత్యదృష్ట్యా-అధిగంతుంఅవ
శ్యంప్రాప్తం యోగ్యాధిగంతవ్యోబ్రహ్మలోకః-తస్యాధిగమేనప్రా
ప్త్యాసర్వతస్సర్వప్రకారైః సర్వృతాఃసుఖతాః మహామయః - బ్ర
హ్మలూకనాసినశ్చతిశేషః - లఘూఃశ్చత్యాశ్చర్యేభాదేచనిపాతః- కతి
చిత్ కేచిత్ వయమమిహందేవానాంసామిష్యస్యసమీపవర్తనస్య -
సాయుజ్యస్యతాదాత్మ్యస్య-సారూప్యస్యసమానరూపత్వస్య-సాలోక్య

ర్నిజా-రాబలవదంతలలజ్జిరే ॥ అపిచగచ్ఛతామంతరే
షామాలత్యగతిం మలీమసా మధిగంతవ్యాధిగమేన ని
ర్వృతాస్సర్వతోపిమహామయఃకతిచి దతిదిరంతాల
మఘోఖలువయమనిమిషాణాం సామీప్యసారూప్య
పాయుజ్యసాలోక్యసిద్ధిమాశంసమానానా నావిధాత
పాంసివృథాచక్రమేతివిగహమాణా స్వమాత్మానం
లజ్జితానమరాన్భూయోపిలజ్జయాంచక్రీరే | అథభగ
వానాంగీరసోదేవర్షిభిఃపరిష్వజ్యమానఃపదేపదేనారదా

స్యసలోకతాయాఃసిద్ధింప్రాప్తిం-ఆశంసమానాశ్చచ్ఛంతస్సంతః- అతి
చిరకాలంబహుకాలంపివిధానిఅనేకవిధాని తపాంసికృత్రచాంద్రాయ
ణాదీని వృథానిష్ప్రమయోజనం కర్మభూమినివాసదశాయామితిభా
వఃచక్రమకృతవంతః-ఇతిస్వమాత్మానంబుద్ధిం॥ని॥ఆత్మాయతోద్ధృతిర్బు
ద్ధిస్స్వభావోబ్రహ్మవత్కార్యమరః - విగహమాణాఃవినిందంతస్సం
తఃలజ్జితానంజాతలజ్జాఅమరాభూయోపిలజ్జయాంచక్రీరేత్రా
పయామామరిత్యధాః ॥అ॥ బ్రహ్మలోకవాసిభిస్సబహుమానంనీతోబృ
హస్పతిఃభద్రాసనస్థంబ్రహ్మణందృష్ట్యాకిందిద్వక్షుమారభతేత్యాహ
అథతి ॥ అథాలయప్రవేశానంతరంనారదాదిభిఃసరసిభిః - పదేపదే
ప్రతిపదంస్త్రాయమానఃప్రశస్యమానః-పతంజలిప్రముఖైఃవిద్వద్భిఃపండి

తేః ప్రత్యుద్గమ్యమానః అభిగమ్యమానః - సిద్ధవిద్యాధరైః అభివంద్యమా
నః నవ్యమానః - పరమేశాశ్చ ర్యేణ విప్రయేన నిర్భరైః పరిపూజైః దేవైః
పరివృతః - భగవానాంగీరసా బృహస్పతిః పరమేష్ఠినః అక్షభృత్యైః స్స బ
హుమానం యథాతథా ఆనీయమానస్సక - పరస్పరస్య యోగవియోగా
భ్యాం సంక్షేపవిక్షేపభ్యాం పరిణమంతస్సముద్భవంతః భేదాః ప్రకారాః
యేహంతేతథా విదైః - ప్రకృతేః మహాసుషుప్తిసామికాయాః - గుణైః
సత్వరజస్తమోభిరవస్థితైః ఉచ్చావచైః అనేకవిధైః || ౧ || ఉచ్చావచం నైక
భేదమిత్యమరః - మణిభిః వజ్రాదిభిరుపరంజితం - ఉపరిభద్రాసనస్యాప
రిభాగే ఆస్తీణాం పరిస్తీణాం యత్ హంసతూలికాతల్పం హంసతూలి
కయా విరచితా శయ్యోగ్యథః || ౧ || తల్పం శయ్యాట్టదారేష్విగ్యమరః - త

దిభిః ప్రత్యుద్గమ్యమానో విద్వద్భిః పతంజలిప్రముఖై రభి
వాద్యమానసిద్ధవిద్యాధరై రానీయమానస్స బహుమా
నమాక్షభృత్యైః పరమేష్ఠినః పరివృతో దేవైః పరమాశ్చ
ర్యభిభావైః ప్రకృతిగుణై రివ పరస్పరయోగవియోగప
రిణమద్భేదైరుచ్చావచైః మణిభిరుపరంజితముక్షర్యా
స్తీణాం హంసతూలికాతల్పకల్పితమహామూర్తాపబ
హు మహింసాన్యశంస్యకోమళిమావజితశమదమా
భోగమంతఃకరణమివ మహాయోగినాం తాళవృంతచా

స్త్రికాకల్పితః నిక్షిప్తః మహాహాః శ్లోఘ్యః ఉపబహాః ఉపధానం యస్త్రికా
తత్ || ౧ || ఉపధానం తూపబహాశ్శయ్యా యాంశయనీయవదిత్యమరః | అ
తపవలహింసా అద్రోహః నృశంసోఘాతుకో నభవతీత్యనృవంసః తస్య
భావ ఆనృశంస్యం అఘాతుకత్వమిత్యథః || ౧ || నృశంసోఘాతుకః క్రూర
ఇత్యమరః - తయోః కోమలిమా ఉపచయేన ఆవజితః శమదమయోః
అంతరింద్రియబహిరింద్రియనిగ్రహయో రాభోగః పూర్ణతాయస్త్రికా
తత్తథా || ౧ || ఆభోగోపూర్ణతాయత్నా వితినా నాథారత్నమాలా - మ
హాయోగినాం యోగీశ్వరాణామంతఃకరణమివస్థితం - తాళవృంతం వ్య
జనం చామరః తాంబూలకరండుః తాంబూలభాజనం - కళాచికాచవికాత

నిష్ఠివనోపయోగిపాత్రవిశేషః - తదాదిభిరుపచారేసేవాయాంచతు
 రాః యేవరవణీశీజనాః(స్త్రీ)జనాఃత్రైస్యస్తానిషిప్తాఃయేవామహస్తాః-
 తైర్వైష్ణితతయాపరివృతతయా - వ్యాకోచాఃవికచాః- అష్టసంఖ్యాకా
 నిదళానియస్యసతధాభూతఃఅత్తాస్వభావోయస్యాస్తధావిధాం - క
 మలాసనతాంవ్యంజయదివలభీవ్యక్తంతుర్వదివస్థితం- తిస్యభిఃభంగీభిఃఅ
 రోహణరూపప్రకారైః ||౧|| భంగీప్రకారేతుంగస్తుతైలపున్నాగయోర
 రపీతినానార్థరత్నమాలా సాపానైరితియావత్ - సమున్నతతయాఉ
 చ్చతయాత్రివగ్గం ధమకాకామాన్థశ్రీతయంతితంతలతిక్రాంతమి
 వస్థితం||౧|| త్రివర్గోధమకామాన్థేశ్వతుర్వగ్గస్సమోక్షకైరిత్యమ
 రః-సర్వతఃభద్రంమంగళంభజతాయస్తాదితితత్తథా - భద్రాసం

మరతాంబూలకరండకళాదికా ద్యుపచారదతురవరవ
 వణీశీజనస్యస్తవామహస్తవైష్ణితతయా వ్యాకోచాష్ట
 దళాత్తికాంవ్యంజయదివ కమలాసనతాం త్రిభంగీస
 మున్నతతయాత్రివర్గాతీతమివ సర్వతోభద్రంభద్రా
 శనమధితిష్ఠంతం సమసమయసముద్యదాదిత్య సహ
 ప్రభాస్వరై రకేకంమపిద్యుదనలరూప చతుష్టైజస్స
 ముత్తంభనాయేవచతుర్దిక్షునిజితానైస్తైబోధి రవ
 లుంపంతమివదివ్యమపిచతుర్దిక్షౌకసాం సంతతవ్యవ

సిహస్రసనమిత్యర్థః||౧|| నృపాససంతుయద్భద్రాససంసిహస్రససంతుతది
 త్యమరః - అధితిష్ఠంతండపవిశంతంఅధిశీజ్ఞాసాంకర్తైశికర్మత్వం -
 సమసమయేషకకాలేశముద్యతాం సముద్భవతాం అదిత్యానాం సహ
 ప్రేణైవభాస్వరైఃప్రకారైః - అరేకంమపిద్యుదనలరూపాణాంమా
 ర్యచంద్రతటిదగ్గిస్వరూపాణాంచతుర్థాంతేజసాంసముత్తంభనాయ
 ముత్తంభనాయేవచతుర్దిక్షునిజితానైఃనిర్దచ్చభిః - తేజోభిఃముఖిదీప్తి
 భిః దివౌకసాందేవానాందివ్యంఅభౌమంచతురపితవలుంపతం ముకుళ
 యంతమివస్థితం శ్లో సంతతంసదావ్యవహారేఉచ్చారణేసంసక్తైః ప్ర
 శ్లోసంతతేతి||సంతతవ్యవహారేషుసంసక్తాస్సన్నితతయాశ్రూయమా

యశ్చత్వారోవాత్రిచతురాఃఆగమాక్షరాఃసంయుక్తవర్ణాభివ్యర్థః తే
 షుప్రేక్షణీయాదంతచంద్రికాదంతప్రభాతయాపరిహృతం - సం
 పారఃజననమరణప్రవాహపవశార్వరంతమః-యేషాంతేతథావిదైః॥౧॥
 శార్వరంతస్వంధతమసేఘాతుకేభేద్యలింగకమిత్యమరః - ఆయతాఃదీ
 ఘాఃఅపాంగాఃనైత్రాంతావరింగంత్యఃప్రవహంత్యఃకరుణాయాః
 కృపాయాస్తరంగాః - తేషాంమాలాభిఃపరంపరాభిః-ఆత్మనిలధ్యాత్వం
 విభక్త్యధైర్యయాభావః-అధ్యాత్మవిద్యాడపాసనాః - తాసువిషయ
 మహాయోగినాంఆచార్యకౌటాచార్యభావేకర్తవ్యగ్యర్థః - అభిషేకంవ
 ట్టాభిషేకంఆదధానైఃకుర్వన్భివివస్థితైః - యోగినాంబ్రహ్మవిద్యాచా

హారసంసక్త చతురాగమాక్షరప్రేక్షణీయ దంతచం
 ద్రికావికాసపరిహృతసంసారశార్వరై రాయతాపాం
 గరింగదభంగురకరుణా తరంగమాటాభి రాచార్యకాభి
 షేకమాదధానై రివయోగినామధ్యాత్మవిద్యాసు చతు
 భిఃరివాంతఃపురై ర్దయితానాంచతస్మాణామపిశ్రు
 తీనా మాననపంకజై రనుగృహ్ణంతమభితోపి మహాశ

ర్యకప్రదైరితిభావః చతస్మాణాంశ్రుతీవామేవదయితానాంన్నతీనాం
 అంతఃపురైఃస్త్రియైరై రివస్థితైః ॥౨॥ స్త్రియైరంభూభుజామంతఃపు
 రంస్యాదవరోధనమిత్యమరః - చతుర్భిరాననపంకజైఃముఖకమలైః - అ

ణాశ్చతురాగమాక్షరాయేషు తానితథా - ఇతిముఖానామేవవిశేషణం-
 యద్వాసంతతవ్యవహారేణ సంసక్తైఃపరస్పరమితీతాయేచత్వారలగ
 మాక్షరాస్తభిప్రేక్షణీయాశ్శంకీయామేదంతాః-రాజదంతాభివ్య
 థాః - వేదాక్షరదంతయోశ్శుక్లత్వాదిసాదృశ్యాదేతేదర్శితవేదాక్ష
 రాపవేత్యుత్ప్రేక్షామహాభివ్యర్థాః॥ అథవాసంతతంఅసకృత్వ్యవహా
 రణ్చార్పణంయేషాం తాదృశాయేసంసక్తాస్సంయుక్తాశ్చ తురాగమ
 ఘటక వర్ణాస్తై హేతుభిః ప్రేక్షణీయాదర్శనాహామేదంతాభివ్య
 థాః -వ్యాఖ్యాతురాశయస్తుసుధీభిరూహ్యః॥.....

త్రైచతురాగమాక్షరేతివ్యాఖ్యాత్రభిమతపాతః॥

భిక్షునరితోపి ధీ మహాశయా సుకృతినః ||౧|| సుకృతీపుణ్యవాణాధనో
మహేచ్ఛస్తుమహాశయశత్యమరః - త్రైయింబకస్యశ్రవ్యంబకసంబధినః
మకుటస్యశీరసః - అవలోకనార్థందశనానాయాలంబితాశ్రితా - హంస
స్యరాజహంసస్యయాదశాలవస్థా - తస్మామాన్జితేనసంపాదితేనమృ
ణాశవలయేనకమలనాశమండలే నేవస్థితేన - మృదునా సుకుమా
రేణశుచినాశుభ్రేణ సూత్రమయేన తంతుస్వరూపేణ ఉపవీతేన
యజ్ఞసూత్రేణ||ని||ఉపవీతంయజ్ఞసూత్రంప్రాధ్యతేదక్షిణైకరశ్మత్యమ
రః||అత్తనఃస్వస్య-సూత్రమాత్మనిదేహేయస్యతస్యభావస్తత్తాతాం-అ
స్యత్రలింగశరీరసమప్త్యభిమానినః||శ్వరస్యసూత్రాత్మసంజ్ఞకతాం-
అత్రేదంబోధ్యం - ప్రథమమీశ్వరస్త్రివిధః కారణశరీరసమప్త్యభిమానీ

యా త్రైయింబకమకుటావలోకనావలంబితహంస
దశాజితేనమృణాశవలయేనైవ మృదునాశుచినాచ
సూత్రమయేనోపవీతేనసూచయంతమివసూత్రాత్మ
తామాత్మనశ్శస్తాస్త్రవిద్యాకూపారపారీగతుత్రి
యవగ్గసగ్గనిర్వృతతయేవశస్త్రగ్రహపరాఙ్ముఖేన

సూక్ష్మశరీరసమప్త్యభిమానీ స్థూలశరీరసమప్త్యభిమానీచేతితత్రప్రథ
మగదిష్టస్యేశ్వస్య అంతర్యామిలవ్యాకృతశ్శిద్ధేసంజ్ఞేభవతః - తథా
ద్వితీయస్యహిరణ్యగర్భసూత్రాత్ప్రాణీచేతితిస్రస్సజ్ఞాః - ఏవం
తృతీయస్యవిరాట్వైరాజఃవైశ్వానరశ్చితితిస్రస్సంజ్ఞాభవంతీతిగ్రం
థవిస్తరభయాదధికంనలిఖ్యతే||శూచయంతంప్రకాశయంతం - శస్తాస్త్ర
స్తాస్త్రాణాంవిద్యైవఅకూపారస్సముద్రః||ని|| సముద్రోభిరకూపారశత్య
మరః - తస్యపారీణాఃపారగామినఃపారందృష్టవంతశ్చితియావత్ - తేవ
తేయేక్షుత్రియాఃతేషాంవగ్గస్యసగ్గైణామాణేననిర్వృతతయేవ సుఖ
తతయేవ - తేషామేవస్వకార్యజయకారిత్యాదితిభావః - శస్తాస్త్రాం

* మహాశయా సుకృతినశ్చిప్రామాదికమిదంవివరణం - యతస్తదుప
ప్రభకతయోపాత్తనిఖంటువచనస్థతుశబ్దస్సకృతిపర్యాయంవిద్ధినత్తి-
కింతుమహాచ్ఛానిత్యర్థః || *

గ్రహణస్వీకారేపరాజ్ఞుభానవిప్రతైన - ప్రకృతిఃప్రధానమాదిర్యేషాం
తానీతితద్గుణసంవిజ్ఞానబహువ్రీహిః - ప్రకృత్యాదీనివతానివృథివ్యం
తానిచేతికమధారయః - తథావిధానియానివంచవించతి సంఖ్యాకాని
తత్త్వానిలేషాంపరివర్తనామాత్రంభగ్నిమణివహణమేవ వ్యాపారః
కార్యమితిప్రదశయతేవస్థితేన - దక్షిణేనపాణినాలక్షమాలికాంజవ
సరంపరివర్తయంతంపరిభగ్నిమయంతం - అహమృతభేషప్రత్యూషకా
లేషు॥౧॥ప్రత్యూషోహర్ముఖంకాల్యమిత్యవరః - ప్రథమమపాముదకా
నామేవసప్తవ్యతాంసృజనకమత్వం - అవధార్యనిశ్చిత్యధార్యమాణే
నవిధ్యతేనస్పటికమయేనకమండలునా॥౧॥ అస్త్రీకమండలుఃకుండిత్యమ
రః-పరిష్కృతఃఅలంకృతః ఇతరకరపల్లవః నామపాణిఃసలయఃయస్య

ప్రకృత్యాదివృథివ్యంతవంచవించతితత్వపరివర్తనమా
త్రమేవవ్యాపారఇతిప్రదశయతేవపాణినాదక్షిణేన
పరివర్తయంతమక్షమాలికామహమృతభేషప్రథమ
మపామేవసప్తవ్యతామవధార్యధార్యమాణేనస్పటిక
మయేనకమండలునాపరిష్కృతేతరకరపల్లవమసకృదధి
తాధ్యాపితనిఖిలనిగమాంతసిద్ధాస్తపాథసంశయచ్ఛేద

తథాభూతం- అసకృద్భూతవారంస్వేనఅధితాఅన్యస్తాల్లభ్యాః-అధ్యాపి
తాఃపరభ్యస్సన్వనస్త్రోక్తాయేనిగమాంతావేదాంతాఉపనిషదఇతియా
వత్ - లేషుయేసిద్ధాంతానిష్కృష్టాథాః లేషుపాంథేస్సంచారశాలి
భిఃకేవలంతత్వరైరితిభావః - సనకసనందనాదిభిఃగురుభిదేశితైఃఉద్భా
వితాఃప్రకాశితాదుభేదాదురుచ్ఛేదాః సంశయాఃలేషాంఛేదఃత
స్త్రికవిషయే-సంవాదః గురుశిష్యకథా-తస్మిన్లోజ్ఞానయాతత్రవత్తవ్యా
సంశయానాంయచ్ఛేదఃస్వయంతత్వాథావిష్కరణేననివర్తనంత
స్త్రికసంవాదఃవికరూప్యం-అన్యోక్తార్థస్యస్త్రోక్తార్థేనైకరూప్యంసం
వాదఇతినకలతాంత్రికసమయసిద్ధం - తస్యయాజ్ఞానా-స్త్రోక్తార్థ
ప్రమాణ్యనిశ్చీషయాసంభూతా-తయేత్యథాః - స్త్రోక్తార్థస్యపర
స్వత్యభిప్రాయావిరోధజ్ఞానయేతిభావః ॥

భజజిజ్ఞాసయా-ముహుర్ముహుః వారంవారం-అంతికంసమీపంగతాం
ప్రాప్తాంవాదైవీంసరస్వతీంఅవలోకయంతంవశ్యంతం - ఆచార్యా
ణాంమంత్రవ్యాఖ్యాత్యాణాం॥౧॥ మంత్రవ్యాఖ్యాకృదాచార్యశిష్యమ
రః॥యస్తుథర్షణాదిమోతీసఆచార్యశిష్యగవానాపస్తంబః- మనురపి॥
శ్లో॥ఉపనీయతుయశ్శిష్యంవేదమధ్యాపయేద్విజః॥ సకల్పంసరహస్యంచ
తమాచార్యంప్రచక్షతశిషి । మంత్రవ్యాఖ్యాతారం-అధిగంతవ్యానా
మింద్రాగ్న్యదీనామవ్యధిగంతవ్యం - పరమానందేనతృప్తసుఖేన
తుందిలంపీవరమపిప్రవన్నస్యప్రాప్తస్యఅనుగ్రహేపకంముఖ్యంవ్యస
నంయస్యసతథాభూతమితివిరోధః ॥ ఆభాసస్తుప్రపన్నానాంశరణాగ
తానాఃఅనుగ్రహేపరిపాలనవిషయేఏకంముఖ్యంవ్యసనంఆసక్తిర్యస్య
సతథాభూతం * కృష్ణసర్పవద్వల్చీకమితిభాష్యప్రామాణ్యాత్ సకర్త

సంవాదజిజ్ఞాసయాము హుము హురవలోకయంత
మంతికగతాంవాదైవతా మాచార్యమాచార్యాణామధి
గంతవ్యమధిగంతవ్యానాం పరమానందతుందిలమపిప్ర
పన్నానుగ్రహైకవ్యసనినం సమష్టింభూతగ్రామస్య
సాధారణం పితరమఖిలలోకస్య విశ్రాంతిభూమింవి

ధారయాత్పర్వధీశయశ్శతీనియమస్యప్రాయికత్వేనాయంసమాసస్సాధు
రేవేతిబోధ్యం-భూతానాంఅండజజరాయుజస్వదజోద్భిజ్జలత్తానాం
ప్రాణీనాంగ్రామస్యబృందస్య ॥౧॥శ్లో॥వేదభూతంపితౄచాదౌభూమ్యా
దౌజంతుసత్వయోరపీతినానాథారత్నమాలా॥౧॥ గ్రామఃపల్యాంస్వ
రేబృందశివిశ్వః - సమష్టింసమప్త్యభిమానినం - వృక్షాణాంసమ
ష్టిర్యథావనమిత్యవ్యతేతథాభూతానాం సమష్టి హిర
ణ్యగర్భణశ్శత్యత శిషిభావః - అఖిలలోకస్య అఖిలభవసస్యఅ
ఖిలజనస్యవాసాధారణంసమానంపితరం - విద్యానాండిపాసనానాం

*ఆభాసస్త్వితపరిహారార్థకత్వభ్రమకృతఃప్రయోగః- ఆభాస
త్వేవిరోధస్యత్యాదిశిరాభాసశబ్దస్యవిరోధవిశేషకత్వాభిధానాత్ - వ
రంతుపరిహార స్త్వితప్రయోక్తవ్యం॥.....

యానిఫలానితేహంవిశ్రాంతిభూమింవిశ్రమస్థానం - వాగ్విభూతీనాం
వాక్సంపదాంవిరామపదంఅవసానస్థానం - తతఃపరతరంతురీయంవక్త్రం
వాచోనప్రభవంతీతిభావః - మరాశయానాంకలుషితచిత్తానాందూరం
గంతుమశక్యమితిభావః - అత్తవేదినాంబ్రహ్మజ్ఞానినాం అదూరంసుగమ
మితిభావః - భగవంతంపురాజ్యతమంపితామహంబ్రహ్మణంఅధిగమ్య
ప్రాప్య - అశ్యమ్భుతయోఃఅత్యాశ్చర్యయోస్సభాసభానాథయోస్సం
దర్శనెనఅవలోకనెనజడీకృతఃస్తబ్ధికృతః-భగవాన్వాచస్వతిరపి వాద్వై
వతాయాఅవలోకనెనదశానెనసంపన్నైః - భయకంపసంభ్రమైఃభీ
తివేషభుచాపలైః - స్తంభితానిరుద్ధావాగ్యస్యతత్తథాభూతంముఖంయ

ద్యాఫలానాంవిరామపదంవాగ్విభూతీనాందూరంమరా
శయానా మదూరమాత్మవేదినామధిగమ్య భగవంతం
పితామహమత్యమ్భుతసభాసభానాథసందర్శనజడీకృతో
వాచస్వతిరపి భగవాన్వాద్వైవతాలోకనసంపన్నభయ
కంపసంభ్రమస్తంభితవాఙ్ముఖః తుణమవాఙ్ముఖశ్చతదీ
యదివ్యతేజః ప్రతిహతదృష్టితయాయావదాస్తస్తబ్ధిశ్చ
తావదనుగ్రహమయ్యాదృశాజగన్నిధేరాగచ్ఛవత్సైత్య
మృతాసారకిరాగిరాగిరాందెవ్యానిర్వాణమాప్యాయ
తస్సమాధాయకథంచదాంతరంకరణమనుష్టరకప్రణ

స్యసరథాభూతః - తదీయేనబ్రహ్మసరస్వతీసంబంధినాతేజసాప్రహ
తేసంతాడితేదృష్టీయస్యతస్యభావస్తత్తాతయాతుణమవాఙ్ముఖఃఅథో
ముఖఃవిసమితశిరస్సు-ఇతియావత్ - స్తబ్ధఃమూఢశ్చవయావదాస్తఅవ
తతః- తావదేవజగన్నిధేఃబ్రహ్మణః అనుగ్రహమయ్యాప్రసాదరూప
యాప్రచురానుగ్రహవత్సైత్యథః-దృశాచ- అమృతస్యసుధాయాచ
సారాధారాసంపాతాకిరతీకిరీ - తథావిధయాగిరాందెవ్యాః వ
త్సాగచ్ఛేతిగిరావాచావనిర్వాణంయథాతథాచిప్యాయితః పరితోషి
తస్సక - అంతరంకరణంచిత్రమిత్యథః - కథంచత్వోప్రేణసమాధా
యఅబ్రాంతంకృత్వా - ప్రణవంఓంకారంఅనుష్టరక-ఓంకారస్యమం

గళకరత్వాదితిభావః - తద్దదాగమేషువేదేషుఉదితాఙ్కైర్నిబ్రహ్మ
ప్రతిపాదకానిసూక్తాని॥ హిరణ్యగభాస్సుమవతతాగ్రత్యాదీనివ
తతయః - జవభక్తిభారేణ ప్రాగైవనమోపితిమనైస్సహశతశః
ప్రణమ్యసమసాగరంకృత్వా - దేవదేవస్యబ్రహ్మణః ప్రసాదాత్తను
గ్రహదేవ - ఏవంవత్సమాణప్రకారేణ - కిందిదభిధాతుంవక్తుంపాగ్ర
భతఉపాక్రమతః॥౧॥ఉక్తప్రకారమేవాహ॥అగంతవ్యమితి॥తత్రైః
శ్రుత్యనుమతైఃయక్తిభిఃఅగంతవ్యంఅపాగ్ర్యం - క్రతూనాంశత్రై
రనైకైరపిఅనధిగంతవ్యంఅలభామిత్వథః - దానైరనాపాద్యంఅపా
దయతుమశక్యం-తపసాలనశనప్రతేనలనుపసరణీయం గంతుమశక్యమి

వమావతతయః బ్రహ్మసూక్తానితత్తదాగమోదితాని

ప్రాగైవనమోపిభక్తిభారేణ ప్రణమ్యశతశస్సహ

మనైః ప్రసాదాదేవదేవదేవస్యపాగ్రభతకిందిదేవమ

భిధాతుం॥౧॥ప॥ అగంతవ్యంతత్రైరనధిగమనీయంక్ర

తుశత్రైరనాపాద్యందానైరనుపసరణీయంచతపసా॥ భ

వంతంపశ్యంతశ్శుచమభిభవంతం ప్రణమతాంకృతార్థా

జాతాస్త్యుఃపునరపి కృతార్థాఃపునరపి ॥౧౦॥ కించ॥

ప॥ భూతగ్రామమిమంచతుర్విధమహూణమాణి

యల్లిలయాయచ్చవ్యాకురుషేనిరంతరమిమాస్సాంగా

త్వథః - ప్రణమతాంనమనంతుర్వతాంశుచంశోకమభిభవంతం నాశ

యంతమిత్వర్థః-ఏవంవిభంభవంతంపశ్యంతఃవయంకృతార్థాఃలబ్ధియో

జనాజాతాఃసంపన్నాస్త్యుఃభక్త్యతిశయద్యోతనాయత్తిరుక్తిః ॥ ౧౦ ॥

బ్రహ్మణంస్తోతి॥భూతేతి॥ చతస్రఃవిధాఃప్రకారాఃయస్యసతథాభూ

తం॥నివిధావిధౌప్రకారేచేత్వమరః॥ ఇమంభూతానాంజరాయుజాం

దజస్వేదజోద్భిజ్జలక్షణానాంప్రాణినాంగ్రామంసమూహం లీలయా

అనాయాసేననిమాణినిమాణంకరోషీతియత్ - నిరంతరంసర్వదా

సాంగాఃశిక్షాద్యంగసహితాఃఇమాఃచతస్రఃశ్రుతీఃఋగ్యజుస్సామా

ధర్వణలక్షణావేదాః - వ్యాకురుషేనివిష్యబ్రూషేతియత్ - త

చ్ఛాతుర్యంభవతఃభుజేషుముఖేషుచ అద్యస్వయంపశ్యతాంనః శుద్ధ
 క్షాతుర్యంతస్యకథమితిసమస్తాపిశంకాసందేహఃపగతానిగతా-అసీ
 దితిశేషః॥౧౧॥ బ్రహ్మపిబృహస్పతింనామనిర్వచనపూర్వకంజగాదెత్యా
 హ॥ఇతి॥ ఇతితతఃహేవత్సఛందాంసీసామానిగాయంతీతిఛందోగాస్స
 మగాః-బృహస్పతిశబ్దేబృహత్యాఃపతిఃబృహస్పతిరితివిగృహ్యతత్రబృహ
 తీశబ్దస్యవాగధః తస్యాఃపతిఃఅధపతిరితి తేనామనిరాహుఃకిల్బర్వ
 చనంకుర్వంతీత్యేతత్ స్థానెసాధుసాధుఇత్యన్వయః-వాగ్విబృహతీతిపాఠ
 ఏషవతిబృహస్పతిరితిఛందోగశ్రుతిః॥ ఇతి॥ ఇతిఇథంప్రశస్యప్రజ్ఞా

శ్చతప్రశ్నశ్రీః | చాతుర్యంకథమీర్మగిర్మపగతాశంకా
 సమస్తాపిసచ్ఛాతుర్యంభవతోభుజేషుముఖేషుద్యస్వ
 యంపశ్యతాం॥౧౧॥ X ॥ ఇతిసచతతస్పాధువత్ససాధు
 స్థానెకిలఛందోగాః బృహతీవాక్తస్యాఃపతిర్బృహస్పతి
 రితిసామలెనిరాహుః॥ ఇతిప్రశస్యపరిష్కానఇవలత్యతే
 కుతః పాకశాసనఇతిప్రచ్ఛతి సానుకంపంసంభోజసంభ
 వెపునరిదమభాషత॥౧౧॥ పరిష్కానాదీనాశ్చిరపరిహృత
 స్వస్వభవనాశ్చరంతః పాదాభ్యామవగవలయేభీతువ
 ఇవ॥ యదాభ్యాతుందుఃఖంతవసవిధమేతేవరిగతాస్తద
 ద్యవ్యస్తార్దుఃపదమిదముపేతాపితిమిరం॥౧౨॥ప॥ కించ॥

ఘృపాకశాసనఇంత్రఃకుతోహేతోః పరిష్కానఇవగతహర్షఇవలత్యతే
 పరిదృశ్యతఇతిఅంభోజసంభవేకమలాసనె సానుకంపంసదయంయథా
 తథాప్రచ్ఛతిప్రశ్నంకుర్వతిసతిబృహస్పతిఃపునరిదమభాషతఉవాచ॥౧౧॥
 అ॥కథనప్రకారమేవాహ॥ పరితి॥ పరిష్కానాఃగతహర్షాఃవిరాత్ప్రభృతి
 పరిహృతానిపరిత్యక్తానిస్వస్వాభవనానియైస్తథాభూతాః - అతపవదీ
 నాఃదరిద్రాః॥ అవనివలయేభూమండలేభీతువఇవసన్నాసినఇవపదా
 భ్యాంచరంతః-ఎతేదేవాఃయద్దుఃఖంఅభ్యాతుంవక్తుంతవసవిధంఅంతికం
 పరిగతాఃప్రాప్తాఃబభూవుః - అద్యవితిమిరంఅజ్ఞానలక్షణతమోరహి
 తం-ఇదంపదంస్థానంఉపేతాఃఉపగతాస్సంతః- తద్దుఃఖంవ్యస్తార్దుఃవిస

ప్రదుః || ౧౭ || అథాశ్చ శాస్త్ర శ్రవణకథనైకతత్పరంభవంతం ప్రత్య
 స్పదీయాం దశాం నివేదయితుం బంజ్జయారసనాన ప్రవర్తత ఇత్యాశయేనా
 హ || యదితి || అస్తమితి || స్మృతిగోచరీభూతమపినభవతీతిభావః - మాంతో
 నిపాతోఽదర్శనాధాకః | అత్ర ప్రతీత్యుపసగః పూర్వస్య వర్తతే - తథా
 చ ప్రత్యస్తంబదర్శనం బయమితియావత్ - ఇతః ప్రాప్తః ప్రపంచస్థావరా
 ద్భుకజగతాం విప్రృతిః స్తోమోవా యస్మిన్ గతః || ౧ || ప్రపంచో విప్రృతాస్తో
 మితి నానాధారత్వమాలా | విలీనప్రపంచాధికరణమితివర్తవసితార్థః
 అత్రాథే ప్రమాణంతు || యత్ప్రియం త్యభిసంవిశంతీతి శ్రుతిః - అఖిలా
 నాం సమస్తానాం వ్యాపారాణాం సాత్వికరాజసతామసక్రియాణాం
 పారంభటం || ౧ || పారీపాత్యాగ్రీతే పారమితి నానాధారత్వమాలా |
 గతం ప్రాప్తం - సర్వత్రక్రియాసాక్షిత్వేన ఉదాసీనమితిభావః - సాక్షి
 చేతాకేవలోఽర్థగచ్ఛేతి శ్రుతిః - యద్వా అఖిలానాం సమస్తానాం వ్యా

యస్మిన్ ప్రత్యస్తమిత ప్రపంచ మఖిలవ్యాపారపారంగతం

ప్రత్యక్షో తిర మత్తరంశమథనై కాలోచ్యమేతాద్య

పారాణాం సృష్టిస్థితిలయస్వరూపాణాం పారంగతః పారీణ్యసమర్థా
 తియావత్ - సహాయకుంతరాసర్వంకార్యంబీలయైవ నిర్వహతీతిభావః -
 యతోవా ఇమానిభూతాని జాయంత ఇతి శ్రుతిః - అథవా అఖిలానాం స
 మస్తవ్యాపారాణాం లోకికవైదికక్రియాణాం పారంపరీసమాప్తీమిత్వ
 థాః * పారతీరకత్వసమాప్తావిధిధాతుః - గతం ప్రాప్తం - తత్ర గతా
 నాం కర్తవ్యం నాస్తీతిభావః - ఆహవాన్విత్ ప్రత్యక్షాదిప్రమాణానాం
 వ్యాపారాః వ్యాప్తుతయః ప్రవృత్తయ ఇతియావత్ - తేషాం పారమపసా
 నంగతం ప్రాప్తం - అప్రమేయత్వాత్తస్యేతిభావః - అథవా శాస్త్రపా
 రంగత ఇతివాక్యస్య యథాకృత్స శాస్త్రప్రప్తేత్యథాః - తథా అఖిల
 వ్యాపారపారంగతమిత్వస్యాపి నిఖలకర్తృప్రప్తీత్యథాః - ఏతాదృశైః
 ఏవం విధైః - శమః అంతరిందియనిగ్రహాంధనయేహంతైః ఆలోచ్యం
 ఆలోచనీయమితియావత్ | అవిద్యమానం ఉత్తరం ఉత్తమం యస్మాత్తత్
 ౧ | ప్రతివాచ్యుత్తరం నాతు వివిరాటతనయేనలే | త్రిమాదీచ్యోత్తమారే

ద్వితివానాథారత్నమాలాసర్వోత్తమమివపర్యవసితాథాః - తోయిః
స్వయంప్రకాశః-యత్ప్రత్యక్షయద్భ్రష్టస్థితస్యవరప్రహ్లాఃసం
ప్రశంఃస్వయావజ్జ్ఞానయానుయోగః॥ ౧౨॥ ప్రశంసాయోగఃపృచ్ఛాచే
త్యమరః-తస్యకథానందర్భఃనైవసుఖామృతం-తయాభరితయోఃపూ
రితయోఃభవతఃకణయోశ్శ్రోత్రయోః-మిథ్యాజ్ఞానంమిథ్యాభూత
వదాథావిషయికంజ్ఞానం-తేనవిజృంభితానితరజ్ఞాని-అథవామిథ్యాజ్ఞా
నస్యవిపర్యయాత్మకాజ్ఞానస్యవిజృంభితానివిలసితాని-తత్స్వరూపానే
తియావత్ - సఃసప్తకంవిచేష్టితానివ్యాపారానీక్షుంసేచయితుం-
శ్రావయితుమితియావత్ - జిహ్వారసనైవజిహ్విలజ్జతే-లజ్జయాన
ప్రవర్తతతిథిభావః॥౧౩॥౧॥ పాకశాసనఃమథాంపరిష్టానభవలత్యుత

తైః | తస్యంప్రశంకథాభరితయోస్సేక్షుంభవ
తే-కణయోర్మిథ్యాజ్ఞానవిచేష్టితానిబలవజ్జిహ్విజి
హ్వైవసః॥౧౩॥౫॥ అథావ్యనుయోగాజ్ఞానిర్వర్తనా
యఃకింధావేద్యతే| యోపావగ్రతోభవతః పరిణామ
భవకరుణాయాః పరిపాకభవశమదమోపరమాణామధి
తిష్ఠతిశమవతా మగ్రాసనందుర్వాసా అయమేవ స
ర్వాసాంనిదానమప్తదావదాం॥౧౦॥౪॥ అవ్యాజకోపని

భిర్యస్యోత్తరమాహ॥అథాపీతి॥అథాపిరదపిఅనుయోగఃప్రశంసఃసపవా
జ్ఞాభవచ్ఛాసనం - తస్యనిర్వర్తనాయకరణాయ కింధిత్ స్వల్పం అవే
ద్యతేవిజ్ఞాప్యతే | భవతఃఅగ్రతఃపురతఃకరుణాయాఃకృపాయాఃపరిణా
మఃవికారభవస్థితః॥౧॥ పరిణామోవికారేద్వేసమేవికృతివిక్రీయేభిర్యమ
రః-శమఃఅంతరింద్రియనిగ్రహఃదమఃబహిరింద్రియనిగ్రహః॥౧॥ శమ
ధస్తుశమశ్శాంతిద్ధాంతిస్తుదమథోదమభిర్యమరః- ఉపరమఃవిభివదనుష్ఠి
తకర్మణాంపరమేశ్వరేసమర్పణం-తేహంపరిపాకఃసారాంశభవ-శమః
ఎమామస్తీతిశమవంతఃతేహం-నిర్ధారణవశ్యే॥ యోసౌఅగ్రాసనేఅధితి
ష్ఠతిఅధ్యాస్తే * అధిశీఃస్థాసాంకర్తేత్యారారస్యకర్తృత్వం - అయందు
ర్వాసాపవ-సర్వాసాంఅప్తదస్తాకంఆవదాంవివదాంనిదానంకారణం॥

నినిదానంత్యాదికారణమిత్యుచః॥౧౦॥౨॥ లోకామరోధనేవప్యావరా
ధమప్రకటికృత్య దుర్వాసస్యేవాపరాధమారోప్యతదగ్రే ప్రోవాచే
త్యాహ॥అవ్యాజేతి॥అవిద్యమూలంవ్యాజోనిమిత్తంయస్యసఃతథా- సచా
సౌకోపశ్చేతికర్తృధారయః - తస్యనిధిసాక్షానభూతేనతిమునాలినేనైవ
మునినానిర్వాసితానిమోగసితాసురలోకస్యలక్ష్మీకర్త్రీసంపత్ ॥౧॥
లక్ష్మీస్సంపద్ధృమాశోభేతినానాథారత్నమాలా | దానవానాంకులాని
సదనాని॥౧॥గోహదేశేజగపదేసజాతీయగుణైస్సయే-కులమితి నానాథా
రత్నమాలా-ఆసాద్యప్రాప్యదివౌకసఃస్వర్గావాసినః - అస్మాకృప
ణాఃక్షుద్రాఃయేమానవాః మనుష్యాః లేషాంయాః దుర్దేశాదురవ
స్థాః-తాపాంపదంభాజనంచ క్రైకృతవతీ- గతశ్రీణామస్తాకంష్టానతా

ధినామునినామనైవ నిర్వాసితాసురపతే స్సురలోకల
క్ష్మీః | ఆసాద్యదానవకులానిదివౌకసోనశ్చక్రేవదంకృప
ణమానవదుర్దేశానాం॥౧౪॥౧॥ ఆథయద్భవతైవకల్పి
తమధ్వరహవిజ్ఞేవన మమర్త్యానా మపహృతే తస్మి
న్నసురై రసంభావితేచయథాకథందిద్రానే ద్విజన్తనా
మశిక్షితేచభౌమవదన్న సాధనవ్యసనే భవత్ప్రసాదా
దవధూయసౌవర్గారాజ్యసిషాధయిషా మపహాయదివ్య

కథనస్యాదితిభావః॥౧౪॥౨॥ ఏతదారభ్యవక్తవ్యంముఖ్యమంశమాహ॥
అథేతి॥అథ కార్తేయనేత్యథః॥౧॥ మంగళానంతరారంభప్రశ్నకా
ర్తేయస్వకోఅథేత్యమరః-భవతైవతిమర్త్యానాందేవానాంయత్
అధ్వరేషుయాగేషుయాగహవీంషితైఃజీవనంకల్పితంనిర్దిష్టం-తస్మి
హవిర్వాతాణివనేతిసురైరపహృతేసతిబలాన్దృహితేసతి-యథాకథం
చిత్కృచ్ఛేణాపీత్యథః- ద్విజన్తనాంద్విజసంబంధిత్యథః*సంబంధ
సామాన్యేవస్థీ - దానైతిసంభావితేచతితర్హితేసతి-భూమాభవాఃభౌ
మాఃభూలోకవాసినఃతైస్తుల్యంభౌమవత్ - అన్నస్యపాదనంసంపా
సంతస్యవ్యసనంఉద్యోగఃతస్మి-భవతఃప్రసాదాదనుగ్రహేత్ అశిక్ష
తేతిసభ్యస్తేసతి - స్వర్గాస్యేదంసౌవర్గాంస్వర్గాసంబంధి యద్రా

జ్యంరాజ్ఞకీర్త భావోవా - తస్యసిహధయిహంసాధయతుమిచ్ఛానువ
 ధూయ-దివ్యభోగేషుదివ్యమఖాను||ని||భోగస్సభేస్త్రాద్విభృతావిత్వమ
 రః- కాతూహలంఉత్తాంతాంఅవధూయవిధూయ- నిరంతరంసర్వదా
 తన్నాయైవస్పృహయమాణాఃఇచ్ఛమా నాస్సంతః - ఆవిద్యమా నాఃని
 మిహానిమేహాఃయేహం తేహంభావఃఅనిమిషతాతయా- శ్రమేణాయా
 సేనఆవజ్ఞతాసంపాదితాయామూర్ఛాఅవస్థావిశేషః - యేహంతేత
 థాస్వాతమపినిద్రామపిఅలభమా నాఃఅభజంతః- సులభంమా నోదే
 వాఇత్యభిమానోయేహంతేతథావిధాః||ని|| మానశ్చిత్తసమున్నతిరిత్యమ
 రః-దివౌకసఃస్వగ్వాసినోదేవాః- అన్నమథితుశీలంయేహంతేఅ
 న్నాథిసః | తేహం- అతపవచస్త్యభగఃకామోయేహంతేదుర్భగాః||ని||

భోగేషుకాతూహల మన్నాయైవస్పృహయమాణాని
 రంతర మనిమిషతయాశ్రమావజ్ఞత మూర్ఛాస్వా
 వమవ్యలభమా నాస్సలభమా నాదివౌకస స్సూక్ష్మతరం
 వ్యుదవద్యంత దుభాగా నామన్నాథినామథి నాభం
 గమందాతు సంధుక్షితాంతర జ్వాలాకలాపసంభృతే
 షుసంభ్రమేషుమానవానాం ||౧౦|| బింబహనా ||ప||

భగశ్చికామమాహాశ్చ్యేత్యమరః-నివృలకామానామితియావత్-అత
 ఎవఅథానాయాఃయాష్ణాయాః భంగః పరాజయః వైఫల్యమితి యా
 వత్ ||ని|| భంగఃఖండేపరాజయఇతిరత్నమాలా | తేనయన్తందాతుంబ
 జ్ఞా | తేనసంధుక్షితానాంఉద్దీపితానాం* ధుక్షదీపనఇతిధాతోకమణి
 క్తః-అంతరజ్వాలానాంహృద్యోకాగ్నిజ్వాలానాం | కలాపేనసమూ
 హేన||ని|| కలాపోభూషణేబహేతూనేరెసంహతావపీత్యమరః - సం
 భృతేషుసంపాదితేషు - మానవానాంసంభ్రమేషు- అత్యాదరేషుభ
 యేషుఅవేగేషువా||ని|| సంభ్రమోత్యాదరేభితావావేగచెలినానాథా
 రత్నమాలా|సూక్ష్మతరంస్వల్పం | వ్యుదవద్యంతవ్యుత్పన్నాబభూవుః -
 అంతతఃమానవదురవస్థామాపురితిభావః ||౧౦|| యదితి || ఎత్రైదేవైఃఇ
 యత్-ఏతావత్సర్వంతం-జివితంప్రాణనమితియత్ * జీవప్రాణనఇతి

ధాతోఃనపుంసకేభావేక్షఃతజ్జీవనంప్రాణనమిత్యథః - భవతాకల్పితేనవ్యసద్ధాపితేనఆయుషేవజీవితకాలేనైవ - ఆయుర్బాలేనేవజీవంతీతిభావః॥౧౧॥ఆయుజీవితకాలోనైత్యమరః - ఇయతీవితావతీయామాంసలతాపీవరత్వం-మాంసలస్యభావోమాంసలతా ॥౧౨॥ అమాంసాదుబాలస్యాతోబలవాన్త్వాంసలోంసలఇత్యమరః - వతకాలేసాపి పీవరతాపిఅన్నస్యాపాయేన అభావేనజనితఃఉత్పాదితః యశ్శోభఃశోభరోగఃతేనైవ ॥౧౩॥ శోభాకాంతావామయేతుశోభఃకుంభస్తుదానవఇతిహేమచంద్రః - పరిదృశ్యమానంపీవరత్వంశోభజాడ్యమేవైత్యథః - నతు హాషాదిప్రయుక్తోపచయఇతిభావః ॥౧౪॥ ప్రేక్షేతి ॥ ధరణ్యాంఽపి డిశిఃపీఘాయాంద్విభావః - ప్రతిదిశమిత్యథః-ప్రేక్షాబుద్ధిఃపహ

యది యజ్జీవిత మేతైస్తదాయుషా కల్పితేనభవతైవ-
 యాత్వయతీ మాంసశతా సాప్యన్నా పాయశోభేన-
 ॥౧౫॥అస్తామిదం॥ప॥ ప్రేక్షావంతోఽపిదిశినరాఃప్రేక్ష
 మాణాధరణ్యామిథంభూతాకసురపరి బృహానింర్రవై
 శ్వానరాదీకాతత్తత్సామ్యోవయథలవరామప్రమాణం
 పురాణంమత్స్వావాచంవిదధతిశనైఃకమకమాగేష్య

మస్తీతిప్రేక్షావంతోబుద్ధిశాలినః॥౧౬॥ ప్రేక్షోపలబ్ధిశ్చిత్తంవిదిశ్యమరః-
 నరాఃపురుషాఃఇథంభూతాకపివంస్థితాకఇంద్రోవైశ్వానరః తావా
 దీయేషాంతేతథాభూతాకసురాణాంపరిబృధాకలిపిపాక ॥౧౭॥ ప్రభుః
 పరిబృహోధిపఇత్యమరః- ప్రేక్షమాణాఃఅవలోకమానాస్సంతఃతత్తత్
 లేషాంలేషాంసామ్యస్యసమతాయాఃఉదయఃఅవిర్భావపవనఫలంతదేవ
 పరంముఖ్యంయస్యాస్తాంతథావిధాంపురాణం అకృతకాంవాణం ॥ బా
 హాస్సత్యకామోబృహస్పతిసవేనయజేతవసూనామేవ తావదాధిప
 త్యంస్వారాజ్యంపర్యేతీత్యాదికాంవైదికపాచంఅప్రమాణంతతత్త్వావే
 దికాంమత్స్వా-శనైఃవిలంబెన ॥౧౮॥అత్యేనీచైమకహత్యుచ్చైఃప్రాయో
 భామ్నూద్రుతేశనైరిత్యమరః - కమకాంజ్యోతిష్టామాదీనాంమా
 గేష్యుపగతిషుఅవజ్ఞాంఅవహేళనంవిదధతికుర్వంతి - కేవాలిదుఃఖాయ

ప్రయాససాధ్యంకమకమర్వంతీతిభావః || ౧౬ || అథవేతి || అథవాతథాపీ
త్యథః | అన్తాభిఃఎతావదియద్యథాతథానాభిదాతవ్యంనవక్తవ్యం
స్వామినానికటేభృత్యైరధికప్రాభవంనకార్యమితిభావః || ౧౭ || అభి
తి || అనుశ్రవాణాంవేదానాంసూక్తయః || అగ్నిర్ముగ్ధాచతుషీచంద్ర
సూర్యావిత్యాద్యాఃవేదవాచః- శ్రుతివాక్యేఅగ్నిపదంతదుపలక్ష్మితస్య
గళలోకపరమితివ్యాఖ్యాతంతద్భాష్యే - యాంద్యాంస్వగళలోకం ||
౧౮ || ద్యోదివాద్యైస్త్రీయామిత్యమరః- తేమూర్ధానంమస్తకంఅభిదధతిక
థయంతి- తామేనాందివందురాశయాదుబుద్ధయఃఅసురాఃదానవాః
సుదిరంచిరాదారభ్య-ఇథంఉక్తరీత్యాశుదంతి * తుదవ్యధనఇతిధాతోః
లఘోప్రీడయంతీత్యథః - నిగమశిఖరాణాంవేదాంతానాం - అభ్యా

వజ్ఞాం || ౧౬ || ౧౭ || అథవానైతావదభిధాతవ్యమన్తాభిః
|| ౧౮ || ప || అభిదధతి తేమూర్ధానంద్యామనుశ్రవసూక్త
యస్సవిరమసురాశ్చైవామిథ్యం తుదంతిమరాశయాః
నిగమశిఖరాభ్యాసవ్యాసంగతోయదిష్టస్మృతంతదఃభ
వతాతన్నోదౌషకమ్యమిత్తుపరమ్యతే || ౧౯ || ప || ఇమే
వయమిదంతత్త్వమిథ్యం స్థానమియందశా-పరంయదత్ర

సఃఅవిచ్ఛేదపాతనపరసలక్షణోవ్యాపారపశేషః - తస్యవ్యాసంగతఃవి
శేషేణఆసక్తైః- భవతావిస్మృతంయదివిస్మరణంకృతంచైత్తదపివిస్మ
రణమపినఃఅస్మాకందౌషకర్మ్యం * స్వాభేష్యజ్ఞే | అథవాదుష్టంకమక
యేషాంతేదుష్కమాణాఃతేషాంభావఃదౌషకర్మ్యమిత్యథః - ఇత్యే
వముపరమ్యతే | తూష్ణీంభూయతే-విదితవేద్యానానికటేకింవక్తవ్యమి
తిభావః || ౧౯ || వక్తవ్యమథకముపసంహరన్నాహ || ఇమేఇతి || వయందే
వాః-ఇమేపరిదృశ్యమానాః-సన్నిధావేవవతాకమహాఇతిభావః-అన్తా
కమితిశేషః || తత్త్వంస్వరూపమిత్యథః || ౨౦ || తత్త్వంవిలంబమానెస్యాత్
స్వరూపేపరమ్యాన్తనీతినానాభారత్నమాలా | ఇదంపరిదృశ్యమానం
స్థానంస్వగళఃఇథంఉక్తప్రకారంవతతేఇతిభావః-దశౌఅవస్థా || ౨౧ || ద
శౌపస్థానైకవిధేనమరః - అత్రఅస్యామవస్థాయాంపరమసంతరంయ

తేజోవ్యంకరణీయం-తత్రతేజోవ్యాఖేనఃఅస్మాకంభవాప్రమా
 ణంప్రమాతా-ఆప్తభియావత్ ||౧|| ప్రమాణంహేతుమర్యాదాశా
 స్త్రీయత్తాప్రమాతృప్విత్యుచ్యతే-ప్రమాణంప్రమితీయత్తామర్యాదా
 శాస్త్రహేతుః|ఆప్తభద్రవిణంగేహభిరత్నమాలా| భవంతమంతరే
 దానీమస్మాకంహితోపదేష్టాసాస్తీతిభావః||౧౮||ఇతి|| అంగీరసేసురా
 చార్యైశ్చక్యక్తప్రకారంఆవేద్యవిజ్ఞాప్యవిరమతిరూష్టీంభూతేసతి-అమ
 ర్త్యైషుదేవేషుయగపదేకదావినమత్సుప్రణామంకుర్వత్సు - పక్షసం
 భవఃభగవన్నాభికమలోత్పన్నఃబ్రహ్మ - సర్వాప్రసాదయకపరితో
 వయ-ఇదంపత్న్యమాణంవచఆహవదతీత్యథః * బ్రహ్మవంచానామా
 దితఆహూయబ్రహ్మవిభ్రువతేరాహదేశః ||౧౮|| కథనప్రకారమేవా

కతేవ్యంప్రమాణంతత్రనోభవా ||౧౮||౫|| ఇత్యా
 వేద్యవిరమత్యాంగీరసేవినమత్సుచయుగపదమర్త్యైషు
 ప్రసాదయకసర్వానిదమాహపక్షసంభవః||౫||విదితవే
 దితవ్యైభవద్భిరిథేనప్రతిపత్తవ్యందుర్వాసని-యతః
 పరిణామపషకరుణాయాస్తతపవమహేంద్రమనుజగ్రా
 హతనీయ్యపాశాపేన పరథాకథ మతివాహనీయమిం
 ద్రేణ పరస్పహస్రైరిపివత్సరై నిఖిలజగన్మాతురంబి

హ ||విదితేతి || విదితఃజ్ఞాతఃవేదితఃజ్ఞేయాంశఃయైస్తథావిదేశేభవద్భిః
 యుష్మాభిః-దుర్వాసనినిప్రతిపత్తవ్యందోషగణనంకతేవ్యమిత్యర్థః
 సోపనగ్రాన్యధాతోరనెకార్థత్వాత్ ||.....
 యతఃఇతి || యతఃకారణాత్ కరుణాయాఃకృపాయాఃపరిణామఃపరిణత
 మూర్తిః-దుర్వాసాఇతిశేషః - తతఃకారణాదేవ-తనీయసాలితిస్వత్వే
 నశాపేనలిప్తాశంసవేన-మహేంద్రంఅనుజగ్రాహ-అనుగ్రహంకృత
 వా || పరథేతి || పరథాలన్యథానిఖిలజగతాంసర్వలోకానాంమాతుః
 జనన్యా-అంబికాయాఃకాళికాయాఃనిర్మల్యస్యధృతదత్తస్యపుష్పమా
 ల్యస్య-సముల్లంఘనాదతిక్రమణాదపచారాదితియావత్ -ప్రసూతము
 త్పన్నందురితంపాపం - పరస్పహస్రైఃసహస్రాత్ పరేపరస్పహస్రా :

ఇథేండుక్తప్రకారదోషవర్జేననప్రతిపత్తవ్యంజ్ఞాతవ్యమిత్యర్థః.

* పంచమీతియోగవిభాగాత్పమాసః - రాజదంతాదిషుపరమితిసహస్ర
శబ్దస్యపరనిపాతః॥ పారసురప్రభృతీనిచేతిసహస్రశబ్దస్యసుడాగమః
ఎవంచసహస్రసంఖ్యాతీతైఃవత్సరైరపిసంవత్సరైరపి - ఇంద్రేణకథ
మతివాహనీయంక్షుపణీయంపరిహరణీయమితియావత్ - శాపమహిమ
మాత్రేణసర్వంపాపంగతమితిభావః॥ తదితి॥ మహతిఅధికేఅస్మిన్దేవీ
ప్రసాదలంఘనరూపేఅపరాధేఅగసిసతి-ప్రసక్తమితీశేషః-తదేతదేనః
అంశాః యావత్ యదవధిఅక్షపితంఅపరిహృతం- పాపపరిహారోయావ
న్నాభూదిత్యర్థః - తావత్తతాగ్రలావధి-భవతాంఅనుష్టరణఽస్త్రి
తిరపిమహానపరాధః- అథాపిఖలుపాపానామలమశ్రేయశ్శితకాస్త్రాది
తిభావః - ఇతిమత్వాచకితేభీతైఃఅస్తాభిః * అన్నదోద్వయోశ్చేతిబ

కాయానిర్మల్యసముల్లంఘనప్రసూతమిదందురితం- త
దస్మిన్నహత్యపరాధేయావదక్షుపితమేతదేనోనుష్టర
ణమపితావష్టవతామపరాధోమహానిచకితైరస్తాభిరే
తావదుదాసితం - మహాదవీదందురితంమందరపరిసరా
వాసేనసవాసనంపరిహృతంభవతాంతదపిజగజ్జననీచర
ణాపరాధసంసర్గాదధునాపిశంకమానైరన్యవోపా
యస్సముల్లిఖితో భవదమగ్రహే- నారాయణోప్రసాద

హువచనం-ఇముదేతావద్యధారథాడదాసితం * నపుంసకేభావేక్షః-
బోదాసీన్యమాచరితమిత్యర్థః॥ మహాదితి॥ మహత్ దులఙ్ఘంశ్చదంకా
లికానిర్మల్యోల్లంఘనరూపం - భవతాంసవాసనంవాసనాసహితం-
వాసనానామసూక్ష్మరూపేణావస్థానం- దురితంపాపంమందరస్యగిరైః
పరిసరేషుపర్యంతభూమిషు॥ పర్యంతభూఃపరిసరత్వమనః-అవాసే
నస్థిత్యాపరిహృతంపరిహాపితం॥ శ్లో॥ నైవత్యేత్రప్రవేశేనసర్వంపాపం
విసశ్యతీతికాస్త్రాదితిభావః॥ తదవీతి॥ తదపితథాపిజగతాంజనన్యాంమాత
రికాళికాయాంవిషయే-అపరాధస్యఅగసఃసంసర్గాత్సంబంధాత్- ప
రంపరయాప్రాప్తాదవీతిశేషః- శంకమానైఃవిభ్యద్భిఃఅస్తాభిరధునా
ఇదాసీంభవతామనుగ్రహేన్వగప్రాపణలక్షణైప్రసాదే- అన్యభవ

ద్బుద్ధిస్థానతిరిక్తః ఉపాయస్సాధనం ఉల్లిఖితః చింతితత్వత్యథః - దయా
 ఖుఃపుమా - అవరాధినమపిపశ్వాస్త్రప్రశరణాగతం కథంచద్యేన కెనచి
 దుపాయే మోద్ధరిష్యత్యేవేతిభావః॥ అ॥ సముల్లిఖితోపాయమేవాహ॥
 నారాయణీతి॥ నారాయణీకాలికాదేవీత్యథః॥ శ్లో॥ నారాయణీభద్రకా
 లీతిస్త్రుతేః॥ ౧॥ నారాయణీరమాశ్చర్యోరితినానాథకమాలాః॥ తస్యాః
 యః ప్రసాదః అనుగ్రహః పుష్పమాల్యలక్షణః శస్యతిరసాగరః ఆభజనం
 అసేవనమితియావత్ - తజ్జః తమత్పన్నః అయమపరాధః॥ ౧॥ ఆగోపరాధో
 మంత్రశ్చేత్యమరః॥ నారాయణశ్శృంగవతోయమిత్యర్థేతస్యేదమిత్యం
 బాధిత్యావృద్ధాచ్ఛత్యతిభద్రత్యయేనారాయణీయత్యిరూపంభవతి - ప్ర
 సాదః అనుగ్రహః - నారాయణీయశ్చాప్తాప్రసాదశ్చేతికర్తృధారయః॥

తిరసాగరజోయమపరాధోనారాయణీయప్రసాదపుర

సాగరేణసమాధేయత్యతి॥ ౧౨॥ తథాహి॥ ప॥ యదేత

ద్వామాంగం ఘనజఘన కేశస్తనభరంకదాదిస్తచ్ఛం

తస్యపురసాగరః పురస్కృతిః - అగ్రతస్సంపాదనమితియావత్ తేన-
 సమాధాతుంయోగ్యః సమాధేయః నివారణీయత్యతిసముల్లిఖితత్యతిపూ
 ర్వేణాన్వయః॥ ౧౩॥ అ॥ ననుదేవీవిషయేకృతోఽపచారస్సంపాదితేనవా
 నుదేవానుగ్రహణకథంసమాధీయత్యతిచేదతతహ॥ తథాహితి॥ శ్లో॥ ఘ
 నంచతజ్జఘనంచేతికర్తృధారయః - పీనాపీవరౌచతాస్తనాచేతికర్తృధార
 యః - ఘనజఘనంచపీనస్తనాచేతిప్రాణ్యంగత్వాద్ద్యం దైవకేశేపః -
 పశ్చాత్ ఘనజఘనపీనస్తనస్యభరత్యతితత్పురుషః - అనంతరంఘనజఘన
 పీనస్తనభరోస్యాస్తీత్యథేవ మత్వర్థేయ అర్మఅదిభ్యోజిత్యచప్రశ్న
 యః - ఏవంచఘనజఘనపీనస్తనభారవదిత్యథః - ఘనజఘనకేశస్తనభర
 మిత్యేపారః - తథాపిథంశంభోఃవామాంగంపార్వతీస్వరూపంవర్త

శ్లో॥ జఘనంచకేశాశ్చస్తనాచజఘనకేశస్తనం - తస్యభరత్యతితత్పురు
 షః - ఘనజఘనకేశస్తనభరోయస్త్రింస్తతథా - యద్వాఘనంచతజ్జఘన
 కేశస్తనంచేతికర్తృధారయః - తస్యభరోయస్త్రిన్మితివ్యధికరణబహువ్రీ
 హిః - అతఃతతః అద్యచ్ ప్రత్యయకల్పనశ్చేతాభావత్యతిబోధ్యం

తే - యస్మాత్కారణాత్ తదేవవామాంగమేవకమలాయాలత్వైః
కాస్తుభస్యమాణిక్యవిశేషస్యధరంధారయిత్య-విష్ణురూపంభవతీత్యర్థః-
ఉభయోశ్చివశక్తిత్వావిశేషాత్-అత్రాద్ధేప్రమాణంతు॥ ౧౫॥ ఏకాపి
శక్తిఃపరమేశ్వరస్యభిన్నాచతుర్థావినియోగకాలే భోగేభవానీశ్వరే
ఘమగ్నాకోపేతుకారీత్వవనేతువిష్ణురితివచనం॥ కదాబిల్లిలితాదేవీరం
తుకామాసరిత్యతే॥ జగద్విమోహయామాసవేణునాదవినోదభితిశ్రీ
కృష్ణస్యదేవీరూపత్వేప్రమాణవచనం॥కరాంసులినభోత్పన్నానారాయ
ణదశాకృతిరితిదశానామవ్యవతారాణాందేవీనభోత్పన్నత్వేప్రమాణం
సాశక్తిఃపరమేశానీవిష్ణురూపమదీధరత్॥ యాశక్తిఃప్రళయేకాలీయా
తుభోగేభవాన్యభూత్॥ ఇత్యాదీనివచనానీవరహస్యమారంభేయపు
రాణరుద్రయామృతాదాప్రసిద్ధానీత్యవగంతవ్యం॥ నఘవతాదేవేంద్రై

భోభావతికమలకాస్తుభధరం॥జగన్మాతర్యేనంయదప

చరితంతన్మఘవతోజగన్మాతాదెవఃప్రభవతిసమవక్షుప
యితుం॥ ౧౬॥ ౧॥ తదాగచ్ఛతక్షీరసాగరందశశయి

ష్యామౌలభగవం తమితి వదన్నా సనాదుత్థాయాంత

జగతాంమాతరిజనన్యాం - ఏవంయదపచరితంఏవంయదాగఃకృతం-త
దాగఃసదేవః జగతాంలోకానాంమాతాపరిచ్ఛేదైవవిష్ణురేవేత్యర్థః-
తమక్తం॥ ౧౬॥ త్రివిక్రమావతారేతుభగవాన్కరుడధ్వజః॥ తైర్లోక్యం
వినుమాపద్భ్యామితిప్రాహుఃపురావిదగ్ధి॥ క్షువయితుంనివారయితుం
ప్రభవతిసమర్థోభవతి॥ ఏవంచనారాయణస్యనారాయణ్యభేదాత్ నా
రాయణానుగ్రహసంపాదితే నారాయణ్యనుగ్రహస్సంపాదితపేతే
తేనతద్దురితంనిశ్చేషంసకలమపినిశ్యతీతిభావః॥ ౧౭॥ ౨॥ వక్తవ్యముక్తాన్వి
విధరంతదకథిత్యాహ॥ తదితి॥ తన్తస్మాత్క్షీరసాగరంక్షీరసముద్రం
త్రుతిఅగచ్ఛతఅగమనంకురుత॥ తన్తక్షీరాణావేభగవంతంపారాయ
ణంప్రదర్శయిష్యామః- దర్శనంకారయిష్యామితివదకథయకథగేవా
నజ్ఞిసంభవః॥ బ్రహ్మ-అసనాత్ * ల్యబ్ధోపేకర్మణిపంచమీ - అసనంవి
హాయేత్యర్థః॥ ఉద్ధాయబంతదశధేలంతద్ధానమకరోత్॥ అర్చనశరణా

గతపోషణప్రవృత్తిః కేహం మహతాం ధుడితినస్యాదితి భావః॥ ౧౩ ॥ అ॥
 గురుసహాయాదేవాడదధిశాయిసం వాసుదేవం ప్రతిదర్శనాథాంగంతు
 ముద్యోగంకృతవంత ఇత్యాహ॥ అథేతి॥ అథ బ్రహ్మతిరోధానానంతరం
 మర్త్యపతయః దేవశ్రేష్ఠాః- ఇమే ఇంద్రాదయః గురోః బృహస్పతేః సం
 బంధినియాకరుణాకృపాతస్యాః విశేషస్య అతిశయస్యయః పరిణామః ప
 రిశాకః - తేన కృతః సంపాదితః అభ్యుదయః స సః పరితోషో యేహం తేత
 థాభూతాస్సంతః- కథనపిభయంభీతిం పరిహృగ్యవిన్యజ్య-ఉత్తమసన్ని
 ధింప్రతిగంతుంగురుసహాయే సతికస్య వాజసన్యభీతిస్సాదితి భావః । అ
 ఖిలానాం జనుష్టతాం ప్రాణినాం ఆశయః బుద్ధిః-సంపదగుహాదరీతస్యాం
 శేతశ్శిశయః - తంసాక్షిత్వేన స్థితమపీత్యథాః । జ్ఞానదృష్టేతి భావః ।

దౌధేభగవానబ్జసంభవః॥ ౧౩ ॥ అథ కథమప్యమర్త్య
 పతయః పరిహృగ్యభయంగురుకరుణావిశేష పరిణామకృ
 తాభ్యుదయాః-అఖిలజనుష్టదాశయగుహాశయమవ్యుద
 ధౌశయితమిమే సమేతుముదయంజతశౌర్జ్యధరం॥ ౨౦॥
 కించ॥ ప॥ పథిద్వజంయంగురుడద్వజస్య ప్రస్థాయయాం
 తోదదృశుడిగీశాః । తతోపి సద్యస్తదనుగ్రహస్యభవి

న్లో॥ అంతస్థమాత్మానమజంనదృష్టాభ్రామంతి మూఢా ఇతి స్మృతేః । ఉ
 దధౌక్షీరాణావేశయితంశయనకర్తారం శౌజఞ్ధరం శౌర్జ్యధన్వానం
 వాసుదేవం సమేతుంగంతుం - స్వావస్థావిజ్ఞాపనాథామితి శేషః । ఉద
 యంజతః తద్యోగంచక్రుః । విజ్ఞాపనామాత్రాదేవసర్వదుఃఖనివారకే
 వాసుదేవే జాగ్రతిసతి కేవాస్వీయదుఃఖాని సవిజ్ఞాపయంతీతి భావః॥ ౨౦॥
 శ్వేతద్వీపం ప్రతి ప్రస్థితాదేవాః తతాగ్రసంజాతంగురుడదర్శనంశుభో
 దరగ్రంబుబుధిర ఇత్యాహ॥ పథితి॥ కించ ప్రస్థాయ ప్రస్థానంకృత్వా యాం
 తఃగచ్ఛంతః-దిశామీశాః పతయః ఇంద్రాదయః పథిమార్గైగురుడద్వజస్య
 తాత్మ్యకేతోనారాయణస్య - ద్వజంకేతుంగురుత్వంతమితి భావః॥ ౨౧॥
 పాళిః కేతుద్వజోలింగమిత్యమరః । సద్యః దదృశుః దృష్టవంత ఇతి యావ
 త్ - గూఢారానుసూర్తాదికాలవిశేషస్వరూపవిజ్ఞాతరిగురౌ సహాయే

అనుగతేకస్యవాసుశకునంనభవేదితిభావః | తదేవధ్వజగరుడదర్శనమేవ
 సద్యఃభవిష్యతః భావినస్తదనుగ్రహస్యనాకాయణప్రసాదస్యధ్వజం
 నిమిత్తమితి || ౧ || ధ్వజోలింగంనిమిత్తంవ్యంజనంపదమిత్యమరః - అగ్రహీ
 ణః విదుః శ్లో || ప్రయాణేప్రథమంచామెగరుడోయదిదృశ్యతే | తేషాం
 కార్యంకరగతమితిసాప్త్యత్రసంశయభితిభావః || ౨౦ || అ|| సత్యలోకం
 పరిత్యజ్యావరోహంతఃపరస్పరంభాషమాణాపవబహుదూరమాగత్యశ్ర
 మాపనోదనాయక్వచిద్దేశేఁషురిత్యాహ || అవేతి || సత్యలోకాత్ సత్య
 లోకంవిహాయేత్యథః * ల్యబ్లొపేపంచమీ - అవతరంతః అవరోహణం
 కుర్వంతః తేదేవాః - అనేకసమాప్రాణియోజనానియస్యతంతభాభూత
 మపి-కోశద్వయస్యగవ్యాతిరితిసంజ్ఞా | క్రోశచతుష్టయస్యగవ్యాతిద్వ
 యస్యచయోజనమితిసంజ్ఞా || శ్లో || ముహూర్తాద్వయగంతవ్యమార్గస్యా

వ్యతోపిధ్వజమగ్రహీఁషుః || ౨౧ || ౫ || అవతరంతశ్చతేన
 త్యలోకాదనేకసమాప్రాణియోజనమపిపంథానమతిలంఘి
 తం గణయంతోగవ్యాతిమాత్రమివగుణయంతోభాషి

తానిచతుర్ముఖస్యగురుణాకృత్యమాణతయేవర్షుడి

తోశ్రీశసంజ్ఞకః | క్రోశద్వయంతుగవ్యాతిప్రద్వయంయోజనంస్తృ
 తమిత్యభిధానాత్ | అతిలంఘితంతిక్రాంతంపంథానం - గవ్యాతిఃకోశ
 శద్వయంప్రమాణంయస్యతన్త్రగవ్యాతిమాత్రం * ప్రమాణేద్వయసంజ్ఞఘ్న
 శ్చాత్రచిత్రతిమాత్రచప్రత్యయః || ౧ || గవ్యాతిస్తీక్రొశయుగమిత్య
 మరః || శ్లో || కించ|| యవోదరైరంగుళమస్తసంఖ్యైర్హస్తైరంగులైస్తస్థాని
 తైశ్చకుర్భిః | హస్తైశ్చకుర్భిభావతీహదండః | క్రొశస్సహస్రద్వితయేన
 తేషాం | స్యాద్యోజనంక్రొశచతుష్టయేనెతిగణితకాస్తే | తదీవ - గణ
 యంతఃగణనంకుర్వంతః | చతుర్ముఖస్యబ్రహ్మణఃభాషితానివచాంసిగు
 ణయంతః | సపవమాహౌవమాహేతిపునఃపునరావతాయంతః || ౧ || గుణ
 స్తేవృత్తిశబ్దాదౌజ్యేంత్రియాముఖ్యతంతుష్యిత్యమరః | గురుణాగు
 రుత్వేనేత్యాకర్షణహేతూక్తిః - బృహస్పతి నెతిప్రకృతాధః - అకృ
 త్యమాణతయాఅకృష్టతయేవ - రుడికశీఘ్రండిపనిపత్య అవరోహంతి

శ్రాంతంవిశ్రాంతిరహితంయథాతథాపరిభ్రమన్ సంచరణశీలోయః
అభ్రాణాంమేఘానాంసంబంధీమారుతఃపవనః - తస్యసంపాతేనసం
బంధేనవినీతాఽపవారితా - పథికానాంమాగ్ధానాం వృథాక్షేళఃయ
స్త్రి తథాఘాతే - జలదవధేమేఘసూగ్ధేవిశ్రమః విశ్రాంతింప
శ్రుతితస్థురితియావత్ - బహుదూరయానఃకేవాక్వచిన్నపిశ్యాన్యం
వీతిభావః॥అ॥తత్రస్థితావక్షీరసముద్రందద్వశురిత్యాహ॥అ॥ద్రాయు
రితి॥తత్రజలభరమాగ్ధేదేవాఃనిద్రాణశ్చయితోయఃపురాణఃపురా
తనః॥ని॥నిద్రాణశ్చయితోసమావిత్యనురః- పురాణప్రతనప్రతన్నపురాత
నచిరంతనాశ్చుతచ - పురుషఃవాసుదేవః-తస్యనిద్రాయాఃస్వాపస్యభం
గాద్వివాశాదపరాధంఆగః - యద్వాపురాణపురుషనిద్రాయాఃయః
భంగఃవివాశఃతమేవాపరాధం॥ ని॥ స్యాన్నిద్రాయసంస్వాపశ్చిత్వమ

త్యుపనవత్యవిశ్రమరవిశ్రాంతపరిభ్రమదభ్రమారు
తసంపాతవిశ్రపథికవ్యధేజలదవధే॥గ॥అ॥ద్రాయురపిర
త్రతేనిద్రాణపురాణపురుషనిద్రాధంగాపరాధమా
శంక్యసంత్రాసయంతమివపిద్రుమకాండవేత్రదండై
రనివార్యమాఖర్యసముల్లాసమలకలితానికల్లాలమండ
లాని నిరింధనజ్వలదబింధనజ్వాలాసంబంధామపరిని

రః॥ని॥భంగఃఖండపరాజయశ్చిరత్నమాలా ఆశంక్యఊహిత్యాఅనివా
ర్యాణిమనికావారాణి - మాఖర్యస్యశబ్దస్యసముల్లాసైర్వికాసైర్మర్ల
ళితానిప్రసరణానియేషాంతానితథావిధాని - కల్లాలానామండలాని
బృందాని॥ని॥ మండలంత్రినుకోష్ఠేస్యాదుపసూర్యకదేశయోః | వింజే
ద్వాదశరాశ్యోఘ్నేకురుంజెభపెతలశ్చతినానాథాఃరత్నమాలా | పిద్రు
మకాండాప్రవాళదండాః॥ ని॥ప్రవాళోంగారకమణిర్విద్రుమోంబు
ధసంభవశ్చితశబ్దాణామేతపవవేత్రదండైః | వేత్రమితిలతాపశే
షస్యసంజ్ఞేత్యైయం॥సంత్రాసయంతంభీషయంతమివ-వీచీభిఃతరంగైః
నిరింధనంనిగ్ధతేంధనంయథాతథాజ్వలప్రజ్వలయఃఅబింధనః బడ
బానలః-తస్యజ్వాలానామిదేషాంసంబంధాత్సంసర్గాత్ - అభీతఃని

ష్యందమానమివ స్రవణం కుర్వంతమివ - సద్యః తతా - లే సమాస్వాదితస్య
శుద్ధదుగ్ధస్య నిమగ్నతీరస్య॥౯॥ దుగ్ధంక్షీరంపయస్సమమిత్యమరః పూరే
ణ ప్రవాహనపూరితః భరితః గర్భః ఉదరదేశః యేషాంతే - అతపవనిర్భర
మత్యంతం విశదానాంధవళనిర్మలానాం - నీరదానాం మేఘానాం నికరేణ
ప్రాతేన సంచ్ఛన్నః ఆచ్ఛాదితః ఆత్మశరీరం యస్య తస్య భావస్తత్త్వా
తయా - మండేన దధిభవమస్తు నా॥౧॥ మండందధిభవం మస్త్యి త్యభారః - సం
పన్నం సహితమివ - చిరాత్ చిరకాలాత్ సంభృతతయా సంపాదితత
యా సంభావితస్య శంకితస్య పయోవికారస్య అష్టిభవనలక్షణస్య - పరిజ
హీమణాణాం పరిహతుణామిచ్ఛునాంతఃకుజ సంభవేన బ్రహ్మణా తతస్తతః

ష్యందమానమివ వీచిభిరభితోపి సద్యస్సమాస్వాదితశు
ద్ధదుగ్ధపూర పూరితగర్భనిర్భరవిశదతీరదనికరసంచ్ఛ
న్నతయా సంపన్నమివ మండేన చిరసంభృతతయా సం
భావితపయోవికార పరిజహీమణాణాం తతస్తతః క్షిప్తాభి
రంకుజసంభవేన సమాలాభిరివావధిభిశ్చైవాలమంజ
రీభిరభిశోభితం చిరపరిదితక్షీరమేఘరసాస్వాదనుభుత
చాతకపోత సావజ్జనిష్ఠ్యాతచంచూపుటస్వతదితరమే
ఘశీకరం గోవిందచరణారవిందసందర్శనాయాతవిబు

తత్ర తత్రేత్యథః క్షిప్తాభిర్విస్యస్తాభిః - సమాలాభిః మూలసహితాభిః
ఓషధీభిః మూలికావిశైషైరివ స్థితాభిః - కైవాలానాం మంజరీభిః వల్లరీ
భిః॥౯॥ కైవాలం కైవలం సమగ్రితిద్విరూపకోశైః॥౯॥ వల్లరీమంజరీ(స్త్రీ)యా
మిత్యమరః - అభిశోభితం పరితః ప్రకాశితం - చిరాత్ పరిదితేన అభ్యస్తేన క్షీ
రమేఘరసస్య దుగ్ధస్వరూపఘనరసస్య ఆస్వాదేన పానేన॥౯॥ మేఘపు
ష్పంఘనరసమిత్యమరః - సుఖత్రేత్యప్తైః చాతకానాం పాత్రైః శిశుభిః॥౯॥
పోతః పాకోర్భకోడింభః క్షయమరః - సావజ్జం అవహేళనసహితం యథా
తథా - నిష్ఠ్యాతాః ఖాట్యత్యవాంతాః - చంచూపుటేషు ప్రోటిప్రదేశై
షు నిపతంతః పతనం కుర్వంతః - ఇతరేషాంజలమేఘరసానాం శీకరాకణాః
యస్మిన్ సః॥ ౯॥ శీకరోంకుకణస్త్యుతత్యమరః - గోవిందస్య చరణార

విందయోః సందర్శనాథా మా యా తా నా మా గతా నాం విబుధా నాం సం
సదస్స భా యాః విమా నా నాం యోహంసాః పక్షి విశేషాః తైర్విచ్యమా
నైః విభాజ్యమానైః - సర్వతః పతతాం ఆగచ్ఛతాం ఆపగా సహ స్రా
ణాం నీరైః లబ్ధం ప్రాప్తం సమింధనం సందీప్తిర్యస్య సతథా భూతః - బల
వా సమర్థః ప్రవృద్ధతీయా వత్ || ౧ || బలవాన్మాంసలోంసలత్యత్యమ
రః ఆబింధనా నలః బడబా నలః యస్మిన్ తథా భూతం - సాయం ప్రాతభా
వస్సాయం ప్రాతః - తథా విధేనోల్లాసేన వికాసేన పల్లవితా నాం సంజా
తపల్లవా నాం - కల్లాలా నాంతరంగాణాం జాలేన సమూహేన వెల్లితాః
వ్యాప్యతాః - కంపితా ఇతి వాధాః || ౧ || వేల్లితప్రేంఖతా ధూతచలితాకం
పితా ధుత ఇత్యమరః | వేలాగిరయః తటవర్వతాః - తేషాం శిఖరేషు శృంగే

ధసం సద్విమానహంసవిచ్యమాన సర్వతః పతదాపగా
సహ స్రాగీరకృతా హారలబ్ధసమింధనబలవద బింధనాన
లం సాయం ప్రాతీకోల్లాసపల్లవితకల్లాలజాలవేల్లితవె
లాగిరి శిఖరసంచారలబ్ధమృదాభీషేకముహూతా విమలీ
కృతవస్యద్వి పతయా పరిచిన్వంతంబిన్ద్రాన్యం తమివచిరా తైరావతస
గతా తురీం క్షీరైకనిధానతయా పర్వకాలావగాహన
ప్రసక్తపరమషి జనప్రస్తుతా ఘమన్నణసూక్తగోవర

మసంచారైరగమనేనలబ్ధః ప్రాప్తః - యః మృగ్ధాభీషేకః క్షీరస్నానం -
తేన ముహూర్తంద్వాదశక్షణాత్తక కాలం విమలీకృతాః నిర్మలీకృతాః -
వన్యాః అరణ్యసంభవాః - ద్విపాః గజాః యస్మిన్ సః - తస్య భావస్తైత
యా - చిరాత్ చిరకాలాదారభ్యవిరావతస్యాభ్రమాంతగఃస్య - సగైచా
తురీం నైపుణ్యం పరిచిన్వంతంబిన్ద్రాన్యం తమివ - మధనావసరే మత్తగజం ని
ర్మాతుమితి భావః || క్షీరైకనిధానతయా క్షీరమాత్రా శ్రయతయా పర్వ
కాలేషు అమాపూర్ణమాసంక్రాంత్యాది లక్షణేషు కాలేషు - అవగా
హనైశాస్త్రీక్తసంకల్పాదిపూర్వకస్మానే - ప్రసక్తాః ఉద్యుక్తాః యః
పరమపయోమహాషణయః - పర్వజ్యేవాంబుధాస్నాయాదితి శాస్త్రా
దితి భావః - తైః ప్రస్తుతః ఆవశ్యకత్వేనోపక్రాంతః - అఘమషణసూ

క్రంతతాఽలవతనమాశ్రేణపాపనాశకం హిరణ్యశృంగమిత్యాది సూ
క్రం॥౧॥సర్వైససామవధ్యంసిజవ్యంత్రివ్యఘమషణమిత్యమరః । తదే
వగోచరఃవిచారస్థానంవిషయత్యతియాసత్ - యస్యసఃక్షీరపదస్యఊహః
తస్మిన్నప్పదస్థానై ప్రత్యేషఃఅనూహఃఅప్రత్యేషః తయోర్యోపచారస్త
స్యకోలాహలేనఘోషేణభిభూతః తిరస్కృతః వీచీనాంతరంగాణాం
ఘోషోయస్త్రిణభాభూతం-అశ్రేదంబోధ్యం । మంత్రేషుఊహా
నామమంత్రఘటకపదస్థానేసముచితపదాంతరస్యప్రత్యేషః - తద్యథేతి
చేత్ - అగ్నయేత్వాజుష్టంధర్వపామితిమంత్రైచతుర్థ్యంతాగ్నిపద
స్థానేచతుర్థ్యంతసూర్యపదంప్రక్షిప్య సూర్యాయత్వా జుష్టంధర్వపా
మీతిపత్యతే-తద్వదఘమషణసూక్తే । యదపాంక్తూరంయదమేధ్య
మిత్యాదావపామిత్యప్పదస్యస్థావేషస్యంతస్యక్షీరాణామితిపదస్య ఊ

క్షీరపదోహానూహవిచారకోలాహలా భిభూతవీచీఘో
షం తృతీయావతారశ్చైతతానుచకీషయా స్వయమ
పిశ్చైతీభవద్భిరివభగవతః ప్రాధమికావతారజాతీయైః
క్షీరాహారపరిణామనిమలైఃమత్స్యకూర్మైఃపరికమి-

తంశాఙ్గధరంద్రష్టుంసమాగచ్ఛేదఃజాతుచంద్రశేఖ

ఘావా-ఉతలనూఘావావేతి । ప్రకృతావేవోహః ఉతపిక్వతావేవ
అథవాప్రకృతావికృతా చేత్యుభయశ్రేతివిచారయామానురితి । తృ
తీయావతారస్యవరాహవతారస్యశ్వేతతాత్వైశ్చ్యం - తస్యాఃఅనుచ
కీషయాఅనుకరణేచ్ఛయా - దశవతారేషువరాహస్యశ్రుతీయత్వా
దితిభావః- స్వయమపిశ్చైతీభవద్భిఃశుక్లీభవద్భిః - భగవతఃనారాయణ
స్యప్రాధమికాయావతారౌమత్స్యకూర్మలక్షణౌశజ్జాతీయైః తత్పద్మ
తైః - తృతీయవరాహపేషయాఉభయోర్మత్స్యకూర్మయోః ప్రాథ
మికత్వాదితిభావః - క్షీరాహారస్యక్షీరాశనస్యపరిణామేనపరిపాకేన
ర్మతైఃమత్స్యకూర్మైః-మత్స్యైఃకూర్మైశ్చైత్యథః- పరికర్తిరంత
లంకృతం ॥ చంద్రశేఖరఃచంద్రమాళిరీశ్వరఃజాతుకదాచిత్ శాఙ్గధ
రంశాఙ్గపాణింవిష్టుం - ద్రష్టుమపిసమాగచ్ఛేత్ * సంభావనాయాం

లిక్ | సమాగ్రోభవేత్ | ఇతిసంఖావనయాఉత్పత్తిక్షయాలోచనేనే
 తియావత్ - సజ్జీకృతైః సిద్ధత్వేనకృతైః కైలాసైః రజతపర్వతైరివస్థితైః
 పయసాంక్షీరాణాంతరంగైః పరిపూరితైః సింహైః - అంతర్గతైః అంతస్థి
 తైః గిరిభిరద్రిభిః ఉపశోభితం ప్రకాశితం || కాలచక్రమివ కాలలక్షణచ
 క్రమివ వర్తమానం - కాలచక్రంతుకర్మకృతేనకటకరాశినామకరరాశి
 నామీనరాశినాచకరంబితంవ్యాప్తం సముద్రస్తుకర్మకృతేనకుశీరనామక
 జలచరవిశేషేణ || నిస్స్యాదుకుశీరకర్మకటకఇత్యమరః | మకరైః గ్రా
 హైః || ౧ || ప్రకరణీణపుష్పదౌసంహతౌమకరస్త్విహ | కథాయాచసి
 రాశౌచేతి నానాధారత్నమాలా | మినైః సుతైస్త్వీకృతంబితంవ్యా
 ప్తం - కర్మకటమకరమీనకరంబితత్వస్యోభయత్రాగ్నిష్టత్వాత్ సామ్య
 మితిభావః - గంగాయాభాగీరథ్యాః తీర్థాంజలమివ || ౧ || జలావతారోగూరు

రఇతిసంఖావన యాసజ్జీకృతైః కైలాసైరివపయస్తరం
 గపరిపూరితైరంతర్గతైః గిరిభిరభిశోభితం కాలచక్ర
 మివకటకమకరమీనకరంబితం గంగాదితీర్థమివగ
 ణైః స్థానేకమతరాజవిరాజితం పాణినీసూత్రమివపర
 స్తైపదవ్రతిపాదక మాత్మతత్త్వమివానిర్వచనీయగుణ

యోన్యపాయశాస్త్రానియజ్ఞోముజుప్తతోయం | సుంత్యాగ్నిదయోష్ట
 దశపుణ్యభూమిః పాత్రంజలం స్త్రీకుసుమంచతీర్థమితి నానాధారత్న
 మాలా | గర్భేకుటౌతిష్ఠంతీతిగర్భస్థాః || ౧ || కుక్షిభూగ్రాన్ధికాగర్భాఇత్య
 మరః | తథావిధాయెలనేకేబహవోమతాః యతిచ్ఛాత్రాదిస్థానాని || ౧ || మ
 తశ్చాత్రాదిజలయఇత్యమరః | లెహంరాజభిః పక్షిభిః || ౧ || ఆవళిః ప
 క్షిశ్రేణీరేఖాస్తురాజయఇత్యమరః - విరాజితం ప్రకాశితం - సముద్ర
 పతేగర్భస్థానే కుక్షిప్రచేతేమతానాం కూర్మాణాంరాజభిః విరాజ
 తం | నికూర్మైకమతకచ్ఛపాపిత్యమరః - గర్భస్థానేకమతరాజవిరాజిత
 త్వస్యోభయత్ర సత్త్వాత్సామ్యమితిభావః - అభంగపత్యైశ్చైషమహిమూర్తి
 గర్భపదస్యతీరలక్షణాంగీకారేణచోక్తదిశాగర్భేత్వాదివిశేషణం గంగా
 జలసాధారణమితిభావః - పాణినీవ్యాకరణశాస్త్రప్రణెతాగ్నిచార్యస్య

సూత్రమివ శేషాత్ కర్తరి పరస్మైపదమిత్యాకారకపరస్మైపద విధా
యకవిధిసూత్రమివేత్యథాః - పరస్మైపదస్యపరస్మైపదసంజ్ఞకతి బాధి
ప్రత్యయజాలస్యప్రతిపాదకంప్రతిపాదయత్య-బోధకమితియాః - స
ముద్రపత్యైపరస్మైపరమాత్మనే॥౧॥ పరోపరమాత్మనోరితివిశ్వః । పదస్య
స్థానస్య॥౧॥ పదంవ్యవసితతాగ్రస్థానలక్ష్యాంఘ్రివస్తుష్పిత్వవరః. ప్ర
తిపాదకందాతారం॥ ౧॥ పితృణానంవితరణంస్పర్శనంప్రతిపాదనమిత్వ
మరః-ఆత్రసూత్రపత్యైపరమాత్మనోరితివిశ్వః - అన్యత్రవ్యాస
ఇతివివేకః-ఆత్మనస్తత్వంవాస్తవరూపమివ-ఆనిర్వచనీయాః సావయవ
త్వేననిరవయత్వేనఎతదీయత్వేనతదీయత్వేనవాగ్దమిథ్యమితినిర్వక్తుమ
శక్యాఃయేగుణాస్సత్వాదయః శేషంప్రపంచోయస్మిన్కాలత్ - యద్వా
అనిర్వచనీయః ఇదమిథ్యమితివక్తుమశక్యః గుణానాంసత్త్వాదీనాం ప్ర
పంచస్తోమఃయస్యతత్॥౧॥ ప్రపంచోవిస్తృతోస్తోమఇతినానాథాః॥ స

ప్రపంచంకైలాసశిఖరమివతైవలక్షణాలక్షితద్విజవండ

మండితం నిదాఘభాసురమివ నితాంత ముత్తరంగ

ముద్రపత్యైఅనిర్వచనీయః గణయితుమశక్యఃగుణానాంవైర్వల్యధావశ్య
మాఘర్యాదీనాంప్రపంచస్సమూహాయస్యతథాభూతం - కైలాస
స్యరజతాద్రేశ్శృంగంశిఖరమివ॥౧॥ కూటోస్త్రీశిఖరంశృంగమిత్వమ
రః॥కైలాసానంశివభక్తానాంలక్షణానిహం॥౧॥ ౧హంబలక్ష్యచలక్షణ
మిత్వమరః-తైలక్షితాయుక్తాయేద్విజాఃవిప్రాః శేషంపండసమూ
హాః॥ ౧॥ పండస్తుక్లిబసంఘయోరితివిశ్వః- తేనమండితంఅలంకృతం
శక్తి సేముద్రపత్యైతైవలంకైవాలంతస్మిన్కాలేననిర్వాహరస్థిత్యా॥
నిర్వాహరస్థితౌకాలవిశేషోత్పవయాః క్షణిత్యమరః ఆలక్షితాఃఅవ
లోకితాయేద్విజాఃపక్షిణాః॥౧॥ దంతవిప్రాండజాద్విజాఇత్యమరః - తై
ర్మండితంఅలంకృతం - నిదాఘభాసురంకైశ్చకాలిక సూర్యమివ

శక్తి సముద్రపత్యైతైవలైఃకరణైఃక్షణంక్షణకాలంఅలక్షితాః- ప్ర
థమదర్శనావసరేయావసాన్యూచినాఅదృష్టాః - అన్యత్రాఇతియావత్

తాంతంత్యంతం ఉత్తరం ఉత్తరాయణమాగ్రాంత్యా ప్రాప్య అతిభీ
 షణుభయంకరమితివదభంగమాశ్రిత్య సూర్యపక్షేవిశేషణం యోజనీ
 యం-సముద్రవక్షేతు - ఉత్కృష్టాస్తతరంగాయస్మి తస్యభావఉత్త
 రంగత్వం తేనాతీభీషణంభయంకరం-భుజ్యతేతిభోగతివత్ సృజ్యతేతి
 తిసగఃతథాచసగఃశబ్దస్యసృజ్యమిత్యథః- క్షీరంచతత్ సగఃచేతి
 కర్తృధారయః-తస్యక్షీరసగఃస్యక్షీరరూపసృజ్యవస్తునత్యథః- సమ
 ప్టిం * సంపూర్వాశూన్యాప్తావితిధాతోః (స్త్రి)యాం క్షీన్నితి క్షీన్న్
 త్యయః-సౌపసగఃస్యధాతోరనే కాథత్వాత్ పూగమివేగ్యథః - అథ
 వాక్షీరసగఃస్యక్షీరనిర్మాణస్యసమప్టిం సంఘీభూయభవనమివ-నైర్మ
 ల్యస్యనిర్మలశ్చస్యసమవాయంపుంజమివ - చంద్రతారకాదీనియాని
 ర్మలవస్తూని తేషాంనిర్మాణే కాతుకినాకుతూహలినా విధినావిధాతాగ్రివి

త్వాతీభీషణంసగఃప్టిమివక్షీరసగఃస్య సమవాయమి
 వనైర్మల్యస్య చంద్రతారకాది నిమగ్నలవస్తువగఃని
 ర్మాణకౌతుకినావిధినావిలాప్యనిషిక్తమివభువి రజతాచ
 లం యోమావకుండనమివ తుమాయాః పర్తనాభశయ
 నాగారపర్యంతకుట్టిమివస్ఫాటికశిలాదితమనాస్పదం

లాప్య-పుటేయధామ్రతంస్యాదైధాపక్వైత్యథః - నిషిక్తంఉత్ప
 ష్టంరజతాచలమివస్థితం-తుమాయాభూదేవ్యాః॥ ౧॥ గౌరీలౌకుభిశీత
 మేత్యమరః|యోమందుకూలరూపమవకుండనంబహిరాచ్ఛాదనం॥౨॥ యో
 మందుకూలంస్యాదిత్యమరః|స్ఫాటికశిలాభిఃస్ఫాటికమణిభిఃదితంఖదితం
 పర్తనాభస్యనారాయణస్యశయనాగారంఅంతఃపురం॥౩॥ స్త్రీగారం
 భూభుజామంతఃపురంస్యాదవరోధనమిత్యరః-తస్యపర్యంతఃపరిసరదేశః.
 ని|పర్యంతభూఃపరిసరత్యమరః తస్యకుట్టిమిమివనిర్ధభవమివ॥౪॥ కుట్టి
 మోస్త్రీనిబద్ధాభూరిత్యమరః| కవీనాంపండితానాంయాగిరఃతాసాం॥
 ౫॥ సంఖ్యావాపండితఃకపరిత్యమరః| అనాస్పదంఅవిషయం- అశ్వర్యా

వశ్చాత్తుశబ్దసంచారాదివిశేషదర్శనైద్యష్టాశ్చతిభావః- తాదృశాయేద్వి
 జాబలవక్షిణస్తైర్మండితమిత్యథః.....

శాంవిస్త్యయకరాణాంబ్రహ్మలోకాదీనాంఅశ్చర్యంవిస్త్యయకరం॥ ౧ ॥
 విస్తయోద్భుతమాశ్చర్యమిత్యమరః- చతుషోఃత్రష్ట్యాణామితీశేషః-
 ఆతిఃపీడాంహరతినాశయతీత్యాతిహారం-ఆతిఃపీడాధనుకోట్యో
 రిత్యమరః-అంతఃకరణస్యహృదయస్యఅనందంతనందజనకం- అనారాధి
 తేలపూజితేగోవిందస్యభగవతశ్చరణారవిందేపాదకమలే యైస్తథావి
 దైఃదురాసదంచుష్మిపం - చుగ్ధముదకంచుస్యసఃచుగ్ధోదఃతండుత్తర
 వదస్యచేత్యుదకశబ్దస్యఉదాదేశః- నామప్రసిద్ధంతాకరంసమస్త
 మద్రాక్షుఃపద్యశుః॥౧౮॥క్షీరసముద్రమేవవర్ణయతిద్వాభ్యాం॥ ఘో
 వత్స॥జగతాంలోకానామీశ్వరోపిఅధిపతిరపి॥ ౧॥ ఈశ్వరఃపతిరిశితేత్య

కవిగరామాశ్చర్యమాశ్చర్యాణామాతిహారంచతుషో
 గానందమంతఃకరణస్య దురాసద మనారాధిత నారా
 యణచరణారవిందైర్దుగ్ధోదంచామర తాకరం॥౧౮॥ప॥
 ఘోషేక్వాపిపురావయఃకియదపిస్తేన్యేనదైన్యేనవాల
 భుంయోవహదీశ్వరోపిజగతాంజన్మాధమంచానుషం ॥
 తంవిస్తాపయితుంతరంగవలయైర్హోమానసంఖ్యాక సృజ
 న్నాభూభూతలసంభృతేన పయస్తేవావృత్యయోవర్త

మరః॥యఃభగవాన్నారాయణఃస్తేన్యేనచార్యేణదైన్యేనయాచనేనవా-
 కియత్ యతిః॥౧౯॥ పయఃక్షీరంలబ్ధం ప్రాప్తుమపిపురాపూర్వకాలే
 క్వాపికుత్రాపిఘోషేఅభీరగ్రామే॥ ౧॥ ఘోషఅభీరపల్లీస్యాదిత్యమ
 రః॥అధమంతప్రశస్తం॥ ౧॥ కేఫయాప్యోవమాధమాభిత్యమరః॥ మాను
 షంచునువ్యస్వరూపంజన్మతవిర్భావంతివహత్ దధార॥తంచారాయణం
 విస్తాపయితుంవిస్త్యయం ప్రాపయితుం - యఃక్షీరాణఃవఃతరంగాణాం
 వలయైర్మండలైః - అసంఖ్యాకాలసంఖ్యాయానిత్యధః- ఘోషాఅభీర
 గ్రామాఅన్యత్ర ఘోషాశబ్దాశ్చసృజసృష్టింకుర్వతసః-అభూ
 భూతలంభవమారభ్యభూతలాన్తకపాతాశలోకపర్యంతం- సంభృతేన
 సంపూరితేనపయసాక్షీరైశ్చ॥౨౦॥పయఃక్షీరంపయోంబుచేత్యమరః- ఆ
 వృత్యతవరణంకృత్వాఅవతిష్ఠతే॥ సమవప్రవిభ్యస్థిత్యాత్మనేపదం ॥

౨౨॥అపిచేతి॥యక్షీరాక్షావేసుధాఅమృతమైవస్వాద్యాఅస్వాదనాహ్లా
యస్యఅణవస్యజతరెకుతౌసాతౌత్ ప్రత్యక్షం॥౨॥ సాతౌగృత్యక్ష
తుల్యయోరిత్యమరః-ధన్వంతరిఃసమస్తాషధనిశిశివసతీతిశేషః-యత్రా
ణవేనామ్నానామోచ్ఛారణేనసమస్తానాంసర్వేషాంరోగారామా
మయానాంశమనోనాశకః॥శ్లో॥ అమృతానంతగోవిందనామోచ్ఛారణ
భేషజాత్॥నశ్యంతిసకలారోగాఇతిశాస్త్రాదితిభావః- నామ్నాసర్వరో
గశమనత్వరూపవిశేషణంధన్వంతరిసాధారణమపిభవితుమహాతి॥శ్లో॥
ధన్వంతరింగరుత్తంతం ఫణిరాజంచకాస్త్రభం॥స్మృత్వానీరోగతాం
యాయాన్తానవఃక్షణమాత్రతత్త్వతివచనాదితిబోధ్యం॥అమృతఃశౌక్లా
ధన్వాదేవఃనారాయణః శైతేస్త్వపితి - తస్మిన్తథావిధేదుష్కర్మధాక్షిరస

తే॥౨౨॥అపిచ ॥ప॥ స్వాద్యాయత్రసుదైవయస్యజతరే
సాతౌత్సధన్వంతరిశ్చైతేయత్రసమస్తరోగశమనోనా
మైవదేవోచ్యుతః॥తస్మిన్దుష్కర్మభావపిస్పృహయతేనై
వస్థిరామాసికామంతర్లీనహలాహలోష్టుచకితౌనాధ
స్వయంపాథసాం॥౨౩॥గ॥అపశ్యన్నపిమధ్యతస్తస్యకిం
చిదంతర్నిమగ్నపురాణభూదారదంష్ట్రాఽండుక్షోభితవ

ముద్రేపి - పాథసాంతిపాం॥౨॥ కబంధముదకంపాథః పుష్కరంసర్వ
తోముఖమిత్యమరః-నాథఃపతివరుణః॥౨॥ యాదసాంపతిరప్పతిరిత్యమ
రః॥స్వయంస్వమిత్యథః-అంతఃకుక్షిప్రదేశేలీనఃఅదృశ్యస్థావరతమా
నోయఃహలాహలఃపిషరాజః॥౨॥ కాలకూటాహలాహలఇత్యమరః- త
స్యక్షిప్తకాండస్థంశేనచకితఃభీతస్థ-స్థిరాంతిచంచలాంతసికాంస్థితిం
నస్పృహయతేనెచ్ఛతి॥సంతాపభూయిష్టదేశేకస్యవావాసోనుమతత్త్వ
భావః॥౨౩॥క్షీరాణావాంతస్థముపద్యిపందదృశురిత్యాహ॥అపశ్యన్నితి॥
తస్యక్షీరసముద్రస్యమధ్యతఃమధ్యేపి* సార్వవిభక్తికస్తసికించిదత్వం
అంతఃకుక్షిదేశేనిమగ్నపురాణఃపురాతనః - అనాదిరితియావత్॥౨॥ పు
రాణప్రతనప్రతృపురాతనదిరంతనాత్మిత్యమరః - యఃభూదారఃవరా
హః॥౨॥దంష్ట్రాఽఘోరీస్తంభిరోమాకోగ్రహోభూదారత్వపీత్యమరః-తస్య

దంష్ట్రాదండఃదంష్ట్రేనదండః-తేనత్యోభితఃత్యోభంప్రాప్తః-యఃపయ
సాంక్షీరాణాంపురఃప్రవాహః-తస్మాత్ సముద్భృతంసమ్యగుక్ష్మీప్తంస
వసీతస్యనవోద్భృతస్యపిండమివ॥౧॥నవసీతంసవోద్భృతమిన్యమరః-అభిత
స్సర్వతఃచలతాండచ్ఛృంఖలానాంనిరోధానాం-తిమితిమింకిలాఖ్య
మతస్యనాం-వాలానాంపుచ్ఛానాంవిలోడనేనప్రతిఘాతలక్షణమంధనే
నడమ్భాతడిత్పన్నఃయోమారుతోవాయుః తేనడద్భృతానాండఞ్ఘాపితా
నాంఘనానాండిండిరాణాంమండలంసమూహమివస్థితం ॥ ఏకతఃఏకదే
శేప్రతిపవంపవణిపర్వణి * వీప్సయామవ్యయీభావః-నిమూచ్య
మానఃవిసృజ్యమానః॥పంకజనాభశ్యున్నాభశ్యశయమోరగఃమంచ
స్థానీయసపః ॥ ౧ ॥ శయనంమంచపర్వంకపల్వంకాశ్చత్యమరఃతస్య

యఃపూర సముద్భృతమివ నవసీతపిండ మభితశ్చలదు
చ్ఛృంఖల తిమితిమింకిలకులవాలవిలోడమోద్భూతమా
రుతోద్భృతపుంజీకృతమివఘనమండల మేకతఃప్రతిపర్వ
నిర్మల్యమానపంకజనాభశయనోరగనిమోకరాశిమి
వకాలపరిపాకలబ్ధమృద్భావనిమూలనీవీబంధమివవసుం
ధరాదుకూలస్య కల్పాంతరీయ మందరవేష్టనశ్లేశజనత
యామూఢయా పతితస్యవాసుకెజ్జరతోవలయతమి

నిమోకానాంకంచకానాం॥౧॥ సమాకంచకనిమోకావిత్యమరః -
రాశింపుంజమివకాలేనయఃపరిపాకఃపరిణామః తేనలబ్ధఃప్రాప్తోమృద్భా
వఃమృత్తికాత్వంయస్యసతథాభూతశ్చాసానిర్మలశ్చేతికమధారయః
తంవసుంధరాయాఃసూదేవ్యాఃమకూలస్యతౌమస్య ॥౧॥ తౌమంచుకూ
లంస్యాదిత్యమరఃనీవీరూపబంధంగ్రంథిమివ॥౧॥ స్త్రీకటివస్త్రబంధేపి
నీవీపరిపణెపిచేత్యమరః ॥ కల్పాంతరీయేణపూర్వకల్పసంబంధినామంద
రస్యాద్రేవేష్టనేనయఃశ్లేశఃఖదః - తేనజనితయాడత్పాదితయామూ
ఢయామూలవస్థావిశేషేణపతితస్య జరతోజరావిశిష్టస్యవాసుకేః వాసుకి

కాలపరిపాకలబ్ధమృద్భావమితిపాఠస్సాధుః - తథానీమస్యపదస్యని
మోకరాశివిశేషగత్యముపపత్త్యనుసారాదిబోధ్యం

సర్వస్యవలయితం సంజాతవలయంభోగస్య కాయస్యమండలంవలయమి
వస్థితం॥ అప్రతిరూపమసదృశం-అంతరీపంవార్యంత స్థుటప్రదేశం ॥౧॥
ద్వీపోస్త్రీయామంతరీపంయదంతర్వారిణ స్థుటమిత్యమరః - అవశ్యద్దదృ
శుః#దృశిర్ ప్రెక్షణభిధాతోలఃజిహ్వాఘ్రిత్యాది నావశ్యాదేశః ॥౧౨॥
సర్వోత్తమమపిస్పృహణీయంసన్నిహితదృష్టమపితదై వ్విష్ణవంపదంగం
తుందేవానాశక్కువన్నిత్యాహ ॥స్థానమితి॥ యద్విద్యుదయదై వ్విష్ణవపదవే
త్తారః - విశ్వస్యజఃబ్రహ్మణఃస్థానమపినిరయభితిసరక ఇత్యాచక్షులేకథ
యంతి॥౧౩॥ స్యాన్నారకస్తనరకోనిరయోదుగఃతిస్త్రీయామిత్యమరః॥
యదై వ్విష్ణవపదంగత్వాప్రాప్య - ఇతఃవిష్ణుపదాత్ ఉత్తరంఉత్తమంగ
మనీయంగంతవ్యంకుత్రాపిచేశేకాలేపీత్యర్థః - నశ్రూయతేశ్రుతి

వ భోగమండలమప్రతిరూపమంతరీపం॥౧౪॥పస్థానం
విశ్వస్యజోధతం నిరయఇత్యా చక్షులేయద్విద్యోయన్త
త్వాగమనీయముత్తరమితఃకుత్రాపిసశ్రూయతేఆయ
స్యాపిహిసాధయంతివిధయోయత్రారుహాంపరంత
ద్వైష్ట్యపిపదం హరేస్సరగణాస్తస్తంభిరేగాహితుః॥
౨౪॥ అపిచ॥ప॥ దధ్యుర్యా వదుపాయం తేగంతుంత

విదితోనభవతీత్యర్థః - యతయఃజితేంద్రియాః ॥౧౫॥ యోనిజితేంద్రి
యగ్రామాయతినోయతయశ్చత ఇత్యమరః - ఆయస్యాపిఆయాసం
ప్రాప్యాపీత్యర్థః-యత్రయద్విష్ణుపదవిషయిణీంఆరురుత్వాం ఆరోఢు
మిచ్ఛాంసాధయంతిసంపాదయంతి- సురాణాంగణాఃపరముత్కృష్టంహ
రైస్తత్పదంస్థానందృష్ట్యాపి అవగాహితుంప్రవిశితుం తస్తంభిరేస్తథ్థాబ
భూవుః-కేవామహదనుగ్రహమంతరాఉత్తమపదంప్రాప్నుయిరితిభా
వః॥౨౬॥తదానీందేవాస్తత్పదప్రవేశనిమిత్తాలాచనసమయేఆగచ్ఛంతం
బ్రహ్మణందదృశురిత్యాహ ॥దధ్యురితి॥ యత్రదేశేదివౌకపోదేవాఃగం
తుంతత్పదంప్రవిశితుంఉపాయంసాధనం యావత్కాలం దధ్యుఃదింత
యామానుః#క్షేద్యదింతాయామితిధాతోలిఃట్ - తత్రతస్మిన్దేశేతా
వత్తావత్కాలేఆయాంతంఆగచ్ఛంతందేవంపూజ్యంపితామహంబ్ర

హ్మణానిదధ్యుః దద్యశుః#సీత్యవసగఃపూర్వస్యధ్యాయతేదర్శనార్థ
కత్వాత్॥౧॥నిర్వణ సంతుగధ్యానందర్శనాలోక వెతుణమిత్యమరః॥౨౫॥
౨॥సమాగతో బ్రహ్మదేవానావహాయతైస్సహూపగంతుంప్రచక్రమ
ఇత్యాహ॥పశ్యన్నితి॥ అథానంతరంకమలాసనో బ్రహ్మప్రాసాదాఃదే
వగృహఃరాజగృహవా॥౧॥ప్రాసాదోదేవభూభుజామిత్యమరః - తేషాం
యానిశిఖరాశిశృంగాణి॥౧॥ మాటోస్త్రీశిఖరంశృంగమిత్యమరః - తే
షాంఆరోహణలభిరోహణవిషయేకుతూహలినఃకుతూహలవంతః॥౧॥కౌ
తూహలంకౌతుకంచకుతుకంచకుతూహలమిత్యమరః - భగ్నఃఅనిర్వృ
త్తఃమనోరథఃసంకల్పోయేషాంతేతథావిధానంగూఢపాదవికలాని
వస్థితా॥౧॥ పంగుస్సృత్యాదవికలఇత్యభిధానాత్ - పాకశాసనము
ఖాణ్యంద్రాదీనమరాఢానుగ్రహేణప్రసాదేన విజలయానివృణ

త్రదివౌకసః| తావన్ని దధ్యరా యాంతంత్రదేవంపి
తామహం॥౨౫॥౫॥పశ్యన్నథత త్ర పాక శాసనముఖాన
మరాఢాప్రాసాదశిఖరారోహణకుతూహలినఃపంగుని
వభగ్న మనోరథాప్రసాదవిజలయాదప్రేయగృ
హ్యాసహగచ్ఛ తమయేతసఃదిశన్నగ్రతశ్చచాలకమ
లాసనః॥౧౬॥పగచ్ఛన్నై వతతస్సగ్రేగళితబ్రహ్మధి

యా-సాదరంప్రక్షుంప్రవృత్తయేతిభావః-దృష్ట్యంత్యే॥౧॥ దృష్టిజ్ఞా
నైశ్చీదర్శనఇత్యమరః పశ్యతాలవలోకయన్- ప- మయాసహఆగచ్ఛత
ఆయాతెతితీర్థంఅనుగృహ్యసందిశన్సల్లవ - అగ్రతఃపురతఃచచాలజ
గామ - కేవామహంతఃప్రయోజనావసరేస్వావలంబినోజనా ఇష్టే
ర్థదాతృనికటంసప్రవేశయంతీతిభావః॥౧౬॥గచ్ఛన్నైవబ్రహ్మతావన్నిర
తిశయభగవద్భక్తిభరితైఃప్రాచీనసృష్టాధికార వైకుంఠవాసిబ్రహ్మ
భిఃకించిదాప్యప్రతిత్యాహ॥గచ్ఛన్నితి॥ తతఃనిగమనానంతరంతత్రమా
గేగచ్ఛగమనంకుర్వనమగ్నమస్కారంకుర్వన్సంసృత్యలోకవా
సీబ్రహ్మభగవదనిరతిశయషాఢ్మణ్యవతిదుర్లభమస్మృషేత్రీవల్లభేనారా
యణేమహత్యాభక్త్యాఅధికయాఉత్సృష్టయానాభక్త్యేత్యర్థః-చిరాత్

నీలకంఠవిజయే - సవ్యాఖ్యానే

అనాదికాలా వారభ్య - పరమముత్యపుష్పం-ఏకవిధఃఅంతస్త్వరూపంయే
 మాంతేతథా ||౧|| అంతోస్త్రీశృంగ్యేనాశేస్త్వరూపేగ్రంతికకరత్తినా
 నాథారత్నమాలా - ఎకాంతానాంభావవికాంత్యంసారూప్యమితియా
 వత్-వికాంత్యంఅంతికదేశంవా||శ్లో|| బ్రహ్మణాసహజేసర్వేసంప్రాప్తై
 ప్రతినంచరేపరస్యాంతేకృతాత్మానఃప్రవిశంతిపరంపదమిప్ర్యక్షః||గతైః
 పాప్రైఃగళితఃఅతీతఃబ్రహ్మధికారః బ్రహ్మధికారలక్షణపాత్రిబ్ధకమ
 యేషాంతేతథావిధైఃఉపగతైఃసమ్ముఖంసమీపంప్రత్యాగతైః సమ్మ
 ననాథామితిభావః-ప్రాచీనైః పురాతనైఃకమలాసనైఃబ్రహ్మభిఃప్ర
 త్యేకంపుకృప్తృథ్కసన్నేహంసేహనానురాగేణసహవర్తనంయథా
 తథా-సదయందయయాదుఃఖప్రహణేచ్ఛయాసహవర్తనంయథాతథా

కారైశ్చిరాదైకాంత్యంపరమంగతైభాగవతిశ్రీవల్లభే
 దుర్లభేప్రాచీనైఃకమలాసనైరుపగతోభక్త్యామహత్యా
 నమసన్నేహంసదయంసఖేదనుపిచప్రత్యేకమాదిశ్య
 త ||౨౬||గ|| కథమద్యాపివశనపరిణతోసి||౧౭||ప|| వల్ల
 భోసిసరస్వత్యావహసేచశ్రుతీముఖే | జగత్పితామ
 హశ్వాసికస్తవాప్యనుశాసితా ||౨౭||గ|| తద్ద్వితయ
 తావత్స్వయమేవ ||౧౮|| ప|| ఆయుర్యేషామమీషాంప

సఖేదనుపిచఖేదేనవ్యథయాసహవర్తనంయథాతథా - ఆదిశ్యతాపృ
 థ్యత-తప్రత్యాసర్వేపిబ్రహ్మణస్సమాగత్యప్రత్యేకమేతంబ్రహ్మణం
 పప్రచ్ఛురితిభావః || ౨౬|| ప్రశ్నప్రకారమేవాహ || కథమిత్యాదినా||
 హేవత్సశిశుకల్ప-కథంతిద్యాపి-త్వమిశేషః - పరిణతఃప్రబుద్ధఃనాసిన
 భవసీత్యర్థః ||౧౭||వల్లభఇతి|| సరస్వత్యాఃస్వంవల్లభఃప్రియః- అసి
 భవసి-ముఖేచశ్రుతీఃవేదా||౧||వేదేత్రవసిచశ్రుతిరిశ్యమరః-వహసే
 ధరసీత్యర్థః- జగతాంలోకానాంపితామహాఃపితృపితాచాసిభవసి-తవా
 పికఃఅనుశాసితాకశ్శీఘ్రకః - అస్తీత్యర్థః-ఉద్ధరేదాత్మనాత్మానమితిశా
 స్తాత్రిబ్ధిమతాస్సవైవసర్వంపర్యాలోచనీయమితిభావః ||౨౭||తత్త్వ
 స్సాత్స్వయమేవతావద్ద్వితయపరిభావయేత్యర్థః ||౧౮|| ఆయురితి||

యోషామమీషాండేవానాం - పరమండేతృప్తంపూణామితియావత్ -
ఆయుఃజీవనపరిమితకాలః ॥౧॥ ఆయుఃజీవితకాలోనాజీవాత్పూర్ణీవనాషధ
మిత్యమరః - కిందిదూనంపకాంశేనవికలఃముహూర్తఃఃఘటికాద్వయంతి
భిహితంతభిమతమితివాపాతః-ఉక్తంసమ్మతమితివాధః - బ్రహ్మమా
నదృప్త్యామానవమానస్యేవవైష్ణవలోకమానదృప్త్యా దేవమానస్యాతిస్వ
ల్పత్వాద్విష్ణుమానానురోధేనసమగ్రం ముహూర్తమాత్రమపి దేవా
నామాయుర్నాస్తీతిభావః-తత్రక్షణార్థేఅధక్షణే-విష్ణులోకదృప్త్యే
తిభావః-తేషాండేవానాంకావాసంపదభ్యుదయః- విపదపచయః - భవి
తుంవర్తిశుంప్రభవతిసమగ్రభవతి । అధక్షణికయోఃప్రాప్తయోః
సంపద్విపదోహాషఃకియావిషాదోవాకియానితిభావః-తత్తస్మాత్

రమమభిమతంకిందిదూనోముహూర్తః కాసంపద్వావి
పద్వాప్రభవతిభవతుంతత్రతేషాంక్షణార్థే । తత్త్వ
త్వాత్సుద్రజంతూదివిచరతఇమాదంతయన్నాత్మ
సీనంవత్సత్వంప్రాథమేథా నకిమపి పరమంబ్రహ్మల
క్ష్మీసహాయం ॥౨॥ గ॥ఇతిబోధితోవిధిరిదమాచచత్సే ।
జానామిభగవతోజానామి ॥౧౯॥ ప॥కతీంక్రౌఃకతిబో

హేవత్సవిస్వర్తేచరతస్సంచారంకుర్వతః ఇమాపరిదృశ్యమానా
యుద్రాకృతపణాని॥ కదర్యైకృతయుద్రకింపచానమితంపచాఇత్య
మరః-జంతూశరీరిణః ॥ ప్రాణీతుచేతనోజన్మీజంతుజన్మ్యశరీరిణఇ
త్యమరః-త్యక్తైవిస్మజ్య - నిస్సంగతాయాఃపరసుఖహేతుత్వాదితిభా
వః-త్వంత్యసీనంత్యనేహితం - లక్ష్మీసహాయభూతాయస్యతత్ - అ
థవాలక్ష్మ్యఃసహాయంపరంబ్రహ్మచింతయన్ధ్యాయన్ కిమపిసప్రా
థమేథాఃప్రాథనంమాకుర్విశ్యథః - ఫలాభిసంధిశాలినఃకస్యవా
ఉత్తమపదలాభోభవతితిభావః ॥౨॥ ఇతితి॥ఇతిథ్థంబోధితఆవేదితోవిధి
బ్రహ్మహర్షవంపత్యమాణీత్యాచచత్సేజగాదజానామి వెద్మిభగవతః
మహిమవతఃజానామివేద్మి॥౧౯॥ కతీతి ॥ శౌణ్డంధనుఃతదస్యాస్తీతిశా
నీ*అతఇత్థోతనానితిఇత్థప్రత్యయః-తస్యమహావిష్ణోః-శ్వాసోనిశ్వాస

పవనశ్చాసేశ్వాసేఃపిఫాస్యాంద్విర్భావః-ప్రతిశ్వాసమిత్యర్థః - కఠం
 ద్రాఃకఠిలోకేశ్వరాలగ్నోదయః- అథవాకఠివిశ్వసృజోబ్రహ్మణః
 నిఃశ్వాసృద్విధిరిత్యమరః- ప్రజాయంతేఉష్ణన్నాభవంతి - ప్రళయంతే
 విలీనాభవంతి- ఉష్ణన్నవినష్టకల్పనానునౌకేషానుస్థానృశాంసత్వాదే
 తస్మిన్మామకావాఆస్థితిభావః ||౨౯||విద్వానపికిన్థంకాతర్యలంపట
 భవభ్రమసీతిచెదతతహ || తథాపిజానన్నపిక్వచిత్కస్తింశ్చితార్థేని
 యుక్తైనలజ్ఞైస్తైనమయాతస్యనియోగస్య కార్యస్య వాలనుగుణంఅను
 రూపంచెష్టితవ్యంయతితవ్యమితీగ్ధంవ్యవస్యనిశ్చిన్వన్నాగతోస్తి || తత్ర
 త్యవిష్టుపారిషదాస్సచిన్మయమాలపంతః బ్రహ్మణంవిష్టుసమీపంగమయం
 తోంతికగ్ధంవిష్వక్సేనందర్శయామాసురిత్యాసా ||తదతి ||తత్తస్మాదద్యే
 దాసంభవద్భిఃయష్టాభిరెవదశికతంప్రదశికతంభగవంతంఅప్రమ్యతే

కేశాఃకఠివిశ్వసృజోధవా । శ్వాసేశ్వాసేప్రజాయం
 తేప్రళయంతేచశాన్తిణః||౩౦||౧|| తథాపిక్వచిన్మయ
 కైనమయాతదనుగుణంచెష్టితవ్యమితీవ్యవస్యన్నాగతో
 స్తి ||తదద్యభవద్భిరేవదశికతంభగవంతమభిగమ్యభవద్ద
 తైర్గిరేవాక్షరైర్వాహరేయమితి ప్రశ్రితవాదిని ప
 ర్మసంభవైప్రసన్నాః పాతిషదోహస్తగ్రాహమాక

శ్వర్యశాలినం నారాయణాఅధిగమ్యపాగ్విభవద్దత్తైః యష్టాభిరుపది
 పైరెవలక్ష్యైఃపచనైఃవ్యాహరేయలపేయం సంభావనాయాం
 లిఖే-భవదుపదేశమంతరాతత్రస్థిపితుంమమసాహస్థ్యంనాస్తీతిభావః
 ప్రశ్రితవాదినిప్రశ్రితంప్రశ్రయఃఽనయఇతియావత్ ఖాచేక్తః-తే
 నవాదిని-అథవాప్రశ్రితఃఽగ్నితఃసచాసావాడీచేతకర్మధారయః ||౩|| వి
 నీతప్రశ్రితాసమావిత్యమరః-అభిదగ్ధవిప్రసంభవేబ్రహ్మణివిషయే-ప్ర
 సన్నాప్రసాదసహితాఃఅనుగ్రహశాలినఇతియావత్ - పారిషదాః
 పరిషదిసాధవః*పరిషదోన్యభివ్యక్తపరిషదభియోగవిభాగాణ్యప్రత్య
 యః- తంబ్రహ్మణంహస్తైగృహీత్వాహస్తగ్రాహంతకషంతః - అన

వ్యభిచోవ్యయమిత్యమరః - ఉపనిషదావేదాంతానాం అంతరంత
 స్థంరహస్యంగోప్యమథః || ౧ || రహస్వోపాంశుచాలింగరహస్యంత
 ద్భవేత్రిష్విత్యమరః - దర్శయామానుఃదర్శనం కారయామానుః || ౨ ||
 అ || ఏతదారభ్యవశ్యేత్యంతేనవాసుదేవపరివారానేవదర్శయామానురి
 త్యాహ || యంత్యమితి || సర్వదాసర్వస్త్రికాలేసర్వేషాంకార్యాణా
 మారంభేషుఉపక్రమేషు || ౩ || జ్ఞాత్వారంభఉపక్రమిత్యమరః శ్లోత్వం
 యంనాన్యంఅంతరిక్తంఅభిన్నమిత్యథః * నజశబ్దస్యసుపుపేతిసమా
 సః-చింతయసేధ్యానుసి-సేనాంకయతీతిసేనాః * సత్సూద్విషేత్యా
 దినాక్తిప్రక్రిత్యయః - తంసేనాస్యంసేనాపతిమిత్యథః || ౪ || సేనానీ
 స్యాత్సూమాకాతాకేయేసేనాపతౌపుమాతియాదవః - హరేభగ
 వంతస్తమంతికఎవదర్శయామానురాంతరంరహస్య
 ముపనిషదాం || ౫ || ప || యంత్యంచితయసేనాన్యం
 సర్వారంభేషుసర్వదా | సత్వంచితయసేనాన్యంవి
 ష్వక్సేనమిమంహరేః || ౬ || ౭ || ఇమంచవశ్యవైసీతకం
 భగవతోవై నతేయం | యస్యకిలపురానుధాకుంభహర
 వతోనారాయణస్యసత్వంప్రాణభూతమిత్యథః || ౮ || ప్రవ్యాసువ్యవ
 సాయేషుసత్వమస్త్రీబిజంత్యమిత్యమరః - తమిమంవిషూచీసేనాయ
 స్యసవిష్వక్సేనః-తన్నానుకంచితయవశ్య-ప్రథమమేతద్దశానైసర్వం
 కార్యంసర్విస్సుంసేష్యోతిభావః || ౯ || ఇమమితి | సీతపవవై సీతకః*
 స్వాధేతప్రక్రిత్యయః-వాహనీశూతమిత్యథః || ౧౦ || పరంపరావాహనం
 యత్తదైస్వసీతకమస్త్రీమామిత్యమరః-ఇమంబినతాయాఅపత్యంవై న
 తేయః * స్త్రీభ్యోఽథగతిథక్ప్రక్రిత్యయః-తంగరుడంపశ్యవిజానీహి || ౧౧ ||
 గరుడమేవస్త్రాతి | విద్యన్వయసహితేనగద్యేన || యస్యేతి | నందనోద్వానం
 నందనసంజ్ఞకోపవనంతస్త్రికాపాదపాఃవృక్షాఃతేషు-యస్యగరుడస్యకి
 లపురాపూర్వకత్వేనుధాకుంభః అమృతపూరితకలశఃతస్యహరణం అ
 శ్లోత్వంయవిష్వక్సేనంచితయసే | అన్యంవిష్వక్సేనాదితరంనచింతయ
 సే శుక్లాంబరధరమిత్యాదినాతద్ధ్యానస్యవిధిప్రాప్తత్వాదితిభావః.

పహారసమయఃతస్మిన్-సంరంభఉద్యోగఃసవసంభ్రమస్త్యరాసవతౌ
 తాభ్యాం ఉద్భూతస్సముత్పన్నఃపక్షమారుతః పక్షసంబంధిపవమా
 నఃసస్పృహిత్వః తాడనం తేనసమున్నతలితతయాసమ్మతౌతతయాపరిత
 స్సర్వతఃఃకీర్యమాణేషుపరిస్తీర్ణేషుసత్సుమహతాఅధికేనప్రయత్నేన-
 పతంపారిజాతంవృక్షం ఆప్యతవతఃఆనీతవతః భగవతోపినారాయణ
 స్యాపిమందాక్షుంలజ్జైవ||౩||మందాక్షుంహీస్త్రువావీదేత్యమరః - అల
 క్యుతఅలోక్యత-ఇతసంశృణుమహేత్రవణంకుర్వః||౨౧||అపిచేతి||శ్లో||
 దోమయపదప్రవృత్తినిమత్తమాహ||ఛందఇతి||సంగ్రామేషుయుద్ధేషుజి
 గీషతఃజేషుమిచ్ఛతఃశౌరేర్వాసుదేవస్య- ఛందఃఆభిప్రాయః||౩||ఛందః
 పద్యేచ వేదేచస్వైరాచారాభిలాషయోరితసాంతవర్తేత్ర్యక్షరశబ్దేషు

సంరంభ సంభ్రమోద్ధాతపక్షమారుతవిత్వేప సము
 న్నతలితతయాపరితోఃకీర్యమాణేషు నందనోద్యానపా
 దపేషు ప్రయత్నేనమహతాపారిజాత మేకమాహృత
 వతోభగవతోపి మందాక్షుమివలక్యతఇతి సంశృణుమ
 హే|| ౨౧ || ప || అపి || ఛందోయథాయథాశౌరేస్సం
 గ్రామేషుజిగీషతః| తథాతథాప్రవృత్తీయంఛందోమ
 యశ్చతీర్యతే|| ౩౧|| అపిచ|| ప|| పాదాంగుష్ఠనఖాగ్రలం

మేదినీ. యథాయథాయేనయేనప్రకారేణప్రవృత్తమాసీదితిలింగపరిణా
 మేనాన్వయః - తథాతథా తేనతేనప్రకారేణప్రవృత్తః అనుప్రవృత్తః-
 అయంగరుడః ఛందోమయః ఆభిప్రాయమయః గాయత్యాగ్రదిభద
 సాంవికారశ్చ|| ౩|| గాయత్రీప్రముఖంఛందఃఇత్యమరః-ఇతీథంకుర్యతేక
 క్యతే || సుపల్లోసిగరుత్మాత్రివృత్తేశిరోగాయత్రంచక్షుస్తోమఃఆత్మా
 సామతేతనూర్వాసుదేవ్యంబ్రహ్మగ్రథంతరేపయోయజ్ఞాయజ్ఞియంపు
 చ్ఛం ఛందాగ్ంస్యంగానిధిస్థియాశ్శఫాయజుగ్ంషి నామేతిశ్రుతేః||
 ౩౧||గరుడస్వైవమాహాత్మ్యంతరమాహ|| అపిచపాదేతి||ఉపద్వంఉ
 పరిదేశంప్రతిపతతాగచ్ఛతాయేనగరుడేన - అథవాయేనపతతాగరుడప
 ష్టిణా|| ౩|| పతత్పత్రరథాండజాఇత్యమరః ఉద్వృంఉపరిదేశంసీతాఃగ

మితాః - పాదాంగుష్ఠయోః పాదస్థూలాంగుళ్యోః అగ్రమగ్రభాగః -
తత్రలంబితాసంక్రాంతౌ మహాకూర్మద్విపాకూర్మగజే ద్రావిడస్యత
త్తథాభూతం - యదంగుళ్యోః పాదయోః ద్వయ యుక్తం ॥ ౩౧ ॥ పదంఘ్రి
శ్చరణోఽస్త్రియామిత్యనురః - తస్యన్యాసాటో పీనవిన్యాససంరంభేన
విభగ్నాభంగంపాప్రీతాతపవచంచువిధృతాత్మోఽబీజధృతా - యాన్య
గోఽధస్యవటస్యశాఖా - తాంగతాః ప్రాప్తాః పురాణాః యేషునయః -
తేదృష్టై స్సంసారతారకైః తపోభిరుపాసనాదిభిః సద్యః ఉపాసనాసస

విశమహాకూర్మద్విపాంఘ్రిద్వయన్యాసాటోపజగ్న

చంచువిధృతన్యగోఽధశాఖాంగతాః | యేనోద్భవంపత

తాపురాణమునయోనీతాః పురామేనితే సంసిద్ధంసశరే

రమూర్ధ్వగమనంసస్యస్తపోభిర్భుధైః ॥ ౩౨ ॥ ౫ ॥ అ

స్య కీలోపపీతమిత్యాయా మతస్సన్య మవధారయం

రే సశరీరంశరీరేణసహవర్తనంయథాకథా - ఉర్ధ్వగమనమూర్ధ్వ

లోకాప్రసీయానం - సంసిద్ధంసంప్రాప్తమిన్ద్రంమేనిరేబుబుధిరే ॥

౩౨ ॥ శ్లోకాసృతి ॥ పురాపూర్వక త్వేనజరాదేవాః వాసుకింతత్సంజ్ఞ

సర్వశ్రేష్ఠం - ఆయమితిశేషః - ఆయామతఃదైన్యైత్ అస్యగరుడస్యఉ

పవీతంకిలయజ్ఞసూత్రమివవర్తతఇతిశేషః - ఇత్యేవంప్రకారం ॥ ౩౩ ॥ ఇతి

హేతుప్రకరణప్రకారాదిసమాప్తిష్టిశ్యమరః - సమయోస్సదృశయో

ర్భావస్సన్యంఅవధారయంతఃస్పృన్వంతస్సంతః - మేరుధన్వనఃమేరు

శ్లోకాసృతి - పురాణజరాః - ఆయమితిశేషః - ఆయంవాసుకిః అస్య

గరుడస్యఉపవీతంయజ్ఞసూత్రయావః - కీలేతిప్రసిద్ధే - ప్రసిద్ధహివాసు

కేవైవనతేయబ్రహ్మసూత్రత్వం పురాణమంత్రశాస్త్రాద్విప్రవామే

వైకుంఠశయ్యాఫణిపతికటకోవాసుకి బ్రహ్మసూత్రత్యాదిప్రయోగే

పిచ - ఇతిహేతోః - ఆయామతఃదైన్యైన - సావ్యంవాసుకేమేరురూ

పథనుర్ధ్వత్వేఅనుగుణ్యం - అవధారయంతః - మహాప్రమాణగరుడ

బ్రహ్మసూత్రత్వాదస్యతాదృశమేగురూపథనుర్ధ్వత్వంయక్తమేవే

త్తిశ్చిన్వంతస్సంతఇత్యాదిరథాస్సహృదయహృదయంగమః

వేద్యత్వాత్తస్యేతిభావః - తంతౌపనిషదంపూర్వమితీశ్రుతేః - భగవ
తోవాసుదేవస్యరూపంస్వరూపం-అధిగంతుం న్రస్తుంశ్రోతుమివ - చ
క్షూంషి శ్ర వాంసియస్యతథాభూత స్యేత్యథః॥ ౧ ॥ చక్షుశ్ర వాఃకా
కోదర్శఃఫణీత్యనురః - తనుంశరీరంఽసాద్య ప్రాప్య-సహ ప్రాభ్యాంశ్చ
సహ స్రసంఖ్యాతైః అక్షిభిర్నేతైః ౧౩ ఆగమానాంవేదానాం ఆశయ
మభిమతాథానవాసుదేవంపరమాద్భుతంయథాతథాఅనుభవంతంవిదం
తమివస్థితం ॥ ఆశ్చర్యవశ్యశృతికశ్చిదేనమితస్తృతేః-అతిక్రాంతాఃవే
లామతివేలాఃనిర్మల్యానాశిత్యథః * అశ్వాదయః క్రాంతాద్యభేద్వి
తీయయేతిసమాసః॥ ౧॥అద్భ్యంబువికృతావేలాకాలమర్యాదయోరపీశ్య
మరః | తథావిధాయేశ్వసనిశ్వాసాః బాహ్యస్యవాయోరాచమనం

వైక శ్రవణీయమధిగంతుమివభగవతోయావ మాసాద్య
చక్షుశ్రవాస్తను కుక్షిభిస్సహ ప్రాభ్యాననుభవంత
మివపరమాద్భుతమాశయమాగమానా మతివేలశ్వాస
నిశ్వాసపర పరా సంపాదితభోగోప చయాపచయత
య-సంతత ముపసాదయంతమివ విలక్షణామూర్ఖా
డోలావిహారనిర్వృతి మాచార్యంయోగవిదా మాది

శ్వాసః కుక్షిస్థవాయోరుద్వమనంశ్వాసః - తేషాంపరంపరాఅపఢే
దఃతేనసంపాదితాడ త్పాదితా భోగోపచయాపచయా శరీరవృద్ధిహృ
సాయస్యతస్యభావస్తత్తాతయా॥ ౧ ॥ భోగస్సుఖప్ర్యాగ్దిభృతావహే
శ్చఫణికాయయోరిశ్యమరః - విభిన్నలక్షణంస్వరూపంయస్యాస్తాంవి
జాతీయామిత్యథః - ఊర్షాడోలావిహారఃఊర్ధ్వాభోడోలయావిహ
రణంతేనయానిర్వృతిస్సుఖంతాంసంతతముపసాదయంతం నిరూపయం
తమివస్థితం-యోగవిదాయామాదివేత్త్యాణాంఆచార్యంగురుం-ఆచా
ర్యలక్షణంమనునోక్తం॥ శ్లో॥ఉపనీయతుయశ్శిష్యంవేదమధ్యాపయేద్వి
జః|సకల్పంసరహస్యంచతమాచార్యంప్రచక్షతథితి|అన్యత్రాపి|ఆదినో
తిహిశాస్త్రాద్ధానాచారేస్థాపయత్యపి| స్వయమాచరతేయస్సాదాచా
ర్యస్తేనకథ్యతథితి| భగవానాపస్తంభోపి | యస్మాద్ధర్మనాదినోతిసత

చార్యభిః || ౧ || మంత్రవ్యాఖ్యాకృదాచార్యభిత్వమరశ్చ | యోగశాస్త్ర
ప్రణేతృత్వాత్సామ్యత్యమితిభావః - పద్మంతేజ్ఞాయంతేశబ్దాలనే
నేపదంవ్యాకరణభాష్యం - తత్సంజ్ఞకంయత్తంత్రంసిద్ధాంతఃవ్యాకర
ణసిద్ధాంతఇతియావత్ || ౧ || తంత్రంప్రథానేసిద్ధాంతఇత్వమరః - తస్య
అదిదేశికంప్రథమోపదేష్టరం || ౧ || దేశేభవేదేశికస్యాదుపదేష్టరదేశిక
ఇతిభాగం - శరీరముద్దిశ్యప్రవృత్తానిశారీరానితాన్యానికర్మాణిక
షాయకలోపధాదిలక్షణాని తేషాంసంప్రదాయస్సదాచారః తస్య
ప్రవర్తకంప్రదర్శకం | చికిత్సాశాస్త్రప్రణేతారమితిభావః ఉక్తార్థేఽ
భియుక్తవచనం || శ్లో || యోగేనవిత్తస్యపదేనవాచాంమలంశరీరస్యతు
వైద్యకేన | యోపాశీరోద్ధంప్రవరంముఖినాపతంజలింప్రాజలిరా
నతోస్తీతి-భాగఃవైషయికసుఖం || యద్వాభుజ్యంతఇతివృత్తత్యాభా

దేశికంపదతంత్రస్య సంప్రదాయప్రవర్తకం శారీరక
మణాం భోగవిముఖేషుహృదయేషు శమధనానాంని
రంతరనివాసనిర్వేదాదివభోగినమేవకమపి భువనతలా
కల్పమాస్తీర్యకల్పమధిశయాన మతిశయానస్య మా
ళిభిర్నహాయోగిభిః ప్రణామావసరప్రకీర్యమాణేషు తు

గాఃవిషయాః తస్మిన్తేషువాపిముఖేషుపరాఙ్ముఖేషు - నిషాగమత్వా
దితిభావః | శమధనానాంముఖినాంహృదయేషుఅంతఃకరణేషు నిరంతర
నివాసంసంతతస్థితిః - తేనయోనిర్వేదోవ్యాకులత్వంతస్తాదివ భువనత
లస్యపాతాళలోకస్య ఆకల్పమలంకారభూతం - ఏకభోగినంఘశినమే
వసుఖనంచ-క్షిప్తరూపః మేతత్ | తల్పంశయ్యాం | ఆస్తీర్యపరిస్తీర్య- అ
త్రశేషలక్షణతల్పాస్తరణేభగవతోనిర్వేదోనహతుః - తస్మిన్సోష్యసి
ద్ధవివ-తథాపితస్యతల్పాస్తరణహేతుత్వాత్తైః హేతుాత్ప్రేక్షాలంకా
రః-లక్షణంతు || శ్లో || అహతోద్వేగుభావేనకథనం హేతుాత్ప్రేక్షేతి | అ
ధిశయనంనిద్రాణమశ్శృఙ్ఖళః - అతిశయేనఅధిశ్చయతమశ్శృఙ్ఖళః -
నమూరివిభుగ్నాఃమూళయః శిరాంసియేషాంతేతథాభూతైః ప్రణతైరి
తిభావః - మహంతోయేయోగిభిఃతైఃమనుమాశ్యేపడపహారాఃఉపాయ

వాని తేషు - ప్రణామావసరాః ప్రణతిసమయాః తత్ర ప్రకీర్యమాణేషు
 ప్రక్షిప్తేషు సత్సు ॥ శ్లో ॥ అచ నానంతరం భక్త్యా ప్రకీర్యంసుమనంచ
 యం ప్రవక్ష్యామసమసార్ రౌకృత్వాస్తోత్రం పఠేమ్యుభయతా శాస్త్రాదితిభా
 వః ॥ సౌకుమార్యాతిశయేనమృదుత్వాతిశయేన సంసక్తైః సంక్రాంతైః క
 తిపయైః కల్పతరోః ప్రసూనైః పుష్పైః పరివస్థితైః తతస్తతః తత్ర తత్రేత్య
 ర్థః లగ్నైః సంసక్తైః - చిరనిర్గతాయా సిద్ధసింధుర్నందా కీనీతస్యా శ్శీకరాః
 అంబుకణాః తేహం శేషైః పరివస్థితైః నఖరైర్నైః నిర్గతభంజనిరీధంయ
 థాతథాపవర్గస్య మోక్షస్య దానంపితరణంతస్య సంనూచనాయజ్ఞాప
 నాయనియం త్రితేన హస్తీప్యనిబద్ధే నేత్యర్థః ॥ ధ్వజేన రేఖాకారేణ కేతు

సుమోపహారేషు సౌకుమార్యాతిశయసంసక్తైః కతిప
 మైరివ కల్పతరుప్రసూనై శ్చిరనిర్గతసిద్ధసింధుశీకరశే
 షైరివ తతస్తత్రోలగ్నైర్నఖరై ర్నిర్గతా పవర్గా
 దాన సంనూచనాయనియం త్రితేనే ధ్వజేన సంసార
 కాంతారసంచరన్మౌళిరీకచ్ఛాయాప్రదానాయస
 మావజితేనేవ ఛత్రేణ చ పరివృతాభ్యాం పాదక
 మలాభ్యామలంకుర్వాణం కంతలమాదిజనవ్యోలక్ష్యై
 ధరణ్యోః కటితటాబద్ధ కనకాంశుకప్రభాతరంగ పరి

నాసంసారవివకాంతారతస్త్రికాసంచరణంగమనాగమనలక్షణం తేనఽ
 న్నాః భావవంతోయే శారీరకాశ్శరీరమాశ్రిత్యవర్తమానాజీవాః తేభ్యః
 ఛాయాయా అనాతపస్య ప్రదానాయజీవానాం తాపశ్చయవతస్త
 త్వాదిశభావః - సమావజితేన సంపాదితేన ఛత్రేణ రేఖాభూతఛత్రే
 ణ చ పరివృతాభ్యామలంకృతాభ్యాం పాదౌకమలేభ్యవేతి * ఉపమితం
 వ్యాఘ్రాదిభిస్సూర్యాప్రయోగఇత్యనేన సమాసః ఆదిజనవ్యోః ప్ర
 థమమాత్రోలక్ష్యధరణ్యోః శ్రీగూడేవ్యోః అంకతలం ఊరుదేశం అలం
 కుర్వాణం విభూషయంతం - కటితటం శ్రోణిదేశం తస్మిన్నాబద్ధం యత్ర
 నకాంశుకం స్వణమయం చేలంతస్య ప్రభాయాః కాంతే ర్యేతిరంగాః

పరంపరాః-తేహంపరిష్వంగేనసంబంధేనపిశంగీకృతేయే వసుమతీకమ
 లేఘాశ్రీదేవ్యా-తయోర్వివేచనాయాంభయంశ్రీరియంభూరితివివేకే
 అచతురాఃఅనిపుణాః యాస్తత్తత్పరిచారికాఃతయోఃసూత్యః - తా
 సాంసంబంధీయఉపచారస్తస్యవిపర్యాసః వ్యత్యాసః తస్మిన్విషయే
 యఃపరిహాసఃతేనవివేచనంచమతాగ్రిణమిత్యర్థః-అచతురాణాంకృ
 త్యందృష్ట్యాకేవాచతురాఃనచమత్ కుర్వంతీతిభావః ఆవిర్భవిష్యంతః ఉ
 ద్భవిష్యంతఃఅసంఖ్యాపర్యాప్తిరహితాఃయేహిరణ్యగర్భాః బ్రహ్మణః
 తేహంయాన్యంకురాణితత్సయాఃతద్రూపాఃయేనుణయః తేహంశతైర
 నైకై రాదితావ్యాప్తాకణికాబీజకోశీయస్యతత్ || ౧|| కణికాకాణికా
 భూషణైకరిహస్తాంగులౌపత్తబీజకోశ్యాంత్రిషూ త్తరభిత్వమరః-తథా

ష్వంగపిశంగీకృతవసుమతీకమలా వివేచనాచతురతస్త
 త్పరిచారికోపచార విపర్యాసపరిహాసవిమోదిన మావి
 ర్భవిష్యదసంఖ్యహిరణ్యగర్భాం కురమయమణిశతాది
 తకణికేనప్రకృత్యాదిధరణ్యం తతత్సకింజల్కపుంజేన
 ప్రపితామహేనభవనానాం పాండరేణ సరోరుహేణ

భూతేనప్రకృతిః ప్రధానంప్రథమతత్త్వంసా ఆదిర్యేహంతానీతితద్గణ
 సంవిజ్ఞానబహుప్రీహిః ఏవంధరణీపృథివీచరచతత్త్వంసాలంతః చరమా
 యేహంతానీతిపూర్వవత్సమాసః- తథాచప్రకృత్యాదిధరణ్యంతానిచ
 యానితత్త్వాని జ్ఞానేంద్రియపంచకకర్తేంద్రియపంచక మనోబుధ్య
 హంకారచిత్తాంతః కరణచతుష్టయప్రాణపంచక సూక్ష్మపంచభూతల
 క్షణాని ఏతాన్యేవకింజల్కపుంజఃకే సరసమూహూయస్యతత్ || ౨||
 కింజల్కఃకేసరోస్త్రియామిత్యమరః- తేన-భవనానాంలోకానాంప్ర
 పితామహేన-లోకజనకస్యపితామహస్యాపిజనకత్వాత్పత్తస్యప్రపితా
 మహత్త్వమితిభావః- పాండరేణధవ శేనసరోరుహేణ పద్మేనమండితమ
 లంకృతంనాభిమండలం నాభిదేశోయస్యసతథాభూతం- నిర్మలంమలర
 హితంతద్వత్చిన్నయంద్రూపంచేతికర్తృధారయః - తథాభూతేవపు
 షిదేహేనాత్మమనవరతమనుబింబితేనప్రతిబింబితేన-వక్షస్థితాయాల

త్యైఃస్యగమదఃకస్తూరీతద్రుచితలనలలామేనేపస్థితేనశ్రీవత్సేనలాం
 ఛనేన॥నిశ్రీవత్సేలాంఛనంమతమిత్యమరఃహృదయంమనఃఉమ్భతేఉ
 త్పన్నైచంద్రమసిచంద్రే॥ని॥ దిగ్దంతుచేతోహృదయంస్వాంతమిత్యమ
 రఃతస్మాత్॥శ్రు॥చంద్రమామనసోజాతఇతిశ్రుతేఃస్పర్ధయాచంద్రా
 భిభవేచ్ఛయాస్వయమపిహృదయాత్ హృదయ దేశాదాపిర్భవతాఅపి
 గ్భావంకుర్వతాబాలసూర్యేణవస్థితేనకాస్తుభేనతన్నామకమాణిక్యేన-
 అపరాణ్యన్యానిప్రకృతోభవానీత్యధేప్రకృతిశబ్దాత్తత్రభవతినుత్రా
 దన్దుశ్చత్యయః - అథవాప్రకృతేరాగతానీత్యధేతతతగతానీత్యన్దుశ్చత్య
 యః ప్రకృతిసంబంధీనీతియావత్ - తాననభవంతీత్యప్రాకృతానిప్రకృ

మండితనాభీమండలం నిర్మలచిత్తయవపుషి నిత్యాను
 బింబితేనస్యగమదతిలక నేవవక్షుస్థితాయాశ్చియశ్రీ
 వత్సేన హృదయామమ్భతే చంద్రమసిస్పర్ధయాస్వ
 యమపి హృదయాదాపిర్భవతాబాలసూర్యేణవ కాస్తు
 భేనభూషయంతమప్రాకృతానిభూషణాన్యపరాణి ది
 గ్దంతిశ్రుదాదండైరివ దివ్యతరుప్రకాండైరివ దుర్జన
 దానవనిర్మధన యశోవిశదైరివ మాక్తీకదామవేష్టితే
 ర్విజయేందిరా సమాశ్లిష్టేరివవిచిత్రకనకాంగద కంక

ణాద్యలంకృతే శ్చతుర్భిర్భుజైస్సూచయంతమివ చతు

రిసంబంధరహితానీతిఫలితాథాః - భూషణానకుండలాద్యాభరణానిభూ
 షయంతంతలంకుర్వంతం-దిగ్దంతినాందిగ్దజానాంశుండాః కరాఃదండా
 ఇశేత్యవమితసమాసఃతైరివస్థితైః - దివ్యతరాణాంకల్పవృక్షాణాంప్ర
 కాండాఃసుంధాః॥ని॥అస్త్రీప్రకాండస్సుంధస్యాదిత్యమరః-తైరివస్థి
 తైః-కించమాక్తీకాఃముక్తాఫలానితేషాందామభిర్వాలాభిర్వేష్టితైఃవల
 యితైరతపవదుర్జదాఃమత్తాఃయేదానవాః మధుకైటభాదయః తేషాం
 నిర్మధనేననిహననేనయద్యశఃతేనవిశదైఃధవలైరివస్థితైః-విచిత్రాణివి
 స్సయకరాణియానికనకమయానిలంగదకంకణాదీని కేయూరకరభూష
 ణానీనితైరిలంకృతైరతపవవిజయేందిరయా విజయలత్యైః సమాశ్లిష్టైః

రాలింగితేరివస్థితైః చతుర్థిభుజైః - చత్వారః వాసుదేవసంకర్షణప్ర
ద్యున్నానిరుద్ధనామానోప్యాహః యస్యసఃతస్యభావప్రతా తాంసూ
చయంతమివజ్ఞాపయంతమివస్థితం-శారీరకభాష్యేద్వితీయాధ్యాయద్వి
తీయపాదేకేషాంచిన్నతనిరాకరణావసరేభాగవతామన్యంతభిశ్చపక్ర
వ్యభగవానేవైకోవాసుదేవోనిరంజనజ్ఞానస్వరూపః పరమాధికతత్వం
సచచతుర్థాతత్త్వం ప్రవిభజ్య ప్రతిష్ఠితోవాసుదేవప్యాహ రూపేణ
సంకర్షణప్రహరూపేణప్రద్యున్నప్రహరూపేణ అనిరుద్ధప్రహరూ
పేణాద వాసుదేవోనాను పరమాత్మాసంకర్షణోనామజీవః ప్రద్య
మోనామమనఃఅనిరుద్ధోవామాహంకారః తేషాంవాసుదేవఃపరాప్ర
కృతీతరేతుసంకర్షణాదయః కార్యంతమిద్ధంభూతం భగవంతమభిగమ
నోపాదానెజ్యాస్వాధ్యాయయోగైర్వర్షశతమిష్టా భగవంతమేవప్ర

రూప్యహతా మహర్ముఖవికసదామగ్నివోల్లాసిని
దంతచ్ఛదేవిప్రకీర్ణతయాసాంధ్యరాగసఃమూర్ఛితచం
ద్రికోద్ధారానుకారిణామందస్మితేన కలికలుప జీవాశ
యప్రసాదనకతకరైఃఖిః కైవల్యలక్ష్మీస్వయంవరదా
మభిరిచకలితనానావర్ణవిన్యాసపేతలైర్న పరివహతా-రు

తిపద్యంతభిభగవదాచారైర్వరుపదిప్తంఅహర్ముఖంఊషఃకాలః-తస్మిన్
విలసన్ప్రకాశమానోయతమగ్నిస్య చూతవృక్షస్యవల్లవఃకిసలయంసభి
వఉల్లసితం ప్రకాశితంశీలంయస్యసఉల్లాసీ * తాచ్ఛీలికోనివిప్రత్య
యః తస్మిన్దంతచ్ఛదేవైప్రకీర్ణతయా విక్షిప్తతయాసంధ్యాయా
అయఃసాంధ్యః సచాసాయోరాగః తేనసంమూర్ఛితా వ్యతికృతామి
లితెతియావత్ - యాచంద్రికాజ్యోత్స్నాతస్యాఉద్గారఃప్రసరః || ౧ ||
నిగారోద్ధారవియోవభిశ్చమరః || తమనుకర్తుం శీలంయస్యతత్తథాభూ
తేనమందస్మితేన || ౧ || సోత్పాశ్రీతస్తుమవాక్కినత మిశ్యమరః -
కలిః కలియుగంతస్మిన్ తేనవాకలుషః మలినాః యేజీవానాంప్రాణి
నాంతకయాఃఆశైరతేసంసారావప్సితివృష్ణత్యామనాంపీత్యథః-
తేషాంప్రసాదనాయనిర్మలీకరణాయకతకాః జలశోధకబీజవిశేషః తే

హింరేణుభిః పరాగై రివస్థితైః యథాకతక రేణవః కదామంశమపా
నుద్యజలం నిర్మలయంతి తథాభగవత్కటాక్షౌ అపికలికాబుష్మాంశమ
పానుద్యజీవాశయాన్నిర్మలీమర్వంతీతిభావః - కలితఃకృతఃనానావర్ణా
నాంశుక్లపీతాదీనాం విన్యాసస్థితిః తెనపేశలైఃరమణీయైః కైవల్యం
ముక్తిరేవలక్ష్మీః సాభాగ్యదేవతాతస్యాస్వయం వరదామానిస్వయం
వరణార్థమాల్పాః ప్రేరివస్థితైః - కైవల్యేనతి పరాపేక్షారాహిత్యాత్త
స్యలక్ష్మీత్వమితిభావః - పరివహంతీప్రవహంతీయాకరుణాకృపాతస్యా
ఆసారఃప్రసరణంతస్యసంపాతేనసంబంధేనశీతలైః - కృపారసమేళ
నాత్కటాక్షౌణాంశీతలత్వమితిభావః - ఏవంవిధైః కటాక్షైః నవిద్యతేఅ
న్యశరణం రక్షకాంతరంయేహంతేతా మహంతోమునయః మననశీ
లాఃతాననుగృహ్లాంతంఉద్ధరంతం - పురుషార్థదానాదితిభావః - కణ

ణాసారసంపాతశీతలైః కటాక్షైరనుగృహ్లాంత మనన్య

శరణాన్మహామునీ కాణావెష్టనిక విలసన్ముఖారవింద

కామనీయ కావలోకనవిస్తయమానకమలావితీణామం

బనాసక్తతాంబూలరాగసంపద్విడంబినాపర్వరాగతిల

కేనపరిష్కృతఫాలవలయ మతినిర్మలఫణామండలోదర

వెష్టనమేవ కార్ణవేష్టనికం * స్వాభేతకృత్యయః - కుండలమిత్యర్థః -

నికర్ణి కాతాళపత్రంస్యాత్కుండలంకర్ణవేష్టనమిత్యమరః - తెనవిలస

త్వకాశమానంయన్ముఖారవిందంముఖకమలంతస్యయత్ కామనీయకం

రమణీయత్వంతస్యావలోకనేనవిస్తయమానా ఆశ్చర్యవతీయాకమలాల

క్ష్మీతయావితీర్ణంవిశ్రాంతం యచ్ఛుంబనం తెనఆసక్తాసంక్రాంతా

యాతాంబూలరాగస్యవీటీరసారుణ్యస్య సంపదశిశయః తద్విడంబినా

తదనుకారిణాపర్వరాగమేవతిలకం ||౧|| తమాలపత్రతిలకచిత్రకాణివిశే

షకమిత్యమరః - పరిష్కృతఃఅలంకృతఃఫాలవలయః లలాటదేశోయస్య

సతథాభూతం - అతినిర్మలాఃఅత్యంతధవళాయాఃఫణాఃస్ఫటాః ||౧||

స్ఫటాయాంతుఫణాద్వయోరిత్యమరః - తాసాంకుండలస్యసమూహస్య

ఉదరంమధ్యదేశస్తస్మిన్ప్రతిబింబితైః ప్రతిఫలితైః అహిరాజస్యశేషస్య

యాఃఫణాఃతాసాంమణిగణైఃమణిసమూహైరివస్థితైఃకిరీటరత్నైః అభి
రంజితంరక్తంకృతంమహార్హముత్తమముపబహుముపధానంయస్య॥౧॥
ఉపధానంచూపబహుభ్రత్యమరః - తథాభూతం-అతిపిన్యఃఅత్యంతభ
క్తిఃసపవభారఃతేనభంగురైఃభుగైఃసమైగ్రితీయావత్ - అనన్యార్పి
తాఃఅన్యత్రఅపిన్యస్తాఃదృష్టయోదృశోయేషాంతేః ఆకృమద్భిమూఢ
తిఃమద్భిః పంచభి రాయుధైః చక్ర గదాఖడ్గాదిభిః అభిరః పరితోపి
యధోచిత మాసేవ్యమానం - ప్రకృతిమాయా తస్యాం భవాః
ఆభాసశ్చేన స్థితాః చాకృతాః ప్రకృతినబంధితభి యావత్ -
తథావిదైఃభావైఃజీవాత్మభిః ॥౧॥ భావస్సత్తాస్సభావాభిప్రాయశ్చేష్టా
త్వజన్మస్విత్యమరః ॥ అనుపమేయంతులనానహం - అవిద్యమానము

ప్రతిబింబితే రహిరాజఫణామణిగణైరివకిరీటరత్నైరభి
రంజితమహార్హైఃపబహు మతిపిన్యభారభంగురై రన
న్యార్పితదృష్టిభిరాకృతిమద్భిరాయుధైఃపంచభిరభితోపి
యధోచిత మాసేవ్యమాన మనుపమేయ ప్రాకృతే
ర్భావై రప్రమేయమనుత్తరపదారోహ పంగుభిరర్వా
చీనైఃప్రమాణై రత్కోభ్య విజ్ఞానసాగర మత్యయంను
మానందశెవధి మతిమర్లభమశ్రుతానుశ్రవై రమీ

త్తరంయస్తాత్తతథావిధం యత్పదంస్థానంతస్యారోహః ఆరోహణంత
స్థివిషయేపంగుభిః వికలాంగత్వలైఃఅర్వాచీనైఃజఘన్యైరితితాత్ప
ర్యాథః ప్రమాణైఃశాస్త్రైః॥౧॥ ప్రమాణంహేతుమర్యాదాశాస్త్రే
యక్తాప్రమాతృస్విత్యమరః ॥ ప్రత్యక్షాదిప్రమాణైరితివాధః - అ
ప్రమేయంజ్ఞాతుమశక్యమిత్యర్థః - అత్కోభ్యఃశోషయితుమశక్యోవిజ్ఞాన
సాగరఃవిజ్ఞానసముద్రఃతథాభూతం - ప్రసిద్ధసాగరభవాగస్త్యాదిభిశ్చ
పయితుమశక్యభిభావః - అత్యయంనాశరహితంమహంతఃఅపందాఃతే
షాంశేవధిం॥౧॥నిధిర్వాశేవధిభేదాభివ్యక్తః - అశ్రుతాఃఅశ్రవ
ణవిషయాకృతాఃఅనుశ్రవావేదాఃయైస్తేతథాభూతైఃఅమీమాంసితః

అవిచారితః ఉపనిషదామాశయః తాత్పర్యం యై సైతథాభూతైః అనాధ్యా
 సితః అనధ్యుపి తః నిదిధ్యాసనం నిర్వికల్పసమాధిః సపవపంథామార్గో యై
 సైతథాభూతైః అత్యుచితాని అపర్యుదస్తాని అశోధితానీతివా - కర్మాణి
 సంకల్ప లక్షణాని యై సే అత్యుచిత కర్మాణః తథావిధా ఆశయాః
 మనాంసియేషాంతే || ౧ || సంకల్పః కర్మమానసమిత్యుచరః - తథాభూ
 తైః - అనుల్లంఘితాని అనతిక్రాంతాని అవిద్యాసంబధీని - పంచ
 సంఖ్యకాని పర్వాణి తమోమోహ మహా మోహతా మిస్త్రాం
 ధతామిస్త్రనామానియై సైతథాభూతైః - అవిద్యాయాః పంచవర్స త్వే
 ప్రమాణభూతం వచనం సురేశ్వరాచారై ర్యరుదాహృతం || శ్లో || తమో
 మోహమహా మోహతామిస్త్రాన్యంధసంజ్ఞికః | అవిద్యాపంచపర్వై
 షాపాగ్రదుర్భూతామహాత్మన ఇతి || తథాభూతైః అతిదుర్లభం అశుభం

మాంసితోపనిషదాశయైరసధ్యాసితనిధ్యాసనపతై ర
 త్సాధితకర్తాశయై రనుల్లంఘితా విద్యపర్వపంచకై ర
 నాయాస లభ్యమతిదృఢావలంబిత గురుచరణై రపా
 యోపాయవృత్తిపరాఙ్ముఖై రప్రకంప్య విశ్వాససంపద

హృదయం || శ్రు || నావేదః సత్తమతేదంబృహంతమితి శ్రుతైః - తంత్యై
 పనిషదంపృచ్ఛామీతి శ్రుతైశ్చ ఉపనిషద్వాక్యజన్య శ్రవణాది సహకృత
 తత్వసాక్షాత్కారమంతరాత్మసద్బంధుర్లభమితిభావః - అతివృథమతిగా
 ఢం అవలంబితావాశ్రితాగురోశ్చరణాయై సైతథాభూతైః - అపాయో
 నాశః సచ || ౧ || అపాయవృత్త్యా నాశ ఇతి విశ్వః || ఉపాయః ఉపాగతిః ||
 ౧ || ఉపాయస్సాధ్యమపాగతా వితినానాథమామలా || సచతయోరుపా
 యాపాయయోర్వ్యయలాభయోరితియావత్ - వృత్తిర్వర్తనంతస్యాః
 పరాఙ్ముఖాః అవాఙ్ముఖాః వినిగతా ఇతియావత్ - విద్యమానస్యవ్యయే
 నూతనస్యలాభేవావికారరహితా ఇతిభావః - తథాభూతైః - అప్రకం
 ప్యంస్థిరః యోవిశ్వాసః రక్షిమ్యతీతివిస్త్రంభః తస్య సంపదతిశయః తయా
 యః అవష్టంభః గర్వః తచ్ఛాల్పభిః - ఆత్మార్పణం వామ ఆత్మనోః శరీరబు
 ధ్యోర్పర్పణం - తత్త-శరీరార్పణం తు సర్వదా తదర్పన వందనతదాలయ

సంహారకాదికముల స్వేదనశరీరస్యావస్థావనం - బుద్ధ్యర్పణం

ధాత్రవణతన్నామానుకీర్తనతత్త్వయావధ్యానాదిష్టేవబుద్ధేరవస్థావ
నం - సర్వమిదంశివరహస్యేస్తుప్తముక్తం - ఉత్తలక్షణస్యాత్సార్వణ
స్యతత్త్వంయాధాతథ్యంతద్వేదితుంశీలం - యేహంతేతథాభూతైః -
మహాకాతనల్పః భగవంభాగఃమాహాత్మ్యంయతోహయేహంతైః
మాత్మభిరిత్యథాః || ౧ || భగశ్రీకామమాహాత్మ్యవీర్య
యత్నార్కీర్తిష్విత్యమరః || శ్రు || ఏతైరుపాయైర్యత
యస్తువిద్వానస్యైషతత్త్వవిశేషహ్మధామేతిశ్రుతేర్యత్నవశామే
వతత్ప్రసాప్తిశ్రవణాదిభావః - అనాయాసేనసుఖేన లభ్యంపా
ర్యాదయోయస్యసతథాభూతం - అఖిలలోకానాంశరణ్యంరక్షణధురీ
వ్యం - అసాధారణమన్యత్రావర్తమానంపట్టణాపవహద్గుణ్య మైశ్వ

వప్తంభశాలిభిరాత్సార్వణతత్వవేదిభిర్మహాభాగైరసా
ధారణమాద్గుణ్యమఖిలలోకశరణ్యమాలత్యసర్వప్రమా
ణపరాయణంభగవంతంనారాయణమసకృత్ప్రణీపతన్న
సకృదుత్థాయబద్ధశరస్యంజలిమసకృదావర్తయన్
ప్రణవమసకృదనుష్టరకపరతత్వమశ్రుపూజైర్హోవ

ఙం-సర్వేహం ప్రమాణానామర్యాదానాంపరాయణం ప్రాప్యస్థా
నం || శ్రు || సాకాష్టసాపరాగతిరితిశ్రుతేరితిభావః- అధవాసర్వాణి
ప్రమాణానిప్రమాతారఃశోధితత్త్వపదార్థాభియవత్తేహంప
రాయణంప్రాప్యస్థానమిత్యథాః || శ్లో || ద్విపరాధైత్వతిక్రాంతేబ్ర
హ్మణఃపరమేష్ఠిఃపరస్యాంతేకృతాత్మానఃప్రవిశంతిపరంపదమితి శ్రు
తేరితిభావః || ౧ || ప్రమాణంహేతుమర్యాదాశాస్త్రేయతాప్రమాణ్య
ష్విత్యమరః - భగవంతంమాహాత్మ్యంవంతంనారాయణమాలత్యదృ
ష్టౌఅసకృత్ప్రణీపతన్ప్రణీపతకనమనుర్వకాఅసకృత్సుహృత్థాయశిర
సిమూర్ధానిలంజలింసంయుతపాణిం || ౧ || తాయుతావంజలిఃపుమానిశ్యమ
రః || బద్ధకప్రణవమోంకారమసకృదావర్తయన్నచ్చారయస్పరంశిర
తేజయంయత్తత్త్వంపరమాత్మానమనుష్టరక ధ్యాయన్సన్నిత్యథాః

నిత్యస్త్యంవిలంబమానేస్యాత్స్వయాపేవరమాత్మనీనానాథమామలా -
అహ్రాణిఆనందజ్ఞతనేత్రాంబూని॥ ౧॥ దృద్ధప్రీత్యాశ్రునేత్రాంబ్వి
శ్యమరః॥ త్రేపూత్రైఃభరిత్రేలోచనైః అవిరళాః సాంద్రాఃపులకాః
కంటకాః ॥ ౧॥ పులకఃకంటకోలోమవిక్రియారోమహాషణమితిహేమ
చంద్రః త్రేరంకిత్రేఃవిహ్నిత్రేరంగకైరవయవైశ్చ ఉపలక్షితస్సన్నితి
శేషః * అనుకంపాయాంకప్రత్యయః ఆంధేగలక్షణయా ఆనంద
పారవశ్యేనగర్హదాత్వ రావిలంబాభ్యామస్ఫుటాని తథాభూతైర్వచో
భిఃశిథమస్తాపీత్ - వక్ష్యమాణప్రకారేణగుణకీర్తనంచకారేత్యధః॥ ౨౩॥
అస్త్రుతిప్రకారమేవాహత్రిభిశ్శ్లోకైః తుంతారమ్ ॥ సకలానియానిఆ
గాంసిఅపరాధాః - తెషాం * కర్తృకర్మణోఃకృతీతకర్మణిషష్ఠీ - తుం
తారంతితియుమిత్యధః - జడామలి నాధియోయేషాంతేజడధియఃతే

నైరవిరళపులకాంకిత్రేరంగకైరానందగర్హదైశ్చవచోభి

రిధమస్తాపీత్ ॥ ౨౩॥ ప ॥ తుంతారంసకలాగసాంబడ

ధియాంయంతారమాంతస్తమోహంతారం జగతామను

త్తరపరాహంతాంకితోరస్థలం ! ఉద్యతాస్త్రభశోభ

షాంరావణాదీనామితిభావః-షష్ఠీ-పూర్వవత్-యంతారంనిగృహ్యంతం-
జగతాంలోకానాంతస్తమఃఅజ్ఞానంతస్య హతారంవి నాశకం ॥ శ్లో॥
తేషామేవానుకంపాథా వహమజ్ఞానజంతమాః - నాశయామ్యాశ్చ
భావస్థోజ్ఞానదీపేన భాస్వతేతశాస్త్రాగ్రిదితభావః - అవిద్యమానముత్త
రంయస్మాత్తదనుత్తరం పరాహంతయా పరలక్ష్యైరింకిత మురస్థలం
యస్యేతిదీలోజ్వలవపురితవత్ బహువదబహుప్రీహిబోధ్యః - అహం
తాశబ్దోలక్ష్మీంకథనభిధాతృశిచేదశ్రకేదిత్ - శ్రీమదాచార్యైస్సా
క్షర్యలహర్యాంపురమధితురాహూపురుషి కేతిశ్లోకేఆహూపురుషి
కాత్వేనపూర్వత్యావర్ణనంకృతంతథా ॥ శ్లో॥ అహంతామాలంబేదృఢ
తరమహంతాంపశుపతేరితి మూకపంచశతీశ్లోకేపశుపత్యహంతాత్వేన
వాయాఎవవర్ణనంకృతంవర్తతతిత్యేతదనుసారేనారాయణాహంత
త్యేనశ్చియోవర్ణనంకృతవాకవిరితినమాధానమాహుః - ఉద్యం

కాస్తుభస్యశోభాకాంతిర్యస్మితథాభూతం * (స్త్రీ)యాఃపుంవదిత్యా
 దినాఉద్యంతీశబ్దస్సంపద్యావః - సమానాభాయాకాంతిర్యస్య సస
 చ్చాయఃఉత్పలవన్యాఉత్పలవనేసచ్చాయస్తత్సమానమియావత్ - ఆ
 చ్చానిర్మలాఅయతాదీప్తిస్సిద్ధాపాంగపవతేహంవా తరంగాయ
 స్యతంతథాభూతం - శాశ్వతంశశ్వత్ సర్వేషుకాలేషుభవతీతి శాశ్వ
 తం - సార్వత్రికమిత్యథః॥ ౧॥ శాశ్వతస్తుధుగ్రీవోన్యసదాతనసనా
 తనాభిత్వమరః ॥ అవిద్యమానంచ్యుతంఘ్నలనంయస్యసోచ్యుతఃతం - ని
 త్యమిత్యథః॥ శ్రు॥ శాశ్వతగ్ంశివమచ్యుతమితిశ్రుతేః ॥ పరంనిరతిశ
 యం బ్రహ్మవిక్షిపిఅపశ్యమ్ * ఈక్షదశనాంకనయోరిత్యస్మాల్లిజిహ
 వ - అతాగ్రీహంతాశబ్దైసలత్క్యైనిగరణపూర్వకాహంతా రూపతా
 భ్యవసానాదగ్రీహకాతిశయోక్త్యలంకారఃతల్లక్షణంతు ॥ శ్లో॥ రూప

ముత్పలవశీసచ్చాయమచ్చాయత సిద్ధాపాంగ తరంగ
 మైక్షిపివరం బ్రహ్మచ్యుతంశాశ్వతం ॥ ౩౪॥ ప॥ కింత
 కైరతివతై గ్రీకింఘలముపబృంహణైర్వివిధైః । అతై
 క్షిపిశ్రుతీనామాశయమహిరాజభోగశయం ॥ ౩౫॥ అ

కాతిశయోక్తిస్యాన్నిగీర్యాభ్యవసానతత్త్వి॥ ౩౪॥ కిమితి ॥ అతివతై గ్రీ-
 అతికుటిలైః - తక్తైః కామైః బహుధాప్రసరణాత్తేహంవక్రత్వమితి
 భావః॥ ౧॥ తర్కో వితర్కాకాంతాయామూహవర్తవిశేషయోరితిహై
 మః - కింనకిమపీతిసంపాద్యాభావాదితిభావః - వివిధైః అనేకప్రకా
 రైః - ఉపబృంహణైరభివృద్ధిభిః * బృహివృద్ధావితిథాతోలుక్యత్ప్ర
 త్యయః - తస్యయోర్నానాకావిత్వనాదేశః - కింఘలంనకిమపీత్యథః -
 భంగురత్వాద్వృద్ధీనామితీభావః * అత్రకేవత్ - తక్తైః క్తిభిఃఉ
 పబృంహణైరితిహాసాదిభిరతరత్సమానమితివ్యాజహుగ్రి - తద్వింత్యం - అ
 తాగ్రస్మికాకాలేదేశేవేత్యథః - శ్రుతీనాంవేదానాంఆశయంతాత్పర్య
 విషయాభూతం ఆహీనాంసర్పణాం రాజాఅహిరాజఃతస్యభోగః
 యఃతస్మిన్శయంనిద్రాణంపరం బ్రహ్మేత్యస్యానుషంగః - విక్షిపి
 పశ్యం * ఈక్షదర్శనభితిథాతోలుజిహవ - అతోగ్రవమేయత్వేన

భావితస్యాత్మ్యపమస్యభగవద్దేశసస్యలాభేనపురుషార్థతయా తదప
మానత్వేనసంభావితస్యోపబృంహణస్యనిరాకరణాద్విచ్ఛిత్తివిశేషశాలీ
ప్రతీపాలంకారః - తథాక్తంకావ్యావర్తే||శ్లో|| ప్రతీపముపమానస్యకై
మధ్యమపిమన్వతే| అన్యోపమేయలాభేనవర్ణ్యస్యానాదరశ్చతత్||
అన్యోపమేయలాభేనతథాస్యస్యాప్యనాదరశ్చ||౩౫|| అతశ్చత్యస్యాధ్య
హారఃభగవద్దర్శనాత్థనోస్తిఅపచూిత్యాశ్చర్యాధ్ధకః||ఏకమితి|| ద్వే
విభూతీజీవేశలక్షణేయస్యతద్వివిభూతి-అథవాద్వేవిభూతీచరాచరలక్ష
ణేజ్ఞానైశ్వర్యలక్షణేనా యస్యతద్వివిభూతి-శ్రీణియాని ధామానిజా
గ్రత్సప్త సుషుప్త్య వస్థా లక్షణాని స్థానాని || నీ || ధామజన్మ
ప్రభాష్టానప్రభావసుఖసద్వస్వీతినానాథమాలా || తేషునిహితం
సాక్షిత్వేనస్థితం - అథవాభూతభవివ్యద్వర్తమానలక్షణరూపాణి
శ్రీణిధామానితేషుస్థితం - అథవాసూర్యచంద్రాగ్నిషునిహితం||శ్లో||

అపచూిత్యోస్తి ||ప|| * ఏకంతద్వివిభూతిత్రిధామని

హితంచతుర్వ్యూహం | పంచాయుధంప్రపద్యేషుష్టుణ

సంపన్నమశరణశ్శరణం ||౩౬|| గ|| అత్రాంతతేవాచ

యదాదిత్యగతంతేజోజగద్భాసయతేభులం | యవ్చంద్రమసియచ్ఛా
గ్నోతతేజోవిధిమామకమితిస్త్రుతేః-యద్వా-ద్వేవిభూతీ-లీలావిభూతి
నిత్యవిభూత్యాత్మికేయస్యతత్తథా - శ్రీణిధామానిసూర్యమండలక్షీరా
భివరమవననామాని-తేషునిహితం-సన్నిహితంచత్వారఃప్ర్యాహఃవాసు
దేవసంకర్షణప్రద్యుమ్నానిరుద్ధనామానోయస్యతచ్ఛతుర్వ్యూహం-పం
చపంచసంఖ్యాకాసాయుధానిప్రహరణాశంఖచక్రగదాశృంగసందక
రూపాణియస్యతత్తథాభూతం-పట్నంఖ్యాకాయేగుణాఃజ్ఞానశక్తీబలై
శ్వర్యవీర్యతేజోయోపాఃత్రైస్సంపన్నంసహితం - ఏకంఅవ్యతీయంతస్ప
రంబ్రహ్మకర్తృఅశరణఃరక్షకాంతరరహితఃఽహంశరణంసంరక్షకంప్ర
పద్యేప్రాప్తోస్తి ||౩౬|| విధివృత్తాంతముపవర్ణ్యసంప్రతిదేవానాం వృ
త్తాంతమాహ||అత్రేతి| అత్రాంతరేఅస్మిన్నవసరేవాక్పలింపురస్కృ
త్యపురతఃకృత్వానానవముఖాఇంద్రదయః - బహిరగ్నిర్ముఖయే

షాంతేబహిర్ముఖాదేవాః - పుష్పభరితాశ్చ లెంజలయశ్చేతి కర్మధార
యః * కాకపాధి - విత్వాత్ ఉద్గరవకలోపః - తా - ప్రకీర్యవీకీ
ర్యేత్యథః - యద్యవ్యంజలెసంప్రకీరణంసంభవతి - కింతుపుష్పాణా
మేవతథాపిసర్వేదేవాస్సంభూయయుగపదేవాంజలిభిః పుష్పాణాంప్ర
కీరణంకృతవంతఃతదాలంజలయపవప్రకీర్ణాభివస్థితాభిభావః - దూర
తఃపూరే * ఇతరాభ్యోపిద్యశ్యంతఇతిసప్తమ్యాస్తసిః - శతకృత్వఃశత
వారం * సంఖ్యాయాఃక్రియాభ్యావృత్తిగణనేకృత్వ సుజతి కృత్వసు
చ్చక్రిత్యయః - ప్రణివత్సనమస్కృత్యసంఘటితాస్సంయోజితాలంజల
యోయైస్తేతథాభూతాస్సంతః - విస్తయఃఅద్భుతంతేనస్తిమితానిశ్చ
లాస్సంతః - ఆద్రాఢ్యితివాధః॥౧॥ఆర్ద్రసార్ద్రంక్షిన్నంతిమితం
స్థితిఃపురస్కృత్యవాసవముఖా బహిఃముఖాఃప్రవి
కీర్యపుష్పంజలిప్రణివత్సదూరత శ్చతకృత్వస్సంఘటి
తాలంజలయో విస్తయస్తిమితాస్తసంభవ దాసాంచక్రి
రే॥ ౨౦॥ ప॥ తుష్టూషతోస్సృజహుధాసురదేశికస్యది
వ్యాద్యుతానిచరితానిపరస్యధామ్నః । స్తథాసతీశ్వ
శురదర్శనసాధ్యసేనవాణీనవక్త్రకుహరా ద్భూహిరావి
స్తిమితంసమున్నముత్తంచేత్యమరః - సాత్వికభావోదయాదితిభావః -
స్తంభేనస్థూణయాతుల్యంస్తంభవత్ * తేనతుల్యమితివత్ప్రత్యయః -
ఆసాంచక్రిరేతస్థః॥ ౨౦॥ తుష్టూషతఇతిధామ్నస్పర్వాధారకస్య
పరస్యపరమాత్మనః॥ ౧॥ పరోరిపరమాత్మనోరితివిశ్వః - దివ్యానిశ్రవణ
రమణీయానిచతానిఅద్భుతానిఆర్చ్యకరాణిచేతికర్మధారయః-చరితా
నికర్మాణిబహుధాబహుప్రకారైఃతుష్టూషతోస్తేతుమిచ్ఛతః * ఘో
ధాతోస్సనిలర్ఘ్ననగమాంసస్థితిదీప్తుః సురదేశికస్యసురగురోః వక్త్ర
కుహరాత్ముఖవిలాత్వాణీసరస్వతీ - శ్వశురఃవత్కుఃపితా॥౧॥పతివ
తోష్ఠ్యఃప్రసూశ్వక్రాశ్వశురస్తుపితాతయోరిత్యమరః - తస్యదశ
నంసాక్షాత్కారః తస్మాత్సాధ్యసంభయం తేనస్తథానిశ్చలాసతీ
హిరార్నవిరాజత్ నపామిర్భూభూవ॥౩౭॥ తరగితితతోదేవప్రణామ

నంతరం ప్రసాదః ప్రసన్నతా ఆభిముఖ్యమితియావత్ - తేన విమలాః ము
సోహరాః యేవ ద్దనాభస్య నారాయణస్య కటాక్షాః ॥ ౧ ॥ కటాక్షో
పాంగదర్శన ఇత్యమరః ॥ తేహం పరిత్యేషః పరిపాతః తేన విదితం శ్రుతం
ఇంగితం ॥ ౧ ॥ నికారో విప్రకారస్యాదాకారస్త్వింగ ఇంగితమిత్యమరః ॥
భావో యయా సాతభాభూతయాతస్య నారాయణస్య పాదయో మూఁ
లేనిష్ఠయా ఉపవిష్ఠయా భగవత్యా మహిమ శాలిన్యా పద్మహస్తయార
మాదేవ్యా - నిసగః స్వభావః తస్మాత్తద్గురారమణీయాః తథాభూతై
రపి - నిర్భరమతిమాత్రమిత్యర్థః ॥ ౧ ॥ అతివేలభృశా త్యక్త తిమాతో
ద్దాధనిర్భరమిత్యమరః - వాత్సల్యం ప్రేమతదేవసుధాపీయూషం - త
స్యా ఆసారః ధారాసంపాతః తేన మధురైః స్పృహణీయైః - హేవత్సవి

రాసీత్ ॥ ౩౭ ॥ ౫ ॥ తతః ప్రసాదవిమలపద్మనాభకటాక్ష

పరిత్యేషవిదితేంగితయాపాదమూలనిష్ఠయాతస్య భగ

వత్యాపద్మహస్తయానిసర్గమధురై రసినిర్భరవాత్సల్య

సుధాసారమధురైరక్షరై ర్వత్సవిగాదాగతోసి వర్త

నైకుశలేన కాశిమాః ప్రజాః కాండిశీకాశివ లక్ష్మ్యంత ఇ

త్యనుయుజ్యమానో విధిరంతరానందతుందిలః ప్రణవ్య

శతశః పరాం దేవతామిదమాబభాషే ॥ ౨౧ ॥ పాజయజ

రాత్ చిరకాలేనేత్యర్థః - ఆగతోసి - కుశలేన త్యేషేన వర్తనేకిమితి కా

కుః - ఇమాః పరిదృశ్యమానాః ప్రజాః జనాః ॥ ౧ ॥ ప్రజాస్యాత్సంతతౌజ

న ఇత్యమరః ॥ కాండిశీకాః భయద్రుతా ఇవ ॥ ౧ ॥ కాండిశీకో భయద్రుత

ఇత్యమరః - లక్ష్మ్యంతేదృశ్యంతే ఇతీథ్యం విదైరక్షరైః శక్తైః శర్వచోభిరి

తిఫలితాః - అనుయుజ్యమానః ఆపృష్టః - ఆతపవానం దేన సుఖైవతుం

దిలః మాంసలః ॥ ౧ ॥ తుందిలస్తుందిభస్తుందిత్యమరః - విధిః బ్రహ్మశత

శః అనేకథా * బహ్వల్పధా చ్ఛసితి శస్ ప్రత్యయః - పరాం దేవతాం

మంగళదేవతాం ప్రతి - ప్రణవ్యనమస్కృత్య ఇదం వత్సమాణం వచ ఆబ

భాషే జగద ॥ ౨౧ ॥ ౨ ॥ అథ కథనప్రకారమాహ ॥ జయేతి ॥ జగతాం లోకా

నాం అంబాజగదంబాతస్యాస్సంబుద్ధిః హేజగదంబ * అంబాధానద్యో

హ్రస్వశ్చతినంబుద్ధినిమిత్తకప్రాస్వః - జాంబూనదంసువణంతన్మ
యోయఃఅంభోజస్యకోశఃకుట్టలం తస్యప్రభేవప్రభాయస్యాఃతస్యా
స్సంబుద్ధిః- జయజయసర్వోతగ్దేణవర్తస్వ-భక్తివశాద్ధాతోద్విరు
క్తిః-కమలాక్షస్యయావక్షస్థలీనైవహర్మ్యంసాధఃపిన్ద్రానర్మకేళిః త
ప్రియంయస్యాస్సతస్యాస్సంబుద్ధిః- జయజయకరుణాకారుణ్యంతన్మి
శ్రాశ్చతెకటాక్షాశ్చేతశకపాథివాదిత్వాత్సమాసః-తథావిధకటా
క్షాప్రతీక్షంతఃప్రతిపాలయంతఃత్రిలోకేశ్వరాః యస్యాస్సతస్యా
స్సంబుద్ధిః-జయజయేతిసంబంధః - జనిరుత్పత్తిఃతస్యామాగఃసంసార
మాగఃఇతితాత్పర్యాధః - తస్మిన్కాలగ్నాస్సంబద్ధాయఅణవఃపరిమా

యజగదంబజాంబూనదంభోజకోశప్రభే జయజయక
మలాక్షవక్షస్థలీహర్మ్యనర్మప్రియే | జయజయకరుణా
కటాక్ష ప్రతీక్షత్రిలోకేశ్వరే జయజయజనిమాగళ
గ్నాణువర్గాపవగప్రదే||౩౮|| ప || వశ్నేతిప్రవహత్సు
ధారసపరిష్వక్తంయదామంత్రితందృష్టంయచ్ఛదయా
తరంగశిశిరోత్సంగైరపాంగైస్త్యయా | తస్మాదస్త్య

ణవిశేషవిశిష్టజీవాభివ్యధః - తేషాంయోవగఃస్సంఘాతరూపఃమూ
లేభూతభియావత్ - తస్యాపవగప్రదామోక్ష ప్రదతస్యా
స్సంబుద్ధిః - జయజయసర్వోతగ్దేణవర్తస్వ - భగవత్యాస్సర్వోతగ్
దేప్రతిపాదితేసతిసర్వాంతఃపాతిత్వాత్ స్వస్యాపిస్వాపేక్షయాపిభ
గవత్యానుతూర్లోభిహితప్రాయపవేతీయముక్తిస్సాన్వధికతదుత్కృష్ట
త్వానుసంధానరూపసమస్తారవివర్యవస్యతీతివేదితవ్యం||౩౯||అ|| మా
తృవచనప్రశంసాపూర్వకం స్వత్సేమచభిధాయభగవన్నికేషక్తవ్య
క్రమంపుచ్ఛతీత్యాహ|| వశ్నేతి || త్వయా ప్రవహత్సు సరత్సుధార
సోఽన్యతద్రవఃతేనపరిష్వక్తంపరిప్లుతంవశ్నేయదామంత్రితంనపుం
సకేభావేక్షః - యదాహ్వనమివ్యధఃదయాకృపాతస్యాస్తరంగాః
పరంపరాభివ్యధః- తైశ్శిశిరఃశీతలః ఉత్సంగాఃసమీపదేశయే
షాంతేతథాభూతైః||౪౦||అంకస్సమీపఉత్సంగభివిశ్వః- అపాంగైఃనే

తామ్రైః యద్యదంత్రాపి పూర్వవత్ క్తః యదవలోకనమిత్యథః-
తస్మాదాభావణావలోకనలక్షణాదుభయస్సాత్ - అహంవిశిష్యవిశేషతః
అధునానుశలీపుణ్యవానస్త్విభవామి॥౩॥ పర్యాప్తియేమపుణ్యేమకుశలమి
త్యనురః॥ ఇమేదేవాశ్చధన్యాః హరౌభగవద్విషయేకింకధంవావిజ్ఞాప్యం
విజ్ఞాపనాకధంకర్తవ్యేత్యర్థః - అథకాత్సేన ॥౩॥ మంగళానంతరారం
భక్షకాత్సేనాప్యథోఽధైత్యమరః - తస్యః జ్ఞాప్యస్యాదిప్రకారః ॥
౩॥ ఆదిః ప్రకారే ప్రథమేనదావేపరపూరుషత్వతిభాసకరః ఆదిశ్యతాము
చ్యతాం * ఆజుర్వాద్విశతేరుచ్చారణాద్ధాన్యవక్తృణామిత్యాత్మనే
పదం లోక ॥ ౩౯ ॥ ఇతితి॥ కమలాసనోబ్రహ్మకమలాంలతీం ప్రతిభతీ
ద్ధంయావత్సృగ్ధయతే ప్రాథమాంతుర్యాత్ * యావత్పురానిపా

ధునావిశిష్యకుశలీ ధన్యాశ్చదేవా ఇమేవిజ్ఞాప్యంతుకధం
హరౌకిమధవాతస్యాదిరాదిశ్యతాం ॥ ౩౯ ॥ ౫ ॥ ఇతియావ
త్సృగ్ధయతే కమలాంకమలాసనస్తావద్దోవిండపవ
స్వయమిద్ధమనుజగృహే ॥ ౨౬ ॥ ౪ ॥ ప్రప్తేసి తాతజగతో
స్యచరాచరస్య సంధారయస్యధముఖై శ్చతురోపివే
దా ॥ తేనాసిలోకదయితోదయితోమమాపితద్బు

తయోర్లాడితిలబ్ధుత్త్యయః - తావద్దోవిండః స్వయమేవ ఇద్ధంవత్సమా
ణప్రకారం అనుజగృహే అనుగ్రహంకృతవా ॥ ౨౬ ॥ అనుగ్రహప్రకా
రమేవాహ ॥ ప్రప్తేతి॥ తాతేత్యామంత్రణం లోకవత్ప్రేమాతిశయేనే
తిబోధ్యం యస్మాత్కారణాత్ చరంచాచరంచానయోస్సమాహరః చ
రాచరంతస్య స్థావరజంగమాత్కర్తవ్యేత్యథః - అస్యపరిదృశ్యమానస్య
జగతః లోకస్య ॥ ౩॥ విష్ణుపంభవనం జగదిత్యమరః ప్రప్తేనిర్వాతాసిభవ
సి - చతురోవేదా ఋగ్యజుస్సామాధర్వణః అధముఖైః సంధారయసి
వహసి - తేనకారణేనలోకానాంజనానాందయితః ప్రియః అసి - స్వర్గావవ
గం సంపాదకశరీరనిర్వాణాదిభావః మమాపిదయితః ప్రియః అసి - మ
దాజ్ఞానావపేదధారణాదిభావః - తస్మాత్తేతవకంమసౌరధంసంక
ల్పంసఫలయామి అద్యైవసఫలంకరోమి * తత్కారోతిరదాచష్టశ్చి సఫ

లశద్బాద్వర్తమానే-బ్రూహి॥౮॥కతీతి॥కతివిశ్వసృజఃవిధాత్వాన
హమసృజంనిర్మితవానాసం-కతివావిధీ-ఇతఃపరమితశేషః-ప్రత్యా
మినిర్మాణంకరిష్యామి-అధునాకతిబ్రహ్మణఃసృజామినిర్మాణంకరోమి-
కాలస్యానాదిత్వాదనేకబ్రహ్మణఃపూర్వంబహువుఃఉత్తరత్రానేక
భవిష్యంతి బ్రహ్మాండానామానంత్యాదధునా అనేకవర్తంతే తథాపీ
తిభావః - పరాఉత్కృష్టాయాభక్తిఃమయ్యనుకాః తయాశాలీశోభ
మానః-తథాభూతేభవతిత్వయావమేనమకాదిత్కస్మిన్నపిబ్రహ్మణే
త్యథః-కరుణాకృపానభవతినాస్తీత్యథః॥ ౮॥ ఇతీ॥ పితామహః
బ్రహ్మేతివంప్రకారంఇందిరాపతేఃరమాధవస్యతాంతాదృశీంగిరం
వాచంఅప్తభిరప్తసంఖ్యాకైఃకజైఃశ్రోతైః-చతుర్ముఖత్వాత్తస్యా

హికంసఫలయామిమనోరథం తే॥ ౮॥ ప॥కత్యసృజంవి

శ్వసృజఃకతివాప్రత్యామికతిసృజాన్యధునా । భవతి
పరభక్తిశాలిభవతీవనమేక్వచిత్కరుణా ॥ ౮॥ X ॥

ఇతిమధురాంగిరమిందిరాపతేఃపిబన్నప్తభిఃకజైఃపితా

మహస్తాదాత్వికహర్షసంభ్రమావలుప్తవక్తవ్యః కథం

చిదిదమావచయే ॥౨౭॥ ప॥స్వప్నోన్మాదావపిహిస్స

ప్రకణత్వమిత్యాశయఃపిబశృణ్వన్నితిరాత్పర్యాధః - తదాత్వంత
తా॥౮॥ ౧॥ తతా॥లప్తుతదాత్వంస్యాదిత్యమరః * తత్రభవతిత్యధై
కాలవాదిత్వాత్త్రభిన్యయః - ఎవంతాదాత్వికఃయోహర్షఃఆనందః
తేనసంభ్రమేణ ఆదరేణచావలుప్తం అదృష్టంఅస్ఫురితమితియావత్ -
వక్తవ్యంకథనీయంయస్యసతథాభూతస్సకథందిత్ కృచ్ఛేణైదంవత్స
మాణంఆవచయేజగద॥౨౭॥ఉక్తిప్రకారమేవాహ ॥ స్వప్నైతి॥ స్వ
ప్నఃస్వాపావస్థా॥౧॥స్యాన్నిద్రాశయనంస్వాపస్యస్వప్నంవేళిత్య
పీత్యమరఃఉన్మాదఃఉన్మాదావస్థా॥౧॥ఉన్మాదశ్చిత్తవిభ్రమిత్యమరః
తాస్వప్నోన్మాదావపిక్తారా-హనాథమిథ్యావితథా॥ ౧ ॥ మృషేమి
థ్యాచవితథేత్యమరః-వస్తూనిపదార్థాశృజతఃనిర్మాణంకుర్వతః-ఆమీ
ఏతేవేదవాదాఃవేదోక్తయఃమనుజైరపిసంధార్యంతేనను-ఏకైకముఖ

నాపీతిభావః- ధీయంతేఖలు - ఇయతాపతావతాభిహేదానీంకిం శ్రే
యః ప్రాపం ప్రాప్తవానాసంసకీమపీత్యథః- హేస్వామిలనయా
శిశిరయాశీతలయాతవదృప్త్యాదర్శనేన॥ నిదృష్టిజ్ఞానెష్టిదర్శనభివ్యమ
రః మగ్నం కేఉపస్యప్యంతితిమంగళాః ఉపసర్పణీయాభ్యుదయః* మగ్న
సర్పణభిధాతోమగెరలప్రత్యయః- తేషామంగళం ఉపసర్పణీయం
ధామేతి శేషః ప్రాపం ప్రాప్తవానాసం యద్వామంగళానామంగ
ళంపరమంశుభమిత్యథః - కల్యాణేమంగళేభామేమంగళాశ్వేతరూ
ర్వికేతహేమచంద్రః- ప్రాపంపూర్వవత్ ॥ ౮౨ ॥ ఆపిచేతి ॥ మనో
రథానాంభిచ్ఛానాం* నిర్ధారణేపక్షీ ॥ ని ॥ ఇచ్ఛాకాంతౌస్పృహహా
తృప్త్యాంఛాతిఘ్నమనౌరథభివ్యమరః - యః మనోరథః ముఖ్యసంకల్ప

జతోనాథవస్తూని మిథ్యాసంధార్యం తేన సుచమనుజైర
ప్యమివేదవాదాః । ప్రాపం శ్రేయఃకిమహమితా
ప్రాపమేవానియాతుస్వామి దృప్త్యా తవశిశిరయా
మంగళంమంగళానాం ॥ ౮౩ ॥ ఆపిచ ॥ ప ॥ మనౌరథా
నామపియోమనౌరథస్సుదర్శనానామపి యత్సుదర్శ
భం । తదేవలబ్ధంతవపాదసేవనంపాదసేవా - ఎవకారోభిన్నక్రమః
లబ్ధమేవప్రాప్తమేవతః* ల్యుట్లోపేపంచమీ - ఎతత్తవపాదసేవనంవి
హాయోగ్యథః-అతిరిక్తప్రాథనానీతిశేషః కదథనానికదథనాన్
ద్విరుక్తాని - అలమలమితివనైస్సప్రహ్యతిశయద్యోగనాయేతిబోధ్యం
అత్యంతకుత్సితప్రాథనాన్యేవేగ్యథః - అనశ్వరభవత్పాదసేవనవ
పహాయనశ్వరాణామన్యేషాంకేషాంవాప్రాథనాకుత్సితానభవతః
భావః॥ ౮౩ ॥ ఆపిచేతి ॥ దేవాః ఇంద్రాదయః కేభిప్రశంసున్నాత్మభా
సీపుత్రానభవంతీతిభావః॥ దనుజాః కేభిప్రశంసుత్సన్నాత్మపుత్రా

భివ్యభిప్రాయాథః - సోపిభలితభివదద్వయస్య శేషః సుదుర్గభా
యద్బలభం నామనుపలభ్యమానవస్తూనాం పూర్వవక్ష్యే
పంశస్తథావిధంతవపాదసేవనంపాదసేవా - ఎవకారోభిన్నక్రమః
లబ్ధమేవప్రాప్తమేవతః* ల్యుట్లోపేపంచమీ - ఎతత్తవపాదసేవనంవి
హాయోగ్యథః-అతిరిక్తప్రాథనానీతిశేషః కదథనానికదథనాన్
ద్విరుక్తాని - అలమలమితివనైస్సప్రహ్యతిశయద్యోగనాయేతిబోధ్యం
అత్యంతకుత్సితప్రాథనాన్యేవేగ్యథః - అనశ్వరభవత్పాదసేవనవ
పహాయనశ్వరాణామన్యేషాంకేషాంవాప్రాథనాకుత్సితానభవతః
భావః॥ ౮౩ ॥ ఆపిచేతి ॥ దేవాః ఇంద్రాదయః కేభిప్రశంసున్నాత్మభా
సీపుత్రానభవంతీతిభావః॥ దనుజాః కేభిప్రశంసుత్సన్నాత్మపుత్రా

నభవంతీతిభావః ఇదంజగతిగ్రంథహంశిరసిజగద్భ్రాతృనగచ్ఛామి ఖల్వి
 తిభావఃఅంతఃసానేహంకః అహంవాకియత్కాలం ఘోసామిమమ
 వాకింశాశ్వతమితిభావః ఇమంమదీయం విమోహమజ్ఞానం పరిహృత్య
 నివార్యపాలయసంరక్షణం కురుదాసోస్తిదా సోస్తిఅత్యంతం భృశ్య
 స్తీతితాత్పర్యాథఃద్విరుక్తిఃభక్త్యతిశయద్యోతనాథః॥ ౮౮॥ ఇతి॥ ఇ
 తీగ్రంకమలాయాలయైశ్చ గ్రంథకటాక్షాణంపాతఃప్రసరణం లేనభగవ
 తోనారాయణస్యపరిగ్రహేణకెవలంభక్త ఇహస్వీకారేణ చెత్యథఃత
 త్వంవాప్తవాధానంప్రతిబుధ్యజ్ఞాత్వావత్సనంభవేబ్రహ్మణి ఉదాసీనే
 తటస్థైసతీత్యథఃప్రపంచపవపాంచాలికాదారు ప్రతిమా॥౯॥పాంచా

దేవేదమంతతఃకోహం । పరిహృత్యవిమోహమిమంపా
 లయదాసోస్తిదానోస్తి॥ ౮౮॥ X॥ఇతికటాక్షపాతేనక
 మలాయాఃపరిగ్రహేణవభగవతఃప్రతిబుధ్య తత్వము
 దాసీనేపత్నసంభవేప్రపంచపాంచాలికానట నసూత్ర
 ధారఃపరమపురుషస్సర్వపదీనయామహామాయ యాత
 మాచ్ఛాదయకతతవ్యమస్యోపదిదేశసత్యమే వభవా
 నాహకదధనాన్యైవకదధనానీతిసత్యమేవ హ్యగ్రతః

స్థితిరస్మాకమవహితౌగృహణేద మాదిశ సర్వానమ
 లికాపుత్రికాస్యా ద్వస్త్రీదంతాదిభిః కృతేత్యవరః । తస్యాఃనటనం
 నతఃనంతస్త్రికసూత్రధారః సూత్రధారసదృశః యథాభరతాచార్యః
 సూత్రధారఃప్రతిమానంతరయితథావాసుదేవః సూత్రధారస్థానీయ
 స్సౌజగత్పాంచాలికానంతరయితసర్వస్యపితదాయత్తత్వాదితిభావః
 పరమపురుషఃఉత్తమపురుషోనారాయణః సర్వపదీనయాసర్వమాగ
 వ్యాపిన్యామహామాయయాతమాచ్ఛాదయక ఆవృణ్యకలస్యబ్రహ్మ
 ణఃకర్తవ్యంకార్యాంశముపదిదేశఉపదేశంకృతవాః । ఉపదేశప్రకార
 మాహ । భవాకదధనాన్యైవకదధనానీతిసత్యమేవాహుపదఃభవ
 ద్యోగాన్నమధ్యమఃఅస్మాకమగ్రతస్థితిఃఅలంభదంఅవహితస్సౌగృహ
 ణసర్వానఖిలానమరాదేవానాదిశాజ్ఞావయిత్యుపదిష్టవానిత్యర్థః॥

౨౦॥ ౩౦చ॥ సంధానమితి॥ ప్రథమతఃప్రథమంఅనురై స్సహసంధానం
సంధింకురుతసంధింకృత్వైవసర్వనిర్వాహంకరిష్యకేత్యథః॥ తతోనం
తరంసమేతాఃమిళితాయూయందేవాః తెలసురాః అధవాయూయం
సమేతా స్సంతఇతియోజనా-మందరంతన్నామకముర్విధరంపర్వతం ।
మంధానంమంథనదండం ।వై శాఖమంథమంధానమంధానోమంథదండ
కఇత్యమరఃకృత్వా౭ణవేషిపతస్థాపనంకురుతఅథానంతరంత మద్రిం
వాసుకినాబద్వావాసుకి సర్వేణవేష్టనంకృత్వానుంథతమంథనం కురుత
తతః మంథనానంతరంయాసుధాయ దమృతంసంపత్యైతేఉగ్రన్నాభ
విష్యతి తామమృతమాస్వాద్యపీత్యాఋాయందేవాలమరతాంఅమర
త్వంగమిష్యథప్రాప్తాభవిష్యథ-వఃఋషాక్షకంశత్రీవఃఅరయఃఅసురాః
అమరతా మమరత్వం నగమిష్యంతీతి పురుషవ్యత్యా సేనాన్వయోబో

రా॥౨౦॥౩౦॥ప॥సంధానంకురుతానురై ౫ ప్రథమతోమం
ధానముర్విధరం కృత్వామందర మర్ణవేషిపత తేయా
యంసమేతాస్తతః॥బద్వావాసుకినాథమంథతతస్సంప
త్యైతేయాసుధాతామాస్వాద్యగమిష్యథాప్యమరతాం
ఋాయంనవశ్శత్రీవః॥౪౫॥౫॥పరంతుభవితాత్రీమష్ట
రిహారఃప్రత్యూహఃపరిహరిష్యతేచ సప్రసాదాదేవదే
వదేవస్య తదద్యప్రభృతిపిశిష్యావలంబద్వమంబికారమ
ణంశరణమితి॥౨౯॥ప॥జానామ్యహముమా కాంతంజానా
సిత్వంచమద్గిరా॥ జానంతికిమి మేమూథాస్తత్సమ్యగను

ధ్యః ॥ ౪౫ ॥ పక్షవ్యముక్తా వ్యథలప్రాప్తిప్రజేబంధ కనివృత్త్యపాయ
ముపదిశతీత్యాహపరంత్వీతి ॥ అత్రాస్త్రాకార్యేదుఃఖనపరిహాతుమ
శక్యఃదుష్పరిహారః మనివారఇత్యథః ప్రత్యూహఃవిఘ్నః ॥ ౪౬ ॥ వి
ఘ్నాంతరాయః ప్రత్యూహఇత్యమరః - భవితాభవిష్యతినవిఘ్నా
దేవదేవస్యమహాదేవస్యప్రసాదాదనుగ్రహాత్పరిహరిష్యతే నవారయ
వ్యతఏవ తత్తస్మాదద్యప్రభృత్యైతత్త్వేణ మారభ్య అంబికారమణం
అంబికాయాపార్వత్యా ౫ పతిం॥౪౬॥ మృడానీపండి కాంబికేత్యమరః
శరణంరక్షకంపిశిష్యఅధికమిత్యథఃఅవలంబద్వం ఇతీథ్యము పదిదేశేత్య
సేనాన్వయః ॥ ౨౯ ॥జానామీతి ॥ అహంఉమాయాఃపర్వతవధాన్యాః
కాంతంపతింశివం జానామితత్వతో వేదీత్యథః మద్గిరామమ వాచా
త్వంచజానాసివేత్సిమదనుగ్రహమహిమైతిభావః మూఢాః అజ్ఞాః॥

ర్భగ్యాభివా||౧|| యథాల్పపటుసర్భగ్యాభ్యుత్పమరఃశ్చ మేవాసుదే
వాదయఃజానంతికింసవిందతీత్యథఃతత్తస్మాత్సమ్యగనుశిష్యతాంశిష్య
తాంభావెలోట్|| ౪౬ || ఇతీతి || నిష్క్రంతాఅవధేనిరవధిఃసీస్మిమే
త్యథఃతథాభూతాయాకరుణాకృపాతస్యాస్సముద్రఃదేవతానాంబ్ర
హ్మదీనాందేశికిఃగురుః పద్మనాభఃవాసుదేవఃశ్చ త్యేవంప్రకారంపరం
ఉపదేశంనిదేశంనిజఃరెభ్యోదెవేభ్యో వితీర్యదత్వాస్వయంపద్మనాభః
హృదిమనసిఇందుచూడంచంద్రశేఖరంగాఢంనితాంతంఽంతయథ్యా
యాసకమలపీతేపద్మసంభవేబ్రహ్మణిమిషతిపశ్యతిసతితి రోఘాత్
అంతరథాత్|| ౪౭ || అథేతి || అథహర్యంతద్ధానానంతరంపితామహేబ్ర

శిష్యతాం|| ౪౮ || ప|| ఇతిపరముపదేశందేశికోదేవతానాం
నిరవధికరుణాభిర్నిర్జరైభ్యోవితీర్యస్వయమపిహృదిగా
ఢంఽంతయన్నిందుచూడంమిషతికమలపీతేపద్మనాభస్తి
రోఘాత్|| ౪౯ || ౫ || అథయథోపదేశమిందిరాపతేరాది
శ్యాదెష్టవ్యమంతర్నితేపితామహేపూర్ణమనారథా
దినాకసఃపురహరా రాధనకాతూహలెనపునరాసేదురు
పత్యకాంపరమానందమంధరామందరాద్రేః|| ౩౦ ||

ఇతిశ్రీమద్భారద్వాజకులజలధికౌస్తుభశ్రీసీలకంఠదీక్షి
తేనవిఠచితేసీలకంఠవిజయేచంపుకావ్యేద్వితీయాశ్వాసః.

హృణిఇందిరాపతేలఃత్వాఃపతేనారాయణస్యసంబంధిఅదెష్టవ్యం
వక్తవ్యంఽదేశంనిదేశంయథోపదేశముపదేశమనతిక్రిమ్యేత్యధఃఆదిశ్య
అభిధాయనియోగంకృత్యేతిభావఃఅంతఃపితేఅంతఃధింగతేసఃపూ
ణఃసఫలఃమనోరథః వాంఛాయెషాంతేతథాభూతా | అతేవివానంద
మంధరాఃఆనందతుండిలాః దినాకసోదేవాః పురహరఃత్రిపురాంతకఃత
స్యారాధనంతస్త్రికాతూహలెనకాతుకేనపునః మందరాద్రైరుపత్యకా
మాసన్నభూమిమాసేదుఃఆయయు|| ౩౦ ||

ఇతి శ్రీమద్భారద్వాజకులజలధిచంద్రవెల్లాలమహాదేవసూరివిరచి

తాయాంసీలకంఠవిజయవివృతౌవిబుధానందసమాఖ్యాయాం

ద్వితీయాశ్వాసవివృతిః సమాప్తాసీత్

శ్రీరస్తు.

నీలకంఠవిజయే - సవ్యాఖ్యానే - తృతీయాశ్వాసప్రారంభః.

అథభగవదాజ్ఞానిర్వర్తనాయ సంధిభిన్నస్వాసవః దూత్యంక
ర్తుంగురుం ప్రాథమ్యామాసేత్యాహ||శ్లోకద్వయేన|| ఉపాసీనాభి||
నానావిధాఃయేవిధయఃమంత్రానుష్ఠానానితైర్వివిధైఃఅనేకప్రకారైః
ఉపచారైఃధ్యానావాహనాద్యుపచారైశ్చలోకానాంభవనానాం || ౧||
లోకస్తుభువనేజనభిర్యమరః | శరణేసాధుఃశరణ్యఃసంరక్షణధురీణభిర్య
థాఃతం శశధరస్యచంద్రస్యయాకలానైవఉత్తంసోవతంసఃస్యస
తథాభూతంశివంఉపాసీనాః భజమానాఃఅమరాఃప్రకృతిః స్వభావః||
౧||ప్రకృతిఃపంచభూతేషుస్వభావేసచివాదిష్వితినానాథమాలా | త

శ్రీరస్తు.

తృతీయాశ్వాసప్రారంభః.

ప || ఉపాసీనానానావిధిభిరుపహారైశ్చవివిధైశ్శరణ్యం
లోకానాంశశధరకలాత్తంసమమరాః | మృషాసంధి
త్సంతఃప్రకృతికుటిలైర్దానవగణైర్విరించస్యాదేశాద
వృణుతగురుందూత్యవిధయే||౧||ప ||పరాయణంసఃపరమ

యాకుటిలాఃవక్త్రైఃతైఃదానవానాంగణైః మృషావితథంసంధిత్సంతః
సంధాతుమిచ్ఛంతస్సంతఃలోకేయయోస్సంధిస్తయోరుభయోరపిప్ర
యోజనందృష్టంప్రకృతేసంధినాదేవానాం ఏకేహంప్రయోజనేసత్య
పితరేహందానవానాం తదభావాత్సంధేర్న పాక్షికవైతధ్యమితిభావః
విరించస్యబ్రహ్మణః|| ౧||శతానందశ్చతద్యతిర్విరించోజోవిరించనభిర్యమ
రః| ఆదేశాన్నియోగాద్గురుంవాచస్మతీమాతస్యకర్తృదూత్యం||౧||స్వా
త్సందేశహరోమాతోదూత్యంతద్భావకర్తృణోరిత్యమరః | తస్యవిధయే
కరణాయఅవృణుతవృతవంతఃవృక్షోవరణే-భిర్యస్తాత్కర్తరిలజ్జ || ౧ ||
పరాయణమితి||పురోధాఃపురోహితః|| ౧||పురోధాస్తుపురోహితభిర్యమ

రః|భవాన్యతఃకారణాత్ప్రథమంతదాముఖ్యమితివా||౨|| సూక్ష్మమధ్యా
త్మమప్యదౌప్రధానేప్రథమంత్రిష్టిత్యమరః| నలస్సాకంపరముత్కృ
ష్టంతియనంబిలయఃగమ్యస్థానమితియావత్ అథవాపరముత్కృష్టంతియ
నంనూగఃసన్యాగఃఇతియావత్ భవద్వారైవాస్సాకం సర్వకార్య
సీద్ధిరితిభావః|| ౨|| అయినంబిలయేమాగేదక్షిణోదగ్గతౌరవెరితినానా
థమాలా|యద్వా| పరాయణంసర్వత్రసంగరహితశత్యథఃభవాని
త్యస్యవిశేషణం|| ౨|| సాకల్యాసంగవచనేపారాయణపరాయణశత్యమ
రః | మదీయసకలస్వమిత్యథోవాబోధ్యఃగురుఃఉపదేష్టపితావా-౨
షేకాదీనికర్తాణియఃకరోతియథావిధి | సంభావయతిచాన్నేనసఃహృ
గురురుచ్యతఇతిహేమచంద్రః | జనితాచోపనేతాచయస్తువిద్యాంప్ర
యచ్ఛతి | అన్నతాతాభయాత్రాతాపంచైతేపితరస్తృతాఇతిశాస్త్రా
త్తస్యతత్త్విత్యమితిభావఃసచివోమంత్రీ|| ౩||మంత్రీధీసచివోమాత్యి

వృద్ధవాన్యతోగురుఃపురోధాస్సచివశ్చదైవతం| అతావ

యంతావదనన్యసాధనావృణోమహేత్వామవమేపికర్తు

ణి||౨|| ౧|| ఇతిపాత్రీధితోదైవైరిదమువాచవాచస్పతిః

వైతావదభిధాతవ్యం||౧|| నహీకిందిదవమంనామకర్తా

త్యమరః | దైవతంఉపాస్యదేవతాచశ్రేయస్కరజాలమేవత్వమస్మా
కమితిభావః-అతఃకారణాద్వయంతావన్నవిద్యతేఅన్యద్భవదతిరిక్తంసా
ధనంకార్యసాధకంయేషాంతేతథాభూతాస్సంతః త్వదతిరిక్తసహాయర
హితాఇతియావత్ త్వాంభంతమేవఅవమంతధమం|| ౩||రేఫయాప్యా
వమాధమాఇత్యమరః | తస్మిన్కర్తృణ్యపిమాత్యరూపఇతిభావః-వృణోమ
హేవృతవంతస్త || ౨|| ఇతీతి || ఇతీథందేవైః ప్రాధితఃయాచితఃవా
చస్పతిఃగురుః ఇదంవత్సమాణంవచనంఉవాచ తత్త్రిమితీచేదతలహా||
నేతి||౨||తావదిదన్నాభిధాతవ్యంనవక్తవ్యమిత్యథః|| ౧|| కుతఇతిచేదతల
హా|| నహీతి|| హియస్మాద్రాజానముపజీవితుంశీలంయేషాంతేరాజోప
జీవినఃరాజాయత్తజీవికాఇత్యథః - తేషాంతవమంనామ అధమమితి
ప్రసిద్ధం కించిత్కర్తనాస్త్రితతోనాభిధాతవ్యమితి పూర్వేణాన్వయః

రాజాజ్ఞయాతేషాం ఉత్తమమధ్యమాధమనిఖిలకర్తృకర్తృత్వస్యైవధ
మత్యాదితిభావః॥౨॥ రాజాభిమతకమణికతవ్యత్వేఉపపత్యంతర
మాహతదితి॥ రాజానఃభూపాఃయత్రయస్మికర్తృణిరాజ్ఞః అయంరా
జకీయఃతత్సంబంధీతియావత్ తథాభూతంపురుషం సేవకజనమితిసము
ధితాధః నియుంజతేప్రవర్తయంతితత్కర్తృత్వాపారఃతస్యసేవక
జనస్యకీర్తిదంయశఃప్రదంతతత్కర్తృలభ్యంలభ్యన్నభవతీశ్యర్థః అథవా
అల్పంలభ్యమితిఅనుదరాకన్యేతివన్నః అల్పార్థకత్వం తథాచోక్తం ॥
శ్లో॥ తత్సామృత్యమభావశ్చతదస్యత్వంతదల్పతా । అపాశ్చ స్త్యంవిరో
ధశ్చనభిధాషట్ప్రకీర్తితాఇతి కతీనామేవతథావిధానాంలాభాదితిభా
వః॥౩॥ పరమితి ॥ పరంతుతథాపీత్యర్థఃఅత్రసంధిఫలకదూత్యవిషయేకిం
చిత్ అల్పంవివేత్తవ్యంపర్యాలోచనీయం॥౩॥ పర్యాలోచనంతుతథాచేద

స్తిరాజోపజీవినాః॥ ౨॥ప ॥ తత్తస్యకీర్తిదంకమతద

లభ్యంతదీప్సితం । రాజానఃపురుషంయత్ర రాజకీయంని

యుంజతే ॥ ౩ ॥ X॥పరంతుకిందిత్రవివేత్తవ్యం॥౩॥ప॥

అనాలోచ్యనిజాంశక్తిమదృష్ట్యాకార్యసాధతాం । ఔ

తతహ॥అనాలోచ్యేతి॥మందాఃమూఢాః॥ని॥మందాలృపటునిర్భాగ్యా
మందాస్యద్వైతశారదావిత్యమరః । నిజాంస్వకీయాంశక్తింసామ
ధ్యం॥ని॥ కాసూసామధ్యమోశ్చక్తిరిత్యమరః॥అనాలోచ్యాపర్యాలో
చ్యకార్యస్యసాధతాంతలస్పృశేత్వంఅదృష్ట్యాపవంవిధంకార్యం మద్వి
ధేనయేనకేనచిత్కృతం మయాపీదంకర్తుం శక్యమశక్యం వేత్యననుసం
ధాయేతిభావః । కార్యసాధతామితిపారేశ్వదంకార్యంసాధనమీశీనం
స్వామినస్సకరం మమవేత్యననుసంధాయేతిభావః కార్యకౌరవమితిపా
రేశ్వదంకార్యంగురుమహత్ స్వామినఃమమవాయశఃప్రదమిత్యననుసం
ధాయేతిభావః ఉత్సుకఃఇష్టార్థోద్యుక్తః॥ ని॥ ఇష్టార్థోద్యుక్తఉత్సుక
త్యమరః । తస్యభావః ఔత్సుక్యంతస్మాదభినవేశాదితియావత్ అవగా
హంతేకార్యఇతిశేషఃప్రవిశంతీత్యధః తలమథోదేశఃతదభివ్యాప్యత
లమిత్యాది రాజాభివిధ్విరితినమాసః-పాతాశవర్గంతమితియావత్

మజ్జంతిమజ్జనంకురంతిచపునరుద్ధితానభవంతీతిభావః || ౪ || అథపర్యా
లోచనేసమ్యక్క్రాతేఆవయోస్సంధిరేవనభవిష్యతీత్యాహ || సంధిరితి ||
సంధిర్నామసంధానమితిప్రసిద్ధః ఆయంభవదుక్తః ఋజురవక్రఉపా
యః సమాధానంఉభయోః ప్రాప్తవైరసమాధానమితిభావః || ౫ || ఉ
పాయస్యాదుపాగతో సమాధానధసంప్రాయామితివానాథకమాలా |
అథవాఉపాయఃకర్మకార్యమితివాఽథః || ౬ || ఉపాయఃకర్మచేష్టాచే
త్యమరః | సాధుష్యేఃసజ్జనేష్యేవఆయతతేప్రయతతేప్రవర్తతఇతి
యావత్ || ౭ || సభ్యసజ్జనపాథవత్త్యమరః | సతామేవసంధేయత్యాదితి
భావః అతఏవ కామందకోపిసజ్జనానేవసంధేయానాహ || శ్లో | సత్యార్య
ధామికానార్యభ్రాతృసంఘాతవాఙ్మనీ | అనేకవిజయాయైవసంధే
యాస్సప్తపాథివాత్సత్వక్వాసత్యాదీనాహ || సత్యోనుపాలయాన
త్యంసంధితోనైతివిక్రియాం | ప్రాణాత్యయేష్యసంశ్యక్తమర్యాదోనై

త్సుక్యాదవగామాంతేమందామజ్జంతిచాతలం || ౪ || ౫ ||

సంధినామఋజుపాపాయస్సాధుష్యే వాయుమాయ

తతేనపుథ్జనేషు || ౪ || దూరేపునదురహంకారదూషి

త్యథర్థతామిత్యాదినాపుథ్జనేషుః చేషు || ౫ || వివణఃపాషరోసీచః
ప్రాకృతశ్చపుథ్జనఇత్యమరః | నాయతతేనప్రవర్తతేఅసతామసం
ధేయత్యాదితిభావః అసతోసంధేయానాహ కామందకః | బాలోవృద్ధో
దీఘరోగీతథాజ్ఞాతిబహిష్కృతః | భీనుకోభీరుజమోలుభ్యోలుభజనప్ర
థావిరక్తప్రకృతిశ్చైవవిషయేష్వతిసక్తిమాః | అనేకచిత్తమంత్ర
శ్చదేవప్రాశ్నానిందకః | దేవోవహతః శ్చైవదేవచింతకఎవచ | దుర్ని
త్యవ్యసనీచైవచిలవ్యసనసంకులః | అదేశస్థోబహురిపుర్యుక్తః కాలేనయ
శ్చన | సత్యధర్మవ్యపేతశ్చవింశతిఃపురుషాస్త్రీమే | ఎభిస్సంధినకుర్వీత
విగృహ్ణేయాస్తుకేవలం | ఏతేవిగృహ్యమాణాస్తుధుగ్రీవయాంశ్యదిరా
ద్వశమితి-దురహంకారఃదురహంకారభావః తేనదూషితేషుదుష్టేషు
దానవేష్యసురేషు పునఃదూరేతద్విషయే సంధేయత్వాభావాత్తేషాం
సంధిర్నభవతీతిభావః || ౫ || సంధిర్నభవిష్యతీత్యత్రేవోపపత్యంతరమా

హ॥కించెతి ॥ అయం సంధిలక్షణః అథః ప్రయోజనం దూతః సం దేశహ
రః ॥ ౧ ॥ స్యాత్సం దేశహరో దూత ఇత్యమరః తస్య వాగ్దశ సమేచముఖం
తస్య కాశ లేన చాతు ర్యేణ సాధనీయః సంపాదనీయః ॥ శ్లో ॥ సంధిత్సరథ
మేధావీప్రాప్తయోద్ధాతమంతికం తన్మథై వనఖిలం కార్యమాసాదయే
త్సుధీరితి శాస్త్రాదితి భావః ॥ ౬ ॥ దూతా నాందశ నమవలోకనమపి అస
హమా నెష్వ సంమన్యమా నేషు కథంఘట తే సజ్జ తేనఘటతప వెతి భావః ॥
౭॥ అథ దాన వాదూతదశ నంనసహంత ఇతి కథంజ్ఞాతమితి చెద త్రాహ ॥
శూక్రియత ఇతి ॥ వై శ్రవణేన కుబెతే ॥ ౧ ॥ కిన్నరశో వై శ్రవణ ఇత్యమరః
ప్రహితః పెగ్గితః దూతః సం దేశహరః లంకాస లేః రావణస్య సదసి స
భాయాం సద్యః తక్షణం సమాపితః వినాశితః ఇతీతి శేషః శూక్రియతే

తేషు దానవేషు ॥ ౫ ॥ కించ ॥ దూతవాక్కుఖికాశలసాధని

యోయమర్థః ॥ ౬ ॥ కథం నామ దూతదర్శనమప్యసహమా

నేషుఘటతే ॥ ౭ ॥ శూక్రియతపహి ॥ వై శ్రవణేన ప్రహితో

దూతస్సద్యవివసమాపితస్ససంసంకాపతేః ॥ ౧౩ ॥ అపిచ ॥

౧॥ ప్రవృత్తాస్సమరకర్తృణిభగ్నోద్ద్యమాస్సర్వతాపి సం

ధిత్సం తేదూరదశి నౌలబ్ధం కథం దిదపిలిప్పితం నతులబ్ధ

శ్రవణవిషయీక్రియతేః పురాఖిలు రావణస్త్రిలోక విజయావసరే
సర్వం విజత్య ఉదీచీందిశం గత్వా కుబెరనిధీన వహతు కామః ప్రతస్థిత
దానీంతదీయపుష్పకమా త్రలాభేన పరావృత్య స్వపురీమావతదాకుబెరః
తేన సంధిత్సుః కందిద్గంధవసుం నామకించరం ప్రాహిణోత్ తదాగతం
శ్రుత్వా తదైవఘాతిత వానిత్యైతి హాసీకీకథాతామి సంధయా గ్రింధ
విస్తరభయా తత్సర్వమిహ నలిఖ్యతే ॥ ౧౩ ॥ అస్మాభిస్సహ తే సంధిన్నాభి
మన్యంత ఇత్యత్ర యుక్తిమాహ ॥ అపిచెతి ॥ సమరకర్మణి యుద్ధే ప్రవృ
త్తైః వ్యావృతాః సర్వతః సర్వప్రకారైరిత్యథః భగ్నశిథిలః ఉద్యమ
ఉద్యోగః యేషాం తే తథావిధా దూరదశి నః విచక్షణాః ॥ ౧॥ దూరదశి
దీఘదశి త్యమరః అభీప్సితం ఇష్టమర్థం కథం దిత్యుచైతాపి లబ్ధం సం
పాదయితుం సంధిత్సం తే సంధాతుమిచ్ఛంతి లబ్ధం ప్రాప్తం నాశయితుం

నాపిసంధిత్సంతతిశ్చోన్మయః॥ శ్లో॥ విగృహ్యసుచిరంకాలమలభ్యాశ్రియ
మాత్సవా॥ వినిర్గత్యతదాపశ్చల్లబ్ధుంరాజ్యంక్రమేణతు॥ సంధింకుర్వీ
తనిపుణః నతులబ్ధినంతుయేతి వచనాదితిభావః॥ ౯॥ అస్మాభిస్సహతే
హంసంధితాసుత్పాదేహేతుమవగమయన్నాహ॥ పశ్యతేతి॥ కేళికథాం
తరేషుకీడాప్రస్తావావసరేవ్విపి అధోగతాః అసంపూర్ణానిగ
తాఃయేహందానవానాంగిరః వాచఃస్థానాద్భవళకాలాదారభ్యహ్రి
ష్టసిహస్రసనాచ్ఛాలయితుంస్థలయితుం హేతుయతుమితివాఽర్థఃపునర
పిస్థానైతత్రైవేత్యధః-అభిషేక్తుంపట్టాభిషేకం కతుం చవాశక్తా
స్సమర్థాభవంతి॥ గచ్ఛేత్సుకైగంతవ్యం ఆగచ్ఛేత్సుకై ఆగంతవ్యంతి
ష్టేత్సుకైస్థాతవ్యంఉత్తిష్టేత్సుకైఉత్థాతవ్యం ఏవంసిహస్రసనాధిపతి

మపినాశయితుం॥ ౯॥ పశ్యత ॥ ప॥ స్థానాచ్ఛాలయితుం

క్షణాత్పునరపిస్థానైభిషేక్తుంచవాశక్తాఃకేళికథాంతరే

వ్యపిభవంత్యధోగతాయద్గిరః । తెమీసర్వసుశివ్య

తాదనుభవస్సంధాయకింధావతాభిక్షాధం పరితౌధు

నామఘవతాసంపాదయంత్యేస్పితం॥ ౧౦॥ అపిచ॥ ప॥ గౌ

రశ్వః కరిణఃప్రియోమణిగణాశ్శస్తాగ్రిణి వస్తాగ్రిణివా

వ్యపితేహంవాగ్జీవతీతిభావః-సరైర్వైప్రకారైఃసునిర్వృతాః సుఖతాః
తేఽమీదనుభవఃదానవాభిక్షాధంతండులలాభాధం భిక్షులాభభృతి
ధాతాఃపచాద్యదిటాప్-పరితఃసర్వతఃధావతాటితా*ధావగతావిత్య
స్తాల్లటశ్శత్రాదేశః - మఘవతాదేవేంద్రేణసంధాయసంధింక్యత్వా
కిమీస్పితంకంపురుషాధం సంపాదయంతుహ్రిపుయః*సంభావనా
యాంలొట్ ॥ ౧౦ ॥ సంఘటతాకూతేనలవశ్యనైతవ్యశ్రేష్ఠవస్త్యభా
వాత్సర్వశూన్యస్సౌ తతగ్గత్వాతాన్వశయితుం నశక్నోమీత్యాహ ॥
గావళితి॥ యద్యస్తాఞ్చారణాద్దావోధేనవఃఅశ్వాఃకరిణఃగజాఃస్త్రియః
సుంధర్యఃమణీనాంరత్నానాంగణాఃసమూహః శస్తాగ్రిణివస్తాగ్రిణివాప
తాన్యైవయానివస్తానిప్రాభృతానికుర్వంతిప్రాభృతయంతీతతత్రో
తీతిణిదిలిజియావంఎనంచహ్రిభృతయేను ఉపాయగౌనికరవాను ॥ ౧౧ ॥

ఘట్టాదిదేయః శుభాః స్త్రీ ప్రాప్త్యాభ్యుతంతుప్రదేశసమిత్యమరః॥ మోఽ
స్తాకంతానవస్తానితక్రమ్యపరాక్రమ్యతైః దానవైరపహృతాన్యైః
తత్తస్మాత్-అథవాతద్రిక్తైః నెతసమస్తంవదంతైః ధేన్వాదివస్తభిః రిక్తైః
శూన్యైః కరేణి రిక్తతరయా అతివంధ్యయా వాచాదనుజేశ్వరాణాం దాన
వేంద్రాణాం వశయితుం అధీనాణాం కర్తుమహంకథంశక్తః సమర్థాస్సాస్యం
భవేయం-అంతరీపవ్యవసానై- సార్వభక్తీకృతస్తిః సంద్రష్టుమపితద్ద
గ్ధనంకర్తుం వాకథంశక్తః సమర్థాస్సామిత్యనైనాన్వయః॥ అత్ర కామం
దకః॥ శ్లో॥ బలవద్విగృహతస్సృణ్వపోనన్యప్రతిక్రియః॥ ఆపన్నస్సంధిమన్వి
చ్ఛేతుః-ర్వాణః కాలయాపనమిత్యుక్తా వ్రాకపాలఉపసంహారస్సంతాన
స్సంగతస్తథాక్షిపన్యాసః ప్రకారః సంయోగః పురుషాంతరః॥ అదృష్టన
రతిదిష్టః ఆత్మామిషఉపగ్రహః॥ పరిక్రయస్తథోచ్చిన్నం తథాచవరదూష
ణః॥ సూంధోపాయనసంధిశ్చ పోడశః పరికీర్తితః॥ తెషామేవవివరణం-క

యాని ప్రాభృతయే మతాన్యపహృతాన్యాక్రమ్యతై

రేవనః॥ తత్తక్తనకరేణి రిక్తతరయా వాచాపిచాహంక

థంశక్తస్సాస్యంజనుజేశ్వరాన్వశయితుం సంద్రష్టుమవ్యం

పాలద్వయవత్సంధిః పాలః పరికీర్తితః॥ సప్రదానాన్ఘ్రివతియఉపహార
స్సఉచ్యతే॥ సంతానసంధిర్విజ్ఞేయావార్యాద్యశనపూర్వకః॥ సద్భిస్సంగ
తసంధిస్తుమైత్రీపూర్వఉదాహృతః॥ భవ్యామేకార్థసంసిద్ధిం సముద్దిశ్య
క్రియతేయః॥ సఉపన్యాసమశతైరుపన్యాసఉదాహృతః॥ పునర్యఃక్రియ
తేసంధిః ప్రకారస్సఉచ్యతే॥ ఏకాథాంసమ్యగుద్దిశ్యయాత్రాంయ
త్రహిగచ్ఛతః॥ ససంహితప్రయాణస్తుసంయక్తస్సంధిరుచ్యతే॥ ఆప
యోర్లోగముఖ్యాభ్యామేషోర్ధస్సాన్యతామితి॥ యన్వికపణశ్చక్రియతే
ససంధిః పురుషాంతరః॥ విజగీషోపురః శ్చిద్భృత్యతేనైవపూరుషః॥ సో
దృష్టనరశ్చిత్తుక్తస్సద్భిర్నేతివిశారదైః॥ యత్ర భూమ్యేకదేశేనపణేనరి
పురూజితః॥ సంధియతేసంధివిద్భిరాదిష్టస్సంధిరుచ్యతే॥ ఆమిషీక్రియ
తేచాత్మతదామిషఉదాహృతః॥ క్రియతేపాణిరత్రాథాంసర్వదా
నముపగ్రహః॥ కోశాంశైనావకుప్యేనసవకౌశేనవాపునః॥ శేషప్రకృ

తిరతౌథాంపరిక్రయఉదాహృతః । భువాంసారవతీనాంచదానముచ్చి
న్నఉచ్యతే । ఏతత్సర్వంత్వయాఉపద్రవేణగృహీతమేవేతిపరదూషణ
సంధిః ॥ ౧౦ ॥ పరిచ్ఛిన్నంఫలంయస్రస్కంధంసంధేవీయతే । సం
ధోపనయనంప్రాహుస్సంధిసంధివిదోజనాః । ఇత్యాహకామందకః॥
తథాచసంధీనాంనిమిత్తస్యకస్యావ్యభావాద్దానవైస్సహోస్తాకంసం
ధిసంఘటతఇతిభావః॥ ౧౦ ॥ దేవగురౌసురాచార్యేఇతీథంయుక్తయస్సా
ధకబాధకప్రమాణోపన్యాసాః । తైర్యుక్తం సహితం యథాతథాఉప
పాద్యనిరూపః । కృత్వావిరమతితూష్ణీంభూతేసతి * వ్యాజ్ఞురిభ్యోరమ
ఇతివిపూర్వస్యరమతే ॥ పరస్మైపదిత్వాల్లటశ్చత్రాదేశః । సమస్తేషు
నిఖిలేషుదైవతేషుదేవేషుని॥ బృందారకాదైవతానీత్యమరః-విహస్తేషు
వ్యాకులేషుసత్సుని॥ విహస్తవ్యాకులౌసమావిత్యమరః-కృతముఖఃకుశ

తతః॥ ౬॥ X॥ ఇతియుక్తీయుక్తముపపాద్యవిరమతిదేవ

గురౌ॥ ౧౦॥ X॥ విహస్తేషుపసమస్తేషుదైవతేషుకృతము

ఖస్సృయంశతమఖఃకించిదమాచవత్యై॥ ౧౦॥ X॥ భగవ

న్నేవమేవైతద్యదభీహితంభవతా॥ ౧౦॥ ౬॥ నిస్సంఖ్యా

స్ఫురదుత్తరోత్తరచమతా॥ రాసుధారాసుతేవాచా

లః॥ నివైజ్ఞానిఃకృతముఖఃకృతీకుశలఇత్యమరః । శతమఖఃఇంద్రఃకించత్

స్వల్పంఇదంవచనమాచవత్యైజగద॥ ౧౦॥ తదేవాహ ॥ హేభగవత్భ

వతాయత్అస్తత్స్వరూపముద్దిశ్యఅభీహితంకథితం । తదస్తత్స్వరూపం

ఏవంఏతదీతికంమత్స్వరూపాసుసారేణైవభవానుక్తవానితిభావః-అ

థవాభవతాత్వయాంయద్వచనమభీహితంనిగదతంతద్వచనం ఏవంవిద్య

మానాథాకంవిద్యమానమేవాథాంభవానాహేతిభావః ॥ ౧౧॥ ప్రకృ

తకార్యేప్రవర్తయితుంబృహస్పతింస్తేతి॥ నిస్సంఖ్యేతి॥ నిహాగఃతా

స్సంఖ్యాయానిస్సంఖ్యాః * నిరాదయః కాగ్రితాద్యథేవంచమ్యేతిస

మాసః-పర్యాప్తసంఖ్యారహితాఇత్యర్థః । ఏవంవిధాఉత్తరోత్తరము

పర్యుపరిచమతా॥ రాః విద్భిత్తివిశేషాః । సాంతాఇతిసీలోజ్వలవపు

రితివత్తిగ్విదబహువ్రీహిః । తథానిధాసుతేతవచాచాంధారాసుషరంప

తానుతిప్రశ్న తాజగత్యశ్చేతిసమానాధి కరణసమాసః॥నిజగతీభువనే
త్కాయామితివిశ్వః-త్రిభువనానీత్యథః తాసాంలక్షణయాతత్త్వజనా
నాంయోవాగ్దర్శః వాక్ప్రయుక్తో హంకారః వాగ్భివృత్తయమేవకుశ
లాభిర్యభిప్రాయః-అథవావాచామహంకారః వయమేవరమణీయాభి
త్యభిమానభిప్రాయః తస్యసర్వంకషతీతిసర్వంకషం*సర్వకూలాభిక్రీ
షేషుకషభిముమ్- వాగ్దర్శసర్వస్వనాశకమితిభావఃఅక్షరమక్షరం-
వృక్షంవృక్షంసించతీతివద్వీస్సయాంద్విర్భావః శ్రీతుంలాలయితుంబ
హుమంతుంకించిత్ప్రకృతసమాధాతుంసమాధానంకతుంఅవాంఛః
జఘన్యాభిమేవయంకేకథంభూతాభిత్వథః దేవోయదిస్వామీత్విత్వ
థఃభవానీత్యభిప్రాయః సప్రసిద్ధఃపరంవాచాంఞ్ధిని దానంవాచాం

మక్షరమక్షరంత్రిజగతీవాగ్దర్శసర్వంకషం । శ్రీతుం

లాలయితుంపునః ప్రతిసమాధాతుంచవాకించి దవ్య

ర్వాంచః కభిమేవయంయదిపరం దేవస్సవాచాంఞ్ధిః॥

౭ ॥ ౧ ॥ పరంత్విదమేకమనుస్మారయామి।ఆదిష్టంయద

ధృక్షమేవసస్సమస్తానాంసంధానంకురుతాసురై రితిశా

ర్కాధన్వనాపరమేష్టి నేయదపిచ తేనతుభ్యం॥ ౧౩ ॥ ప॥

శ్చిష్టంయదత్రదుష్టంవానవివేత్తుంక్షమామహే॥సజానీ

ఖిరితిభావః॥౭॥ పరమితి॥ పరంతుతథాపిభిదంభగవదాదేశరూపంఎకం

కేవలంఅనుస్మారయామినత్వా దిశామీతిభావః*గతీబుద్ధిత్యాది నాలసి

కర్తుఃకర్మత్వంస్త్రుతధ్యానభిధాతోణ్ణిచిరూపం ॥ ఆదిష్టమితి ॥ స

మస్తానాంసర్వేషాంసోస్మాకంఅధ్యతాప్రత్యక్షమేవఅనురై స్సంధా

నంసంధింకుర తేతిశార్కాధన్వనా వాసుదేవనపరమేష్టినైబ్రహ్మణేయ

దాదిష్టంఅజ్ఞాప్తం తేనపరమేష్టినాతుభ్యంభవతేవతతైవలమనుస్మార

యామీతిపూర్వేణాన్వయః॥౧౩॥ఫలితమాహ॥ శిష్టమితి॥ ఆతాస్యాం

వేళాయాంయచ్ఛిష్టంయదనుష్ఠేయం యద్దుష్టం అననుష్ఠేయం తదను

ష్ఠేయాననుష్ఠేయద్వయంవివేత్తుంవిభాగం కతుం- అథవాయచ్ఛిష్టం

యత్సమీచీనంయదనుష్టమ సమీచీనంతత్సమీచీనాసమీచీనోభయంవి

వేత్తుంసమ్యగ్వైత్తుమిత్యర్థః-దుష్టశిష్టశబ్దాభావేత్తాంతావితి బోధ్యం |
 నక్షమామహాసమర్థాన భవామిత్యర్థః. తత్ శిష్టదుష్ట ద్వయంక
 మహాసవాసుదేవఃజానాతివైత్తినబ్రహ్మజానీతే అంతతః అంతేత్వంభ
 వాజానీషేవేత్తి వయంతు కేవలమాజ్ఞాహారకాఃకి మపినవిర్భుతభా
 వః॥౮॥ భగవాన్గురుస్తువిదితభావికార్యతయాతూష్టింభూతస్సేయ
 యావిత్వాహ॥౯॥ అనిత రేతి॥ అథఆత్మనఃస్వస్య అనితరశరణత్వంరక్షకాం
 తరరాహిత్యందృఢముపపాదయితారూపయితాదే వానాం భత్క్రి
 స్వామినాఇంద్రేణప్రతిహతం స్తంభితం వచనంయస్య సతథాభూతః
 సురాణాంగురుఃఆత్మనఃస్వస్య ధియంబుద్ధిం ప్రకటయితుం ప్రకాశీక
 ర్తుంప్రతస్థైప్రయయా*సమవప్రవిభ్యఫ్భితిత్వతెరాత్మనైవదంలిట్ ॥

తేసజానీతేత్వంజానీషేతదంతతః ॥ ౮ ॥ ఇతి॥ప॥ అనిత

రశరణత్వమాత్మన స్తం దృఢముపపాదయ తాతదేవభ

త్వా | ప్రతిహతవచ మోగురుస్సురాణాంప్రకటయ

తుంధిమాత్మనఃప్రతస్థై ॥ ౯ ॥ ౫ ॥ సచగచ్ఛన్నైవప

ధిసర్వకరణీయమవధారయామాస॥౧౦॥ప॥ అయంకా

లోబుద్ధై రయమవసరంచాటు వచసామియంయుక్తావే

౯॥సత్తి॥ సగురుఃపధిమాగేగచ్ఛగమసంకుర్వన్నైవకరణీయంకత

వ్యంసర్వంనిఖిలంఅవధారయామాసఅనుసందధేనిశ్చికాయేతివాధః॥

౧౦ ॥ అథపూర్వంఇంద్రంప్రతితథావదన్నపిగురుఃపశ్చాదుత్సహవా

నైవశుక్రాచార్యంప్రాపెత్యాశయేనాహ॥అయమితి॥బుద్ధైఃసీతిశాస్త్ర

ప్రణయనోచితాయాఃధియఃఅయంకాలః వినియోగకాలిత్యర్థఃచా

టువచసాంచాటూక్తీనాంఅయమవసరఃసమయఃస్వశిష్యాణాం పురతః

తదనువయోగాదితిభావఃదిశిదిశిప్రతిదిశంయశఃకితిం సంఘటయితుం

సంయోజయితుంఇయంవెళాలయంసమయఃయుక్తాసమచితా | పె

రకవాసుదేవాజ్ఞయాసంధేరపశ్యం భావిత్యేనమమనిమిత్తమాత్రత్వే

నాపియశస్సంపత్తిరితిభావః-మోక్షాకంమహదుత్కృష్టంపుణ్యంఉపచే

తుంసంపాదయితుంఅయంకాలఃఅతిక్రాంతిఃఅఘంమూల్యం॥౧॥ మూ

త్యేపూజావిధావర్ణ ఇత్యమరః-అత్యాదయః శ్రాంతాద్యధైవ్యతీయయే
 తిసమాసఃమత్ప్రియత్న దూపమూల్య మతిక్రమ్యయశోదూపమహాప
 దాధలాభోభవతీతిభావః ఇతివ్యవస్య నిశ్చిన్య ప్రాక్ష్యేధమం ఆ
 ఖండలస్యేంద్రస్యగురుః అసురాణాంగురుంశుకాచార్యంప్రాప్త పా
 ప్రవాతద్వారై వసర్వంకార్యంసాధనీయమితిమత్వేతిభావః || ౧౦ ||
 అథప్రాప్తంసురాచార్యంప్రత్యుక్తానాదిభిః సభాజయిత్వాత దాగమ
 సంప్రశశంసెత్యాహ||వాక్యత్రయేణ||తతః||తతః||తతః||అగమనానంతరంభా
 ర్గవఃశుక్రఃఅతర్కితఅదింతిత్సచాసాపుపసతః ప్రాప్తశ్చైతిష్ఠాతాను
 లిప్తవత్సమాసః-యద్వాఅతర్కితమదింతిత్ముపసతం ఉపసతిర్యస్యసత
 భాభూతంతంగురుంశిష్టేస్సహ అధిగమ్యప్రత్యుక్తానప్రత్యుద్గమనాది

తాదిశిదిశియశస్సంఘటయితం | అసావత్యఘోసస్సు
 కృతమపచేతుంసుమహాదిత్యవశ్యం ప్రాప్తంప్రాగసురగు
 రుమాఖండలగురుః||౧౦||౧|| అథతమతర్కితోపసతమభి
 గమ్యసహశిష్టే రభ్యచ్యవిధివదఘ్నాదిభిస్సప ర్యా
 భిరాసయన్తహతిమణివిప్తరే భార్గవస్వయమాసీనస్త
 దనుజ్జయాసవినయమిదమాచచ ట్టే||౧౧||౧|| ఆద్యమే

భిఃసంమాన్యేత్యర్థః విధివదఘ్నంపూజాంతర్హతీత్యఘ్నః పూజాప
 యోగిర్నవ్యాణిపాదాఘ్నాభ్యాంచేతియత్ప్రత్యయఃతపవఆదయో
 యాసాంతాభిః || ౧౧ || షట్పుత్రిష్వఘ్నమఘ్నాథేపాద్యంపాదా
 యవారిణీత్యమరః- సపర్యాఃపూజాః|| ౧౧ || పూజాసమస్యాపదిస్సప
 ర్యార్యాపాణాస్సమాఇత్యమరః - తాభిరభ్యచ్యఅభిపూజ్యసే
 విత్వేతితాత్పర్యాథఃమహత్పుత్రమేవిప్తరేపేత || ౧౧ || షట్పురోవిట
 పెదభాముష్టి గుసీతాద్యమాసనమిత్యమరః- ఆసయన్నుపవేశయత
 స్యగురోరనుజ్జయాఆదేశేనస్వయంశుక్రఃఆసినఃఉపవిశాసా సవిన
 యంవినయఃవమ్రితాతేనసహవతానంయథాతథాఇదం వచనంఆచచ
 ట్టేజగాద||౧౧|| అద్యేతి||అద్యేదాసీంమేనుమజీవితంప్రాణధారణంస
 ఫలంఫలసత్ భవదాగమజనితపరమానందలాభాదితిభావః-యద్వాఅన్య

ధాభవదాగమనజనితలనందవివనస్యాదితిభావః అద్యేదానీంతి ముత
హవనీయాదిషువిధివద్యథాశాస్త్రం హుతం ఔచామఃకృతః || శ్రు || య
స్యాగ్నిఔచాత్రమదర్శపూర్ణమాస మనాగ్రయణమతిధివజ్జితం
చాహుతమవై శ్వదేవమవిధినాహుతమాస ప్రమాతస్య లోకాహి
నస్తీతి శ్రుత్యాభవాద్యశాతిధిపూజయైవ అగ్నిఔచాత్రాదివిధి వద
నుష్ఠితత్వసంభవాదితిభావః - అతిథయః వై శ్వదేవాత్పూర్వంగృహమా
గతాః || ౧ || స్యాదావేశిక అగంతురతిధినాగ్రహగతశ్శయ్యమరః - తెషు అ
భ్యాగతాః వై శ్వదేవకాలేన మాగతాః తథాచోక్తః || శ్లో || అభ్యాతగస్సవి
జ్ఞేయో వై శ్వదేవేయ అగతశ్చితి || తెషు చ అద్యేదానీందతం ప్రతిపాది
తం సదా అతిథ్యభ్యాగతపూజాకరణమహిమైవ కదాచిదద్యభవాద్యశ
స్స అమలభావైవ పితౄకృతం సాధకమభూదితిభావః - సరహస్యాః
గోప్యాధా సహితాః - అథవార హస్యం నామ సామ గానాం వేద

సఫలం జీవితమద్యహుతం విధివదగ్నివ్యద్యదత్ర మతిధి

వ్యభ్యాగతేషు అద్యాధీతమాగమేషు సరహస్యేషు

ద్యారాధితాగురవః అద్యఫలినోగృహేశ్రమాః || ౧౬ || కేం

విభాగః తత్సహితా ఇత్యధః తథాభూతేషు అగమశాస్త్రాస్త్రాగ్ని || ౧ || అగ
మస్త్యాగతే శాస్త్రాస్త్రాగ్నిమైత్రప్రవాళయోరితి నానాధామాలా-
తేషు అద్యేదానీంతి తం అధ్యయనం కృతం || శ్లో || కృతంకతావ్యమఖిలం
వేద్యః తునిదితతదా | యదాసంపూజితో బ్రహ్మభగవాన్సృష్టాది
త్తమ ఇతి వచనాదితిభావః - గురవః పితౄద్వాః || ౧ || గురుగీష్వతేపిత్రా
ద్యావిత్యమరః | అద్యేదానీమారాధితాః సంతోషితాః || శ్లో || సృత్యంతిపి
తరస్సర్వే గాయంతి ప్రపితామహః | పితామహశ్చ గాయంతి శ్రోత్రి
యైగృహమాగతశ్చ శాస్త్రాగ్నితిభావః | అద్యేదానీంగృహేశ్రమా
శ్చేతి ద్వంద్వః తథాచ-భవత్వాదగూళిలాభాదస్తాకంగృహః ఫలినః ఫల
వంతః || శ్లో || యన్మనీషివదాంభోజరజః కణపవిశ్రీతం | తదేవభవనం నోచే
ద్భుకారస్తత్రలుప్తత ఇతి శాస్త్రాగ్నితిభావః - తథా అన్నదాత్రమాభగ
వత్పుజాలాభాత్ || శ్లో || నహ్యం మయాగీతీధానినదేవామృచ్ఛిలామ

యాః| తెపునంతురు కాతనదశనాదెవ సాధవత్తిశాస్త్రాదితిభావః-
 ఫలినోబహువుత యాః||౧౬||అద్యేతి|| యద్యతఃమనోరథాఃఇచ్ఛాః||౧||
 ఇచ్ఛాకాంకాస్పృహహేతుత్వాంఛాలిఫ్సామనోరథఇత్యమరః-తైరను
 ల్లిఖితంఅనుత్పేక్షితంఅవిషయీకృతమితియావత్ తపోభిః కృచ్ఛ
 చాం ద్రాయణాదిభిరప్యనవాప్యమవాప్తుమశక్యం గృహా దారావై
 థం తేనంగచ్ఛంతఇతిగృహమేధినః| మేధ్రసంగమఇతిథాతోరవృత్త్య
 యస్తతఇనప్రత్యయః-అధునా తేషాంగ్రహస్థానామితియావత్ - ఆశా
 నీసయంతపెక్షణీయం ఆజూర్వాచ్ఛాసెరిచ్ఛార్థకాత్తవ్యత్తవ్యానీ
 యరఇత్యేయర్ ప్రత్యయః-సోవ్యర్థఃవివంఽధమపిభగవతఃస్వయమాగ
 మనంమయాఅనాయాసెనప్రయత్నైః| యసుప్రయత్నఇతిథాతో

బహునా||౧||అద్యాయమన్వయఃప్రతిష్ఠితోభృగోః య
 దనుల్లిఖితంమనోరథైరనవాప్యం తపోభి రప్యాశాసనీ
 యంగృహమేధినామాసాదితవ్యమనాయాసెనమయా
 స్వయమాగమనంభవతోధునైత్యుదాహరతిభాగవతేపు
 నరిదమువాచవాచస్పతిః||౧౭||ప||పుత్రాపుభౌప్రథమ
 జౌభృగురంగిరాశ్చభ్యాతౌకులేశమతాంననుపత్తయో
 నైతద్భాగవతస్యకులమాంగిరసఃప్రపన్నశ్చిత్రియతేః

ఘృణ్మిత్వయః-ఆసాదితంసంపాదితంతతాకరణాత్భృగోఃమహా
 ద్వేఃఅయమన్వయఃకులం|| ౧౭||సంతతిర్గోత్రజననకులాన్యభిజనాన్వయావి
 త్యమరః-అద్యఇదానీంప్రతిష్ఠాబహుమానోస్యసంజాతాప్రతిష్ఠితః*త
 స్యసంజాతంతారకాదిభ్యఇతిజితేవృత్తయః-అథవాప్రతిష్ఠితఃకర్త
 ణిక్తఃఇతీథంభాగవతేశుక్రేడదాహరతిఅభివదతిసతివాచస్పతిఃగురుః
 పునరిదంవచనంఉవాచఉక్తవానిత్యర్థః|| ౧౭||అథవచనప్రకారమా
 హ||పుత్రేతి||యస్మిన్వత్తయోనెబ్రిహ్మణః కులేఅన్వయేగృహేవా
 ప్రథమజౌప్రథమోత్పన్నౌభృగురంగిరాశ్చైత్యుభౌపుతౌశమవతాం
 శమశాలినాంమునీనాం మధ్యఇత్యర్థః భ్యాతౌప్రసిద్ధౌ - భాగవ
 స్యతత్కులంతమన్వయః*కర్తృహమితిఅవన్నఃగతః అంగిరసఃజీవఃఉభ

యోరేకవంశ్యత్వమితిభావః ఇహదానీంసోదరస్యబ్రాతుర్మమసం
ప్రయోగేతద్గృహమితిసంప్రాప్తివిషయేకిందితీయతేకిమథాంవిత్తు
యఃక్రియతేభ్రాతృః పరస్పరాగమనం నాశ్చర్యామితిభావః ॥
౧౧॥ అభవద్ధుణాశుత్వాద్రీప్తుమాగతభిత్వాహ ॥ పిచెతి॥ ఆశ్రమః
గాహాస్థ్యంతస్యఉచితాయేధర్మాః అగ్నిహూతాద్రీదయఃతేషాం
పాలనంపరిరక్షణం తదేవవిధిః వ్యాపారఃతస్మిన్నిస్థాంపరాకాస్తాంఆధ
వానిస్థాంనిర్వహణమిత్యర్థః॥ నిస్థానిర్వహణేసమేనిస్థానిష్పత్తినాశాం
తాఃకాష్టాతగ్రహేన్ధితోదిశీతిచామరః - శివేవరమేశ్వరేవిషయేనిత్యమ
నవరతమభియోగోభిధ్యానం॥ నియోగస్సంసహసోపాయధ్యానసంగతి
య్యుష్షీత్యమరః - రాజ్ఞాంభూపానాంతంత్రైపుణితకతవ్యతాస్యపివి
షయే॥ నితంత్రీంకుటుంబేకార్యేస్యాత్సిద్ధాంతేచార్తమాషధేప్రధానై

మిహసోదరసంప్రయోగే॥ ౧౧॥ అపిచ॥ పనిస్థామాత్రమ

ధర్మపాలనవిధానిత్యాభియోగం శివేకర్తుంశక్తిమ

కర్తుమన్యధయితంత్రైపురాజ్ఞామపిశావంశా

వషసుక్షణపదితయాప్రీత్యాహమస్యాగతోయత్స

త్యంభవదీక్షణాయహృదయేతత్రావయోస్సాక్షిణీ॥

౧౨॥ X ॥ ఇత్యభిదధానోగురురలమతివాత్సల్యాదతిలా

తంతువాయెచశాస్త్రభేదేపరిచ్ఛదే శ్రుతిశాఖాంతరేహేతాఉభయో

ధప్రయోజనై ॥ ఇతికతవ్యతాయాంచెతిహేమచంద్రః - కర్తుంని

ర్వోధుంలకర్తుం తాటస్థేనతూష్ణీంవర్తితుంలన్యధయితంస్వచ్ఛ

యాప్రకారాంతరమనుసర్తుంచశక్తింసామర్థ్యం॥ ని॥ కాసూసామ

ర్థ్యయోశ్చక్తిత్యమరః - శావంశావంశభిక్ష్యేణముత్ శుత్వా

శుత్వైత్యధఃఅనుక్షణంప్రతిక్షణంఉపదితయాలభివృద్ధయాప్రీత్యా

ప్రేక్షాభవతక్షణాయదశనాయలగతఃఆయాతఃఅస్మి - యద్యదం

శఃసత్యంప్రామాణికఃతత్రీతదంశేలవయోః మమతవచేత్యభయో

హృదయేమనసీసాకిణీద్రీప్తుణీ * సాయాద్ద్రీప్తరిసంజ్ఞాయామితిః ॥

౧౨॥ ఇతితి॥ ఇతిన్ధంఅభిదధానఃఅభావమాణఃగురుఃబృహస్పతిః॥ ౧॥ గురూ

గీష్వతిపిత్రాద్యావిత్వమరః-అతివాత్సల్యాత్ అతిప్రేమవశాత్ అతిలాట
నెనలతిస్తాఘ నెనప్రోత్సహ నెనెతి వాధాః అలంభతీగ్ధ మభిధాయఉ
త్వాసామాజికాసభాస్తారా||౧||సభాసదస్సభాస్తారాస్సభ్యాసా
మాజికాశ్చతత్త్వమరః-విస్మజ్యబహిఃప్రేషయిత్వేత్యథాః|| యద్వా||
విస్మజ్యవిహయేత్యర్థః-తేనసహస్వయమన్యత్రగత్వేతిభావః- వివిక్తేవి
జనదేశే||౧||వివిక్తాపూతవిజనావిత్వమరః-కపినాశు కే||౧||ఉశనాభార్గ
వంకపరిత్వమరః-పుష్టఃఅనుయుక్తస్సగడపపత్తిఃయుక్తిఃగభాకుయోయ
స్యాంసాతయాయుక్తిసహితయెతియావత్-గిరావాచాఇదంబుద్ధి స్థం
ఆగమనకారణంసమాగమననిమిత్తంఉదాజహరప్రోవాచేత్యథాః య
ద్వా-జ్ఞాపయానూనెత్యర్థః-ఉదాజీత్యవసర్గద్వయపూర్వస్యహృదా

నెనెత్యభిధాయవిస్మజ్యసామాజికా వివిక్తేపుష్టఃకవి
నాసమాగమనకారణముదాజహరేదముపపత్తి గభా
యాగిరా|| ౧౦|| ౧ || ఆవెదనీయంకినుఖిలవేదిషుభవా
ద్యశేషుతథాహి|| ౧౧|| పజానీషేజగదేవతావక్షులం
స్వప్నెంద్రజాలోపనుం జానీషేహ్యధికారమర్పిలసి
తంసంసారమప్యవయోః|జానీషేభగవద్భక్తిగ్రహపరి
ణాహంసుపర్వస్వపివ్యాహర్తవ్యమితి స్తియైర్దదపితే

తోసుపోద్ధౌతాధాతాయాః|| ౧||ఉపోద్ధౌతఉదాహరణత్వమరేణాభిధా
నాత్||౧౦|| ఆవెదనీయమితి||భవాద్యశేషుముష్కన్నశేషు అఖిలంవె
త్తుంశీలంయేషాంతేజులవెదిగః తేషుఆవేదనీయంబాధనీయంకింకషపీ
త్యథాః-భవాద్యశామాకారేణపరేంగిరజ్ఞానత్వాదిభావః||౧౧||అ||మ
మాఖిలవేదిత్వంకథమితిచేదతఆహ||జానీషేతి|| అఖిలంసమస్తంజగద్భు
వనమేవస్వప్నశ్చక్లింద్రజాలంచతేఉభే ఉపమేఉపమానై యన్యతత్త
థాభూతంజానీషేతావద్వేత్తిఖిల్విత్యథాఃజగతో మిథ్యాత్వాత్తత్వా
వ్యమితిభావః-అతపవయథాన్యప్నప్రపంచోయంమయిమాయావినిర్మి
తఃతథాజాగ్రత్ప్రపంచోయంమయిమాయావినిర్మితః|| ఆలోకయం
తంజగదింద్రజాలమితిదశుక్రిః || అవయోఃమమతవచేత్యభయోఃఅభి
కారఃశత్రుక్రేత్రఉచ్చస్థాననీచస్థానప్రాప్తివశాత్ ప్రాణినాంశుభా

శుభాన్యతరఫలప్రదానసురాసురమంత్రాగ్రోచన తస్తత్పరోహిత్యక
రణరూపోధికారః తస్యదుర్విలసితం-భావైక్తః దుర్విలాసరూపంసంసార
రంసంసృతిమపిస్వప్నైంద్రజాలోపమంజానీషజానాసిఖలు సంసార
స్యస్వప్నసామ్యంవాసిస్థరామాయణైపుక్తంశ్లో ॥ దీఘఃస్వప్నమి
వంవిద్ధిసంసారంరాఘవస్వయమితి ॥ సువర్వసుదేవేష్వపిభగవతఃవా
సుదేవస్యపరిగ్రహఃస్వీకారస్తస్యపరిణాహఃబంధనమాధిక్యంవైత్యథః
ని॥పరిణాహంపశాలతైత్యమరః-తమపిజానీషజానాసి- ఇతః-ల్యబ్ధో
పేషంచమివతద్విహాయైత్యథః యద్యదంశః వ్యాహతవ్యంవక్తవ్యః
అస్తివతతతేతద్దంశః మద్గిరంమమవాచం నాపేక్షతేనాకాంక్షతఇ
త్యర్థః-మదభిధానమంతరైవబుద్ధివైభవేనవక్తవ్యంజానాసీతిభావః॥ ౧౩
అ ॥ అథతమేవచాతుర్యాతిశయవానిత్యభిప్రాయేణస్తేతి॥యేనైతి ॥యే
నవేధసావిధినాఅదోహితఃనదోహఃఅదోహాతిశయాసేనఞఃప్ర

నాపేక్షతేమద్గిరం ॥ ౧౩ ॥ అపిచ॥ప॥యేనాదిశ్యతవే
ధసాజనిమతామదోహతోజీవనం తేనైవత్వయిదుధి

యాందనుభువామూదిప్తమాచార్యకం । అస్మిన్కంకరిణీ

గభానోధః* రత్నోహగమలఘ్నసందేహఃప్రయోజనమితి మహాభా
ష్యేఅసందేహపదస్యసందేహప్రాగభావాధతాయానిష్ఠితత్వాత్
తత్సమాసోత్తరపంచమిష్ఠానికతసిప్రత్యయస్యచలుప్తల్యబంతనిరూపి
తకమత్వముధః-ఎవంచదోహప్రాగభావంపరిపాఢ్యేతిసముచితా
ధః-జనిమతాంప్రాణీనాంజీవంప్రాణధారణంఆదిశ్యతనిధిశ్యతేత్య
ధః యథాఽద్రోహేణోత్పద్యతే తదైవప్రాణీనాం జీవనంబ్ర
హ్మణానిధిప్తమితిభావః-తేనవిధినాత్వయిత్వద్విషయేదుధియాందు
బుద్ధీనాం-పరద్రోహలోలుపత్వాదితిభావః-దనుభువాందానవానాఽఆ
చార్యకమాచార్యత్వంఆదిప్తం నిర్దిష్టద్రోహిభువంధరాసురగురుత్వమే
వభవతః-అమీమాంసకైఃమాద్యకైఃమద్విధైఃఅర్థగహవేభావగభిఃతేల
స్మిన్కంకరణీయుకింవాకరణవ్యమిత్యర్థః ప్రాణీనామత్రస్యాహింసయా
జీవనంనిధిప్తంఅస్మాకంతుహింసాప్రచురదానవాచార్యత్వంకుతోనిధి

ప్రమితిప్రసక్తిః సంప్రతివిచారయితుమశక్యమితిభావః | స్వంతులనువర్తితుం
 లనుసర్తుం ఉభయవిధానాజ్ఞామితి శేషః తదపి అనువృత్తిపితకాశవద్వ
 తితుః స్థాతుం శక్తిః యథాకాశతత్రత్రవిద్యమానోపితత్తత్రత్రత్రత్ర
 రహితః తథాత్వమపితేషాం ఆచార్యతయా విద్యమానోపితత్తత్రత్రత్రత్ర
 హాదినంబంధరహితఇతిభావః || యద్వా-యేనజనిమతాం ఉత్పత్తిశాలి
 నాం ఆద్రోహతః పంచమ్యాస్తసిల్ ద్రోహమంతరేతిభావః జీవనం ఆయుః
 పరిమితకాలవత్తనమిత్యర్థః || అథవా అద్రోహతః ఇతరాభ్యోపిదృశ్యత
 ఇతిప్రథమాయాస్తసిః క్రియావిశేషణమెతత్ - తథాచ అద్రోహం య
 థాతథావత్తనమిత్యర్థః - ఏవంచేతరేషాం ద్రోహాదాయథానభవతి
 తథాశరీరభరణంకతావ్యమితిభావః - తేనదుర్ధియాం దనుభువామాచా
 ర్యకంపురోహితత్వం ద్రోహప్రచురానురాచార్యత్వేన జీవనంభవ
 త్తోనిదిప్రమితిభావః - మీమాంసకైరితిభేదః విచారయితృభిరిత్యర్థః

యమథాగహనేమీమాంసకైర్మాద్యతైః శక్తస్తస్యం

త్వనువతితుంతదపిఖల్వాకాశవద్వతితుః || ౧౮ || గ || త

మాద్యతైః చుద్విదైః అర్థః నివృత్తిః || ౧ || అర్థోభిధేయైరైవస్తుప్రయోజననివృ
 త్తిస్త్విత్యమరః - తేనగహనేదుష్ప్రవేశేనివతితుమస్మిన్నశక్యమితిభావః
 అస్మిన్ సందిగ్ధవిషయేకింకరణీయం - వెధ సంప్రతిత్వయా సర్వేషాంకిమ
 థాంతథానిదిప్రస్తుమతుకిమథామెవం నిదిప్రమితి ప్రస్తుమప్యస్మాభి
 నాశశక్యమితిభావః | తదపీత్యత్రవదద్వయంతత్పూర్వోక్తభగవదాదేశ
 ద్వయమనువర్తితుమాకాశవద్వతితుమపితత్వంతుశక్తిః ఖలుశిష్టంపూర్వ
 వత్ శ్చైయం * అత్రకెదత్ || యేనేతి || యేనవెధసావిధినాజనిమతాం జీవనం
 నవిద్యతే ద్రోహాదాపకారోయభ్యః * సార్వవిభక్తిస్తసిః - తతఃసాధు
 భ్యుత్పత్త్యర్థః ఆదిశ్యతే నైవత్వయిదుర్ధియాం దుర్బుద్ధినాం ఘాతుకానా
 మిత్యర్థః - దనుభువాందానవానాం ఆచార్యకం ఆచార్యత్వం ఆదేష్టుత్వమి
 త్యర్థః - ఆదిష్టం నిదిప్రస్తు - దానవాదేష్టుత్వస్యానితరసాధ్యత్వాత్త్వదా
 యస్తీకృతమితిభావః - అర్థేనయాచక్షయాగహనేఅసాధ్యేదానవానాం
 దుడైకసాధ్యత్వాదితిభావః - అస్మిన్ దూర్వేవిషయేమీమాంసకైః వివి

తావరై గృద్ధ్వైః కింకరత్నం అస్తదుచితానునయానవశాశ్చత్యాశ
యః త్వంతుతద్దేవదానవసంబంధిత్యం అనువర్తితుంస్వీకర్తుం ఆకాశ
వద్వర్తితుమపి అనురాచార్యత్వాద్దౌత్యప్రయుక్తమ్యానతారాహిత్యేన
గౌరవేణ స్థాతుమపీత్యర్థః శక్తస్సమర్థః అనితరసాధ్యదుష్టదానవశిక్షకస్య
తవకిమసాధ్యమితిభావఇతివదంతి॥ ౧౮॥ తదితి॥ తత్తస్మాద్దానవాచార్య
త్వాదిత్యర్థః కథంఽత్ కేనాపి ప్రకారేణ దేవాసురాన్నిజఞ్జరదానవాకా
వక్తీకృత్య ఆవాభ్యామేకాంతశీలాభ్యామాసితవ్యం స్థాతవ్యం ఇత్యేవం ప్ర
కారేణాహం వత్తుం కామ ఇచ్ఛాయస్య సతథాభూతస్సృజితోఽస్మి - దే
వాసురయోరైకమత్యమంతరాతదాచార్యయోరావయోరేకాంతే ణి
తిరేవనభవిష్యతీతిభావః॥ ౨౦॥ ఇతీతి॥ గురుణాబృహస్పతినా ఇతీత్యమభిహిత

తు-ధందిదేశీకృత్యదేవాసురానైకాంతశీలాభ్యామాసిత
వ్యమితివత్తుకామోహమాగతోఽస్మి॥ ౨౦॥ ౫॥ ఇత్యభిహితౌ
గురువచనం యథార్థమేవతదాలోచయన్ కవిరిదమాబ
భాషే॥ ౨౧॥ ౫॥ భగవన్నైవమేవైతత్॥ ౨౨॥ ప॥ జానా
మ్యేవయదాహపద్మనిలయోయచ్ఛాహ విశ్వంభరోయ
చ్ఛాపైహృదితేయథాకిలతదవ్యక్రేవివర్తిష్యతే । క
స్త్రవంసంఘటనెసికౌవిఘటనేస్సౌకృత్యప్యపిశ్వాత్మనా

ఉక్తః కవిశ్శుక్రప్రద్గురువచనం యథార్థమాలోచయన్విభావయన్సన్నిదం
బుద్ధిస్థమాబభాషేజగద॥ ౨౧॥ భగవన్నైతి॥ హేభగవన్ పతత్ బుద్ధిస్థం
ఏవమేవవత్సవమాణమేవ, ౨౨॥ తదేవాహ॥ జానామీతి॥ వెదానాంఽము
గాదీంసాం నిలయః స్థానం బ్రహ్మీయద్వచనం ఆహాయ్షాన్ ప్రతీతిశేషః
ఉవాచ-విశ్వంభరః నారాయణశ్చయదాహ బ్రహ్మణం ప్రతీతిశేషః-తే
తవహృదిమనసిచయత్ ఆస్తైవతత్తే-అగ్రకాలాంతరేపి యథాకిలయేన
నాత్రకారణేత్యర్థః వివర్తిష్యతేభవిష్యతితత్సర్వం జానామివేద్యై
వేత్యర్థః సంఘటనేసంధానవిషయేత్వంకః విఘటనేసంధ్యఘటన విష
యే ఆహమపి కింపదాధోఽస్మి భవామి-కార్యసామాగ్యస్యాపిదైవాయత్త
త్వాదావయోరత్రకింస్వాతంత్ర్యమితిభావః-ఇహేదానీంనాతైసవనే

నత్యదైస్తుల్యంత్యువత్ * తేనతుల్యమితివరస్వరంత్యుతానీ వేతియావ
త్ విశ్వాత్తనాదిశ్వన్వయాపేణవరమేశ్వరే.. శ్రుపురుషపవేదగ్ంసర్వ
మితిశ్రుతేఃఅకృత్యుత్తరణంకృత్యాహతాదితశేషః దేవాసురాఃనదిరే
ణ్యుడితయోక్త్యంతేసంఘటితాఃభవిష్యన్తి॥౧౫॥తదతి॥తదస్తుసంఘట
నభింతనంతిష్ఠతు-అహమిత్యస్యగమ్యమానత్వాదప్రయోగః-యథావా
యథాతథావా,యథాకథందిదిత్యర్థఃదానవానసురాకాసంముఖీకరిష్యా
మితతఃదానవేభ్యఃభవంతంసంభావయిష్యామిబహుమానం ప్రాప్సు
ష్యామి-తతఃఅనంతరంయథామనోరథంయథాకామమభిధీయతాము
చ్యతామిత్యపచ్ఛాద్యసంతోష్యబలెరసురరాజన్య సభామాప్తానం స
మానీయప్రాప్యిత్వావివిధైరనేకప్రకారైరుపచారైఃఅహణైర్వాస

యోక్త్యంతేనదిరేణచేహత్యువద్యాతేనదేవాసురాః॥

౧౫॥ X॥ తదస్తుయథాతథావాసంముఖీకరిష్యామిదా

నవాకాసంభావయిష్యామిచతతోభవంతంయథామనో

రథమభిధీయతామిత్యపచ్ఛాద్యసమానీయబలేస్సభాం

సభాజయకావిధౌపచారైస్సల్లాపయామానవాసవగు

రుం॥ ౨౩॥ X॥భగవదాదిష్ట్యేదృష్టిరాత్ ॥ ౨౪ ॥ X॥

కిమాగమనకారణంకింకుశలీమేభ్రాతాపురందరస్సకింక

వగురుంసభాజయకాపూజాంకారభివ్యక్తసకలసల్లాపయామాస మిథః

వాసవగురుదానవయోఃభాషణంకారయామాసెత్యర్థః॥ ౨౩॥సల్లాపో

భాషణంమిథభివ్యక్తమరః॥౨౩॥

అ॥అథసల్లాపనప్రకారమేవాహవాక్యద్వయేన॥ భగవన్నతి॥ హేభగ

వకాహేబృహస్పతేచిరాద్భహుకాలస్యదృష్టః అవలోకితఃసుయేతిశేషః

దిష్ట్యేత్యవ్యయంసంతోషజాతభిప్రాప్తయః॥ ౨౪॥దిష్ట్యేసముపజో

షంచేత్యానందేధాంతరేంతరేత్యమరః॥౨౪॥ కిమితి॥ ఆగమనస్యమన్ని

కటప్రాప్తైఃకారణంమిత్తంకిమితిప్రశ్నై - మేభ్రాతాసహూదరః

పురందరభంధ్రఃకుశలీయైమవాకింసకింకరోతికంవావ్యాపారమాచ

రతీత్యర్థః॥ కిమావసతికన్త్రిదేశేవసతీత్యర్థః॥ఉపాన్వధ్యాజ్జనభి

తివసరేరాధారస్యకమకాత్వం- తస్యశుంధ్రస్యనామాపితదాపితదార
భ్యేత్యథాః-నశ్యణుమహేనశ్యణునుః! ఇతిథంబలావసురరాజేలిమయుం
జా నేపృచ్ఛతిసతిలంగీరసోబృహస్పతిః సోత్పాసంసోపహాసంయథాత
థాగిరంవాచమాదదేస్వీచకార॥ ౧॥ స్వాదాచ్ఛురితకంహాసస్సోత్పా
సస్సనునాక్స్తితం! సోల్లుంతనంతుసోత్పాసమిత్యమరః॥ ౨॥ దేయ
మితి ॥ హేదానవరాజ బలేయస్యపుంసఃసదేవమత్యభుజంగస్వగ
మత్యపాతాశలోకసహితంఽఖిలంసనుస్తంవిధ్యండుంబ్రహ్మాండు మే
వదేయంయస్యప్రదేయద్రవ్యం-జగతాన్నిధిఃఽధారభూతౌభగవాన్
ద్భుజసంపన్నఃదేవః ప్రకాశమానః సఃసరోజేక్షణః పుండరీకాక్షఃపా
త్రందానపాత్రం- యస్యభాగవంభృగుగౌత్రోత్పన్నఃభూతపతేరిశ్వ

రోతకిమావసతి నామాపితస్యనశ్యణుమహేతదాత్రభృ
తీత్యనుయుంజా నేబలాసోత్పాసమాదదేగి రమాంగీర
సః॥ ౨॥ప॥ దేయంయస్యసదేవమత్యభుజంగవిధ్యం
డుమేవాఖిలంపాత్రంయస్య జగన్నిధిఃసభగవాన్ దే
వస్సరోజేక్షణః! శిష్యోభూతపతేరసాకులగురుర్యస్యేశ.
నాభార్గవఃకీర్తిదాన్వరాజతస్యభవతఃకాసాంనపా
రేగిరాం ॥ ౧౬॥ గ॥ తదభిగమ్యాపినుమారమాలోక

రస్యశిష్యఃఅసాపుశనాశ్శుక్రః కులస్యగురుర్విద్యోపదెష్టా-తస్యతథావి
ధస్య- భవతఃతవకీర్తిర్యశఃకాసాంగిరాంవాచాంపారెవరభాగేన- ఆ
స్యైవేత్యథాః-యస్మిన్కన్తికశ్రోత్రియప్రాప్తణేష్టుమావాహ్యక
స్సేదిత్తస్యైయస్మిన్కన్తికకాలేయేనకేనదిప్సికారేణయతి-చిద్దత్తవ
తోపిమహాపుణ్యంతాదృశయజ్ఞకాలేసాక్షాద్విష్ణవేపాత్రభూతాయవి
ధివన్నిఖిలంబ్రహ్మాండుండు తవతఃతవపుణ్యంకియత్ తవకీర్తిశ్చకియతీవక్త
వ్యమితిభావః॥ ౧౬॥ తదితి ॥ తత్తస్మాద్భుదూరంబహుదూరంఽధిగమ్య
గత్వాపిపుణ్యపుణ్యసంపాదకః శ్లోకఃయశఃయస్యసతథాభూతః॥ ౧॥ప
ద్యైశసిచశ్లోకఇత్యమరః-అవలూకయితవ్యఃప్రప్తవ్యః॥శ్లో॥సంతస్సదా
భిగంతవ్యాఇతిశాస్త్రాదివిధావఃఇతిథమూలోచ్యగతఃఅయాతొన్తి॥౧౭॥

భాగ్యతురితి || తేతవక్త్రాతురింత్రస్యవృత్తాంతమావేదయామివినివేద
యామి || ౨౭ || యస్యైతి || యస్యైతంత్రస్యభూశ్చభువశ్చస్వశ్చభూ
భువస్వః అవ్యయమేతత్ భూభువస్వర్ భూమ్యంతరిక్షస్వగౌతమీ
యానిభువనానితేషాంపరిబృథః ప్రభుః * ప్రభౌపరిబృథఇతినిపాతనా
త్సాధుః- పూర్వజః అగ్రజః త్వమేవమహిమాన్నత ఇత్యర్థః వత్సానైష్ఠ
సి-దుదాంతాదుష్టాః తపవధ్వాంతంతమః తస్యభానుస్సూర్యసదృశః స
భగవాన్ విష్ణురేవయస్యైతంత్రస్యానుజన్మావరజః శ్వపపుత్రత్వాత్త్రి
యాణామితిభావః - యైతంత్ర్యితిభిః కరణైః వాఙ్మనః కాయలక్షణైరు
వకరణైః దేవానాం బ్రహ్మాదీనామపిదేవం స్వామినంత్రీణీనైత్రాణీయ
స్యసతథాభూతంపరమేశ్వరంశరణ్యంసంరక్షణిపుణంసంప్రాప్తః అ

యితవ్యః పుణ్యశ్లోకఇత్యాగతోన్తి || ౨౮ || X || భాగ్యతు
రపితేవృత్తాంతమావేదయామి || ౨౯ || ప || యస్యైవం
భూభువస్వభువనపరిబృథోవత్సానైష్ఠపూర్వజిష్ట్యం
దుదాంతధ్వాంతభానుస్సభవతి భగవానేవయస్యా
నుజన్మాసంప్రాప్తాయశ్శరణ్యంత్రీభిరపికరణైదేవ
దేవంత్రీనేత్రంపుష్పవ్యంతస్యకన్తికశలమ కుశలంత
స్యజిష్ట్యః కుతస్యాత్ || ౩౦ || X || సయదైవసంగరరంగమా
రూఢోయోధుకామోవతస్థే || ౩౧ || X || తదైవతమశ

భగతః తస్యైతంత్రస్యకన్తికవిషయేకుశలంక్షైమంపుష్పవ్యంతనుయోక్త
వ్యం - సదాతస్యకుశలమేవైతిభావః - జిష్ట్యః స్వతఃజయశీలస్యైతంత్రస్యై
త్రస్యైకుశలంకుతఃకన్తిత్వాదభవత్ - కదాచిదపితస్యాకుశలంసభ
వేదేవైతిభావః || అత్రత్రినేత్రఇతివిశేష్యస్యలోచనత్రయత్వప్రతిపాదనే
నసంరక్షణాభిప్రాయగర్భితాత్పరికరాంకులాలంకారః || సాభీప్రా
యేవిశేష్యైకుభవేన్నరికరాంకురః । చతుర్థాంపురుషార్థానాందా
తాదేవశ్చభువజఇతిలక్షణాత్ || ౩౨ || సత్త్వైతి || సత్త్వైత్ర్యయదాయ
త్వా-లెసంగరంయుద్ధంతదేవరంగః రంగస్థానంతమారూఢః అధిరూఢ
స్యయోధుంకామః ఇచ్ఛాయస్యసతథాభూతః అవతస్థే అస || ౩౩ || త

దేతి || తదాతథానివపరమేశ్వరః తమింద్రంబశరీరిణ్యాశరీరసంబం
ధరహితయోగ్యధః-శరీరావచ్ఛేదేనఅనుత్పన్నయెతియావత్ || గిరాలం
తథేహిరణాదన్నాదిత్యేవందిధయావాచాఅహ-వనంనివర్తయిష్యకార
ణంహంపయిత్యానివతానంకారయిష్యన్నిత్యధః- మునిమాణ్ద్రాసాః
తత్సంబంధీయఃశాపః అనిష్టాశంసనంతత్ప్రియక్తంమాలిన్యంకాలుష్యం
నిమాణ్ద్రాణాంశోధయితుంఅధికేనఅభ్యుదయెనయోక్తుం యోజయితుం
పరమే ఉత్పాప్తే తపసిధ్యానాదానియుయు జైనియోగంకృతవాః ||
౨౯||యశ్చితి||యఃమందరఃతమఃతమోగుణః || ౧ || తమోరాహోగుణే
ధ్వాంతే శూకేవ్యోమనభోంబుమోరితినానాథమాళా - తస్యగంధ
స్సుగంధఃతేశోవా||౧||గంధోగంధకసంబంధామోదలెశస్త్యయేషుచేతినా

రీరిణ్యాగిరానివర్తయిష్యన్నాహవనన్నిమాణ్ద్రాణాంముని
శాపమాలిన్యమభ్యుదయెనచయోక్తుమధికేనపరమేతప
సిపరమేశ్వరోనియుయుజే||౨౯||ప||యశ్చక్యోనదృశాపిగో
చరయితుంసత్త్వేస్తమోగంధిభిః యత్రబ్రహ్మసనాత
నంగిరిజయాస్వైరంపరిశ్రీడతేఅధ్యారుహ్యతమేవమం
దరమనుధ్యాయన్యత్రైశివంకస్తంద్రక్షుతికఃపరివత్స

నాథమాళా-తమోగంధోయేషామస్తీతితమోగంధినిః * అతగ్గతనా
వితీనిప్రత్యయః-తథాభూతైఃసత్త్వైఃజంతుభిః|| ౧||ప్రవ్యాసువ్యవసాయే
షుసత్వమస్త్రీకుజంతుప్సిత్యమరః - దృశాదృశాత్రైణాపిగోచరయి
తుంగోచరంకతుంవిషయికతుమితియావత్ - నశక్యఃశక్యోనభవ
తీత్యధః - యత్రాద్రోసనాతనంపురాతనంబ్రహ్మశివాఖ్యంపరంబ్ర
హ్మగిరిజయాపార్వత్యాసాకంస్వైరంస్వచ్ఛందంయథాతథాపరిశ్రీడ
తేవిహరతి- తంతథాభూతంమందరమేవఅధ్యారుహ్యఅధిష్ఠాయ యశ్చిం
ద్రఃశివంఉమాసహాయంఅనుధ్యాయన్నమచింతయా సన్నాస్తేవతా
తే-తమింద్రంకఃద్రక్షుతిఅలాకగ్నిష్యతేనకోపీన్యధః- దేవసురఃదాన
వః అనురోపివాకఃకథాం ఇంద్రప్రస్తావంప్రవత్సుతికథగ్నిష్యతి అజ్ఞాని
ప్రాణిమగ్నమేమందరాద్రోశివంధ్యాయతగ్నింద్రస్యకాపి భాధాన

భవతీతిభావః॥ ౧౮॥ ల॥ బలఃకులంఉదతొదితకులమిత్యభిప్రాప్యేణస్తా
తి॥ ప్రహ్లాదగతి॥ భగవతఃపద్మణసంపన్నస్యలక్ష్మీపతేనారాయణస్య
తంత్రాణిసిద్ధాంతాఃపాంచరాత్రాదయఃతేషువిషయైః ॥ ౧ ॥ తంత్రం
ప్రధానైసిద్ధాంతగతిత్యమరః ప్రహ్లాదఃపరమగురురాచార్యఃమహానితివా
ర్థః॥ ౧॥గురుస్త్రిలింగ్యాంమహతిదుజ్జరాలఘునోరపీతిహేమచంద్రః-
కమలభూః బ్రహ్మవిరోచనంలభ్యాత్మవిద్యాయాఃబ్రహ్మవిద్యాయాః
నిధిః శేచనింవ్యాతేనెచకారెత్యథః-తథోక్తంఛాందోగ్య స్యాప్రమా
ధ్యాయే॥ శ్రు॥సహిశాంతహృదయఏవవిరోచనోనురాజగమతేభ్యో
హ్యైతాముపనిషదప్రవాచెతి॥బాణఃబాణాసురఃపశుపతేఃపరమేశ్వర
స్యపరిపదిసాధవఃపారిషదాః॥నూ॥పరిషదోణ్యగిత్యత్రపరిషదగతియో

తిః ఛాందెవోపివాదానవః॥౧౮॥ప॥ప్రహ్లాదఃపరమోగు
రుర్భగవతస్తంత్రేషులక్ష్మీపతేవ్యాతేనెచవిరోచనం
కమలభూరథ్యాత్మవిద్యానిధింబాణఃపారిషదాగ్రణీఃప
శుపతేస్త్యంతుప్రవేశస్సతాంసిద్ధానామపియోగినా
మశృణవంనైవంకులంనిమలం ॥ ౧౯ ॥ ౧ ॥ తదత్ర
మహాకులప్రసూతస్యభవతోమహదనుశిష్టస్యకీమావె
దనీయమనైస్సస్వయమేవమహాభాగస్వరూపం పర్యా

గవిభాగాణ్ణోపి॥తేషామగ్రణీశ్చేత్రిప్తః॥ శ్లో॥ బాణరావణచండీశసందీ
భృంగీరిటస్తథేత్యాదిమణిఃభక్తగణనాయాంతస్యప్రథమగణితత్యాది
తిభావః॥త్వంతుసతాంసాధూనాంమధ్యేప్రవేశఃఉత్తమః॥ ౧ ॥క్షీణప్ర
ధానంప్రముఖప్రవేశానుత్తమోత్తమాగిత్యమరః-సిద్ధానామణిమాది
సంపన్నానాంకులంయోగినాయమనియమవతాంకులమపి ఏవంభవ
తుకులమివనిర్మలంనిషకశంకంయథాతథానాశృణవంసశుశ్రువే - బ్ర
హ్మాండభవతుకులమేవసర్వోత్తమమితిభావః॥౧౯॥తదితి॥ మహాభాగ
ఎవభాగఃసమజ్ఞాయస్యసంతస్యసంబుద్ధిః హేమమహాభాగ॥ ౧ ॥ భగశ్చీ
కామమాహాత్మ్యపీఠ్యతాకీర్తికీర్తిష్విత్యమరః-తత్తస్మాదత్రేదా
నింమహాకులప్రసూతస్యసద్వంశోత్పన్నస్యమహతాశుక్రేణ ఆనుశి

ప్రస్యశీతస్యభవతః అనై ర్విరితరైరావెదనీయం నివెదనీయంకిం నకీమ
వీత్యథణః-ఉదితజ్ఞ త్వాదింగితజ్ఞ త్వాచ్ఛతవేతిభావః - భవాన్స్వయ
మేవకార్యస్యప్రకృతేకతుణం యోగ్యస్యస్వరూపంపర్యాలోచయతు
పరిభావనంకుపిత్యథణః॥౩౦॥ దదతీతి॥ దుగ్రహిణఃబ్రహ్మసచహరఃశి
వఃసచగోవిందోవిష్ణుఃసచతేవతదాద్యాః ఎతత్ప్రభృతయఃదైత్యేషుది
తిపుత్రపిషయేవరంపౌర్ణితాథణం॥౩౧॥దైవాద్యతేవరశ్రేష్ఠీతిసుక్ష్మ
బేమనాప్తియైశ్చత్యమరః-దదతివితరంతీత్యథణఃదత్వాదానంకృత్వాచ
తంవరంసద్యస్తక్షణపవఅన్యథయంతిఆన్యథాకుర్వంతీత్యర్థః- ఇతివఃయు
ష్మాకంస్ఫుటంప్రవ్యక్తమేవ॥ని॥స్ఫుటంప్రవ్యక్తముల్బుణమిత్యమరః-కుం
భకణభస్మానురాదిషుతథాప్రసిద్ధత్వాదితిభావః-నియమతః నియమే
న*సార్వవిభక్తికస్తసిః-అవశ్యకతయేతితాత్పర్యార్థః - దేవానింద్రాది

లూచయతు॥౩౦॥వ॥ దదతిచవరందత్వాసద్యస్తమన్యథ

యంతిచదుగ్రహిణహరగోవిందాద్యా దైత్యేష్వితిస్ఫు

టమేవవః । నచనియమతోదేవానెవానుకంపితుమీశతే

యదసురవరామధ్యేమధ్యేనముగ్ధమయంతిచ ॥ ౩౦॥

వ॥ అతోబ్రహ్మేశవిష్ణూనామపిశుద్ధదిదాత్తు నాంఆచూ

నెవఅనుకంపితుంఅనుగ్రహీతుంనచేశతే సమథానభవం తీత్యథణః-

యద్యస్మాత్కారణాత్ మధ్యేమధ్యేక్వచిత్కర్వదిత్సవయ ఇత్యథణః-

అసురవరాదానవశ్రేష్ఠానామగ్ధమయం తిసమున్నతా కుర్వంతీ

త్యథణః కదాచిత్రైషాంఉపచయఃభవతామపచయఃకదాచిద్భవతాము

పచయస్తైషామపచయఇతిసర్వైర్విదితమేవేతిభావః॥౩౦॥అతఇతి॥అతః

కాలభేదేనఉభయశ్రవక్షపాతాపక్షపాతప్రదేశానాదిత్యథణఃశుద్ధాః

నిర్మలాఃదిత్బుద్ధియేషాంతేశుద్ధతఃఏవంభూతాఃఆత్మానఃస్వభావాః

యేషాంతేనిమగలబుద్ధిస్వభావాఇతియావత్ - ఏవంభూతానామపిబ్ర

హ్మేశవిష్ణూనాంవపుఃశరీరంఆచూడాత్ శిరఆరభ్యేత్యర్థఃఅనఖాగ్రభ్యః

నఖాగ్రమభివ్యాప్యేత్యర్థః * ఆజ్ఞార్యాదాభివిధ్యోగీత్యుభయత్రీసమా

సః-నూయయాఇంద్రజాలెనప్రచురంనూయామయమితి॥ ౩౧॥ స్యాన్మా

యాశాంబరీమాయాకారస్తుప్రాతిహారికఇత్యమరః- ఇతిమన్యేజానై-
కదాచిత్ స్వీయాభవభాసంతేకదాచిత్పరకీయాభవభాసంతే - అతస్తై
షాంకృత్యమిథమిప్రత్యేతుమశక్యమితిభావః - పరమార్థస్తుశుద్ధవిన్ని
ర్వికారచైతన్యమాత్మావిగ్రహాయేషాంలేశుద్ధవిదాత్మానః॥ ౧॥ ఆ
త్మాయతోన్నతృతిర్బుద్ధిస్వభావోబ్రహ్మవత్త్వచేత్యమరః - తేషాంబ్ర
హ్మేశవిష్ణూనాంవపుః ఆచూడాదానభాగైభ్యఃమాయామయంమన్యే
మిథ్యాభూతంజానేనద్విదానందైకరూపత్వాత్తేషాంవిగ్రహస్యతుచ్ఛ
త్వాదితిభావః॥ ౨॥ తదితి॥ తత్తస్మాత్పరేభ్యఃఇతరేభ్యఃఅవకాశంభిద్ర
మప్రదాయాదత్వా యుష్మానుతేషుభవత్సుచేత్యర్థః అన్యోన్యంపరస్ప
రంసమవేతేషుమైత్యాగ్రిమిళితేషుసత్సు॥ ౩॥ యదితి॥ యన్నిష్కాం

దాదానభాగైభ్యోమంన్యేమాయామయంవపుః॥ ౨॥

X || తదప్రదాయపరేభ్యోవకాశమన్యోన్యంసమవేతేషు

యుష్మాను॥ ౩॥ ప॥ యనైశ్చింత్యంయదౌద్ధత్యంయద్భ

లంయానుభాసికా॥ యద్యశోయఃప్రతాపశ్చసర్వంతద

నుదంత్యతాం॥ ౨౨॥ X॥ ఆస్తామిదంఅవశ్యంహివిగృహ్లా

త్సుయుష్మానుభవితవ్యంఅప్రకాశేనమయావాభార్గవే

తాచింతాయేభ్యస్తైశ్చింతాః తేషాంభావః నైశ్చింత్యందింతారాహి

త్యమితియావత్॥ ౧॥ స్యాద్వింతాస్త్యుతిరాధ్యానముత్సాహోత్సాహికేస

మత్త్యమరః-యదౌద్ధత్యంయదౌత్సాహః యద్భలంయత్పరనిగ్రహసామ

ర్థ్యంవర్తతే-యానుభాసికాయావానుభుతిర్వర్తతే- యద్యశఃకీర్తిః

భవేత్-యఃప్రతాపఃకోశదండజంతేజః॥ ౧॥ సప్రతాపఃప్రభావశ్చయత్యై

జఃకోశదండజమిత్యమరః- తత్సర్వమనుదంత్యతామనుసంధీయతేమిత్య

ర్థః - మిళితానాంభవతామసాధ్యాభావాదవశ్యంమేళనంభవితవ్యమితి

భావః॥ ౨౨॥ ఆస్తామిదంఏతత్తివృత్తు॥ అ॥ సంధౌసాధకముక్త్యావిగ్రహేబా

ధకనూహ॥ అవశ్యమితి॥ యుష్మానుతేషుభవత్సుచేత్యర్థః విగృహ్లాత్సుయు

ద్ధంకుర్వత్సుసత్సుమయాభార్గవేణగురుణావాలప్రకాశేనప్రకాశరహి

తేనభవితవ్యంస్థాతవ్యం గురుశుక్రయోరావయోః కెవలసమీపవృత్తి

త్వేయధృప్తిబంధకమహావృష్టిసంభవాదితిభావః-తథాచోక్తం॥శ్లో॥గు
రుశుక్రాసమీపస్థామర్యాదేకార్ణవంజగదితిదృశ్యైదాహాజనైర్వృ
జతోయదాప్రమనోన్యతస్సురగురౌయదివార్యశుక్రాకర్మాణీతీత్రసు
మయెసశుభాకమర్యానైవారభతశశిజైప్రగలేచవిద్యాం॥౩౨॥ తథా
చేతి ॥ తథాచపవంశత్యథః - అవయోఃగురుశుక్రయోరప్రకాశ
యోః మూఢయోస్సతోరితియావత్ - సురైఃదైవైఃఅసురైఃదానవై
శ్చవాయత్సేనమహాప్రయత్సేననివృత్త్యమానాః క్రియమాణా అపి
కాఃక్రియాః కేవావ్యాపారాఃఫలవత్త్యఃసఫలాస్సృజ్యవేయఃకాలపి
క్రియానఫలంతీత్యథః ॥ తథాచోక్తం ॥ శ్లో ॥ గురుభాగవయో
మాణ్డ్యేశుభంకించిన్నసిద్ధ్యతీతి॥౨౩॥అఖండలస్యైతి ॥ అఖండలస్యైతి

ణవా॥౩౨॥తథాచ॥ప॥నివృత్త్యమానాయత్సేననిర్వృత్తైర
సురైశ్చవా॥ కాఃక్రియాఃఫలవంత్త్యస్యరావయోరప్ర
కాశయోః॥౨౩॥గ॥అఖండలస్యమతిరన్యాదృశీ॥౩౩॥ప॥
స్థీయతామగ్రజైస్సృగోజీయతామనుజేనవా॥సర్వ
థాభాత్యభాగ్యేనసంవృతంనఃప్రయోజనమితి॥౨౪॥గ॥
భౌభౌసకలకలాశయమమజ్ఞాసంధివిగ్రహయోగ

ప్రస్యమతిబుద్ధిరన్యాదృశీప్రకారాంతరవతీత్యథః ॥ ౩౩ ॥ స్థీయ
తామితి॥అగ్రజైఃజ్యేష్ఠభాగ్రీతృభిఃఅసురైఃస్థీయతాం- భావేలోటఉపి
తంస్యాదిత్యర్థః-సర్వధాసర్వప్రకారైరిత్యథః॥భాగ్రీతృజ్యేష్ఠస్యకన్య
స్యవాభాగ్యంశుభకమ॥ ౩౪॥భాగ్యంకమశుభాశుభమిత్యమరః-తేన
నఃఅస్మాకంప్రయోజనంసంవృత్తంసంపాప్తంఇత్యాఖండలస్యై త్య
న్వయః-అసురాణాంస్వర్గాధిపత్యైతంద్రాగ్రజః స్వగఃమధితిష్ఠతీతిప్ర
వాదస్సాన్యతీతీపేంద్రస్యాధిపత్యైతంద్రానుజః స్వగఃమధితిష్ఠతీతిప్ర
సిద్ధిస్సాన్యదుభయథాపిమమకీర్తికారస్యైతితిభావః॥౨౪॥అ॥ సంప్రతిసా
మాజికాప్రత్యాహ॥భోభోఇతి॥భోభోఇతినిపాతఃసంబోధనార్థః॥అ
దరాద్విరుక్తిః॥౩౫॥అథసంబోధనార్థః॥స్వఃప్ర్యాటృడంగహస్తేభోఇ
త్యమరః- సకలాఃసమస్తాఃకలాఃవిద్యాఃతాసామైతితయాఃఅభి

ప్రాచీనాః యానిమగ్నానిగోప్యాధాః తానిజానంతీతజ్ఞాః - సంధిః మై
తస్మాద్భయోమేశసం-విగ్రహాః ద్వేషేణ ఉభయోః కలహాః - తావేవ
యోగౌజయసాధనోపాయాః॥౧॥ యోగస్సన్నహమోపాయధ్యానసం
గతియుక్తిష్విత్వమరః-తయోః పారంగామినః పారదృశ్యానభితి యా
వత్ - తథావిధాభవంతపవ-నీతిపథేనీతిమాగే-స్థితానామిత్యస్య గమ్య
మానత్వాదప్రయోగః-అథేషుప్రయోజనవిషయేప్రమాణంప్రమా
తారఃజ్ఞాతారభితియావత్॥ ౧॥ ప్రమాణంహేతుమర్యాదశాస్త్రీయ
త్తాప్రమాతృష్విత్వమరః - సంధివిగ్రహాదిస్వరూపవిదాంభవతాంనీతి
మాగే-స్సమీచీనభిత్వనుభవగౌచరవివేచిభావః॥ ౩౪॥ నేతి॥ అత్తనస్వస్య
సదినఃతేనఉక్తంకథితభిత్వేవపతావతాహేతునైవనాదరణీయంనాద
తావ్యంఖలు-తదుక్తమప్యయుక్తంచెద్ధేయమేవభవతీతిభావః - వరఃశ

పారగాభవంతపవనీతిపథాథాప్రమాణం॥ ౩౪॥ ౧॥నఖ

ల్వాత్తనస్సదినోక్తమిత్యేవాదరణీయంపరసదినోక్తి

మితివాపరిహరణీయంధీమతాంధీరేవసదినశ్శాసితేత్య

భిధాయవిరమతిగురౌ॥ ౩౫॥ ౧॥ అవలోకితోబలి నా

భాగవత్సమాజికాననుమోదయన్నిదమాచవత్సే॥

తుక్తిః॥౧॥పరోపివరమాత్మనోరితివిశ్వః-తస్యసదినఃమంత్రీతేనోక్తంగది
మితివా-పతేనైవహేతునైత్యథాః॥ ౧॥ ఇతిహేతుప్రకరణప్రకారాదిస
మాప్తిష్విత్వమరః-అపహరణీయంపరిత్యక్తవ్యంనభవతి - తదుక్తమపి
యుక్తంచేద్దాగ్రహ్యమేవభవతి॥ ౧॥ యుక్తియుక్తంవచాగ్రహ్యంబా
లాదపిశుకాదపీతిన్యాయాదితిభావః ధీమతాంబుద్ధిశాలినాంధీరేవసది
వఃశాసితాశిక్షకః॥౧॥మంత్రీధీనదినోమాత్యభిత్వమరః - వివేకినంధీరేవ
అమాగ్నాన్నివతతయతిసన్నాగేప్రవతతయతి-తతఃబుద్ధిశాలినఃమం
త్యగ్రింతరాపేక్షానాస్తీతిభావః - ఇతీథంఅభిధాయదెవగురౌసురాచా
ర్యేపిరమతీతూష్ణీంభూతేసతి॥ ౩౫॥ అవలోకితభితి॥ బలి నాదానవేంద్రీ
ణాలోకితఃసాభిప్రాయందృష్టఃభాగవతఃఅసురగురుః ఇదంస్వబుద్ధిస్థం
సామాజికాకానభాసదః॥౧॥సభాసదస్సభాస్తారాస్సభ్యాసామాజికా

శ్చత ఇత్యమరః అను మోదయః అనుమానయః సన్నిదం స్వబుద్ధిభం
ఆచవక్షేజగాద॥౩౬॥ యద్యపీతి ॥ అద్యేదానీంసువనసోదేవాః గతాః
శ్రీయః సంపదోయేషాం తేతథాభూతాః దరిద్రా ఇతియావత్ - యద్యపి
అసౌతేషాందరిద్రసుమనసాంగురురుపదేష్టామంత్రీ - యద్యపినః అస్మా
కంసురైదైవైస్సంధాయస్సంధింకృత్వాసాధ్యంసంపాదనీయం నకించిత్
కించిదపినాస్తీత్యర్థః - అథాపిదివ్యః స్వగః వాసీమునిః మనశీలః గురుః ఉ
దధింసముద్రంఽత్తద్యసుధామమృతం లభ్యాప్రాప్యవయంమిళిత్యాపా
స్యామః పానంకరిష్యామః ఇతిరహసిష కాం తేయదాహాయద్వచనమువా
చతద్వచనంకించిత్పర్యాలూచ్యంపరిభావనీయం బహుమూక్షైష్వి దమే
కంమమసారవద్భూతీతిభావః॥౨౫॥ ఇతీతః ఇతీథం ప్రకారంతద్వచనంశ్చ

౩౬॥ ప॥ యద్యప్యద్యగతశ్రియస్సుమనసోయద్యప్యసౌ
తన్మరుర్యద్యప్యస్తీఫలం నకించిదపిచస్సంధాయ సాధ్యం
సురైః | పర్యాలోచ్యమథాపికించిదుదధింఽత్తద్యలభ్యా
సుధాంపాస్యామోవయమిశ్యసారహసిమాంయత్ప్రా
హదిన్యోమునిః॥౨౫॥ ఇతి॥౫॥ తచ్ఛృణ్వంతపదానవాః
సంమోహితామాయయావైష్ణవ్యా నద్యపవ సంమేని
రే॥౩౭॥ అహుశ్చ॥ప॥ సంధాస్యామశ్చమథనగిరానిర్వృ
తీకంసురైః ప్రాక్ యోభిష్యామోజలధిమమృతం తత్ర

బ్ధంతపవ శ్రీతారవివవైష్ణవ్యామాయయా - మాయాయాః విష్ణు
సంబంధితే॥ స్తో॥ దేవీహేమాగుణమయీమమమాయాదురత్యయేతి |
గీతావచనంమానం - మోహితాః పందితాస్సంతః ముద్ధాకృతా స్సంత ఇ
త్యర్థః - సద్యః తత్రాక్షణాదేవసమైనిరెసమ్మతించకుః॥ ౩౭ ॥ అహు
శ్చైతి॥ శమః అంతరిందియనిగ్రహః ధనంయస్య సతథాభూతః గురుః త
స్యగీర్వాక్ తయానిషాగ్రింతమశీకమప్రియమన్యశంవాయస్మాత్తథా
భూతంయథాతథా॥౨॥ అశీకంత్యప్రియేనృత ఇత్యమరః - సురైః దేవైః ప్రా
క్ పూర్వం సంధాస్యామః సంధింకరిష్యామః - జలధింసముద్రం యోభిష్యా
మః సుధిష్యామః - తత్ర జలథౌ అమృతం సుధాంలపాన్యమహేప్రాప్సియ

మహాచ-అథఅమృతలాలాభానంతరంఅమీదేవాఃసాధవఃసజ్జనాఃస్మర్యదీ-
భవేయ్యర్హదీత్యర్థః - ఉభయేతేవయంచెత్సుభయేపాస్యామఃపానంకరి-
ష్యామః ఏవంసాధవఃనచేత్సభవేయ్యర్హదీత్యర్థః- ఇయతాపతావతాకిం-
విహతంకింవిగతంసకిమపీత్యథః * హనహింసాగత్యోనపుంసకేభావే-
క్తిః-నఃఅస్మాకంబాహవఃభుజాఃకృకుతాగమౌగతాః- తదానీంతేస-
హృదయానభవేయ్యర్హదిఅత్సద్భుజబలతిరస్కృతాస్సంతఃఇదానీమివా-
శ్రుతనామానోభవిష్యంతీతిభావః॥౨౬॥తతఃఇతి॥తతోనంతరంసచివేనఅ-
మాత్యేనగురుణాసహసాధుసాధుశోభనంశోభనంఅదరాద్విరుక్తిః॥౨॥
సుందరంరుదీరంచారుసుషమంసాధుశోభనమిత్యమరః- ఇతిస్థమనుమో-
దమానాస్సంమాన్యమానాస్సంతః- ప్రథమతఃపూర్వంవాచస్సతింసుర-

లఘ్నిమహాచ।పాస్యామశ్చాప్యథతదుభయేయద్యమీ
సాధవస్యవైవంచెత్కింవిహతమియతాబాహవఃక్వా
గమంనః॥౨౬॥గ॥తతస్సాధుసాధ్విత్యనుమోదమానా
స్సచివేనప్రేష్టాప్యవాచస్సతిప్రథమతస్సంధాస్యంతః
ప్రతస్థిరేదానవాప్తద్వీపమందరం॥౩౦॥గ॥పూణా-
మనోరథశ్చగురుఃపునరుపావతమానఃసందదశమం
దరమెత్యశివధ్యాననిధూతకల్పచాణిశివాచనప్రతి
నశ్శివార్పితపాశ్రాణాశివనామకీర్తనపవిత్రత్రముఖా

గురుంప్రేష్టాప్యప్రయాణంకారయిత్వేతియావత్-దానవాస్సంధాస్యం
తస్సంధింకరిష్యంతస్సంతః- సద్యఃతత్రాక్షణాదేవమందరమద్రింప్రతి
ప్రతస్థిరేప్రయమురిత్యర్థః॥౩౦॥పూణేతి॥పూణాఃసఫలాఃను
మోరథాఃకామాయస్యసతథాభూతఃగురుశ్చఉపావతమానఃపునః
ప్రతినివృత్తిస్సన్నిత్యర్థః-మందరమద్రిమెత్యపాశ్రయశివఃపరమేశ్వరః
తస్యధ్యానందితనంతేననిధూతానివనాశితానికల్పచాణిపాపానియో-
షాంతేతథాభూతైఃధ్యానప్రకారఃకైవల్యాపనిపది॥శ్రు॥ఉమాసహ-
యంపరమేశ్వరంప్రభుంత్రిలూచనంనీలకంఠంప్రశాంతమ్।ధ్యాత్వాము-
నిగచ్ఛతిభూతయోనింసమస్తసాక్షింతమసఃపరస్తాదిత్యాదినాశూ

యతే ధ్యానైనపాపాన్నివృత్తిశ్చ నారదపరివ్రాజకోపనిషది॥ శ్రుతదధి
ధ్యానాద్యేజ్ఞానాత్తత్వభావాద్భూయశ్శాంతివశ్వమాయాని వృత్తిః॥
జ్ఞాత్వా దేవాముచ్యతే సర్వపాపైః క్షీణైః కైశ్చైజ్ఞాన్త మృత్యుప్రహారి
త్యాదినామ్॥ యతే॥ శివస్యాచక్షుసంప్రతంబే త్యుభాయేషాం స్తథితశి
వాచక్షునవ్రతినః - శివాచక్షునవ్రతా రస్తుప్రథమాశ్వాసేన క్తవ్యోపి ప్ర
సంగాదత్ప్రవృత్తే అదామృత్యుకాలక్షణం॥ శ్లో॥ శ్వేతాలక్షీప్రదాచై
వగౌరీరాజ్యప్రదాభవేత్ | రక్తయాత్రీయమాహ్నితికృష్ణవైరినివాశిని
తి॥ అఖపూజకవ్యాపారశ్చివాగమే॥ శ్లో॥ శుభేహ్నిపాతరుణ్ణాయశివం
ధ్యాత్వా సమాహితః | గత్వా దీపీందిశం దేవిమంత్రవిన్నంత్రీ ముత్తమం
నమోగణేభ్యః త్యేనం ప్రజపన్నిశ్చలాంతరః | శుద్ధప్రదేశసంభూతాం
మృదమాదాయయత్నతః | యేషథామితచానీయజపన్తంత్రీ ముదీరితం
సంశోధ్యచ జలెనాశుపిండికృత్వా శనైశ్చనైః | పవిత్రదేశే సంస్థాప్యతత
స్నాయాద్విధానతః నిర్వృంతై మిత్తికంకృత్వా విధాయ సకలంపుమా॥
అంగన్యాసంతతః కుర్యాత్సంత్రై రేతైస్స మాహితః | లలాటేతుశివః
హ్రీక్షుకంఠేరుద్రస్సమీరితః | ఈశామోనాభిదేశేతుజాన్వో శృంకర
ఏవచ | సర్వవ్యాపీగుల్ఫయోశ్చ పాదయోస్తు సదాశివః | ఏవన్యాసంపు
రాకృత్వా ధ్యాయేదేవం మహేశ్వరమ్ | స్థితంకల్పతరోమూలే జ్ఞానము
ద్రాసంతగరమ్ | పద్మాసనసమాసీనం యోగవట్టవిరాజితం | మంగళా
యతనం దేవం మనోహరతరాకృతిం | ఉమయోపాసితం శ్రీమచ్ఛంధ్ర
శేఖరముజ్వలంతతా ధ్యాయేత్సహస్రాశిసహస్రకథితీరయః | ఏవం
ధ్యాత్వా సుఖీ కుర్యాత్సంత్రై కాదశాథవా | లింగానిమంత్రముచ్ఛా
ర్యరుద్రేభ్యోయేదివీతిచ | మానస్తోకేతి సంపేక్ష్యవారిణా వాహనంచరే
త్ | దింసమః ప్రథమం బ్రూయాద్భుగవత్యై తతోవదేత్ | శివపత్నైశ్చ త
తో నేనవామేదేవీన్నియోజయేత్ | యేష్యథివ్యాధిపతన్నాసనాదిప్రక
ల్పయేత్ | హిరణ్యబాహువేనస్త్రంభూషణం శంభవేతతః | ధృష్టవేచోత్త
రీయంచకీరకేభ్యోవపీతకం | గంధందద్యాన్నమశ్వభ్యోపుష్పం పార్యాయ
మంత్రతః | నమః కవదికా నెధూపం ప్రదీపం నమతశేవే | బ్రహ్మశాయవనైవే

శ్లోకం యావత్ పూర్వం । ఆరాతికం చ తేజో సేవతేరుచ ప్రద
క్షిణం న ముప్రతినిమసాగ్రః ॥ అథ వాన్యవ్రతా రేణ పాథివాచావి
ధీ మతే । అథా తస్య ప్రవత్యోఽభ్యుబ్రహ్మ ప్రయత్నతః । పూజావి
ధిరహస్యంతు శంభునాకథితంపుతా । త్రిపుండ్రతిలకంకృత్యాభిష్టమ్
చ్ఛందనై రపి వ్యాఘ్రే దమోక్షరీయస్తుపూజాం నై వీంసమాచరేత్ ।
హరోమహేశ్వరశృంభుఃశూలపాణిః పినాకధృత్ । మృదాహరణసంఘ
ట్టప్రతిష్ఠాహ్వనమేవచ । స్నవనంపూజనంచైవక్షమావణవిసజనం । హిం
కారాద్యైశ్చతుర్థ్యంతైనామభిష్టైరనుక్రమాత్ । తత్సావ్యాస్తత్త్రి
యాన్యర్వాభక్త్యాపరమయాసదా ॥ అథ ధ్యానం ప్రవత్యోమిసర్వసిద్ధి
ప్రదాయకం ॥ ధ్యాయేన్నిత్యం మహేశం రజతగిరిభంచారుచంద్రావ
తంసంరత్నాకల్పజ్వలాంగం పరశుమ్మగవరాభీతిహస్తం ప్రసన్నం । వ
ద్వాసీనంసమంతాత్సుతమమరగణై ర్వాఘ్రకృత్తింససానం విశ్వా
ద్యం విశ్వవంద్యం నిఖిల భయహరం పంచవక్త్రం త్రిణేత్రం । ధ్యాత్వా
ప్రాణప్రతిష్ఠాంతుపూజాంకృత్యా సమాచరేత్ । పూర్వాద్యాగ్నేయ
వర్యంతం వామావతేనబుద్ధిమాన్ । అష్టమూర్త్యంతకై రష్టనామభి
స్సాయమాచరేత్ । పూజామావరణాఖ్యాంతుప్రణవాద్యైరన్యమోం
తకైః । శర్వాయక్షితిరూపాయభవాయబలమూర్తయే । యద్రాయవ
హ్నిరూపాయతథోగ్రాయసమీరయేత్ । వాయురూపాయభీమాయ
తథాకాశస్వరూపిణే । మహాదేవాయసోమాయశుశానాయాకామూ
ర్తయే ॥ యజమానస్సరూపాయపశూనాంపతయేనమః । మధ్యేనదాశి
వాయాధకథయేత్సర్వమూర్తయే । యద్వాప్రసాదవీజేన మూలమం
తేనైవానుదీః । కుర్యాత్తుపాథివీంపూజామితికైశ్చిదుదీర్యతే । తతస్తు
తత్పణంకార్యం నామమన్తైః పృథక్పృథక్ । శివంభవంతథాచోగ్రం
మృడంశంభుంతతైవచ । శశిశేఖరసంజ్ఞాఞ్చశంకరంచవిరూపకం । నవమం
విశ్వరూపఞ్చదశమంచకవర్దినం । త్యగ్రింబకంతర్పయామీతిప్రణవా
ద్యైశ్చతస్థయేత్ । ఏవం సంపూజ్యమతిమాన్ ఉపచారైః క్షమాపయే

తో ఇతివచనానిశివరహస్యస్థాని॥ అథరుద్రాక్ష పరీక్షానికషహమతే
 ఖాఖాయస్యలెఖాప్రదృశ్యతేతదక్షముత్తమంవిద్యాత్తద్ధార్యంశివపూ
 జనైఃఅథశివపూజావిధిః॥సూతసంహితాయాం॥ స్నాత్వాశుద్ధే సమేదే
 శేగోమయే మోపలెపి తే॥ఆసీనస్సర్వదామాసిశ్చల్పలాభఙ్కుఖస్సుధీః॥ ఏ
 చిత్రమాసనంతత్ర నిధాయబ్రహ్మచిత్తమాః॥ఆగస్త్యేనవశా స్త్రీణ
 పోక్తలక్షణలక్షితం॥ ఆదాయశ్రద్ధయావిపాక్రిః శివలింగంసమాహి
 తాః॥తత్రచావాహ్యదేవేశంప్రణవేనహృదిస్థితం॥అఘ్నాందత్వాముని
 శ్రేష్ఠతతఃపూర్వోక్తమం త్రతః॥పాద్యమాదమనంచైవదత్వాపూర్వో
 క్తమంత్రతః॥స్నాపయిత్వామహాదేవమాపోహిస్తాదిభిస్త్రీభిః॥తథాపు
 రుషసూక్తేనశ్రీమత్పంచాక్షరేణచ॥పునరాచమనందత్వాప్రతిష్ఠాప్యా
 సనెహరం॥దత్వావస్త్రంమునిశ్రేష్ఠప్రణవేనసమాహితః॥ ఉపవీతంపు
 నదత్వాభూషణానివసాదరం॥గంధంపుష్పంతథాధూపందీపం చైవాద
 రేణతు॥శ్రీమత్పంచాక్షరేణైవప్రణవేనయితేనచ॥ హవినివేద్యదేవా
 యపీనీయేనసహాదరాత్॥ పునరాచమనందత్వాతాంబూలం చోపదం
 శకం॥మాల్యందత్వానులెపంచప్రణమ్యభువిదండవదితి॥అథక్షమావణప్ర
 కారః॥ అపరాధాక్షమస్వేశమమశంకరసర్వగః॥స్వరూపంతవవిజ్ఞా
 తుఃశక్యమేవససర్వదా॥ తుంతవ్యంమహతాసర్వంవిషవద్భవతాఖిలు॥
 త్నమావిషయభూతోస్త్రినాతఃపరనివేదనం॥అజ్ఞానాద్వాప్రమాదాద్వా
 వైకల్యాత్సాధనస్యచ॥ యన్నూనమతిరిక్తంవాతజ్జీర్ణం తుంతుమ
 హాసి॥ బాలాహంబాలబుద్ధిశ్చబాలచంద్రధరప్రభో॥ నాహంకిమపి
 జానామిస్వతఃప్రీతోభవప్రభో॥ ప్రాయశ్చిత్తంవైదికానాంయాగా
 నామపికర్మాణాం॥ శివస్తరణమేవేతిశ్రుతిరవ్యస్తీశంకరేతి॥ ప్రకృత
 మనుసరామః॥ శివాచానస్వరూపంకించిదుక్త్వా కిందిచ్చివస్వరూప
 ముచ్యతే॥ దశశైవవ్రతాన్యాహుఃజాబాలశ్రుతిపారగాః॥ ప్రత్యష్ట
 మ్యాంప్రయతేన్నకతావ్యంసక్తభోజనం॥కాలాష్టమ్యాంతుతత్త్వాజ్యం
 భోజనంయత్నపూర్వకం॥ అవశ్యంసితభూతాయాంకతావ్యం నిశిభో
 జనం॥ అసితాయాంతుభూతాయాంతన్నకార్యంద్విజాతిభిః॥ ఎకాద

శ్వాసితాయాంతుత్యాజ్యంభోజనమాస్తైకైః । అసితాయాంతుభో
క్తవ్యంరాత్రవేనప్రయత్నతః । శివలింగాచానంకృత్యాస్వశక్త్యై
యత్నపూర్వకం । నశియత్సేనకథాత్వంభోజనంసోమవాసరే । ఉపా
షణాదినాస్యస్త్రిణా దివసేనయమోహ్యయం । వనాణ్యపిదనేత్యాజ్యం
భోజనంసోమవాసరే । కిముతాన్యేషుదివసేష్వితిజాబాలవాదినః । సో
మాసితభూతాయాసాద్రాపాతసమన్వితా ॥ తస్మాముపాషణంకా
ర్యంనిశిజాగరణంతథా । భోజనీయః ప్రయత్నేనకైవోభక్తిపురస్కర
మితి రుద్రయామశవచనాని ॥ శివేపరమేశ్వరైలర్పితాఃసమర్పితాః
ప్రణామైస్తైతథాభూతాః ॥ తథోక్తంశంకరస్సంహితోత్తరభాగే ॥ శ్లో ॥
లింగపాణింసమాధాయప్రాణైలింగంతుశాంభవం । సుశరీరెమనఃకృ
త్యానకించిదపిచింతయేత్ । ఏతత్ప్రాణావళంప్రోక్తమితి ॥ శివేతియ
న్నామతస్యకీర్తనముచ్చారణం తేనపవిత్రితంపావితంముఖం స్వస్వ
వదనంయేషాంతేతథాభూతాః ॥ తథోక్తంకేదారఖండే ॥ శ్లో ॥ శివేతిద్వ్య

శివకథాపారాయణపరాయణాశివాహం భావభావి

తాశివాద్వైతవాదకోవిదాభాష్యదిగ్ధతనూరు

క్షరంనామత్రయతేమహతోభయాత్ । తస్మాద్భిష్టంచింతయతాం
ప్రసూతాంచద్విజౌత్తమాఃకింపునర్థహనోక్తైనశివభిత్వక్షరద్వయం ।
ఉచ్చారయంతియోనిత్యంతేరుద్రానాత్రసంశయః । శివేతిద్వ్యక్షర
న్నామయైరుదీరితముచ్చైకైః । తేధన్యాస్తేమహాత్మానఃకృతకృత్యాస్త
త్తైవచేతి ॥ శివసంహితాయాం ॥ ఉచ్చారయంతియమర్త్యాశ్శివనామా
మృతోపమం । జ్ఞానతోఽజ్ఞానతోవాపినాస్తే తేషామఘంధువ్రసమితి ।
లింగపురాణేవ ॥ హత్యాభిత్వాచభూతానిన్యాయతోఽన్యాయతోపి
వా । శివమేకంసకృత్సృత్యాసర్వపాపైఃప్రముచ్యతఇతి ॥ శివస్యక
థాఃత్రిపురహననాదిప్రస్తావాఃతాసాంపరాయణాః ముఖ్యాశ్రయాభి
త్యర్థాః ॥ ౧ ॥ అయన్సంకలయేవత్సానీతినానాథమాల్మాయద్వా- శి
వకథానాంపరాయణేషుపరాయణాజాగరూకాభిత్వర్థాః- శివోహంశి
వోహమితిమయూరవ్యంసకాదిత్వాత్సమాసఃశివోహమితిభావః అభి

ప్రాయః॥ ౧॥ భావోభిప్రాయతయభిగ్యమరః - తేనభావితాఃశోభితాభివార్ధః - సంభావితాభివార్ధః - అథవా- శివాహంభావేశివాహంభావబుద్ధౌభావితాన్తాపితాన్త్యర్థః * నిజంతాద్భవతేః కతారిక్తః-భిరరానుపదిశ్యతానపిశివాహంభావేష్టాపయంతీతిభావః-యద్వా-శివాహంభావస్యశివఃకేవలహమితిబుద్ధేఃభావితాః భావయంత్యభివార్ధః- విగ్రహకమణిషష్ఠీబోధ్యా - సదాశివోహమితిబుద్ధిధారాఅస్యంత్యఃభావః - భక్తభిఃదిగ్ధానిప్తానితమారుహాణిలామామైషాంతేతథాభూతా- భక్తచ్ఛన్నత్వాద్భక్తశ్చైత్యాత్మచైతిభావః - ద్విత్వేవద్వైతం*స్వాభేదబ్ధిత్వయః-నద్వైతమద్వైతంనశ్శాసమాసః శివాద్వైతం శివస్వాద్వితీయమిత్యభివార్ధః - తస్యవాదఃకథనం * వ్యక్తవాగ్వాచకాద్వదతేభావే ఘృణాప్రత్యయః - తస్మిన్కొవిదాః బుధాః॥ ౨॥ విద్వాన్విషశ్చిద్వోషజ్ఞస్సౌత్కుధీఃకొవిదోబుధభివార్ధః- తథాభూతాన్త్యన్తయవాశ్చ తేషున్త్రైత్వికాకపాథివాదిత్వా

హోభసితత్రిపుండ్రమండితవంచాప్టాదిష్టానమనోహ

రాప్రాప్తంబిజటాజూటవలయావలంబితశతకులనా

త్సమాసః - తతఃభసితేనత్రిపుండ్రాభివార్ధకురుపః - రేఖాశ్రయనముదాయనిపుండ్రశబ్దేనవివక్షితః ॥౨॥ పుండ్రోదకేతుతిలకభేదక్రిమ్యతిముక్తయోరితినానాథమాలా - త్రైమండితానిభూషితానియానిపంచాప్టాదిష్టానానిత్రైమనోహరాన్త్యన్తనీయాఃతథాభూతాన్త్రైత్వత్రిపుండ్రశబ్దస్యశాకపాథివాదిత్వానాశ్రయణతద్దితాభేదత్వాది నాసమావేశసమాసే అకారాంతోత్తరపదత్వేనద్విగోరితీకారేత్రిపుండ్రీతిస్యాత్-అతఏవద్విగోలుగనవత్యభివార్ధత్వత్వన్తయవావిద్యాత్రివిద్యాతామధీతేత్రేవిద్యఃనకుతిస్త్రోవిద్యాఅధీతేభివార్ధప్రత్యయః తద్దితాభేదత్వాది నాసమాసః ॥ అతఏవభావ్యకారఃఅత్రఅన్ప్రత్యయస్యలుగభావభివార్ధమా ॥ భక్తధారణప్రకారః - భక్తధారణస్థానానిచ- శంకరసంహితాయాముపరిభాగే ॥ శ్లో ॥ ధ్యాయేద్భివార్ధజలాభ్యుత్పన్నానాపన్నర్వమిత్యపి ॥ శంకరంభక్త్యనంతరాశ్రీమత్పుచ్చాక్షరేణ

తు | భక్త సాక్షాంతతః కుర్యాజ్జన్మకర్మనివృత్తయః - అగ్నిరిత్యాదిభి
 మ్మంత్రైస్సద్వ్యోజితాదిమంత్రతః | సర్వాంగోద్ధూళనంకుర్యాదా
 పాదతలమస్తకం | భర్తానాత్మర్వపాపానాంభాసనాత్పరమాత్మనః
 భస్మైతిగీయతేసద్భివేదాంతేష్వగమేషుచ | త్రిపుండ్రంధారయైత్స
 శ్వాద్భక్తనాసజలనచ | శ్రీమత్పంచాక్షరైశ్చైవమంత్రైరేభిష్టదానన |
 లలాటేభగవాన్ బ్రహ్మహృదయేహవ్యవాహనః | నాభాస్కందోగళే
 పూషాబాహుమూలేతుదక్షిణే | రుద్రాదిత్యాస్తధామధ్యేమణిబంధే
 శవీపతిః | వామనోవామభాగేతుమధ్యేవైవప్రభంజనః | వాసవో
 మణిబంధేతువృష్టదేశేహరస్వయంశిరస్యాత్మామహాదేవఃపరమాత్మతి
 విశుతః | త్రిపుండ్రధారణంకృత్వేత్యాదినాప్రదేశితాని | ప్రాలంబి
 న్యోలంబనూనాఃయాజ్ఞాఃమూలావరపర్యాయాః-స్యగ్రాధాదివృక్షే
 షుశాఖాధోభాగే డోలారజ్జువల్లంబనాః || ౧ || ఆత్మ్యతలపాశ్ర

దశకునావేదితసంహితశాంభవప్రసాదా శుద్ధాధ్వ
 వతిన్వోవిజ్ఞానకలమానివశునాసీరముఖా బహిర్ము
 ఖా || ౩౯ || ప || ఆఖ్యాయనిఖిలంవృత్తమాశయించవిరోధి

యః కొట్యోమూలెగ్నకచేజటెత్యమరః-తాసాంజ్ఞాటాఃసంఘాతాః
 తేషాంయేవలయాఃమండలానితానవలంబితాత్రైతాః - కతారిక్తః -
 యేశకునాఃపక్షిణస్తేషాంనినాదాః ధ్వనయవశకునానిభావిశుభసూచ
 కొవశ్రుత్యాదీని- తైరావేదితాఃపరిజ్ఞాపితాఃశాంభవాఃశంభుసంబంధి
 నః ప్రసాదా అనుగ్రహాయేషాంతేతథాభూతా - శుద్ధానాంసతా
 మధ్వానోమాగాన్దైషువతితుంశీలంయేషాంతేతథాభూతావిజ్ఞా
 నాభిల్పనిశాస్త్రానిసాగరానిధయః || ౧ || విజ్ఞానశిల్పశాస్త్రయోరి
 త్యమరః - విజ్ఞానకలమానిపాతేవిజ్ఞానస్యధ్యానాదిలక్షణస్యకలమాః
 శ్రాలయః- తాత్పర్యతాత్పర్యధాన్-తా శునాసీరముఖాత్కంద్రాదీ
 బహిర్ముఖాదేవాః || ౧ || బహిర్ముఖాఃక్రతుభుజిత్యమరః-తా
 సందడశదృష్టవా || ౩౯ || అ || అథగురుర్నందరంప్రప్యకింకృతవానితి
 దైదతలపాశ్రాఖ్యాయేతి || సబ్రహ్మస్మతిఃఅఖిలంసమస్తంవృత్తంప్రసాదా

ధంవిరోధినాః ప్రతిపంథి నామాశయంబధిప్రాయంబ ఆఖ్యాయః
త్వాదితేయాదేవాః కృదికారాద క్షిణభిజీషంతాదదితబ్దాత్ (స్త్రీ)
భ్యోఽగతిభక్ ప్రత్యయః- తాదైతేయాదానవాః పూర్వవత్ భక్
ప్రత్యయః-తైస్సహసంధాతుంసంధిం కర్తుంసమనీనహత్ సంనాహ
యామాసేత్యర్థః॥౨౭॥ అబృహస్పతిప్రస్థానానంతరందానవాఃకింకృ
తపంథిచెదతలహతతభిః తతోబృహస్పతిప్రస్థానానంతరం-మహతా
అధికేనబలెన-మూలభృత్యసుశ్శాస్త్రే గ్రీవద్వదాటవికాఖ్యపడ్వి ధస్తై
స్యైవేత్యర్థః॥౨౮॥ స్థాల్యసామధ్యస్థైస్యైషుబలం నాకాకసీరిణోరిత్యమ
రః-మహతాసంనాహనప్రయత్నైః-మహతావధానెనవిక్లామో

ణచసంధాతుంసంధింకర్తుంఆగతాఆయాతాఃసర్వేపిదానవాఃఅనాహ

నాం|అదితేయాదసదైత్యైఃసంధాతుంసమనీనహత్

౨౭॥౧॥తతోమహతాబలెనమహతాసంనాహనమహ

తాచావధానెనసంధాతుమ్|ఆగతాస్సర్వేపిదానవాఃప

కృతికుటిలా అపిపరిణతత పౌవిశేషేణ పరిక్షీణకల్పనత

యాదుడశశత మధ్యాహ్న భాస్కరాని వదురాస

దాన్యగాంతపావకాని వవిసంభణీయావిశ్వస్య

జభిషపున ౫ పునదశశతయాఃపూర్ణసుధాకరాని

ప్రకృతిఃస్వభావః॥౩॥ప్రకృతిఃపంచభూతైశుస్వభావైసనివాదిష్వితి నా

నాథమాలా-తయాకుటిలావక్త్రా అపి-పరిణతానిపరిపక్వాని- ఫలాభి

ముఖానీతియావత్ యానితపాంసి తేషాంవిశేషేణఅభివృత్త్యా॥౩॥ విశే

షోవయవేవృత్తా వితినానాథమాలా | అథవావిశేషోతతయః-తెనపరి

క్షీణానినష్టానికల్పమాణికాలుష్యాణియేషాజాహంభావస్తత్రాతయాదు

దశర్కాదుఃఖనప్రస్తుంశక్యానిత్యర్థః#కుషుక్తస్సుమకృత్యాకృత్యా

ధేషుఖలితిఖల్పిత్యయః-అతపవమధ్యాహ్నః అపహ్నమధ్యభాగః

తస్మిన్ సమయేయేభాస్కరాః తానివస్థితాదురాసదాదురధిగ

మాన్యగాంతేయగ్నయఃతానివస్థితావిస్రంభయితుం - విశ్వసి

తుంయోగ్యావిస్రంభణీయాః తథాభూతావిశ్వస్యజః నవప్రతే

పరిణవస్థితాః॥ ౧ ॥ విధాతావిశ్వసృష్టిధిరిత్యమరఃపునఃపునఃత్రైమం
యోగ్యాఃకళానీయాః తథాధూతాఃపూర్ణానుధాకరాః పూర్ణా
వం ప్రానివస్థితాఃగీర్వాణాఃసంలక్ష్యదృష్ట్వాదుర్విశంకితానిదురధ్య
వసాయాఃసంత్యజ్యత్యక్త్వాఅనుయాతృకాననుచరాఃప్రతిషిధ్యనిరు
ధ్యఅన్యత్రస్థాప్యేతిభావఃశస్త్రాగ్రీవరిహృత్య విస్మజ్యనిమలైసద్వేషా
దిలక్షణమలరహితైసమనసాఅంతః కరణేనఊపలక్ష్మితాఃసంతర మనవ
కాశంయథాపరిరేభిరేలలిలింగురిత్యర్థః॥౧౦॥సంక్రందనశ్చితి॥సంక్రం
దనఃశింక్రఃయథాన్యాయం-న్యాయఃసంప్రదాయఃతమసతిక్రమ్యేత్య
ర్థః దానవైస్సమాగమ్యమిళిత్యాపురోధసంపురోహితంభాగవం
శుక్రేతిభివంద్యనమస్కృత్వావాచస్వతినాగురుణా అనుమతః కృతస

వసంలక్ష్యగీర్వాణాఃసంత్యజ్యదువిశంకితానిప్రతిషి
ధ్యానుయాతృకాపరిహృత్యశస్త్రాగ్రీవనిమలైసమన
సానిరంతరంపరిరేభిరే॥౧౦॥౧ ॥ సంక్రందనోపియథా
న్యాయంసమాగమ్యదానవైరభివంద్యపురోధ సంభార్గ
వమనుమతౌ వాచస్వతినాకిరన్నివసుధారసంకించదిద
మాచచత్తే॥౧౦॥ప॥సాఫల్యంతపసామిదంసుమహతాం
సాఫల్యమత్తేమిదంసాఫల్యంపితురాశిమామిదమిదంసా

మృతిస్సన్నిత్యథాఃసుధారసంలమృతరసంకిరంతిరన్నివ - కిందిదిదం
వచనంతచచత్తేఆచఖ్యా॥౧౦॥అ॥అథానురాఃప్రతిశింక్రఃకిమాఖ్యాత
వానితిచెదతతహ॥సాఫల్యమితి॥శ్రీమాన్యఃకాశ్యపవితాతపాదోష్టద్దు
రుఃతస్యయచ్చరణస్థానం తస్యోచితైరహోఃపితృసమో జ్యేష్ఠశ్చిన్యా
యాదితిభావః-జ్యాయోభిరక్షజైః॥౧॥వర్షీయాదశమీజ్యాయాపూ
ర్వజస్త్యగ్రజోగ్రజశ్చత్యమరః-విరోచనముఖైఃవిరోచనాదిభిఃభాతృభి
స్సోదరైఃఅహమింక్రఃవాత్సల్యస్యప్రేక్షఃపాత్రీకృతఃభాజనీకృతశ్చితియ
త్తదిదంసుమహతామత్యధికానాం తపసాంతిష్ఠ దనుష్ఠితకృచ్ఛాం
ద్రాయుణాదీనాంసాఫల్యంసఫలత్వం ఫలమితియావత్ ఇదమత్తేంసహ
స్రసంఖ్యాకనువీతిశేషఃపితుః కాశ్యపస్యయాచిషః శుభవాచఃఅభిలా

షావా||ని||అశీరురగదంష్ట్రయాంశుభవాగభిలాషయోరితి నానార్థమా
 లా||ని||అశీహింసాసహిదంష్ట్రయోరిత్యమరశ్చ- ఇదంసాఫల్యః ఇ
 దమస్య ఆయుషఃజీవితకాలస్య||ని|| ఆయుజీవితకాలోనాజీవాతుజీ
 వనౌషధమిత్యమరః-సాఫల్యంసఫలమితియావత్||శ్లో|| ఎతిజీవంతమా
 నందోనరఃవపఃశతాదపీతన్యాయాదితిభావః- యద్యప్యత్రసోదరాప్ర
 మభాజనీభవనంతపఆదీనాం సఫలం -తథాపితస్యఉద్దేశ్యత్వ కృత్రిసా
 ధ్యత్వాదిభవః సంబంధనిమితైతపఆదిఫలత్వాత్ప్రేక్షణాన్మలాత్ప్రే
 ణాలంకారః-సచవ్యంజకాప్రయోగాద్గమ్యః||౨౦|| ఆరాధ్యాఇతి ||
 ననుభోబలిప్రముఖాఃభాగ్రతరఇత్యర్థః||ని||ప్రశ్నావధారణానుజ్ఞానున
 యామంత్రణేనస్వీత్యమరః - త్రిలోకాపవత్రైలోక్యంతస్యయాద్రా
 ఫల్యమస్యాయుషః|శ్రీమతాశ్శ్రీపద్మోదయచరణస్థా
 నోదితైభాగ్రతృభిజ్యౌయోభిర్యదహం విరోచనము
 ఖైర్వాత్సల్యచాత్రీకృతః||౨౧||అపిచ||ప|| ఆరాధ్యాను
 యాయమివగురవసైలోక్యరాజ్యార్పణాదారాధ్యా
 గురుభార్గవప్రభృతయోబ్రహ్మర్షయశ్శక్తితః | కింక్త
 వ్యమితోపితవలమిహశ్రాంతోస్తిశాంతోస్తిచప్రాప్తుం
 తత్పరమామృతంయదిభవత్యాజ్ఞాయశిష్యేసుఖం||౨౨||X||

జ్యంరాజభావఃతస్యాపణాత్ భవదధీనకరణాద్గురవః యూయంజ్యేష్ఠ
 భాగ్రతృత్వాత్తైషాంగురుత్వమితిభావః- ఆరాధ్యాపూజితావాఃరాధతే
 రనుదాతృత్వాదిడాగమాభావః- శక్తితఃగురుభాగవప్రభృతయఃగు
 రుశుక్రాదయఃబ్రహ్మర్షయః ఆరాధ్యాపూజితాఃఎవ-యథాశక్తితా
 సపిపూజితవానస్తి నమస్కారవందనాదిభిరితిభావః - ఇహాదానీమితో
 న్యత్కెవలంకింతవ్యంకోపితవ్యాంశఃనావశిష్టఇతిభావః - శ్రాం
 తఃశ్రమవానస్తితపాదికంకృత్వేతిభావః- శాంతోస్తినిగృహీతాంతరిం
 ద్రియగతఃపిసర్వత్రతుచ్ఛబుద్ధ్యేతిభావః-తత్తాదృశంపరమముత్య
 స్తంఅమృతమిహంప్రాప్తుం ఆజ్ఞానిదేశః యదిభవతిస్యాచ్యేదితితాత్ప
 ర్యార్థఃసుఖమనాయాసంయథాతథాయతిష్యేయత్సంకరిష్యే || ౨౩||

ఇతి || ఇతీర్థంపదంతమాభాషమాణంబుద్రుంప్రతిఅను రెశ్వరాఃదాన
వశ్రేష్ఠఃఆహురూచురిత్యథాః || ౨ || మైవమితి || హేఅఖండలమైవంమై
వంపవంమావక్తవ్యమిత్వార్థః || ౩ || త్వమితి || త్వంశతంక్రతవోయాగా
యస్యసతథాభూతిః || ౪ || సప్తతంతుమఖఃక్రతురిత్యమరః - అసిభవసే
త్యథాఃత్వంసీతిఃసయః || ౫ || సీతిస్సాత్వాప్రణేనయఇతినానాథమా
లా-తస్యపంధాఃమాగఃతస్మిన్కుశలఃశిషిః || ౬ || పర్యాప్తియేమపు
ణ్యేమకుశలంశిషి తెత్రిప్సిత్వమరః-అసి-త్వభగవతః షడ్గుణ శాలినః
ప్రమథానామధిపతేఃపరమేశ్వరస్యదయాయాః కృపాయాః ఆస్పదం
భూజనమసిఆస్పదంప్రతిస్థాయామితినిపాతనాత్సాధుః- తవశివప్రాజా
భురంధరత్వాదితిభావః - హేమఘవత్కృత్రబాలపవబాలకః*అనుకం

ఇతిపదంతమాభ్యాసేతర్హిమిద్రుమిదమాహురను రెశ్వరాః ||

౪ || ౫ || మైవమాఖండలమైవం || ౩ || ౪ || త్వమసిశతక్రతు

స్త్వమసిసీతిపథేకుశలస్త్వమసిదయాస్పదంభగవతఃప్ర

మధాధిపతేరపిఖలుబాలకేనభవతాభ్యవతాభ్యవ నిఖ

లమనాకులంకులమిదంప్రతిస్థితేనః || ౪ || ౫ || వ్యాప్యతే

త్వయితపసిరాజ్యమిదం వ్యాకులీభవే దితిసంరక్తుః తె

స్మాభిఃసాహ్యమేవానుదంత్యభవతః || ౪ || ౫ || ప || ఎకేనవి

పాయాంకప్రత్యయః || ౬ || బాలస్తుస్యాన్తాణవకోవయస్థస్తకణాయు
వేశ్యమరః-తేనభగవతాత్వయానోస్మాకంబుదంకులం అన్వయఃఅనాకు
లమవ్యాకులంసత్ప్రతిస్థితప్రతిస్థా మాహ్నోతివకేన సుపుత్రేణభవ
తైవాప్తదీయంనిఖలంకులంశోభతఇతిభావః || ౪ || ౫ || వ్యాప్యతే ఇతి || త్వ
యితపసివిషయేవ్యాప్యతే ఉద్యతైసతి ఇదంరాజ్యం సౌవగరాజ్యమి
త్యథాః-వ్యాకులీభవేత్ పర్యాకులంస్యాత్-ఇతిమత్వేతిశేషః - భవత
ప్రవసాహ్యంసహాయక మనుదంత్యపర్యాలాప్య అస్మాభిస్సంరక్తుః తె
పాల్యతే-నతుభవతోరాజ్యాపజిహీవయేతిభావః || ౪ || ౫ || ఎకేనవి || హే
వశ్రేష్ఠద్రువకేనఅసహాయేన-త్వయేతిశేషఃవిధృతంనిరూప్యతేఇదంరా
జ్యంరాజ్ఞఃకర్మణ్యయంతేవిహవఇతిభావః- ఈశ్వరఃసహస్రబాహు

త్వాదిపిశిష్టాః నిర్వహంతః నిర్వాహంకుర్వంతః వయంతావకంత్యదీయం
 నైపుణంచాతుర్యం అద్యజానీమః విద్యుః || ౩౦ || అమృతమితి || అమృతంపి
 య్యావంభోక్తవ్యంయదిఅమృతాశనంకూర్వంయదీతితాత్పర్యాధాః -
 అనుమన్యామహేతరాంఅనుమతింకుమహే - తదమృతంసంవిభజ్యై
 వసంవిభాగంకృత్వైవైత్యధాఃభోజ్యంభోజనంకూర్వం నిభాజ్యభోజన
 మకృత్వా || ౩౧ || నిశ్చయసిషేధయోరిత్యమరః - సభోజ్యమిత్యన్వయః -
 యదినవిభజ్యైతిపాతఃతదైకంపదంఅథాఃప్రాగ్వత్ - ఇతీథంసోస్తా
 కంమతినిశ్చయః || ౩౧ || తదితి || తత్తస్మాన్నారాయణఃవాసుదేవః తేనా
 దిష్టమపదిష్టంఅణావస్య సముద్రస్యయన్మగ్ధనంవిలోడనం తస్మిన్నపా

ధృతంరాజ్యమియంతోవయమీదృశాః | నిర్వహంతాద్య
 జానీమోనైపుణ్యంవత్సతావకం || ౩౦ || ప|| అమృతంయది
 భోక్తవ్యమనుమన్యామహేతరాం || సంవిభజ్యైవత
 ద్భోజ్యంసనిర్భజ్యైతిమోమతిః || ౩౧ || తదాభ్యాసం
 వానర్థవమథమోపాయమాదిష్టం నారాయణేనైత్యు
 యంజానెషుదానవెషుయథాశ్రుతమాఖ్యాయపురంద
 రస్తమేవవందరముత్పాట్యసాగరైఃపాతయితుముత్సా
 హమామాసబలిం || ౪౬ || గ || తతఃకియదెతమత్పాట్యనం

నామగిరైర్విధమామోముఖమారుతేనవిక్షిపామోంగు

యంసాధనంభవానాఖ్యాతుబ్రాహ్మిత్యధాః భవద్యోగాన్నమధ్యమః -
 ఇతీథందానవెష్వసురేషుఅనుయం జానెషుప్రచ్ఛత్సు సత్సపురందరః
 ఇంద్రఃయథాశ్రుతంశ్రుతమనతిక్రమ్యఅఖ్యాయఉత్తాతంపందరమ
 ద్రిమేవఉత్పాట్యఉత్పాట్యనంకృత్వాసాగరైఃపాతయితుం నిపా
 తయితుంబలిమసురరాజంఉత్సహయామాస ఉత్సహవంతంచకారై
 త్యధాః || ౪౬ || తతః || తతఃనారాయణాదేశోపదేశశ్రవణానంతర్వదా
 నవెష్వసురేషుగిరీంకందరస్యఉత్పాట్యనం ఉత్సననంనామైతదిదంకియ
 త్రింమహాగుర్వతిభావః - ముఖమారుతేనవిధమామః ధ్వానంకుమః -
 యథాహస్తస్థంభస్త్వసందయం ముఖవాయునాఉత్పతంతంకుమః || త

తైత్తిమప్రింముఖమారుతాధ్వానైశ్శుభ్రతంతంకుమృత్యుభావః- అంగు
ల్యాస్థౌ టెనశబ్దైనవిక్షిపామఃవామహస్తేనసవ్యకరే॥౧॥వామంశరీరే
సవ్యంస్యాదవసవ్యంతుదక్షిణమిత్యమరః- సముద్ధరామః ఉత్పాటయా
మః-ఎకేనసాయకేనబాణేనసంక్రమయామఃప్రాప్తయామః-సర్వత్ర
మందరాద్రేఃకర్మతయాగమ్యమానత్వాత్తద్వాచకపదస్యాప్రయో
గః-ఇతీత్యంబలో ట్సెకాత్ బలదపాదిత్యథః ఉచ్చావచంఅనేకప్రకా
రం॥౧॥ఉచ్చావచైకభేదమిత్యమరః- గజత్సునదత్సు సత్సుబలిర సురేం
ద్రఃఇదంస్వబుద్ధిస్థంఅవాదీదభాణీత్ *వ్యక్తవాగ్వాచకాద్వదతేలు
జీవదప్రజేత్యాదినావృద్ధిః॥౨॥హంతేతి ॥యూయంఅభిఃకాఃశివఇవ
యూక్తాయుక్తాపరిజ్ఞానాదితిభావః - అకృతప్రజ్ఞాఅశిక్షితబుద్ధయిఇవశ
క్యాశక్యాపరిజ్ఞానాదితిభావః- కథంప్రతిజ్ఞానీధ్వప్రతిజ్ఞాంకురుధేశ్యర్థః

లిస్థౌ టెనసముద్ధరామోవామహస్తేన సంక్రమయా
మస్సాయకేననైక్షితీ బలాత్సుకాదుచ్చావచంగజత్సు
దానవేషుబలిరదమవాదీత్॥౨॥౧ ॥ హంతకథమభిః
కాఇవయూయ మకృతప్రజ్ఞాఇవనిరం కుశంప్రతిజ్ఞానీ
ధ్వ॥౨౦॥ ప ॥వింశత్యాపిభుజైఃపురాగిరి వరంవిక్షింభ
యాశ్చోచ్చలినః పాదాంగుష్ఠసఖాగ్రయం ప్రదక్ష్యన్

హంతేతివిషాదాదౌ॥౧ ॥ హంతహమేనుకంపాయాంవాక్యారంభవి
షాదయోరిత్యమరః॥౨౦ ॥ వింశతీతి ॥ పురాపూర్వంయఃరావణఃవింశ
త్యావింశతీసంఖ్యాకైఃభుజైఃబాహుభిరపి॥౧ ॥ వింశత్యాద్యాస్సదైక
త్వేసర్వాస్సంఖ్యేయసంఖ్యయోరిత్యభిధానాద్విం శతీశబ్దస్య అత్రై
కవచనాంతతయానిర్దేశః-గిరివరంకైలాసాప్రింపిక్షింభయా - అత
ఎవశిషూర్వాచ్చలనాథకాణ్తిజంతాల్లటశ్శత్రుదేశః-శూలిసంపర
మేశ్వరస్యపాదాంగుష్ఠంపాదస్థూలాంగులిఃతస్యన్న ఖాగ్రంతస్య
యద్యంత్రణందృఢంస్థావనం తేనదళంతఃత్పట్యంతఃదోష్టాంబాహూనాం॥
౧॥భుజబాహూప్రవేష్టాదోరిత్యమరః- యేసంధయఃఋతుణి॥ ౧॥ సగ్రం
ధాభుజశిరొంసాస్త్రీసంధితవైవజతుణీత్యమరః-బంధాఃగ్రీధనానయ

స్యసతథాభూతః అతపవదిరంబహుకాలంవాషిఃకోవ్యో వమాకాలసం
బంధిన్యఃయానిశారా శ్రయః* స్త్రియాఃపుంవదిత్వాదివాపుంవద్భావః
తాసుయోమండుకఃభేకః॥౧॥భేకమండుకవమాభూరిత్యమరః-తేన
తుల్యంతద్వత్క్రోశంక్రోశండుదిత్వారుదిత్వారు త్వారుత్వేతి వా
ధణః*శ్రుశ్రాహ్వోనెరోదనే చెతిథాతోణముల్ ప్రత్యయః ద్విభావ
శ్చ-శ్రమమాయాసమవాపప్రాప-సలంకాయాశ్చశ్వరో రావణీయు
ష్మాభిఃశ్రుతిగోచరంశ్రవణదేశంనగమితఃనప్రాపితఃకిమిత్యథః॥ ౩౨॥
అపీతి ॥ సిద్ధైర్ముహూర్షిభిరపియఃమందరాద్రిఃద్రష్టుమపిద్యగ్విషయా

కర్తుమపీత్యథః - అశక్యః అలభ్యఇతితాత్పర్యాథః శంభోః ప్ర
స్ఫుంధిబంధశ్చిరం । కొశంకొశమవాపహూషిఃకోనిశా
మండుకవద్యశ్రమంయుష్మాభిశ్శ్రుతి గోచరం నగమిత
శ్శంకెసలం కెశ్వరః॥ ౩౨॥ ప॥ అపిద్రష్టుమశక్యోయస్సి
ద్ధైరపిమహూర్షిభిః । వినాశంభోః ప్రసాదెనకథముత్పా
టయెమయం॥ ౩౩॥౫॥తదద్యవయంసర్వేప్రపద్యభగవం
తమునూకాంతంప్రసాద్యవాఙ్మనఃకాయైఃప్రాథమ్య
మహిప్రాథమ్యమితి ॥౪౯॥ ౫ ॥ తతస్సాధుసాధ్వి
త్యభినంద్యమానాభాగవాంగీరసాభ్యామన్యోన్యశ్రు
తసంవిదోదేవాసురాఃప్రపద్యమందరం శైలంప్రణి

సాదేన అనుగ్రహేణ వినాతమద్రిం కథముత్పాటయెమఉష్ణననంకు
మృత్యుత్వథః॥ ౩౩ ॥ తదితితత్తస్మాత్ సర్వేవయంభగవంతమునూ
కాంతంపార్వతీ పతింప్రపద్యసేవిత్యాప్రసాద్యప్రసాద యిత్యాఅను
గ్రహంలభ్యేతియావత్-వాఙ్మనఃకాయైఃమనసావాచాకాయై నచేత్య
ర్థఃప్రాధ్దీయమభ్యర్థనీయంప్రాధ్దీయమయాచామహామృత్యుత్వథః॥ ౪౯॥
తతఇతి॥తతఃఉక్తరీత్యాసమయబంధానంతరంభాగవాంగీరసాభ్యాం
శుక్రబృహస్పతిభ్యాంసాధుసాధు-ద్విభావపరిధరాథః॥ ౫ ॥ చారుసు
షమంసాధుశోభనమిత్యమరః- ఇత్యమమన్యమానాస్సంమన్యమానాఃఅ
న్యోన్యంపరస్పరంకృతాఃబంధాఃసంవిదాఃప్రతిజ్ఞాయేషాంతేతథాభూ

తాః॥ నీలకంఠవిజయే ప్రతిజ్ఞానమిత్యమరః - యన్యపికోశేసంవిచ్ఛిన్నః
ప్రతిజ్ఞాపరతయానిదిష్టఃతథాపితస్యైవహలం తస్యాత్రవప్తి భాగురి
రిత్యాదినాటిబంతతామాశ్రిత్యప్రయోగఃకృతఇతిబాధ్యం. మందరం
ప్రతిపద్యతీత్రయిత్యామ నాంసిప్రణిధాయనిగృహ్య కరోరెదుషురై
తపసిఅనశనప్రతాదౌవర్తమానాః దేవాసురాః ఇథంవక్ష్యమాణస్త్ర
కారంఅంబికాయాఃపార్వత్యూరమణం ప్రియంపరశివంఅస్తువక్తాస్తుతిం
చక్రః॥౫౦॥అ॥తంప్రకారమేవాహ॥యుగపగమేతి॥యుగానాంకృతాదీ
నాంవిగమఃఅవసానంనైమిత్తికప్రళయఇతియావత్ అస్యదైనందినప్ర
ళయఇతినామాంతరంఅత్రప్రళయేమానంతు॥శ్లో॥ఎషనైమిత్తికఃసోక్తః
ప్రళయోయస్త్రవిశ్వస్ఫుటఃశేతేసంతంసనైత్యమాశ్చసాత్యత్యచా
శ్చభూరితివచనంతస్మిన్మయేఉన్మిషద్వికసద్విద్విషమతావనః తృతీయ
నయసంఉన్మిలితఫలంనైత్రమితిసముదితతాత్పర్యాథః- తస్యకోణమే

ధాయమనాంసివర్తమానాఃకరోరెతపసి నాగ్నిరస్తువ

స్నిగ్ధమంబికారమణం॥౫౦॥ప॥యుగవిగమోన్మిషద్విష

మనలోచనకోణపగద్ధతవహవిస్ఫులింగహుతసర్వజగద్ధ

కదేశఃతస్మాత్ప్రతాదౌవర్తయః హుతవహఃప్రళయాగ్నిరితియావత్
తస్యవిస్ఫులింగఃకణాః॥౫॥త్రిషుస్ఫులింగాగ్నికణిత్వమరః- శేషుహు
తంహవనంకృతంసర్వంస్థావరజంగమాశ్చకంజగదేవహఃపఃచరుపురోడా
శస్థానీయంయస్యసతథాభూతః తస్మైఅచలమేరుః సేవధనుఃతస్య
ధరాయథతేక్రివిజయఃఅజానః॥౧॥ విజయోజయపాథయోరితినా
నాథమాలాభీభత్సుర్విజయఃకృష్ణఇతిస్తరణాచ్చతస్యజయః శత్రుని
గ్రహరాజ్యలాభాదికూపః తస్యేకహేతుఃముఖ్యకారణంవాసుదేవః॥
శ్లో॥మయైవతేనిహతాఃపూర్వమేవనిమిత్తమాత్రంభవసవ్యసాచిన్నితిశా
స్తాత్రితిభావః॥సనాసుదేవఃపిభోబాణః యస్యసతథాభూతః తస్మై
హదిశాంకఃమృగాంకశ్చంధ్రఇతియావత్ సశిఖామణిః శిరోమణిఃయ
స్యసతథాభూతాయభవతేతు భ్యంనమఃఅస్తుమేరుధన్వత్వం హరిశర

త్వంచపరమేశ్వరస్యాస్తీత్యుక్తం | జైమినీనావేదపాదస్తవే||శ్లో || రథో
భూజ్ఞాన్భూషణశ్శృంగిశరశ్వాపోగిరిహయః | శ్రయీరథాంగేవంద్రా
కేబ్రహ్మభవతిసారధిరితి || ౩౮ || శివమతి || అంతఃపృథ్వీదయోసకలానసమ
స్తానియానజగతిలా కాః || ని || లూకోయంవిష్టపంజగదిత్యమరః తేషాంశివం
మంగళం || ని || స్వశ్రేయసశివంభద్రంకల్యాణం మంగళంశుభమిత్యను
రః-ధ్యాయసిచింతయసి||శ్లో || శివస్తుకరుణాసింధుఃధ్యాయన్నాదైజగద్భి
వమిత్యాదిప్రసిద్ధిరితిభావఃశివంమంగళం యచ్ఛసిదదాసిభక్తై భ్యభి
తేషః*పాశురై త్యాదినాదాత్థాతార్థ్యాచ్చాదేశాలటిసిపీఠిబాధ్యంత
థాశివరహస్యే||శ్లో || సద్యఃఫలప్రదంపుణ్యంమంగళంమంగళవ్రదండుష్ట
గ్రహూపశమనంసర్వపాతకనాశనం | సర్వదుఃఖప్రశమనంసమస్తాధి
వి నాశనమిత్యుక్తం-త్వంభవాన్ నామనామధేయేనశివఃఅసిభవసి | న

విషే | అచలదనుధానాయహరిణాంకశిఖామణయేవి

జయైకహేతువిశిఖాయనమోభవతే || ౩౮ || ప || శివం

ధ్యాయస్యంతస్సకలజగతాం యచ్ఛ సిశివంశివోసిత్వ

న్నామననుశివతరశ్చాసివిదితః | శివాస్థిజంతుస్తద్భివ

మఖిలభావేనభగవత్భవంతంహిత్యాన్యం శరణయతు

కంన్యాయశరణః || ౩౯ || ప || మందిరంత్రాళయంతస్తైమ

మృగివాయచేత్రుతేతథాశివతరఃఅతిశయేనశివశ్చవిదితాసిప్రసిద్ధోభ
వసిశివతరాయచేతిశ్రుతేతత్తన్నాత్ హేభగవత్శివాస్థిశుభాపేక్షిజం
తుఃప్రాణీ || ని || ప్రాణీతుచేతనోజన్మీజంశురిత్యమరః-అఖిలభావేనసర్వా
త్తనా||ని||భావస్యత్తాస్వభావాభిప్రాయచేష్టాత్తజన్మస్విత్యమరః-శివం
మహాదేవం||ని||శివోమోక్షమహాదేవేకీలకగ్రహయోగయోఃబాలక
గున్తులేవేదేపుండరీకదుక్రమేషువ. సుఖేమేచలక్ష్మీబమితిధనంఽయః-
భవంతంత్యాం హిత్యాత్వత్వాన్యాయః యుక్తాయుక్తవిచారః సపవ
శరణంరతుకంయస్యసతథాభూతఃపుమాన్ || ని || శరణంగ్రహరక్షితోగిరి
త్యమరః-అన్యంశివాతిరిక్తంకందేవం శరణయతురక్షితారంకుర్యాదిత్య
కాశీ*రతుకవాచకాచ్ఛరణశ్రోత్యైత్యుర్యోతీతీవీటిలూటరూపం|యస్యశి

వనామాపిలస్తీతం ప్రాప్యకశ్యవంన ప్రాప్నుయాదితిభావః॥ ౩౫ ॥ అ॥
 అథముఖ్యమీఫ్నితాథాంపాశ్రీథాయంతి॥ మందరమితి॥ హేభగవన్నితి
 శేషః తేమందిరంసదనీభూతంమందరమింద్రుంధానావేతాశయంతః
 త్వాశనంకుర్వంతస్సంతః తమింద్రంమంధదండం కృత్వాతే సమంథనేకృ
 తేతస్రసోద్రిఃత్వాశితపవభవతీతిభావఃఅన్యతంసుధాం॥ ౩౬॥ పీయూషమ
 మృతంసుధేత్యమరః-లబ్ధంపాశ్రీప్తమిచ్ఛామఃపాశ్రీథాయామితియత్
 తత్పాశ్రీథానంఅనుమన్యతాంసన్నన్యతాంఇత్యేవమస్తు వన్నితి పూర్వే
 తాన్వయః॥ ౩౬॥ యథేతీఃఘనస్తనితం మేఘధ్వనిః తద్వద్గంభీరయాత్వ
 రాసుశ్చన్నయేతిపాశ్రీకరణికాథాః ౫౫ నాదాకాశాత్ సంభవయాసం
 భూతయాయథాతథాయథారుచీతి తత్పర్యాధాఃకురుతకురుధ్వమితి

స్తరంమధ్ధసాగరేఅమృతంలబ్ధమిచ్ఛామఃతన్భవాననుమ
 న్యతామితి॥ ౩౬॥ ౫॥ యథాతథాకురుతేతిఘనస్తనితగం
 భీరయాగిరా ౫౫ససంభవయాసంతోషితాస్సంతోసు
 రాసురాశ్చసమనహ్యో॥ ౫౬॥ ప॥ వినిఘ్నంతఃపాదైరథ
 విచలయంతఃకరతలైరుదస్యంతోదండైరుపరిచకిరంత
 ప్రమిషుభిః॥ నిషేదుశ్శాంతాస్త్రైయదపిచవిషేదుదాను

రావాచాసంతోషితాః హావంపాశ్రీపితాస్సంతస్సరాస్సరాఃదేవా
 సురాఃసమనహ్యోసన్నాహంచకురీత్యథాః॥ ౫౬॥ వినిఘ్నన్నితి ॥ అ
 థాకాశవాణీశ్రవణానంతరం తేదనుభవఃఅసురాఃతంమందరాద్రింపా
 దైశ్చరణైఃవినిఘ్నంతఃధావిత్యాగశ్యప్రహరంతఇత్యర్థః కరతలైఃచల
 యంతఃఅమూలంఆశృంగంలొలంకుర్వంతః*చలశబ్దాత్తత్సరోతీతినిజం
 తాల్లటశ్శత్రాదేశఃదండైరుదస్యంతఃఉక్తిః-వంతఃఉపరిఇమభిఃబాణై
 కిరంతః ప్రహరంతఇతితాత్పర్యాధాఃవవంతఇతివా అతపవశాంతాః
 శ్రాంతిమంతః అశాతదిభ్యోజిత్యచ్ప్రత్యయః తథాభూతా
 స్సంతఃనిషేదుః తస్థురితియత్ అపిచవిషేదుః విషణ్ణాబభూవురితియత్
 తదుభయండేశనాశుక్రః॥ ౩౭॥ ఉశనాభాగవంకవిరిత్యమరః- తేషుదా
 నవేషువిషయేచుప్తంసమిత్తమితి భావ్యమృతాలాభసూచకచుశ్శకునమితి

జగృహేజ్జై॥ ౩౭॥ ౨౭౭॥ అథ దానవశాస్త్రిత్యుపవేశానంతరంచరసం
జ్ఞకంలగ్నంచరలగ్నం॥ ౧ ॥ రాశీనాముదయోలగ్నంతేతుమేషవృషాద
యశ్చత్యమరః చరస్థిరద్విస్సభావభేదెనలగ్నత్రేవిధ్యంజ్యోతిశ్శాస్త్రసి
ద్ధం ప్రతీక్షమాణఃప్రతీక్షాంతుర్వన్నిత్యర్థః-దివౌకసాం దేవానామాచా
ర్యోగురుః॥ ౧॥ బృహస్పతిస్సరాచార్యశ్చత్యమరః-సంవతః-ప్రళయకా
లఃతస్యోచితమహం॥ ౧ ॥ సంవతః-ప్రళయఃకల్పఃక్షయఃకల్పాంతశ్చ
త్యపీత్యమరః-రూపంస్వభావం॥ ౧॥ రూపంస్వభావేశుక్లాదావితినానా
థమానా-ఆలంబ్యాశీత్యసర్వతఃపరితఃవాహిసంచరేత్యర్థః- వాగతి
గంధనయోరితిధాతుఃశ్చత్యగంధవాహంవాయుః॥ ౧॥ గంధవాహానిలా
శుగాశ్చత్యమరః-సందిదేశ్చఆదిదేశేత్యర్థః॥ ౨॥ ౨౭౮॥ అథ గుర్వాజ్ఞానంత
రంపవనో వాయుఃపర్వభువో బ్రహ్మణః దివసావసానేదిసవిరమేప్రళయ

వోనిమిస్తంతుస్తం తన్నిఖిల ముశనాతేషు జగృహే॥

౩౭॥౫॥ అథప్రతీక్షమాణశ్చరలగ్నమాచార్యోదివౌక

సాంసంవతః-చితం రూపమాలంబ్యసర్వతో వాహితి

సందిదేశగంధవాహం॥ ౫॥ ౨౭౯॥ అథ దివసావసానశ్చపర్వ

భువఃపవనస్సయమకృతక్షణాదివదిత్యువిదిత్యుచరణ

లఘువిఘ్నాన్తితార్ణవసముక్షితకుక్షితలక్షితవలయాద్రణ

కాలశ్చవెతియావత్-బ్రహ్మదిసస్వరూపము క్తంపరాశరపురాణే॥ ౧॥ క
ల్పసంఖ్యాదినఃకైకంబ్రహ్మణఃకథ్యతేశివే చతుర్వ్యగసహస్రాణాంప
రివతోహికల్పకః॥ బ్రహ్మణోద్వ్యాయుషాంతేచమహాప్రళయఉద్య
తే॥ ఐష్ట్యోరేకదినంప్రీత్యతస్యాంతేరౌద్రికదినం । తస్యాంతేచేశ్వర
స్యాహుస్తస్యాంతేచసదాశివశ్చతి ॥ క్షణాదివక్షణమాత్రంవిహాయైవ
త్యర్థః-దిక్కుపాశ్చాదిచతస్రుహు-విదిత్యుఅగ్నేయాదిచస్రుహుకౌణ్ఠి
త్యర్థః-చరణవహన్నిత్యథాఃఅహార్యాఃపర్వతాః॥ ౧॥ అహార్యధరపర్వ
తాశ్చత్యమరః-తేహంవరంశ్రేష్ఠంమందరాద్రిం॥ ౧॥ ౨౮౦॥ వైవాద్యతేవ
రశ్చేస్త్రేష్ఠిష్ఠిష్ఠిత్యమరః-అలఘుధికంయథాతథావిఘ్నాన్తితఃభ్రామితా
యోణావస్యముత్రఃతేనసముక్షితంసంసిక్తం కుక్షితలంబతరదేశోయ

స్వసత ధాఘాతఃయఃక్షితివలయఃభూమండలంతస్యాద్రోతాక్షిన్నతా॥
 ౨॥అద్రోతంసాద్రాక్షంక్షిన్నమిత్యమరఃతథాశిథిలంవిభజద్విశ్లేష్యద్వా
 మూలంమూలదేశఃయస్వసత ధాఘాతంతక్యతవకారేత్యథఃకృధాతౌ
 లుఃజిహ్రాప్యాదంగాదితనిజ్ఞోపబృహస్పతినిక్షితిలగ్నప్రవృత్తస్యక
 స్వనాకార్యంససిద్ధ్యదితిభావః॥ ౫౩ ॥ స్తాకతి॥ తస్యనగస్యమందరా
 ద్రోతఃఅద్రోతగ్రదేశేయపన్నగాఃసర్పాః॥ ౧ ॥ ఉరగఃపన్నగోభోగీత్య
 మరః- చిరంతాకంతాకంతాత్యల్పంయథాశథా॥౨॥స్తాకాల్పాయుల్లకాస్సు
 త్కమిత్యరః-మాంద్యకాదాచిత్రత్వద్యోతనాయద్విభావః-ప్రచలకా
 ప్రసరకాయఃఅనిలఃవాయుః తస్య గ్రాస్తోదనంతస్యదుభిక్షమలభాః
 తేనయోఽథాదావ్యసనానిత్రైకాలకాలంవీప్సయాంద్విభావఃనిఖిలంకా
 లమిత్యథః-యావయాంచక్రిరేక్షి పయామాసురిత్యథః- తేసర్పాః

తాశిథిలమూలంతహార్యకులం॥౫౩॥ప॥ స్తోకస్తోకప్రచల
 దనిలగ్రాసదుష్టిశ్చభేదైఃకాలంకాలంచిరమపికథంయావ
 యాంచక్రిరయోఆకంతంతేపపురిమమవిచ్ఛిన్నధారం
 సమీరం ప్రాప్తాశ్శంభోరుపకరణతాం పన్నగస్తన్న
 గాగై॥౩౮॥౫॥అథతమదృష్టచరంవెగమనలసారధేరభి

అవిచ్ఛిన్నాఃఅవినష్టాధారాపరంపరాయస్వసత ధాఘాతంసమీరంమా
 రుతంతకంతంకంతమభివ్యాప్యసపుఃపానంచక్రఃశంభోరీశస్యఉపకరణ
 తాంకంకణత్వగ్రైవేయత్వనూపురత్వాదిరూపోపకరణభావం ప్రా
 ప్తాఃగతాఃశేషవాసుకివత్స్థైర్యగుణయోగాదితిభావఃఇతికేదిద్వదంతి
 ఆన్యైశ్శంభోరుపకరణతాంప్రాప్తాయేపన్నగాఃశేషవాసుకిప్రభృత
 యఃస్తోకస్తోకఃఈషదల్పః*ఆపాధేచేతిపీఠాయాం ద్యోత్యాయాం ద్వి
 భావః-ప్రచలన్యోనిలఃతస్యగ్రాసః*గ్రసుఅదనఇతిధాతౌభావవేషు
 ఖేదంరూపంభవతితస్యదుర్భిక్షమన్నాభావః-తస్థైదైఃకాలంకాలంయా
 వయాంచక్రిరేతేనాగాః అవిచ్ఛిన్నధారంసమీరంకంతావధిపపురితిప్ర
 కారాంతరేణయోజయిత్వావశిష్టాథకంతుఃప్రాగ్విదిత్యాపః॥ ౩౮॥
 అథేతి॥అథసర్పతోవాయుపహనానంతరంనలసారధేః వాయోఃఅద్వ

ప్రచరఃపూర్వంనదృష్టశిష్యః॥భూతపూర్వచరణితచరణ్-యోవేగః
 తిలైఃస్య గ్రితంఅభినందతః॥ఘమానస్యవమందరస్యగిరైఃమనాకశిరః
 కంపఃశిఖరభాగచాంచల్యంలక్ష్మతలదృశ్యత॥౫౮॥చకంపఇతి ॥ అయంగి
 రిఃమందరఃచకంపేదచాలకంపిచలనఇరిధాతొల్లిట్ హంతెత్తనుకంపా
 యాం॥ ౧॥హంతహంసేనుకంపాయామిత్యమరఃపురహరఃత్రిపురాం
 తకఃఅనుచకంపేఅనుజగ్రహ॥ఇదంవిద్యమానంక్షీబాఃపండాఃతేషాం
 భావఃక్షైబ్యంజహీతత్యజత * ఓహంక్త్యాగఇతిధాతొలోట్ - ఇదంప
 రిదృశ్యమానంవృధావస్థితముధావస్థానంచజహీతఉత్పజత - తస్మాదే
 వధాతొల్లిట్ ఇతీథంస్వేనస్వేనస్వయంస్వయంవ్యవసే తాఃష్యుష్టధి
 యోబుద్ధయోయేషాంతేతథాసమేతామిళితాఃకశ్యపసుతాః ఉభయే
 నందతఇవమందరస్యగిరైరలక్ష్మతమనాగివశిరఃకంపః ॥
 ౫౮॥ప॥ చకంపేహంతాయంగిరిరనుచకంపేపురహరో
 జహీదంతేక్షైబ్యంజహీతవృధావస్థితమిదం ॥ ఇతిస్వేన
 స్వేనవ్యవసేతధియఃకాశ్యపసుతాస్సమేతాగజాంతస్స
 పదిచలయామాసురచలం॥౩౯॥ప॥ తదానీం॥నిష్పతదు
 మముత్పతస్థగమద్భుతస్థలభక్తభూజర్జురప్రతనిర్జుర
 రాంబుర్జుశర్జుశారవభైరవం ॥ గభఃగహ్వరనిభఃర

పిదేవాసురాః గర్జంతఃహరహరైరివత్సమాణప్రకారైఃసదంతస్సంతః
 సపదితస్త్రాణంమందరంచలయామాసుఃచంచలయాంచస్త్రః॥ చలశబ్దా
 త్తత్రారోతీణిజంతాతాస్సత్వయేత్వాదినామ్యామంతాదస్తైరనుప్ర
 యోగః॥౩౯॥నిష్పతదితి॥ తదానీంచలీకరణసమయేజనామమందరద్రింని
 వృతంతః॥పతంతఃదుఃమావృతాఃయస్మాత్సతృతథాభూతంఉత్పతంతఃఉ
 వర్యుగ్ధచ్చంతఃఅగాఃపక్షిణోయస్మాత్సతృతథాభూతం అద్భుతమాశ్చర్యం
 యథాతథాస్థలంతః॥పతంతఃయేఅశ్చైవఃపాషాణాః తేభ్యోభవం తీత్య
 శ్చభవఃయేజర్జురారాధ్వనయః॥ ౧॥జర్జురోనదేశక్రధ్వజేశ్శేవ
 వాచ్యవదితినాథమానా-తైస్సహస్రతాఃకతారిక్తఃప్రసరంత ఇత్య
 థఃయోర్జురారాఃప్రవాహః॥ ౧॥ ప్రవాహాఃర్జురోర్జురఇత్యమ

రః-తేహంయాన్యంబూనితేహంయుశ్శర్మ తేతియోఆరవాః ధ్వనయఃతైః
 భైరవఃభీషణః॥౧॥ భైరవోనాత్యైత్రపాలభగఃయోభీషణేప్రిష్టితినా
 నాథఃమాలా-గభఃకుక్షిదేశః॥౧॥కుక్షిభూణాభఃకాగభాఃఇత్యమ
 రః-తస్మిన్యానిగవ్యాహసిదేవభాతబిలాని॥ ౧ ॥ దేవభాతబితేగుహగ
 వ్యారమిత్యమరః-తేషునిభాఃరమత్యంతం॥ ౧॥అతిమాత్రోద్ధాభభాఃర
 మిత్యమరః-భ్రమణ్ముణామానః ఉద్భటఃబలవాన్మహానితినాథః॥
 ౧॥స్వాదుద్భటస్తమహతిబలవత్యపిసంగరఇతిధనంజయః-యోనిలావా
 యుఃతేనపూరితఃఅతఎవక్రందకఅంతరకందరఃఅంతరస్థదరీ యస్మిన్
 సతథాభూతం॥ ౧॥దరీతుకందరోవాస్త్రీత్యమరః-ఎవంవిధంచదదృశుఃకి
 తేతివాక్యాలంకారైః॥౧॥అథమండరోద్ధారక్రమంవణాయితమార
 భతే॥గర్జంతఇతి॥పర్జన్యాఃగర్జన్యైఃపూర్ణవజ్రజంతుఃధ్వనింకుర్వంతః॥౧॥పర్జ

భ్రమదుద్భటానిలపూరితక్రందదంతరకందరంకిలమంద
 రందదృశుజ్ఞానాః॥౧॥గర్జంతశ్చతేతదనుపర్జన్యా
 ఇవగణయంతశ్చకరగతమివకార్యమశేషంపూర్వ తాది
 క్షతీదక్షిణతఃపర్వాపశ్చి మతొబాణం సహస్రీ బా
 హుముత్తర తామహాను రానిత రాసపి విభజ్యవిని
 యుంజానాఃఖాతేపరితఃపరిపూవల యథవమూలగ రైక

న్యారసదజైందావిత్యమరః-అశేషంకృత్సం॥౧॥విశ్వమశేషకృత్సమి
 త్యమరః-కార్యంసాధ్యప్రయోజనంకరగతంహస్తతలప్రాప్త మివగణ
 యంతఃగణసంకుర్వంతఃపూర్వతఃపూర్వభాగే*ఇతరాభ్యోపిదృశ్యతఇ
 తిస్తమాస్తసిః - దిశౌంపతయఃఇంద్రాగ్నియమనిర్ముతపరుణవా
 యుకుబేరేశానాస్తాదక్షిణతఃదక్షిణభాగేపరాసన్యాదేవావసుస
 ప్రసరుదాదిత్యాపశ్చిమతఃపశ్చిమదిశసహస్రంబాహవోభుజాఃయ
 స్ససతథాభూతంబాణంబాణాసురంఉత్తరతఃఉత్తరస్యాందిశిత్తరాస
 న్యాసపిమహామరాబలివిరోచనాంధకాసురప్రభృతీవిభజ్యవిభాగం
 కృత్వావియుంజానానియోగంకృత్వాస్థావయంతఇత్యర్థః పరితఃమం
 దరమభిత్యర్థః-ఖాతేఅవదారి తే*ఇనుఅవదారణఇతిథాతౌర్భావేక్త

ప్రత్యయః-అతపవపరిఘావలయెవరిఘామండలభవస్థితే॥ పరిఘామండలై
ర్గలైభితి॥ ఘట్టకెపరిఘాతేస్త్రీయోగప్రకారగోపురభితినానాథ్వా
లా-మూలగిరైమూలదేశస్థశ్చభ్రీషందరాద్రైఃమూలదేశస్థరేఖాకాత
బ్బిదగ్రిభితిసముదితార్థఃకరాంచలానిహస్తాగ్రాణినిదధానాఃస్యస్యతః
ఉద్ధతుఃమితిభావః-ప్రహరణానిఆయుధాని॥౧॥ ఆయుధంతప్రహరణమి
త్యమరః-పరిత్యజంతోవిస్మజంతఃఅంగులీయకాఃఉమికాః॥ ౧॥ అంగు
లీయకమూమికైత్యమరః - పరిహరంతః ఉత్యజంతః కటితటెషు
శ్రోణిదేశేషుఅవలగ్నప్షియావత్॥౨॥ కటిశ్రోణికకుర్చతీత్యమరః-
ఉత్తరాసంగంఉత్తరీయవస్త్రం॥౩॥ ద్వాప్రవారోత్తరాసంగౌసమా
బృహతికాతథాసంన్యాసముత్తరీయంచైత్యమరః అబద్ధంతఃఆవేష్టనం
కుర్వంతఃకంకణానికరభూషణాని॥౪॥ కంకణంకరభూషణమిత్యమరః-అం

రాంచలాని నిదధానాః పరిత్యజంతః ప్రహరణాని పరి
హరంతాంగులీయకాన్యా బద్ధంతఃకటితటెషుస్తరా
సంగమారోపయంతఃకంకణాన్యంగదస్త్రానముపవీతయం
తానివీతలంబీనిహారమండనాన్యద్బోధయంతఃపరస్పర
మసక్పదపిసమంనిగతైశరాంచలానిసమముత్తంభయం

గదానికెయూరాణి॥ ౧॥ కెయూరమంగదంతుల్యభిత్యమరః-తేషాంస్థా
నంఅంసదేశఃతదారోపయంతఃగమయంతః ఆరోహయంతేభితివాధః
నివీతంకంతలంబితబ్రహ్మసూత్రంతద్వల్లంబీనిలంబమానానిహారాణాం
వలయానిమండలాని॥ ౨॥ హారోముక్తావలీదేవచంద్రోసాశతయష్టికభివ్య
మరః-ఉపవీతంసవ్యభుజధృతంకుర్వంతః॥ఉపవీతశబ్దాంత్రురోతీతినిజం
తాల్లటశ్శత్రాదేశః॥౩॥ ఉపవీతంయజ్ఞసూత్రంప్రార్థితేదక్షిణేకరే
ప్రాచీనావీతమన్యస్త్రినివీతంకంతలంబితమిత్యుభయత్రాప్యమరః-అస
క్పత్ముహురిత్యర్థః॥౪॥ముహుఃపునఃపునశ్శశ్వదభీత్తమసక్పత్సమాభ్యా
మరః-కరాంచలానిహస్తాగ్రాణిసమమేకదానిధత్తస్యస్యతేత్యర్థః-స
మమేకదాఉత్తంభయంతఉద్ధరతఉత్పాటయతేతివాధః- సమమేకదా
విస్మంసయతప్రక్షిపతపాతయేతివాధః సమమేకదాఉచ్ఛసతఉచ్ఛా

సంకురుత-సమ మేక దానిశ్వ సేతనిశ్వ సంకురు తెత్యర్థః- సమ మేక దాని
లానిసామధ్యానికురుత శ్రయ శైలితాత్పర్యార్థః-వరధాతథానచెదిత్య
ర్థఃశిఖరాణిశ్చం గాణిశీ ర్యేణుఃవీశీణాభ వెయుఃఅయం మందరపవనిసమ
త్ సమోవభవేత్ త త్తస్మాత్ చం ద్రా పీఠస్యచంద్రావతం సస్యశివస్య
భద్రపీఠం సహస్ర ససం॥ని॥నృపాససంతుయద్భద్రా ససం సహస్ర ససంతుత
దిత్యమరః-కాపికు శ్రవిదపిచలేత్ ఘ్నలేత్ శివస్య రాజాధిరాజత్వాత్
దాససం సహస్ర ససమితిభావఃతదుక్తం శివరహస్యే॥శ్లో॥ రాజాధిరాజస్సర్వే
షాం త్ర్యంబక స్త్రిపురాంతకఇతి॥ శైలరాజస్యహిమవతఃమహితాపుత్రీ
ఉమాదేవీ సముద్వ జేతభయంప్రాపున్న యాత్ ప్రమథాఃశివపారిష

తసమంవిప్రం సయంత సమముఘ్న సేతసమంనిశ్వ సేతస
మంకురుతబలానివరధానిశీ ర్యేయుశ్శిఖరాణివినమేదయ
మేవమందరఃశ్వాపి చలేదపితతోభద్రపీఠంచంద్రా పీ
ఠస్యసముద్వజేతమహితా శైలరా జస్యయుభ్యేయుఃప్ర
మథాఃకుప్యేషిపి శైలాదిశ్చతురంతయానగతఇవభగవా
నంబికారమణిశ్చతురతర మస్తాభిర్వాహ నీయఇతివా
దయత్సువాదితాగ్రీణీగంధ ర్వేషుగాయంతీ షుగాధాః

దాఃయుభ్యేయుఃచాంచల్యం ప్రాపుయుః*యుభసంచలనఇతిథాతుఃత
తఃలిజ్ సంభావనాయాంశేలాదస్యాపత్యం శైలాదిఃనందీశ్వరఃఅపికుప్యే
త్ అపికాపంకుర్యాత్ అత్ర నర్వతాపిశబ్దఃసంభావనాయాం॥ని॥గద్దాస
ముచ్చయద్రక్షాశంకాసంభావనాస్వపీత్యమరఇతిబొధ్యంభగవాన్
ద్భుజేశ్వర్యశాలీఅంబికారమణఃఉమా కాంతః చతురంతయానం ధీవరధ
ర్తవ్యోరాజవాహనవిశేషఃతస్యాంయదోశికత్యపినామాంతరం॥ ౧॥ సర్వ
స్యాద్వాహనం యానమిత్యమరో ప్యాపాహతగతః యానం ప్రాప్త
ఇవవాహనీయఃవోధవ్య ఇతీత్యం వరస్పరమమ్యోన్యం ఉద్బోధయంతః
ఉపదిశంతః దేవాసురాః గంధర్వేషుదేవయోనివిశేషేషు వాదితాగ్రీ
ణివీణాముజరకాంస్య వంశలక్షణచతుర్విధవాద్యాని ॥ ౧ ॥ చతుర్విధ
మిదంవాద్యంవాదితాగ్రీతాద్యనామకమిత్యమరః - వాదయత్సుసాద

యత్సుసత్సుకింసరిషుకింసరస్త్రీషుగాధాషట్పాదోపలక్షితపద్యవివేషాః
 గాయత్సుసత్సుగాధ్రప్రతిష్ఠానిఘయోగ్రింధేచేతిధాతుఃపచాద్యదిత
 జాద్యతప్తాపేగాయంతీషుగానంకుర్వంతీషునిజారవనితాసుదేవవేశ్యా
 సునృత్యంతీషునతానంకుర్వంతీషుచారణేషుదేవయోనివిశేషేషుశ్లాఘ
 మానెషుపరమేశ్వరస్తుతింకుర్వాణేషుపరమర్షిషుఽయుత్యకఇతిపాక్షిక
 త్రకృతిభావాభావః-వసిష్ఠవామదేవాదిషుఆశిషః హితాశంసనానిస్వ
 స్తివాచనానీతియావత్ || ౧ || స్త్రీత్వాశీహితాశం సాహిదంష్ట్రీయారి
 త్యమరః-ప్రయుంజానెషుప్రపతత్సుసత్సుదివ్యాయేవలాహకాఃమేఘాః
 ని|| వారివాహస్తనయిత్సుర్వలాహకఇత్యమరః- పుష్పాణాంవషాణివ
 ర్షణావషాత్సుకుర్వత్స్విత్యర్థః| ధాతూనామనెకార్థత్వాత్-హరహ

కిన్నరీషునృత్యంతీషునిర్గురవారకాంతాసుశ్లాఘమా

నెషుచారణేషుప్రయుంజానెష్వాశిషః పరమషిషువ

షాత్సు దివ్యవలాహకేషు పుష్పవ షాణిహరహరతి

తారధ్వనిభిరాపూరయంతఃవిధ్యండమండలమున్నయా

మాసుదుర్విధరమందరం || ౫ || ప || ఆపాతాళనిమగ్న

మూర్తిణిబలాన్మూలెనమున్నూలితేతైల స్యాస్యభుజం

గరాజనగరపాస్రాదశృంగాయితే | ఖైలంతశృతశఃఫ

రెత్యేవంవిధేఃతారధ్వనిభిఃఅత్యుచ్చధ్వనిభిఃవిధ్యండ మండలంబ్రహ్మాం
 డగోళకంఆపూరయంతఃసమ్యక్పూరణంకుర్వంతతః మందరముర్విధరం
 మందరపర్వతంఉన్నమయామానుఃఉత్తూలయామానుః || ౫ || ఆపాతా
 లేతి|| ఆపాతాళంపాతాళలొకమభివ్యాప్యనిమగ్నానిమజ్యస్థితా మూ
 ర్తిస్తసుర్యస్యతత్తథాభూతేఅతపవభుజంగరాజశ్శేషఃతస్యనగరంభోగ
 వతీపురంతస్త్రియఃపాస్రాదఃదేవనదనందేవస్థానమితియావత్ - రాజ
 నదనమితిచార్థః|| నిప్రాసాదోదేవభూభుజామిత్యమరః-దేవాశ్చభూభు
 జశ్చైతిద్వంద్వాత్రయణాత్తస్యశృంగాయితేతిఖరవద్భాసమానెఅస్య
 తైలస్యమందరాద్రజేః మూలెబలాత్ సామర్థ్యమాశ్రిత్యల్యజ్ఞోపేపంచ
 మీడున్నూలితేఉత్పాటితేనతదేవాసురైరితిశేషః-అత్రైతన్మందరమూల

సంబంధిని అంతరచి ద్రే||౧|| అంతరమవ కాశా వధిపరిధానాంతర్ధి భేదతా
దధ్యే||౧|| ద్రా త్తీయవి నాబహిరవ సరమ ధ్యేంతరాత్మని దెత్యమరః- స్వ
చ్ఛందం నిరవగ్రహం యథాతథా ప్రతిబంధరహితం యథాతథేతి యావత్
ని సతంత్రాపావృత స్వైరీస్వచ్ఛందో నిరవగ్రహిత్యమరః- ఖేలంత్యః
కీడంత్యః ఫణీంద్రీ సదృశః నాగకన్యకాః అవిద్యమానం క్లైశః యస్మిన్ కాకర్ష
ణీయథాభవతి తథా అవిద్యమానం పార్థివతం భావైక్యః పార్థివసంయ
స్మిన్ కాకమణితద్యథాతథా హృద్యద్భిస్సం తువ్యద్భిః దివిచరైః దేవాసు
రైరిత్యర్థః- అక్లైశమనాయాసంయథాతథా ప్రతిలేభిరెదద్యశి రే||౧||
అభ్యణేతి || అభ్యణే స్థలం అంతిక ప్రదేశం భాజిః పార్తి || ౧ || ఉపకం
తాతి కాభ్యణే త్యమరః - తత్ర శిఖరిణితస్మిన్ మందరా ద్రా ||
౧|| సుహీధ్రే శిఖరిత్యై భృదిత్యమరః ఆమూలం మూలము భివ్యాప్య సమున్నీ

ణీంద్రీ సదృశస్వచ్ఛందమంత్రాస్పదే హృద్యద్భిః ప్రతి
లేభిరెదిచరైరక్లైశమపార్థివతం || ౧ || అపిచ || ౧ || అ
భ్యణే స్థల భాజిత్ర శిఖరి శ్యామూలమున్నులితే త
స్మిన్ భుభుభి తేచకాంచనగిరౌకించిత్సమా కుందితే | వి
భ్రీస్యగ్రహభిర్దివిశ్లేధపురద్వారం విశేణం తృటి
తౌధా తౌధవిటంకం సు ఘనుజనిస్థానం సురాణాంతదా

లితే ఉత్పాటితే తత్త్వో భేన తస్యా దేగి ఉత్పాటనచాలనాదిలక్షణత్వో భేన
యుభి తే అస్వాస్థ్యం ప్రాపి తే కాంచనగిరౌ సువర్ణాద్రాకించిదీపత్యమా
కుంది తే ఆన తే సతితదాత తా- లేసురాణాం స్థానం స్వర్గః విభ్రీస్యంత్యః
విపతంత్యః గ్రహభిర్తయః యథా సదనకుడ్యాని యస్మిన్ తత్తథా భూతం
స్త్రియాః* పుంసదత్యాది నాపుంసద్భావః || ౧ || భిర్దిస్త్రికుడ్యమెచూకమి
త్యమరః- విశ్లేధానివిగతి తాని పురద్వారాణి అమరావతీ ప్రతిహారాః య
స్మిన్ తత్తథా భూతం సాధాః రాజసదనాని || ౧ || సాధా స్త్రీరాజసదనమి
త్యమరః- తేషాముత్సేధః ఔన్నత్యం || ౧ || స ఉత్సేధః కాయ ఉన్నతి రిత్యమ
రః- విటంకాః పాలితకపాతపక్షిస్థానాని || ౧ || కపాత పాలికాయాంతువి
టంకం పున్నపుంసకమిత్యమరః- తేషాం సంఘః సమూహః సచతౌ విశేణ

తృటంతఃభిన్నభిన్నాః సాధోత్సేధవిలంకసంఘాయస్త్రితతృథాభూత
 మజనిఅసీదత్యథః || ౪౨ || సముద్భృత్యేతి || ఆరసాయాస్తలంపాతా
 తావధిప్రవిప్తంవ్యావ్యసంస్థిత మపీత్యథః తమందరాద్రిం సద్యః త
 స్త్వజెనమారోపితంనిఖాతంకలమంప్రీహ్యావధి సస్యమివ || ౪౩ || కలమ
 శ్యాలలెఖన్యేకారేలాత్మారసేంకురేభివ్యమరః || లీలయాభగవదనుగ్రహ
 ప్రయత్నానాయాసవిలాసేనసముద్భృత్యుత్పత్తిత్యేత్యర్థః- దేవా
 నురాఃమద్గాణవంక్షీరసముద్రంప్రతిప్రస్థితాఃప్రయయః || ౪౪ || అ
 థతద్వహనచాతుర్యంవర్ణయతి || అశిధిలేతి || దేవానురాఃమందరాద్రిం
 తోతిరిక్తంసర్వంద్వితీయాంతంక్రియావిశేషణమితిబాధ్యం అశిధిలాన్య
 విగళనానిశిఖరాణ్యేంగాణియస్త్రికమణితేతృథా || ౪౫ || కూటోస్త్రీశిఖ
 రంశృంగమిత్యమరః- అప్రకంపఃఅలాలఃనితంబఃకటకఃకేశఃయస్త్రికార్త

౪౨ || ౪ || సముద్భృత్యతమారసాతలప్రతిష్ఠమపీసద్యస్స
 మారోపితంకలమమివలీలయాప్రస్థితామద్గాణవం
 ప్రతిదేవానురాః || ౪౩ || ౪ || అశిధిలశిఖరమప్రకంపనితంబ
 మఖండితగండోపలవనుష్ఠితనిర్భరప్రవాహమస్ఫుటి
 తపర్యంతదర్యంతమభంజితరతుపుంజమనుష్ఠితలతావి

ణితతృథా || ౪౪ || కటకోస్త్రీనితంబాద్రీరిత్యమరః- అఖండితాఃఅశకలీకృ
 తాఃగండోపలాఃయస్త్రికార్తణితృథా || ౪౫ || గహ్వరంగండశైలాస్తుచ్యు
 తాఃస్థూలూపలాగిరెరిత్యమరః- అనుష్ఠితఃఅత్యాజితఃనిర్భరాణాంగిరినదీ
 నాంప్రవాహఃప్రవహనంయస్త్రికార్తణితృథా || ౪౬ || ప్రవాహానిర్భ
 రోర్భురభివ్యమరః- యథాపూర్వంప్రవహంతఃప్రవహంత్యేవేతిభావః
 అస్ఫుటితాఃఅవిదళితాః పర్యంతదర్యంతాః సమీపవృత్తికందరమధ్యదే
 శాఃయస్త్రికార్తణితృథా || ౪౭ || పర్యంతభూఃపరిసరః- దరీతుకందరోవా
 స్త్రీతిచామరః- అభంజితాః అభ్రంశితాఃతమాణాంవృత్తాణాం పుంజా
 రాశయోయస్త్రికమణితేతృథా || ౪౮ || స్యాన్నకాయఃపుంజరాశీత్య
 మరః- అనుష్ఠితమనుష్ఠాతితలతానాం వల్లీనాంవితానం పూగోయ
 స్త్రికార్తణితృథా || ౪౯ || వల్లీతుప్రతిష్ఠితాఃపూగోవితానంప్రకరభిచా

మరః| ఆస్పందంశిశలంమృగాశాంబృందంసమూదాయో యస్మిన్కర్త
 నితత్తథా-అనుద్భాసితాః| అభిమితాః అనుద్ధాపితాః| ఇతివాశకుంతాః
 పక్షిణోయస్మిన్కర్మణితత్తథా|| ౧|| శకుంతపక్షిశకుసీత్యమరః-వ్యాస
 న్నాః| పదమపాప్రాప్తాః| పన్నగాః| ఉరగాః| యస్మిన్కర్త నితత్తథా|| ౨|| ఆ
 పన్నాపత్నాప్రప్త్యాత్-ఉరగః| పన్నగోభోగీతిచామరః-అస్తభిః| అనిరు
 ధః| సిద్ధానాం చారణానాం కోలాహలః కలకలధ్వనిర్యస్మిన్కర్మణిత
 తత్తథా|| ౩|| కోలాహలః| కలకలత్యమరః| ఆనవసంనమశాంతంకిన్నరీ
 ణాం గానం యస్మిన్కర్మణితత్తథా| అవిశ్రాంతమశాంతంగం
 ధర్వాణాం వాదిత్రం యస్మిన్కర్మణితత్తథా|| ౪|| చతుర్విధమిదం వా
 ద్యం వాదిత్రాతాద్యనామకమిత్యమిరః- అనుపరుద్ధమనివారితం తపోధ

తానమస్పందమృగభృందమనుద్భాసితశకుంతమప్యా
 పన్నపన్నగంసంమస్తభిసిద్ధచారణకోలాహమనవసన్న
 రీగానమక్ష్రాంతగంధర్వవాదిత్రమనుపపద్ధతపోధనధ్యా
 మానందయంతోభగవంతముమాకాంతమవహంతమందరం||
 ౫౭|| ౫|| సచసీయమానస్సర్వైరపిసురాసురైరఖిలభువ
 నాధారస్యవశువతేరప్యాధారతావలెపాదివపాదైరా
 చక్రామశిరాంసీపర్వతానాం|| ౫౮|| ౫|| పరితస్ఫురదచ్చ

నానాం| ఋషీణాం| ధ్యానంపరమేశ్వరానుసంధానలక్షణం| యస్మిన్కర్త
 నితత్తథా| భగవంతముమాకాంతం పార్వతీజానిమానందయంతస్సంతో
 షయంతః| అవహంత| అనయంతే| త్యథాః|| ౫౯|| సచేతి|| సురాసురైః| దేవా
 సురైః| సీయమానః| యాప్యమాణః| సచమందరః| సకలభువనాని సమస్త
 లాకాః| శేషామాధారస్య| ఆశ్రయస్య|| ౬౦|| సమస్తజగదాధారశ్శంభురే
 వనచేతరభిశాస్త్రాదితిభావః-వశువతేశ్శివస్య|| ౬౧|| శంభురీశః| వశువతిరిత్య
 మరః-ఆధారతా| అధికరణతాతయా| అవలెపార్ధర్వాదివ|| ౬౨|| గవోవలె
 పేవస్తంభిత్యమరశేషః-పాదాః| ప్రత్యంతపర్వతాః| పతపిసపాదాః| చర
 ణాః| త్రైలిప్తరూపకమేతత్ పర్వతానాం| స్వాతిరిక్తాద్రిణాం| శిరాం సీశిఖ
 రాః| శ్వేతశిరాంసీతిపూర్వవదూప్రకంఠచక్రామతిజగామేవ్యథః- ఉప

త్యైవతైఃతస్యవహనాదితిభావః॥౫౦॥వరితత్తతి॥ సగిరిపరితఃసర్వతఃస్ఫు
రంతఃప్రకాశమానాఃఅచ్ఛాఃనిమగలాః యేనిర్ముఠాః గిరినద్యఃతేషా
మపదేశేనవ్యాజేన॥౫॥వ్యాజోపదేశోలక్ష్యంచైత్యమరః - దిశాంముఖే
షుముఖభాగేషుయశాంసీకీర్తిః॥౫॥యశఃకీర్తిస్సమాజ్ఞాచైత్యమరః ప్రత్య
క్షమైంద్రియకమివ॥ ౫॥ప్రత్యక్షంస్యాదైంద్రియకమిత్యమరః-చకారచ
క్రే॥ మందరోద్ధారయశః ప్రత్యక్షంకారయామానైవేతిభావః॥ ౫౯॥ ఆ
కాశఏవేతి॥ తస్మిన్మందరాదౌ౫కాశేఆకాశమార్గపవనీయమానైసతి
యాప్యమాణేసతిఅథస్తనీషుఅథోదేశవర్తమానాసుతాసుతాసుదివ్యభూ
మిషుదివ్యస్థానైషుకాశ్యవంతీకాంచ్యాదిషు తపస్యంతః తపాంసికుర్వా
ణాఃకతిదిస్తపోధనాఃతపస్వినః౫త్యధికంచకితాభీతాస్సుంతః స్వేషాము
పర్యయంపర్యతఃపతేదితిసంభావనయైతిభావఃపరమాఃఉత్కృష్టాఃయాఆ

నిర్ఘరాపదేశేనప్రత్యక్షమేవవిచకారదిక్షుభేషుయశాం

సినిర్వలాని॥ ౫౯॥౫॥ ఆకాశపవనీయమానేతస్మిన్నథస్త

నీషుదివ్యభూమిషుతాసుతాసు తపస్యంతస్తపోధనాః క

తిదిదితిచకితాఃప్రాయంజతపరమాశివఃపరిపెరుస్సు

ప్ర్యయనానిప్రజవన్న భయంకరమావర్తయన్నమృత

శివఃసర్వజనాస్సుఖినోభవంత్యిత్వాదిగూఢాఃహితాశంసాః తాఃపా

యుజస్తప్రయుయుజిరసర్వేషాంశుభాశంసాయాంసర్వాంతఃపాతితా

స్వైషామపిశుభంభవేదేవేతిభావః॥ ౫॥స్త్రీత్వాశీర్షితాశంసాహిదం

ష్ట్రయోరిత్యమరః-స్వప్ర్యయనానినవగ్రహమంత్రాన్పరిపెరుఃపర్య

పాతిషుః-గ్రహమఖనవగ్రహమఖనవగ్రహజపాదికంచకురితిభావః -

అభయంకరంసంపంథాఃఅభయంకరోత్విత్వాదికంమంత్రంప్రాజవజ

పంచక్రూఃజపమానసైచైతిధాతోర్లజ్జేఅమృతమృత్యుంజయతారామా

లినిమంత్రసంపుటికృతత్ర్యంబకమంత్రమిత్యర్థః ఆవర్తయన్ పునః

పారాయణమకుర్వన్నిత్యర్థః - ఆపద్భయఃపద్భయఃఉద్ధరతీత్యాపమద్ధ

రణః* సంధ్యాదిత్వాల్ప్యః యువోరణాకావిత్యనాదేశః-తథాధూతమం

వికారమణంఉమాకాంతంఅనుదధ్యుధ్యానంచక్రః - ఆవతానతపర

మేశ్వరమంతరాకప్రాక్రమీవైశ్విరీభావః-బలాంచతిబలాంచబలాతిబ
 లేతాభ్యాంతస్సంజ్ఞికాభ్యాందిద్యాభ్యామిత్యర్థః- దివికరాణాందేవాను
 రాణాంత్రమంత్రమాభావంతశశంసేరే ఆకరాక్షరేబలాతిబలాది
 ద్యాభ్యాంప్రసన్నాత్ పరమేశ్వరాద్దివికరానశ్రమం ప్రాప్తయితుం
 ప్రార్థయామానుతిభావః * ఆజ్ఞాసంభిచ్ఛాయామితిధాతోర్లట-
 బలాతిబలాదిద్యాసద్భావేప్రమాణంతు || శ్లో || బలేత్యతిబలెతిచ || దిద్యే
 తేమయికాపత్నేతి చంపురామా య త వచనమితి బోధ్యం || ౬౦ ||
 మహాప్రకాశేతి మహాసధికః ప్రకాశః ప్రియోమాం లెతథాభూతాః
 యోమణయోరత్నానిలెహంగణః సమూహః లెనకీణః సర్వతోవ్యా
 ప్రతథాభూతస్యచలతఃచంచలస్యతస్యమందరాద్యైః పాశ్వరలమ

మృత్యుంజయనుమదభ్యురావదుద్ధారణమందితా రమణ

మాశశంసేరేచబలాతిబలాభ్యామంత్రమందిచరణాం ||

౬౦ | X || మహాప్రకాశమణిగణాక్షర స్యతస్యచలతః

వధివశాదాగత్యపాశ్వరలమధ్యప్రతిరోధాదత్రైవి

శరీయమానఃపతిరిపిత్విహం ప్రదీపభవదివాప్రవర్తితో

భగ్న తేజాదద్యతే || ౬౧ || X || అపిచ || పునరక్లెశమూన

యమానావత్యాసహకార్యాయనీరుదిరాప్రదేశకా

శపతుభాగంవధివశాన్తాగవశాత్ ఆగత్యలభ్యామాగణఃతస్యప్రతిరో
 ధానిరోధఃతస్య-అత్రపార్శ్వభాగపవని శీయమానస్తత్రావిదితస్య
 వతకమానోతపివంభగ్నంతుంతీ భూతం లెజఃప్రియస్య సతథాభూత
 స్త్విహంవతిన్సూర్యోపిదివాఽహ్నిప్రవర్తితఃప్రదీపభవదజ కాదిధృత
 స్థూలదీపభవదద్యతేద్యప్తః లెజస్యవికఃవ్యావకమహా లెజస్విసన్నిభౌ
 భానెతప్రబలెనదుబలస్యబాధఇతిన్యాయాదితిభావః || ౬౧ || అపిచెతి | వ
 త్యాధవెనశివెనసహ || ౧ || ధవఃప్రియఃపతిర్భురైత్యమరః అక్లెశమనాయా
 సంయథాతథాఅనీయమానఃయాప్యమాణాఃరుదిరామనోహరా
 దేశాజనపదా వశ్యతీపీక్షమాణాంతపవదివిధానిబహువిధానివస్తూ
 నిప్రణయిసంవరశివంతీర్థ్యంశశ్వత్ || ౧ || యుక్తేద్వైసాంప్రతంఘానై

౭భీష్టంశశ్వదనారతత్వమరః - పరిపుష్పచ్ఛంతీచ్ఛాంతుర్వంతీదయా
మయీకృపాప్రచురేత్యథః-కాత్యాయనీమహాదేవీ ఉమాదేవీఅపిచ
పునఃపునశ్చాపీత్యథః ప్రసన్నై నత్ర సాదవిశ్యైవ నచేతసాంతఃకర
ణేనఅనుజఃహీమవత్సుతః మైనాకః తస్యకృపాసదనీభూత సముద్రైగి
రింమందరపర్వతం-వత్తుచ్ఛేది నోమహేంద్రాద్విభ్యతాహీమవత్తనూ
జమైనాకస్యసముద్రపవాస్థితత్వాదితిభావః-స్థాపయిష్యతానిధాన్యతః
*శిశంతాత్తిష్ఠతేలకటనద్వేతలటశ్చతాదేశః-దేవాసురాగ్నిరోధస్య
అసార్వదికత్వా ద్యేహంచవిరోధశ్శాశ్వతికత్వైకవద్భావాభావఃఅను
జగృహేఅనుగ్రహంచకారేత్యథః*కేచిత్తు అగ్నేశంయథాతథారుది
రాగస్వావాసయోగ్యుత్సర్గః దేశాగవత్యాసహనీయమానాదయా
మయీఅపిచ పునఃవివిధానిభవిష్యంతీతిశేషః ఏస్తాని పరిపుష్పంతీకా

పశ్యంతీవివిధానివస్తూనిపరిపుష్పంతీప్రణయిన మభీష్టం

ప్రసన్నైనచేతసాఅనుజగృహేస్థాపయిష్యతా దేవాసు

రాగ్నిరిమనుజగృహే || ౬౨ || ప ఉడ్డీయస్వయముత్ప

తగ్నిరిరసావాచైవ నేతుంతుమో భగ్నంసూంధశిరో

ధరైదిశవిచరైరిధంయదద్యోహ్యతే । ఎతత్పర్వతవత్తు

త్యాయనీప్రణయనమహాప్రీతిపాత్రమపిగిరిం పశ్యంతీ అనుజగృహేస్థాప
యిష్యతాదేవాసురాగ్నిప్రసన్నైనచేతసా౭భీష్టమనకృత్పత్యాసహాను
జగృహేశేషం పూర్వవదిత్యన్వయం కథయంతి || ౬౨ || ఉడ్డీయేతి ||
తతఃఅనుగ్రహానంతరంపాక్ ప్రథమంఉడ్డీయఉడ్డీనంకృత్వా || ౬౩ || ప్ర
డినోడ్డీనసండినాన్యేతాఃఖగగతిక్రియాఇత్యమరః - ఉత్పతగ్ఉత్పత
నంకుర్వతాతవవలసాగిర్నందరః వాచైవలగచ్ఛేతివాక్కుత్రైణిన
తుముద్దిష్టదేశంగమయితుం తుమోహః పూర్వమేతస్యవత్తు సత్వా
దితిభావః-సూంధాః అంసాశ్చశిరాంసిశీషాణిచసూంధశిరః*ద్వంద్వ
శ్చప్రాణిరూర్యసేనాంగానామిత్వైకవద్భావః||౬౪||సూంధోభుజశిరోం
సోస్త్రీ|ఉత్తమాగ్నిరశ్వీషణమితిచామరః-భగ్నంనష్టప్రాయంయత్
సూంధశిరఃతస్యధరాఃతథాభూతైః పయోధరాదికబ్జవదత్రాపిధృధా

తోః పచాద్యచ్-దివిచరైః దేవైః అనురైః అస్తాభిః ఆద్యేదానీం ఇథ
మెవంఱహ్య తేభ్యతోభవతీయత్ తదేతద్వహనమిత్యథః - ఐర్వతా
నాం మందరప్రభృతినగా నాం పక్షతయః పక్షమూలాని॥ ౧ ॥ స్త్రీపక్షః
పక్షమూలమిత్యమరః-తాసాంక్షతికృతః నాశంకృతవతః మూఖాస్యబా
లిశస్య॥ ౧॥ మూఖవై ధేయబాలికా ఇశ్యమరః - దుష్కమైవదౌష్క
మ్యం దుష్కృష్టితమిత్యథః-స్వాధ్యేష్యజ్ - పూర్వమనెనెంద్రో అనభి
జ్ఞైసపర్వతవతౌణాం ఛదనాదితిభావః క్షతీష్ఠమాయస్తాః ఆయాసవిశిష్టాః
తేదేవాసురాః పథిమాగ్లేసుపర్వణాం దేవానామీశ్వరంపతిమింద్రం॥ ౧ ॥
శుశ్వరః పతిశీతేత్యమరః- పర్యభాషతనినిందుః ఉపాలంభయాం వకు
రిత్యర్థః-పరిపూర్వాద్భాషతేనిం దార్థత్వమాహమరః॥ ౧॥ యస్సనింద
ఉపాలంభస్తత్రస్యాత్పరిభాషణమితి॥ ౪౩॥ అపిచెతి॥ సాధవః సజ్జనాః॥

తిక్షుతికృతో మూఖాస్యదౌష్కమ్యమిత్యా యస్తాః పథి
పర్యభాషతతో సర్వేసుపర్వేశ్వరం॥ ౪౩॥ ప॥ ఆపిచ॥ భ
గోయస్యదశాననః ప్రచలనైకిందిత్యవృత్తః పురాశ
క్యంతస్యగిరేః కథనయనమిత్యస్తావిషుస్సాధవః । కా
న్యేచక్షుమిరేతద్భగవతాన్లఘూత్రశాఖామృగై రానీ
తాశ్చనిపాతితాహిజలధౌశైలాస్సమూలా ఇతి॥ ౪౪॥ X॥

౧॥ సభ్యసజ్జనసాధవఇత్యమరః- పురాపూర్వకత్వేదశాననోరావణియ
స్యఆద్యైః ప్రచలనైప్రకంపనై॥ ౧॥ చలనంకంపనంకంప్రమిత్యమరః కిం
చిదీషస్పృహతీక్షణ్యక్షస్పృభగ్నః భంగంప్రాప్తః తస్యతథావిధస్యే
తితాత్పర్యాథః - గిరేః పర్వతస్యనయనం ఉత్పాత్య ఉత్తరదేశంప్రాప్త
ణమిత్యథః * నీజ్ఞాప్రిణా ఇతిభాతోర్భావేల్పబృహత్యయః - కథమశ
క్యమిత్యథః రావణాపేక్షయైతేమాహాశూరా ఇత్యథః- అస్తావిషుః
స్తుతించతుః - అన్యేచవకారస్త్యధే అసజ్జనాస్తు భగవతాభగవత్సహ
యేనైత్యథః పురాశాఖామృగై ర్వానరైస్సమూలాశ్చైలా అపినితా-
ఆహృతాః జలధౌ అంబుధౌనిపాతితాహిజలతాః కృతాః ఖలుచిత్రగిరిన
యనైన్లఘూస్తుతిః కాకియతీత్యథః ఇత్యేతత్ లఘునం నచక్షుమిరే ననై

హిరే * తుమ్మాషసహనభిధాతోలిత్ - తదానీమవ్యసజ్జనాః అవర్త
 న్తపవేతిభావః॥ ౪౪॥ ఇథమేవంప్రకారేణాతిభారోత్పంతభా
 రః॥ ౫॥ భారోభరేవీవధేవబలానాం ద్విసహస్రకభినానాథమాలా -
 తేనభంగురాఽనతాః * భంజభాసమిదోఘురచ్ఛితిభంజధాతోః ఘు
 రద్వ్యుత్యయః - సురాసురామద్ధుఃఖేరసముద్రస్య అంతికం సమీ
 పంయావదాసేదుఃఆజన్తుః తావచ్ఛైతద్వీపేనీదంతీతిశ్వేతద్వీపసదః
 సుతస్సూద్ధిపేత్యాదిసాక్షిధాతోః క్విప్ ప్రత్యయః - తెషాంసుతరా
 మతితరామిత్యథః ఉద్వేగః భీతిః ॥ ౬॥ స్యాత్పూగఫలముద్వేగం ఉద్వో
 గోభీతిదుర్గమభినానాథమాలా - ఉదజృంభతపాగ్రపరభూత్ - యా
 వత్తావచ్ఛబ్దావత్ర అవద్యథాకా॥ ౭॥ యావత్తావచ్ఛపాకల్పేవధౌమా
 నేవధారణభిత్వమరః॥ ౮॥ ౯॥ అథశ్వేతద్వీపవాసిన ఉపరిపాతయిష్యం

ఇథమతిభారభంగురాస్సురాసురాయావదాసేదురంతి

కందుద్ధనిధేస్తావచ్ఛైతద్వీపసదాముద్వేగఉపజృంభత ॥

౯౩॥ ౧॥ పశ్యతపశ్యతపర్యంతేనీయమానం మహాగిరిం

పాతియిష్యతేనూనమత్రాయసుణావేపరిష్టావయిష్య

తేచసనిశ్వేషమిదమంతరీపంతదదైవసజ్జీభవత సము

తేమందరమితిభీతాస్సంతః తత్రస్థాతుమన్యత్రగంతుం ఊర్ధ్వముత్పతి
 తుమపినాశక్షుకవతస్సంతః పరస్పరంబహుధావివాదయానూనుతం
 వివాదకోలాహలం శ్రుత్వాభగవాన్వైష్ణవపారిషదశిరోమణిః విష్వ
 క్షేమోబహిరాగత్యమందరానయనంద్యప్తౌ తత్సర్వంభగవతే న్యవేద
 యామాసేత్యాశయేనాహ ॥ పశ్యతేతి॥ పర్యంతేపరిసరజేశేనీయమాన
 మానీయమానం మహాగిరిమందరాద్రింతత్సరూపాపరిష్టానాత్తేషాం
 తన్నామనిదేశభితిభావః పశ్యతపశ్యత తుత్సర్వమీత్సర్వం నిత్యవీఘ్నయో
 రిత్యాభీత్యైర్ద్విభావాః - అత్రాణావేష్టిన్నభౌమయమద్రినిపాత
 యిష్యతేనిపాతనంకరిష్యతేనూనంశ్చయః॥ ౧॥ నూనంతరేణానిశ్చ
 యభిత్వమరః - ఇదమస్తదావాసభూతమంతరీపంతవార్యంతస్తటదేశభి
 త్యథః ॥ ౧॥ ద్వీపోస్త్రియామంతరీపంయదంతర్వారిణస్తటమిత్యమ

రః-నిశ్శేషం సమగ్రం పరిష్టావయిష్యతే ఉత్పజ్జతం కరిష్యతే తగ్రస్త్వాద
 ద్యదానీమేవ సజ్జీభవత సన్నద్ధాభవ తేత్యథః- సముత్తిష్ఠత సముత్థానం
 కురుభ్యం సర్వతోపి సర్వప్రకారైరపీత్యర్థః * ఇతరాభ్యోపి దృశ్యత ఇతి
 తృతీయాయాస్తసిః- అథవా వంచమ్యాస్తసిమా శ్రేత్య సర్వ తోపి సజ్జీభ
 వతేతిన్నక్రమేణాస్య యోబోధ్యః - వెలాంసముద్రతీరం ఉభయ
 ధ్వం ఉక్తత్యభజన్యమిత్యథః అత్రేత్యాదిశబ్దపటరాప్యపి ప్రకారా
 థాకస్య వివిధాన్వాదానిత్య నేనాన్వయః ప్రతిపాద్యమానపట్నక్రికారే
 షు ఉత్తరోత్తర ప్రకారః పూర్వ పూర్వప్రకార ఖండన పరఇతి బో
 ధ్యం || ఇదం మందరానయన సముద్ర మథ నాదిరూపం బక బంధనకాశలంక
 హ్యవక్షిగ్రహణజాతుర్యం || ౧ || కృంక్రాచాధబకః కహ్వః పుమరా
 త్మస్తుసార సత్త్యనురః - కేన వా ఉత్ప్రేక్షితం తక్కితమిత్యథః- పు

త్తిష్ఠత సర్వతోపి వేలాముఖ్యధ్వమితి హంతకే నేద
 ముత్ప్రేక్షితం బక బంధకాశలంకించదపి చోచ్చస్వ సతిసా
 గరః కింశరణీయముద్భ్రితయా వేలయా తదారోఢ్యా
 మోవయమద్యైవ వై కుంతం అరగమండలం వా ధామే
 త్యనుచితమేతదాలోచిత మయుక్తం హి నేవ కా నామప

రాకిలకేనదిత్వామరేణబకబంధనోపాయశ్చైవం చింతితః- ఆతపెస్థిత
 స్యుబకపక్షిణశ్శిరసిన వనీతం నిక్షిప్తంచైత్తద్రవీభూయనేత్రయోః పత
 తితతశ్చ నిమీలితాక్షః పలాయతుం న శక్నోతి తదాగృహీతుం శక్నోభవతి
 తి తద్వదిదం మందరానయన సముద్రమథనం నవనీతప్రాప్త్యాది కమితి
 భావః హంతేతి భేదే || ౧ || హంతహ షేణనుకంపాయాం వాక్యారంభవిషా
 దయోరిత్యనురః - సాగరః సముద్రః కింధదపి ఉచ్చసతి చేదభి వభా
 తైచేద్యథాస్వల్పముఖవిరెజలసంపూర్ణాకలశై ఆకూర్భరంహస్త నిత్యై
 పెకలశస్థజలం యథోచ్చసతి బహిరపిప్రవహతి తయథా మపి సాగరః -
 ఉచ్చసతి ప్రవహతి చేదితి భావః- ఉద్భ్రితయా ఆశ్రితయా వేలయా స
 ముద్రతీరేణాపి కింప్రయోజనం ఉభయగ్ర సమ్యజ్జనస్య సమత్వా
 దితి భావః- తత్తస్మాద్యదానీమేవ త్రిధాన్వః కేశవస్య || ౧ || త్రిధాన్వా

కేశవేనహృహరిమామృత్యుయో గయోరితినానార్థమాలా - ధామ
 స్థానం || ౧ || సంస్తాయముటజంధామెత్యమరః - వైకుంఠంవైకుంఠ
 లోకంలకణమం డలంవాఆరోగ్యమఃఆరోహణం కరిష్యామః ఇతీథం
 కేషాంచిద్విపాదప్రకారఃఅపరేతంప్రకార మసహమానాప్రాహుః -
 కిమితిచేదతలహ-ఎతత్పురోక్త మన్యత్రగంతవ్యమిత్యా కారకమిత్య
 గ్గఃఅలూఢితం అలూఢనం నపుంసకేభావే క్తఃఅనుచిత మయోగ్య మిన్య
 ర్గఃఅసమంజసమితివా||౧||ఉదితంస్యాన్తియోగ్యజ్ఞాతేభ్యస్తేనమంజ
 సమితినానాథమామాలా-హియస్మాత్కారణాత్ సేవకానాంఅస్మాకం
 భగవంతంస్వామిసమపహాయత్యక్త్వాఅన్యత్రగంతుంగమనం కతుకం
 అయుక్తమసమంజసమిత్యేకోభిప్రాయః-భగవాన్వాసు దేవపవనుం
 దరస్యఅద్యైఃపాతఃసతనంతస్యదశానంనిరీక్షణంతస్మిన్ కాతూహలం
 హాయభగవంతమన్యత్రగంతుమితికిముచ్యతే భగవంత
 మపహాయేతికింనవిచారితం భవతాభగవానేవ మందర
 పాతదశానకుతూహలవ్యాజేనప్రస్థాతుకామోవర్తత
 ఇతికతివారానేషపపాతమందరఃకతివారాన్నోదజ్యం
 భతసాగరఃతస్యబ్రహ్మణఃకల్పేనజానీమోవయంవిప్ర
 కాతుకం||౧|| కాతూహలంకాతుకంచేత్యమరః-తదేవవ్యాజఃఅపదేశః||
 ౧ || వ్యాజోపదేశోలక్ష్యంచేత్యమరః - తేనప్రస్థాతుంప్రయాతుంకా
 మోభిలాషోయస్యసః తథాభూతోవర్తత ఇతిభవద్భి న్నవిచారితంకి
 మిత్యేవమాకారకపకః-అత్రాపికింశబ్దఃపూర్వవచ్ఛ్రీశ్చార్థకః-తదస
 హమానానామపరేషాం వివాదక్రమః కథమితిచేదత ఆహవేషఅసీయ
 మామోమందరఃకతివారాకతిషుసమయేష్విత్యర్థః|| ౧ || సేవహావన
 రౌరావావిత్యమరః- వారస్సూర్యాదిదివసేబృందావసరయోరపీతినా
 నాథమామాలాచ||నపపాతపతనంనచకారేత్యథః- సాగరస్సముద్రఃకతి
 వారాకతిషు అవసరేష్విత్యర్థః నోదజ్యంభతనావథాతేత్యథః -
 ప్రతిపూణిమంప్రతికల్పం వర్ధతేత స్యతత్స్వభావత్వాదితిభావః-క
 స్యబ్రహ్మణఃకల్పేఅత్రేదంబౌధ్యం - ఏకందైవముగ సహస్రంమాన

వానామెకఃకల్పః - దైవేద్యేచద్యుగసహసేరితదామానవానాంద్వైక
 త్పాభవతఃతద్వకల్పద్వయంబ్రహ్మణః అహలారాత్రమాత్రమేవ -
 తత్రైకఃకల్పఃతస్యదివసః ఏకఃకల్పస్తస్యరాత్రిరితిఅతాగ్ధాప్రమా
 ణం॥శ్లో॥దివైవ్యవసహసైర్ద్వాదశభిరైవతంయుగం-దైవేయు
 గసహసైద్వబ్రాహ్మఃకల్పౌతుతౌశృణామిత్యమరాదికమితిబాధ్యం-వ
 యంవిప్రవాసంపరస్థలవాసంనవిజానీమఃనవిద్యఃతత్రతత్రకాలైస్తా
 కమత్రైవావస్థానాదిభావఃఅమీభిరైతైఃఆధునికైః ఆద్యతనైః భాగవ
 తైఃభగవద్భక్తైఃబాధ్యామహే బాధితాఃక్రియామహే అహలారాఖ

ల్యాశ్చర్పర్యంఖల్విత్యర్థః॥ ౧ ॥ వద్వాయథాతథేవైవం సామ్యేహలూహి
 చవిప్రయత్నత్యమరః ఇత్యేవంవిధఏకః పక్షః- అపరేషాం తదసహమా
 నానాంపక్షస్తుభవతుభవతుతిస్థతుతిస్థత్విత్యర్థః పూర్వవద్విర్భవఃద్య

వాసమహలూఖల్వమీభిరాధునికైర్బాధ్యామహే
 భాగవతైరితిభవతుభవతుకథయంతోపిదృఢమిద్ధమపి క
 బలితాస్సరిద్భిస్సాగరైశ్చమహాశ్వేయతనైషు మహాగ
 లేషుశృణ్వపాణేః కతినభవద్విధాః పరమభాగవతా
 స్తదాస్యతామిహౌవభవద్భిరాధునికాస్త్రవయమజ్ఞాత

ధమత్యంతంగాఢం ॥౧॥ గాఢబాణదృఢానిచైత్యమరః-కథయంతోవదం
 తఃభవద్విధాఃభవత్సృశాఃమహీభూమిః తాంగతాని ప్రాప్తానితథా
 భూలేషుమహాత్సుడత్సృష్టేషుశృణ్వపాణేః నారాయణస్యా యతనై
 షుజగన్నాథప్రభృతిస్థానైషుకతికతికియంతఃపరమభాగవతాః సాగరైః
 సముద్రైస్సరిద్భిః నదీభిశ్చనకబలితాఃనగ్రసీ తాత్పర్యార్థఃతత్తస్మాద్భవ
 ద్భిఃయుష్మాభిరేవఇహాత్రదేశైఃస్యతాం భూయతామిత్యర్థః భావే
 లూట్-అజ్ఞాతఃఅవిదితఃపారావారఃసముద్రఃయైస్తైతథాభూతాః॥౧॥
 అకూపారఃపారావారస్సరిత్పతిరిత్యమరః - వయంక్వచితుకత్రచిత్
 యత్రకుత్రచైతిభావఃఆత్మానంశరీరం ॥౧॥ఆత్మాయతోద్భృతిబుద్ధిస్వ
 భావోబ్రహ్మవక్ష్యచైత్యమరః- గోపాయంతస్సంరక్షమాణా స్సంతః
 శరంతరంసర్వదేత్సర్థఃగోవిందంవాసుదేవమేవానుసంధీమహిధ్యా యే

మథ్యైవంబహువివిధాః బహుప్రకారావాదాః వచాన్విప్రవద
తాంవత్త్వాణామిత్యథఃఅసకృదున్నహుముహుఃఉన్నమ్యోన్నమ్య
ఉథాయోథాయైర్థఃపశ్యతాన్ద్రక్ష్యాణాంఅగచ్ఛతః ఆగతావై
మాణికావిమానసంచారిణఃపనాపరిపృచ్ఛతాన్ప్రశ్నంకుర్వతాంఅ
భిరస్సర్వతఃపరిభ్రమతాన్విసూణమానానామిత్యర్థః శ్వేతద్వీపవా
సినామితీశేషః మహతాఅధికేనకొలాహలెనకలకలధ్వనినా పారిషదా
నాన్విష్టుపరిషదానాన్అగ్రణీఃశ్రేష్ఠఃవిష్వక్సేనోనామకశ్చ
నపారిషదఃఅయంపవకోలాహులఃకుతః-కస్తాతా-రణాద్భవేదితీశేషః

పారావారాగోపాయంతఃక్వచిదాత్మానంగోవిందమే
వనరంతరమునుసందధీమహీతిచవిప్రవదతాం వివిధా
వాదానపశ్యతాన్అసకృదున్నమ్యోన్నమ్యపరిపృచ్ఛ
తామాగచ్ఛతోవైమాణికాన్పరిభ్రమతామభీతోపికో
లాహలెనమహతాపారిషదానామగ్రణీః కుపితోవిష్వ
క్సేనోబహిర్నిగత్యపరితోపి చతుఃప్రసారయన్నవ
లూకయన్నానీయమానమభ్యణ ఎవఘండరమవధా
రయన్ననుపదమేవతస్యసింధౌనిపాతనంవిజ్ఞాపయామా
ననినయేనవిదితవేదితవ్యమపిస్వధముఇతివిశ్వంభరం॥

౬౩॥ప॥వ్యత్యస్తకౌస్తుభమవప్లుతవైజయంతీ విస్రంస

ఇతిమత్వాఅలాచ్యబహిర్వాహ్యదేశంప్రతినిగత్యగత్వాపరితఃసర్వ
తోపిచతుః ప్రసారయదృష్టింప్రచాలయఇతిప్రపాతయన్నితి వా
క్యఃఅభ్యణఃపవ సమీపదేశఎవఅసీయమానంఘండరంఅవలోకయ
అనుపదముత్తరద్వితీయశృతీయక్షణఎవతప్యాద్రేః సింధౌసముద్రై పత
నమప్యవధారయన్నిశ్చిన్నస్వత్యథః - విదితంవిజ్ఞాతంవేదితవ్యం జ్ఞే
యాంశఃయేనసతథాభూతంసర్వజ్ఞత్వాత్తీయేతిభావఃవిశ్వంభరంనా
రాయణం॥ ౧॥ విశ్వంభరఃకైటభజిదిత్యమరః-స్వస్యధర్మకర్తవ్యాంశ
ఇత్యర్థః-ఇతిహేతోర్విజ్ఞాపయామాననివేదయామాసేత్యర్థః-స్వస్యత
త్సేవకత్వాద్విజ్ఞాప్యంవిజ్ఞాపనీయమేవేతిభావః॥౬౩॥అ॥అకభగవాన్

ప్రాశ్నితభిక్తకథయతమథానచాతురీమపివర్ణయన్నాహ||వ్యత్యస్తేతి|| ఈ
శఃస్వామీహరిఃకైలాసశైలారజతాద్రిఃతస్యశిఖరా||ని||కూటోస్త్రీ
శిఖరంశృంగమిత్యమరః-కాలఃనీలః||ని|| కాలశ్యామలమేచకాభిత్యమరః-
సచాసాయోమేఘఅంబుదఃసభవఫణినామరగాణాంభంధ్రఃఅభివతిశ్శే
మఃసపవశయనంతల్పంతస్మాదిత్యధః- సద్యఃపిష్వశ్చేనజ్జాపనాసమ
కాలమెవవ్యత్యస్తఃవిపర్యాసంప్రాప్తఃకాస్తుభఃతన్నామమణియస్త్రికా
కర్తృణితత్తథా-ద్వితీయాంతత్రయంక్రియాపిశేషణందక్షిణపాశ్వమ
ధఃకృత్యసుప్తస్యఉత్థానశయనంప్రాప్తస్యవాభగవతః వామపాశ్వమ
ధఃకృత్యఉత్థానదశాయాంతధరోత్తరీభవనలక్షణఃస్థిరతరళిభావలక్ష
ణోవాకాస్తుభమణైర్విపర్యాసభితిభావఃఅవస్తుతాలవగళితాఃవైజయం
తీవనమాలాయస్త్రికాకర్తృణితత్తథా||ని|| ఆపాదపద్మంయూమాలావనమా

మానకనకాంబరలూభనీయం । సద్యఃఫణీంధ్రశయనా

దుదతిష్ఠదీశఃకైలాసశైలశిఖరాదివకాలమెఘః ॥ ౪౫ ॥

పదివైవ్యంపంచభిరాయుధైస్సవినయైరాబద్ధ సేవాశ్ర

మస్తాతా-లోపనతైస్తపోధనగజైర్ధవైవృతఃకై

రపి । అభ్యణేవసతస్తదాఖగవతెరాలంబ్యహస్తంశ

లెతిపామతా-వైజయంతీతిచప్రాకృతికళింగః-సుప్తస్యర్షుడితిహతాత్ ఉ
త్థానెదృతహారాణామివస్తుఃశిఖదాదెస్సంభవాదితిభావః విప్రసమా
నంప్రభ్రాశ్యత్ యతేనకాంబరంసువణముయచెలం తేన లూభనీయం
స్పృహణీయంయథాతదానీయతిగ్రంధిదపి ఉత్తరీయప్రసేఉరస్థిత
సాందర్యలత్నైర్విదిదర్శనసంభవాత్ స్పృహణీయత్వమితిభావః ఉదతి
ష్ఠత్ ఉత్తస్థా-అతోపమెయోపమానసాదృశ్యవాచకానామీశకాలమె
ఘవశబ్దోవాంత్రయాణాంఉపాదానేపిసాధారణధర్మవాచకపదాను
పాదానాల్లుప్తోపమాలంకారః|| స్తో|| సాధారణాదిధర్మస్యచోపమావాచ
కస్యచిపః ద్విత్యనుపాదానేభిన్నాల్లుప్తోపమాప్తధేతిలక్షణాత్ || ౪౫ ||
అ||అథయయావితిపదన్వ్యాసక్రమంవర్ణయతి||దివైర్విరితి||వినయఃసతిః
శిక్షావాతేనసహితాఃసవినయాఃతైః|| ని || వినయోతిశిక్షాదిధర్మాచా

రప్రశాంతిష్వితినానార్థమాలా|అతపవదివై యోగైః ప్రేయః|| ౧|| దివ్యోద్దివి
చరెల్లాఃస్ఫుటవిశ్వః - పంచభిఃపంచసంఖ్యాకైః ఆయుధైః| దాశాజ్ఞా
సుదర్శనాదిప్రహరణైః|| ౨|| ఆయుధంతుప్రహరణమిగ్యచరః-అబద్ధః-
ఆసందానిరిఃవిరచితఇతియావత్ సేవాక్రమః శిశూమీపరిపాటియ
స్తైః|| ౩|| శక్తౌచరణవిత్సేపరిపాట్యామపిత్రమితి నానాథమా
లా-మూర్తీమద్భిఃశంఖాదిభిఃసేవితఇతిభావః- తతా-లఃతక్షణఃసన్ని
న్నపనతాః ప్రాప్తాఃతైఃఅతపవనజ్ఞాతైఃధన్వైఃసుకృతిభిః|| ౪|| సుకృతీ
పుణ్యవాఃధన్యఇత్యమరః-తపోధనానాంమునీనాంగణాః సముదాయాః
౫|| సముదాయస్సముదయస్సమవాయశ్చయోగణఇత్యమరః- తైఃపరివృ
తఃఅవృతఃవిశ్వంభరఃశ్రీహరిః|| ౬|| విశ్వంభరఃకైటభజిదిత్యమరః- తదా
తతా-లేఅభ్యర్థేసమీపే|| ౭|| ఉపకంఠాంతికాభ్యర్థేత్యమరః వసరఃవ
త్తమానస్యభగవతేభగేశ్వరస్య|| ౮|| వై నతేయఃభగేశ్వరఇత్యమరః- హ

నైర్విష్వక్సేననివేద్యమానసరణిర్విశ్వంభరోనిర్వయా||

౯|| ౧|| అథతమతేకైతొపన్దితమరవిందనాభమవస

రజ్ఞోవిధిరథపథేసమేత్యసహమహాపిః భిర్విశ్వాక్తసే

స్తంకరతలమాలంబ్యఆశ్రిత్యవిష్వక్సేనఃపారిషదోత్తమః|| శ్లో || విష్వ
క్సేనముఖాయస్యపారిషద్యాఃపరశ్శతమిత్యాదిప్రతః తేననివేద్యమా
నానినివేదితాసరణిఃపథ్థితిర్యస్యసతథాభూతస్స|| ౧|| సరణిఃపథ్థిఃప
ద్యేత్యమరః-నిర్యయానిజ్ఞాగామేర్థభావః - యథాలాకిరాజాస్వస
మీపవతిపేమపాత్రపరిజనస్యహస్తేస్వస్యాన్యతరహస్తం నిక్షిప్యని
గ్జాచ్చుతితథేవభగవాన్నిజ్ఞాగామేతిభావః|| ౨|| అ|| అథసమాగతంశ్రీ
హరిందృష్ట్వాబ్రహ్మావిద్యమానంపర్వతపాతనక్రమదశనకాతూహల
మపిత్యత్వాతమేవపశ్యన్నాసేత్యాహ|| అథేతి| అథానంతరంఅర్ధంపథాః
అర్ధపథః * ఋహ్నర్థాపథామానక్షితి సమాసాంతోప్రత్యయః -
తస్మిన్నధమగ్నఇత్యధాఃఅతరితఃఅనుప్యేక్షితః ఉపవతఃప్రాప్తః
తథాభూతఃతమరవిందనాభం పద్మనాభంఅవసరస్సమయస్తం జానాతీ
త్యవసరజ్ఞఃవిధిబ్రహ్మ|| ౩|| విధాతావిశ్వస్పృష్టిధిరిత్యమరః-మహాపిః

భిఃవసిష్ఠాదిభిః సుహృదైః సమేత్య సమీపంగ త్యేత్యథః వివిక్తో విజనప్రదేశః ||
 నివివిక్తా విజనచృన్నా విశ్వమరః తస్మిన్ హేమాపరిచరణంతస్య త్రయః ప
 రిపాటీతస్య అవసరః సమయంతస్య లాభః ప్రియః తేన యో విస్తయః ఆ
 శ్వర్యంతత్యంతదుర్లభలాభాదిభిః సహ ఆనందశ్చేతి తాభ్యాం మం
 దరః మేదురః విస్తయానందభరితృతిభావః తంభగవంతం పశ్యన్ గ్రాసా అవ
 లః మందరాద్రిః తస్య పాతః పతనంతస్మిన్ కాతూహలం కుతుకం పరివార్య
 పరివృత్య తం కేవలం శ్రీహరిమేవేత్యథః - పశ్యన్ దశశంకుర్వన్న
 వతస్థైరసామానేత్యథః * సమవప్రవిభ్యస్థితీతిష్ఠతే రాత్ననేపదం
 లిట్-ఏతద్దశనాదేవతస్య అమృతలాభాత్తద్దశనాదస్య తదభావాద
 త్రైవతస్థా వితిభావః || ౬౦ || నవేతి నవాని సద్యో వికసితాని యాని కువల
 యాని నీలోత్పలాః || ౬౧ || స్యాదుత్పలం కువలయమిత్యమరః - తానీవ శ్యాను

వావసరలాభవిస్తయానందమంధరః పశ్యంత మచలని
 పాతనకౌతుకం పరివార్య కేవలమవతస్థై || ౬౦ || ప || నకు
 వలయదామశ్యామలస్త్రిధముగ్ధం సశిన నయనమాద్యంత
 త్వమాలాకయంతః | పరిజహురమరౌఘశ్చైతపాతా

లోనీలః || ౬౧ || కాలశ్యామలమేచ కాళిత్యమరః తథాభూతః స్నిగ్ధో మమో
 హరస్సందరశ్చ తథాభూతం || ౬౨ || ముగ్ధస్సందరమూఢయోరితి విశ్వః - సశి
 నేపద్మైశ్చ వనయనేనేత్రీయస్య సతథాభూతం || ౬౩ || వాపుంసినన్తం సశిన మి
 త్యమరః - తథాభూతం శ్రీహరిం ఆద్యం జగత్కారణమిత్యథః తత్త్వం ప
 రమాత్మానమిత్యథః || ౬౪ || తత్త్వం విలంబమానే స్యాత్స్వరూపే పరమా
 త్మనీతి నానాథమాలా-విలోకయంతః పశ్యంతః అమరాణాం దేవానాం
 ఓఘాః స్తోమాః || ౬౫ || స్తోమాఘనికరప్రాతేత్యమరః చేతసా చిత్రైః || ౬౬ ||
 చిత్రంతుచేతోహృదయమిత్యమరః - కార్యమమృత ప్రాప్త్యపాయాను
 చింతనాదిరూపం కర్తృతదేవభారోధూతం పరిజహుః పరితత్యజురిత్యథః
 ఉభయే ద్విత్వాస్తే దేవాసురాః పాణిభిః హస్తైః సముద్రృతి శేషః
 శైలస్య అద్రేభావం వహనం * ఉభ్యుక్తధారణృతిభాతోర్భూతే
 ఘృత్ ప్రత్యయః - యద్వా శైలపవభారః తమిత్యథః పరిజహుః పరిజ

హుగ్రిమందరముదధౌపరిపాతయానూసురితిభావః || ౪౭ || అ|| అథదూరా
 దూర్ధ్వదేశాదణవేమందరేపాతితేతదామహానారవడదధూదిత్యాశ
 యోనాహ|| సురాసురైలి|| సురాసురాణాండేవాసురాణాంకరోదరాణిహ
 స్తతలానితేభ్యఃస్థలితఃమృతాయశ్చైలఃమందరః తస్యయన్మూలస్థలం
 అథస్తనవ్రదేశస్తస్మిన్యెస్థితాడవలాశ్శిలాః తేషాంతలాని అథఃప్రద
 ేశాః || ౫ || తలంస్వరూపాధరయోరితినానాథమాలా - త్రైరాహ
 తిఃఆహూతఃతయాఝుభితఃఝౌభం తారశ్యంప్రాపితః సచాసాయస్సిం
 ధానాంసరితాంబంధుఃస్వజనఃసముద్రఇతితాత్పర్యాథః || ౬ || దేశే
 నదవిశేషేభ్యాసంధుర్నాసరితిస్త్రియాం | సగోత్రబాంధవజ్ఞాతిబంధు
 స్వస్వజనాన్సమాఇతిచామరః - బంధూబంధూకబాంధవావితినానాథ
 మాలాచ- తస్మాదుద్భిత్తఉత్పన్నఃతారధ్వజఉచ్చరవఃభ్రమంతఃవిఘ్నా

ర్యభారంపరిజహుర్భయేతేపాణిభిశ్చైలభారం|| ౪౭ ||

వ|| తతశ్చసురాసురకరోదరస్థలిత శైలమూలస్థల స్థితా

వలతలాహతిఝుభితసంధు బంధూధితః | భగ్నిమత్తిమితి

మింగిలభగ్నిమితవాలకోలాహలై స్సమంఘలమంబరంవ

రివవారతారస్వనః|| ౪౮ || X || స్థలదచలల్లాలకల్లాలకౌ

ణమానాయేతిమయఃమత్స్యవిశేషః తిమింగిలాస్తద్భటుకమత్స్యవిశే
 షః || ౫ || రాజీవశృకులస్తిమిః - స్తిమింగిలాదయశ్చాథేతిచామరః - ఉ
 భయేషాంతేషాం భ్రమితానివిఘ్నూర్జితాని యానివాలానివాలధయః
 తేషాం కోలాహలాః కలకలాః || ౬ || కోలాహలఃకలకలఇత్యమరః -
 త్రైస్తైస్సమంఘలంకృత్సంఅంబరంపరివవారఆవృతించకార || ౪౮ ||

స్థలదితి|| స్థలవృజ్జనోనచలామందరః తేనకరణభూతేనఉద్భవంతఉత్పద్యం
 తయేలాలాఃతరళాఃకల్లాలాస్తరంగాః తేషాంయఃకోలాహలః కలకల
 ధ్వనిఃతస్యవృతికరఃసంపకః తేన అథవాస్థలదచలన్యఉద్భవల్లాలకల్లాల
 లానాంచేతిద్వయోయాకోలాహలౌతయోస్సంపకః తేనేతివాబో
 ధ్యంబధిరాఃఅశ్రోత్రేంద్రియకల్పాః భగ్నిమత్తిఘ్నాణమానాః మా
 ర్శనక్రద్విపాకఃచ్ఛపగ్రాహగజాః || ౫ || కూమేకమతకచ్ఛపా-గ్రా

హహావహరోనక్రస్తు | ద్విరదోనైకపోద్విపత్తిచామరః - తేహం
యానిక్రందితానిభావేక్ష్యరోదనాన్యాహ్వనాసీతివాధణః || ౧|| క్రంది
తంకుదితాహ్వనైత్తితినానాథమాలా - తైస్ఫుటితంకరైరిక్షస్ఫటం
విడళనంపాప్రమిత్వథణయతగమలజస్యబ్రహ్మణఃఅండంకోశః || ౧||
పెశీకోశోద్విహీనెండమిత్వమరః - తదేవభాండంకటాహరూపభాజనం ||
౧ || సర్వమావపనంభాండంపాత్రానుత్రైవభాజనమిత్వమరః - తస్య
యఃప్రచండస్వనఃమస్సహధ్వఃసత్తేవంయడత్ప్రేక్షణంఊహఃతేన
తుభితాఃక్షోభంతారభ్యంప్రాపితాఃయేవిబుధాదేవాఃతైఃముక్తాఃకృ
తాహోహరవాఃహోహధ్వనయఃత్రేశ్వాచ్యుతశ్రీహరిః అహసీత్ హంసం
చకారేత్యథః కోవాతతృజ్జః పామరానమరాన్ దృష్ట్వానహ సతీతి

లాహలవ్యతికరబధిరభగ్రీనుతూకామనక్రద్వీ పక్రం
దితైస్ఫుటితకమలజాండభాండప్రచండస్వనోత్ప్రేక్ష
ణతుభిత వివిధముక్త హోహరవైశ్వా హసీదచ్యుతః ||
౬౫|| ప || నిమగ్నమందరమణిద్యుతిసం ప్రదిద్ధానిషేష
తురంబరతలెపయసఃకణాయె | లగ్నశ్చిరాయతీకుచా
మలకామ్రమాత్రాస్తారాస్తవపరిణేమురితిప్రతీమః ||

భావః || ౬౬ || నిమగ్నేతి || నిమగ్నః సితరామాపాతాళంమజ్జనమా
శ్రితశ్చిత్త్యథః యోమందరఃతస్యయేమణయః వజ్రాదయఃతేహంద్యు
తయః || ౧ || భాశ్శవిద్యుతిదీప్తయశ్చిత్త్యమరః - తాభిస్సహప్రదిద్ధాః వ్యా
ప్తాఃలిప్తాశ్చితివార్ధః - పయసఃక్షీరస్య || ౧ || పయఃక్షీరంపయోంబుచేన్య
మరః - యేకణాఃలేశాః || ౧ || లవలేశకణాణవశ్చిత్త్యమరః - అంబరతలేవ్యో
మ్ని || ౧ || వ్యోమపుమరమంబరమిత్వమరః - నిషేషతురుత్పతనంచక్ర
రిత్యథః - లికుచామలకామాశ్రితీలికుచామలకచూతఫలానిప్రమాణం
యేహంతేతథా * ప్రయాణేద్వయసచ్ఛదఘ్నచ్ఛమాన్త్రచక్రిమాన్త్ర
చ్చక్రిత్యయః || ౧ || లకుచాలికుచోడపలుః - తివ్యఫలాత్వామలక్యాదిమ
త్రిషు | ఆమ్రశ్చూతోరసాలాసావితిచామరః చిరాయదిరకాలాత్ ||
౧ || దిరాయదిరరాత్రాయ దిరస్యాద్యాశ్చిరాథకాయిత్యమరః లగ్నః

సంక్రాంతాః లేకణా వతారాః ॥ ౧ ॥ భంతారతారకాపుష్పవాస్త్రీ
యామిత్యమరః - పరిణేమః పరిణతామాపుష్పతీర్థం ప్రతీమః జానీమః ॥
౪౦ ॥ పథీతి ॥ పథిమా దైక్వచిత్తు- త్రవిద్భారః ధూః తేన అవసన్నాః సపీ
డితాః యేసురాసురాః తైః ప్రతిపదం ప్రతిపాదం వీప్సాయామవ్యయా
భావః కృతాః రచితాః సూక్ష్మానామంసానాం వ్యత్యాసః వివర్యాసః త
ద్భుజం విహాయ ఎతావద్భుజేవహనమేతద్భుజం విహాయ తద్భుజేవహన
మితభావః - తస్మిన్ సంభ్రాంత్యైరా తేనకంపితాచాలితాదస్తాద్ధిరివ
ర్తాన్తందరాస్తానిభిః స్వాంయస్వాంభువిభూమాస్థలితం భావే క్తః ఫల
సంజాతమిత్యథః స్థలేషు ప్రదేశవిశేషేషు జలేషు చ సాసాభూః ఖిరా
కరః సమజ్జలభవత్ ॥ ౧ ॥ ఖిన్ద్రీయామాకరస్యాదిత్యమరః ॥ ౫౦ ॥ అపి

౪౯ ॥ పథిగిరివరాదస్తాద్భారావసన్నసురాసురప్రతిప
దకృశస్కంధవ్యత్యాససంభ్రాంత్యైరా మకంపితాత్ మణిభిరభి
తో యస్వాంయస్వాంభువిస్థలితం క్వచిత్సమజని గ్గస్సా
సానామఖస్థలేషు జలేషు చ ॥ ౫౦ ॥ ౫ ॥ అపి చ ॥ విదూరానం
బరతలాదావతతోస్య మహతావేగేన ప్రకీర్యమాణే ప
ర్యంతగతేనిరవశేషం పరిపీయమానేచ దరిముఖై రేవప
రిసరగతేచ పయసి చ శూన్యమివాణావం మన్యమానాన

చేత్తి దూరేతి ॥ దూరాద్విరకాలగంతవ్యాదిత్యథః గగనతలాదంతరిక్ష
దేశాత్ ఆపతతః పతనం పర్వతాద్యత్యథః అస్యమందరాద్రీః మహతా
అధికేనవేగేన గతివై ఘ్యైః పర్యంతః దూరాసంపదేశస్తద్గతే తంప్రా
ప్తైపయసి ప్రకీర్యమాణే విక్షిప్తై సతి దర్యంకండరాః తావేవముఖానిముఖ
భాగాః తై రేవముఖైః పదవైః స్లిష్టభూపకమేతత్ పరిసరగతేకేవలసమీ
పదేశం ప్రాప్తైపయసినిరవశేషం పరిపీయమానేపీ లేనలీత్యథః-
అణావమబ్ధిం శూన్యమివరిక్తమివ ॥ ౧ ॥ అసారం ఫల్గుశూన్యం తువశీకం
తుచ్ఛురిక్తః ఇత్యమరః- మన్యమానాజానంతః పథసిచరంతీతినభశ్చరాః
దేవాసురాః ఉభయేచ భయేభీతౌనిర్మమజ్జః మగ్నాబభూవురిత్యథః-
ఏతానానాయాసః వృథాసంజాత ఇత్యభిప్రాయేణ భీతా ఇతిభావః ॥

౬౬॥ ఉన్నది తేష్వితికించతస్యమందరస్యమూలవధోదేశః తేనసంఘ
ట్టనంఘమణంతస్తదణవచరేషు సముద్రచారిషు జంతుషు ప్రాణి
షు ఉన్నది తేషునత్పుతతోమందరాత్ పరిభ్రష్టాః మృతాః కరిణోగజా
ఏవజలకరిణఃజలగజాఃకిరాతాః వ్యాధాఏవజలమానుషాఃనిర్గుణాఃగిరి
నద్యఃతేషువరాస్సంచారిణః శఫరాఃమీనాఏవతిమయః తిమినామకమ
తస్యఃతిమింగిలాశ్వతిమింగిలనామకమత్యవిశేషాశ్వసంపేదిరే బభూ
వురిత్యర్థః॥౬౭॥ అపిచేతిరసాతలంపాతాలావధీత్యర్థఃగిరామందరే
పునశ్శబ్దోత్యర్థః- అవగాహమానేప్రచళతిసతిశిఖరస్థాభితీశేషఃసందిష్టు
భాఃసందిశ్వరప్రభృతయఃగణాఃప్రమథగణాఃఅభ్యణం అంతికంగతం
ప్రాప్తంధుగ్ధంవయఃసుఖమనాయాసతఃఅదాయగృహీత్వాపారమేశ్వ
రంపరమేశ్వరసంబంధిలింగంస్పృటికమరకతబాణమప్రాదిరూపమిత్యర్థః

భశ్వరానిర్మమజ్జరుభయేపిభయే॥౬౮॥ గున్నది తేషు
చతన్నులఘట్టనాదణవచరేషు జంతుషుతతః పరిభ్ర
ష్టాఃకరిణఏవజలకరిణఃకిరాతాఏవజల మానుషాఃనిర్గు
రచరాశ్వపరాఏవతిమయశ్వతి మింగిలాశ్వసంపేదిరే ॥
౬౯॥ అపిచ॥ పునరవగాహమా నెరసాతలంగిరావభ్య
ణంగతంధుగ్ధమాదాయాదాయసుఖమభిషింవంతఃపా

అభిషింవంతఃఅభిషేకంకుర్వంతస్సంతఃఅభ్యనందాసంతోషంప్రాప్తు
రిత్యర్థఃక్షీరాభిషేకకరణలాభాదితిభావః- శివలింగారాధనమాహాత్మ్య
ముక్తందీపికాయాం॥ స్తో॥ శివలింగసహస్రీణాంపూజయాయత్ఫలంభ
వేత్ | తతశ్శతగుణంపుణ్యంలింగేనాదిసముద్భవే | తస్మాచ్ఛతగుణంప్రా
క్తంరత్నలింగస్యపూజనే | గోమేధికాదిలింగాని రత్నలింగాని సంవృ
తాః | రత్నలింగసహస్రీణాంపూజయాయత్ఫలంభవేత్ | తతశ్శతగుణం
పుణ్యంధాతులింగస్యపూజనే | ధాతులింగేష్వపిశ్రేష్ఠంహేమలింగమితి
శ్రుతిం | ధాతులింగసహస్రీణాంపూజయాయత్ఫలంభవేత్ | తతశ్శత
గుణంపుణ్యంవృత్తికాలింగపూజనే | వృల్లింగానాంసహస్రస్యపూజ
యాయత్ఫలంభవేత్ | తతశ్శతగుణంప్రాక్తంబాణలింగస్యపూజనే | త

తోనంతగుణంప్రీక్షంతరసలింగస్యపూజనశ్చతి॥సారఫలం గ్రహేతు॥ శ్లో॥
 శివనాభిమయంలింగంనిత్యంపూజ్యంమనీషిభిః॥ యచ్ఛ్రేష్ఠంసర్వలింగే
 భ్యోగౌరీసాంబంససంశయశ్చతి॥తత్రైవ॥ శ్లో॥ కృతేరత్నమయంలింగం
 త్రేతాయాంహేమమసంభవం॥ ద్వాపరేపారదంశ్రేష్ఠంపౌర్ణివంతుక
 లాయుగశ్చతి॥బాణలింగపరీక్షాప్రకారఃశివరహస్యే॥ శ్లో॥ త్రిపంచసప్త
 ధాయాతుతులాతులితమాదరాత్॥ నయాతిసమతాంకతుణంబాణలింగ
 మితిశ్రుతం॥ సపీతమస్త్యపీతంవాబాణలింగంశివాత్మకం॥పూజనీయం
 ప్రయత్నేనభుక్తిముక్తిఫలేచ్ఛుభిః॥ సాలగ్రామసహస్రేభ్యోబాణలిం
 గంవిశిష్యతశ్చతిచ॥ శివలింగార్చనేనైవముక్తిర్భవతినాన్యథేతి॥ప్రకృత
 మనుసరామః॥ ౬౮॥ ఊర్ధ్వమితి॥అద్యులోకాత్ స్వగలోకావధీశ్య
 థః - ఊర్ధ్వఃఊర్ధ్వఃదేశంప్రతిఉత్పతతా ఉత్పతనంకుర్వతాదుగ్ధ

రమేశ్వరంలింగమభ్యనందన్నందీముఖాగతాః ॥ ౬౮ ॥

౫ ॥ ఊర్ధ్వమాద్యులూకాదుశ్చతతాచదుగ్ధపూరేణపరి

ష్టావితాసిద్ధసదీబభూవదుగ్ధనదీ॥౬౯॥౫ ॥ సంసిక్తాశ్చప

యసామధురేణసర్వతానందనాద్యానవన పాదపాస్త్ర

దాదిసుధామధురాణిసువతేఫలాని॥౭౦॥ప ॥ మజ్జన్తంద

రశైలకందరపుటవ్యాఘూణదణ్డభరన్వై రోజ్ఞా

పూరేణక్షీరపూరేణపరిష్టావితాసేచితాసిద్ధసదీగంగాదుగ్ధసదీక్షీరసదీ

బభూవసంజాతేత్యథః॥౬౯॥సంసిక్తాశ్చతి॥ నందనాద్యానవనంనంద

నసంజ్ఞాకారామఃతస్మియేపాదపాఃవృతాఃతేసర్వతః సుంధశౌఖా

దినిఖలదేశేయదేతిశేషః మధురేణమధురరసేనయయాసాక్షీరేణసంసి

క్తాఃసవ్యక్నేచనంప్రాప్తాః తదాదిక్రియావిశేషణమేతత్ తత్కాల

మారభ్యేతితాత్పర్యాథః- సుధాపీయూషంతద్వత్తుధురాణిమధురరస

విశిష్టానిఫలానిసువతేజనయంతీత్యథః॥౭౦॥

అ॥అథమందరపాతసమయోభగవతఃహమాంయాజనీత్యాశయేనాహ॥

మజ్జన్తితి॥ మజ్జామజ్జనంకుర్వాంయోమందరఃతస్యకందరాఃదర్యః॥ ౭॥

దరితుకందరోవాస్త్రీత్యమరః॥ తేషుపుటంయథాతథావక్రంబుద్బుదం

నామధాతశ్శత్రుః॥ ౧॥ చక్రాఃపుటభేదాన్యూరిత్యమరః - వ్యా
ఘ్నాన్తంత్రవహంతియాన్యన్తాంసి జలాః॥॥ అంభోర్లస్తాయ పానీయ
నీరక్షీరాంబుశంబరమిత్యమరః - తేషాంభరోతిశయః॥ ౧॥ భరోతిశయ
భారయోరితినానాథకమాలా - తస్యనైవ్వరంస్వచ్ఛందయథాతథా॥
१॥ మందస్వచ్ఛందయోనైస్వరభిర్యమరః - యఃఉజ్జాగరఃజాగరూకో
ఘోషఃనాదః॥१॥ స్వానసఘోషఃప్రదేత్యమరః - తేనభీషణోభ
యంకరః॥१॥ దారుణంభీషణంభీష్టుమిత్యమరః - తథావిధఃపయఃకల్లోలి
నీవల్లభఃక్షీరసరిత్వతియేషు తేతథాభూతాః - అత్రకల్లోలిశబ్దస్తరం
గణిశబ్దపర్యాయభివోధ్యం - ఖదేనసంతాపేనస్తంభితాఃస్తబ్ధాఃకృ
తాఃయేకింపచానవిబుధాఃయుద్రదేవాః॥ ౧॥ కదర్యేకృపణయుద్రకింప
చానమితంపచాభ్యమరః - విబుధౌదేవవిద్వాంసావితినానాథకమాలా
చ-త్రైపాగ్రభాః ఉపకాగ్రంతాఃభూరిస్తవాఃస్తురియో యేషు తేతథా

గరఘోషభీషణపయఃకల్లోలిశవల్లభాః। ఖేదస్తంభితకిం

పచానవిబుధపాగ్రభ భూరిస్తవాగోవిందస్య కుతూహ

లంవిదధిరేతేకేవిదేకక్షణాః॥౫౧॥ప॥ మజ్జతిమజ్జతిశైత

పతతిపతతికుతూహలంమ్యసదామ్। శరణంశరణమత

భూతాః॥१॥ స్తవస్తోత్రంస్తుతిర్నుతీరిత్యమరః - తేతథావిధాఃఎకేకే
చిత్పకక్షణాఃముఖ్యకాలవిశేషాః॥१॥ ఏకోన్వాధేకప్రధానేచనిర్వా
పారస్థితౌకాలవిశేషోత్సవయోఃక్షణభిర్యమరః - గోవిందస్యకుతూహ
లంకాతుకం॥ ౧॥ కుతుకంచకుతూహలమిత్యమరః - విదధిరేకస్త్రురిత్య
థః॥౫౧॥వజ్జతీతియతత్తత్యాదిశైలేమందరపర్వతేమజ్జతిమగ్నేసతిది
విసేదంతీతిమ్యసదఃదేవాః * సత్సూద్విషేత్యాదిసాక్షిప - తేషాంకా
తుకంకుతూహలంమజ్జతిమగ్నభవతీత్యథః * వర్తమానెలట్ - శైలేప
తతిగచ్ఛతిసతి*పదేల్ గతావతిథాతోలకటశ్చత్రాదేశః-మ్యసదాంకా
తుకంచపతతిగచ్ఛతి - పూర్వవల్లభతత్యకారణాత్ హేతౌజ్ఞాధరవి
ష్టోత్సంభవానహశరణంరక్షః॥ ౧॥ శరణంగ్రహరక్షీతోరిత్యమరః-
ఇతీధంవిబుధైఃదేవైఃప్రచక్షు శేరోదనమాహ్వానంవాక్యతమిత్యర్థః *

శ్రుతావ్యసేదనేచేతిధాశోర్భావలిఖ - అన్తశాన్తాధశేతివిశే
 య్యంతునిసామర్థ్యసైభిప్రాయగర్భమితివరికరాంకురాలంతాభి
 న్నోసాభిప్రాయేవిశేష్యతుభవేత్పరికరాంకురభిలిఖణాత్ ॥౫౨॥ త
 తభిలితతోఽబుధాశోశానతరంఘితాభీతయేసురాసురాః తేహంస్తో
 మేనసంస్తూయమానఃస్తతఃభగవానరవిందలోచనఃశ్రీహరిః ప్రసాదః
 అనుగ్రహః తేనవిమలానిర్మలాతథాభూతైఃప్రవహంతీప్రసరంతీయా
 కరుణాకృపాతస్యాఃఆసారఃఆవిచ్ఛేదసృతిఃతేన సాంద్రితైః మేదురీకృ
 తైః ॥ ౧॥ సాంద్రస్నిగ్ధస్తు మేదురభిత్వమరః - కటాక్షైఃఆపాంగదశ
 నైః ॥ ౧॥ కటాక్షోపాంగదశనభిత్వమరః - అనుగృహ్యఅనుగ్రహాన్కృ
 త్వాసాదరందృష్ట్వేతిభావః - కల్పతరువల్లవఃకల్పవృక్షఃకింకరయం ॥ ౧॥

స్తవంశాన్తాధరేతిప్రచుక్యశేవిబుధైః ॥౫౩॥౫॥ తతశ్చ
 కితసురాసురస్తోమ సంస్తూయమానోభగవానరవింద
 లోచనఃప్రసాదవిమలపావనైఃవరివహతగుణాసార
 సాంద్రితైఃకటాక్షైరనుగృహ్యకల్పతరువల్లవోల్లాసినా
 కైవల్యలక్ష్మీనివాసమందిరేణకరారవిందేన తానా
 శ్వాసయామాన ॥ ౨౦॥ ౫॥ తస్మిన్దంఘరభూభారభంగు

మశ్చేద్యధవల్లవః । అస్త్రీప్రవాళేనాపిగ్ధభినినానాథమానా - తన్వ
 దుల్లాసినావికాసశీలేనేత్యథః ప్రాక్షితార్థదాత్రేతిభావః - కైవ
 ల్యంముక్తిః ॥ ౧॥ ముక్తిః కైవల్యనిర్వాణశ్రేయోనిశ్రేయసామృతమి
 త్యమరః - తదేవలక్ష్మీతస్యానివాసమందిరేణఆవాసస్థానేనకరారవిం
 దేనహస్తపద్మేనతాదేవాసురాఃఆశ్వాసయామానసమాదధే ॥
 ౨౦॥తస్మిన్దంఘరేతి॥ఆభగవానకమతరూపీసన్నవతతారేత్యాహ ॥ భూ
 భారేతి ॥ కులిశంఘజ్రాయుధంతద్వితీకేశంకిరినం ॥ ౧॥ కులిశంభి
 దురంఘరిత్యమరః - కకేశంకిరినంమూగ్రిమితిచ ॥ తథాభూతేనశా
 ణఃకపోషలఃశౌణవక్రమిశ్రియావత్ ॥ ౧॥ శౌణస్తునికపోషలభిత్వమ
 రః - తేనశృంగేషం సమీకృతంయద్వైభ్రఫలకం అఖండహీరకంతేనస్థి
 తేన ॥ ౧॥ వజ్రోస్త్రీసీగకేపివావితివిశ్వః సిద్ధిగ్ధేనమసృజేన మేదు

రెణెతివాధాః॥౧॥ దిక్-బంధుసృంహిద్ధం - సాంప్రసిద్ధస్తు మేదు
రభిచామరః - అశేషంకృత్సంయద్భువనలోకఃతదేఽత్యాశరీరం
యస్యసం॥౧॥ ఒత్వమశేషంకృత్సమిత్యమరః॥౧॥ విష్ణుపంభువనంజగత్
ఆత్మాయతోఽధృతిర్బుద్ధిస్వభావోబ్రహ్మవత్సాచిసర్వతామరః-స
త్వతోపిసర్వతామిలయుతయోజనాదశసహస్రసంఖ్యాకాని యోజ
నానిప్రమాణం యస్యసః * ప్రమాణేద్వయసజిత్యాదినామాత్రచ్ఛ్రీ
త్యయః - అయుతయోజనమాత్రశ్చాసామోవిస్తరఃవివృత్తిః ॥ ౧॥ వి
స్తారోవిగ్రహాయాస్ససమశబ్దస్యవిస్తరభివ్యక్తమరః- తేనశాలినాశో
భి నేత్యధాః - పరిమితౌక్రియమాణాయామాహత్యదశసహస్రయో
జనవిస్తారోస్తవృష్టభాగభిభావః - ఆత్రేదంబోధ్యం॥ శ్లో॥ ధన్వంతర

రభుజంగపుంగవభోగవలయ పరిబృంహణాది వకులితక

క్షశేనశానికృష్టవజ్రఫలకస్నిద్ధనైవసర్వతాప్యశేష

భువనాత్సనాప్యయుతయోజనమాత్రవిస్తారశాలినాచ

రమాంగేనపారాశర్యసంక్షేపపరిమితేరనుత్రవైరెవ

చతుర్భిచరణైస్సంకోచవికాసశీలయామాయయైవకం

ధరయాసమస్తామస్తోమమస్తకేనేవచమస్తకేనపర

సహస్రంతుకొశింకోశద్వయంపునః । గప్యూతలస్త్రీతుగప్యూతిప్త
ద్వయంయోజనంతుమతి ॥ చరమాంగేనవృష్టభాగేన పరాశర్యసృజప
త్యపుమాపారాశర్యోవ్యాసఃతత్సంబంధీయస్సంక్షేపః స్వచ్ఛీకరణం
తేనపరిమితాభయతాంప్రాప్తాప్తభాభూతాఃఅనుత్రవావేదాస్తైరేవ

చరణైఃచతుర్భిచరైఃసంకోచవికాసాహస్రవృద్ధీఫలంయస్యాస్మా-
తభాభూతయామాయయాత్రిగుణాత్మకప్రకృత్యాప్రళయకాలేత
స్యాస్సంకోచఃసృష్టికాలేతస్యావికాసభిభావః - తయైవస్థితయాకం
ధరయాగ్రీవయా॥౧॥కంఠాగ్రీధగ్రీవాయాంశిరోధఃకంధరేత్యపీత్య
మరః - సమస్తాస్సకలాఃయెకగమాఃవేదాంగశాస్త్రాని ॥ ౧ ॥ ఆగ
మస్తాగ్రతే శాస్త్రభివనాధామాలాయాం తేషాంస్తోమః సమూ
హఃతస్యమస్త్రుంభునీభూతస్సారాంశః॥ ౧ ॥ తిలకంక్షోమమస్త్రుం

గొర్ధంకిట్టంజులోన్రియమిత్యమరః - తేనైవస్థితేనపరమాద్భుతేన
త్యాశ్చర్యకరేణకదాప్యదృష్టత్వాదితిభావః - మస్తకేనమూర్ఖాన్ ॥ ౧
మూర్ఖానామస్తకోన్రియమిత్యమరః - భూభారేణభంగురోయోభు
జంగపుంగవః శేషఃతస్యయోభోగఃకాయఃతస్యయేవలయాఃవేష్టనాఃతే
షాంబ్రహ్మణాదభివృద్ధేరివేత్సథః * బృహివృద్ధావితిభావోః పరిపూ
ర్వాద్భావేల్యుట్పత్తయః - ఆగళంకాయఃబహువలయంకృత్యాగళ
దేశముత్తీప్యచభూమింధృతవతశ్శేషస్యఏకత్రైవిదేవాసురావస్థానప్ర
యుక్తభారవశాన్తశదేశస్యనమనాత్సప్యేకోలయస్సంజాతఇతివల
యాభివృద్ధిరితిభావః - అవసీభూమిస్తస్యాఃగభఃకుక్షిదేశః ॥ ౧ ॥ కు
క్షిభూగ్రాణార్థకాగర్భా ఇత్యమరః - తస్మాచ్ఛాపోధనుస్తస్మాన్మక్తః
ఉత్పత్తః సాయకోబాణఇవ ॥ ౧ ॥ ధనుశ్చాపోధన్వశరాసనకోదండ॥

మాద్భుతేనసముద్భవన్నవగభాన్ చాపముక్తఇవసా

యకస్సమగ్రైరంహసాసముత్పాతమపరాకమః ॥

౭౨॥ప్రత్యుద్యతామతకతోరపశ్చిమాంగ్లవశిధిలమూ

లసంనివేశః । ఉత్తీప్తఃప్రగనురివోపలోబలిష్ఠేరద్రి

కాన్తుకం । శరేఖద్దేవసాయకాఇతిచామరః - సమగ్రైశ్శాఖిందేన ॥

౧॥ సమగ్రంసకలంపూర్ణమఖండంస్యాదిత్యమరః - రంహసావేగేన ॥

౧॥రంహస్తురసీతురయస్యదఇత్యమరః - సముద్భవన్నావిర్భవకమహా

నధికఃకమఃకూర్మః ॥ ౧॥ కూర్మైకమతఃచ్ఛపావిశ్యమరః - సమగ్రఇ

తిశేషః - సముత్పాతఉత్పత్త్యవతనంచకారేత్సథః - ఉత్పద్యమా

నఎవసమగ్రమావివేశేతిభావః॥ ౭౨॥ ప్రత్యుద్యదితి॥ ప్రత్యుద్యకప్ర

త్యాగచ్ఛాయఃకమఃకూర్మఃతస్యయతాతోరంకతినంపశ్చిమాంగంవృ

ష్టభాగః॥ ౧॥ కకశంకతినంక్రూరంకతోరంనిష్ఠురందృఢమిత్యమరః త

స్యవ్యాసంగఃసంబంధఃతేనప్రశిధిలఃఽజీర్ణభుగ్నఇత్యథః - తథావిధః

మూలసంనివేశఃమూలప్రదేశఃయస్యసః-అద్రిర్నందరాచలఃబలిష్ఠైశ్చైవ

లబలశాలిభిఃఉత్తీప్తఃబలాద్ధూరంప్రపాతితఇత్యర్థః తనుస్సూక్ష్మఃఉత్ప

లఃపాషాణఇవలర్ణనాత్సముద్రాత్ ల్యబ్ధోపేపంచమివిజూరైఉదపతే -

పాతాళాదదక్షిణతలగ్రపాతాళాత్ ద్రాక్షమందరోద్ధారణార్థ
మేవమూర్ధ్వముద్గచ్ఛతః కూర్మస్యవృష్టభాగేనదౌర్ధ్వదేశాత్ప్రక్షిప్త
స్యమజ్జతోమందరస్యసంఘర్షణాత్ క్షణక్షణభావః - తతఃతత్ప్రస్థావధూన
నపూర్వప్రక్షేపాదర్థవంబిహాయబలాద్భులిష్టాత్ప్రలోప్తవద్ధూరేపా
తశ్చాపీదితిభావః॥ ౫౩॥ అపిచేతి॥ ఉద్వాంతాన్యగ్నిన్ద్రాణ్యానిపాగర
పయసాపితేషాః భరణాధురః॥ ౫౪॥ భరోతశయభారయోరితినావార్థమూ
లా-త్రేరిక్తశ్శూన్యాఃగర్భాయేషాంతే - తథావిధాయేపర్యంత కంద
రాఃపరిసరదర్యః కేభ్యోగళకాన్సరకపవనోవాయుస్యస్యసః-తథాభూ
తఃగీర్ణద్రోమఃకరఃసలిలతోజలాన్నగ్నద్గితఃసా తానులిప్తవస్సమా
సః-అతఏవ-మహతాఅధి కేనశ్రమేణఆయాసేననిస్సీమాని నిర్మర్యాదా

ద్దాగ్రిగుదపాదర్థవాద్విదూరే॥ ౫౩॥ అపిచ॥ ఉద్వాంత
తపాగరపయోభరరిక్తగర్భవర్యంతకందరోశత్యవగో
గీర్ణద్రుః॥ మగ్నోద్ధితస్సలిలతోమహాదాశ్రమేణాస్సీ
మాన్శ్వసితఖిన్నఇవాబభాసే॥ ౫౪॥ ౫॥ ఆలత్యుచతదా
శ్చర్మమానందమంధరేషుబృందారకేషుకిమతఃపరంకర
వామేతివిజ్ఞాపయత్సునియేనగరుడధ్వజంసమానయత
వాసుకిమిత్యనుశశాసనమీగతశ్చతురాననః॥ ౫౩॥ ౫॥ తత

నిశ్వసితానియస్యసతథాధూతశ్చాసాయఃఖిన్నఃఖేదయుక్తఃతాదృ
శఃపుమానివఆబభాసేప్రచకాశేఅగ్రపుమానితశ్చేషోబోధ్యః॥ ౫౪॥ ఆల
త్యైతి॥ తదాశ్చర్మంతంవిప్లయమాలత్యున్యప్వేషనఃదేనసుఖేనమంధ
రాఃఅలసాఃతథాభూతేషుబృందారకేషుదేవేషువిసయఃసమనాదిః॥ ౫॥
విసయోనతిధమాదిశితౌచారప్రశాంతిప్సీలినానార్థమూలా - తేనగ
రుడధ్వజంశ్రీహరింకిమితఃపరంఇతఉత్తరంకింకరవాసుకింకరవ్యమితివి
జ్ఞాపయత్సునివేదయత్సుసత్సుసమీపగతఃఅంతఃస్థఃచతురాననోబ్రహ్మ
వాసుకింసర్పరాజం॥ ౫॥ వాసుకిస్తుసర్పరాజోధగోసరసశత్యమరః - స
మానయంతసమామయతేత్యథః - ఇతఃపరంవాసుక్యాగమనేనభవి
తవ్యమితిభావః-ఇతిస్థమాశశాసనాదిదేశేత్యథః॥ ౫౩॥ తతఇతి॥ తతోనం

తరంతథేతితథాభవత్ప్రత్యక్షః - తస్యబ్రహ్మణశ్చసనమాదేశంప్రతి
 గృహ్యస్వీకృత్యబహిఃపాహ్యదేశంప్రతీత్యభీః॥ ౧ ॥ సనానిత్యేబహిః
 ర్భావేహ్యస్తాతీతేప్రతుదర్శనశ్చత్యమరః - నిజిహానానిగఽచ్ఛంతః ౧
 జగరాదేవాః సమానగ్రామాఃపిక గ్రామవాసినో యూయమేవవా
 సుకింసర్పరాజంసాంత్యనేనప్రియవచనేన॥ ౧॥సాంత్యనంప్రియభాష
 ణమిత్యమరః- సమానయత సమానయనలకురుద్వంత్యతీథంఅసురవరా
 బల్యాదీ- ప్రార్థయామాసుఃపార్థిభానంచకురిత్యక్షః॥ ౨౪॥ పార్
 గితి॥పాతాళంపాతాళలోకంజుషంతిసేవంతశ్చతితేతథా-జుష్ప్రీతిసేవ
 నశ్చతిధాతోఃక్వీప్ - తథాభూతానాందారకుమారకాణాం కశ్రేణు
 తాగ్రీసాంప్రవృత్తింవృత్తాంతం॥ ౧॥వార్తాప్రవృత్తిర్వృత్తాంతశ్చత్యమ

ప్రథమలగ్నం - స - శ్చూక - నాబహినిగ్రా

సమానగ్రామాయూయమేవ సమానయత వాసుకిం

సాంత్యేనేతి ప్రాథమాయామాసురసురవరా॥ ౨౪॥

ప॥ పార్గేవపాతాళజుషాంప్రవృత్తిం జిజ్ఞాసవోదార

కుమారకాళణాం॥ తెమందరోద్ధారవిలాధ్యనైవసద్యో

వతేరుద్దనుజాఃప్రహృష్టాః॥౫౫॥౫॥ప్రవిశంతశ్చదదృశు

రతరి-తోద్ధృత మందరమూలకందరో ద్భ్రంశమూ

రః-పార్గేవపదేశాత్పూర్వమేవజిజ్ఞాసవః జ్ఞాతుమిచ్ఛవఃతేదనుజాల
 సురాఃప్రహృష్టాస్సంతుష్టాస్సంతఃసద్యపవ పార్థిభానాసమకాలమేవ
 మందరస్యోద్ధారఃఉద్ధరణంతస్యవిలాధ్వారంధ్రమాగః తేనైవలవతే
 రుఃఅవతీతాణామభూతురిత్యక్షః॥౫౫॥ప్రవిశంతశ్చతిప్రవిశంతఃప్రవేశం
 కుర్వంతఃతేదానవాః అతరి-తమసంభావితంయథాతథా ఉద్ధృతఃఉ
 త్పాతీతఃయఃమందరఃతస్యయేమూలకందరాఃతైరుద్వాంతాఉగ్రీణాః
 మూర్ఛితాఃమూర్ఛనంప్రాప్తాః యేపన్నగాస్సర్వాః తేహమాశ్వాస
 సంభదాపనయనంతదక్షం పరిభ్రాంతావిమూలమానాయే బంధుజ
 నాఃపుత్రమిత్రదయఃతైర్నిరంతరంనిరవకాశంసాంద్రమితియావత్
 అణావేర్నజ్ఞానితరాంజ్ఞానంకుర్వయోఽచలరాజోమందరస్తస్య

సమ్మర్దస్సంఘషణం తేనినిదేశంతః-విస్ఫుటంతః యేతలవితలాదయో
లోకాః తేషుయేలోకాజనాః॥ ౧॥ లోకస్తుభవనేజనశత్రుమరః-తేషాంని
ష్పేషోనితరాంపెషణం తేనయో ఘోషోనాదః తేనభీషితాఃభీతాఃఆశ్వ
సంతఃశతరథాదానవనయంతః ఆశ్వస్తాశతరైః ఆశ్వాసంపాపితాశ్చ
యేవిహస్తాఃవ్యాకులాః॥ ౧॥ విహస్తవ్యాకులౌసమావిత్యమరః-జాపన
దజనాఃదేశీయజనాఃతైరాకీణంవ్యాప్తమిత్యథః- అతితూణంఅతి
శీఘ్రం॥ ౧॥ సత్వరంచపలంచూర్ణమిత్యమరః-ఉద్గచ్ఛన్నుత్పన్నుద్భవ
న్నిలివాయఃఅదికచ్ఛపోమహాహర్షః-తస్యనిష్ఠురంయత్పృథ్వంచరమాం
గంతస్యసంఘట్టనమాఘాతఃతేనస్ఫుటితాదలితాఃయాఃతైలశిలాఃమం
దరోపలాఃతాసాంభంగోనాశఃతేనసముచ్చలంతఃఉత్పతంతఃయేఅభం

ర్భితపన్నగాశ్వాసన పరిభ్రాంతబంధుజననిరంతర మ
ణావని మజ్జదచల రాజసం మద్ద నిర్దళితల వి త లాది
లోకనిష్పేషఘోషభీషితాశ్వసదాశ్వస్తవిహస్త జా
నపదజనాకీర్ణమతితూర్ణముద్గచ్ఛదాదికచ్ఛవ నిష్ఠురపృ
థ్వసంఘట్టనస్ఫుటితైలశిలాభంగసముచ్చద భంగుర
స్ఫులింగపరిష్వంగదందహ్యమాననగరగ్రామపల్లీనివే
శశరంతరోత్పతథారానిక్షణంసాధ్వసేనపతిష్యతినా
మఘాతలంచలిష్యతినామ సుమేరురీ స్ఫుటిష్యతినామవి

గురాఃఅనశ్వరాఃస్ఫులింగాఃఅగ్నికణాః తేషాంయఃపరిష్వంగః సంబం
ధః తేనదహ్యమానఃఅతిశయేనభస్మీభూతఃయేనగరగ్రామపల్లీనివేశాయ
ప్రీతత్పురసంవనధకూటగ్రహాయస్త్రితదిత్యథః॥ ౧॥ నగరంనగవ
త్పురశ్చతేహమచంద్రః॥ ౧॥ సదమాసంవసధగ్రామావిత్యమరః॥ ౧॥ కుటి
గ్రామకయోఃపల్లీతశాశ్వతః॥ ౧॥ నివేశశ్శరణంక్షయశ్చత్యమరశ్చ॥ ౧॥
తరంసంతతంయమత్పతథారాణాం ఉల్కాపాతధూమకేతురక్షపరి
వేషాదిభావ్యశుభసూచకపరంపరాణాంనిక్షణందశనంతస్తాద్యత్సా
ధ్వసంభయం తేనఘాతలంభూలోకఃపతిష్యతిపతనంకరిష్యతి నామసో
పరిలిభావః - సుమేరుఃహేమాద్రిఃచలిష్యతినామగమిష్యతీకిలెత్యథః-

విధ్యండుక పాలం బ్రహ్మండుకటాహుః స్ఫుటిష్యతినామదళివ్యతి కిమిత్య
 ఖణఃసాగరఃఅణఃవఃప్ర వేక్ష్యతినామశ్రవేశఃకరిష్యతికిరసాతలంప్ర
 తీతిశేషఃఅదిశేషః భువనభారంలోక ధురంపరిత్యక్త్యతినామపరిత్యాగంక
 రిష్యతికిం అసంభావితమతర్కితంమూలంమందరోద్ధరణాదిలక్షణం య
 స్త్రికార్తృణిత త్తథాఅనుక్షణంప్రతిక్షణంఉచ్చలంతీభిః ఉద్భవంతీభిఃకిం
 వదంతీభిఃజనశ్రుతిభిఃతాదాత్వికప్రవాదై రితియావత్ ॥ ౧॥ కింవదంతీజ
 నశ్రుతిరిత్యమరః- అభితఃసమాకులంవ్యాకులంరసాతలంపాతాళందద్వ
 శుఃదర్శనంచ శ్రుతిత్యఖణః॥ ౭౫॥ సమాగమ్యేతి తెదానవాఃవాసుకింస
 ర్పరాజంసమాగమ్యసంపాద్యయథోదితంయథాయోగ్యం॥౧॥ ఉదితం
 స్యాన్నితేయోగ్యతినానాథారత్నమాలా - తెనేతిశేషః-సభాజితాః

ధ్యండుక పాలం ప్రవేక్ష్యతినామసాగరః పరిత్యక్త్యతినా
 మశేషోభువనభారమిత్యసంభావితమూల మనుక్షణము
 చ్చలంతీభిః కింవదంతీభిః సమాకులమభితోరసాతలం ॥
 ౭౫॥౧॥ సమాగమ్యతేవాసుకింసభాజితాయథోదితంస
 మావేద్యసాగరమథన సంరంభమనుపదమేవః థాంతే
 కథయామాసుశ్చనై రెవభవితవ్యం భవతామందరవెష్ట
 నేదామైతి॥౭౬॥౧॥ అనుమోదమానోవచనమమీమాం
 ఆహచస్తేదమురగవతిః॥ ౭౭॥౧॥ అహూదిరాయమ

సత్కృతాస్సంతః సాగరమథ నేసంరంభఃఉపక్రమఃతంసమావేద్యనివె
 ద్యఅనుపదంఅవ్యవహితో త్తరక్షణవీవక థానామప్రకృతేఆగమనక్షణో
 చితప్రస్తావఃతస్యాంతేసానేశనైఃమందమిత్యఖణః - భవతాత్వయా
 మందరః-వెష్ట్యతేయేనేతికరణేల్పుట్పత్వయః - మందరవెష్టనంయద్దా
 మరజ్జఃతత్థానీభవితవ్యంవతితవ్యం ఇతీర్థంకథయామాసుః ఉపరిత్య
 ఖణః॥౭౬॥అన్యతి॥ అమీమాందానవానాంవచనమనుమోదమానస్సంతు
 ష్యన్నిత్యఖణః-ఉరగవతిఃవాసుకిః సస్తేరంసస్త్రితంయథాతథా ఆహచ
 అవదచ్ఛేత్యఖణః॥౭౭॥అహూదితి॥ భాగ్యజనస్యదేవాసురాణామితి
 త్రాప్సర్యాఖణః- అయమభ్యుదయఃసముద్రమథనాదమృతప్రాప్తిలక్ష

చాశ్రీయశ్చత్యధః-చిరాయదిరకాలస్య॥ ౧॥ చిరాయదిరకాలాశ్రీయది
రస్యాద్యాశ్చిరాథకాశ్చత్యమరః-శ్చుక్రీతఃకర్ణనోచరీకృతః అహూతాశ్చ
హరే॥౨౦॥యదితి॥ అదితెయాదేవాఃదైత్యైరనురైస్సమాగమ్యమి
త్వాయన్నసిషితంయత్ప్రయోజనంఽలసాధయంతిసంపాదయంతితత్ర
తస్మిన్ప్రయోజనవిషయే అనియంతైరసనుజ్ఞాలైః అపాశ్రిథైరపీతి
వాధః-భాగ్యభిఃకాత్రవేయైస్సహూదరైఃవాగైః॥౧॥ విష్యక్సంతమ
సంనాగాఃకాత్రవేయాశ్చదీశ్వరాశ్చత్యమరః-సాహాయకంసహాయస్య
కర్తృఅనువర్తనతన్నియోగానురూపమాచరితవ్యంకర్తవ్యమిత్యేవంన్యా
యస్సదసద్వివేకపవమాంచోదయతిపేరియతిఅతాస్త్రిన్నైర్ధవతాం
యస్తాకంఽతవేదనేనవిజ్ఞాననేనకింఫలమితిశేషః॥౨౧॥పరంత్యితి॥పరంతు-

యాశ్చుతోయమభ్యుదయోభాగ్యజనస్య॥౨౦॥గ॥య

ఘోలసమాగమ్యదైత్యైరాదితెయాసాధయంతిమనీ

షితం తత్రస్వయమనురైర్కైరపికాత్రవేయైర్భాగ్యభిః

సాహాయకమాచరితవ్యంన్యాయపవచోదయత్యేత్రమా

వేదనేనభవతాం॥౨౧॥పరంతు॥ప॥మూలేవాలభిమగ్రత

స్ఫురగిరెవకాళించమేబద్ధతాకల్పేపాగ్దిపినాకినాభ

గవతాకృష్టాస్త్రియల్లీలయా । తతాగలక్షణసంధిబంధ

కింత్యిత్వర్థః-ప్రాచిప్రాక్తవేకల్పేవద్వాదిసంజ్ఞికబ్రాహ్మడివసే- కల్పల
క్షణముక్తమమరేణ॥శ్లో॥ దివ్యైర్వర్షైఃసహస్రైర్ద్రావణభిరైవతం
యుగం॥౨౨॥వేయుగసహస్రేద్వేద్యాఃకల్పాతుతౌస్యశామితి॥యది
త్యవ్యయంవేత్యధఃకంతాత్పర్యప్రకరణాభ్యాంఅథవాహత్యధః॥ ౧॥
యత్తద్యతస్తతాహేతావిత్యమరః-నురగిరెత్తేరుపర్వతస్యమూలేమూ
లదేశేమేవాలభింలాంగూలంఅగ్రతః శిఖరదేశేమాళిముత్తమాంగంబ
ద్ధతాబంధంకుర్వతాభగవతాపినాకినాపరమేశ్వరేణలీలయావిలాసే
నలకృష్టఃసమాకర్షణంగమితత్త్యధః-త్రిపురసంహారకాలేధనుష్టం
కారాధనమితిభావః సచాసాకాలశ్చేతితతాగలఃతస్మిన్లక్షణానిభగ్న
నిసంధీనాంపంతుణానాంబంధాఃకీలాఃపరివృత్తానివ్యత్యస్తానలీలీచయే

హంతా-తథాభూతానిమర్త్యమర్త్యస్థానానిఅద్యేదానీమపిస్తేత జృం
భితక్షవధుమస్తేతంక్షవధస్థనం॥ ౧॥ సోత్పాస్రీసస్థమనాత్సితమిత్యమ
రః-జృంభితంజృంభణం॥ ౧॥ జృంభస్తప్రిమజృంభణమిత్యమరః-క్షవధుః
కాసః॥ ౧॥ స్త్రీక్షుతుకు-తంక్షవఃపుంసికాన్స్తక్షవధుఃపుమానిత్యమరః-
న్యచ్చందఃస్వతంత్రః॥ ౧॥ స్వతంత్రోపావృతస్త్వైరిస్సచ్చందో
నిరవగ్రహిత్యమరః-తస్యభావస్వాచ్చంద్యంముచ్చిద్వతే॥ రౌధాదికా
దుర్భుర్వాచ్చిదిదైవకోటిరణితథాతోలః-తిరుగుసంతాదేశః॥ ౫౬॥
అపిచేతి॥ యోహంకోమలానిమృదూని॥ ౧॥ కోమలంమృదులంమృద్విత్వ
మరః - తథాభూతేషుతల్పేషుశయ్యాస్వపి॥ ౧॥ తల్పంశయ్యాట్టదారే
ష్విత్వమరః - అత్తసుపామానెష్వివశయితుంశయనంకతుకంసోన్న
మిశక్తోనభవామీత్యథః - కుండలితాంవలయవత్తాం త్యక్తోన్మృజ్య
పరివృత్తాస్థీనిమర్త్యానితాన్యద్యాపిస్తే తజృంభిత క్షవధు
మస్వాఛంద్యముచ్చిద్వతే॥ ౫౭॥ అపిచ॥ ప॥ యస్తల్పేష్వ
పికోమలేషుశయితుం శక్తోపినాత్మస్త్వివత్యక్తా కుండ
లతాంస్వవన్నపిచయోనాయంతుమద్యోత్సహా । పా
మాణద్రుమగుల్మకంటకదరీ కూటప్రపాతోద్భటం సో
న్యవన్నపిస్వావంకుర్వన్నపియశ్చాహంఅద్యేదానీమాయంతుం అకృ
ష్టాంభోగమిశేషః - నోత్సహేనమృష్యామీత్యథః - ఉర్భుర్వాన్
హకుర్వణితథాతోల్లట - సోహంవాసుకీజరావిప్రసా॥ ౧॥ వలితంజ
రసాశోక్ల్యంకాశాదవిప్రసాజరేత్యమరః - తయాజర్గురాణిజేష్టా
నితథాభూతైగాత్రైరిరవయవైః॥ ౧॥ గాత్రంవ్రతీకేదంత్యగ్రజం
భూభాగేవపువ్యపీతిభాసూరః - పామానైఃశిలాభిఃద్రుమైఃవృక్షైఃగు
త్తైస్తంబైః॥ ౧॥ అప్రకాండేస్తంబగుల్మవిత్వమరః - కంటకైఃవేణ్వా
దిభిఃద్రుమాంగైర్వా॥ ౧॥ నూత్యగ్రేక్షుద్రశత్రోదరోమహాషేచ
కంటకిత్యమః॥ ౧॥ కంటకఃపులకేవేణోద్రుమాంగేక్షుద్రవైరిణీభా
సూరః-దరీభిఃకండరైఃకూటైఃశిఖరైః॥ ౧॥ అయోఘవేలైలశ్మంకేసీరాం
గేకూటమస్త్రీయామిత్యమరః - ప్రపాతైఃభృగుభిః॥ ౧॥ ప్రపాతస్తత

టోభ్యుగరిత్యమరః - ఎత్తైరుద్భటందుస్సుశండుర్ని రీత్యమిత్యథః - అ
చలంమందరాద్రిం వేష్టయితుంపరివరీతుం తుమఃసశ్చథఃకిం నేత్యథః -
శయ్యాస్పర్శమపిక తుం సమర్థోన - మయాకంటకగుల్మాది సంకులమం
దరవేష్టనంకర్తుమశక్యమితిభావః ||౫౭|| తదితి||త త్తస్మాత్కాంచి న్నామ
నుగృహ్యభవంతోయూయంవహత్తరుణాం యూనఃతత్క కకోటక
శంఖచూడగుళికై రావత ప్రముఖాః ప్రభృతయోయేషాం తే తథాభూ
తాఫణాథరాణ - సపాణానయంతుప్రాప్తయంతు||౮౦|| అంతతత్త
తి|| అంతతఃఅంతేచరమకల్పేత్యథః - జితఃజితఃశ్రమోగ్లానిరా
యాసో వాయేనసతథాభూతంసర్వదాభూభారపహనాదితిభావః - శే
షంవానయతత్త త్యేవమభిదధానఃభాషమాణోవాసుకిఃతస్థమభిదధే - అ

హం వెష్టయితుంతుమః కిమచలంగాతై గ్రహరానిర్ము

రైః||౫౭||౫||తదాపునరిత్యభిదధేదానవై|| ౮౦|| ౫||

అంతతః జితశ్రమంశేషం వానయతత్త్యభిదధానో

వాసుకిఃతస్థమభిదధే|| ౮౦|| పశ్యురై గ్రహింకరణీయమే

భిరురైః శ్చణాయామమంతకై ర్యాశేషంనయతేతివాగ

జనితేనైవాస్తుసత్వాధునా | భూభారేహ్యుపయక్తప

షవిదితస్సరై వస్త్రైతోన్యః పునస్త్రైశేషో భవసీరి

భిషిః||౮౦|| తురై గ్రహింక్షీణంనష్టంఆయుజీవితకాలోయేషాం తేత

థాభూతానాం||౫|| ఆయుజీవితకాలో నేత్యమరః - అంతతై మాఠర

రకైఃఅతపవత్తురై గ్రహింకరైః||౫||కదర్యేకృపఃత్యుర్రకింపచానమితం

పచాత్యమరః - ఏభిరురైఃపన్నగైఃకరణీయంకర్తవ్యం కింపత్రైస్సా

ధ్యంసభవతీతిభావః - శేషంనయతే త్యేవం తేతథావాగజనితజాయతా

సీదితివాథఃసావాగేవతధునాసత్వాఽవితథాస్తుభవతుసరైఃవిదితః

జ్ఞాతపషోపి శేషోవీత్యథః భూభారేభూమిధారణవిషయేఉపయక్తః

తతఃతస్మాద్భూమిభారకాదన్యఃశేషఃపునః అవశిష్టస్త్విత్యథః త్వంభ

వానేవాసీభవసీత్యథః ఇతిస్థంశ్చిత్తధియఃశ్చిత్తబుద్ధయఃవయం త్వా

మేపయాచామహే ప్రాథమ్యామహే||౫౮|| అపీతి|| అచలంమందర

మపిపాశిభిః హస్తైః కషణాః ఘృషణానిలైః కణినాతుల్యం మణివల్ల
 స్త్రీకుమారాః కృశీకుమారాః ॥ ౨॥ వల్లం దభక్తిం కృత్యంతస్వస్యమరః ఆకర్షజల
 ధః క్షీరసముద్రమభివ్యాప్యత్వాం భవంతమపిసుఖైః ఆనాయాసేనశ
 యితంభావేక్షః స్వాప్యోయస్మికర్మణితస్తథావోధాస్తః భుజేషువహి
 ష్యానుభృత్యథః - వహప్రాపణభృతీధాతోద్లుట్ * సహివహూరో
 దవణాస్యేత్యోత్పయభాభవాతువ్యసిహర్షంప్రాప్తోపితదుపరి
 మందరోపరితవేష్ట్యతిశేషః సుఖమనాయాసంయథాతథాచకషా
 మః తకర్షణంతుమః ప్రసీదతియచ్చస్వాగచ్ఛేత్యథః శనకైః ప్రచల
 స, యాహీత్యథః యశః కీర్తింప్రాప్నుహి ॥ ౫౯॥ పాశ్రవేశికాభితి ॥
 యతః కారణాద్వయంభవతః ప్రతివేశః ప్రతిసదనంతస్రభవాః ప్రాప్తివే

శ్చితభయస్తామేవయాచామహే ॥ ౫౮॥ ప॥ అపివల్లీకు
 ర్శ్చీకుమణివదచలంపాణికషణైరపిత్వాం వోధాస్తస్సుఖ
 శయితమాదుగ్ధజలధేః సుఖంచాకషామస్తదుపరియథా
 తువ్యతిభవాప్రసీదాయచ్చస్వప్రచలశనకైః పా
 ప్నుహియశః ॥ ౫౯॥ కింబహునా ॥ ౫॥ పాశ్రవేశికావయం
 భవతః పరిచితహృదయాశ్చ చిరసంవాసేనతత్రతదవ
 ధార్యతాం ॥ ౬౦॥ ప ॥ మహద్భిక్యృద్భీమస్రజమజ
 గరైర్మండరచరైర్మహద్భిర్వాపాశైభిర్జిమయితుమ

శిశాః అభిముఖసదనవర్తినభియావత్ చిరతరంబహుకాలంసహవాసః
 ఏకత్రావస్థితిః తేనస్వయేతిశేషః పరితతహృదయాః పరిక్షితమనసః తతః
 కారణాత్తద్భవితవ్యంత్యమైవావధార్యతాం పర్యాలోచ్యతాంభవతో
 యశశ్చింతకావయంకిమపినమృషావదానుభృతీభావః ॥ ౬౦॥ మహద్భిరి
 తిమందరేవరంతిగచ్ఛంతీతిమందరచరాతథాభూతైః మహద్భిః స్థూల
 దీప్యేకాంత్యథః ॥ ౬౧॥ నాగవిశేషైః శయ్యభిః ॥ ౬॥ అజగరేశయ్యుర్వా
 హసభ్యుభావిత్యమరః - స్రజంమాలాంగ్రంధీనః గ్రంథనంతుర్జమ
 హద్భిః పాశైః దామభిర్వాతమచలంభిమయితుంవిఘ్నాణయితుం అ
 లంకైః ॥ ౬॥ అలంభూషణపర్యాప్తిశక్తివారణవాచకంభృత్యమరః - స్త్రీ

భవామః॥ అథవాకరాగై గ్రహస్తాగై గ్రహలగ్నీరాణావంశామహిమః
 మంథనంకుమఃనః అస్మాకంకింతురతి అస్మాకంకిమపిగచ్ఛతీహృద
 యంలేఖనాశ్చితీశేషః తేతవయశః ఉద్గాతుంగానంకర్తుంపునఃపునరపివ
 దామఃస్వామిమఃశ్చి॥ ౬౦॥ ఇతీతి॥ ఇతీశ్శందానవైః ప్రాధికారః అనుత్త
 రఃప్రతివచనరహితః ॥ ౬౧॥ శ్రేష్ఠేనుదీదిప్రతివాస్త్వీనేచత్రిష్వనుత్త
 రఇతిభానూరః - భుజగపతిఃవాసుకీయావత్సకలం॥ ౬౨॥ యావత్తావత్స
 సాకల్యఇత్యమరః-ఏకంవలయంకుండలంఉగ్మృజావిస్మృజాఉత్తప్తాఉ
 ధ్వితీతీత్యథఃతావత్సకలంగద్దీఘాభూతం ఆణావమథనేన యఃక్షోభః
 కాంచల్యంతస్తాత్ శంకితంసంభావితమూహితమితియావత్ తథాభూ
 తంవతనంపాతంయస్యాతథాభూతాంతవనింభూమిం ధారయతుంబి

లంస్వస్థమచలం॥ కరాగైర్మగ్నీమోజలధిమథవాకిం
 తురతినోయిశస్త్రాద్గాతుంలే పునరపివదామః పునరపి ॥
 ౬౦॥ ౫॥ ఇతిప్రాధికారోదానవైరనుత్తరోభుజగపతిః
 ప్రప్తాతుకామో వలయమేవముత్సృజ న్యావదుత్తప్తా
 తావదణావమథన క్షోభశంకితవతనా మవనింధారయ
 తుమవస్థాపితఃస్వయంభువావబ్రస్తంభఇవసందద్యతే॥
 ౫౩॥ ౫॥ తతఃప్రతిష్ఠద్వమిత్యనుజ్ఞాయదానవాప్రసా
 రయన్ మందరోద్ధారరంధ్రాభియఖం మనువృతస్తక్ష

భుంస్వయం భువావబ్రస్తానావస్థాపితః నిఖాతః వబ్రస్తంభః హీరక
 ఘాణఇవసందద్యతేవృష్టం - యద్వాయావదుత్తప్తాతావత్సం దద్యతే
 దృష్టఇతివాయోజనా॥ ౫౩॥ తతఃఇతి॥ తతోనంతరందానవాప్రతిప్ర
 తిష్ఠద్వంప్రయాణంకురుద్వమిత్యేవమనుజ్ఞాయ ఆదిశ్యేత్యథఃమందరో
 ధారరంధ్రమందరపర్వతోత్పాటన విలంతస్య అభిముఖంయథాతథా
 ముఖంస్వవదనంప్రసారయన్ ప్రచాలయన్ తక్షకోనాగః॥ ౫౪॥ తక్షకోనా
 గవర్ధకోరిత్యమరః- ఆదిశ్యేషాంతేతక్షకాదయఃతైరనువృతఃఅనుసృతః
 భువోభారోధూస్తస్యవహనంధారణంతస్త్వి ॥ ౫౫॥ లేనఅచంచలేనభగవ
 తాపూజ్యేనశేషేణఅనుమతఃసంమతిమాన్సఃశనైశ్శనైః మందంమం

దంభాగస్య కాయస్యయేవలయాః కుండలనానితా శిథిలీచకారశ్లథ
యాంచకారేత్యర్థః॥౮౫॥ అథేతి ॥ అథప్రస్థానానంతరంఘణీంద్రాస్స
ర్షశ్రేష్ఠాఃపథిమాగైప్రథమేప్రాథమికే॥ ప్రథమాప్రవరాదిమా
వితిభాసూరః-విశ్రమేవిశ్రాంతిస్థానేవిలాధ్వనామందరోత్పాటనరం
ధగ్రీమాగైరేణవిశంతంప్రవిశంతంఅతేవపాగ్రిధివఃపృథివీసంబంధఃయో
గంధఃఆమోదఃతస్యసారేణస్థిరాంశేనసాంద్రంమేదురం॥ ౯॥ సాంద్ర
స్నిగ్ధస్తుమేదురత్వమరః-అయాదితోపాగ్రిధితస్సృణుపవనఃపాగ్రి
ప్రః తథాభూతంపవనంవాయుం ఆకంతంగళపవ్యంతంపథః పానంచ
క్రుః॥౯౧॥తతత్తతి॥ తతోనంతరంప్రపాతత్వవవర్షతభృగురివ॥౯॥ప్రపా
తస్తుతటోభృగురిత్యమరః-పరిహృతేపరిత్యక్తై నిమోన్నతేనిమోన్న

కాదిభిరనుమతోభూభారవహనశ్చలేనభగవతా శేషే

ణశనైశ్చనైశ్శిథిలీచకారభోగవలయా॥౮౫॥వ॥ అథ

లేనవిలాధ్వనావిశంతంపవనంపాగ్రిధివగంధ సారసాం

ద్రం॥ ప్రథమేపథి విశ్రమేఘణీంద్రాః పపురాకంతమ

యాదితోపవన్నం॥ ౯౧॥౫॥ తతః ప్రపాతత్వపరిహృత

నిమోన్నతేతస్త్రిక బిలద్వారేమహతాయత్నేన మం

దంమందముత్సర్పతో దశయోజనముధః పతతః శత

యోజనమారురుక్షంతః పునరపేక్షమాణానిమోన్న

తానిసమీకుర్వంతోభూయసాయావదశ్రమ్యన్నలూశ

తప్రదేశౌయేనతత్తథాభూతేతస్త్రికబిలద్వారేమందరోత్పాటనభిర్ర

ద్వారి॥స్త్రీద్వాద్వారంప్రతీహారత్వమరః-మహతాలభికేనప్రయ

త్నేనమందమందందశయోజనముత్సర్పంతః ఉద్గచ్ఛంతోపితతసంఖ్యా

కానియోజనానియస్యసతథాభూతంఆధఃఆధోదేశేవతంతఃపతనంకుర్వ

ంతఃస్స తఃఆరురుక్షంతఃపునఃఆరోఘమిచ్ఛంతస్త్రీత్యర్థః-నిమోన్న

తానిసమీకుర్వంతస్సంతఃపునఃఅపేక్షమాణాఃకాంతంతఃఅతేవపథూయ

సాలభికంపూక్షుర్యంతఃపూక్షారంకుర్వంతఃఅనిలూశ నాస్సర్పాయా

వదశ్రమ్యంత్రమంపాగ్రిపుఃఅతాగ్రవధ్యర్థకోయావచ్ఛజ్జి॥౯॥యావ

తావచ్చసాక త్యేవధౌమా నేవధారణభివ్యమరః॥౮౫॥ తావదితి॥ తావద
సురేశ్వరాఃబలిహింసనప్రభృతయఃకలావవావలంబనాన్యాశ్రయాఃతే
షాంప్రదానంవితరణంతదేవ అవదేశోవ్యాజఃతేనపాపాతో మరగదా
ప్రాసాఃఆదయోయేషాంతేతథాభూతైఃఆత్మమహద్భిరాయసతంతు
భిఃవలయితఃనీరంధ్రాబ్రహ్మద్వండు॥ ౧॥ పరిఘఃపరిఘాతనభివ్యమరః-తో
మరఃసర్వలాయథం॥ ౧॥ సర్వలతోమరోస్త్రీయామిత్యమరః-గదాఆ
యథవిశేషః॥ ౧॥ గదోరోగహరిభాత్రోగదాస్యాదాయథాంతర ఇతి
భాసూరః-ప్రాసఃకుంతాయథం॥ ౧॥ ప్రాసస్త్రకుంతఃకోణస్త్విత్యమ
రః-ఏతదాదిభిరిత్యర్థోబోధ్యఃప్రహరణైరాయుధైః॥ ౧॥ ఆయుధంతుప్ర
హరణమిత్యమరః సోపానాన్యారోహణానీవ॥ ౧॥ ఆరోహణంస్యాత్సో
పానమిత్యమరః - కల్పయంతఃపిరచయంతఃశనైర్నందంపరీక్షయంతః

నాః॥౮౫॥౧॥ తావత్కరావలంబనప్రదానాపదేశేనపరి
ఘతోమరగదాప్రాసాదిభిః ప్రహరణైఃప్రకల్పయం
తఃసోపానాని పరికషాయంతశ్శనైరివ ప్రాప్తయా
మాసురవనితలంఘణాథరానసురేశ్వరాః॥ ౮౬॥ ప॥ ఆ
పాతాతాత్పణధరపతే రావమూలాత్సుమేరో రద్రా
యుస్తై స్తిమితపతితలభోగమాయాసయోగాత్ । మం

ఆకర్షయంతస్సంతః శనైర్నందంఘణాథరానాసర్పా అవనితలంభూత
లంప్రాప్తయామాసుఃసస్వరిత్యథః-స్వయంప్రయాసంమహాంతమను
భవంతోపిబలినఃకార్యంసాధయంత్యేవేతిభావః॥ ౮౬॥ ఆపాతాతాది
తి॥ ఆపాతాతాత్పాతాశలోకమారభ్యసుమేరోర్వేమాద్రేఃఆమూలా
త్ మూలదేశమభివ్యాప్యేత్యథః * ఆజ్ఞార్యాదాభివిధ్యో రిత్యనేనో
భయత్రపాక్షికావ్యయిభావసమాసాభావః- ఆయాసఃశ్రమఃతస్య
యోగస్సంబంధఃతస్మాత్ స్తిమితం నిశ్చలం ఆర్ద్రంచవాతత్పతిరంశ
యితంచేతికర్తృధారయసమాసః॥ ౧॥ ఆర్ద్రంసార్ద్రంక్షిన్నంతిమితం
స్తిమితంసమున్నముత్తంచేత్యమరః - ఘణాధరపతిఃవాసుకితస్యభోగం
క్రాయం॥ ౧॥ భోగస్సుఖేస్యాగ్రిభిశ్చతావహేశ్వరగరాయయోరిత్యమ

రః - ఘణాధరవతిః వాసుకః తస్య భాగం కాయం అవనివ
లయాదగ్రమం డలాదతి వేగాదతిజవాదుర్ధ్వతస్య ఉత్పాటిత
స్యమంథానాద్రేమంకరస్యసింబంధీత్యథః భువిభూమాలగ్నంసంగ
తంథిదానీమితిశేషః శ్రుతితంభదంప్రాప్తమతపవఘటితంగ్రథితం-అ
థవాపూర్వంత్పాటితంబలాద్దేవాసురైరుత్పాటితాన్మధ్యే చిన్నమిదా
నీందేవాసురైః సుఘటితం చిన్నకూపరజ్జివన్త గ్రథితమిత్యథః సమాసస్తు
స్నాతానులిప్తవత్ - నికంముఖ్యంమూలంమూలభంగమివఅద్రాక్షుః
దదృశుః॥౬౨॥అథేతి ॥ అథపాతాశంవిహాయభూప్రదేశానయనానంత
రంఅహిపుంగవంవాసుకింకథందిత్ అతికృశ్నా ఆశ్వస్తం ఆశ్వాసం
ప్రాప్నువంతంవ్యథాత్వాత్తస్యేతిభావః అలక్షయంతఃపశ్యంతఃదాన
వానగానామద్రీణాంనగరాణాం పురాణాంగ్రామాణాం సువసథా
నాంనదీనాంసరితాంసదానాంపుంసదీనాంనదీశానాం సముద్రాణాంచ

థానాద్రేరవనివలయా దుర్ధ్వతస్యాతివేగా దంతల
గ్నంత్పాటితఘటితంమూలమేకంభువీవ॥ ౬౨॥ గ॥ అథ
కథందిదాశ్వస్తమహిపుంగవమాలక్షయంతో దానవా
నగనగరగ్రామనదీ నదనదీశసంతానదం తురేణభామే
నపథాపరిక్రమణమావెద్యమాంద్యహేతు మాసాద్యత
దనుజ్ఞామాఘణామండలాదాచవాలమూలంకరాంచలై
ర్యుగవత్ సుగంధేషూపసవేశయంతఅపరాన్తఃపూర

యాశితాన్యనేకానితేషాం సంతానాఃఅపిభేదాః సర్వత్రస్థితయత్స
యావత్॥౬౩॥ సంతానాన్యరవిచ్ఛిత్తివంశోపత్యసురదుర్మాశిత్యమరశే
షః-త్రైదంతురేణసమ్నోన్నతేనవ్యాప్తేనేతివాధఃభూమాభవః భా
మంతథాభూతేనపథామాన్దేపరిక్రమణంగమనం * పరిపూర్వాత్క్ర
ముపాదవిన్యాసగతిధాతోర్భావేల్లుట్పగ్రీత్యయః - మాంద్యంజైఃస్య
రాహిత్యంతస్య హేతుంకారణమిత్యావేద్యవిజ్ఞాప్య తస్యవాసుకేరను
జ్ఞాంతిభ్యనుజ్ఞామాసాద్యప్రాప్య-అఘణామండలాదితివదద్వయంఘణా
మండలమారభ్యేత్యథః అచవాలమూలంలాంగూలాగ్రమభివ్యాప్యే
త్యథఃకరాంచలైఃసాస్తతలైఃయగపదేకదాసుగంధేషుఅంసేషుతం

వాసుకిండుపనివెళయంతః స్థావయంతస్సంతఃఅపరానన్యాక మహిమ
రగాస్సునఃతక్షకాదీకలంగులిభిఃకరణభాభిః॥ ౧ ॥ అంగుళ్యఃకరణభా
స్సురిశ్యమరః - అంగుళీయకాడమికాభివ॥ అంగుళీయకమూమిక
కేత్యమరః-పాదైఃనూపురాన్తంజీరా॥ ౧ ॥ పాదాంగదంతులాకోటి
ర్నంజీరోనూపురోస్త్రియామిత్యమరః-పాణిభిఃకంకణానీవ॥ ౧ ॥ కంకణం
కరణావణమిత్యమరః-కటిభిశ్శ్రీశ్రీఫలకైః॥ ౧ ॥ కటానాశ్రీశ్రీఫలకం
కటిశ్శ్రీశ్రీఃకకుద్దతీత్యమరః-కటిసూత్రాణిమాంజీరజ్జవభివక్షసాహ
రవలయానీవముక్తాసరమండలానీవెత్యర్థః వహంతిఃధరంతస్సంతః లీల
యాక్రీడయా॥ ౧ ॥ క్రీడానీలావనమచెత్యమరః-తారాపథేనంతరిక్ష
బూషణ॥ ౧ ॥ తారాపథోంతరిక్షంచెత్యమరః-వథామాగ్గణదుగ్ధోద
ధింక్షీరాణవంఅభితస్థిరైలభిముఖంప్రయయిరిత్యర్థః॥ ౧౨ ॥ దూరా

గాకలంగులిభి రంగుళీయ కానీవపాదై నూపు రా
ణీవపాణిభిఃకంకణానీవకటిభిఃకటిసూత్రాణీవవక్షసా
హరవలయానీవవహంతోలీలయా తారాపథేనవథాదు
గ్ధోదధిమభితస్థిరై॥ ౧౨ ॥ ప॥ దూరాదలక్ష్మ్యతసురైద
నుజాంసలగ్నాద్రాశీయసీభుజగపుంగవభోగరేఖాతి
ర్యక్ష్పవాహమువయాతవతీవదిప్త్యమందాకినీపతితా
శిఖరేహిమాద్రేః॥ ౧౩ ॥ ప॥ పాయంపాయంపవనమభి

దితి॥ దనుజానామంసేషునగంధేషులగ్నాస్థితాద్రాశీయసీఅతిదీప్త్యా
భుజంగపుంగవోవాసుకిః తస్యభోగరేఖాకాయదండఃసురైః ఇంద్రా
దిభిఃదూరాత్ హిమాద్రేఃశిఖరైః పతితాప్రస్తాతిర్యక్ష్పవాహఃప్రవ
హనంభావేషుభ్యతమువయాతవతీప్రాప్తవతీమందాకినీవియద్గంగేవది
ప్త్యాఆనందేన॥ ౧ ॥ దిప్త్యాసముపజౌషంశిత్యానందేథాంతరెంతరేత్యమ
రః-ఆదృశ్యతదృష్టేత్యర్థః వహంప్రియాససంపాదనీయస్య వాసుక్యాగ
మనస్యఅనాయాసలాభాదానందఇతిభావః॥ ౧౩ ॥ పాయమితి॥ పవనం
వాయుంపాయంపాయం పీత్యాపీత్వేత్యర్థః అభితఃస్థాల్యంస్థాలత్వం
అపాద్యమానంప్రాప్నువంతంఘణాధరపతింవాసుకింవాహంవాహంధృ

త్వాదృత్యైత్యర్థఃవిశ్లేషాఃవిగ్రహితాస్సంధీనాంబంధాఃకీలానియోషాంతేత
 థాభూతాఃతైత్యాదితిపుత్రాః*తిత్యదిత్యాదిత్యవత్పుత్రపదాన్యభిది
 తిశబ్దాదవత్సార్థేణ్యప్రత్యయః-భారోధూఃతస్మాద్విశ్రాంతిఃవిశ్రమణం
 తస్యహేతోఃప్రత్యుద్యాతేఃప్రతిముఖమాగతైఃసురపరివృథైఃదేవైఃసా
 ర్థం*ప్రభౌపరిబృథభినిపాతనాత్సాధుః॥ ౧॥ ప్రభుఃపరిబృథాధిపత్యమ
 రః-భువిశాజ్ఞాంధమఃపాశౌయస్యసతథా భూతస్యశ్రీహరేః సంధౌ
 నికతేనిదధిరేనిదితీపుఃఇతః పరంకతావ్యోవదేశనాయేతిభావః॥ ౬౪ ॥
 అథే॥అథవాసుకిప్రత్యేపానంతరంశిధిలాః వీడితాఃయేఅంసాః భుజశి
 రాంసి తేషుమాంసలితఃబౌల్బణ్యంప్రాప్తఃయఃభేదఃబాధాతస్యఽనో
 దక్యతేఅపమోదనాయేత్యర్థఃపరికలితఃకృతఃఅంగానామవయవానాం

తస్థైస్సల్యమాపాద్యమానంవాహంవాహం ఫణధరపతిం
 విశ్లేషసూంధబంధాః।ప్రత్యుద్యాతేస్సురపరిబృథైర్భూ
 రవిశ్రాంతిహేతోస్సార్థందైత్యాభువినిదధిరే సంధి
 ధౌశాజ్ఞాపాణైః॥ ౬౪॥ ప॥అథశిధిలాంసమాంసలితః
 దవిమోదక్యతేపరికలితాంగభంగమథితోపి వపుర్భువ
 తాంకరచరణోదరాంగుళిభుజాంతరకంధరతోభుభు
 జగానిపేతురితరేవిబుధద్విషతాం॥౬౫॥ప॥ఖర్వోన్నతా
 సురసూంధసంధారణకృతాంవ్యథాం । వీజితోవిబుదై

భంగఃఖండఃయస్త్రికామణితత్తథా॥ ౧॥ భంగఃఖండేపరాజయే-౬౪౦
 గేరోగభేదేచేతిభాస్కరః- పరితస్సర్వతోపివపుశ్శరీరం భువతాంధూన
 నంకుర్వతాంవిబుధానాంవిద్విషఃతచ్ఛత్రవఃఅసురాః తేషాంకరాశ్చచ
 రణాశ్చఉదరాణీచాంగుళ్యశ్చభుజాంతరాణీచకంధరాశ్చకరచరణోద
 రాంగుళిభుజాంతరకంధరంతస్మాత్తతః * ద్వంద్వశ్చప్రాణితుర్య
 సేనాంగానామితి - ప్రాణ్యంగత్వాదేకదద్భావః- భుభిత్తరేతత్కృతా
 దయోభుజగఃసర్వాఃవినిపేతుః॥ ౬౫॥ ఖర్వేతి॥ వాసుకిఃదైత్యైరసు
 రైఃవిబుధైః దేవైఃవీజితః తాళవృంతాదిభిరుపచరితస్సన్నిత్యర్థఃఖ
 ర్వోవాఙ్మనః॥ ౧॥ ఖర్వోహ్రీస్వశ్చవామనైత్యమరః-ఉత్తానాఃబౌన్న

త్యశాలినశ్చయేసురాదానవాఃతేహంసంధృషాసంధారణేన వహనేన
కృతాంప్రాప్తాంవ్యధాందుఃఖం॥ ౧॥ పీడాబాధావ్యధాదుఃఖమిత్యమ
రః - శనైమృందంవిజహౌవిససజ్జా * ఓహంక్త్యాగత్తిథిథాలోకర్త
రిలిట్॥ ౬౬॥ పరిశ్రామ్యతత్తిథిపరిశ్రామ్యతఃపరిశ్రమం ప్రాప్తవతత్తి
త్యథః వాసుకేస్సర్పరాజస్యతిక్రాంతాః వెలామతివెలాః నిర్మర్యా
దాత్తిత్యథః॥ ౧॥ అభ్యంబువిశృతోవేలాకాలమర్యాదయో రపీత్యమరః
* అత్యాదయఃక్రాంతాద్యథేద్వితీయయెతిసమాసః - తథాభూతాః
యాఃశ్వాసనిశ్వాసానాం పరంపరాఃపజ్జరాయఃతాభిః పరిణమంతౌ
ప్రాదుర్భవంతౌ ఉపచయావచయావృద్ధిహ్రస్వాస్వాస్వాకించపరి
ణతఃపరివక్తవఃస్థూల్యంప్రాప్తోవా యశ్చరస్యస్యైవకాండో దండఃతద్వ
త్పాండురాధవతా॥ ౧॥ శరోదధ్యాద్యగ్రాసారేవాణికాండేత్యణాంత

దైత్యైర్విజహౌవాసుకిశ్చైర్॥ ౬౬॥౧॥ పరిశ్రామ్య
తశ్చ వాసుకేరతివెలశ్వాసనిశ్వాసపరంపరాపరిణమద
పవయోపవయాపరిణతశరకాండపాండరాచభోగయ
ష్టిరభిపూరయితుం దుగ్ధసాగరమాసతితా విదూరాదు
చ్ఛృంఖల తరంగమాలాసమాకులాస్తంభేవసిద్ధనదీసు
సురైరాలులాకే॥౧౧॥పక్షితిధరపరిపాతయుభ్యదంభో
భగర్భప్రచలదమృతబిందుస్యందసాందైగ్రీవమీరైః॥౪

రత్తితిథాసురః - భోగయష్టిఃదండసప్తశఃకాయత్తిత్యథఃదుగ్ధసాగరం
క్షీరసముద్రమభి పూరయితుం పూర్తింకర్తుం ఏనూరా ద్భూమదూరా
దాపతితాయాతాడచ్ఛృంఖలానిర్ని రోధాఃయేతరంగాః తే హంమా
లాభిఃసమాకులాసంకులాస్తంభానిశ్చలాసిద్ధనదీగంగే వసురాసురైః ఆ
లులోకేద్వస్తేత్యథః॥ ౧౧॥ క్షితితిక్షితిధరోమండరస్తస్యపరి పాతే
నపరివత సేనయుభ్యతారశ్యలక్షణతోభంప్రాప్తు వా యోంభోధ
గభాఃకుక్షిదేశఃతస్మాత్స్రీవలంతోయెమృతస్యబిందవఃతేహంస్యం
దఃప్రవహణం తేనసాందైగ్రీమేదురైఃసమీరైర్వాయుభిః అపనీతోవ
ర్జితౌ స్వేదభద్రాఘోర్దక శ్రవణాయస్యసతథాభూతఃఫణి పతిర్వాసు

ః త్రిజగతాత్రిభువనేనలసభివేద్యంవెదితుమశక్యంఆద్యంకారణభూతం
దేవంప్రకాశమానంముకుందంశ్రీహరిందదశాదృష్టవానిశ్యథః॥౬౭॥
అథేతి॥అథశ్రీహరిదశానానంతరంవాసుకిఃప్రణిఃతథానమసాగ్రంకు
ర్వకాసకాఫణామణీనాంప్రకాశాయేదీప్తయఃతేహంధారాలపిఞ్చదావి
వసీరాజనాన్యారాత్రికాఃతైఃఅరవిందనాభస్యశ్రీహరేఃచరణారవిందం
పాదకమలమారాధయామాసఅనర్చ్యేత్యథః ॥ ౬౮ ॥ ఇదంచాహేతి
యోజనా॥భగవన్నితి॥ హేభగవత్శేషభివన్యాకరణేవ్యాకణశాస్త్రీశి
క్షితోనాస్త్విన్నభవామిశేషజైవస్వేనగ్రంధాఃరణాదితిభావః పక్షఃప
క్షాభ్యునాగభవపాంచరాత్రేపాంచరాత్రాగ్రమేత్యుతఃశ్రమోభ్యా
సోయేన సతథా భూతః నాస్త్వితేనేవ స్వేనన పాంచ రాంబ్రహ్మకాశే

ణివతిరపసీతస్వేదభదోదదశాత్రిజగదసభివేద్యందేఃమా
ద్యంముకుందం॥౬౯॥ప్రణిపతన్నథవాసుకిఃఫణామణిప్ర
కాశధారాసీరాజనైరాదాధయామాసచరణారవిందమరవింద
నాభస్యాహుచెదం॥౭౦॥భగవన్నశిక్షితాస్త్విశేషభివ
న్యాకరణేఅసభియ్యోస్త్విపక్షభివపాంచ రాత్రే అకృ
తశ్రమోస్త్వికంబభౌశ్వతరాఃప గాంధర్వకేవలమ
హంభగవతోమేరుధన్వనస్సాయకసంధానావసరసం
పన్నంభవతశ్చరణారవిందంపిన్యాసభాగ్యం పరిశీలయ

కరణాభావాదితిభావఃకంబభౌశ్వతరావివకంబశసంజ్ఞికాశ్వతరత్సంజ్ఞి
కనాగావివగాంధర్వేసామవేదోపవేదేఅకృతోశ్రమోస్తీతియోజనా-
తాభ్యామివస్వేనభగవచ్చరిత్రగానస్యాకరణాదితిభావఃఅహంభవతః
అప్రచ్యుతైశ్వర్యశాలినఃమేరుఃధనుర్వస్యసతథాభూతస్య పరమేశ్వర
స్యత్రిపురసంహారకాలభిభావః సాయకోబాణః ॥౭౧॥ శరేఖైఃచసా
యకభిగ్యునురః-తస్యసంధానంసంధుక్షణంతస్యావసరఃసమయఃతస్మా
సంపన్నంబంధంభగవతోభవతెతిశేషః చరణారవిందయోర్విన్యాసః
స్థాపనమేవభాగ్యంకేవలంసాభాగ్యమేవేత్యథః బాణరూపత్వాద్భవ
తెతిభావఃఅంతరేణకరణేనంతః కరణేనపరిశీలయత్కావ్యాయకాసకాభ్య

గవతశ్శాసనం ప్రథమభువనాధిపత్యలక్షణామాజ్ఞాం పరిపాలయన్న సు
 త్రిష్టభవతోనియోగానిదేశః సపవానుగ్రహః ప్రసాదః తమాకాం
 తున్నిచ్చభవతోధీనః పశవర్తీ సకా అసే తిష్ఠామీత్యాహపూర్వేణాన్వ
 యః॥ ౯౦॥౨॥ అథనిష్కృష్టార్థమాహ॥కిమితి॥పద్మనాభస్యతవచరణాం
 బుజేపాదారవిందేధివణాబుద్ధిః నమగ్నా నసంసక్తాయదితంత్రైః పాం
 చరాతాగ్రిదిభిః కిం ప్రయోజనం హంత్రైః ప్రణవాదిభిః కిం వ్యాకరణేన ఇ
 దముపలక్షణం శిక్షాదివేదాంతైః కిమిత్యథః పురాణేన సాగ్రం దాదినా
 వాకిం షేదశస్త్రాగ్రిభిర్యద్యద్భవతత్సర్వస్యాపిభగవచ్చరణారవిందభ
 క్త్యైవ సంభవాత్తైస్సాధ్యం నభవతీతిభావః॥ ౯౧॥ ఇతీతి॥ ఇతీధ్యం అబ్జసం

న్నాంతరేణకరణేనపరిపాలయభవచ్ఛాసనమాకాం
 తుభవతోనియోగానుగ్రహమాసేభవదధీనఇతి॥
 ౯౦॥తదనుచ॥ ప॥ కింతంత్రైః కిం మంత్రైః కిం వ్యాకర
 ãకేంపురాణేన॥చరాణాంబుజే నిమగ్నాధివణాయదివ
 ద్మనాభస్య॥౯౧॥౫॥ ఇతిస్తూయమానమబ్జసంభవాది
 భిరిందిరారమణోవాసుకిమిదమవాదీత్॥౯౧॥౫॥ వత్స
 వాసుకేనవక్తవ్యమిదంత్యయా॥ ౯౨॥౫॥ పరిజానతైవ
 హిభక్తిమయితీమపిమయాప్రతిష్ఠాపితోసి ప్రథమభువ
 నాధిపత్యేతదిదానీంమాహేశ్వరంధనురనుస్మృత్యసం

భవోబ్రహ్మాదిర్యేషాంత్రైస్తూయమానంస్తుతిభాజనీక్రియమాణంవా
 సుకింసర్పరాజంఇందిరారమణఃశ్రీవత్సర్విష్ణురిదంపచనమవాదీదభాణే
 దిత్వథః॥౯౧॥వత్సేతి॥ హేవత్సవాసుకేత్వయాఇదంనవక్తవ్యంఅభ
 క్తవిషయత్వాత్ పూర్వోక్తవచనస్యేతిభావః॥ ౯౨॥ పరీతి॥ ఇయతీమే
 తావతీమపిభక్తింమయితేవాసురాగమిత్వథః పూజ్యేష్వసురాగోభ
 క్తిరితిమహేపాధ్యాయవచనాత్పరిజానతాజానానేనైవమయాప్ర
 థమభువమేనంపాతాశం తస్మాధిపత్యేప్రతిష్ఠితః నిక్షిప్తః తదిదానీంత్ర
 పురసంహారకాలఇత్వథః మాహేశ్వరంపరమేశ్వరసంబంధిధనుః మే
 రుపర్వతరూపమితిభావః అనుస్మృత్యస్మృత్యైష్వసంపాదితమాసాదితమి

హితంసార్థం తథాభూతంచతద్వలయంచేతివార్థః తథాభూతేనవలయే
నలంబురాశౌసముద్రేమండరంవేష్టయన్ వేష్టనంకుర్వన్ సకముఖం
ముఖభాగః పుచ్ఛం వాలభాగచ్ఛేతి పాశ్వకద్వయే ఉభయపాశ్వక
యోఃశతయోజనేయస్మిన్సర్వశ్చ తత్తథాభవతితథాసురాసురాణాంక
ర్తరివస్త్రీయంమంథనాయమ. ధనార్థంఉచ్చిశేషఅవశేషబభూవేత్యర్థః
తథాచవలయితాంశంవిహాయముఖభాగేశతయోజనభాగంపుచ్ఛభాగే
ఏకశతయోజనభాగమవశేషితవానితిభావః ||౧|| ౭|| అథవలయితంవా
సుకింఉభయేపిజగృహురిత్యాహ|| తతః|| తతోవేష్టనానంతరందానవే
షుపూర్వజైఃజ్యేష్ఠైరస్మాభిరితిభావఃపూర్వః కాయస్యపూర్వకాయః
శిరోభాగఇత్యర్థః అవరజైఃకనిష్ఠేఃదేవైరితి భావఃఅవరః కాయస్యావ

యేనవలయేనభుజంగరాజఃపార్శ్వద్వయేపిశతయోజన
ముచ్చిశేషపుచ్ఛంముఖంచమథనాయసురాసురాణాం||
౧||౫|| తతఃపూర్వజైఃపూర్వకాయఃఫణిపతేరవరజైర
వర కాయశ్చపరిగ్రాహ్యఇతివ్యాయ మాచత్రాణేషు
దానవేషుకటాక్షేణకషలాక్షస్యశాసనేనచ స్వయం
భవఃఅనుగృహీతాఃపరికల్ప్య శిరోభాగమాసురంజగృ
హుర్వాలభాగమదితిసుతాః|| ౧ || ౫ || అనంతరమంత
భ్రామదచలరాజ మూలశిలా సంఘసంఘవణకం

రకాయఃపుచ్ఛభాగఇత్యర్థః గ్రాహ్యఃస్వీకర్తవ్యఇత్యర్థః ఇతీథంన్యాయంఉపపత్తిఃఆచత్రాణేషువదత్సుసత్సుకమలాక్షస్యకటాక్షేణాపాంగ
దర్శనేనస్వయంభువోబ్రహ్మణశ్చశాసనేనఆజ్ఞయాచానుగృహీతాఃఅ
దితిసుతాఃదేవాఃశిరోభాగంవాసుకేరితిభావఃఅసురంఅసురాణామిదం*
తస్యేదమిత్థంప్రిత్యయః-తాదృశంపరికల్ప్యశ్చిత్త విహాయేత్యర్థః
వాలభాగంలాంగూలపాశ్వకంజగృహుఃచఘ్రిత్యర్థః||౧||౭|| అథమం
థనపరిపాటీంవర్ణయతి|| అనంతరమితి||అనంతరంముఖపుచ్ఛభాగయోః
దైత్యదేవగ్రహణానంతరంఅంతఃక్షీరార్ణవకుతౌ భ్రామన్ముఖార్ణవమా
నోయోఽచలరాజౌమండరఃతస్యమూలేయాశ్శిలాః తాసాంసంఘస్య

మూహః తేన సంఘషణం లోడనంత దేవకంఢూయ నం తేన నిద్రాణశ
యితః యః కమత రాజః కూర్మః || ౧ || ద్రాణశయితో సమా | కూ మేకమ
తకచ్చపావితచామరః - తస్య శ్వాసానాం ముఖనాసిక వాయూనాం
యాః పరంపరాః పజ్జరాయః తాభిః పరిహృతం లిపోహితం పవనాశనా
నాం సర్పాణాం లోకే భువనే || ౨ || లోకస్తు భువనే జనభ్యశ్చ మరః - దుర్భి
క్షమన్నా లాభవ్యసనం యస్మిన్ సతథాభూతం కించ లభితస్సర్వతః వికీ
ర్ణః విక్షిప్తః యే దుగ్ధకల్లోలాః క్షీరతరంగాః తేషాం నిపాతోః పతనం తేన
పూరితః భరితః శుద్ధజలాన్త వః శుద్ధోదక సముద్రః యస్మిన్ సతథాభూ
తం లిమూలం మూలదేశ మారభ్యేత్యథాః పరిభ్రమన్తః విఘ్నాన్త మానాః
యే లిమృతాన్త వస్య సముద్రస్యావర్తాః ఉదకభ్రమాః || ౩ || స్వాదావ

దూయన నిద్రాకమత రాజశ్వాస పరంపరా పరిహృ
త పవనాశన లోక దుర్భిక్ష మభితో వికీర్ణ దుగ్ధకల్లోల ని
పాత పూరిత శుద్ధజలాన్త వమా మూల పరిభ్రమదమృత
సాగరావర్త పరిభ్రమితి మితి మింగిలోద్ధీర్ణ తత్కాల
నీగీర్ణా జీర్ణా శఫరతర్ణా కాకీర్ణ మత్యచ్ఛ శిఖరి శిఖర ని
ష్పతదచ్చ నిర్దురస్రోతో నిపాత పరిధౌత చక్రవాళశి

ర్తోంభసాంభ్రమభ్యత్యమరః - తైః పరిభ్రామితాః విఘ్నార్ణనం పాపి
తాః యేతి మితి మింగిలాః మత్స్యవిశేషాః తైరుద్ధీర్ణాః వాంతాః తత్కాల
నీగీర్ణాః తక్షణగతాః జీర్ణాయే శఫరతర్ణ కామీనశిశవః || ౪ || సద్యోజాత
స్తు తర్ణకభ్యత్యమరః - తై రాకీర్ణం వ్యాప్త మత్యచ్ఛాని అత్యన్న తాని
యాని శిఖరిణాం పర్వతానాం శిఖరాణి || ౫ || ఉచ్చప్రాంతూన్నతోద
గ్రత్యాద్యమరః - తేభ్యో నిష్పతంతోయే లిచ్ఛాన్స్వచ్ఛదకాః నిర్ఘ్న
రాగిరినదీప్రవాహాః || ౬ || ప్రవాహూనిర్ఘ్నోర్ధ్వరత్నత్యమరః - తే
షాం స్రోతాం సింహుసరణాని || ౭ || స్రోతోంబుసరణం సృతిరిత్యమరః -
తేషాం నిపాతేన ధౌతం ధౌతచక్రవాళస్య లోకాలోక పర్వతస్య శిలా
నాముపలానాం చక్రం సమూహాయస్మిన్ గతః || ౮ || చక్రం జాలంచ
జాలకమిత్యమరః - తథాభూతం లితి రభసోత్యంత మథనత్వరాతేన స

త్యథః జ్యోతుఃపత్నాత్తవేతిభావః- యశశీర్తింమాహేశ్వరంమహా
 శ్వరసంబంధీత్యథః-తదావాసత్నాత్తస్యేతిభావః ఇదంగిరింపితంమం
 దరంప్రదక్షిణీకృత్యవేష్టయిత్వేతి భావః పరివర్థయవృద్ధిం ప్రాప్తయ
 ఇతీథంఅదిశామికథయా మీత్యథః మమాత్యంతభక్తత్వాత్తవేతిభా
 వః ॥ ౯౩ ॥ తేజసేతి ॥ దివ్యేనగ్లాఘ్యేనతేజసాప్రభావేనదీప్తాబ
 లేనేతివాఢః ॥ ౯౪ ॥ తేజఃప్రభావేదీప్తాచబలెశుక్తేష్వధత్రిప్పిత్వమ
 రః - ఆప్యాయయిష్యామివిగతతాపంకరిష్యామిత్యథః - అత్రాధేల
 సంశయంసంశయోనాస్తీత్యథః మంథశ్చాసావద్రిష్టేతికమధార
 యః తథాభూతమింద్రియమింద్రమంథపదేనమంథపదోపయోగిదండఇతిబో
 ధ్యం - తమక్తమమరేణ ॥ ౯౫ ॥ వై శాఖమంథమంథానమంథానోమంథ

పాదితంయశ్చోమాహేశ్వరంగిరిమిమంప్రదక్షిణీకృత్య
 పరివర్థయెత్వాదిశామి ॥ ౯౬ ॥ ప॥ తేజసాప్యాయయి
 ష్యామిదివ్యేనత్వామసంశయం॥ కామంవేష్టయమంథా
 ద్రింకర్షంతుత్వాంసురాసురాః ॥ ౯౭ ॥ ౧॥ ఇతిదత్తవరో
 వాసుకిరిందిరామణేన పరితోషయా సురాసురాన్వశ్య
 త్సువై మానికేషుసముష్టుత్యవేగేనసద్యఃకృతవిద్యుమ
 కాండవత్సంవెష్టయామాస భోగేన మందరగిరెరాభో

దండకఇతిద్వితీయకాండే - కామమత్యంతంవేష్టయవేష్టనం కరుసురా
 సురాదేవాసురాఃవిరోధస్యశాశ్వతికత్వాదేవయేషాంచవిరోధశ్శాశ్వ
 తికఇతిగోవ్యాఘ్రాదివదేకవద్భావాభావః- త్వాంభవతంకషణతుల
 కర్షణంకుర్వంత్యిత్యథః ॥ ౯౮ ॥ ఇతీతి॥ ఇతీథంఇందిరామణేనరమాకాం
 తేకానదత్తఃవిత్తీర్ణఃపరఃసామర్థ్యలక్షణప్రసాదోయస్య సతథాభూం
 తంవాసుకిఃసర్పరాజఃసురాసురాన్పరితోషయా సంతోషంప్రాప్తయ
 ని త్యథః-విమానేనవ్యోమయానేన చరంతీతివైమానికాః సిద్ధచార
 ణాదయఇతియావత్ - తేషుపశ్యత్సురప్రప్తృషుసత్సుసద్యఃవేగేనజవేన
 సముష్టుత్యసముష్టువనంకృత్వామంద్రరాద్రేఃఆభోగంపూర్ణతాం॥
 ౯౯॥ ఆభోగంపూర్ణతాయత్వాదితిభాసరః - కృతఃవాత్వాదినాసమీ

కృతఃయోవిద్రుమకాండఃప్రవాళదండఃతేనతుల్యం యథాతథాసంవే
ష్టయామాససంవేష్టనంచకారేత్యథః॥ ౯౮॥ ప్రణమంతఇతిభగవం
తంవద్భుజేశ్వర్య సంపన్నంజనాదనంశ్రీహరిం ప్రణమంతఃప్రణా
మంకుర్వంతఃస్తువంతఃస్తుతింకుర్వంతః వాసవాద్యా ఇంద్రాదయఃసు
రాసురావవల్లుఃప్రచేలుః మంథనార్థమితి భావఃజగజ్జ్ఞః సింహనాదం
చక్రఃకార్యస్యకరగతప్రాయత్వాదితిభావః॥ ౧౦॥ ఇతిశ్రీమద్భార
ద్వాజవేల్లాలమహాదేవసూరి విరచితాయాం విబుధా నందసమాఖ్యా
యాంనీలకంఠవిజయవ్యాఖ్యానాంత్యతీయాశ్వాసవివృతిః॥

సమాప్తశ్చత్యతీయాశ్వాసః.

గం॥ ౯౮॥ ప॥ ప్రణమంతస్తువంతశ్చభగవంతంజనాదనం
నం॥ వవల్లుశ్చజగర్జ్జుశ్చవాసవాద్యాసురాసురాః॥ ౧౦॥
ఇతిశ్రీమద్భారద్వాజకలజలధికాస్తుభశ్రీనీలకంఠదీప్తి
తవిరచితే నీలకంఠవిజయే చంపుకావ్యే త్యతీయాశ్వాస

స్సమాప్తః.

నీలకంఠవిజయే - సవ్యాఖ్యానే.

చతుర్థాశ్వాస ప్రారంభః.

ప ॥ సంవేష్టయన్నథసమందరమంబురాశౌ సాధాద్వ

చతుర్థాశ్వాసవ్యాఖ్యా.

ప్రారంభః.

శ్లో॥ దేవానామమృతప్రాప్తిగతోయోమఖ్యహేతుతాం । తమ
హానందసంప్రాప్తైఃఫణిరాజముపాస్త్రహే॥అ॥అథకాలకూటోత్పత్తిం
తద్భుతగుహపరమేశ్వరచరితంచవర్ణయిష్యామి దౌమధనప్రకారాది
కమాహ॥ సంవేష్టయన్నితి॥ అథానంతరంసభుజంగరాజోవాసుకిఃకర్ణ
యోద్వయమర్ధయం తేనసహితః సాధాద్వయః అథాభ్యాస

స్వప్నతంతోవాక్తాయస్మిన్ సతస్యభావస్తత్తాతయాప్రశాంతఃకలి
తఃయఃగృహాదంతస్యసదనవృత్తాంతవ్యవహారోఽచారణా॥ ౧ ॥ వృ
త్తాంతఉదంతస్యాదిత్యమరః- లేనమస్థాఅవహితాఃయేపరిజనోరగాఃతక్ష
కాదయఃతైర్యగ్నిరిచరణంసేవాతేనసంభృతానందస్సంపాదితమాషణః
దుందశూకానాంసర్పాణాం యశ్వరోయస్మిన్ సతథాభూతంతత్కాల
మితీశేషః అవలోకయతాంపశ్యతాం అద్భుతమాశ్చర్యకరంశ్చ్యూతాం
శ్రోతృణామద్యావృద్భుతతరం అత్యంతాశ్చర్యకరంతదానీం ప్రా
కల్పభవమంథనాది ర్ద్రష్టాణాంబహునాం సత్వాదాశ్చర్యకర
త్వాదధువాకస్యాపుత్రాభివాదదృష్టపూర్వత్వా దద్భుతతరత్వమిత
భావఃవాచస్పతేస్సురాచార్యస్యాపిఅపర్యాప్తంఅపరిసమాప్తం యథా

వర్తగర్తసందృశ్యమానఫణిలోకవృత్తాంతయాప్రశాం
తగృహాదంత విచారమస్థపరిజనోరగవరిచరణ సం
భృతానందదందశూకేశ్వరమద్భుతమవలోకయతామ
ద్భుతతరమద్యాపిశృణ్వతా మపర్యాప్త మపర్యసేతుం
వాచస్పతే రప్యశక్యంకావ్యశతేనాపివణయితుం కా
వ్యస్యసర్వతోనివృత్తైరపి మహద్విభిన్నముత్పృజ్య స
మాధిమాలత్యమాణమపత్నపరియేవ మనుల్లిఖితార్థ
లాభసముల్లాసేన కించిదవ్యగణిత శరీరక్షేత్రమాయస్య

తథాఉపన్యసేతుంనిరూపయితుమశక్యం కావ్యస్యశుక్రస్యకావ్యానాం
సుగుణాలంకృతిగద్యపద్యానాంశతేనానేకేనాపి వణయితుంవణానం
కతుణమశక్యంసర్వతఃసర్వప్రకారైః నిర్వృతైఃసుఖితైః విరతైరపివే
త్యథాఃమహాషిభిః సనకాదిభిఃసమాధినిర్వికల్పసమాధి ఉత్పృజ్య
విసృజ్యఅవిద్యమానఃపత్నాంనిమేషాణాంపరియేవః చలనంయస్మిన్క
ర్తణితత్తథా ఆలత్యమాణమాలోక్యమానం అనుల్లిఖితః వాఙ్మనసా
భ్యామసంభావితఃయోథాఫలాభఃఅమృతరూపప్రయోజనప్రాప్తిః త
స్మిన్మూల్లాసేనాదరేణేతాత్పర్యాథఃఅయస్యద్భిరాయాసంప్రా
ప్తువద్భిరపిసురాసురైఃకించిదగణితమనాకలితఃశరీరాణాంక్షేతోయస్మి

నృతథాభూతంసాగరమథనేసంరంభముద్యోగంగోవిండఃఅలోకమానః
 వశ్యసకలననందనందంపాప్రేత్యథాచిత్రభావోక్తందేవీభాగవతే॥
 శ్లో॥సమంతాశ్చత్రైత్యాపైజ్యేష్ఠభాగజిఘృతయా । మందరంచాల
 యంతోద్రింసప్టఃకేచిన్నహవతే । వాసుకేముఖనిశ్వాపైర్దధాదై
 త్యాస్తథాపరేహతాశ్చశేషదైత్యాశ్చదేవావిష్ణోదయోనృపపుచ్చం
 గృహీత్వాయోక్త్రీప్యవాసుకఃవృత్తస్థితాః॥మథితుంసప్రవృత్తాస్తే
 సుధాధణంక్షీరసాగరమతి॥ ౨ ॥ నిర్మంథే॥నిర్మంథేనమంథనేనశ్లథాః
 విగళితాఃసంధయః సంధిస్థానానితేహంబంధాః గ్రంథయోయస్యసత
 థాభూతఃయోనిఖలోద్దేశః సర్వప్రదేశస్తస్మాత్తురంతః ప్రప్రవం
 తఃనిర్మూలాఃప్రవాహాయస్యసతథాభూతఃశైలోమందరఃఅశ్రాంతం

ద్భిరపిసురాసురైరాలోకమానస్సాగరమథన సంరంభ
 మాననందగోవిండః॥ ౨॥ ప॥నిర్మంథశ్లథసంధిబంధనిఖ
 లోద్దేశతురన్నిర్మూర శ్చైలోద్భవశ్చ సద్ధచారణమరు
 గ్గంధర్వవిద్యాధరైః॥అశ్రాంతభగ్నిమణశ్రమేణజలధేః
 పీతంప్రభూతం పయస్సోత్థోభిఃపునరుద్వమన్నివముఖ
 శ్రోత్రాక్షినాసాదిభిః॥ ౨॥ అపిచ॥ప॥నిశ్చసతిభోగభ
 ర్తరినిదగ్ధమహాసురైర్విషజ్వాతైః । ఉచ్ఛసితమమర

సంతతం॥ ౩॥ సతతానారతాశ్రాంతసంతతేత్యమరః-భగ్నిమణెనయశ్చ
 మఃఖః తేనపూర్వంజలధేః పీతంప్రభూతంఅధికంపయః క్షీరంముఖ
 శ్రోత్రాక్షినాసాదిభిః ముఖాదిద్వారైర్నిత్యధః-పునఃస్రోతోభిరంబు
 సరణవ్యాజైరుద్వమణుర్గర్గసిద్ధచారణమరుగ్గంధర్వవిద్యాధరైఃదేవ
 యోనివిశేషైః॥ని॥మరుతోపవనామరావిత్యమరః- అదృశ్యతదృష్టః॥ ౪॥
 అపిచేతి ॥ నిర్దగ్ధఃభస్మీకృతాఃమహాసురాఃప్రథాభూతైః విషజ్వా
 తైః॥ని॥వహ్నిద్వయోజ్వాళలకీలావిత్యమరః- భోగభర్తరివాసుకా
 నిశ్చసతి నిశ్వాసంకుర్వతి సతిఅంతర్నసనఉత్పేక్షితంతరింతం కా
 ర్యేభావినిదైత్యతిరస్కారరూపే సాధ్యలాఘవంయైస్తే బహునామి
 దానీమేవనాశాదితిభావః తథాభూతైరమరవర్త్యరింద్రాదిభిరుచ్ఛసి

ముద్భూతాః సముత్పన్నాః ధాతునాం మనశ్శిలాదీనాం॥ ౧॥ ధాతుర్న
 నశ్శిలాద్యజేరిత్యమరః - రాగః ఆరుణ్యం తేన సముద్భూవితా తర్జితా
 యా ౨ కాండో ౨ కాలః॥ ౧॥ కాండో (స్త్రీ) దండబాణార్వవగావసరవారి
 ప్పిత్వమరః - తస్మిన్ సంద్యాసంద్యాకాలః తయా సంసూచితః హాలా
 హలోపప్లవో విషనంబంధ్యపర్తవః యస్మిన్ సతథా భూతం ఉక్తం వమా
 నాః ఉక్తుప్పతింపాత్రిపు వంతః యేదుగ్ధాః క్షీరశీకరాః లేషామాసారః -
 ఆస్వాదగ్ధితిపాతాంతరం ధారాసంపాత ఆహుగ్రినంవాతేన సుహితః
 తృప్తయోభుజంగరాజోవాసుకింతన్యయోభోగః కాయః॥ ౧॥ భోగస్సు
 భిస్త్యాగ్రిభృతాదహశ్చ ఫణికాయయోరిత్యమరః - తస్య ప్రసారణం
 దీప్తికరణంతస్య వేగోజవః తస్మిన్ వతంతః పతనంకుర్వంతః ఉత్పతంతః

లాచక్రమతిరభస సముద్ధాతధాతురాగ సముద్భావి
 తాకాండనంద్యా సంసూచితం హాలాహలోపప్లవ ము
 క్తం వమానదుగ్ధకణాస్వాదసుహితభుజగ రాజభోగప్ర
 సారణవేగపతదుత్పతత్సరా సురస్తోమపర్యవస్థాపనవ్య
 గ్రవర్త్య సంభవముభయపార్శ్వ సంఘటిత శిలాసంఘ
 సంఘషణునిముచ్యమాన చిరపరిణామనిర్మలవా
 సుకిణ్ఠ్యోకశకలపరిధాన సంజిఘృతౌ సుధావత్ప్రమథ

ఉత్తిష్ఠంతశ్చయేసురాసురాస్తేషాం స్తోమస్సమూహః తస్య పర్యవస్థాప
 నం మథనకమణ్యేవస్థాపనంపలాయనాదికం ప్రతిషిధ్యేతిభావః తస్మిన్
 వ్యగ్రోజాగరూగః పర్తవంభవో బ్రహ్మ యస్మిన్ సతథా భూతం ఉభౌ
 చతోపాశ్చోచేతికమధారయః తయో సంఘటితాః సంబద్ధాః సం
 యోజితా ఇతిపాథణయే శిలానాం స్పంఘాః లేషాం సంఘషణుం ఉల్లేఖ
 నం తేన సుఖమనాయా సంనిర్మలచ్యమానః విస్ఫుజ్యమానః యః చిరపరిణా
 మః చిరకాలావస్థిత్యాపరిపాకః తేన నిర్మలః యోవాసు కేర్ని మోకః
 కంఠుకః॥ ౧॥ సమాకంఠుకనిర్మలకావిత్యమరః - తస్య శకలంబండమేవ పరి
 ధానం అథోంశుకంతస్య సంజిఘృతౌ సంగ్రహీతుమిచ్ఛా-అథ వానిర్మో
 కశకలస్యేతికర్తృణి వస్త్రీంకృత్వాపరిధానార్థం సంజిఘృతేతియోజనా

బోధ్యుని॥ అంతరియోపసంవ్యాసపరిధానాన్యభింశుక మిత్యమరః- త
స్యైనుధావంతఃఅన్వగచ్ఛంతఃయేప్రమథాఃపారిషదాఃతేషాంయూధ
స్యసంఘస్యనినాదేనకలక లేన మేదురః సాన్త్రః తథాభూతం అత్యా
యాసేనపరిశ్రాంతః పరిశ్రమంపాప్రజరణవృద్ధయఃఉరగరాజోవా
సుకిః॥౧॥ జీవోజీర్ణోజరన్మపీత్యనరః - తేనసముద్వాంతాఉన్మీర్ణాః పరు
షఃకూరోయోవిషానలః తస్యజ్వాలాస్తేషాంకలాపేన సమూహేన॥
౧॥ కలాపోభూషణేబద్ధేతూణీతేనహతావపీత్యమరః - దురాపాదు
ష్పృపాదుస్సహితీయావత్ యాలాలాతాల్పనిగతజలం॥ ౧॥ సృణో
కాస్యందినీలాతేత్యనరః- తయాప్రవర్తితఃకలితః హాలాహలస్యవిషా
ఖ్యస్యబీజానామావాపః ఆవాపనంయన్తికాసతథాభూతం ఆవసథస్య
ఆవాసభూతమందరస్యపరిభ్రమణేనావర్తనేనఉద్విగ్నాభీతాస్త్రీస్య

యూధనినాదమేదుర మత్యాయానపరిశ్రాంత జరదుర
గరాజసముద్వాంతపరుషవిషానలజ్వాలాకలాప దురా
వలాలాప్రవర్తితహాలాహలబీజా వాపమావసథ పరి
భ్రమణ సముద్విగ్నకాత్యాయనీ పరిరంభసంభ్రమా
నందితచన్ద్రశేఖరతయాప్రతిక్షణముపక్యపచీయమా
నమహాతప స్సంభారమారసాతల పరిభ్రమ దణ్డవా

భావాదితిభావఃయాకాత్యాయనీగారీతస్యాఃపారంభేఅలింగనేయస్సం
రంభఃఉపక్రమఃకరభరాభస్యేరాభస్యముపక్రమఇతిధాతుపారాత్-
తేనాంచిత స్సంతోషంగమిత శ్చన్ద్రశేఖరఃయన్తికాసః తస్యభావస్త
త్తాతయా॥తదుక్తందేవీభాగవతే॥ శ్లో ॥ భ్రమతోమందరస్యాదేరూ
ధ్వదేశేమహేశ్వరః॥సగణస్త్రుతసద్దేవ్యాదేవానాంహితకామ్యయే
తి॥ప్రతిక్షణంచీప్సయామవ్యయీభావః ఉపరిమందరోధ్వదేశే ఉప
చీయమానోభీవర్ధమానః మహాకాతపసస్సంభారోతిశయోయన్తికా సత
థాభూతంపరమేశ్వరప్రీణనాదితిభావః-ఆరసాతలంపాతాళ మభివ్యా
వ్యపరిభ్రమంతోవిఘ్నాణమానాః యేలణవస్య ఉదధేరావర్తఃఅం
భోభ్రమఃతేషాంయోగర్తఃతైస్సందృశ్యమానః ఘణిలోకస్యనాగలోక

తంబిభివృద్ధం-ఉత్పన్నాత్వాత్ససివృద్ధావితిథాతోర్భావేక్షః - తదుక్తం
 దేవీభాగవతే॥ శ్లో॥ వాసుకేముఖనిశ్వానైర్దధాదైత్యాస్తథాపరతి॥
 ౩॥ మథ్నతామితి ॥ ఏవం మహతాధికై న ఉత్సాహేన మథ్నతాం మథనం
 కుర్వతాం తేషాం దేవాసురాణాం శనై శ్శనై శ్శక్తిహ్రీసంప్రతి అపాం
 గంకుర్వతాం అపాంగయన్ దేవాసురశక్తిసంకోచం పశ్యంతి భావఃస్వ
 తేజసాస్వీయదివ్యసామధ్యేన వాసుకింబరచరాన్ దేవాసురానుభ
 యానపీత్యథః ఆప్యాయయన్ దివ్యబలదానేన హ్రీత్సహాయన్నిత్య
 థః త్రివిక్రమః శ్రీహరిః స్వయమపి మధితుముపచక్రమేఉపక్రాంత
 వాన్ ॥ తదుక్తం దేవీభాగవతే॥ శ్లో॥ తతస్త్వమధ్యమానేభౌ దేవైర్దై
 త్యైశ్చ సత్వరం । శివాజ్ఞయా భువంభిత్వా మందరస్సుతలంగతః॥ దేవా
 నాం కార్యసిద్ధ్యథాం దేవీ తేజోపబృంహితః మందరాధారఘాతాసామా

వగైర్గుత్ప్రీతికార్యలాఘవై రంగః॥ ౩॥౫॥ మథ్న

తామప్యేవం మహతోత్సాహేన తేషామపాంగయన్

శనై శ్శనై శ్శక్తిహ్రీసమాప్యాయయన్వాసుకిమంబర

చరానపి స్వతేజసా త్రివిక్రమస్వయమపి మధితుము

పచక్రమే॥ ౩॥ ప॥ స్వేనైవ భ్రమయతి మాధవే భుజా

భ్యాంబభ్రామ భ్రమరకవత్సలై రరాజః॥ కిం చిత్తంభ్ర

ర్తకూపీదధారతం ॥ స్వస్వకూపేణ దేవానాం మధ్యచక్రగదాధరః॥

వాసుకేపుచ్చమాకర్షన్ దేవాన్ సత్వరయద్ధరిః॥ ఉపర్యాక్రాంతవాన్

శైలం విష్వక్సూపేణ తేజసా । దేవాంశ్చ నాగరాజాన ముపబృంహిత

వాన్ ప్రభుః ॥ భ్రమతో మందరస్యాద్రీకూర్ధ్వదేశే మహాశ్వరః॥ సగ

ణస్త్యవస్సద్దేవ్యాదేవానాం హితకామ్యయేతి॥ ౩॥

స్వేనేతి॥ మాధవే శ్రీప్రియే స్వేనైవ భుజాభ్యాంభ్రమయతి విఘ్నాణా

యతి సతి భ్రమంకలయతి సతి చేత్యథః - సలై రరాజౌ మందరః భ్రమ

రస్య ప్రతికృతిః భ్రమరకః॥ ఇవే ప్రతికృతా వితకః - బాలక్రీడనకోదారువి

శేషః భాషాయా - బుగరం - బుగరీతి చ ప్రసిద్ధః తేన కుల్యంబభ్రామజు

ఘూణైర్భ్రాంతి సేవితచార్థః - మహర్షి సిద్ధసంఘే భ్రమభ్రమం హ్రీ

పు వతిసతి మృద్భారేఘనీభూతమృత్తికాస్వరూపేక్వచనమందరేమ
హాభ్రమోభాగితిఃవిఘ్నాణానంచాజనీతి కిందిత్రంమాయానివాసు
దేవేభ్రమముత్పాదయతిసతికోవాభ్రమంనపాప్రయదితిభావః ॥

౪॥ అ॥ అథభావిహాలాహలేనజగద్భాధాసూచకారిష్టోత్పతాన్నర్ణయ
తుమారభతే ॥ అత్రాంతరథిత్యాదినా॥ అత్రాంతరేఅస్మిన్నవసరేస
మంతతత్పదిన్ముఖానిప్రకీర్యమాణాఃమందరశిఖరకాననేషుయాని కుసు
మానితేహింద్యేపరాగాధూళయఃతేహింద్యేచయాత్సంబంధాదివధూ
సరాణిఈషత్పాండువన్తానిదదృశిరేదృష్టానీగ్యథః ॥ ౫॥ ఈషత్పాండు
స్తుధూసరథిత్యమరః ॥ ౪॥ పరితి॥ పరిస్ఫుటితావిదళితాశ్చతేనష్టూతా
వాంతాఃసాతానులిప్తవత్సమాసః-వాసుకేఃఫణామణయిభవప్రతికూ

మతిమహర్షిసిద్ధసంఘేమృద్భారేక్వచనమహాభ్రమో
జనీతి॥ ౪॥ ౫॥ అత్రాంతరేచసమంతతఃప్రకీర్యమాణమం
దరశిఖరకాననప్రసూనపరాగపరిచయాదివధూసరా
ణిదదృశిరేదిన్ముఖాని॥ ౪॥ ౫॥ పరిస్ఫుటితనిపతితాఃఫణామ
ణయిభవవాసుకేఃప్రతిసూర్యాజజృంభిరే॥ ౫॥ ౫॥ పరితో
పితిసన్నమకాండవిప్లవంజగతామవేక్షితుమక్షమేణద
యానిధినామహేశ్వరేణదృశోర్నిమీలనాదివాకా

లాసూర్యాఃప్రతిసూర్యాభవజజృంభిరేద్భూభూవిరథిత్యథః ॥ ౫॥ పరి
తి॥ జగతాంలోకానాంపరితోపితిసన్నంసంపాప్రంతలకాండోఽకాలస్త
స్త్రికవిప్లవండువర్తవంతివేక్షితుంప్రప్టుమక్షమేణానిసమథేనదయా
నిధినామహేశ్వరేణదృశోర్ద్వయోర్నిమీలనాదివముకుళనాదివలకాశే
వ్యోమిన్ పత్తబంధురిందుశ్చసూర్యశ్చంద్రశ్చైత్యథః నచకాశేనేంధ
ఇత్యథః-కదాచిత్ప్రకీరితంప్రతిసూర్యాదృష్టఃకదాచిత్ప్రసిద్ధసూ
ర్యోపేనదృష్టఇతిభావః - అత్రసూర్యచంద్రదర్శనేభగవత్పయోర్నిమీల
నంనహేతుఃతథాపితస్యాసిద్ధస్యభగవత్రసూర్యచంద్రనేత్రత్వబలా
త్తత్రహేతుత్వకథనాదసిద్ధవిషయహేతుత్వేగ్రహాలంకారః ॥ ఉక్తా
సుక్తాస్పదాద్యాతుసిద్ధాసిద్ధాస్పదేవరేభితిలక్షణాత్ ॥ ౬॥ సపర్వతే

తి||పర్వతామహేంద్రాదిగిరయఃపనానిచంపకాదీనిద్విపాః కుశద్విపా
దయఃత్రైస్సహితాసపర్వతవన ద్విపాసాచ సావసుమతీచేతి కర్మధార
యః * స్త్రీయాఃపుంవదిత్యాదినాపుంవద్భావః - తస్యాఃకంపేనచల
నేనసంపన్నా నిసంప్రాప్తానిచలనాని చంచలానియత్సుమేరోశ్శిఖరా
ణితఙ్గాయత్సురరాజసగరమింద్రపురంతత్రస్థాయేప్రాసాదాః భూ
భుజాందేవానాంసదనాని||ని|| ప్రాసాదోదేవభూభుజామిత్యమరః- తే
హందీపికాదీపాభవ తారకానక్షత్రాణిని పేతుఃనక్షత్రపాతాదీనాము
త్పాతత్వమాశ్వలాయనపరిశిష్టేశాంతిప్రకరణేవోక్తం - తథాహి-పరి
తస్తారకానిపతంతికవాంశ్యంగేషు ధూమోజాయతే గోస్తనేషురుధిరం
స్రవతికేతురుత్తీప్తేమలాఃపతంతిరాత్రావంద్రధనుర్ధ్వశ్యతఇతి ||
2|| ఉద్వదితి|| ఉద్వృత్తఃఉద్భవంతఃయైనిఘ్నాతాఃఅశనయఃతేషాం ఘ్నా

శైవత్కబంధురిందుశ్చనచకాశై || ౬ || ౫|| సపర్వతవన
ద్విపవసుమతీకంపసంపన్నచలనసుమేరు శిఖరస్థసురరా
జసగరప్రాసాదదీపికాభవ పరిపేతురభితోపితారకాః ||

2|| ప|| ఉద్వన్నిర్ఘాతఘ్నాపప్రతిభయముదయధూమకే
తూపకేతుక్రందద్దిక్పాలగంధద్విపముదధిపతత్తుంగశై
లాగ్రశ్యంగం । ఉడ్డినశ్యేనకంకప్రకరముపదితధ్వాంత

షేషద్వనినాప్రతిభయంకరం||౬|| భయంకరంప్రతిభయమిత్యమరఃఉ
దయంతిఅవిర్భవంతఃధూమకేతవఃసవాలతారకాఃఉపకేతవః తత్సమీప
వర్తిద్వజసదృశతారకాశ్చయన్న్దికతత్తథాభూతంక్రందంతః రుదంతః
దిక్పాలానాంగంధద్విపాఃమదగజాయన్న్దికతత్తథాభూతంఉదధౌపతం
తితుంగానిశైలాగ్రాణాంశ్యంగాణియన్న్దికతత్తథాభూతం తథోక్త
మాశ్వలాయనపరిశిష్టే || అథయదాస్యమానుషదుఃఖం భవతిపర్వతా
స్ఫుటంతి తేపతంత్యాకాశాదున్మలంతి తరవశ్చతుష్పదంపంచ పాదం
భవంతీతి || ఉడ్డినాఃఉడ్డినగతింప్రాప్తాఃశ్యేనానాంపక్షివిశేషాణాంకం
కానాంగృధ్రాదీనాంచప్రకరస్సమూహాయన్న్దికతత్తథాభూతంత
దుక్తంతత్రైవ-వాతాఃప్రతికూలావాంతికంకకాకగృధ్రానోపరిపాం

నూనావేష్టంతేశశకాగ్రామంప్రవిశేయమేఘాశ్చరుధిరాణి ప్రవ
 షణ్తిద్రుమాశ్చోద్ధిరంత్యాకాశేగంధర్వనగరాణిదృశ్యంతభితి॥ ఉప
 చితమభివృద్ధంధ్వాంతమంధకారంయస్మికతస్తథాభూతంఉద్వాంతా
 ఉద్గీర్ణాయస్మికతస్తథాభూతంవిశ్వమశేషంజగత్ ॥౧॥ విశ్వమశేషం
 కృత్స్నంసమస్తనిఖలాఖలానిశేషమిత్యమరః - తదానీంవిమోత్పత్తేః
 పూర్వకాలేతకస్తాదజ్ఞాతనితాదిత్యధః - మృత్యోర్యమస్యముఖచి
 లమితవదనద్వారమిత్యధః పాప్రప్రవిష్టమివాసీదభవత్ ॥౨॥ తద
 న్వితి॥ నిగమిష్యతఆవిభావిష్యతఃకాలమాటస్యవిషస్య॥ ౧॥ పుంసీజే
 షకాకోలకాలమాటహాలాహలాభిత్యమరః - ఊష్ణణాఉష్ణాంశేనక్వధి
 తాత్పక్వీకృతామదధేన్యముద్రాదుత్పతంతఃఉత్పనంకుర్వంతఃపయసాం

ముద్భావంతవతం పాప్రప్ర మృత్యోరకస్తాదివవదన
 చిలంవిశ్వమాసీత్తదానీం॥౨॥౧॥తదనునిగమిష్యతఃకా
 లమాటస్యోష్ణణాక్వధితామదధేరుత్పతంతఃపయః కణా
 యత్రయత్రనిపేతుస్తత్రతత్రపర్వతావ్యదీర్యంతపా
 దపాఃప్రజజ్వలుః పశుపక్షిణౌవిశేషః పాగేవసాగర
 చరాణియాదాంసి॥౩॥ వ॥నిస్సంఖ్యస్ఫురితస్ఫులింగజటి
 లోత్సంగజ్వలత్పావకజ్వాలాభంగవిటంకసంకలితధూ

క్షీరాణాంకణాఃఅణవాయత్రయత్రవృత్తాదిమనిపేతుః తత్రతత్రప్ర
 దేశేషుపర్వతావ్యదీర్యంతచిదారితాబభూవుఃపాదపాఃప్రజజ్వలుః జ్వ
 లితా బభూవుః పశుపక్షిణౌ విశేషఃనాశంపాపు రిత్యర్థః పాగే
 వమందర పాతా వసరే ఎవసా గరచరాణిసముద్రచాతీణి యాదాం
 సిజలజంతవః విశేషురిత్య స్వయః॥౪॥

నిస్సంఖ్యైతి ॥ తతోఽస్సంఖ్యానిస్ఫురితాభావేక్షింస్ఫురణాయేమాంత
 థావిధాయేస్ఫులింగాంబిక్షింకణాఃతైజఃటిలః వ్యాప్తఃఉత్సంగోయస్య
 సతథాభూతఃయోజ్వలత్పావకఇంధాగ్నితస్యయేజ్వాలానాంభంగా
 శ్శకలానివిటంకానీవేత్త్యపమితసమాసః॥ ౧॥ కపోతపాలికాయాంతువి
 ట్తంకంపున్నపుంసకమిత్యమరః-తైస్సంకలితఃవ్యాప్తఃయోధూమానాం

స్తోమఃత్రైభీమః-అథవాతద్వద్భీమఃభయంకరఃకుక్రీడ్యతః-కోగ్రవిశిష్టస్య
కాలస్యహృత్కోర్యద్వివృతంవివృతంచతద్వక్త్రీకుహరం ముఖవిలంబే
తకర్తృధారయసమాసః-తేనఉన్నతైః కృతాయేట్టహాసాః తైరుద్భటా
దుస్సహాయేస్సాంకారధ్వనయః తైర్భీషణః తద్వద్భీషణఃభయంకరః
అరిషవఅద్భుతఃఆశ్చర్యకరః అననుభూతపూర్వత్వాదితిభావః కోవ్యని
ర్వాచ్యఃమారుతోనాయఃప్రవవృతేప్రవవౌ ॥ ౬ ॥ సత్తి॥ సఃకాలకూ
టఃనిజఃహాసనిర్నిగద్యన్నేవదిశః తజఃయగభీషయగదిశఃదుజఃయం
నైరోద్ధమశక్యంయదూష్ట తేనజర్గురంజీణంజగత్ బభజజభజజనం
చకారేతియత్ తతోభజనాత్ప్రభూతమధికంభూతానాం ప్రాణి
మస్తోమభీమస్తతః కృత్యతాగలవివృతవక్త్రీకుహరో
న్నకృత్తట్టహాసోద్భటస్సృతాగరధ్వనిభీషణః ప్రవవృతే
కోవ్యద్భుతోమారుతః॥౭॥ప॥ సనిజఃహాసపవయజ్జగజః
తజఃయగదిశోబభజయద్బదుజయోష్ట జజఃరం
పునజగత్ తతఃప్రభూతఘాతజాతపాతకావలీవిలాప
నాభిలాషుకఃకిమాససాదసాగరం॥ ౮ ॥ ౫॥తతస్తదాచీ
ధాస్సప్తాపిసింధవ స్సప్తాజ్యబిందవ ఇవజజ్వలురైకయై
వజ్వలయా॥౯॥ ౫ ॥ తదగ్రసారోష్టతాపితావపభ
స్తావశేషతామభజుతజంతవః యుద్రాస్త్రైభవనే ॥

నాంఘ్రతేనసంహారేణజాతానియానిపాతకాని తేషామావళిఃపక్షిః
తస్యావిలోపనమపనోదనంతస్త్రిన్నభిలాషుకోలుబ్ధః॥ ౬॥లుబ్ధోభిలాషు
కస్తృప్తకన్యకాలాలువలోలుభావిత్యమరః-తథాభూతస్స సాగరమా
ససాదపాశ్రమింసర్వపాపనివర్తకసముద్రస్సానేచ్ఛయేతిభావః ॥ ౭ ॥
తతః॥ తతోనిగఃమనానంతరం తేనఉష్ణణాలీధాఃఆక్రాంతాస్సప్త
సప్తసంఖ్యాకాఃతదుక్తమమరేణ॥ ౮॥ దధిక్షీరమరాసర్పిలవణోదా
స్తథాపరేస్వాదూదకోదశ్చైతూదఇతిసప్తప్రకీర్తితాః-సింధవస్సము
ద్రాఃసప్తాజ్యబిందవఇవకయైవజ్వలయాజజ్వలుఃఉద్దీపితే ॥ ౯ ॥
తదితి॥ స్త్రైభవనేయుద్రాఃజంతవః ప్రాణిః॥ ౧॥ ప్రాణితుచేతనోజన్తి

జంతురిత్యమరః - తస్యవిషస్యఅగ్రసరోష్ఠశాపురోనితోష్ఠజైవభ
స్త్వావశేషతాంభస్తనారూపేణావశిష్టత్వంతభజంతప్రాపురిత్యథః॥

౧౦॥ ప్రదీపేతి॥ ప్రదీపశిఖరాగ్రేవిన్యస్తేనక్షిప్తేనమత్తూరస్య కాంచన
వృక్షస్యకుసుమేనపుష్పేణేవ॥॥ ఉన్నతఃకితవోధూర్దోదుత్తూరఃకాంచ
నాహ్వయిత్యమరః - సుధానిధి నాక్షిరాణావేనపరిమయై * యైహ

క్షాత్యిత్యధితోర్భావేలిట్ ॥ ౧౧॥ ప్రక్షిప్తేతి॥ అస్యవిషరాజస్యమ
రుతఃపవనస్యరంహసావేగేనదూరంప్రక్షిప్తఃవినివేశితః పతగవృత్తిగః
ఉపవపపాతపతనంచకారకిముత్తపాత ఉత్సుత్యధావనంచకారేత్యర్థః-
కిమతప్యతతస్తస్సంజాతత్యథః-కింనిరదహ్యతభస్త్వీకృతఃకిమిత్యథః-
కింముమూర్ఛమూర్ఛాంప్రాపకీమిత్యథః కింజీవితంప్రాణనంజహౌత

౧౦॥ X॥ ప్రదీపశిఖరాగ్రవిన్యస్తేనప్రసూనేనేవదుత్తూ

రస్యసుధానిధినైవమతరాంపరిమయై॥౧౧॥ X॥ ప్రక్షిప్తో

దూరమస్య మరుతోరంహసాపతగవృత్తిరేవకిం పపాతకి

ముత్తపాతకిమతప్యతకింముమూర్ఛకింజీవితం జహౌవతి

నజ్ఞాయతే॥ ౧౨॥ X॥ ఉద్వాంతవిషానలాసమమివప్రా

ణైరురగపతేరపితనుర్వర్జితేవసలిలక్షిన్నావప్రభ

త్యాజకిమిత్యథః ఇతివిషమాసీదితినజ్ఞాయతే తతాతేతప్రకోపిష్ఠా

తుంశక్తోమాఘాదితిభావః॥౧౨॥ ఉదితి॥ ప్రాణైస్సమంఉద్వాంతఃఉద్గీ

ణః విషానలోయయాసాతథాఘాతేవఉరగపతేర్యాసుకేస్తమః కా

యోపినిస్సారతయానిజలతయాసలితేనక్షిన్నావద్దా॥ ౧౩॥ ఆద్రుణం

సాద్రుణంక్షిన్నమిత్యమరః - వధేవవధిరేకాస్వాధేకః చర్తేవేత్య

థః॥॥ సధీవధీవరత్రాస్యాదశ్వాదేస్తాడనీకశేత్యమరః - రిక్తం

పిష్టతూలాదిరహితంఉదరంకుక్షిదేశోయస్యాస్సారథాఘాతాభస్త్రీస

భస్త్రీకాలత్రాపిస్వాధేకః-స్వణకారైః పుటపాకాథంసన్నిధౌ

మనోపయోగిసంధాతచర్తవికారః క్రీయతేతదేవభస్త్రీశబ్దేనగృహ్య

తేని॥ తైజసావతినిమూషాభస్త్రీదర్శప్రసేవకేత్యమరః-క్షణాత్

ణంవిహాయైలపతేర్మందరస్యనితంబతఃనితంబదేశే-సార్వవిభక్తికస్త

సః- అవాలంబితలంబమానాబభూవభగవత్తేజసా ఆప్యాయితాపీతిథా
వఃతదుక్తం-శ్రీభాగవతే॥ శ్లో॥ నిర్మళ్యమానాదుడధరభూద్విషంమ
హూల్బణంహాలహాలాహ్వామగ్రతః॥ సంభాసితమీనాన్మకరాహిక
చభవస్తీమిద్విషగాగ్రహతిమింగిలాకులాత్॥ ౧౩॥ పరేతి॥ మాయాకాపట్య
మేషామస్తీతిమాయాఽనః * అస్మాయామేధాస్రజోఽనిరితిప్రత్య
యః-తథావిధాఅపిమహాసురాఃదానవాఃసుకృతంపుణ్యం తచ్ఛాలినోపి
సుపర్వాణఃదేవాః మాహాత్యస్యనిధయః స్థానభూతాఽపిసింధాః అణి
మాదిశాలినఃసుహర్షయఃవసిష్ఠాదయశ్చ తేనపశేషణేనపరావృష్టాస్పృ
ష్టాస్సంతఃదిరజీవితాదిరకాలజీవిత్యంతస్యాబలేనవరం సామర్థ్యేనైకే
నైవేత్యథః॥ ౧౩॥ ప్రజ్ఞామాత్రం తేనశేషితాః అవశేషితాస్సం

స్త్రికెవరిక్తోదరానిస్సారతయాక్షణాదవాలంబితనితంబ

తశ్చైలపతే॥ ౧౩॥ ౧॥ పరిమృష్టాశ్చ తేనమాయావిన్దోపి

మహాసురాః సుకృతశాలినోపిసుపర్వాణోమాహాత్యస్య

నిధయోపిమహర్షయశ్చిరజీవితాబలేనవరం చిన్మాత్ర

శేషితాః పరిక్షీణయాగిరా పరిభ్రమతావలోచనేన

ప్రాకృతాశ్చవపర్యవేష్టనధరణీతలే॥ ౧౪॥ ప॥ ఊషా

ణావవహద్విభావసురుభౌసాంసిద్ధికాగంతుకా సస్యం

తఃప్రక్షీణయాగిరావినష్టయావాచేత్యథః పరిభ్రమతాఘూణమా

నేనలోచనేనేవధరణీతలేప్రాకృతాఃపుష్యనాశ్చ ॥ ౧౪॥ వివణఃపామ

రోసీచఃప్రాకృతశ్చ పృథగ్జనశత్యమరః - పర్యవేష్టం తహస్తపాదాది

ఘాతంకృత్వాచేష్టేశ్చక్రూరిత్యథః - అత్రాక్తందేవీభాగవతే॥ శ్లో॥

మధ్యమానాస్తతస్తస్మాత్ప్రీరాజ్ఞేదేవదానవైః॥ తతఃక్షణాత్సమభవత్తా

లహటోమహూల్బణః॥ జ్వాలయాతస్యసర్వేపిమూర్ఖామాపుస్సు

రాన్మవదైత్యాసశ్చైతనాజాతావిష్ణుఃకృష్ణస్తదాభవదితి॥ ౧౪॥ ఊషా

ణాదితి॥ విభావసుస్సూర్యః॥ ౧౫॥ విభావసుగ్రహపతిరిత్యమరః- సాంసిద్ధి

కాగంతుకా స్వాభావిఃతదాత్వసంప్రాప్తావిత్యథః॥ ఊషాఊషా

ఉభయవిధంతాపమిత్యథః॥ అవహత్థృతవాన్త్యథః॥ తయోర్విహ

గ్నిసంబంధ్యకమపరంతువిషాగ్న్యభిధూతతయాబహిః ప్రసరణాభా
వాదంతరేవస్థితంస్థియమేకమితిభావః పాశినోవరుణస్య॥ ౧॥ ప్రచేతావ
రుణః పాశీత్యమరః-పాథసాంజలానాంవికారః పాథోమయంతిస్తుయ
మిత్యథః - క్వథేపాకేక్తః పక్వంసత్ సస్యందేద్రవీబధూవేత్యథః
అతిస్థా రాణ్యభివృద్ధానిసర్వాంగీణాని సర్వావయవవ్యాపీ నిదృగంతే
షుకందళంతి ప్రహంతియాన్యశ్రూః బాష్పాణి తేహంయాధారాః
పరంపరాః తాసాంశతైరనేకై రిత్యథః మఘవతాగాత్రంశరీరమనుక్ష
ణంప్రతిక్షణం సేకంసేకంసిక్త్వాసిక్త్వాజీవితంజీవనం - భావేక్తఃదధౌ
దధారేత్యథఃకింవక్తవ్యమితరేషామితిభావః॥౨॥

హతాశ్చితి | అస్మిన్మమద్రుమథనరూపేకర్మణివ్యాపారేభవతాప్రవ
దేక్వధితంశరీరమభిఃపాథోమయంపాశినః సర్వాం
గీదృగంతకందళదతిస్థా రాశుధారాశతై స్సేకంసే
కమనుక్షణంమఘవతాగాత్రందధౌజీవితం॥౨॥ ౫ ॥హ
తాస్తోవయమస్మిన్ కర్మణిప్రవర్తితాభవతేతి పరిభా
షమాణేషు సురాసురేషు పరితప్యమానస్తతాపి త్రప
పమైవవత్ససంభవోవిశ్వంభరంప్రత్యవాదీత్ భగవన్
కిమేతదితిమన్యసే॥౧౫॥ప॥ నసంవర్తః ప్రాప్తోనచదహ
తిసంవర్తపవనశ్చ తేనాజ్ఞైశ్శోషంనయతినపరంతుత్రిభు

ర్తతాః ఉత్సుకీకృతాస్సంతఃపాతాఃహింసితాస్తః ఇతీత్యంసురాసురేషు
పరిభాషమాణేషుసనిదోపాలంభంకుర్వత్సు॥౧॥ యస్సనిండఉపాలం
భస్తత్రస్యాత్పరిభాషణమిత్యమరః - త్రపయాలజ్జయైవతతోపిపరిభా
షణేనాపి - సార్వవిభక్తికస్తసిః-తప్యమానస్సంతాపితఃవత్ససంభవో
బ్రహ్మ విశ్వంభరంశ్రీహరింప్రత్యవాదీత్ జగాదేత్యథః భగవన్విష్ణో
ఎతదుద్బద్వస్తు కిమితిమన్యసేజానాసి ॥ ౧౫॥ నేత॥ సంవర్తః ప్రళయ
కాలఃసంపాప్తఃసమాగత్యిత్యథః॥౧॥సంవర్తః ప్రళయఃకల్పఃక్ష
యిత్యమరః - సంవర్తకాలోచితశ్చాసౌపవనశ్చేతిశాకపాథివాది
త్వాత్సమాసః ప్రళయోచితవాయుశ్చేత్యథః నవహతేనవతీత్యథః

త్యభః- యుభ సంఘల నేభయే చేతిథా తోన్లుత్-జాయమా నేపదా థే
విలక్షణవిలక్షణత్వా రోపాథాంసయ క్రికం యథాతథావహ్నిత్వాదీ
నామపమావాధేత్వపహ్నుత్యలంకారః॥శ్లో॥సంవయ క్రిపూర్వశ్చేదు
చ్యతేహేత్వపహ్నుతిరితిలక్షణాత్॥౯॥ఇతీ॥, తీర్థం ధౌబ్రహ్మణీలభిద
ధా నేసతిభాషమాణేసత్యేవ అశంకితోపనతోతర్కిత సంప్రాప్తయో
రసాతలస్యపాతాశస్యఆతంకఃతాపః॥ ౧॥ అథోభవనపాతాశబలినద్యై
త్యమరః-రిక్తపశంకాస్వాతంకాస్వత్వేపియుక్త కస్త్రిప్సితచ॥ తేనసం
ఘటితఃకలితఃయఃసమాధేయోగలక్షణనియమస్య॥ ౧॥ స్యుస్యమథా
ననీవాపనియమాశ్చసమాధయిత్యమరః - ట్లోభఃస్థానిత్యం * యుభ
సంఘలనఇతిథాతోఃపచాద్యచ్ - తెనయఃకోపఃకోధఃతేనదుదేశః

కింమమచకిమపియుభ్యతీ వాంతరాత్మా ౯॥ X॥ ఇత్య
భిదధానవివిధావశంకి తోపనతరసాతలాతంక సంఘ
టితసమాధిటోభకోపదుదేశః కాలరుద్ర సమున్ని
త్రితఫాలనేత్రసముత్థిత ఇవమహాప్రళయ పావకఃప్ర
తినర్గనిర్గళదనర్గళశేవ విషనిశ్వాసధూమసమాశ్లేషజని
త విషమషీపిండఇవమథనస ట్లోభచలితబడబానలసం
వలితస్సుందర తరమందరగిరి కందరశయ స్వయంభవ

దుర్నిరీక్ష్యయఃకాలరుద్రః తేనసమున్ని త్రితమున్నీలితయత్ఫలనే
త్రంతస్తాదుత్థితః ఉద్భూతఃప్రళయపావకః ప్రళయకాలాగ్నిరివమథ
నమేవసంక్షోభఃకషణం తేనవలితోయోబడబానలెనమిలితః సంవలి
తఃతథాభూతఃసగఃసృష్టిః సర్గెసర్గెప్రతినర్గె- వీష్ణయామవ్యయీ
భావః॥౧॥సగఃస్వభావనర్కేకనిశ్చయాధ్యాయసృష్టిష్విత్యమరః - ౧
గఃశంతఃనిస్సరంతః అనగఃశాః నిర్నిరోధాశ్చయే శేషస్యవిషమిశ్రి
తాఃనిశ్వాసధూమాః తేషాంసంశ్లేషేణజనితః యోవిషమహ్యంపిండః
గోళకంఅయోగోళకవత్సఇవేత్యభః॥౧॥పిండోవపుషినివాపెగోళేవ్య
ధపిండమయసి గర్భశిశావితిభాసూరః - సుందరతరోతిశయేనసుందరః
యఃసుందరగిరిః తస్యకందరే శేతఇతికందరశయం తచ్చతత్స్వయంభవ

వంస్వయంవ్యక్తంయచ్చాంభవలింగంతస్యచలనేనకంపనేనసంభావిత
సంపాదితఃప్రత్యవాయో దురితంసత్తవపరమదారుణోత్పతభ
యంకరఃక్షీరోదక్షీరనిధింకల్పనలదగ్ధస్యజగదంతస్యపిండికరణప్రస
క్తా ఉమ్యక్తాయాకాలచండితస్యాః కరతౌశవోదకమివఅకలయన్ మ
ర్వభువనేషులోకేషుప్రథమంనిస్సృతోగతఃయఃపవనఃతస్యపరిస్పం
దమాత్రేణిండిచ్చలనెనైవనిశ్శేషితేషునిరవశేషితేషుసత్కుదగ్ధవోశ్చ
దహ్యపదాథఃతస్యానుపలంభోఽప్రాప్తిఃఅలాభఇతియావత్ తస్మా
త్సంభవాసముత్పన్నాయాతుధాతుత్ తయాప్రసారితాయా రస
నాఃజిహ్వః తాసాంసహస్రవద్భీషణంభయంకరం తథాభూతేనజ్ఞా

శాంభవలింగచలనసంభావితప్రత్యవాయత్తవపరమదా
రుణఃకల్పనలదగ్ధజగదండపిండికరణప్రసక్తకాలచం
డికరతౌశవోదకమివక్షీరోదమాకలయన్ ప్రథమని
స్సృతవనపరిస్పందమాత్రనిశ్శేషితేషుభువనేషుదగ్ధ
వ్యానుపలంభసంభవయుధాప్రసారితరసనాసహస్ర
భీషణేనజ్ఞాలాకలాపేన లేలిహానత్తవవైరించమపిప్ర
వంచమవసాదితభువన కోలాహలోహోలాహలోనిగత
త్యవారణత్తవవారణమభిదుద్రావరమారణం॥౧౭॥౫॥
తస్మైణంచపరుషవిషానలజ్ఞాలాపరిష్టోషప్రతీకారమం

లానాంకలాపస్సమూహః తేనవైరించంవిరిండినంబంధినం ప్రపంచం
లోకంలెలిహానఃలెహానంకుర్వన్నివఅవసాదితఃవిసాశితఃభువనానాం కో
లాహలఃకలకలరవఃయేనసతథాభూతఃహోలాహలఃకాలమాటః వారణం
గజంవారణత్తవ॥ ౧॥ మతంగజౌగజౌనాగఃకుంజరోవారణఃకరీత్యమరః-
రమారమణంశ్రీహరింఅభిదుద్రావఅనుధావనంచకారేత్యథః॥ ౧౭॥
తదితి॥తస్మైణంచపరుషవిషానలజ్ఞాలాపరిష్టోషప్రతీకారః
మఃష్టానత్వంతస్యప్రతీకారఃచిక్షిత్సనంతగథాఃయేమంతాః॥ శ్రీ॥ న
ర్వప్రజాంమేగోపాయేత్యాదయోమంతాఃతేషామక్షరైర్వజైతే

వాంగారై కూషితానివ్యాప్తానీవ చతుర్వదనస్య బ్రహ్మణః వదనానిదం
తతాబరసనాథరై మాలిన్యంమలినతా * పాశ్ర్యంగత్వాద్వంద్వ శ్చ
పాశ్రీత్యాదినాఎకవచ్ఛవః-దధిరెదధురిత్యథః॥ ౧౮॥ స్థాయంత్యా
మితి॥ అథకాలస్తతాకాలస్తస్మిన్నాత్మార్థైర్యంయస్యసఃకాలాత్మాయ
ద్వాకాలస్యరూపత్యథః॥ ౧౯॥ ఆత్మాయతోద్ధృతిబుద్ధిరిత్యమరః-
పత్తనాభశ్రీహరిఃవై జయంత్యాంవనమాలాయాంస్థాయంత్యాంస్థా
లనతాంప్రాప్తాయాంసత్యాంధూమజాలైఃకనకపటేధూసరేమలి నే
సతిచక్రేసుదశశనైషాగ్రీతంజ్వాలానాంచక్రంసమూహూయ
ప్సాత్తత్ శ్శిరాదయఃకాగ్రీతాద్యధైవంచమ్యేతిసమాసః-శంఖేపాంచ
జన్యేపరిణతంప్రాప్తయస్ఫోటఃవిదళనంతస్సాచ్ఛంకాభీతిర్యస్యేతివ్య

త్రాక్షరాంగారకూషితానీవవదనానాని చతుర్వదన
స్యదధిరేసింతతాబరసనాథరైమాలిన్యం॥౧౮॥ప॥స్థా
యంత్యాంవైజయంత్యామథకన కపటేధూసరేధూమ
చాలైశ్చక్రేనిజ్వాలచక్రేసపదిపరిణత స్ఫోటశంకే
చశంఖే । ఉత్సర్పంతంసమంతాదపిపరికలయన్నుద్భ
టంకాలమాటంకాలాత్పత్తనాభోమనసివినిదధే కాల
సంకర్షయోగం॥౧౯॥ ప॥ సించంతీఽపరమామృతానిది

ధికరణబహువీహిః-అథవాపరిణతాస్ఫోటశంకాయస్యస తథాభూతే
సతిసమంతాత్పరితఃఉత్సర్పంతంప్రసరంతంకాలమాటం ఉద్భటందుస్స
హంపరికలయన్విజానన్ మనసిదిత్యేసపదితదానీం కాలాత్సంఘస్థః
పరాభవః తస్యయోగంసంబంధంవినిదధేవివేదేతితాత్పర్యాథః ॥ త
దుక్తందేవీభాగవతే॥ శ్లో॥ జ్వాలయాతస్యసర్వేపిమూర్ఖామాపుస్సు
రాన్యవదై త్యానిశ్చైతనాజాతావిష్ణుఃకృష్ణస్తదాభవత్ ॥ పీతాంబరం
ధూసరంతచ్చక్రంనిజ్వాలచక్రకం । సశంఖస్ఫోటశంఖోభూత్తస్య
దేవస్యశాజీణః । మందిగర్వస్సగోవిందఃజ్వాలావ్యాప్తతనుభృత్శం
ఖంతయన్తత్ప్రతీకారంహృదిసస్మరశంకరమితి॥౧౦॥

సించంతీమితి ॥ దివిదిశి ప్రతిదిశం- శీఘ్రాయాందిష్ట్యావః ప్రకృతేఃకార

ణాదనాగతాః పాక్రీకృతాః సహేతుకాశ్చత్యథః స పాక్రీకృతాః అపాక్రీకృతాః తైః నిర్దేహై కై రితియావత్ - ఆభరణాద్యుపాధ్యప్రయోజత్వా దితిభావః - అంశుభిః ప్రిభిః పరమామృతాని సంచంతీం సేకం కుర్వంతీం కి రంతీమితి తాత్పర్యాథః మణిమయీం మణిభిః ప్రచరామిత్యథః పాక్రీ చుర్యాథేన మయత్ * టిడ్డేత్యాదినా జీవ - నవాం నూతనాం నారేవ నాకా తరీః తాం ॥ ౧॥ నవీనో నూతనో నవః ॥ స్త్రియాం నా స్తరణీ స్తరితి చామరః - ఆరుహ్య ఆకూఢాభూతేవ త్యథః అమృతాణా వేధ లంతీం క్రీడంతీమిత్యథః సిద్ధాః చ సృణాయే అపాంగాః కటాక్షాః తైశ్చిక్షితః భవః విద్యమానః త్వేషః గరళం యస్యాస్సా అపాంగమాత్రేణ విద్యమా నకాలకూటఘ్నీ త్యథః ॥ ౨॥ త్వేషస్తగరళం విషమిత్యమరః - తథాభూ

శిదిశ్య ప్రాకృతై రంశుభిః ఫలంతీ మమృతార్ణవే మణిమ యీమారుహ్య నాకాం నవాం ॥ సిద్ధాపాంగతరంగశిక్షీ తభవత్వే లాం ముకుందశ్చిరాదస్తాపీడమృతేశ్వరీం భగవతీ మంబామహంభావతః ॥ ౧౧॥ ౪॥ తామిత్థం ప్ర రతశ్చిరం మధుభిదస్తారాం సుధామాలినీం ధూతద్వైత కళంకశంకరకలాపుంభావరూపాత్మనః । పాషాణవృతి

తాభగవతీ మంబాం అమృతేశ్వరీం తారాసంజ్ఞికాం సుధామాలినీం దే వీం ముకుందశ్చీగ్రహరిః అహమితి భావః అభిప్రాయః అహంభావస్తస్మా దహంభావతః ॥ ౨॥ భావః పదార్థే సత్తాయాం క్రియాచేష్టాత్మయో నిషు - విద్యల్లీలాస్య భావేషు భూత్యభి ప్రాయజంతుష్వితి నానాథా మాలా-అస్తాపీఠాత్ సస్తార అహమమృతేశ్వర్యస్తీతి దధ్యా వితి భావః ॥ ౧౧॥ తామితి ॥ సుధాయాః మాలా సుధామాలాస్యాస్తీతి సుధామాలినీ ప్రవత్సుధేతి భావః - తథాభూతాంతారాంతారాదేవీం శ్చ మభేదే నేత్య థః ఐరంబహుకాలం ప్రరతః ధ్యాయతః ద్వయోర్భావః ద్వితా సైవ ద్వి తం - స్వాధేన్వగ్రీత్యయః - తదేవ కళంకోంకం ధూతః ఉత్పృష్టః ద్వైత కళంకోయేన సః సచాసాశంకరశ్చేతి కమధారయః ॥ ౨॥ త్యక్తం హీనం విధుతం సముద్భూతం ధూత ముత్పృష్ట మిత్యమరః - కళంకోంకాపవాదయో

తిథిచిత్రధాఢూతస్యశంకరస్యయాకలాకలనాకృతిరితి యావత్ శక్తిరి
తివాధాఃతస్యాః॥ ౧॥ కలాంశమాత్రేశిల్పాదాకలనాకాలభేదయోః ।
ఇందోశ్చషోడశేభాగేస్యాన్ములధనవధానఇతిభాసక రః- పుంసాపుం
యాపేణభావః యాతిఃపురుషభూపేణభవనమితియావత్॥ ౨॥ విద్వల్లీ
లాస్వభావేషుభూత్యభిప్రాయజంతుషు-భావస్సత్రేత్యాదిభాసక రః-
ఏవంవశంశంకరకలాయాయః పుంభావఃతస్మిన్ యదూహమాకారఇత్య
థాః॥ ౩॥ యావంస్వభావేషుక్లాదాసాందర్యేనాణకేవశౌ । గ్రంథావృ
త్తేనాటకాదావాకారేక్షికశబ్దయోరితిభాసక రః- తదూహమాత్మావి
గ్రహణాయస్యసః॥ ౪॥ ఆత్మాయతోద్ధృతిబుద్ధిస్వభావోబ్రహ్మ
వత్త్వచేత్యమరః - తథాచాద్వితీయశంకరకలాస్వరూపపార్వతీవివర్త
స్యేతిభావః- ఏవంభూతస్యమురభిదోవాసుదేవస్యసర్వతఃసమంతతఃవ

భేదజర్గురజరచైచ్చవాలవస్త్రక్షణా దారాత్రించిద

పాసరత్పరిగతోహాలహాలస్సర్వతః॥ ౧౨॥ X॥ అథస్వ

స్థోయథాపురమంబుజేక్షణస్తావతాపి సంరంభేణ తను

మాత్రత్రాణవర్వవసంనేన నిరాశోహాల హాలనిగ్ర

హానిశ్చిన్వస్త్రితరసాధ్యసాధనధౌరంధుర్యమంత కాం

రిగతఃపరిప్రాప్తఃహాలహాలఃకాలకూటఃతస్మిన్ తాత్ - ల్యజ్ఞోపేషంచ
మీధ్యానక్షణంవిహాయేత్యథాఃపాషాణస్యవృతిభేదఃఅఘాతఃతేనజర్గు
రఃఖండితఃయోజరన్నిసారంయచైచ్చవాలంశైవలంతద్వత్॥ ౨॥ జలనీలీ
తుశైవాలశైవలేఖకుముద్వతీత్యమరః - ఆరాత్సమీపేకించిదల్ప మపా
సరదవగతఃనుధామాలినీధ్యానేన కించిద్విషబాధాస్వస్యగతేతిభావః ॥
౧౩॥ అథేతి॥ యథాపురంపురేవస్వస్థఃసుఖితమానసః॥ ౩॥ స్వస్థస్సుఖ
తమానసఇత్యజయః-అంబుజేక్షణఃశ్రీహరిఃతనుమాత్రం స్వశరీరమా
త్రంతస్యత్రాణంరక్షణం ॥ ౪॥ తంత్రాణంప్రియామూర్తిస్తనుస్త
నూః । త్రాణంరక్షితమవితంగోపాయితంగుస్తమితిచామరః-తస్మిన్
వర్వవసంసముపక్షీణంతథాభూతేన తావతాతథావిధేన సంరంభేణ ప్ర
ణుత్నేనాపిహాలహాలఃకాలకూటఃతస్యనిగ్రహానివారణవిషయేనిరా
శఃస్పృహారహితస్సగతరైస్సాధయితుం యోగ్యంఇతరసాధ్యం ఇత

తైఃకర్తుమశక్యంకార్యమిత్యథః ॥ ౧॥ త్రిమసాధ్యంసాధనీయభి భా
సకరః-తస్యసాధనంసంపాదనంతస్మిన్ భారంధుర్యంధురంధరస్య భా
వః ధురీణత్వమితియావత్ ॥ ౧॥ ధూర్వహధుర్యథౌరేణధురిణాస్సస్య
ధూరంధరాభివ్యమరః - అంతకాంతకస్యపరశివస్యభాగఃఅంశః ॥ ౧॥
భాగోభాగ్యేరూపకాంశే చతుర్థాంతైః దేశయోరితి నానాథామూ
లా - ఇతిత్థంనిశ్చిన్వన్నిశ్చయంకుర్వన్నాంతరేణకరణేవేతిశేషః మన
సేత్యథః శివస్యసాక్షాత్కారః ప్రత్యక్షం తస్యవీరదేవతాయాఃప్ర
సాదోనుగ్రహఃతల్లిభ్యతాంతత్ప్రప్రప్యతాం నిర్ధారయన్నిర్ధారణంకు
ర్వన్సాతాంతరేపరదేవతాప్రసాదమంతరేణవిహాయేత్యథః శివసా
క్షాత్కారస్యఅలభ్యతాందౌలభ్యం నిర్ధారయన్నితియోజనా ॥
ఆత్మనస్సస్యచిచ్ఛక్తిరూపతాం శివశక్తిరూపత్వంచ
తస్యభాగఇతినిర్ధారయన్నాంతరేణపరదేవతాప్రసాద
లభ్యతాంశివసాక్షాత్కారస్య చింతయన్నపిచిచ్ఛక్తి
విభూతిరూపతామాత్మనఃపరమేణ సమాధివా సమా
రాధ్యనారాయణీమిథమస్తావీత్ ॥ ౧౬॥ వ॥ యజ్జన్మస్థేమ
భంగవ్రతమివాజగతాయచ్చసర్వాంతరత్వంయత్సన్న్ ॥

తయోవిదాపరమేణఉత్కృష్టేన ॥ ౧॥ పరమంస్యాదనుజ్ఞా
నేవ్యాసన్నాపరమాత్మని ॥ త్రిమూత్యప్రైపంచమస్తుస్వరేణా పూరణే
త్రిష్వితిభాసకరః-సమాధినాధ్యాసేన ॥ ౧॥ సమాధిధ్యాసేనీనాకాయ
మేమనమథానఇతిచ|నారాయణీంశ్రీకారీం ॥ ౧॥ నారాయణీరమాగో
ర్యోశ్శతావర్యాంహరౌతువేతినానాథామూలా - ఇథంవత్కుమారప్ర
కారేణఅస్తావీత్ స్తుతించకారేత్యథః ॥ ౧౬॥ యదతిజగతాంలోకా
నాంజన్మఉత్పత్తిఃస్థేమస్థితిఃభంగః ప్రళయఇత్యథఃవిశేషవిషయేయ
ద్వైతంనియమః ॥ ౧॥ నియమోవ్రతమస్త్రోతవ్యోపవాసాదికర్తృకమిత్య
మరః-యద్వర్తతేజగదుత్పత్తిస్థితిలయరూపకార్యంకరోమితిభావః స
ర్వేషామంతరఃఅంతరాత్మా ॥ ౧॥ అంతరమవకాశావధిపరిధానాంతధి
భేదతాదర్శ్యే|నిద్రాస్త్రీయవివాహహిరవసరమధ్యంతరాత్మని చేత్యమ

రః-తస్య భావస్తత్త్వంయద్వర్తతేతిహాద్యశ్రుతిషువేదేషునిగదితమభి
 హితంమోక్షేముక్తిదానవిషయేయత్సత్వతంత్యం అపావృతత్వం ||
 నిన్వతంత్రోపావృతనైవరీత్యమరః - సామ్రాజ్యస్యమండలశ్వరత్వ
 స్యసమ్యగితరాపేక్షామంతరారాజలెప్రకాశతత్తత సమాఖ్యతస్యభా
 వస్సామ్రాజ్యంస్వప్రకాశత్వంతస్యేతివాధః చిహ్నంలక్షణంయద్వ
 ర్తతే||ని||దిహ్నంలక్షణంలక్షణమిత్యమరః - తత్సర్వంపరబ్రహ్మణీశ్రీవ
 రమేశ్వరశివేయన్యః పరదేవతాయాస్సహచర్యాత్ సాంనిధ్యాత్
 పరిణమతిఘటతత్తత్తథః||తథోక్తమాచారైః||శ్రో|| శివశ్చక్త్యాయై
 యదిభవతిశక్తఃప్రభవతుంసచేదేవందేవోనఖలుకుశలఃస్పందితుమపీతి||
 ఆద్యామాదిభవాం||ని|| ఆద్యఆదిభవేముఖ్యభక్త్యాచాపిత్రలింగకత్తత్య
 మరసారః - ఆత్మవిద్యాంబ్రహ్మవిద్యారూపిణీంతదుక్తందేవీ మాహా

తంత్ర్యంబమోక్షేశ్రుతిషునిగదితంవిశ్వసామ్రాజ్యచి
 హ్నం||తద్యస్యాస్సహచర్యాత్పరిణమతిపరబ్రహ్మణీశ్రీ
 మహేశ్వతామాద్యామాత్మవిద్యామహామితకలయన్
 ర్వతోనిర్వృతౌస్తి||౧౩||ప||యల్లక్ష్యదయితోస్తియద్దను
 భువాంజేతాస్తియతగర్భణాం శోమన్స్వభ్యుదయ ప్ర
 దోస్తియదపిధ్యయోస్తివాయోగినాం | తత్సర్వంత్ర

త్త్యే||శ్రో||యాదేవీసర్వభూతేషువిద్యారూపేణసంస్థితేతి- తాంపరదే
 వతాంఅహమితకలయన్అభేదేనధ్యాయన్నిత్యథః సర్వతః సర్వప్ర
 కారైఃనిర్వృతఃసఖతఃఅస్తిభవామి||౧౩||యదితి||అహంలక్ష్యైరమా
 యాఃదయితఃప్రియోస్తితియత్దనుభువాందానవానాం జేతాజయక
 ర్తౌఅస్తితియత్కమిణాంకర్మతానాంకర్మసు సంధ్యావందనాదిషుస
 హస్రవవన్సంత్రాంతేషు కర్మసుఅభ్యుదయః చిత్తశుద్ధ్యాదిశ్రేయః
 తస్యప్రదఃప్రదాతాస్తితియోగినాంవాధ్యేయఃధ్యాతవ్యః అస్తితియద
 పితత్సర్వంహమాతఃజననిమ్రీభ్యః పురాత్రపురాబ్రహ్మాదీనామపాధి
 త్వైనపూర్వంవర్తమానాశ్చితిభావః- తస్యాస్సంబుద్ధిఃమహతీవసామా
 యేతికర్మధారయే||ఆత్మహతత్తత్తాదినామహతలకారః- తస్యాస్సంబు

ద్విః॥ ౧॥ స్యాన్తాయాశాంబరీమాయాకారస్తుపాత్రిహరకభిత్వమరః-
తస్యాజగన్తోహత్వాచ్చాంబరీవన్తాయాత్వమితిభావః- హేమహేశ్వ
రిజగన్నియంత్రీత్యథః- హేజగద్రాపిణిజగన్స్వరూపేప్రకృతికార్య
త్వాదిభావః- హేపరదేవతేత్వత్వసాభాగ్యం మాహాన్యంతరదేవమ
హావిభూతిఃతస్యవామహావిభూతిస్సంపత్ ॥ ౧॥ భూతిర్భుజనిసంపదీత్య
మరః-తస్యాఃకణికాలేశః తస్యాఃయోలేశఃతస్యలేశాయతేలేశవదాచ
రతీత్యథః॥ ౧౪॥ అతీతేతి॥ త్రిగుణావనతైత్రిగుణ్యం * చతుర్వణాది
త్వాత్వాన్త్యైవ్యజ్జ్యోతియః- తైత్రిగుణ్యమతీత్రంతాఃఅతీతతైత్రిగు
ణ్యాయతస్యయమేవత్రిగుణాత్త్రికాతతస్త్వతిక్తసత్వరజస్తమోగు
ణత్రయరహితేత్యథః- తథాభూతాంఅవిద్యమానంశరణంరక్షకోయే
మాంతేఅశరణాః అన్తదాదయః తేషాంశరణ్యాంరక్షణధురీణా మిత్వ

పురేమహేశ్వరిమహామాయేజగద్రాపిణిత్వత్స

భాగ్యమహావిభూతికణికాలేశస్యలేశాయతే ॥ ౧౪ ॥

అపిచ॥ ప॥ అతీతతైత్రిగుణ్యామశరణశరణ్యాంభగవతీమ

హంతామాలంబేన్యథతరమహంతాంపశుపతేః | తదా

ద్యంతత్వానామజరమపరిచ్ఛేద్యమవరంపరాభూత

థః॥ ౧॥ శరణంగృహరక్షితోత్తిత్వమరః - భగవతీంమాహాత్మ్యవతీం ॥

౧॥ భగవతీకామమాహాత్మ్యవీర్యయత్నార్గ-కీర్తిష్యిత్వమరః- పశుప

తేఃపరమేశ్వరస్యఅహమోభావః అహంతాఅహంకారరూపిణీత్యథః

తదుక్తం॥ శ్లో॥ పురమథితురాహూపురుషితేతి తథాభూతాంతాంపర

దేవతాంఅహంతిశయేనదృఢందృఢతరం॥ ౧॥ గాఢబాధన్యథానిచేత్వ

మరః-అవిద్యమానాజరాయస్యతదజరందేశకాలవస్తుభిఃపరిచ్ఛేత్తుం అ

నహామపరిచ్ఛేద్యంతప్రమేయమిత్వథః - అమలంనిర్మలంపరాభూ

తంతిరస్మృతందైవతయేనతతతథాభూతంతత్వానాం పంచవింశతి

సంఖ్యాకానాంఆద్యంప్రకృతిమికంతతత్వమిత్వథః- మేమమవిభా

వతుస్ఫురతుచకాస్త్విత్యథః - యద్వాతత్వానాముఖ్యంతద్యం॥ ౧॥

ఆద్యఆదిభవేముఖ్యైతిభాస్కరః - పరమంనిరతిశయంయశ్చందనస్తుత

దిత్యధాః॥ ౧॥ పదంవ్యవసిత తాగ్రీణస్థానలత్నైః॥ ఘోరస్తుష్పిత్వమరః॥
 ౧౫॥ ఇతీతి॥ ఇతీథం అథాఽఽభిధేయాదనపే తాః॥ త్యాః అన్వథాః ఇ
 త్యధాః * ధర్మపర్యథాన్యాయాదనపేతఇతిసూత్రేణయత్ప్రత్యయః-
 తథాభూతాభిస్తుఃభిః॥ ౧॥ స్తవస్సోన్మిత్రంస్తులింగుతిరిత్యమరః-శివాంపా
 ర్వతీం॥ ౧॥ శివాభవాగ్నిరుదాగ్రీణీత్యమరః-నిశ్చలమప్తలనః యథాతథా
 ధ్యాయతః ధ్యానంకుర్వతః॥ స్యప్రీష్ణోరస్మిం దేమితుషన్యాత్రాచలనే
 వ్వపిగాత్రేష్వవయవేషు॥ ౧॥ గాత్రం ప్రతీకేదంస్యగ్రజంఘాభాగేవపు
 వ్యపీతినానాథామాలా-దక్షిణోభజఃపాహుః॥ ౧॥ నామంశరీరేసవ్యం
 స్యాదవసవ్యంతునక్షిణమిత్యమరః పస్మందేకిందిత్వస్థోరేత్యధాః* స్మ
 దికిందిచ్చలనఇతిథాతోలిట్-శబ్దార్వాః॥ యథావతారావశేషః- త
 దుత్తందేవీధాగవతే॥ శ్లో॥ అబ్రహ్మణ్యంబువాణోసాసిద్ధైరభ్యధిత

ద్వైత్వేతంపరమదదమావిర్భవతుమే॥ ౧౫ ॥ ప॥ ఇతిస్తుతి
 భిరధ్యాభిధ్యాయ తోనశ్చలంశివాం॥ అస్మందేవ్యస్య
 గాత్రేషుపస్మందేదక్షిణోభజః॥ ౧౬॥ అవతీర్ణాచా
 న్యకణాసరణీమశరీరణీవాణీ॥ ౧౭ ॥ ప॥ సాధువత్సజగ
 న్నాథసాధునిష్ఠోజగత్తయః॥ పశ్యత్సమాత్మనాత్మానంప

స్తదా॥ కిమేతదితిసంవింత్యైవ హత్తరకాగ్రీవిత్ప్రకరివ్యాప్తిస్తచేతస
 సుర్వేబభూవుస్తిమితేక్షణాః॥ ప్రేర్యోక్యదిపదంస్తద్వ్యతపస్సిద్ధామహా
 పణయః॥ సంమంత్య గ్రీధివిష్ణుభ్యాంధ్యాత్వాదేవీంహహ్వరీం॥ సం
 ప్రేతాస్తథాదేవ్యాలోకానాంహితకామ్యయా॥ శరణంప్రాపురవ్య
 గ్రాశ్శంకరంకరుణాకరం॥ కాలమాటోపశాంత్యధాః సర్వలోకమహే
 శ్వరమితి॥ ౧౬॥ అవతీర్ణైతి॥ అస్యప్రీష్ణోరణాసరణీంకణపథంప్రతిఅశ
 రీరీణీశరీర్యనుచ్ఛారితానాణీవాక్ అవతీర్ణా అవతతార॥ ౧౭॥ ౧౮॥ తద్వా
 గానుపూర్వ మేవాహాసాశ్చితి॥ హేవత్సకీలోరజగన్నాథజగత్పతేసాధు
 తవధ్యానమతిభావః-జగత్తయజగత్స్వరూపహేవిష్ణోసాధు॥ ౧९॥ సుందరం
 రుచిరంచారుసుపమంసాధుశోభనమిత్యమరః-త్వంభవాత్ స్వేనతత్త్వ
 నాతత్త్వంస్వమేవవిశ్వరంభుశ్చరసంబంధిసరముత్కృష్టం జ్యోతిస్తే

జోయాపంపశ్యజానీహి శివమహంధావేనభజస్యేతిభావః॥ ౧౭॥ అథే॥
 అథతద్వాక్ష్పగ్రీవతానంతరం మాధవః శ్రీవిష్ణుః సమాధింధ్యానం యావ
 స్థగధయామాసవిగళయాంబభూవతావదేవ- అవధ్యక్షణకావశ్యయావ
 త్తావచ్చబ్జౌ॥౧॥ యావత్తావచ్చసాకల్యేవభౌమానేవధారణఇతికోశాత్
 అస్యశ్రీహరేఃపురఃపురహరంత్రిపురసంహర్తృమహః తేజః॥ ౧॥ తేజః
 పురీషయోర్వర్చోమహస్తాత్సవతేజసోరిత్యమరః- ఆవిభాభూవద్యష్టి
 పథవర్తిభూవేత్యక్షణ-తథోక్తంశ్రీభాగవతే॥ శ్లో॥ తదుగ్రవేగందిశి
 దిశ్యవశ్యభోవిసర్పదుత్సర్పమసహ్యమప్రతి । భీతాఃప్రజామమ్రపురం
 గణేశ్వరాఅరక్ష్యమాతాశ్శరణంసదాశివం । విలోక్యతందేవవరంత్రిలో
 క్యాభవాయదేవ్యాసహితంమునీనాం । అసీనఃప్రవాపవగ్హేహతో
 ప్రసోజమాణంప్రతిభిప్రణేమరితే॥ ౧౮॥ అ॥ అథశిఖాదిసఖపర్యంతంపరశి

రమంజ్యోతిరైశ్వరం॥ఇతి॥౧౭॥ప॥ అథయావత్సమాధిం
 తంక్షగధయామాసమాధవః । తావదావిభాభూవాస్య
 పురఃపురహరంమహా॥౧౮॥గీతశ్చచపూతనదీరదనదీనా
 శాదితీక్షణస్వరూపతాసంభావితకన్దేవనై యత్యానువృ
 త్తేవసామివిసితలాలాటవిలోచనధూమరేఖాసంస్త

వంవణయితమారభతే॥తత్రేతి॥తత్రచతతాకలేప్రదేశేవేష్యక్షణః-
 పూతానిపవిత్రానియాని నదాంకోణాదీనాంనదీనాంగంగాదీనాం నదీ
 శానాంరత్నాకరాదీనాంచతీర్థాణిజలాని॥ ౧॥పూతంపవిత్రంమేధ్యం
 చ॥నిపానంగమయోస్తీర్థమృషిబుష్టజలేగురాపితచామరః - తేషాం
 స్వరూపఃతస్యభావస్తత్తా ॥ శివస్యజలస్వరూపత్వంసాగ్రందపురాణే॥
 శ్లో॥యోపాంస్వరూపేణనృణాంఃరోతీత్యాదివోక్తం॥ తయాసంభావి
 తస్సంప్రాప్తిః యిదేదేవీతద్రుత్యమిత్యక్షణః॥ ౧॥ అద్రుతంసాద్రుతం
 క్షిన్నమిత్యాదికోశోక్తత్వాత్ - తస్యనైయత్యంసంతతావస్థానంతదను
 వృత్త్యాతదనుసరణేనేవ॥ ౧॥ఆనువృత్తిస్త్యనుసరణమనువర్తనజేవనేత్య
 జయః-సామ్యక్షణంవికసితంస్ఫుటితంలాలాటంఘాలసంబంధితద్విలో
 చనంచ॥౧॥సామిత్యధేజుగుప్తనేలలాటమలికంగోధిః । లోచనంనయ

నంనేత్రమితిసర్వత్రామరః-తస్యయాధూమరేఖాధూమరాజః॥ని॥శ్రే
ణీరేఖాస్తురాజయత్సమరః-తస్యాస్సంస్తవస్సంబంధః॥ ని॥ సంస్తవ
స్యాత్పరిచయఇత్యమరః - తేనేవ - క రణే తృతీయే యం-
కబలితా భక్తి తా భరితేతి తాత్పర్యాధః యా జాహ్ను వీగంగా
తస్యాఃకోపః కోధః తేనపరిపూరితః సర్వత్రభరితః గభఃకుడిదే
శోయస్యాస్సాతస్యాభావస్తత్తాతయా । హే తాత్పరీయేయం కోపస్య
రజౌగుణకార్యత్వేనఅరుణ్యమితిభావః - పరిణతంకాలవశాత్పరిపాకం
ప్రాప్తంపాటలిమశ్వేతరక్తత్వంయస్యతత్ ॥ని॥ సక్వంపరిణతేగూనం।
శ్వేతరక్తస్తుపాటలఇతిచామరః- తథాభూతేజటానాంసటానాంవల
యేమండలే॥ ౧॥ ప్రతినాంతుజటాసతేత్యమరః-ప్రతిష్ఠితయాస్థాపితత
యాఽతవేవసాంధ్యరాగఃసంధ్యాకాలసంబంధ్యారుణ్యంతేన సంవలితే

వే నెవకబలితజాహ్ను వీకోపపరిపూరితగభః తయేవచ
పరిణతపాటలిమజటావలయే ప్రతిష్ఠిత యాసాంధ్యరా
గసంవలితే నేవ సకలశివజ్ఞానాధిగమారంభ సంసూచ
నాయేవద్వితీయాచంద్రతాముపజన్తుపాపరముజ్ఞానరూ
ప తయేవపరిహృతకళంకానుషంగేన కపడబంధనో

నమలితేనేవస్థితేనేత్యధః - సకలస్వరూపశ్వాసా శివశ్చైతికర్తృధార
యః॥శు॥సర్వంఖిల్విదంబ్రహ్మేశు॥తేః । తద్విషయకంయద్జ్ఞానం
వాసుదేవసర్వమితి వద్భివసర్వమిత్యాకారకం తస్యాధిగమోలాభః
తదధోయతరంభఃవైవశాస్త్రోపక్రమస్తస్యసంసూచనాయజ్ఞానా
యేనేత్యధః-యద్వాజ్ఞాయతేయేభిరితికరణేల్కుట్పత్రిత్యయేనసకలాని
యాశివజ్ఞానానివైవప్రతిపాదకశాస్త్రానీతివాధఃశిష్టంప్రాగ్వత్-
అథవాజ్ఞానమిత్యత్రభావేల్కుట్పత్రిత్యయవశాత్ సకలానియాని శివ
స్యజ్ఞానాడీపాసనాన్యపీత్యధః-శిష్టంప్రాగ్వత్ ॥ ద్వితీయాచంద్ర
తాంద్వితీయాతిధిచంద్రత్వండపజన్తుపాప్రాప్తవతా పరముత్కృష్టం
యద్జ్ఞానంతదూఽపితయాతత్సరూపత్వేనేవభగవత్సనస్సకాశాదుత్ప
న్నత్వాదితిభావః- పరిహృతఃపరిత్యక్తః కళంకస్యఅనుషంగస్సంబంధో

యస్యసతథాభూతేనకపదఃస్య జటాజూటస్యబంధనాభోఽయడరగః
సర్పః॥ ౧॥ కపద్ధోస్యజటాజూటః॥ డరగఃపన్నగోభోగీతిచామరః-తస్య
యాదంష్ట్రేతాలు సమీపవతిఃస్థూలదంతస్తస్యాంకురేణెవస్థితేన కుటి
లంవక్రంచతన్నిమఃలంమలరహితంచేతికర్తృధారయః- తథాభూతేన
చంద్రఖండేనచంద్రశకలెనమండితమలంకృతం * మడిభూషాయామి
త్యతకర్తృణీక్తప్రత్యయః-అత్రయద్య పిశివశిరస్థితచంద్రఖండస్య ద్వి
తీయాచంద్రతాయాస్వాభావికత్వాత్తస్య సకలశివజ్ఞానాధి గమారం
భనంసూచనంసఫలం । తథాప్యస్యా సత్ఫలకత్వోక్తైఃఫలోత్పేత్రితా
లంకారః॥ అఫలస్యఫలత్వకల్పనంఫలోత్పేత్రితేతిలక్షణాత్ ॥ జగతాం
లోకానాంనిషామతామదనరాహిత్యంనైవనిషామతాఫలేచ్ఛారా
హిత్యంశ్చిష్టయాపకం తస్మాదేతత్తయాకారణత్వేనేవకరణే తృతీయే

రగదంష్ట్రీంకురేణెవకుటిలనిర్మలేనచంద్రఖండేన మం
డితంజగన్నిషామతా నిషామతా హేతు తయేవని
షామీమ జనో పాసనీ యేన పత్నీవివర సముచ్చల
దర్పిస్ఫులింగపావ్యంగమాత్రాదేవనిశ్శేషీభవతిజగతి
నిరీక్షితవ్యాసంభవాదినిత్య నిమిలితేన నిర్మలేన చంద్ర

యం-నిషామీతాఃకామాఃఫలాభిలాషాః యేభ్యస్తేతథాభూతాయేజ
నాఃతైరుపాసనీయః ఉపాస్యఃతథాభూతేనపత్నీకాంనిమేషాకాంవివ
రాణి॥నిఃసుషిరంవివరంబిలమిన్ద్రమరః - తేభ్యస్సముచ్చలంతఃసముత్ప
తంతఃఅదిఃపాంఅంతస్థాగ్నిశిఖానాంయేస్ఫులింగాః॥నిఃస్ఫులింగో
గ్నికణిణిత్యమరః- తేషాంపరిష్వంగమాత్రాత్ సంబంధమాత్రాదేవ
జగతిలోకేనిశ్శేషీభవతి నిరవశేషభూతేననిరీక్షితవ్యః దశఃనీయః త
స్యాసంభవాదివహేతోర్వేద్యధః నిర్మలెనమలరహితేనకలంకరహి
తేనేతియావత్ చంద్రఖండేనశశిశకలెనకర్పూరేణేతివగమ్యతేనేత్రా
తిలైత్యసంపాదకత్వేనోపయోగాత్ ॥౧॥ ఘనపారశ్చంద్రసంక్షేత్యమ
రః-నిత్యమనవరతంనిమిలితేనసంఘటితేనేత్యర్థః- భసితానిభస్మయాపా
ణియానిత్రీణిపుంధ్రాణితిలకాని॥ భూతిర్భస్మసంపదీత్యమరః- పుం

హృదే శేషముతిలక భద్రే శ్రీహృదిమమై యోరితినానాథ మాలాచ-తాన్వే
 వహారాముక్తావల్యాదయః॥ ౧॥ హారోముక్తావలీదేవచ్ఛంసోసావిశ్యమ
 రః-తేషాంయామాలికానక్షత్రమా హదయః॥ ౧॥ సైవనక్షత్రమాలా
 స్యాత్సప్తవింశతిమాక్తి కేత్యమరః-తాసాంసంబంధీయః పద్మరాగఃత్వ
 జ్జికశోణరత్నం॥ ౧॥ శోణరత్నం లోహితక-పద్మరాగోధమాక్తి కమిత్య
 మరః-తరళోహారమధ్యభాజ్జుణిః॥ ౧॥ తరళోహారమధ్య-ఇత్యమరః-తే
 నేవస్థితేనలలాటలోచనేనఫాలనయనేనభక్తి రారాధ్యత్వేనజ్ఞానమేషా
 మస్తీతిభక్తి మంతః-తేషామాంతరంహృదయస్థంతమస్తమోగుణమేవాం
 ధకారః॥ ౧॥ తమోరాహోగుణేధ్వాంతేహూక ఇతిసాతాథమామాలా - పరి
 హారంతంనివారయంతం కుండలి తొకణకకుండలీకృతాయాకుండలి రా
 జౌసర్వోతయోఃఫణానాంమణయః మాణిక్యానితేషాంయే మయూఖాః

ఖండేనభసితత్రిపుంశ్రహారమాలికాపద్మరాగతరలై నే
 వలలాటలోచనేనపరిహారంత మాంతరంతమోభక్తి మ
 తాంకుండలితకుండలి రాజఫణామణీనయూఖరాజ్జురా
 జితేననిసర్గమండలేః గండమండలేన శుక్రి శుక్రశృంగం
 ఘనభయాదివకణాంత పర్యవస్థితేన నిరంతరకరుణా

త్విషః॥ ౧॥ మయూఖస్త్విటక రజ్జ్వలాస్త్విత్వమరః - తేషాంయా రా
 జిపజ్జిఃతయానీరాజితేన ఆరాత్రికృతేనేవ్యక్షణః - ననర్గాత్ స్వ
 భావతపవసుందరేణదశనీయేన॥ ౧॥ సుందరంబుదిరంచాత్విత్వమరః -
 గండాకపోతా॥ ౧॥ అధస్తాద్భుజకంగండకపోతాతత్పరా హనుశిత్యమ
 రః - తయోర్మండలంప్రదేశః తేన॥ ౧॥ మండలంత్రిమకుప్తేస్యామవ
 సూర్యకవేశయోరితినానాథమామాలా - శుక్రిశ్రోత్రేతపవశ్రుత
 యోవేదాఃస్త్విప్తరూపకం॥ ౧॥ వేదేశ్రవసిచక్రపరివృథయత్రాప్య
 మరః-తయోరుల్లంఘనమతిక్రమణం తస్మాద్భయంభీతితస్మాదీవహా
 తోఃకర్ణాంతయోఃశ్రోత్రనికటయోఃపర్యవస్థితేనకృతావాసేన నిరం
 తరమనవరతంకరుణాయా ఆసారాధా రాసంపాతాన్వోఘం తీలం
 యస్యతస్తథాభూతేనలోచనయోర్మగళంయుక్తం తేన॥ ౧॥ యుక్తం

తయగళంయుగమిత్యమరః-ప్రిపురవిజయప్రిపురసంహార ప్రయత్నో
విజయస్తోత్రోద్వ్యానియశాంసితైర్విశదంధవశంతథాభూతే నేవపరావర
సంజ్ఞికాయాఃఅశేషానిఖిలాఃవిద్యాశాస్త్రాగ్రీతాసాంతత్వాస్వరూ
పంతేనలత్రాయంవిశేషః ॥ పరావిద్యాబ్రహ్మవిద్యాఅపరావిద్యాశీతో
ద్యంగపట్టోపేతద్యజ్ఞస్సామాధర్వణలక్షణకర్మకాండాశ్చకవిద్యాఇతి॥
తథాప్రశ్నోపనిషది[ప్ర॥ద్వేషద్యేవేదితవ్యేఇతిహస్తబ్రహ్మవిదోవదం
తేద్యుక్తమ్యపరాచైవాపరాచేతిప్రథమంభాగంకృత్వాపశ్చాదపరవి
ద్యాస్వరూపంతత్రాపరాముగ్వేదోయజుర్వేదస్సానువేదోధర్వణవే
దశ్చీతాశబ్దోద్వ్యానిరంభిరుక్తంభందోజ్యోతిషమిత్యనేనోక్త్యాపరవి
ద్యాస్వరూపమపి అథపరాయయాతదక్షరమధిగమ్యశిత్వనేనోక్తమి

సారవాహినాలోచనయుగళేనప్రిపురవిజయ యశోవి

శదేనేవపరాపరాశేష విద్యాత్మనాప్రవహతోవచనా

మృతస్య నిత్యం దేనేవమందస్మితేనచహదయంతమివమ

నాం సిమహాయోగినాం కదాసాపూర్వే తకదాచేమ

మారోహేయమికుతూహలా దున్దీప్తమాలోకయం

తమివచూడా చంద్రమ సముదంబితాప్రపాదతయా

కించిదన్యతో జిగమిమంతమివ ప్రకృతిచాపలేన వేదమ

తిభోధ్యం ॥ ప్రవహతఃప్రసరతఃవచనమేవలన్యతం పీయూషం తస్య
నిత్యందఃప్రవిణంతే నేవస్థితేనమందస్మితేన మహాయోగినాంసనకాదీ
నాంమనాంనిమగతయంతం పరిభోషయంతమివ స్థితం-కించలసౌశిరస్థిత
శ్చంద్రఃకదాపూర్వేతపూణాత్వభరితోభవేత్ - ఇమమిందుమారో
హేయచూడాభోభవష్యామిఇత్యేథంకుతూహలాదౌత్సుక్యాదున్మిత్తాగ్రీ
వాకంతోయన్తికాకమకాశితత్తథా క్రియాపిశేషగమేతత్ - చూడా
చంద్రమ సంశ్లిష్ఠితమిందుమాలోకయంతం పశ్యంతమివస్థితంకించిదిష
దుదంబితాత్మిన్మిత్తాగ్రపాదౌగ్రచరణౌయేనసతస్య భావస్తత్తాత
యాప్రకృతిస్స్వభావః ॥౨॥ ప్రకృతిఃపంచభూతేషుస్వభావేనచివా
దిద్వితీ ధానుక-రః - తయాయచ్చాపలంచాంచల్యం॥౩॥చాపలంత్యనవ

స్థాన మితికోశలక్షణాత్ తేన - కరణైత్యతీయేయం - అన్యతోన్యత్ర అన్య
దేశం ప్రతీతివాధః జగమిషంతంగంతుమిచ్ఛంతమివస్థితం వేదమయం
వేదస్వరూపం హృగంహరిణం॥ ౧॥ మృగేకురంగవాతాయుహరిణాజిన
యోనయత్తమరః - అపరపాదయోఃవశ్చౌచ్ఛరణయోర్నియంత్ర
ణైసనియమనేనేత్యథః ఆత్మస్యేవని భృతంశ్చలం యథాతథానియ
చ్ఛంతం నిగృహ్లాంతం ఆతికఠినమతిస్థిమరం॥ ౨॥ కకశంకఠినంక్రూరం
కఠోరం నిష్ఠురమిత్యమరః - యదజ్ఞానమేవపాపాణంతస్య సముట్పంకసంవి
భేదనంతస్యాభవత్తతరస్తదన్యః యః కరోహస్తస్తేనగృహీతస్సీక్ష్మతః టం
కః పాపాణభేదకాయోవికారోయేన సతథాభూతం॥ ౩॥ వృక్షోదనోవృ
క్షభేదీటంకః పాపాణదారణత్తమరః - నిష్కాంతః ఉపస్థవః ఉత్పా

యంమృగ మపర పాద నియంత్రణై సనియచ్ఛంత
మాత్మస్యేవని భృత మతికఠినాజ్ఞాన పాపాణసముట్పంక
నాయేనగృహీతటంకమిత రక రేణ నిరుపస్థ వాపవక్ష
దాన సత్ర దీక్షితే జయత్యభయకే రేక రేనిస్సార భోగ
వదాస్యేనకింమయేతిహ్రీయేవావాఙ్ముఖేనవ రాంకితే
నక రారవిందేనా భీరయంతమభి మతాన్యభి సంధిమ

తోవిష్టవో వాయస్తాత్సః॥ ౧॥ ఉపస్థవస్తైస్త్వికేయేవిష్టవోత్పాతయో
రపీతిహేమచంద్రః - తథాభూతశ్చ సాయోపవగోమోక్షః॥ ౨॥
నోత్తోపవర్గోథాజ్ఞాన మిశ్యమరః - తస్య దానం వితరణం తదేవసత్రం
ఏకవత్సరాదిబహువత్సరాదిసాధ్యయాగవిశేషః - తస్మిన్ దీక్షితే బద్ధదీక్షై
అతపవాభయంక రేభయత్ర దాతరికరే హస్తేజయతి సర్వోత్కర్షేణ
వర్తమానే సతీత్యథః - నిస్సారస్త్రుచ్ఛోయోభోగః వై షయికసుఖంతస్య
వదాస్యేనదాతా॥ ౩॥ భోగస్సుఖేస్త్యాదిభృతా । వదాన్యోదాత్మమహ
తోరితిచామరః - మయాకింప్రయోజనమితిహ్రీయాలజ్జయేవలవాఙ్ము
ఖేనాథోముఖేనవరాంకితేనవరదముద్రాంకితేనక రారవిందేనఅభిసంధి
మతాంఘలాభిలాషవతామభి మతానిపార్థి తార్థా అభీరయంతం
వితరంతమిత్త్యథః - యోగేనసంరక్షణధురీణమితిభావః - అథవాపూర

సవ్యంతుదక్షిణమిత్యమరః-పాదయోశ్చరణయోఃనఖైః॥ ౧॥ సఖోస్త్రీ
నఖరోస్త్రీయామిత్యమరః-అదిమాఃభారత్యఃఅదివచనానిఅదిగిరఃవేదా
ఇతితాత్పర్యాథః॥౧॥అథ భారతీ వచనేవసరస్వత్యాంపక్షిప్తప్రభే
దయోరితిహేమచంద్రః - స్త్రీప్రత్యయబలాత్ స్త్రీప్రత్యయః వ్య
జ్యంతేతాసాందికురాఃదికురప్రాయాఃఉపనిషదః॥ ౧॥దికురఃకుంతలో
వాలఃకచఃకేశశ్శిరోరుహిత్యమరః-తపీవబంధఃఅధిష్ఠానం॥ ౧॥బంధకం
వ్యసనంచేతఃపీడాధిష్ఠానమాధయిత్యమరః - యద్వాదికురబంధఃదికు
రాధిష్ఠానమిత్యథః- ఎవంచాదిమభారతీదికురబంధమిత్యస్యవేదశిరఇతి
ఫలితాథః- తమవతంసయంతంవిభూషయంతంఅవతంసయంతమిత్య
త్రుతతర్క రోతీతినిజంతాల్లటశ్శత్రాచేశః- వేదప్రతిపాద్యమితిభావః-

లగై ౨ సుమాధిషుయోగినాం పంచభి రక్షయైశ్చివమం

త్రస్యపర్యవసితైరివసవ్యాపసవ్యయోఃపాదయోర్ ౨

ప్రైరివావతంసయంతమాది భారతీ దికురబంధమధ్యా

సీనమధఃకృతలోక వాసనాప్తక మాస్తీర్ణా త్త్రయ

మహాతల్పకల్పితమఖిలతత్త్వపదోస్తీర్ణమానందమయ

మహాహామాసనమన్వాస్యమాసమఖిలలోకమార్చిత

అధఃకృతంలోక వాసనాదీనావప్తకంయేనతత్తథాభూతం-వాసనాప్తక
ముక్తంతత్త్వవిచేతేక్షోలోకపుత్రధనగ్రామదారశాస్త్రగృహేషుచ
చేహేచవాసనాంత్యక్త్వాసుభిభవతినాన్యథేతిఆస్తీర్ణంపరిస్తీర్ణంతి
త్తనామంతరాశ్శబీవాశ్శపరమాత్తనాంత్రయమేవమహాతల్పంఉత్కృ
ప్తశయ్యాతేనకల్పితంవిరచితంఅఖిలానాంయేతత్త్వానాంపుధిపీతత్త్వజ
లతత్త్వతేజస్తత్త్వవాయుతత్త్వకాశతత్త్వనాంపంథానోమాగ్ధాంతా
నుస్తీర్ణంఉల్లంఘ్యతిష్ఠంతమిత్యథఃఆస్త్రైర్విధ్యంపుధివ్యాదితత్త్వపం
చకంసన్నాస్మిసంధ్యావందనప్రకరణేస్పష్టముక్తం-విస్తరభయాన్నే
హతద్వివిచ్యతే ఆనందమయమానందస్వరూపమతఏవమహాహామత్వ
త్తమమాసనం-భద్రాసనమధ్యాసీనంతాసననైస్థంతమిత్యథః * అధి
శిష్టస్థానాంతర్వేత్త్యాధారస్యోక్త్యం అఖిలలోకానాంమాతృకయా

జనన్యాసంపిద్ జ్ఞానమానందశ్చైత్యేతయోర్మోఘనీభావః - నిరంతరీభ
వనమిత్యథః॥ ౧॥ ఘనోమేఘేమూర్తిః గుణైఃప్రభుమూర్తైః నిరంతరభిత్వ
మరః-యద్వాఘనీభావః మూర్తిభవనమిత్యథః తేన సంపన్నో విగ్ర
హః కామోయస్యాస్సాతథాభూతయాకరుణాకృపానైవరసః ద్రవద్ర
వ్యం॥ ౧॥ గుణైరాగ్రద్రవేన సభిత్వమరః - తేన పూర్ణయాభరితయా కాదం
బిన్యామేఘమాలయేవస్థితయా॥ ౧॥ కాదంబినీమేఘమాతేన్యమరః-సాద
రంసప్రేమయథాతథా ఆలింగంత్యా ఆగ్నిష్టంత్యా సమానానిరూపగుణ
సౌందర్యశీలానియస్యాస్సా॥ ౧॥ రూపంస్వభావేషుక్లాదావితిభాసగరః
రూపంస్వభావేనద్వైతభిత్వమరశ్చ - తథాభూతయాభగవత్త్యామ
హామహిమశాలిన్యాసర్వమంగళయాపార్వత్యా॥ ౧॥ రుద్రాణీశర్వా

యాసంపదానందఘనీభావ సంపన్న విగ్రహయాకా
దంబిన్యేవకరుణారసపూర్ణయా సాదర మాలింగం
త్యా సమానగుణరూపసౌందర్యశీలయాభగవత్త్యాసర్వ
మంగళయాసుఖవిశ్రాంతమివశరన్తేఘమండలంసుధా
సారఘటితమివకపూరపరాగసంచయమతికోమలమి
వస్ఫుటికాచలమాదృతఘనీభావమివచంద్రికాసారమా
వర్త్యపిండితమివపరమామృత మాసేచనక మాసేచన

ణీసర్వమంగళైత్యమరః- అన్వాస్యమానం ఉపాస్యమానం సుఖమనా
యాసంయథాతథావిశ్రాంతం విశ్రమంప్రాప్తమిత్యథః - శరదిశర
తాగ్రైయోమేఘమండలః తమివస్థితం-కించ సుధాయామృతస్య ఆసా
రోధారాసంపాతః తేన సంఘటితః గోళకీకృతః తథాభూతంకర్పూరస్య
పరాగాఢాశయః తేహంసంచయస్సమాహః తమివస్థితం అతికోమలో
త్కృంతమృదులః॥ ౧॥ కోమలం మృదులం మృద్విత్యమరః-తథాభూతంస్ఫ
టికాచలమివస్థితం- ఆదృతః అంగీకృతః ఘనీభావః సౌంద్రీభవనం యేన స
తథాభూతం-చంద్రికాయాస్సారః స్థిరాంశః॥ ౧॥ సారోబలైస్థిరాంశైశ్చే
త్యమరః-తమివస్థితం ఆవృత్య ఆవృత్తింకృత్యైత్యథః-పిండితం చిక్రగో
కృతం పరమామృతమివస్థితం యాన్తు హున్తు హుద్భాన్తు పిజనా నత

వృంతితే॥ తా సేచనకాః తేషామప్యాసేచనకంఠతిసుందరమిత్యథః॥
 ౧॥ తదా సేచనకంఠృప్తేర్నా స్త్యంతోయస్యదశనాదిత్యమరః- ఆశ్వ
 ర్యాణాంవిష్టయక రాణామప్యాశ్వర్యంవిష్టయకరంవిలక్షణ భూషణా
 దిమత్వాదితిభావః॥ ౧॥ విష్టయోద్భుతమాశ్వర్యమిత్యమరః-మంగళా
 నాంకల్యాణానామపిమంగళంసర్వస్పృహణీయత్వాదితిభావః॥ ౧॥ క
 ల్యాణంమంగళంశుభమిత్యమరః - ఆదిమతాంఃఖలకార్యాణాంఆదికా
 రణం॥ శ్రీయతోవాగ్ధమానిభూతాఃజాయంత్యత్యాదిశ్రుతేః - అవసీ
 దతాంవినశ్యతాంఅవధింపరిసమాప్తిస్థానమిత్యథః॥ శ్రీయత్ప్రీయం
 త్యభిసంవిశంతీతిశ్రుతేః - విద్యాదీనాంబుద్ధ్యాదీనామాకరముత్ప
 త్తిస్థానం॥ ౧॥ ఖనిస్త్రీయామాకరస్సాన్వదిత్యమరః॥ శ్రీతస్మాత్తేపానా
 త్రయోవేదాలిజాయంత-ధందాగ్ంసిజజ్ఞిరేతస్మాదితిశ్రుతేః॥ దయా

కానామాశ్వర్యమాశ్వర్యాణాంమంగళం మంగళానా
 మాదిమాదిమతామవధిమవసీదతా మాకరంవిద్యానా
 మాలయందయాసౌలభ్యయోరదింతనీయప్రభావమపి
 చింతనీయమఖల లోకస్యాద్వైతప్రహ్లాస్వరూప మ
 ప్యావిష్కృతపంచప్రహ్లాగూపమతిరూర మర్వాచాం

సౌలభ్యయోఃకృపాభక్తపరాధీనత్వయోరిత్యథః- ఆలయంనికేతనం
 అఖలలోకస్యఃఖలజనస్య॥ ౧॥ లోకస్తుభువనేజనత్వమరః-అచింతనీ
 యఃఅజ్ఞేయఃప్రభావః స్వరూపం యస్యసతథాభూతమపి చింతనీయం
 జ్ఞేయమిత్యక్తేవిరోధః * చిత్తీసంజ్ఞానత్తిథితోస్తవ్యత్తవ్యానీయర
 త్తితిఅనీయర్పిత్యయః-విరోధపరిహారస్తుఅచింతనీయః ప్రభావఃప్రభవ
 నముత్పత్తిర్యస్యసః॥ భావస్సత్తాస్వభావాభిప్రాయచేష్టాత్తజన్మస్వి
 త్యమరః-అద్వైతమద్వితీయంబ్రహ్మణస్వరూపంస్వభావఃయస్యతత్-
 అథవా౨ద్వైతంయద్భ్రహ్మతస్యస్వరూపమపీత్యధః-ఆవిష్కృతానైక
 టీకృతానిపంచసంఖ్యాకాణ్బ్రహ్మణస్వరూపాణీయస్త్రితత్తథాభూ
 తం-అథవాఆవిష్కృతంప్రకటితంపంచానాంబ్రహ్మాణాంస్వరూపంయ
 స్యసతథాభూతత్వత్యథః-ఇత్యక్తేపివిరోధాబోధ్యః-తత్పరిహారస్తుద్వ

యోర్భావోద్భితానైవ - తందైస్వాత్మైశ్చయః-అవిద్యమానందై
తంయస్యతత్తథాభూతంచతద్యద్భ్రష్టతత్సర్వరూపమిద్యతః॥శు॥
ఎకమేవాద్వితీయమితిశ్రుతేః-అవిష్కృతానిప్రకటికృతానివంచబ్రహ్మ
ణాంసద్యోజాతవామదేవాఘోరతత్పురుషేశానసంజ్ఞాకానాం వంచ
సంఖ్యాకానాం బ్రహ్మణాంస్వరూపాణీయస్యసతథాభూతమిత్యర్థో
బోధ్యోభవతీతి-అర్వాచాంజఘన్యానాంప్రమాణానాంశాస్త్రాణాం॥ని॥
ప్రమాణంహేతుమర్యాదాశాస్త్రేగ్రియతాప్రమాతృప్విత్యమరః- అతి
దూరమగోచరమిత్యర్థః॥శు॥ నావేదవిత్తనుతేదంబృహంతమితిశ్రు
తేః॥ అదిగిరాంవేదానాంవిప్రకృష్టందూరంసభవతీత్యవిప్రకృష్టంసన్ని
హితదేశఃతస్మిన్ గోచరంవిషయం ॥ ని ॥ స్యాద్దూరంవిప్రకృష్టకమ
త్యమరః- అదూరవిప్రకృష్టగోచరమితిపాతేవిద్యమానేదూరవిప్రకృ

ప్రమాణానామవిప్రకృష్టగోచరమాదిగిరాం సాత్మాచ్ఛకా

రదాత్మాయణీరమణం॥౧౯॥ప॥శాణొల్లీ ధశరన్తృగాంకశకల

స్తోమాభిరామంమహస్తృప్తశ్యన్నిభృతంవినిద్ర కమల

ద్రాఘీయసాచతుషా । సాహస్రాంబుజపూజనప్ర

తసమాధిశ్శుపురా సాహసం చక్రేయద్ధిశ్శేస్వయం

ప్రదైస్యువ్యవధానేయస్త్రికానః సమీపదేశఃతత్రగోచరమిత్యర్థః॥

శు॥ తంతౌపనిషదంపూరుషంపురాణంప్రచ్ఛామీతిశ్రుతేః॥వేదైరవే

ద్యమితిభావః- దాత్మాయణీరమణంపార్వతీవతిం-సాత్మాచ్ఛకారప్రత్య

క్షీచకారేత్యర్థః॥ ౧౯॥ శాణెతి॥శాణఃఘన్వణచక్రం॥ని॥ శాణస్తుని

కషోపలక్ష్యమరః - తెనడల్లీ ధానిడల్లిఖతానియానిశరన్తృగాంకశక

లానిశరతాగలవంప్రఖండానితేమాంస్తోమస్సమూహఃసత్తివాభిరామం

మనోహరంతద్భవరూపంమహాతేజః॥ని॥ మహస్తాగ్నివతేజసోరిత్యమ

రః - వినిద్రంవికసితంయత్రామలంతద్వద్రాఘీయసాత్యంతవిపులా

యతేనచతుషావేత్రేణనిభృతంశృలంయథాతథావశ్యన్మాధవశ్శ్రీవి

ష్ణుః-పూరాపూర్వమీశ్వరభజనకాలేసాహస్రాణిసహస్ర సంఖ్యాకా

నియానింబుజానితైర్యత్పూజనం పూజాతస్య యద్వగ్రితంనియమఃత

స్వమాధితుః సమావయితుమిచ్చుస్సన్నిత్యథాః గిరిశేత్రైలాసనాథవిష
యేయత్సహసంసంఖ్యాపూరణార్థంస్వనేత్రకమలముత్పాట్య భగవ
దర్పణరూపంయద్దుమరంకర్తేత్యథాః చక్రేకృతవాతత్సహసమ
ధుమోచితంసార్థకమేవమేనెసమ్యగ్భగవత్స్వయావదర్శనజనిత హాషా
లాభాదితిభావః ॥౨౦॥ అపిచేతి॥ వై రాజంవై రాజసంజ్ఞికసామతచ్ఛ
శాక్వరంశక్వరసంజ్ఞికసామతచ్ఛరథంతరంరథతరసామతచ్ఛ వామదే
వ్యంవామదేవ్యసామతచ్ఛకాలేయంకలిదృష్టసామరాజసంరాజససామ
గవ్యంగవసామ అన్రుసామలోహితసామతచ్ఛతాస్యేవ ఆద్యానిము
ఖ్యానియేషాం గెతథాథూతైఃబహుభిఃసావభిఃబృహత్సమాదిభిః బుక్ష్మ
యజుశ్చఽయుగ్యజుషంతేన * ఆచతురవిచతురస్త్రీపుంసధన్వనడుహ
క్యానువాజ్ఞనసాక్షిభ్యుదారగవోర్వస్త్రీవపదస్త్రీవనక్షంధవరాత్రిం

తమదితంమేనెధునానాథవః॥ ౨౦॥ అపివ॥ ప॥వైరాజ

శాక్వరరథంతరవామదేవ్యకాలేయ రాజసగవాం న్రు

తలోహితాద్యైః । తంసామభిభవహుభిఃయుగ్యజుషే

ణవోద్వైశ్శౌరిస్తువన్సురహరంశతశోవ్యనంసీత్॥౨౧॥

ప ॥ భావైరప్తభిరాంతరైః పరిచరణపుష్పే రహింసా

దివాహాదివసరజసనిశ్రేయసపురుషాయుషద్వాయుషత్యాయు
వగ్యజుషేత్యాదినానిపాతనాత్సాధుః - ఉచ్చైరధికంస్తువన్తుతింకు
ర్వశౌరిఃశ్రీహరిఃపురహరంతంపరశివంప్రతి- శతశఃఅనేకప్రకారైః-
వ్యనంసీత్ ననామేత్యథాః॥౨౧॥ భావైరితి॥అంతరాఃబాహ్యైఃతపఃఆంత
రాఃస్వాభేణ్న్యాయైః॥౨॥ అంతరఃపరిధానీయస్వీయబాహ్యేషువా
చ్యవదితినానాథమాలా - తైఃబాహ్యైరిత్యథాః పుష్పైరప్తభిఃఅప్త
సంఖ్యాతైఃభావైః - స్తంభప్రళయరోమాంచస్పేద వైవణ్యవేప
ధువైస్సర్వాశ్రులక్షణైఃసాత్వికభావైరిత్యర్థః సహితతతిశేషఃఅహిం
సాఆదిర్యేషాంతైః పుష్పైశ్చకుసుమైః ఆదిపదేనసత్యాప్తేయబ్రహ్మ
చర్యాపరిగ్రహగ్రంథాతితితోపరతిసమాధానానిగ్రాహ్యేణి॥శ్లో॥ అ
హింసాప్రథమం పుష్పమింద్రియాణాంచనిగ్రహః । త్సౌంతిఃపుష్పం

దయాపుష్పంజ్ఞానపుష్పమతఃపరం || తపఃపుష్పంసత్యపుష్పం భావపు
ష్పమథాష్టమమిత్యభియుక్తోక్తేః - పరిచరణపరిచరణంకుర్వన్నిత్యర్థః
అత్యుత్కటమహేంద్రాదశనాత్సంజాత సాత్వికభావస్సౌ హేంద్రేర
హింసాదిభిఃశివంపూజయామానేతిభావః - యద్వాఅంతరఃఅంతరా
త్తాగ్రభవాఃఅంతరాఃఅంతరాత్తస్థాత్యర్థః*తత్రభవత్త్యన్వి
త్యయః||ని|| అంతరమవకాశావధిపరిధానాంతర్థిభేదతాదభ్యే-భిదా
స్తీయవి నాబహిరవసరమధ్యేంతరాత్సనిచేత్యమరః - తథాభూతైఃఅష్ట
భిఃఅష్టసంఖ్యైఃఅహింసాదిభిఃఅహింసాప్రభృతిభిఃభావైఃపదాదై
రిత్యన్వయః ||ని|| భావఃపదాదై-సత్తాయామితి భాసూరః- తైరేవపు
ష్పైరితివ్యస్తరూపక మేతత్ - పరిచరణపూజయన్నిత్యర్థః- అథవా
అష్టభిఃఅష్టసంఖ్యైఃఅంతరైహేంద్రేభావైఃభావనావిశేషైఃపదా
దైరితివార్థః తేచభావాఃసాగ్రందపురాణేఆభ్యంతరపూజాప్రకరణే

దిభిఃకోటిరేవరభక్తి భారనమితే కుర్వన్ప్రణామాంజ

లిమ్ | వాగ్విగర్హదగ్ధతాభిరఖిలత్రయ్యంతసైద్ధాం

దర్శితాఃతథాహి ||శ్లో|| స్నానంసమత్వసలితెనహిపూజా భావోవ
స్త్రంత్రిశక్తిగుణసంయుత యజ్ఞసూత్రం | విద్యాసుగంధమహాభూ
తదయాక్షతాంచ గ్రంథాదిపుష్పచయమర్చయన్నిత్యమంగ || ప్రజ్ఞామ
నోహంకృతిదిశ్తధూవం శ్రోత్రాదిపంచేంద్రియదీపమంగ | సద్వా
సనాతైలయుతంచ దేహేజీవో పవరంసుఖదుఃఖబాహ్యం || గుణత్ర
యాఖ్యతాంబూలంపాణిసార్పణ నమస్కృతిం | శాంతిపుష్పంజలిందే
హేచైకభావేనసంయుతం | ఎవమాభ్యంతరద్రవ్యసంభృతం శివపూ
జనమిత్యాదినాభిహితం | అహింసాదిభిరేవపుష్పైఃవ్యస్తరూపక మేతత్
అహింసాదిభిరత్యాదినాగ్రంథాదిపరిగ్రహఃపరిచరణపూజాంకుర్వన్ని
త్యర్థః పరానిరతియాయాభక్తిః అనురాగసైన్యభారోధూరిత్యర్థః
తేననమితేప్రహ్నికృతేకోటిరేశిరసి || ని || శీషేకిరీటేకోటిరమితి హ
లాయుధః - ప్రణామఃప్రణతిముద్రాంకితఃయోంజలిః సంఘటితహ
స్తయుగమిత్యర్థః || ని || పాణిర్నికుఞ్జఃప్రస్ఫుటస్తాయుతావంజలిఃపు

మానిత్యమరః - గద్దదంగ్రుసితప్రత్యక్షరాధాం యథాతథాస్మత్తాభి
ర్వినిగతాభిః అఖిలాస్సమస్తాయేత్ర య్యంతాః తేషాం సిద్ధాంతా ఎవ
నైద్ధాంతికాః - స్వాధేతక్సృత్యయః - నిర్ణీతాద్ధాత్యథాః || ౧ || స
మాసిద్ధాంతరాద్ధాంతావిత్యమరః - తేవసోత్తాంసిప్రవాహస్తేషాం
సారమయ్యాభిముఖ్యాభిరిత్యథాః వాస్థిః వచనైః జ్యోతిషాం సూర్యా
దీనాం జ్యోతిః ప్రకాశకం | శ్రు | తస్య భాసా సర్వమిదం విభాతీతి శ్రు తేః
తత్ప్రమిదుర్భుతం మహాత్మ్యథాః అస్తు తస్తు తిచకారేత్యథాః * హ్యు
క్తస్తు తావితిధాతోః కర్తరిలక్ష్ || ౨౨ || అ || సాంఖ్యమతానురోధనస్తాతి ||
సాన్ని ధ్యేతి || యస్య పరశివస్య సాన్నిధ్యమాత్రతః సన్నిధిమాత్రాదే
వ బిందోః బిందుసంజ్ఞికాయాః ప్రకృతేరిత్యథాః స్పందః చలనమేవ ఇ
దం పరిదృశ్య మానం నామ యా పాత్మకం జగత్సర్వం జగద్భగవ
తకసోత్తస్సార మయ్యాభిరస్తుత సతజ్యోతిః పరంజ్యోతి
షామ్ || ౨౨ || ప || సాంసిధ్యమాత్రతో యస్య స్పందో బిందో
రిదం జగత్ | అద్వంద్వమపరిస్పందితద్వంద్వం నౌమిశాం.
భవమ్ || ౨౩ || ప || ఓమిత్యమేతి యువయోరభిధానమేకం

త్పక్ర్యత్యోపాధికస్పందప్రయోజ్య మితిభావః || తథాచ సాంఖ్యసూ
త్రం || సన్నిధానాదధిస్థాత్వత్వం మణివత్ || అస్యా యమధాః యథా-
యసాం తమణే స్పన్నిధిమాత్రేణాయశ్చాలకత్వంతథాఽదిపుంసస్స
న్నిధిమాత్రేణ సంయోగమాత్రేణ హస్తత్వాది రూపేణ ప్రకృతివ
రిణమనేధిస్థాత్వత్వంతథైవ పారాణికవచనం || శ్లో || అయతన్యనికన్య
త్వమకత్వత్వంచ సుస్థితం | నిరిచ్ఛత్వాదకర్తా సాకర్తా సన్నిధిమా
త్రతః || నిరిచ్ఛే సుస్థితేరత్నే యథాలోహం ప్రవర్తతే | సత్తామాత్రే
ణ దేవేన తథైవాయం జగజ్జన ఇతి | అద్వంద్వం శీతోష్ణసుఖదుఃఖయన్త్వి
పాసా జరామరణాదిద్వంద్వరహితమిత్యథాః - ఆపరిస్పందితపరస్పరసం
యోగరహితమిత్యథాః - శౌంభవం శంభు సంబుధి తత్పూర్వోక్తం
ద్వంద్వం బిందుపురుషయన్త్వం నౌమినమిశ్రోమిత్యథాః || ౨౩ || ఓమితి ||
సాదత్వంచ యువాంతయోః యువయోః ప్రకృతిసంజ్ఞికాయా బిందో

భావతశ్చేత్త్యభయోరిత్యథాః - అభిధానమభిలాషకనామేత్యథాః ఎ
కంపకజాతీయవణక మిత్యథాః ॥ ౧ ॥ ఆఖ్యాహ్వాఅభిధానంచనామ
ధేయంచనామచేత్యమరః - శివస్యపరబ్రహ్మణఃఓమితిప్రణవోబ్రహ్మని
ర్భయం॥ శ్రు॥ఓమిత్యేకాక్షరంబ్రహ్మైతిశ్రుతేః - ప్రకృతిబింద్వాదినం
జ్ఞికాయాఃపార్వత్యాస్తుఉమేతినామ॥ శ్రు॥ బహుశోభమానాము
మాంహైమవతీమితీశ్రుతేః - ఏవంచఓమిత్వమేత్యభయోఃశబ్దయో
రకారోకారమకారాత్కత్యాదభేదఇతిభావః ॥ ననుఓమితినామ్నఃఅ
కారాద్యవయవకత్వంశ్రూయతేఉమేతినామ్నః అకారాంతావయవ
కత్వంశ్రూయతే - అతఃఏకజాతీయవణక త్వేపిఅనుపూర్వీ భేదాత్క
థమనయోరభేదఇతిచేదతఆహ॥ సృష్ట్యాదిఓమితిశబ్దే సృష్ట్యవధిత్వం
వర్తతేకథమితిచేత్ - సృష్టేశబ్దనిష్పత్తౌఃఅకారఆదిర్యస్యేత్యాదిరోమ్
శబ్దః - అఃఅకారఃఅవధిః అవసానంయస్యేతివృత్తత్యాఅకారావసానక

సృష్ట్యాదిసృష్ట్యవధితాగుణమాత్రభిన్నం । ఎకంచ

తావదభిధేయమపీహరూపంవేణీజతేతిచచసంహతిభేద

ఉమాశబ్దః * వష్టిభాగురిల్లోపమనాప్యోరుపసగయోః - ఆపంచైవ
హలంతానాంయథావాచానిశాదిశేత్యనేన - అవధిశబ్దావయవావేత్వ
వసగావయవస్యఅకారస్య లోపాతే-వలం వలగ్నవతం సాదిశబ్ద
వద్వధిశబ్దఃప్రయుక్తఇతిబోధ్యం॥ననుఓశబ్దేసృష్ట్యాదిత్వముపపాదయ
తాలితివక్తవ్యమితిచేన్న ॥ అలితిస్థితేపిఅకారాకారయోః * అక
స్సవణేఽదీర్ఘాఇతిసూత్రేణాభిన్నమితి ॥ విగ్రహఃపరస్పరమితిశే
షః - తథాచలయమర్థఃపరమన్యోన్యంసృష్ట్యాదిసృష్ట్యవధితాగుణమాత్ర
భిన్నంయవయోరభిధానం నామధేయభూతంఓమిత్వమేతిశబ్దద్వ
యంపకంఎకవిధావాంతరజాతీయవణకదంబకమిత్యవధేయం - ఇతిశ
బ్దఃకాకాక్షిన్యాయేనోభయత్రాన్వేతి - తథావేణీజతేతిచయాకచ
సంహతేశ్శిరోరుహసముదాయస్య భేదావిశేషోతాఖ్యాంభిన్నంభే
దవదిత్యథాః - అభిధేయంఓముమాశబ్దవాచ్యాథాభూతం రూపంచ
స్వరూపమపీత్యథాః - ఇహేదానీంతావదేకంఅభిన్నమిత్యథాః - అ

స్వామిదానీమభిన్న తయా ప్రత్యక్షవిషయత్వాదితిభావః - యద్వా
యవయోద్భింబోభవత శ్చేత్యుభయోరభిధానం వాచకశబ్దవికంపకవి
ధవణవిశిష్టమిత్యర్థః - ఉభయోరకారోకారమకారాంతకత్వావిశే
షాదితి భావః-సృష్టిఃసమాణం||సృష్టిస్సృభావేనిర్మాణఇతిభాసూ
రః-తస్యామాదితస్యాఆదిరితివాప్రథమావాకారణంవాఉమేత్యర్థః-
ఉమాయాః పంచవింశతి తత్త్వాంతగత పాత్రమిక ప్రకృతి తత్త్వస్వ
రూపత్వాదితిభావః|| శు|| అజామేకాంఘ్రితశుక్లకృష్ణంబహ్వీప్ర
జాంజనయంతీమితి - ప్రకృతేఃమహాత్మహతో హంకారఇత్వాదిశుక్రితి
స్మృతిభ్యాంజగత్కారణత్వాద్వాత్వాదిత్వమితిభావః - పూర్వోక్తభా
సూరకోశాత్ సృష్టిస్సృభావఃతయైవఅవధిమూర్త్యావాప్తానమిత్యర్థః||
స||పరిచ్ఛేదేబలేవధిత్వమరః అధిత్వంతువరమేత్వరస్య||శు||యస్మా
త్పరంనావరమస్తికింఽదిత్వాదిశుక్రితి||ఎవంచసృష్ట్యదిచ్ఛసృష్ట్యవధిశ్చే
తిద్వంద్యఃతయోర్భావస్తత్తానైవగుణఃవిశేషణమిత్యర్థః|| స||త్యాగా
దావప్రధానేవగుణఇతిభాసూరః - సేవగుణమాత్మం||స|| మాత్మం

భిన్నం||౨౮|| ప|| యద్వోరఘోరతరరూపమఘోరసం

కార్యేన్యవధారణఇత్యమరః - గుణమాత్రేణభిన్నంగుణేనైవపరస్ప
రంభేదవదిత్యర్థః- అభిధేయంవాచ్యార్థభూతోమానుహాశ్వరాభ్య
వస్తుచవేణీతి||పేణీప్రపేణీశీషణ్యాశిరస్యావిశదేకచఇత్యమరః - జ
తే||స|| శిఖాచూడాకేశపాశేప్రతీనాతుజటాసరైత్యమరః - కచశ్శి
రోరుహః|| స||కచఃకేశశ్శిరోరుహఇత్యమరః- కేహంసంహతిబృందం||
స||స్త్రీయాంతుసంహతిబృందమిత్యమరః-తస్యాయాభేదాప్రకారా
తాభ్యాంభిన్నంపరస్పరంభేదవదితితాత్పర్యార్థః - తాద్యగూఢమ
పిఠహేదానీంకంతావదభిన్నమేవేత్యర్థఃఅధానారీశ్వరతయాల
స్వాకప్రత్యక్షవిషయత్వాదితిభావః|| ౨౮ || యదితి || ఆ
వర్తితే సర్వతోవిఘ్నాణేతయేభ్రమత్వైకత్వీకనీక||తంద్రీప్రమీ
లాభ్రమీకుటిభ్రమీకుటిద్భ్రమీకుటిస్త్రీయామిత్యమరః-తాభ్యాంభీషణందా
రుణం||దారుణంభీషణంభీష్మమిత్యమరః - ఘోరాణాంభయంకరప్ర
మథభూతపశోచానాం ఘోరమత్వంతభయంకరమిత్యర్థఃతథాపిధం

రూపమాకారః స్యత్యైతద్ధామూతం ఆఘోరమితి సంజ్ఞానా మధేయం
యస్య తత్తద్ధామూతం పశవో బ్రహ్మాదయః తేహంపతితస్య తేతవ ॥ శ్లో ॥
బ్రహ్మ ద్యావపశవః ప్రాక్తాశ్చివస్తేహంపతిస్త్వతా ఇతేపురాణాక్తేః-య
దానసంముఖం వర్తతే సాంసారికాణాం సంసారిణాం సంబంధినీయా ఆ
ర్తిః పీడా ॥ ౧ ॥ ఆర్తిః పీడా ధనుష్కోట్యోరిత్యమరః - తస్యా మరణం నాశ
కమతపవపరముత్కృష్టం పదం ప్రాప్య స్థానభూతం ॥ ౧ ॥ పదం వ్యవసిత
త త్రాణ స్థానే త్యాద్యమరః - తచ్చివదక్షిణముఖం
మమ శరణం సంరక్షకమితి ॥ ౧ ॥ శరణంగృహరక్షిణో రిత్యమరః

ప్రవద్యే ప్రపన్నో స్త్రీత్యథః-తమంతరావిపదా ముద్ధర్తురభావాదితి
భావః ॥ ౨౫ ॥ ఇతి తి ఇతి స్థంస్తు వంతంస్తు తింకుర్వంతం ఇందిరారమణం
జ్ఞాతవర్తితభ్రమిటిభీషణమాననంతే । తద్దక్షిణం పశుప
తేః పరమం పదం మే సాంసారికార్తిహరణం శరణం ప్రప
ద్యే ॥ ౨౫ ॥ ౫ ॥ ఇతి స్తు వంతమిందిరారమణమిందుశేఖ
రః పరిరభ్య బాహుభ్యామూచచక్షే ॥ ౨౬ ॥ ౫ ॥ భగవత్క
మలలోచనభవద్దశనేన పరమామన్విర్యవృత్తిం ప్రా
ప్తవత్సనోపి కిమధికం ప్రేక్ష్యదం ॥ ౨౭ ॥ తథాహి ॥ ౬ ॥ శి
వాఘోరాచేతి శ్రుతిషు విదితే యే మమ తనూతయోరా

శ్రీహరిం ఇందుశేఖరః శ్రీచంద్రమాళీశ్వరః బాహుభ్యాం భుజాభ్యాం ప
రిరభ్య ఆలింగ్య ఇదం వచనం ఆచచక్షే జగాద ॥ ౨౮ ॥ భగవన్నితి ॥ హేభ
గవత్ ప్రచ్యుతషాద్ధుగ్యశాలికా హేకమలలోచనపుండరీకాక్ష భవత
స్తవదశనం ప్రేక్షణం తేన పరమాంబరతిశయాం నిర్వృత్తిం సుఖం ॥ ౧ ॥
ర్వృత్తిర్న సస్తోషే మోక్షే ప్రత్యాగతావపీతినానాథమామలా - ప్రా
ప్తోస్తి ఆత్మనస్వస్త్వాదపి ప్రేమపదం ప్రీతిస్థానం కిం నీతిపీతీభావః ॥ ౨౯ ॥
ఆ॥ మమార్థమిదమంతకసూదనస్య దేవిత్యమివ తదితప్రతిపాదయంతి ॥ శి
వేతి ॥ శ్రుతిషు వేదేషు ॥ ౧ ॥ శ్రుతిస్త్రీవేద ఆత్మా య ఇత్యమరః- ఇతి శ
బ్దః కాకాక్షిన్యాయేన శివాపదఘోరాపదయోస్సంబధ్యతే తథాచ శివేతి
ఘోరాచేతి మమ పరశివస్య యే ద్వేతనూశరీరే ॥ ౧ ॥ ప్రీయాం మూర్తి

స్తనుస్తనూరిత్యమరః - విదితేప్రఖ్యాతేవతేతే ఇత్యస్య గమ్యమా
నత్వాదప్రయోగః॥౧॥ బుద్ధంబుధితంమనితంవిదితం ప్రతిపన్న మవసితా
వగతేఇత్యమరః॥శ్రు॥ తస్యైతేతనువాఘోరాన్యాశివాన్యాతనూరితి
చశ్రుతేః॥తథోక్తంమహాభారతేపి॥శ్లో॥ ద్వేతనూతస్యదేవస్యదైవ
జ్ఞాబ్రాహ్మణావిదుః | ఘోరాచాన్యాశివాచాన్యాతేచైవశతథాపున
రితి॥తయోఃశివాఘోరయోర్నైకైవద్యాప్రథమోక్తాశివాఖ్యాపరమర
మణీయాత్వంతదశనీయామేమమమూర్తిశ్శరీరంత్వమసిభవాత్ భవ
సీత్యథః అథాంగీకృతదాంపత్యస్యమమేతిపదద్వయశేషః దేహేశ
రీరేఅర్థమద్ధాంశఃత్వమసి॥తథాచోక్తంరహస్యాగమే॥శ్లో॥యోయంచ
కాస్తీగగనాణావరత్న కాంతిర్యోయం సురాసురగురుః పురుషఃపురా
ణః॥యద్వాడమయాసాకంవిష్టోరభేదాదితిభావః- మమదక్షిణంవదనం

ద్యామూర్తిఃపరమరమణీయాత్వమసిమే త్వమస్యర్థం

దేహేత్వమసివదనందక్షిణమితిత్వయిప్రీయేయావత్త

వభవతితావచ్చవిదితం॥౧౬॥గ॥కిమిచ్చసికింకరణీయమిత్వ

భిదధత్యుమావల్లభేరమావల్లభేనేదమభిదధే॥౧౭॥గ॥కిమ

న్యదేష్టవ్యం॥౧౮॥గ॥ ఇదంకిలకిమప్రేక్ష్యంఖలంచుర్యశభవ

ముఖంచత్వమసి॥శ్లో॥ విష్ణురూపంముఖంరమ్యంఅఘోరందక్షిణంమమే

తిచంద్రకోక్తేః- ఇతిహేతోః॥౧౯॥ ఇతిహేతుప్రకరణప్రకారాదిస

మాప్రిష్టిత్యమరః-త్వయిభవద్విషయే అహంయావత్ప్రాయదిత్యథః-

ప్రీయేచసంతుష్టాభవామీత్యథః- తావత్తత్సకలమిత్వథః॥ ౨౦॥ యా

వత్తావచ్చసాకత్యవధౌమానేవధారణశ్చిత్వమరః- తవవిదితంబుద్ధమిత్వ

థః॥ ౨౧॥ బుద్ధంబుధితంమనితంవిదితం ప్రతిపన్న మవసితావగతేఇత్యమ

రః॥౨౨॥కిమితి॥ కిమిచ్చసిఅపేక్షసేకింకరణీయంకర్తవ్యంమయేత్యాది

ఇతీర్థంమాధవేగోరీవల్లభే అభిదధతివదతిసతిరమాధవేనలక్ష్మీవతినా

ఇదంవచనమభిదధేఉక్తమిత్వథః॥౨౩॥కిమితి॥ అన్యత్పరిదృశ్యమానా

దతిరిక్తంమయేతిశేషఃకిమాదేష్టవ్యంకింవక్తవ్యమిత్వథః॥ ౨౪॥ ఇదమి

తి॥ సంభావితస్యబహుమానితస్యసంబంధిచుర్యశఃఅకీర్తిరవదిశ్చంఖ

లంగిర్నిరోధంయథాతథా సద్యస్త్రైః సంసమాక్రాంతం విధ్యండుస్య
మండలంబ్రహ్మేండగోతకంయేనతస్తథాభూతం దుర్విదగ్ధస్యఅతిగర్వి
తస్య॥ ౧॥ దుర్విదగ్ధోతిగర్వితఇతిగుర్రః - పాండిత్యంశాస్త్రీయజ్ఞానమి
వ్యేథ్యధాన్యేకృతాని బల్బజీకృతానిబ్రహ్మాదిదైవతాని యేనతస్తథా
భూతంనీచఃపుష్కన్జః॥ ౧॥ వివణఃపామరోనీచఃపాక్రృతశ్చపుష్కన్జనభి
త్యమరః-ఈశ్వరఃస్వామీ॥ ౧॥ ధనీస్వామీత్వీశ్వరఃపతిరీశితేన్యమరః-
తస్యభావఃఐశ్వర్యమవసమిషాధామపికలామాత్రమపిక్షుంతుంసోధుం
అక్షమంతశక్యంబాలిశోమూఖఃతథాభూతోయోరాజా॥ ౧॥ మూ
ఖవైధేయబాలికాభిత్యమరః- తస్యోపసేవనంసమిషసేవేత్యధాన్య
తిక్షణందిత్రీయమాణంవైచిత్యగ్రీభాగిత్యధాన్యః - పాశుపతాశ్శివభక్తః

సంభావితస్యసద్యస్సమాక్రాంతవిధ్యండుమండలదుర్వి
దగ్ధస్యపాండిత్యమివత్యలోకృతబ్రహ్మాదిదైవతంనీచగత
మైశ్వర్యమివనిమిషార్థమపిక్షుంతుమక్షమం బాలిశరా
జౌపసేవసేవనమివప్రతిక్షణందిత్రీయమాణం॥ ౨౦॥ ౧॥

పాశుపతావహేళనమివభస్మీకృతజగత్రయక్షీణాయు

షామామయాల్పణ్యమివఃపరోభవత్ప్రతీకారప్రకారం

శివభక్తస్వరూపంసాగ్రందే॥ శ్లో॥ యోహస్తపీఠేశివలింగగర్భంనివేశ్య
తల్లీనమనఃప్రచారః| బాహ్యక్రీయాసంకులనిస్సృహేత్సంపూజయ
త్యంగసవీరతైవఃఇతి తేషామవహేళనమవజ్ఞైవ॥ ౧॥ అవజ్ఞానవహేళనమ
సూక్షణమిత్యాద్యమరః - భస్మీకృతంజగతాంలోకానాంత్రయంయే
నతస్తథాభూతం॥ తథాచోక్తసాగ్రందే॥ శ్లో॥ భక్తానాంగణమూర్తానాం
ప్రాణిలింగంసంగసంగినాం| అతిథీనాంద్విజాగ్యగీతాంప్రాజ్ఞాస్సన్తా
నమాచరేత్| ఆన్యధాతుమహరిష్టమితిప్రామామహేశ్వరఇతి| క్షీణమా
యుజ్జీవితకాలఃయేషాంతేతేషాంతమయోరోః॥ ౧॥ రోగవ్యాధిగదా
మయాభిత్యమరః - తస్యబౌద్ధాంత్యండువనయభివ విఫలీభవన్వ్యధీభ
వన్ప్రతీకారస్యచిత్సయాః ప్రకారోయస్యతస్తథాభూతం పాపం
దాఃసర్వలింగినఃబౌద్ధాదయః| తేషాంముఖమివ॥ ౧॥ పాపండాసర్వలిం

గీతాశ్వామరః-అప్రసూధాయాంతుస్తో|| పాలనాచ్చత్రయీధమః పా
శబ్దైసగిద్యతే | తంఖండయంతి తేయస్తాత్పాపండాస్తేన హేతు నేత్యు
క్తం || దశనయోఃద్యోఃపంథాః మార్గాఃతస్మాత్ దశనపథాత్ *
ఋక్సూరిత్యాది నాసమాసాంతాదప్రత్యయః| పరిహరణీయంపరిహర్త
వ్యందృష్టిప్రసారణానమామిభావః-ప్రతారకాఃపంచకాః లేహంసౌ
హౌదమేవమైత్రీవ * సుహృద్దుష్పూదౌమిత్రామిత్రయోరితి నిపాత
నాత్సాధుః-పరమదారుణమత్యంతభయానకమిగ్యథః|| ౧|| ఘోరంభీ
మంభయానకమిత్యమరః - విషంగరశంతస్యనిషేవణం సేవనమివవ్యా
మోహఃమూర్ఖాచస్య కారణంనిమిత్తమిత్యథః భవతఃపదాబ్జేపాదక
మలేతయోర్వైముఖ్యమభజనంవా తస్మాజ్జాతంతజ్జంమరితమివ భవ

పాపండుముఖమివపరిహరణీయందర్శనపథాన్ప్రతారకం

సౌహౌదమివపరమదారుణవిషయ నిషేవణమివ వ్యా

మోహకారణంభవత్పదాబ్జవైముఖ్యజండు రితిమివభ

వత్ప్రసతనైకభేషజమవ్యపదేశ్యమనిధార్మనుదూరవి

ప్రకర్షణ శక్యమివవిషమితివ్యపదేశ్టు మతరితో పన

తమతీతభవప్రాంబుమివసమాక్రమ్యజగత్రయ సన్ని

తఃప్రవతనంప్రవత్తిఃప్రణిపాతెతియావత్. తదేకంముఖ్యం భేషజం
ప్రతీకారోయస్యతస్మాద్ధాధూతంయథాభవద్భజనాభావ ప్రయుక్తమ
రితంభవన్నమపారేదైవ నిరస్యతేతద్విదిదమపి తేనైవనైవర్తనీయమి
తిభావః|| ౧|| భేషజౌషధభేషజ్యాదికిత్సగుక్ష్మృతిక్రియేతేచామరః-అవ్య
పదేశ్యంనామ్నాశ్చదమిథ్యమితివక్తుమశక్యమిత్యథః- అనిధార్మ్యంస్వ
రూపేణాపిశ్చదమిథ్యమితిజ్ఞాతుమశక్యమిగ్యథః- అదూరంసమాప్తప్రదే
శంతస్త్రిప్రకషణఃవిబాధనంతేన|| ౧|| ద్వయోస్తుస్యాద్విప్రకషణః
వ్యవధానేవిబాధనశ్చితి హేమచంద్రః-విషమితిగరళమిత్యేవం వ్యపదే
ష్టుంనామ్నానిదేశ్టుమిత్యథః - అశక్యమివతరితమనూహితంయ
థాతథాఉపసతం సంప్రాప్తఃఅతీతః అతిక్రాంతోయోభవఃజన్మపా
గ్జన్మైతియావత్ తత్సంబంధియత్పూర్వం అవశ్యభోక్తవ్యకమేత్య

భావః తదివస్థితం దుర్నివారత్వాదితి భావః జగత్త్రయంత్రీభువనం సమా
క్రమ్య దేవాసురాన్ సన్నిపాత్య పాతయి త్వేత్యథాః కమలాసనం బ్ర
హ్మాణం ప్రత్యోభ్య ప్రధావ్యత్యోభం ప్రాప్తయిత్వా వేద్యథాః మామ
పిపరివృత్య సర్వతోవ్యాప్యేత్యథాః భూషణాంబరాదిషు ప్రవృత్తమి
దంకిలసముద్రవినిర్జితం వస్తుభగవత్యాః సుధామాలిన్యాః అమృతేశ్వ
ర్యాశ్చరణారవిందయో ర్యశ్చరణంధ్యానంశస్య ప్రభావః మహిమాత
స్సాత్ శనైర్నందంకించదల్పం అనుసృత్యేవ నివృత్యేవ విశ్వం కృత్స్నమి
దంభువనమథరోత్తరయతివ్యత్యాసం ప్రాప్తయిత్యథాః॥ ౨౮॥ అత్యో
భ్యమితి॥ భిషజాం చికిత్సకానాం॥ ౨९॥ భిషగై వ్యద్యశ్చికిత్సకాపిత్యమరః శ
తైః అత్యోభ్యమనివార్యంశస్త్రస్య ఆయుధస్య అస్త్రస్య బ్రహ్మప్రాప్తిదే

పాత్య దేవాసురాన్ ప్రత్యోభ్య కమలాసనం పరివృత్య
మామపి ప్రవృత్తంశనైర్భూషణాంబరాదిషు భగవత్యా
స్సుధామాలిన్యాశ్చరణస్తరణప్రభావాదవసుప్రేవకిం
చిదథరోత్తరయతివిశ్వమిదం॥ ౨౯॥ ప॥ అత్యోభ్యం భిష
జాంశతైరవిషయశ్చస్త్రస్య వాస్త్రస్య వాదుస్సాధం మ
నిమంత్రయంత్రశరణైర్దుర్నిగ్రహంయోగిభిః॥ వ్యా
ముహ్యత్యకమలాసనం వినిపతద్దేవస్థిసిద్ధాసురం నిర్వా

వా॥ ౩॥ ఆయుధంతుప్రహరణంశస్త్రమస్త్రమధాస్త్రీయామిత్యమ
రః-అవిషయం అగోచరం లక్ష్యం సభవతీతియావత్ మణయోగారుడమ
ణిప్రభృతయః నుంత్రాః విషఘ్నశబరాదిమంత్రాః యంత్రాణి గారు
డయంత్రాణి తేషాంకరణానిష్టాపనధారణపారాయణాదిక్రియాః తైః
దుస్సాధనియంతమశక్యమిత్యథాః- అథవానిరసితమశక్యమిత్యథాః
యోగిభిః సనకాదిభిః దుర్నిగ్రహం నిగ్రహీతుమశక్యమిత్యథాః- వ్యా
ముహ్యన్విమూర్ఛకాయః కమలాసనోబ్రహ్మయస్సాత్తథాభూతం విని
పతంతః దేవషణయః సిద్ధాః అసురాశ్చయస్సాత్తథాభూతం ని
ర్వాపారితంగతచేష్టికృతం విప్రపంలోకః యస్సాత్తథాభూతం ఇదం
పరిదృశ్యమానం అస్తదరిష్టంకింభవేత్ కింనామకింనామధేయకం సజ్జా

యతేనజ్ఞాతమిత్యుక్తః॥ ౨౭ ॥ యదితి॥ హేజగన్నాథవరశివభవతాజగ
చ్ఛవనంపాల్యంరక్షణీయమితి మహ్యమితిశేషః॥ యదాదిష్టం యత్సంది
ష్టంతద్భవన్నిదేశః పతత్పర్యంతమే తావత్కాలపర్యంతం తవకరుణ
యాకృపయాసాధితమివసంపాదితప్రాయమేవేత్యుక్తః - దురూహౌ
ఊహితుమశక్యమహత్యధికైస్త్రిప్రవిలయేపునః ఎతస్త్రివిధానాశకా
లేత్విత్యుక్తః-తవచరణయోః తత్త్వస్యస్వరూపస్యకథన మభిధానమితి
యత్॥౧॥తత్త్వంవిలంబమానేస్యాత్స్వరూపేపరమాత్మగీతి నానాధార
త్వమాలా - తదిదంమయాకార్యంకర్తవ్యమిత్యుక్తః - మమస్వరూ
పమేతావదితికథనమేవమేరోచతఇతిభావః॥ ౨౮॥ ఇతితి॥ ఇతిన్ధిర్విణ్ణే

పారితమద్భుతంచకిమిదంకింనామనజ్ఞాయతే॥౨౭॥ ప॥

యదాదిష్టంపాల్యం జగదితిజగన్నాథభవతా తదేతత్ప
ర్యంతంశివకరుణయాసాధితమివదురూహేమస్సాధేమ
హతిపునరస్త్రిప్రవిలయేమమేదంకార్యంయత్తవచరణ
యోస్తత్త్వకథనం॥ ౨౮॥౧॥ ఇతిన్ధిర్విణ్ణేఇవనవేదయతి
గరుడధ్వజే ప్రహసన్పార్వతీరమణఃపశ్యతావదితిబ్రు
వన్ ప్రసారయన్దక్షిణంబాహు మమసన్సార హాలా
హలం॥౨౯॥ ప॥ సర్వాతంకపిశంకశంకరజటాలంకార

భ్రావపిష్టఇవగరుడధ్వజే నివేదయతిలభినధానేసతి పార్వతీ రమణఃఊ
మాకాంతఃప్రహసన్ హాసంకుర్వన్ సన్నిత్యుక్తః పశ్యతావదితిభ్రు
వన్దక్షిణంబాహుంచామేతరభుజం॥ ౧॥ వామంశరీరేనవ్యంస్యాదప
సవ్యంతుదక్షిణమిత్యుక్తః - ప్రసారయన్ప్రసారణంకుర్వన్సహ
లాహలంవిషరాజంలనుసన్సారస్తృతవాన్త్యుక్తః॥ ౩౦॥ సర్వేతి॥ స
ర్వేసమస్తాఃయేతతంకారోగాఃసంతాపాఇతివాధః॥౧॥రుక్తపశంకా
స్వాతంకఇత్యుక్తః - తేభ్యఃపిశంకభయరహితఃయచ్ఛంకరస్సదాశి
వస్త్రస్యయాజటాః॥౧॥ ప్రతీనాంతుజటాసతీతికోశాత్ - జడీభూత
శిరోరుహేఇత్యుక్తః - తాసాంలంకారఃమండనభూతఃయచ్ఛంకాద్రిం
కురః బాలచంద్రః తస్యయాజ్యోత్స్నచంద్రికాతయో నిర్భరమ

త్యంతంపూరితాభరితాఃయాస్తిప్రజగత్యోలోకాః॥ ౧ ॥ జగతీభువనే
 త్మైయామితివిశ్వః-తాసాంగర్భఃకుక్షిదేశః॥ ౨॥ కుక్షిభూతార్భకాగ
 ర్భావిత్యమరః-తేనఅవధూతఃనిషాగ్నితఃసఃత్వేశఃవిషం॥ ౩ ॥ త్వేశ
 స్త్రుగరశఃవిషమిత్యమరః-మహాకాయశ్శుండాలోగజఃతస్యశుండఃకరఃత
 యాఆహతిరాఘాతః తయాయుభ్యత్రారశ్యంప్రాపువద్యత్ యుర్ర
 సరఃస్వల్పజలకాసారః॥ ౪ ॥ కాసారస్సరసీసరశ్చిత్యమరః-తస్మిన్యాయే
 తరంగాఃఊర్తయః తేషాంనికరస్సమూహః తేనవ్యాకీర్ణంప్రకీర్ణం-
 అథవానున్నమిత్యథః-యచ్చైచచాలంజంబాలః తేనతుల్యంతద్వదిత్య
 థఃబహిః క్వచనయత్రకుత్రవాకైరప్యదృప్తప్థలేవ్యలీయత విలీనమ
 భూదిత్యథః॥ ౨౯॥ అజనీతి॥ కాలకూటఃవిషరాజఃసంవివసంతమసంతమః

చంద్రాంకురజ్యోత్స్నానిర్భరపూరితమ్రజగతీగర్భా
 వధూతోబహిః । సత్వేశఃక్వచనవ్యలీయతమహాశుం
 డాలశుండాహతియుభ్యస్త్రుసరస్తరంగనికర వ్యా
 కీర్ణశైవాలవత్ ॥ ౨౯ ॥ ప ॥ అజనితనైర్విశదంజ
 గదపసర్పతికాలకూటసంతమసే । తాత్పర్యమివకవీ
 నాంతార్మికకోలాహలోవరమే॥ ౩౦॥ గ॥ సాంధ్యత
 ఎవభగవతశ్చంద్రచూడస్య పల్లవితాన్యరణ్యాని పర్య

*అవసమంధేభ్యస్తమసశ్చిత్యకారాంతశ్శబ్దః॥ ౧ ॥ ధ్వాంతేగాఢంధత
 మసంక్షీణేవతమసంతమశ్చిత్యమరః - తస్మిన్యాయేసర్పతిఅవసరణేసతిఅ
 ఖలంజగద్భువనజాతంతార్మికాశుష్కనైయాయికాఃతేషాంకోలాహ
 లఃకలకల్పనిఃతస్యఉపరమః ఉపరతిఃఅవసానమితియావత్తస్మిన్సతి
 కవీనాంకావ్యాలంకారవిదాంతాత్పర్యం ఉద్దిష్టార్థఇవశనైర్నందం విశ
 దంప్రకాశమానమజనిబభూవేత్యథః॥ ౩౦ ॥ సాంధ్యతఇతి॥చంద్ర
 శ్చూడాయాంయస్యసతథాభూతఃచంద్రశేఖరశ్చిత్యథః-తస్యసాన్ని
 ధ్యతస్సంనిధానాత్ అరణ్యానివిపినానిపల్లవితాని సంజాతకీసలయానీ
 త్యథః-సాగరాస్సముద్రాఃపర్యపూర్యంతపరిపూరితా బభూవురిత్య
 థః- సరితోనద్యఃప్రావర్తంతప్రవహంతీత్యథః-మరుతోవాయవః

వస్పందిరేప్రచేలురిత్యథాః-జ్యోతీంషిసూర్యాదయః ప్రచకాశిరేబభు
రిత్యథాః-దిశఃకకుభఃప్రసేదుఃవిమలాబభూపురిత్యథాః - ఉత్పాతాః
ధూమకేరూపకేత్వాదయః॥ ౧॥ అగ్న్యత్పాతాధూమకేరూపిత్యమ
రః-ప్రశేముఃశాంతిం ప్రాపుఃమంగళానికల్యాణాని ప్రాదురభూవకా
ప్రాదుర్భూపురిత్యథాః- జంతవఃప్రాణినఃఅచేతయంతసంజ్ఞాంప్రా
పురిత్యథాః వాసుకిస్సర్పరాజోయథాపురంపూర్వకాలమివావబుధ్యత
ప్రబోధంప్రాపేత్యర్థః- దేవాసురాఉత్తస్థఃఉత్థానంవహురిత్యథాః-
అంభోజసంభవశ్చతురానవోపిశనైస్సంజ్ఞాంప్రజ్ఞాముపలభ్యతశ్చైత్య
చంద్రశేఖరంచంద్రమాశీశ్వరందదర్శనవశ్యత్॥౨౬॥పరితి॥ అసాబ్ర

పూర్యంతసాగరాః ప్రావర్తంతసరితః వస్పందిరేమ
రుతఃప్రచకాశిరేజ్యోతీంషిప్రసేదుదిశః ప్రశేమురు
త్పాతాః ప్రాదురభూవన్మంగళాన్యచేతయంత జంత
వోయథాపురమవబుధ్యతవాసుకిరుత్తస్థదేవాసురా
శ్చనైరుపలభ్యసంజ్ఞామంభోజసంభవోపిసందదర్శనం
ద్రశేఖరం॥ ౨౬॥ప॥ పర్యాప్తేందుశతద్యుతింపరిదితంస
త్యాశుకశ్యామయాసాకూతస్త్రితసుందరాధరపుటంశా
ద్దూలచర్మాంబరం । సావజ్ఞాగ్రకరప్రసారణమహాసం

హృషర్యాప్తాః పరిపూర్ణాయేభిందవః రాకాచం ద్రాఃతేహంయాశ
తానితేహంద్యుతిఃకాంతియస్యసతథాధూతంశుకవత్ శ్యామాశ్యామ
లాతథాధూతయా సత్యాపతివ్రతయా పరిచితమాశ్లిష్టం శుకశ్యామ
లాంబయేతియావత్ సతీదేవ్యేతివాధాఃశుకశ్యామలాంబాస్వరూపంవ
నితమప్రత్యతపాదైః॥ శ్లో॥వపుషావచసాశుకాయమానామధరేవా
ససికింశుకాయమానాం । శివకాయశుభాశుకాయమానాంగజబిత్తా
న్మవిదాంశుకాయమానామితి ॥ ఆకూతంకర్తవ్యాధావినిశ్చయఃతేనస
హితంసాకూతంయత్త్రితం తేనసుందరందర్శనీయంఅధరపుటమధరప్ర
దేశేయస్యసతథాధూతం శౌరూపలచర్మవ్యాఘ్రజినం తస్యధరంధ
ర్తారంపరశివమిత్యథాః సావజ్ఞంసావహాశనం యథాతథాయదగ్రకర

స్వప్రసారణంతస్త్రికయోనుహాసంరంభః మహానుద్యోగః సవివసంభా
వనాబహుమానం-మహారంభస్యఉద్యోగస్యసంభావనాశ్లాఘనేతి వా
ధః-తయాసంహృక్యకహర్షంప్రాప్నువకాయఃకమలేక్షణశ్శ్రీహరిః
యస్యసతథాభూతంతమపివశ్యకత్వప్రింఅలంబుద్ధింనయయానప్రాపి॥
౩౧॥ తతః॥ తతోభవద్దర్శనానంతరంప్రతిలబ్ధాప్రాప్తాచేతనాప్రజ్ఞా
యైస్తేతథాభూతాబ్రహ్మదయః సుప్రోద్ధితాఃప్రసుప్తాఃపశ్చాదుద్ధితా
ఇతిస్నాతానులిప్తవత్సమాసః - పక్షిణఉచ్చావచైరనేకపదైఃకోలాహ
లైఃకలకలధ్వనిభిః ప్రాతరుద్యతంఉద్భవంతంసహస్రకీరణమాదిత్యమి
వఉమారమణంపార్వతీపతింయావదుపతిష్ఠంతే సేవంతే॥౨౭॥ తావదితి॥

రంభసంభావనా సంహృక్యతగ్రమలేక్షణంచ తమసౌ
పశ్యన్నత్యప్రియయా॥ ౩౧॥ X॥ తతఃప్రతిలబ్ధచేతనా
బ్రహ్మదయఃపక్షిణఇవసుప్రోద్ధితాః ప్రాతరుచ్చావచైః
కోలాహలై రుద్యంతమివ సహస్రకీరణముపతిష్ఠంతే
యావదుమారణం॥ ౨౭॥ X॥ తావదస్యభవసాగరనిమ
గ్నభక్తజనోద్ధారదర్శితానురాగఇవపరిణామకర్తృశవ
శుపాశగ్రంధివిశ్లేధనాయాససంభృతారుణ్యఇవ పా
ర్వతీకుచకుంభకుంకుమాలే పపరిచయపాటలఇవతామ

తావద్భవఃజననమరణప్రవాహలక్షణసంసారః సవివసాగరంతస్త్రికమ
గ్నాఃయేభక్తజనాః తేషాముద్ధారఃఉద్ధరణంతస్త్రికదర్శితః అనురాగః
యేనసతథాభూతఇవస్థితేపరిణామః పరిపాకఃతేనకర్మశఃకరినః యేవ
శూనాంపశుకల్పప్రాణినాంపాశానాం సంసారపాశానాం అపిద్యావ
రపర్యాయాణాంగ్రంధయఃకీణానిపర్వవర్యాయాణి॥ ౩॥ గ్రంధిర్నాప
ర్వపరుషీత్యమరః - భ్రమీషవగ్రంధయఇతితాత్పర్యాధఃతేషాంవిశ్లే
ధనంవిమోచనంతస్త్రికయతయాసః తేనసంభృతంసంపాదితం ఆరు
ణ్యంయేనతస్తథాభూతఇవస్థితేపార్వత్యాఃయాకుచకుంభాతయోర్య
తుగ్రంకుమంతస్యపరిచయస్సంబంధః తేనపాటలేరుణితేతామరసేనసో
దరీసదృశీత్విత్యస్యసతథాభూతఇవస్థితేఅస్యపరశివస్యపాణితలేహ

స్తప్రదేశేపల్లవేనీలయేనుభువ్రతఃభ్రమరభవద్దరాగశ్శోణరత్నం॥
 ౩॥ శోణరత్నం లోహితకంపద్మరాగోభమాక్తికమిత్యమరః - తత్ప్రయంయ
 తురండంభాజనంతస్త్రికస్తూరికేవమృగమదభవజాంబవంజంబూఫ
 లంమాత్రం ప్రమాణంయస్యతజ్జాంబవమాత్రం * ప్రమాణేద్వయస
 జిత్యాదినామాత్రచ్చిత్వయః ॥ ౩ ॥ బాహతంచఫలేజంబ్వాజంబూ
 స్త్రీజంబుజాంబవమిత్యమరః - అతఏవపరిమాణేన ఇయత్తయాజాతః
 పాస్త్రఃసంకోచఃపూర్వాపేక్షయాస్రాస్వీయస్యతత్తథాభూతం
 డొమ్మణాడమ్మణం శేనదురాధపాంనిగృహీతుమశక్యమిత్యథః - అతిదా
 రుణేనత్యంతభయంకరేణ తేజసాప్రభావేన॥ ౩॥ తేజఃప్రభావేదీప్తాచే
 త్యమరః - దుర్దశాంకృత్యైవద్రష్టుంశక్యమిత్యథః * ఈషద్దుస్సమ

ర స సోదర త్వపిపాణితలేపల్లవభవమభువ్రతఃపద్మ

రాగకరండభవకస్తూరికాజాంబవమాత్ర పరిమాణజా

తసంకోచమపిదురాధర్షమూష్మణాదుర్దమతిదారు

ణేనతేజసాచ సమాలత్యతతరళమివసాధ్వసేన తద్గర

ళం॥ ౨౦॥ ప॥ ఆశ్చర్యస్తిమిత్యత్రివిష్టపమతిప్రేమాహి

తాత్యాహితప్రతుభ్యద్గిరిజాగృహీత పుణ్యేష్టాతా

గ్రహస్తాంబుజం మహ్యం మహ్యమితిప్రతి స్వమనకృ

కృచ్ఛాకృచ్ఛార్థేషుఖలిఖల్పిత్యయః - సాధ్వసేనభయేనైవతరళంచం
 చలంతద్గరళంవిషంఆలత్యతదృష్టమిత్యథః - సర్వైరిత్యస్యగమ్యమాన
 త్వాదప్రయోగః॥ 3౦ ॥ ఆశ్చర్యేతి॥ ఆశ్చర్యంవిస్తయరసః శేన స్తిమి
 తానిఆద్రాణి॥ ౩॥ ఆద్రాంసాద్రాంక్షిన్నంతిమితం స్తిమితంసమున్న
 ముత్తంచేత్యమరః - త్రీణివిషయాణిభవనానియస్త్రికతత్ అతిప్రేష్టా
 అత్యంతస్నేహేన॥ ౩॥ ప్రేమానాప్రియతాహదాంప్రేమస్నేహా
 భదోహదమిత్యమరః - డొహితంయదత్యాహితంమహాభీః రేనప్రతు
 భ్యంతీవ్యధాతయాసహితాయాగిరిజాపార్వతీతయాగృహీతం పునరు
 ధూతంపునస్త్యక్తంఆగ్ర్యంశ్రేష్ఠంహస్తాంబుజంయస్త్రికతత్తథాభూ
 తం॥ ౩॥ త్యక్తంహీనంవిధుతంసముద్భూతంధూతముత్సృష్టమిత్యమరః - ప్ర

తిస్సంప్రత్యేకం-వీప్సయామవ్యయీభావః-ప్రతివ్యక్తితియావత్ మ
హ్యంమహ్యమితి అసకృద్వారంవారంత్వైశస్య అర్పణంసమర్పణంత
స్యపాక్షానాయాచనాతస్యాం సంసహ్యంతస్సంసాహం కుర్వంతః
యేగణాఃప్రమథాః॥ ౩॥ కణోతిసూత్సేధాన్యాంకెసంఘాతేప్రమథేగ
ణిత్యమరః-తేషువిషయేదర్శిగఃస్థితస్యలవోలేశోయస్త్రితతృథాభూ
తంశంభోశ్చివస్యస్థితంస్థిః - భావేక్షః - నఃఅస్మాకపాతురక్షస్విభ్య
భాః॥ 3-౨॥ తతః ॥ తతోనంతరంజగతిలోకేప్రకృతిస్సృభావఃతయా
తిష్ఠతీతిప్రకృతిస్థంతథాభూతేసతి దేవాసురేషుప్రబుద్ధేషు జాగరూకే
షుసత్సువత్సవిష్టరేఅరవిందాసనేబ్రహ్మణివత్సనాభేవ నారాయణేవప
రిష్టువతిస్తుతింకుర్వాణేసతినిశ్చలంయథాతథాలర్పితాః విన్యస్తాః దృష్ట

త్వైశార్పణపాక్షానా సంసహ్యద్దణదర్శితస్థితలవం

శంభోస్థితంపాతునః॥ 3-౨॥ X॥ తతఃప్రకృతిస్థేజగతిప్ర

బుద్ధేషుదేవాసురేషు పరిష్టువతివత్సవిష్టరే వత్సనాభేవ

నిషేద్ధమనివర్తితుమవ్యపారీణతయా నిశ్చలార్పితదృ

ష్టిషునందిముఖేషుపారిషదేషుఅంతరేవమంగళమాశా

సనయాసర్వమంగళయాసమాలింగితోద్భవం హాలా

హలోనామవిషరాజోయమాచమ్యతే స్వాభిర్నాభీత

యోయైస్తథాభూతేషు నందిముఖేషునందిశ్చరముఖేషు పారిషదేషు
ప్రమథేషు॥ ౩॥ ప్రమథాన్యఃపారిషదాత్మశ్యమరః-నిషేద్ధంనిరోద్ధంత
నువర్తితుమనుసర్తుంవాలపారీణేషు అసమర్థేషుఅంతరేహృదయవి
వమంగళంకల్యాణంతశంసమానయా కామయ మానయాసర్వమంగళ
యాడమాదేవ్యాదృఢం గాఢం॥ ౩॥ గాఢబాధదృఢానిచేత్యమరః - ఆలిం
గితఃదేవోమహాదేవఃఉమాధవః పార్వతీవతిఃహాలాహలోనామహాలా
హలగతిప్రసిద్ధఃవిషరాజఃవిషసార్వభౌమః అస్మాభిఃఆచమ్యతే అన్యతే
యూయమిత్యస్యగమ్యమానత్వాదప్రయోగః మావిభీతభయంమాప్త
భజతేత్యభాః-విజ్వరావిగతసంతాపాఃభవతగతిత్థంవశ్యతఃద్రక్ష్యమా
జనాకప్రతిప్రబోధ్యబోధయిత్వామాధవశ్శ్రీపతిః నవనీతం హయ్యంగ

వీనమివ * హైయంగవీనం సంజ్ఞాయామితినిపాతినాత్సాధుః || ౧ || న
 వసీతం న వోద్ధృతం | తత్తుహయ్యంగవీనం యదిత్యమరః - గరళం విషం
 ఉపయయుజేబుభుజేత్యధః || తథాచోక్తం దేవీభాగవతే || శ్లో || ఇతి
 సంప్రాధితోదేవైర్భావ్యమానైర్తహషిభిః | తత్తామిరాసభగ
 వాన్తహాదేవస్వయంప్రభుః | సురాణాం సాధ్వసంధృష్టాసంస్తర
 న్నమృతేశ్వరీం | త్రైలోక్యోష్ణటభూతంతతాకలమాటం మహేశ్వ
 రః | హస్తేనాకషణాయ ద్వేగాత్ ఖాద్యసారసమప్రభః | ముఖే జగ్రాహ
 భగవాన్ జంబూఫలమివాశుతదితి || ౨౯ || యస్యేతి || యస్య విషరాజస్య
 శిష్యాః | అంతేవాసిసః || ౩౦ || ఛాత్రాం తేవాసి నాశిష్యావిత్యమరః - తేషాం వ
 గేన సమూహే శిష్యకోటాపితియావత్ బడబాసలః బాడబాగ్నిః భుజి
 ష్యాః పరిచారకాః || ౩౧ || నియోజ్యకింకరప్రేష్యభుజిష్యపరిచారకా ఇత్యమ

విజ్వరాభవతేతి ప్రతిబోధ్యపశ్యతోజనా మాధవ ఇవ
 నవసీతముమాధవోగరళముపయయుజే || ౨౯ || X || యస్య
 శిష్యవగ్నేబడబాసలః భుజిష్యవగ్నేభుజగ విషాణివగ్నేపకవ
 గ్నేవజ్రనిష్పేషోగణనీయ ఏవగగనమణిస్తాదృశి కాలకూ
 టే తాదృశీమపి దారుణతాముపసంగృహ్య జంబూఫల ఇ
 వ జీర్ణమలక ఇవ ఖడ్జురపిండ ఖదిర సారఖండ ఇవ విశతి
 నిశ్శంకమాననం విషమలోచనస్య జతరస్థజగ్జ్లోషమా

రః - తేషాం వగేషుభుజగా నాం విషాణివసీవకాయాచనకాః || ౩౧ || వగ్నేప
 కోయాచనకోమాగణోయాచకాథినావిత్యమరః - తేషాం వగేష
 వ్రనిష్పేషః ఆశన్యాఘాతః తాదృశితథావిధేకాలకూటే విషరాజేతావ
 తీంతత్తాదృశీమపి దారుణతాంభయంకరత్వం ఉపసంగృహ్య ఉపసంహృ
 త్య జంబూఫల ఇవ జీర్ణతపాదిశుష్కం యథామలకం ఛాత్రీవృక్షఫలం త
 స్త్రిన్నివఖడ్జురకం ఖడ్జురఫలం || ౩౧ || ఖడ్జురః కేరకీతాళీఖడ్జురీవత్యేతా
 మా ఇత్యమరః - తస్య పిండకేగోళకేపిష్టఘనీభూతఖడ్జుర ఇతియావత్
 ఖదిరసారః ఖదిరవృక్షనిర్వాసః తస్య ఖండ ఇవ శరరాఖండే ఇత్యపి కే
 చిత్ - నిశ్శంకం నిర్భయం యథాతథా ఆననం విషమలోచనస్యేతి నేత్ర
 స్యస్వామి నాముఖం విశతిప్రవిశతిసతిజతరస్థానియాని జగంతిలోకాః

తేహంస్లోపః దాహంతమాశంకమానాతం ప్రతివిభ్యంతీ తేహమపి స్వపు
 శ్రత్వాదితిభావః-దయామయీకృపారూపాదాత్రాయణీఉమాదేవీజ
 గన్తాతాపల్లవంకిసలయః తద్వత్కృమలేనన్మదునాపాణినాహస్తేనకం
 తపదంకంతస్యపదంస్థానంపరామమర్కవస్సుర్యేత్యర్థః ॥ తథాక్షందేవీభా
 గవతే॥ శ్లో॥ వామభాగస్థితాగౌరీలోకానాంహితకామ్యయా । స్త్రీవాం
 జగ్రాహసహసాశివస్యపరమేశితుః । ఆంతరంగళితేకాలకూటేదగ్ధంజ
 గద్భవేదితి॥ శ్రీమహాభాగవతేపి॥ శ్లో॥ తతఃకరతలీకృత్యవ్యాపిహాలాహ
 లంవిషం । అభక్షయన్తహదేవఃకృపయాభూతభావనఇతి॥ ౩౦॥ నిర్మర్యా
 దేతి॥ నిష్కాగ్రంతామర్యాదాఇతి*నిరాదయః కాగ్రంతాద్యథేషంచమ్యే
 తిసమాసః-తథాచనిర్మర్యాదఃనిస్సీమః యోభవజ్వరఃసంసారరోగఃస

శంకమానాదయామయీదాత్రాయణీపల్లవకోమలేన
 పాణినాపరామమర్కకంతపదం॥ ౩౦॥ ప॥ నిర్మర్యాదభవ
 జ్వరజ్వలనసీదజ్జీవజీవాతునాసంస్పృష్టుంకరపల్లవేన
 జగతాంమాతుస్సుధాస్యందినా । సద్యశ్శీతలితంశరత్ప
 రిణతజ్యోత్సాగ్న మృతస్యందవత్తస్తంభగరళంగళేభ
 గవతశ్చంద్రార్థచూడామణేః॥ ౩౩॥ ప॥ యచ్చైవే

ఏవజ్వలనోగ్నిః తేనసీదంతః ఖన్నాయేజీవాఃజీవతీజీవీవాః ఇతివృత్తు
 త్యాపాగ్రిశనఇత్యర్థః-తేహంజీవాతుఃజీవనాషధం॥ ౩॥ జీవాతుజీవ
 నాషధమిత్యమరః - తథాభూతేనసుధాయాఅమృతస్యస్యందిస్రావిత
 ధాభూతేనజగతాంలోకానాంమాతుఃజనన్యాఉమాదేవ్యాఃకరపల్లవే
 నకరకిసలయేనసంస్పృష్టంపరామృష్టంఆతపవశరదిశరతాగ్రలేపరిణతా
 కాలవశాత్పరిపాకంప్రాప్తాయాజ్యోత్సాగ్నచంద్రికా తస్మాస్యంద
 స్సగ్రివణంసుగ్రిరితియావత్ తేనతుల్యంస్యందవత్*తేనతుల్యంక్రియా
 చేద్వతిరితివతిప్రత్యయః-సద్యఃతస్మణంశీతలితంశీతలీకృతంసదిత్యర్థః
 గరళంవిషంచంద్రార్థచూడామణేః అథేందుశిరోమణేఃపరమేశ్వర
 స్యగళఏవతస్తంభేస్తంభముభూదిత్యర్థః బహిర్నునిస్ససారఉదరంచనా
 విశదితిభావః॥ ౩౩॥ యదితి॥ సహసాలతరికతంయథాతథేత్యర్థః॥ ౩॥

అతర్కితేతుసహసాస్యాదిత్యమరః - ఏతస్యపరమేశ్వరాపహృతస్య
త్యథాఃతస్యవిషరాజస్యయద్యోశత్యథాః శైలేషుపర్వతేషులేపా
త్తనాలేపనస్వరూపేణఅవశేషితంఅవశిష్టంకృతమభూదిత్యథాః యత్
యోంశఃఉద్భిజ్జేషుతరుగుల్పాదిమ॥౧॥ఉద్భిజ్జాత్తరుగుల్పాద్యాదిత్యమ
రః-యదంబురాశిషుఉదకసమూహేషుయజ్జంతుషు వృశ్చికాదిప్రాణి
షు క్వాపిక్వాపియత్రయత్రచేత్యథాః లేపాత్తనాలేపనశేషితమవశేషితమి
త్యథాః సారాష్ట్రీశ్వదారదశ్చ సారాష్ట్రీకదారదాతావాదీయే
షాంతేషాంభిదయాభేదేన॥తథాచోక్తమమరసింహేన॥శ్లో॥ పుంసిక్లీబే
చకాకోలకాలకూటహలాః । సారాష్ట్రీశ్శ్లోక్లికేయోబ్రహ్మపుత్రః
ప్రదీపనః॥దారదోవత్సనాభశ్చవిషభేదాలిపినవే॥విఖ్యాతంప్రసిద్ధంత

షుయదంబురాశిషుయదుద్భిజ్జేషుయజ్జంతుషు క్వాపి
క్వాపిహృతస్యతస్యసహసాలేపాత్తనాలేపనశేషితం॥తత్సే
రాష్ట్రీకదారదాదిభిదయావిఖ్యాతమద్యాప్యహూ
కీటాయాపినమన్యతేఘగవతింధన్వంతరించాశ్వినా॥౩౪॥
ప॥ అంతర్నిగీణమపితేనతదావిరాసీతాలోద్విష
తుగ్రవలయచ్ఛవికంతమూలే । ఆయస్యగుప్తమపిఖల్వ
న్యతంకదాపినద్యస్ఫుటిభవతిసాధుషునిర్మలేషు॥ ౩౫॥

త్ అవశిష్టవిషాంశఃఅద్యాపిఘగవతింగరుడంధన్వంతరించాశ్వినాస్వరై
ద్యాచకీటాయాపిక్రిమిపశేషవదిత్యథాః నమన్యతేనమనుతే-త్వాంత
ణాయాపినమన్యత్యత్రేవచతుర్థిబోధ్యా॥ ౩౪॥ అంతరితి॥ తదాత
స్త్రిసమయేతేనపరమేశ్వరే॥అంతః హృదయేనిగీణాంగిభితమపితద్గ
రశంకాలేఉన్మిషద్వికసద్యతుగ్రవలయంకీలోత్పలంతస్యఘః కాంతిరవ
ఛవిర్యస్యతత్తథాభూతంసత్కంతస్యమూలేమూలదేశేఆవిరాసీత్ ప్ర
కటిబభూవేత్యథాః ॥ తథాహి॥యత్తమేతత్ ఆయస్యఆయాసంపా
ప్యగుప్తంరక్షితమపి॥౧॥అవితంగోపాయితంవగుప్తమిత్యమరః- ఖర్వాః
అల్పఃతైఃకృతంకర్తృఖల్వన్యతమిత్యేకఃపాఠఃనిర్మలేషునిమగల్కషేషు
సాధుషుసద్యఃసద్యస్ఫుటిభవతిప్రకాశీభవతీత్యథాః ॥ అత్రప్రస్తుతేన

శివకంఠేగరళప్రకాశేనసహస్రప్రస్తుతస్యనిర్మలసజ్జనేషు ఫల్గుజనకృత
గుప్తకర్మప్రకాశీభవనస్యోక్తేరథాంతరన్యాసాలంకారః॥ శ్లో॥ ఉక్తిర
థాంతరన్యాసస్సన్యతామాన్యవిశేషయోరితిలక్షణాత్॥ ౩౫॥ అథతి
అథానంతరంతినాయాసేన ఆశ్రమేణకుషల్పయత్నేతివాఢాఃక
బలీకృతః॥ గ్రాసీకృతఃకాలకూటాయేనసతథాభూతం ఆవిష్కృతంప్రక
టితంయన్తందస్తితంతేన సుందరందర్శనీయంకించ ఆశ్వస్తయాసమా
శ్వాసంకుర్వంత్యాఆస్తివ్యతిరగ్యచుంబంత్యాచుంబనంకుర్వంత్యా భ
వాన్యాఉమాదేవ్యాముహూర్ముహూరసకృత్ పరామృశ్యమానం సం
స్మృశ్యమానంకంధరాయాఃకంతస్య॥ ౩౬॥ కంతోగళోథగ్రీవాయాం

౫॥ ఆథభగవంతమనాయాసకబలీకృతకాలకూటమావిష్కృ
తమందస్తితసుందరమాశ్వస్తయా భవాన్యాముహూర్ము
హూరాస్తివ్యపరిచుంబంత్యా పరామృశ్యమాన కంధరాప
దమానందతుందిలతయాకిమప్యజ్ఞాతకరణీయైరాలింగద్వి
రంతరేతరమమోన్యమాస్ఫోటయద్భిరపహసద్భిరమోన్య
మరగణైరనకృదుపసంగృహ్యమాణచరణారవింద
మాలత్యుచంద్రశేఖరమానందనిర్భరాగోవిందవిధిపు

రందరాదయోదేవాబలివిరోచనాదయోదానవాబ్రహ్మర్షయ

శిరోధిఃకంధరేత్యపీత్యమరః - పదంస్థానంయస్యసతథాభూతంఆనందేన
తుందిలాఃపిచండిలాః॥ ౩౭॥ తుందిలస్తుందీబృహతుఃక్షిఃపిచండిలత్యమ
రః-తేషాంభావస్తత్తాతయాకిమపిఅజ్ఞాతకరణీయైః అవిదితకారైర్గత
రేతరమన్యోన్యమాలింగద్భిఃఆస్తివ్యద్భిఃఅన్యోన్యం * కర్తవ్యతిహారేన
ర్వనామోద్వేవాచ్యేతిద్విర్భావః * సమాసపద్యావ పూర్వపదస్థ
స్యసుపఃసుర్వక్తవ్యతిసుపఃసురాదేశః॥ ఆస్ఫోటయద్భిఃఅంగుళిస్ఫోటం
కుర్వద్భిఃఅన్యోన్యమపహసద్భిఃఅమరాశ్పగణాశ్చేతిద్వంద్వఃతైఃదేవైః
ప్రమతైశ్చేత్యర్థఃఉపసంగృహ్యమాణైఃసీద్యమానేచరణారవిందేయ
స్యసతథాభూతంభగవంతంచంద్రశేఖరమాలత్యుదృష్ట్వాఆనందేననిర్భ
రాభరితాఃగోవిందోహరిఃబ్రహ్మపురందరభండ్రఃపతేతదయోయేషాం

తేతథాభూతాఃదేవాస్సురాః బలివిరోచనాదయః దానవాఅసురాఃసన
కాదయఃసనక ప్రభృతయఃబ్రహ్మర్షయఃమహర్షయశ్చయథామతిస్సస్థ
మతిమనతిక్రమ్యేత్యర్థఃస్తోతుంస్తుతింకర్తుంఆరేభిరేక్షపవక్రమిరత్త్యర్థః॥
౩౧॥దిష్ట్యేతి॥విషేణకాలకూటేనభగ్నఃభంగంప్రాప్తాఃవయంఆద్యే
తిశేషఃదిష్ట్యాఅనందేనస్త్వవర్తమాహ-త్వయాపీతంగళితంగదంగరశం
దిష్ట్యాఅనందేనవర్తతేదివ్యస్థానలాభాదితిభావః-త్వాంభవంతంఽలఃకం
తోయస్యసతథాభూతంగృణతీతిభిదధానాశ్రుతిః॥శ్రు॥నమోనీలగ్రీవా
యచశితకంతాయచేతి | త్రిలోచనంనీలకంఠంప్రకాంతమిత్వాదివేదవి
భాగస్సార్థతాలమృషాభూతాథాసతీదిష్ట్యాఅనందేనవర్తతే॥దిష్ట్యాస
ముపజోషంచేత్యానందేధాంతరేంతరేత్యమరః-తథాచోక్తందేవీభాగ

శ్చసనకాదయోయథామతిస్తోతుమారేభిరే॥౩౧॥ప॥ ది
ష్ట్యావిషేణభగ్నస్తోదిష్ట్యాపీతమిదంత్యయా | దిష్ట్యాచ
నీలకంఠత్వాంగృణతీసాధతాశ్రుతిః॥౩౨॥ప॥ పాషా
ణానీతనీలపీతహరితా వై దూర్యవజ్రాదికా కం
తేవక్షసిమూర్ధ్నివానిదధతాంకానామతేనస్తుతిః॥ఎత
ద్భూషణమేతదేవజగతాం దుస్సాధముజ్జీవనంకంఠేయ
ద్భగవత్కనియచ్చసిసుఖంకాకోలముచ్ఛృంఖలం॥ ౩౨ ॥

వతే॥శ్లో॥గ్రీవాంజగ్రీహజననీలోకానాంహితమిచ్ఛతీనీలాగ్రీవాతదా
జాతానీలగ్రీవస్తతోభవదితి॥౩౩॥పాషాణానితి॥ వై దూర్యవణివజ్ర
మణిశ్చేత్యేతౌఆదియేషాం తేతథాసితనీలపీతహరితాద్యైవైత్యాదిరూ
పతయేతిభావః-మూర్ధ్నిశిరోమణితయేతిభావః నిదధతాందధానానాం
తేనకానామస్తుతిఃకావాస్తుతిరిత్యర్థః- హేభగవత్సాంబమూర్తేక్ష
చ్చృంఖలందునిరోధంకాకోలంపషం॥పుంసీగ్ధేచకాకోలకాలకూ
టహాలాహలాత్త్యమరః- కంఠేనీయచ్చసిస్యస్థానీతియత్థరసీతి
యావత్ - ఎతత్రకంఠవిషధారణంజగతాంబాహ్యంతరలోకానాముజ్జీ
వనంప్రాణధారణంఎతదేవఇతరైరిత్యాదిదుస్సాధంసంపాదయితు మ
శక్యంభూషణమితిజానీమితిభావః॥ ౩౩॥అద్యేతి॥హేస్వామి॥అత్రభ్యు

తైశ్వర్యశాలింపరమేశ్వరః*స్వామి నైశ్వర్యభినిపాతనాత్సః -
తవకంఠంయదాఘమోమేఘఃతద్వచ్చాన్యమలంకీలం॥౧॥ కాలశ్యామల
మేచకాభిశ్యామరః-ఆకలయామహేదదృశేమః*వర్తమానసామీప్యేవర్త
మాసవద్యేతిలిడపవాదోక్త్రలట్పత్రిత్యయః - తదాదీశ్వర్యఅధ్యాహారః
అద్యేదానీమహంపిఙ్ఘఃజగతాంబోకానాంపరిపాలకః అస్మిసంవృత్తః
అద్యఎషఆత్మభూబ్రుహ్మహేత్యధాతానిర్వాతాభిమేవతేఇంద్రాదయః అ
ద్యహరిదీశ్వరాఃదిక్పతయఃదానవాఃబలిప్రభృతయఃఅనురామునివరాః
వ్యాసాదయఃఅద్యచిరజీవినఃఅద్యేదానీంభుజబలైః బాహుబలైః ఉద్భ
టాఃమత్తాభిత్వభాః॥ ౩౮॥ అ॥అథేనేనగద్యేనసర్వవిరచితస్తుతిప్రకా
రంబహుభిస్సంబోధనాంతైఃప్రదర్శయతి॥తైలాదీతి॥ శిలముంఘమతీతి

ప॥ ఆద్యాహంపరిపాలకోస్మిజగతామద్యైవధాతాన్
భూరద్యేమే హరిదీశ్వరాభుజబలైరద్యోద్భటాదాన
వాః | అద్యైతేచిరజీవినోమునివరాస్తంతైశ్శమం
తైరపిస్వామిన్నాకలయామహేతవయథాకంఠంఘ
నశ్యామలం॥ ౩౮॥ X॥ తైలాదికృతనిశేవనకైలాసశిఖ
రభూషణతత్త్వాభాగోచరచంద్రాధిభావేభరతాపా

శిలాదః॥౧॥శిలాముంఘశీలాగ్రావేతిభాసూరః-తస్యాపత్యంతైలాదిః
* అత్యభితిభిజ్ఞప్రత్యయః - తేనకృతమనుష్ఠితంసేవాయస్యసతస్య
సంబుద్ధిఃకైలాసస్యవర్తతవిశేషస్యయద్భిఖరంశృంగంతస్యభూషణం
అలంకారభూతతత్త్వంపరమాత్మైత్యభావః అభిధేయంయేషాంతాన్యవ
నిషద్వాక్యానితేషాం గోచరవిషయేత్యభావః వేదాంతవేద్యత్వాదితిభా
వః॥౧॥ తత్త్వంవిలంబమానేథేస్వయాపేషరమాత్మసీతినానాథమాలా॥
శ్రు॥తంత్యోవనపదంపురుషంప్రచ్ఛామితిశ్రుతేః-చంద్రాధాంశేఖ
రమాపీడంయస్యసతస్యసంబుద్ధిఃశావః ఆయుధంయేషాంతేశాపాయు
ధాబిరుషయఃతేషాంయతులంయూధంతేనఅర్థ్యాసంపాద్ధ్యాస్మితా
పాంగాయస్యసతభూతం త్రిపురసంహారాధాం హాసస్యకామవి
నాశాధాంతపాంగస్యచపాద్ధానాదితిభావః - కోపేనక్రోధేనఅరు

శౌరక్షాయాకటాక్షౌతాభ్యాంభస్మితఃపినాశితఃఅనంగః కామోయస్య
 సతథాభూతేతిసంబోధనాంతఃవిభూతిః భస్మైవదివ్యఃశ్లోమ్యుంగరాగః
 గాత్రవిలేపనఃఊరీకృతః అంగీకృతఃభస్మదివ్యాంగరాగోయేనసతథా
 భూతేతిపూర్వవత్సంబోధనం॥తథాచోక్తంసాహందే॥ శ్లో॥ భస్మోద్ధూళి
 తసర్వాంగమితి॥ గౌరీగిజాదేవీతయాపరిగృహీతఃస్వీకృతఃయస్యాంగ
 థాగఃవామశరీరాధనాయస్యసతథాభూతేతిపూర్వవత్॥ ౧॥ వామం
 శరీరేసవ్యంస్వాదిత్యమరః-తథాచోక్తం॥శ్లో॥ఉమాబంకృతవామాంగః
 కింకిణీకృతవాసుకిరితి॥ అంగునుషంగోవయవసంబంధస్తేనపావితాపవి
 త్రీకృతానరాస్థిమయీమాలాసరఃయస్యసతథాభూతేతిపూర్వవద్దం
 గాయాస్తరంగాఃతైఃభావితః అధ్యుషితఃజటాప్రదేశః సటాదేశోయ

యుధకులాధ్యుషి తాపాంగకోపారుణ కటాక్ష భ
 స్మితానంగసస్మితాపాంగఊరీకృతవిభూతిదివ్యాంగరా
 గగౌరీపరిగృహీతసవ్యాంగథాగ అంగునుషంగపావిత
 నరాస్థిదేశగంగారంగభాసితజటాప్రదేశ వందనాభి
 రతాఖండలస్యందనాయితభూమండల ఆశ్రితదాసతా
 వసకదంబచక్రీకృతారగీతకరచింబఅదృత పురాణవే
 తండస్వీకృతమమేరు కోదండభిర్వీకృతాసుర మదాను

స్యసతథాభూతవందనంసమనంతస్మికాచభిరతలసక్తఃఆఖండలఇందో
 యస్యసతథాభూతేతిపూర్వవత్ స్యందనాయితంరథవదాచరత్ వహీ
 మండలంయస్యసతథాభూత॥తథాచోక్తంవేదపాదస్తవే॥శ్లో॥రదోభూ
 రితి॥ అక్రీతాఃవేతనాదిభిరసంభూతాఃదాసాఃకర్తకరాః యేతావసా
 వ్యాసాదయఃతేషాందంబస్సమూహఃసోస్యాస్తీతి * అర్కఆదిభ్యోజితి
 అప్యగ్రిత్యయః-తస్యసంబుద్ధిః॥తథాచోక్తం॥ శ్లో॥వ్యాసప్రస్థాభువనవి
 దితాయస్యవాహాధివాహాఇతి॥ చక్రీకృతారథాంగీకృతాలరగీతకర
 యోర్బిజౌమండలౌయస్యసతథాభూత ॥ తదుక్తంజైమునిస్తవే॥శ్లో॥
 రథాంగేచంద్రారౌబ్రహ్మభవతిసారథిరితి॥అదృతఃపురాణవేతండః
 గజశ్రేఘ్నఃగణపతిరితియావత్యేనసతథాభూతపుత్రత్వాత్తస్యేతిభా

వఃస్వీకృతఃవిధృతఃమేరురేవకోదండఃధనుర్వేనసతథాభూత || తథాచో
క్తం||శ్లో|| శ్రీకంఠోమేరుకోదండశ్చండపాపహరోహరణి || ఖర్వీకృతః
ప్రాస్వీకృతఃఅనురాణాఽశూరపద్మతారకప్రభృతిదానవానాంసంబం
ధినీయానుదానుపూర్వీ మదసంతతిఃతస్యాః వికాసోయేనసతథాభూత
దర్వీక రేశ్వరేణవాసుకినాగృహీతః అంగీకృతఃమార్వాః శింజిన్యాఃవి
లాసఃయస్యసతథాభూత||తదుక్తంతత్రేవస్తోత్రే||శ్లో||రథోభూర్జ్వా
ఘణీశౌరిఃశరశ్చాపోగిరిహః|| త్రయీరథాంగైఃపదైర్మౌక్తి
వత్సభవతిసారధిరితి || వీణాపాణీశ్చాసామునీంద్రశ్చేతిశాకపాథివా
దిత్వాత్సమాసః- నారదస్తుంబురురితివాతేనఖ్యాపితేప్రఖ్యాపితేగరిమ
గౌరవంచపారుషంవీర్యంచేత్యేతేయస్యసతథాభూత- బాణస్యఅధికా
రఃకృత్యంతస్త్రికస్థాపితః పరమపూరుషఃశ్రీహరిః యేనసతథాభూత-
అనిలాశనాస్సర్వాఃత్రైవిహితంనై పథ్యంప్రసాధనంయస్యసతథాభూ

పూర్వీవికాసదర్వీక రేశ్వరగృహీతమార్వీవిలాస వీణా
మునీంద్రఖ్యాపితగరిమ పారుషబాణాధికారస్థాపితపర
మపూరుష అనిలాశనవిహితంనై పథ్యమలాసన విహిత
సారథ్యవిశ్వాధికత్వపరికలితోపలంభఅశ్వాయితోద్య

త||శ్లో||ఆకల్పవేషోనై పథ్యంప్రతికర్తృప్రసాధనమిత్యమరః - కమలాననో
బ్రహ్మ తేనవిహితంఅనుష్ఠితంసారథ్యంసారధికృత్యంయస్యసతథాభూ
త-తిపురసంహారకాలగతిభావః - విశ్వేభ్యస్సర్వేభ్యోధికఃఉత్తమఃవి
శ్వాధికఃతస్యభావఃవిశ్వాధికత్వంతదేవదంబురణం || ౧ || పదంవ్యవసిత
త్రాణస్థానలత్నైఃఘ్రివస్తుష్విత్యమరః - తస్యాలంబలశ్రయఃతస్య
సంబుద్ధిఃసర్వోత్తమలక్షణలక్షితత్వాత్తస్యేతిభావః - తథాచోక్తంప
రాశరపురాణే||శ్లో|| అథాతస్యంప్రవత్యౌమిదేవతాధిక్యమాదరాత్ |
యస్యస్తరణమాత్రేణప్రసీదతిమహేశ్వరః | అచేతనేభ్యస్సర్వేభ్య
శ్చేతనాధికతామునే | చేతనేషుమనుష్యాశ్చమనుష్యేష్యధికాద్విజాః |
ద్విజేషుబ్రాహ్మణాస్తేషుకులీనాలధికాత్ప్రతాః | తెభ్యోమనుష్యగం
ధర్వాఅధికావేదవిత్తమతేభ్యోపిదేవగంధర్వాఃపితరశ్చతఃపరం | క

గ్న దేవసమాఖ్యాంచతథాదేవాస్తతఃపరం | తేభ్యఃకందోధికస్తస్మాదధి
కస్త్రబృహస్పతిః | బృహస్పతేరధిపాక్షః | ప్రజానాథోధికస్తతః | ప్రజా
పతేరపిబ్రహ్మబ్రహ్మణోవిష్ణురాస్త్రీకాః | విష్ణోరపిహరస్తస్మాన్నాయా
సాక్షాన్తహాశ్వరః | తతోధికతరస్సాతౌద్భవస్సంబస్సనాతనః | తదన్య
ద్విశ్వమీశానస్సతువిశ్వాధికశ్శివఇతి || శ్రుతిశ్చ || విశ్వాధికోరు
హషిణితి || ఆధికంగ్రంథవిస్తరభయాన్నలిఖ్యతే | అశ్వాధికోరు
వచోగుంభాః | యస్యసతథాభూత-ఇదమపిత్రిపురసంహారకాలఇతి భా
వః-కుందానాంకుందకుసుమానాం || ౧ || కుందంనూత్యేచకుందోనానిధిభే
దమురద్విపోరితిభాసగ్రః-యఃప్రయఃగర్వఃతస్యహరః | అపహర్తాతస్య
సంబుద్ధిః | ధావశ్యాతీతయాదితిభావః - మందస్త్రితంమందహాసఃతస్య
యోలేశః | తేనశాంతాఃత్రిపురాసురాయస్యతథాభూత-హాసమాత్రే
ణత్రిపురవినాశాదితిభావః- నాదఇతిబిందురితికేరేతిలంతఃప్రణవస్యావ

వచోగుంభకుందస్త్యయహరకాంతిప్రకరమందస్త్రిత లవ

శాంతత్రీపురనాదబిందుకలాభిజ్ఞాస్పదభూరిశత్రు స్వే

దబిందులవావిర్భావిత వీరభవ్రత్రస్త్రుతూ పరతంత్ర

యవవిశేషానాదబిందుకలాః | అభిజానంతీతి తేతథా తేషామాస్పదప్రాప్య
స్థానభూతఇత్యర్థః-అత్రాయంవివేకః | బ్రహ్మప్రణవోద్వివిధః | సృష్టి
ప్రణవః | సంహారప్రణవశ్చేతి | తతోద్వివిధః | సవివబ్రహ్మప్రణవః | పునః
లంతఃప్రణవః | బహిఃప్రణవః | ఉభయాత్మకప్రణవశ్చేతి | విధిః | సచాం
తః | ప్రణవోష్టవిధిః | అకారః | ఉకారః | మకారః | అథమాత్రా | నాదోబిందుః
కలాచేతి | సర్వమేతన్నారదపరివ్రాజకోపనిషదిస్సప్తం | ద్వితీయాశ్వా
సోపయోగితయాకలావిభాగోత్రలిఖ్యతే | అకారః | ప్రథమాకలా | ఉకా
రోద్వితీయాకలా | మకారస్త్వతీయాకలా | అథమాత్రాచతుర్థీనా
దః | పంచమీబిందుష్టకలా | సప్తమీకలా | తీతా | అష్టమికలా | శాంతిః | నవమీ
శాంత్యతీతా | దశమ్యుష్టకీకలా | ఏకాదశీమనోష్టకీద్వాదశీపురీత్రయో
దశీమధ్యమాచతుర్దశీపశ్యంతీపంచదశీ | పరాషోడశీ | వైఖరీ | త్యేతత్సర్వం
నారదపరివ్రాజకోపనిషదుక్తం | లిఖతోమయేతి | తత్సర్వంపశ్యగురుము

భాదేవలవగంతవ్యత్వాద్విస్తరస్తునకృతః సర్వమేతత్ప్రణవ నాదవిం
దూపనిషదస్సప్తంభూరీణి అనేకానిభద్రాణిమంగళానియస్య స తస్య
సంబుద్ధిః॥ ౧॥ శ్వశ్రేయసంశివంభద్రమిత్యమరః-స్వేదః స్వేదోదకంత
స్యబిందోర్యోలవః తేనావిర్భూతః వీరభద్రయస్యసతథాభూత-శ్రీభ
గవతోజటాఘాతాద్వీరభద్రఃసంజాతఇతివర్తతేతథాపిదేవీభాగవతా
నురోధాత్క-విశేషము క్తమిత్యనుసంధేయం-త్రస్తాఃసంసారత్రస్తాః అ
స్తదాదయః తేహంరత్నారత్నణంతస్యైవరతంక్రవరాధీనః తస్యసం
బుద్ధిః॥ ౨॥ వరతంక్రవరాధీనఇత్యమరః- కిరీటసేహితానివివిధానిబహువి
ధానివేదఃకపాలానికర్పరాశిరోస్థిశకలాన్విత్యథః॥ ౩॥ స్యాత్కర్పరఃక
పాలోస్త్రీక్రికసంకుల్యమస్థితేత్యమరః-తానియస్యతస్యసంబుద్ధిః - చ
పేటఃవిస్తృతాంగుళికరఃతేనాఘాతఃప్రహారః తేనశిథిలోపరద్దంతౌభా
స్వతస్సూర్యస్యకపోలాగండదేశౌయస్యతస్యసంబుద్ధిః॥ ౪॥ అథస్తామ్బు

ధ్వస్తరత్నాధ్వరతంత్రకిరీటసీతవివిధవేదః కపాలచపే
టాఘాతశిథిల భాస్వత్కపోలజ్యంభిత విక్రమోద్దండ
స్తంభితచక్రిదోదకండబ్రహ్మస్తవోదతమహాహఃప
జిహ్వస్యభావజనదురాధఃపవసుంధరాధరసుతోపలా

బుకంగండకపోలాతత్సరాహనురిత్యమరః ॥ తమక్తందత్తోపాఖ్యానే॥
శ్లో॥ పూష్ణోదశసరేఖాంసుదీప్తాంముక్తావళీమివ । జఘానధనుఃకుట్ట్యా
సతేనాస్సప్తవాగభూదితి॥ జ్యంభితఃవిజ్యంభితఃప్రకటికృతఇతియావత్
విక్రమః పరాక్రమోయైస్తేతథాభూతాః దోదకండాభుజదండాయ
స్యసతస్యసంబుద్ధిఃస్తంభితస్తబ్ధీకృతఃచక్రిణఃశ్రీహరేఃదోదకంఙ్కోభు
జదంఙ్కోయేనసతథాభూతతథాదోక్తందేవీభాగవతే॥ శ్లో॥ సననాదకరం
తస్యప్రార్థితంమధువిద్విషః॥ వశ్యతాందివిసిద్ధానాంస్తంభయామాస
హుంకృతిరితి ॥ బ్రహ్మవిరడితఃస్తవఃస్తుతిఃతేనోపలితఃఅభివృద్ధఃమ
హాహవ్యోయస్యసతథాభూతజిహ్వఃకుటిలః స్వభావోయేషాంతజిం
హస్వభావాస్తథావిధాయేజనాఃతైః దురాధఃపధఃపయితు మశక్యే
త్యథః-దుష్టాసురప్రయుక్తఅభిభవరహితఇతిభావః - వసుంధరాధరః

హిమ వాతస్య సుతా ఉమాతద్విరచితం ఉపలాలనం యస్యేతి శాకపా
థివాదిత్వాదుత్తరపదలోపబహుప్రీహిః జలంధరశ్చితకశ్చనాసురః త
స్యశిరః ఉత్తమాంగంతస్యవినిపాతకాపాతయత్రీత్యథః - కోపేన్ద్రో
ధేనతహతః సంతాడితః అతవపతితః నిపతితః అంతకోయమః యస్యస
తథాభూతః వ్యాపాదితః విహింసితః సమదః మదసహితః అంధకాసురో
యేన సతథాభూతః పరముత్కృష్టం యత్సంహననం శరీరం ॥ ౧॥ గాత్రం వ
పుస్సంసహనం శరీరం వత్సవిగ్రహశ్చ త్యమరః - తేన జటాభ్యస్స కాశాత్
సంభృతః సంపాదితః పరభాగః వర్ణోత్కర్షః యస్య సతథాభూతశ్చాసౌ
గౌరవేతి కర్తృధారయః తస్య సంబుద్ధిః నృసిహ్నస్య నృసిహ్నమూర్తైర్ని
యమనం నిగ్రహః తదథ మవలంబితః గృహీతః శరభస్యావతారో యస్య
సతథాభూతప్రపన్నానాంభయంతస్య మోచనమోచక విభిన్నే ఉత్పా

లనజరంధరాసురశిరోనిపాతనకోపాహత పతితాంతక

వ్యాపాదిత సమదాంధకపరసంహననజటాసంభృతపర

భాగగౌరవరసిహ నియమనాలంబిత శరభావతారప్ర

సన్నభయమోచనవిభిన్నభగలోచనప్రపంచదహనకా

రకవిరించవదనహరకసంచారపూతమందర పంచాయు

ధాతిసుందర అపనీతదక్షానన అభినీతభిక్షాటన ధారిత

తేభగస్య సూర్యమూర్తిః భేదస్య విలోచనేయేన సతథాభూత - వీరభ
ద్రావతారశ్చితిభావః - తథాచోక్తందక్షోపాభ్యాసే ॥ శ్లో॥ భగస్య నే
త్రేవిపులైశతవత్రసమప్రభే ప్రసహ్యత్పాటయామాస వీరభద్రః
ప్రతాపపానితి ॥ ప్రపంచస్య దహనంభస్త్రిభవనంతస్య కారకః కర్తా తస్య
సంబుద్ధిః ప్రళయకాలకుద్రాదిరూపేణైతి భావః - పరించేవదనం పంచ
వక్త్రంతస్య హరకః అపహర్తాచ్ఛేతైతి యావత్ తస్య సంబుద్ధిః పంచా
యుగః మదనః తద్వదతి మోహనసుందరశ్రీవిష్ణుమోహిన్యవతారే కామ
కోటిసౌందర్యందధారేతి భావః - సంచారేణ పూతః పవిత్రః మందరోయ
స్య సతథాభూత అపనీతం అపహృతం దక్షస్య ప్రజాపతేరాననం యస్య స
తథాభూత - కామేశ్వరావతారశ్చితిభావః - దారితో విదారితః దారుకా

సంజ్ఞికవనేయాఃకులపాలికాః కులస్త్రీయఃపతిప్రతాపితియావత్ తా
సామహంకారోయేనసతథాభూతనుండరేశ్వరావతారేణేతిభావః - స
మావజ్జితానిషయేభ్యఃప్రత్యాహృతానియాని భక్తమానసానితేషా
మనుసారఃఅనుసరణంయస్యసతథాభూత - పరావర్తితఃఅభినివర్తితః
దృష్టతాపసానాం దారుకావనస్థతపోమదమత్తబియ్యమీణాం అభిచారః
అభిచారికఃయేనసతథాభూత-ఇదంకూర్మపురాణప్రసిద్ధం| సుందరేశ్వ
రావతారేమోహితానాం స్వస్త్రీణాంపతిప్రతాత్వవైధిల్యాదుపి
తాః దారుకావనవాసిసోదృష్టతాపసాః మహేశ్వరంప్రత్యాభిచారిక
యాగంచక్రురితి|వైయాసికోక్తయః బ్రహ్మసూత్రాణితేషాంగోచర
విషయీభూత-తత్ప్రతిపాద్యత్వాదితిభావః - వైయాస్మీచసాకృత్తి

మేరుకాననకుసుమమాలికాలంకార దారితదారుకావ

నకులపాలికాహంకారసమావజ్జిత భక్తమానసాను

సారపరావర్తిత దృష్టతాపసాభిచార వైయాసికోక్తి

గోచరవైయాస్మికృత్తిభాసురగతపరిక్షకృతస్పృహ

కృతకరిచర్మపరిగ్రహస్వధ్యానశమితపాతక ప్రసంగ

విధ్యాదివిబుధపూజిత స్వలింగశాంత మానసానురోధ

శ్చేతికర్తృధారయే*స్త్రీయాఃపుంపదిత్యాదినాపుంపద్భావః||౧|| అజినం

చర్మకృత్తిస్త్రీత్యుపరః - తథాభాసురప్రకాశమానేత్యర్థః అతఎవగ

తాయాతాపరికర్తృణిఅభరణాదిధారణైస్సృహాచ్ఛాయస్యసతథాభూ

త-అతఎవకృతఃకరితః కరిచర్మణఃపరిగ్రహఃస్వీకారోయేనసతథాభూ

త-స్వధ్యానేనశమితః వినాశితః పాతకానాం ప్రసంగోయస్యసతథా

భూత-విధ్యాదయో బ్రహ్మాదయోవిబుధాః దేవాఃతైః పూజితాని

స్వలింగాని యస్యసతథాభూత - తథాచోక్తం సారసంగ్రహదీపికా

యా|| శ్లో|| బ్రహ్మాదయస్సురాసుర్యేమునయోయక్షరాక్షసాః| గంధ

ర్వాశ్చార్ణాస్సిద్ధాఃతేయాదానవాస్తథా| పూజయిత్వామహాలిం

గంభత్వైసర్వాభాసేద్ధిదం| పాప్రీప్రాఃకామానభీష్టాంశ్చతాంప్రాంత్య

నుసరణంయస్యసతథాభూత - త్వాంతఃమహితఃతాపసానాంతః
 ధోయేనసతథాభూత - ఫాలానలఃఫాలనయనాగ్నితస్యయద్వలనంచల
 నంతేనభీషణభయంకరేత్యథః - మాలామలఃగళభూషణంకంతాభర
 ణంయస్యసతథాభూత - అరుణానిలఃశూనాంధీప్రీనాంకందళానియే
 సాంతేతథాభూతఃమణయః యేషాంతథాభూతాయే ఫణిసఃసర్పాః
 తేవేవకుండలానికణభూషణానియస్యసతథాభూత - చరణాగ్రేణ
 యంత్రితంనిగృహీతందశకంధరస్య రావణస్యభజానాం మండలంయ
 స్యసతథాభూత-కైలాసోద్ధరణసమయఇతిభావః-అనందేనరతిశయ
 సుఖేనయత్తాండవంనటనంనృత్తానుకృతిప్రస్యానుబంధస్సంబంధోయస్య
 సతథాభూత - గోవిందేనవాసుదేవేనపూజితేచరణారవిందేయస్యస

త్వాంతతాపసాపరాధఫాలా నలవలనభీషణ మాలామల
 గరళ భూషణ అరుణాంశు కందళ మణి ఫణి కుండలచ
 రణాగ్రయంత్రితదశకంధరభుజమండలఆనంద తాండ
 వనటనానుబంధగోవిందపూజితచరణారవిందవినయాన
 తామృతాశనసహస్రాహిత ప్రమోదతనయాభిలాషి
 మాధవతపస్యాకృతప్రసాదదివ్యాస్త్రుదానతోపిత భృ
 గునూనునమ్యసవ్యాధాభాగభావితహరిరూపరమ్యవం

తథాభూత-తథాచోక్తందేవీభాగవతే॥ శ్లో॥ ప్రియశశ్వంభుభక్తైః
 విష్ణోర్వంప్రచ్యుతేభవాన్ఎకోనేజ్జసహస్రేస్వండదానేత్రాంబుజం
 భవాని॥ శ్రీహరింప్రతివీరభద్రవచనమేతత్-వినియేనఅనతఃప్రణతా
 యేఅమృతాశనాఃదేవానైషాంయానిసహస్రానితైరాహితఃసంపాది
 తఃప్రమోదఃఆనందఃయస్మాత్ప్రతితథాభూత-తనయాభిలాషీపుత్రాగ్రీ
 యోమాధవశ్శ్రీకృష్ణఃతస్యయతపస్యాతపఃతయాకృతఃప్రసాదఃఅను
 గ్రహయస్యసతథాభూత-తథాచోక్తం॥ శ్లో॥ శివానుగ్రహసంజా
 తఃపుత్రస్సంబుభిత్ప్రతిభిదివ్యాస్త్రుస్యకుతారయాపస్యప్రదానేన
 వితరణేనతోపితోహపితఃయోభృగునూనుః పరశురామఃతస్యనమ్యః
 ప్రణామభాజనంతస్యసంబుద్ధిః-సవ్యాధాభాగేనామశరీరాధాభాగే

భావితంఘాపితంయద్ధరిరూపం తేనరవ్యరమణీయేత్యర్థః - హరిహరతే
 త్రేలిద్యాపిశివఃహరిహరాత్మనై వవర్తతత్తత్ప్రసిద్ధిః-వందినాం స్తుతిపా
 తకానాంభావోవందితా||ని||వందినస్తుతిపాతకాత్తత్వమరః-తథాఆగతా
 యాశ్శ్రుతయః||యు||గాదయఃతాఃధరతీతిధరఃతస్యసంబుద్ధిః-శ్రుతీనాం
 వందిత్వంశ్రుతిగీతాసుభాగవతేఉక్తం-నందినందీశ్వరస్తేనపాలితఃరక్షీ
 తఃప్రతీహరఃగృహద్వారంయస్యసతథాభూత-బుద్ధంవిదితంనానాథా
 నాంనానాపదాథానాంరహస్యంయేనసతథాభూత-సర్వజ్ఞత్వాత్త
 స్యేతిభావః - శతమన్యురింద్రఃముఖ్యోయేషాంతథాభూతాఃయేలమ
 రాఃదేవాఃతేషాంభక్తైరనురాగవిశేషస్యగోచరఆస్పదభూతత్వగర్భః-
 దుగ్ధపానార్థంతపస్యకాయఃఉపమన్యుఃగంధర్వబాలఃతస్యైవిశ్రాంతిఃవి

దితాగతశ్రుతిధర నందిపాలిత ప్రతీహరబుద్ధనానార్థర
 హస్యశతమన్యుముఖ్యమరభక్తీగోచరదుగ్ధపానార్థత
 పస్యదుపమన్యువిశ్రాంతిదుగ్ధపానగరలభికచాలితమప్తపీ
 డాకరణహరివిరించాపద్మప్రచూడాచరణ అంచధర్మవృ
 షాధారలధర్మప్రత్యుశనాదరవంచబ్రహ్మమయాకారవే
 దాశ్వవరోహితస్వామ్యశ్వేతాశ్వవరోపనిషత్సామ్యచాప

తీర్ణఃక్షీరసాగరఃయేనసతథాభూత-అధికమత్యంతంచాలితాః-నిజంతా
 తగర్తరిక్తఃసన్నార్థాజ్ఞానాచాలయంతత్తత్వర్థః యేదుష్టాస్తేషాంపీడాక
 రణ-ఉపర్తవకారిణ-హరివిరించాభ్యాంవిష్టుబ్రహ్మభ్యాంలవద్వప్తేచూ
 డాచరణేయస్యసతథాభూత-మహాలింగోద్భవసమయత్తతిభావః-అం
 చకాసంచరయోధర్మరూపోవృషోవృషభః సఆధారోయస్యసతథా
 భూత-అధర్మస్యపాపస్యప్రత్యుశనమపమోదనంతస్యైతదరప్రసేదమ
 హదేవమంతరాపాపాపనోదనంసభవతీతిభావః-పంచబ్రహ్మమయాఃస
 ద్యోజాతవామదేవాదిస్వరూపాఃఆకారంయస్యసతథాభూత-వేదా
 వనాశ్వవరాఃతైరుపహితంవిధృతంస్వామ్యంయస్యసతథాభూత-శ్వే

ద్రియలౌల్యంతద్రహితాయేమునయఃతైర్గమ్యః వేద్యః స్వభావోయ
స్యసతథాభు-త-తైవల్యవచనానికై వల్యోపనిషద్వచాన్సి ఉమాసహ
యమిత్యాదీనితైర్గమ్యఃప్రభావఃస్వరూపంయస్యసతథాభు-త - అఖ
ర్వాఅనల్పమఖాధిరాజ్యంయాగాధిపత్యంతచ్ఛప్రతాపశ్చేత్యేతాయ
స్యసతథాభు-త॥ శు॥ఆవోరాజానమధ్వరస్యరుద్రగ్ంఘోరాతార
మతిశుశ్రీః - అధర్వశిఖానామకాచిదుషణవత్తయాప్రపాద్యంస్వ
రూపంయస్యసతథాభు-త - అవిద్యమానోగర్వోయస్యసతథాభు-
తోయోనరోద్దనః తత్రాతయాస్తుత్యాముదితహృప్త-అన్బనస్యపాశుప
తాస్త్రులాభావసరణితిభావః-అధర్వశిఖానామపంచరుద్రాంతగతా
కాచనఉపనిషత్తన్నామికాయాశ్రుఃతయావిదితజ్ఞాత-నాదోనామ

ల్యరహితరమ్యస్వభావకై వల్యవచనగమ్యప్రభావఅఖర్వ
మఖాదిరాజ్యప్రతాపఅధర్వశిఖానువాద్యస్వరూపఅగర్వ
నరస్తుతిముదిత అధర్వశిరస్తుతివిదితనాదాంత విభావనీయ
ప్రణతాతిహారప్రణవార్థసారముద్గలావణ్యాధారశు
ద్ధచైతన్యాకార ఆశీవిషధారకకాశీపురనాయక హృదం
బుజకృతవిలాస చిదంబరకృతనివాస ఆకణ-చలితా

ప్రణవచరమావయవస్తస్యాంతేవసానే విభావనీయధ్యేయ స్వరూపే
త్యధః-వేదాంతైరుపనిషత్ప్రబోధనీయఃశ్చేయేత్యధః- ప్రణతానా
మస్తదాదీనాంతిహారపీఠావినివారకేత్యధః- ప్రణవస్యఙంకార
స్యఅథభు-తశ్చాసా సారశ్చేతికర్తృధారయఃతస్యసంబుద్ధిః - ముద్గ
స్సందరశ్చాసా లావణ్యస్యాధారశ్చేతిసమానాధికరణసమాసః తస్య
సంబుద్ధిః-శుద్ధఃరజస్తమోభ్యామసంమిత్రఃచైతన్యస్యాకారఃస్వరూపం
యస్యసతథాభు-త-ఆశీవిషణాంసర్పాణాం ధారకోధర్తాతస్యసంబు
ద్ధిః - ఆభరణత్వేవేతిభావః - కాశీపురస్యవారాణస్యాః నాయకనాథ
హృదంబుజేహృదయకమలేతఃప్రాప్తః- విలాసఃఆభివ్యక్తిర్యస్యసత
థాభు-త-చిదంబరంచిదంబరయైత్రంతస్త్రికృతఃరచితఃనివాసఃఆవా
సఃయస్యసతథాభు-త- ఆకంఠంకంఠావధిచలితావహంకాయస్యస

తథాభూత- గోకణం పశ్చిమసముద్రతీరవృత్తిగోకణమైత్రం త
స్త్రికారచిత్రసంగః ఆనంత్యేనసతథాభూత-తత్రహహాబలిస్వామి
రూపేణావస్థానాదితిభావః - ఘోరాభయంకరాఃయేసురాఃతేహంపు
రంతస్యధూమకేతుకూపం ఉత్పాతరూపంస్థితంహసోయస్యస తథా
భూత-త||అగ్న్యైతాదధూమకేతూత్పత్త్యమరః-వారాశిఃదక్షిణసము
ద్రుతంగతఃప్రాప్తఃరామకృతోయఃసేతుః తస్త్రికస్థితఃతస్యసంబుద్ధిః-
రామేశ్వరరూపేణేతిభావః-రక్షణలీలాయావికాసో యస్యసతథాభూ
తదక్షిణకైలాసఃకాశహస్తియైత్రంతస్త్రికావాసఃఆవాసఃయస్యసతథా
భూత-ఆతామేక్షుషదరుణేలోలచంచలేనయనేయస్యసతథాభూత-
చంద్రసూర్యరూపత్వాన్నయనయోశ్చాంచల్యమితిభావః- ఎకమత్యం

పాంగగోకణ-రచితాసంగ ఘోరాసురపురధూమకే

తుస్థితవారాకరగతరామసేతుస్థితరక్షణలీలావిలాస

దక్షిణకైలాసవాసఆతామలోలనయన ఏకామ్రీమూ

లభవనఆభీలవిధుసేవనశ్రీశైలశిఖరపావన ద్రాక్షామ

ధురవాగ్లంభరుద్రాక్షురుచిరదోస్తంభ కాలకంఠరుచి

ఘటితలావణ్యనీలకంఠ మఖనిహితకారుణ్యసేవా పర

తం ఆమ్రీస్యచూతస్యమూలం భవనంనికేతనం యస్యసతథాభూత-

కాంచీయైత్రేచూతవృక్షమూలేఏకామ్రేశ్వరరూపేణావస్థానాదితిభా

వః- అభిలషితమపేక్షితంవిధునావిష్ణునాసేవనం యస్యసతథాభూత-||

ని || విధుర్విష్ణోచంద్రమసిపరిచ్ఛేదేబలేవధిరత్యమరః శ్రీశైలఃశ్రీశైల

సంజ్ఞాకోగిరిఃతచ్ఛిఖరంపావయిపవిత్రయతీతతథాభూత- ద్రాక్షావ

న్నధురాఃవాగ్లంభాఃవాక్సంధర్భాఃయస్యసతథాభూత - రుద్రాక్షాః

రుద్రాక్షమణయఃత్రైరుదిరాః మనోహరాఃదోస్తంభాః బాహుదం

దాయస్యసతథాభూత - కాలాశ్యామలాయాకంఠస్యరుచిఃకాంతఃత

యాఘటితంసంబద్ధంలావణ్యంసౌందర్యంయస్యసతథాభూత - నీలకం

ఠమఖిలతద్గ్రంథకర్తృనీలకంఠ యజ్ఞాతస్త్రిన్నిహితం ఆహితంకారు

ణ్యంకారుణ్యంసేవాపరతంత్యఃపావకఃఅగ్నిః యస్య

సతథాభుత - అగ్నిస్తావగత్యనేత్రయాపేణస్థిత్యాశివంసేవతత్కాభా
వః-శైవాగ్నివసంబంధీనియోఆగమాః యానితం త్రాణిచసద్ధాంతాశ్చ॥
నితంత్రంప్రథానేసిద్ధాంతభివ్యవరః - తయోఃకారకఃనిర్మాతాతస్య
సంబుద్ధిః-తథాచోక్తంకూర్మపురాణే॥ శ్లో॥ తస్మాద్వైవేదబాహ్యేనాం
రక్షణార్థంచపాపినాం । ఏమోహనాయశాస్త్రాణికిరిష్యావోవృషధ్వ
జ-ఎవంసంచోదితోరుద్రఃమాధవేనమురారిణా । చకారమోహశాస్త్రా
ణికేశవోపశివేరితభి - సగంస్థితిసంహృతయఃసృష్టిస్థితిప్రళయావివ
కార్యాణి తేహంత్రయేత్రితయేస్థేయస్థిరతరేత్యర్థః॥ ౧॥ స్థాస్సుస్థిర
తరస్థేయానిత్యమరః-శ్రూయతభిశుత్రితితివృత్తత్యాభగంశుత్రిః భ
గవదంతయాయంత్రితాయా గాయత్రీసూర్యదేవతాకగాయత్రీ త
యాఅనుధ్యేయధ్యాతవ్యేత్యర్థః-అధ్యాసితఃఆశ్రయ్యాకృతఃవరనికుంజ

తంత్రపాలకశైవాగమతంత్రకారకసగంస్థితిసంహృ
తిత్రయస్థేయగర్భశుత్రియంత్రితగాయత్ర్యనుసం
ధేయః । అధ్యాసితవరనికుంజగృహహిమాహార్య అధ్యాపి
తహరివిరించముఖివాచార్య అర్చితానంతవిహరనద్వి
దానందశరీరవిజయీభవవిజయీభవ॥ ౩౨॥ ప॥ భుంజీ

గృహాయక్తఃహిమాహార్యోహిమవత్పర్వతోయేనసతథాభుత॥ ౧॥
అహార్యధరవర్వతాభివ్యవరః- అధ్యాపితాఃహరివిరించిప్రముఖాఃవిష్ణు
బ్రహ్మప్రభృతయః శైవాచార్యాఃశైవశాస్త్రవ్యాఖ్యాతారః యేనస
తథాభుత॥ ౧॥ మంత్రవ్యాఖ్యాకృదాచార్యభివ్యవరః - యోబ్రహ్మ
ణంవిదధాతిపూర్వంయోవై వేదాశ్చప్రహిణోతితస్మాభిశుతేః-
అనంతాఃఅసంఖ్యేయాఃవిహారాఃవిహృతయోయస్యసః । అర్చితశ్చాసౌ
అనంతవిహరశ్చేతికర్మధారయఃతస్యసంబుద్ధిః - సంతోఅబాధ్యాయా
చిదానందోతావేవశరీరంయస్యసతథాభుత - విజయస్సర్వోత్తరీషణ
స్సోస్యాస్తీతివిజయీభవవిజయీభవేతిద్విరుక్తేః - సకలపురాణార్థ
సంగ్రహకగద్యసమాప్తిద్యోతనాయ॥ ౩౨॥ భుంజీథాభి॥ హిమహ
దేవత్వంఎవంవిధంభిద్రంప్రకారంజగద్వివాశకారణమితిభావః - హాలా

హలంవిషంనభంజీథాయదిభోజనంకురుష్వనయదీత్యథః - ఇమేపరిదృ
శ్యమానాః ఇంద్రాదయస్సురాఃనుభైషుయాగేషు॥ ౩॥ సప్తతంతుర్మఖః
క్రతురిశ్యమరః - చరుపురోడాశాదికంహవ్యం హేమామర్త్యంభుజీ
రక్షభోజనంకుర్వీరని-మిత్యథః-యజమానదేవయజనయోరుభయో
గఃరఠేనవి నాశోభవేదితిభావః- స్వయంత్యమిత్యస్యానుపంఃభూతా
ని॥ ౩॥ భూతం న్యాయేనమేపాప్రీత్యేథాథాతీతయోరపి | క్షీణేత్వయంపి
శాచాదావితినానాథమాలా-భేతాశాదిగణానంమోహయన్మో
హంపాప్రియంపితృవణైశ్చశానే॥ ౩॥ శ్చశానంస్యాత్పితృవణమిత్యమరః-
నాసీథాయదినవర్తసేచేదిత్యథః - సుకృతినఃపుణ్యవంతఃఇమేసురాద

ధానహలాహలం యదిషుహదేవత్వమేవంభం భంజీ
రక్షిమిమేసురాశ్చరుపురోడాశాదిహవ్యంమథే | ఆసీ
ధానయదస్వయః పితృవణైశ్చభూతానిసంమోహయన్నా
సీరక్షిమిమేజనాస్సుకృతీనో హర్త్యేషుసౌధేషుచ ॥
౩౯॥ కింబహునా॥ ప॥ త్వత్ప్రసూతాత్వయాగుప్తా
త్వయావ్యాపాదితావయం | త్వాంవిదంతోవిదంతో
వాత్వామేవప్రీణయామహే॥ ౪౦॥ ౧॥ ఇతిస్తువతోదే

యః ఇంద్రాదయః రమ్యేషురమణీయేషుహర్త్యేషు పాప్రిసాదేషుఆసీ
రక్షవలేరక్షిమిత్యథః - యద్యేవంత్వంసకుర్యాత్ప్రదా భేతాశాద
యఃపురగ్రామాదీ ప్రతిశ్యసర్వాభక్షయేయిరితిభావః॥ ౩౯॥ కింబ
హునేతి ॥ వయంత్యత్ప్రసూతాఃత్వయాఉత్పాదితాఃపూర్వమితిభా
వః-త్వయాగుప్తాఃసంరక్షితాఃఇదాసీమితిభావః - త్వయాభవతావ్యా
పాదితాఃభవిష్యామితిశేషః-త్వాంవిదంతఃజానంతఃఅవిదంతఃతత్త్వ
తఃప్రీణయామహఇతిపాత సమోభిరితిశేషః-అజానంతోవాత్వామేవ
ప్రణమామహేనమసుగర్తహసర్వధాపితృచ్ఛరణై నృస్తాత్సవఇతిభా
వః॥ ౪౦॥ ఇతీతి॥ ఇతీత్యంస్తువతఃస్తుతంకుర్వతోదేవాబ్రహ్మవిష్ణోదీ
పునఃఇత్థంపురశాసనఃప్రపూరంతఃఅశశాస - శీతీతవాత్మథః॥

౩౩||పుత్రా ఇతి|| బ్రహ్మనారాయణాద్యాం యాయం భువనేషు లోకే
 మవిదితాః ప్రఖ్యాతాః మమేత్యాదింపుత్రాస్తనయా ఇత్యథాః - తథా
 చోక్తం వాయవీయసంహితాయాం|| శ్లో|| స్రయస్తేకారణాత్మనస్సా
 త్మజ్ఞాతా మహేశ్వరాత్| విష్ణుజ్ఞాతోస్యవామాంకే బ్రహ్మత్వస్యకు
 దక్షిణైః పృథదేశే మహేశానః|| త్రస్నుత్రానస్పజత్ప్రభురితి| శతమఖము
 ఖాదేవా ఇంద్రదయః| దేవాః సురాః దాసాః శ్చ త్యాః తథాచోక్తం||
 శ్లో|| శారీపాలాశ్శతమఖముఖాశ్చందనమ్రుర్మనోభూరితి- దానవేశాః బ
 లిబాణప్రభృతయః అసురశ్రేష్ఠాః తతోపిదేశేభ్యోపీత్యథాః దాసాః అతి
 శయితభృత్యా ఇత్యథాః|| ౩౪|| భృశ్యేదాసేయదాసేరదాసగోప్యగచేట
 కా ఇత్యమరః- బాణరావణబలివిభీషణాదీనాం పారిషదకోటి ప్రవిష్టత్వా

వాః పురిశాసన ఇన్ధమనుశశాస|| ౩౩|| పుత్రాయూ
 యంభువనవిదితా బ్రహ్మనారాయణేశా దాసాదేవా
 శ్శతమఖముఖాదానవేశాస్తతోపి| కస్యాన్యస్యవ్యసన
 మహారం కాలకూటే నిగృహ్ణా లజ్జైభూయస్తతీమభ
 వతాం వ్యాపుతస్వేకుటుంబే|| ౪౦|| ౫|| తదలమతి క్రామ
 తికాలోమధనస్య|| ౩౪|| ౫|| వత్సాదేవాసురాః వత్సభో
 చతురానశృణుతావహితాః పరముపదేశమిమం|| ౩౫||

ద్వాసతరత్వమితిభావః - కాలకూటం విషరాజం నిగృహ్ణా నిగ్రహంకు
 ర్పన్నహంభావేనేతిభావః-అన్యస్యస్వీయవ్యతిరక్తస్యకస్యవ్యసనండుః
 ఖంఅహారంఅపహృతవానస్త్రిభావః - పరకీయస్యఎతముపకారంనకృత
 వానితిభావఃస్వేస్వీయేకుటుంబేపోష్యవర్గేవాప్యతఃవ్యగ్రః - అహం
 భవతాంస్తతీమభవత్కర్తృకస్తోత్రేష్విత్త్యథాః- భూయఃఅధికంలజ్జై
 జిహ్వామీత్యథాః|| ౪౦|| తదితి|| తస్మాత్ మధనస్యకాలఃఅవసరఃఅతి
 క్రామతీతిగచ్ఛతీత్యథాః అలంస్తవసేనసాధ్యంనాస్తీత్యథాః|| ౩౪||
 వత్సా ఇతి|| వత్సాఃకోరాఃహేదేవాసురాః వత్సభోచతురానసహవి
 రిందే ఇత్యథాః - యూయంఅవహితాఃఅవధానసహితాఃపరముత్య
 ష్టంఇమంమదీయమితిభావః ఉపదేశంహితవచనం త్రోతవ్యంశృణుధ్వ

మిత్యథః॥ ౩౫॥ అముమితి॥ అరవిందేభవశ్చక్షణనేత్రేయస్యసతథా
భూత మముంపరిదృశ్యమానం యంవిష్ణుంపురుషంపురుషాకృతిం వీత్య
ధ్వేషశ్యథేత్యథః॥ అసౌవిష్ణుఃమత్ప్రియతమామమాత్యంతదయితాస
ర్వేషాంచభవతామపిసవిశ్రీజనయశ్రీత్యథః-తథాహోక్తం॥ శ్లో॥ యో
యంచకాస్త్రీగగనాణావరత్నకాంతిర్యోయంసురాసురగురుఃపురుషఃపు
రాణః॥ యద్వామమథామిదమంతకసూదనస్యదేవిత్యమేవసగతిప్రతి
పాదయంతీతి॥ శ్లో॥ కదాఽల్లలితాదేవీధృతశ్చేత్రివిష్ణువిగ్రహా॥ వేణునా
దవినోదేనకరోతివివశంజగదిత్యాదివచనైః॥ పార్వతీవిష్ణురభేదాదితిభా
వః - తతఃకారణాద్యాయంచతురాననప్రభృతయఃభవంతఃఅస్యశ్రీవి

ప॥ అముంయంవీత్యధ్వేపురుషమరవిందేక్షణమసౌసవి
శ్రీసర్వేషామపిచభవతామత్ప్రియతమా॥ మదాజ్ఞా
మస్యాజ్ఞాంమమభజనమేతస్యభజనం విజానంతోయూ
యంచినమతతథాస్త్రివ్యయియథా॥ ౪౨॥ ౫॥ భగవన్నర
విందలోచనజానామిభవతోమయిప్రీతిమన్యాదృశీం॥
౩౬॥ ౫॥ కామమగ్రైసహౌవాస్వహే॥ ౩౭॥ ౫॥ కాలస్త్య
యమేషామత్యేతిమథాప్రధానస్య మథనస్య తదద్యవి
యోగేనమేనాహాసివైక్లబ్యమధిగంతుం॥ ౩౮॥ ప॥ భ
వానితిభవానీతిపశ్యభేదఃకియానయం॥ విగ్రహపాస్త్ర

స్థాఃఆజ్ఞాంనిదేశమిషతస్యహరేర్భజనంమమవరశివస్యభజనం సేవనం
అథవాఅస్యాజ్ఞాంఅస్యభజనంమమభజనమిత్యన్వయః- విజానంతఃవిదం
తస్యంతః॥ ౪౨॥ భగవన్నితి॥ హేభగవత్అరవిందలోచన పుండరీకా
క్షుఅన్యాదృశీం అసదృశీంభవతోమయిప్రీతింభక్తింజానామి వేద్మిత్య
థః॥ ౩౬॥ కామమితి॥ అగ్రైసముగ్రమథనానంతరంకామమత్యంతంస
హౌవమిళితైవలస్వహేవర్తావహే॥ ౩౭॥ కాలత్రితి॥ ఏషాందేవానాం
సుధాప్రధానస్య అమృతప్రధానస్యమథనస్యకాలః సమయస్తుఅత్యేతి
అతిగచ్ఛతీత్యథః॥ తత్తస్మాదద్యమేవియోగేనవిశేషణవైక్లబ్యం ఖేద
మధిగంతుంనాహాసివియోగభేదస్యఅనవసరగతిభావః॥ ౩౮॥ భవా
నితి॥ భవానితిమధిగంతుంనానితిపార్వతీత్వేవంప్రకారః॥ అయంభేదఃవై

రూప్యంకియాఁ యు కారమంతరాభవాభవానీతిశబ్దానుపూర్వోన్యస్స
 ర్వతస్సామ్యాదితిభావః- ఏకంవిగ్రహంశరీరంప్రాప్తయోరావయోః
 విశ్వంభరేణవిష్ణునాసహస్రశఃప్రదక్షిణీకృత్య మూర్ధ్నిస్యశిరసిపా
 దాశివచరణౌ ఆధాయస్థాపయిత్వా బాహుభ్యాంనిర్భరందృఢం పరిరభ్య
 ఆలింగ్యకథంబిత్యుచ్యేత్యర్థః విస్మయః ఉర్ధ్వుతస్సగదేవాసురేషు
 పశ్యత్సుదర్శనంకుర్వత్సుసత్సుపార్వతీగిరిజాదేవీతయా సహితపతరోద
 థేఅంతదధే || ౩౯ || తదన్వతి || దివ్యాభిఃఅబాధితాద్ధాభిఃస్త్రుభిఃస్త్రో
 తై స్త్రువంతఃగుణానగ్రాధయంతఃశతశఃఅనేకశః సంఘీభూయసంఘీ

యోరేకంవిశ్లేషఃకఇవావయోః||౪౩||౫||ఇతిప్రపాదయ
 నిందుశేఖరంప్రదక్షిణీకృత్యసహస్రశఃపాదావాధా
 యపరిరభ్యమూర్ధ్నిపరిరభ్యనిర్భరంబాహుభ్యాంవిస్మ
 యకథంబిదపివిశ్వంభరేణపశ్యత్సుదేవాసురేషుపార్వ
 తీసహిత స్తిరోదధే|| ౩౯|| తదనుచ||ప||స్త్రవంతోదివ్యా
 భిఃస్త్రుతిభిరభినంగవ్యశతశస్పృశంతఃకోటిరైశ్చరణక
 మలంకైటభభిదంస్త్రురంత్రీకంతంసమమసురవీరైర్ద్వివి
 చరాఃప్రహృష్యంతస్సింధుం సమధితుముపాక్రంసత
 పునః||౪౪||ఇతిశ్రీమద్భారద్వాజకులజలధికాస్త్రభశ్రీనీల
 కంఠదీక్షితవిరచితే నీలకంఠవిజయచంపుకావ్యే

చతుర్థాశ్వాసః.

భూయేతియావత్ ఆభినంగవ్య ఆగత్యకోటిరైర్మమతైఃకైటభభిదంశ్రీ
 విష్ణోశ్చరణకమలం పాదారవిందంస్పృశంతఃస్పర్శనంకుర్వంతః శ్రీకం
 ఠనీలకంఠంస్త్రురంతఃధ్యాయంతఃప్రహృష్యంతః హర్షంప్రాప్నువంత
 స్సంతఃఅసురవరైస్సమందివిచరాదేవాః సింధుంసమద్రంపునః ప్రమ
 ధితుంమథనంకర్తుంఉపాక్రంసతఉపచక్రమురిత్యర్థః- అంతరాయని
 వృత్తాశ్రేయస్సాధనోద్యోగంకేవావివేకినాత్యజేయూరితిభావః||౪౪||
 ఇతిశ్రీమద్భారద్వాజవెల్లాలమహాదేవసూరివిరచితాయాంవిబుధానం
 ద సమాఖ్యాయాంనీలకంఠవిజయవ్యాఖ్యానాయాం చతుర్థాశ్వాసః.

ॐ

నీలకంఠవిజయే - సవ్యాఖ్యానే - పంచమశ్వాసప్రా రంభః.

మంగళహారతి:

॥ ఓద్యాపితరణశీలంః ద్యాధీశంః రింఞహరివంశ్యం ।

విశ్వాధికవిబుధేద్యంవిజయోపాస్యంవినౌమివిషకంతం॥

అలాఁడ్యేతి॥ ఏకతానాః అనన్యవృత్తయః॥ ౧॥ ఏకతానానన్యవృత్తిరి
త్యమరః-తథాభూతైః సురదైః త్యసంప్రైః ఆమూలం మూలమవధి- అలాఁ
డ్యమానః మథ్యమానః అభిః పునః సముద్రస్తుతత్పరమావృతం ఉత్పృష్టా
మృతం పాదీదుష్కరిన్యక ఉత్పాదయిన్యక సకృతమేణ ఈశానః పర
మేశ్వర ఇవ ప్రాసీదత్ ప్రససాదేత్యథః * పాశ్చేత్యాది నాసదేస్సి

నీలకంఠవిజయే - పంచమాశ్వాసప్రారంభః.

ప|| ఆలోఽద్యమానః పునరేకతానైరామూలవృద్ధి స్సరదై
త్యసంఘైః | పాదృషురివ్యవరమామృతంతంపా
సీదదీశానశ్రవక్రమేణ॥౧॥ తతశ్చ॥ ౫॥ తతః క్షుభ్యమా
ణాత్పజాతీయమః దర సంఘషణమసహమానతయా స
ముద్ధితశ్రవమై నాక భూధరః పరిగళతర లుపమదజలాపా
రపరిజిహ్విషయానిర్యాసిత శ్రవభువినైర్మలైశ్శకమత్య

దాదేశంకర్తరిలబ్ధిః॥౧॥తతఃకర్తరిలబ్ధిఃవేత్తావహా॥తతఃకర్తరిలబ్ధిః
మాతాన్తద్యమానాతేఅన్తవాత్సముద్రాత్సజాతీయఃపర్వతత్వరూపైక
జాతివిశిష్టఃయోమందరఃతస్మాత్సంఘర్షణంమథనరూపాభిభవంసహ
మానఃఅనంగీకుర్వాణఃతస్యభావస్తత్తాతయాసముత్థితఃసముద్గతఃమై
నాకభూధరశివస్థితః-నైర్మల్యనిర్మలత్వంతస్మిన్విషయేయదైకమత్యం
ఎకవిధత్వేనావస్థానత్వబుద్ధిరత్యథః - తేనాస్థితావిద్యమానాతథా
భూతైఃఅంతరైఃసముద్రాంతగతైఃజంతుభిఃపాశిభిఃపరిగతైఃపరి

తస్మిన్ తియ్యామదజలాని తేషామాసారః ధారాసంపాదః తస్య పరిజహీ
 వ్వాపరిహర్తుమిచ్ఛాత యాభవినిర్వాసి తః సిహాసి తత్సంస్థితః సలితే ఉద
 కవిసంతతమనవరతం యావప్రక్రియాతి ర్యద్దంత ప్రహారయః త
 స్యాంపరిశీలనమభ్యాసః తేన సంసక్తైః లగైః యదగ్ధసాగరేయాని సరో
 జాని తేషాం నాల్లైః మృణాలైః పద్మైః వజ్రవలన్తైః వజ్రహణిభుజితకట
 కైః వలయితాః వేష్టితాశ్చ త్వారోదంతాః యస్య సతథా భూతః - షష్టిః బ
 లాతాగారః ॥ ౧ ॥ మాస్యాం మూలే లగ్నకచేష్టిర్నరః పాతనే బలా
 తాగరే చ భద్రాఖ్యకరణే కర్మవేతనభిః నానాథారత్నమాలా - తయా
 గ్రహణంస్యేకారః తస్మాచ్ఛంకాభయంతయా సంతతం భువో భారః భర
 ణం తేన పరిశ్రాంతాః పరిశ్రమం ప్రాప్తాయేదిగంతదంతావళాః దిగ్

స్థితై రాంతరైర్జ్వలంతభిః స్ఫులిలవన సంతతవప్రక్రియా
 శీలనేన సంసక్తైర్దగ్ధసాగరసరోజనాల్లై రివ వజ్రవలన్తైః
 రావేష్టితచతుర్దంతస్సంతత భూభారపరిశ్రాంత దిగం
 తదంతావళ రాజదృష్టిపథాన్నిలయ షష్టిగ్రహణ శంక
 యావిగతస్సయమేవ బహిరివ కేనాపి పథావిష్ట
 యనీయవిగ్రహమామహానై రావతో నామ మతంగజః
 ప్రాదురభూత్ ॥ ౧ ॥ పరిచలితదుగ్ధవేలాపరిచయవిమ

జాః తేషాం రాజః పజ్జితస్యాః దృష్టిపథాత్ దృష్టాన్తాః * షష్టిర్జ్వలం
 వంచమీ - కేన ఆజ్ఞాతే నేత్యథాః పథామాగేణానిలయదృగవిపరీతా భూ
 యస్యయమేవ అపరితప వేత్యథాః బహిః పరిగతః సమాగతత్వవస్థితః - వి
 ప్రయనీయః ఆశ్చర్యకరః విగ్రహశ్శరీరం యస్య సతథా భూతః ॥ ౧ ॥ శరీరం
 వక్ష్యే విగ్రహాభివ్యవహరః - మహానురుచిరావతో నామ ప్రసిద్ధో మతంగ
 జో గజః ప్రాదురభూత్ ప్రాదురభూతే త్యథాః ॥ ౧ ॥ పరిచలితేతి అ
 యమైరావతో నామ గజః పరిచలితా సేవితాయాదుగ్ధవేలాక్షరసముక్త
 తటంతస్య పరిచయస్సంబంధః తేన విమలః మలరహితః తథాభూతస్య
 పాతాంతరే పరిచలితాయాదుగ్ధవేలాదుగ్ధవికృతిః ఘనమితయావత్ త
 స్యాంపరిచయభివ్యవహరః ॥ ౧ ॥ అభ్యుబయిక్యతావేలేత్యమరః - మందరస్య

గిరేఃమందరా శ్రేరిత్యథఃఅభ్యుదయమంతికదేశే॥ ౧॥ ఉపకంతాంతికా
భ్యుద్యేత్యమరః-పరిచరణసంచరణతస్యగిరేరర్థకఃడింభఇవ॥ ౧॥ పోతః
పాకోర్భకోడింభఇత్యమరః-సందద్యశేజనై ద్యప్తఇత్యథః॥ ౨॥ అజి
ఘ్నినితి ॥ విరావణఃవిరావణసంజ్ఞికఃవారణోగజఃపుష్కరేణ శుండ
యా॥ ౧॥ పుష్కరంకరిహస్తా గ్రథిత్యమరః- అజిఘ్నినివగంధగ్రహణం
కుర్వన్నివజలధేస్సముద్రాదధంపిబాపానంకుర్వతనూమభితఃశ
రీరస్యసర్వతథ్యథః*అభితఃపరితథ్యాది నాద్వితీయా-శీకరైఃఅంబు
కదైరాసించనాచనంకుర్వన్నివసురానిద్రాదిదేవాస్తోత్రోభిః
అంబుసరణైః॥ ౧॥ స్తోత్రంబుసరణంస్వతథ్యమరః- ఆస్థావయఆప్ల

లస్యమందరస్యగిరేఃఅభ్యుదయపసరన్నయమర్థక ఇ
వతస్యసందద్యశే॥ ౨॥ పాఅజిఘ్నినివపుష్కరేణజలధే
రథంపిబాశీకరైరాసించన్నభితస్తనూమివసురా
స్తోత్రోభిరాస్థావయ॥ వప్రీహతమివాచరణశిథిల
యన్తంధానమేవాచలం హర్షాయాజనపశ్యతాం దివిష
దామైరావణోవారణః॥ ౩॥ ౫॥ సదబహిర్నిస్సరన్నశి
క్షితాధౌరణనియంత్రణతయా మనాగవ్యగయదే
వాసురానమృతోపయోగ సుహితతయాకిమవ్యనాలా

వనంకారయన్నిత్యథః-శీతలయన్నితీయావత్-వప్రఃతీరం॥ ౧॥ వప్రీ
స్త్రీయాంతీరసేతుప్రకారేష్వేవ. వాచకఇతిభాసరః - తస్మిన్ఆ
ఘాతందంతప్రహారంచరణ అనుతిష్ఠతాతపవమంధానం మంథనదండ
సదృశమచలంమందరాద్రిమేవశిథిలయశిథిలంకుర్వతసావశ్యతాం
రక్ష్యాణాందివిషదాదేవానాంహర్షాయపరితోషాయ అజనిబభూవే
త్యర్థః-రమణీయవిగ్రహఃకేసాంవాహర్షాయనభవతీతిభావః॥ ౩॥ సచేతి॥
బహిర్నిస్సరణిగచ్ఛతాశీతమనధ్యాపితమాధౌరణైఃవోస్తపకైః
నియంత్రణంనియమనంప్రహ్నిభవనం వాదీనలక్షణంయెనసతస్యభావ
స్తత్తాతయామనాగపి దేవాసురానగణయగణనమకుర్వన్నిత్యథః-
అమృతోపయోగః శీరస్యఅమృతస్యవాభోజనంతెన సుహితతయాఆ

ప్రతయాడపనీయమానానాయమానానియులతానాంభారా స ఘా
తానితయావత్ - కిమపికించిదపితనాలోకయ అపశ్యత్ ఉపహీయమా
ణానిఉపహరీకృతానికదలీకాండాని రంభా స్తంభా సంగీయమాణా
నసంపాద్యమానానిపిప్పలానామశ్వత్థానాంపల్లవాకిసలయా న్యనా
లోకయన్నిత్యన్వయః - సచై రావతఃసర్వతఃపరితః యాదాంసిజలజం
తూపరావమర్శవస్పర్శేత్యర్థః - స్వభావస్వదురతిక్రమత్వాదితభా
వః || ౨ || తమితి || ఇథంబలెరిః తఃఆచింతితేవఉపనిషాగ్రంతంః నిగతం
తమై రావతంబలక్షయంతంపశ్యంతః దేవాసురాఃపునరణవలయావత్
ఆచిలయాంబభూవుఃఆచిలయాంచక్రూరిత్యర్థః || ౩ || తావదితి ఉత్ప

కయన్నువనీయ మానానియులతాభారానుపహీయ
మాణానికదితీకాంతానిసంభ్రీయమాణానిపిప్పలపల్లవా
నిచసర్వతఃపరామహర్షయాదాంసి॥ ౨ ॥౫॥ తమిష్ట
మతరితతోవనిపాగ్రింతమాలక్షయంతఃపునరపియావ
దావిలయాంబభూపురణావందేవాసురాః॥ ౩॥౫॥ తావ
దుద్వేలహేషాహాలాహలోన్మేషసోషితకల్లాలకోలా
హలఃచటులఖురపుటవిద్ధుద్ధుపాగరశీకరాపారదుడిన
దుర్దార్యుడిజ్ఞుండలః సంతతసలిలవజ్జనోన్మజ్జనస్లేశస

ప్రేమేలామ ద్వేలాః నిర్మ ర్యా దాభివ్యథాః యే హేషా సుజ్ఞ కాః హేలహ
లేత్యేవం ప్రకారాభ్యసయః॥ ని॥ ధై వతం హేష లేవాజీ-కశ్యంతుమధ్య
మశ్వానాం హేషా హ్రేషా చ సస్పనభిచామరః - లేషామనై హేవికా
సః తేన పోషితః వర్ధితః కల్లోలానాంతరంగాణాంకోలాహలః కలకలధ్వ
నిర్యస్య సతథాభూతః॥ని॥ కోలాహలః కలకలభివ్యథావరః - చటుతైః చప
తైః ఖురపుతైశ్చ ఫడేతైః॥ని॥ శఫంక్తీ జేఖురః పుమాన్భవ్యమరః ఆవిధః ఆహ
తః యః మగ్ధసాగరః క్షీ రాణావః తస్య యానిపయాంసి తేహంశీకరాః క
ణాః లేషామాసారైః ధారాసంపాతైః తై రేవ దుర్జితైః మేఘచ్ఛన్నది
వనైర్దుర్దశాం ద్రష్టుమశక్యం దిక్షుండులం యస్య సతథాభూతః - సలితేన
మజ్జనోత్పజ్జనాభ్యాం యః క్లేశః దుఃఖం ఉదయాస్తమయ కాలయోగితి

భావః - తస్య సహనంతస్మి క్షాతమతయా అసమర్థతయా బంధనము
 స్మృత్యవిప్రసంసయత్వా బహిరుచ్ఛలితః ఉద్గతః కుముదబాంధవస్య చం
 ద్రస్యస్యందనం రథః తస్య సం దానితః బద్ధః॥ ౧॥ బద్ధే సం దానితం మూతము
 ద్దితం సం ది తం శీత మిత్యమరః - సైంధవః అశ్వ ఇవ స్థితః॥ ౨॥ హయ సైంధవ
 సప్తయ ఇత్యమరః - కోపి అదృష్టపూర్వ ఇత్యథాః సజ్జీకృతః ఆరోహణా
 హీనా కృశాయథాథానానుగతాథానామయస్యసః ఉచ్చైశ్రవానా
 మప్రసిద్ధోవాజీ అశ్వః సమున్నమజ్జనజ్జీకృతః స్థావిత్యర్థః॥ ౩॥ ఆప్య ఇతి॥ యః
 ఉచ్చైశ్రవానామాశ్వః గచ్ఛన్ ఆప్యోపి ఆప్తుం శక్యోపి మారుతేన వా
 యునారంహసావేగేన అనాప్యః ఆప్తుమశక్యః ఇత్యుక్తవిరోధః తదాభాస

హనాక్షమతయా సైంధవ ఇవ కుముదబాంధవ స్యందన
 సం దానితః కోపి సమున్నచ్య బంధనము ఉచ్చైశ్రవానామ
 యథాథానామా సమున్నమజ్జనజ్జీకృతోవాజీ॥ ౩॥ ఆ
 ప్యోపి రంహసా గచ్ఛన్ నాప్యోమారుతేన యః॥ సైంధవ
 సైంధవార్థార్థాదు తతార సపాండరః॥ ౪॥ గ॥ సచకిం
 చిదుదంచితా గ్రపాదతయా ముహుర్ముహురాధి త్సన్ని
 విశిరసి పదమసలసారథేః అపహస్నన్ విహేషారవై రవని
 తలమాస్త్ర సంచారశిక్షితా ఇత్యారట్టజ వనాయుజాః

స్త్రుతప్యోపీత్యై ఆపున్యవోపీత్యథా శ్రయణాదితి బోధ్యం - పాండరః ధ
 వళః సతథాథూతః - సైంధవః అశ్వః సైంధవాశ్చ మద్రార్థార్థాత్ కక్షి
 దేశాత్ ఉత్తతారవినియోగ ఇత్యథాః॥ ౪॥ సచేతి॥ కిం చిదుదంచితో య
 మదుత్తిష్టా ఆగ్రపాదావగ్రచరిణౌ యేన తస్య భావస్తత్తాతయా - అస
 లస్య అగ్రేః సారథి రివ సారథిః అనుకూల ఇత్యథాః - తస్య వాయో రితి యా
 వత్ శిరస్యైర్మహం గేవదం పాదం ముహుర్ముహుః అధిత్సన్ని వనిధాతు
 మిచ్ఛన్ని వేత్యథాః - హేషారవైః స్వీయధ్వనిభిః ఆరట్టజాః ఆరట్టజాతాః
 * సప్తమ్యాంజనేంద్రియైః - తథాథూతానశ్వాః వనాయుదేశే
 జాతాః వనాయుజాః * పూర్వవడ్డప్రత్యయః - తానశ్వశ్వానిత్యథాః॥ ౫॥
 వనాయుజాః పారశీకాః కాంభోజాబాన్గ్లాకాహయా ఇత్యమరః॥ ౬॥ ఆర

ట్టజాజానపదాశ్చి అశ్వనామమాలాయాముక్తం - అవనితలమాత్రే
 భూతలమాత్రే సంచారః తస్మిన్ శిష్యే తాశ్చి అపహసన్నివఅపహసంకు
 ర్వన్నివస్థితః - కించవరుణస్యవశ్చిమదిగధవతేర్వాజిమోశ్వా - మన్య
 మండూకకర్కటాశ్చవమీనభేకకుళీరాశ్చవేత్యథః || ౧ || భేకేమండూ
 కవహ్లాభాః | స్వాత్కుళీరకర్కటకశ్చితచామరః - సలిలమాత్రే సంచా
 రః తచ్ఛీలినః తదేకచతురాశ్చిత్యథః - ఇతీథమపహసన్ తైలయంత్రం
 తైలసంపత్తిపాదనం ఆధస్తలభూతకణితదారుపశేషశ్చిత్యథః - త
 స్మిన్ నియంత్రితాః బద్ధాః యే బలీవదాః వృషభాః త ఇవ || ౧ || ఉత్తాభ
 ద్రోబలీవదశ్చిత్యమరః - సంతతమనవరతంభ్రమణమాత్రం సంచార
 మాత్రం తేనగర్వితాః ఉద్ధతాశ్చితీ అంభోజబాంధవస్యసూర్యస్య సైంధ
 సలిలమాత్రసంచార శీలీషోమన్యమండూక కర్కట
 కాశ్చవేతివాజినోవరుణస్య తైలయంత్రనియంత్రిత బ
 లీవదాశ్చవసంతతభ్రమణమాత్రగర్వితాశ్చితీ సైంధవా
 సంభోజబాంధవస్య మారుతవిజయా దేవమనాంసి జిగా
 య||౫||అపిచ||౫|| బాడబానామాజానసిన్ధోమనోజయః

కస్తత్రయత్నశ్చితీ కథయితుకామశ్చవ చలప్రోథతయా
 వానపహసన్ సచఉచ్చైశ్రవాః మారుతవిజయా దేవమనాంసి జిగా
 యపరాబభూవేత్యథః ||౫||అపిచేతి || చలేచంచలేప్రోథఘోణాయస్య
 సశస్యభావస్తత్తాతయా || ౬ || ఘోణాతప్రోథవస్త్రియామిత్యమరః -
 బాడబానామశ్వానాం బ్రహ్మణానామితచవ్యజ్యతే || ౭ || వామ్యశ్వబ
 డబాబాడబంగణైర్విజాగ్యగ్రజన్మభూదేవబాడబాశ్చిత్యమరశ్చ - మనో
 జయః మనోవిజయః మనోనిగ్రహశ్చితచవ్యజ్యతే | అజన్మజనిమారభ్యేత్య
 థః సిద్ధః ప్రాప్తః సహజశ్చితీయావత్ తస్మాదమనోజయవిషయేకో య
 త్కంప్రయాసశ్చిత్యథః - ఇతీథంకథయితుంవక్తుంకామోయస్యసతథా
 భూతమివస్థితం * లుంపేదవశ్యమఃకృత్యేతుంకామమనసోరపీతిమకార
 లోపః - వాలకిలాంగూలం || ౮ || పుష్పోస్త్రీలోమలాంగూలేవాలహస్త
 నావాలగిరితలమరః - తపంవిత్తేనగడతే పవనీజనమితీనాదః - తేనవిరూ

తం నిరసితం మేఘమండలం యస్య తస్య భావస్తత్తాతయా - ఆఖండలస్య
 ఇంద్రస్య పాశ్రీచీనంపురాతనం వాహనం మేఘరూపం యానం || ౧ || సర్వం
 స్యాద్వాహనం యానమిత్యమరః - మేఘవాహనత్వా దింద్రస్యేతి భా
 వః - అభిభవంతం తిరసుర్వంతమివ స్థితం - ఉచైష్ట్రవసం అని మేషేణ
 పక్షువిత్తైవ రహితేన చ తుషాపశ్యక్ పద్మనాభః స్వయమంగీకృతా విధృ
 తాహయగ్రీవతనుర్ముతీ ర్యేన సతథా భూతః - అధ్యాపనమాత్రేణ కే
 వలవేదప్రవచనేన నిర్వృతః సుఖతః పద్మనాభః శ్రీవిష్ణుః సర్వతోపి సర్వ
 ప్రకారైరపి విస్తయనీయే చిత్రియేతదీయే ఉచైష్ట్రవస్సంబంధిగత
 యః పంచధారాః || ౧ || గతయో మూః పంచధారా ఇత్యమరః - తానుచాతు

వాలవిత్తైష్యగ్ధాత మేఘమండలతయా వాహనం పాశ్రీచీ
 నమభిభవంతమివాఖండలస్య పశ్యన్నుచైష్ట్రవసమ
 నిమేషేణ చ తుషాపద్మనాభస్వయమంగీకృత హయ
 గ్రీవతనురధ్యాపనమాత్రనిర్వృతస్సర్వతోపి విస్తయనీ
 యేతదీయేగతిచాతు ర్యేనాసూయ ఇవ భూవ || ౬ || ప ||
 యావద్యావత్సాగరం తేషు మంధుస్తావత్తావతోర్వయ
 న్నేక మేకం | భూయోభూయః యోభ మేవాపదేతైః దృ
 ష్టాస్వాదాస్తత్రకింతేదయంతే || ౫ || ప || తతశ్చ || సాధ్వీ

ర్యం నైపుణ్యంతిస్త్రి సాసూయః అసూయాపరః ఉత్పర్వాసహిష్టుత్వం
 తయా సహిత ఇవ భూవతస్థివానిత్యధః - అసూయాలక్షణం తుపాశ్రీచీ
 నైః || శ్లో || పరోత్పర్వాసహిష్టుత్వమసూయాపరీక్షితే త్యుక్తం || ౬ ||
 యావదితి || తేదేవాసురాః యావద్యావత్ యద్యత్కాలవర్యంతమిత్య
 థః - సాగరం సముద్రం మంధుః మంధనంచక్రః తావత్తావత్ తత్తై
 లవర్యంతం స సముద్రః ఏకమేకం నైపుణ్యం వస్తు అర్చయన్ వితరన్ భూ
 యోభూయః పునః పునః దేవైః ఇదముపలక్షణం అనుచైరిత్యధః - యో
 భం మథనశ్లేశ మేవ అపప్రాపేత్యధః - దృష్టాస్వాదాః అనుభూతస్వా
 దిమానః తేదేవాసురాః అత్ర సముద్రవిషయేదయంతేకింతగుహ్యత్వ
 జంతికిమిలియావత్ || ౫ || కామధేనురుదభూదిత్యాహ || సాధ్వీతి || సాధ్వీ

సాధుత్వగుణవతీ * ఓతోనుణవచనాదితివాజీవ-సురభిర్నామసురభిరితి
ప్రసిద్ధాగౌః ధేనుః స్వయంగోప్రసూతాహిగవానూతాచేదిత్యథః॥
సఃహిహేతావవధారణిత్యమరః - అసాధుఃఅవభ్రంశభూతః గావీచ
గావీశబ్దవాచ్యంచస్యాంభవేయంత్యీన్ధజానతీజానానానతీసాగరాన్వ
ముద్రాదుదభూదుత్పన్నాబభూవేత్యథః * నన్వగ్రగోశబ్దాత్తస్యా
వత్యమితిసూత్రేణఅణ్విగ్రీత్యయేక్యతేగావీశబ్దఃసప్తమోభవేత్ స
చాసాధుః శ్రీభాష్యకారైః పస్పశాహ్నికైవకైఃస్యశబ్దస్య బహువోప
భ్రంశాత్త్యుపక్రవ్యయథాగోశబ్దస్య గావీగోణీగోతాగోపూతలిక
త్యాదినాగోశబ్దపభ్రంశేషుతస్యచాతాత్ - ఎవంచగావీపదాథేఅ
సాధుపదార్థః కథమితీచేన్న - తథాహి - దేవపూర్వంగిరింతితిభా
రవిప్రయోగే ధనురుపపదం వేదమన్వాదిదేశేతి కాలిదాసప్రయోగే।

గౌసురభిర్నామసాగరాదుదభూన్వయం | గోప్రసూ
తాహిగావీస్యామసాధుశ్చైతిజానతీ॥ ౬॥ ప॥స్నాతుం
వాంఛతశంకరోషిసమసాస్తస్యేనయస్యాస్వయంతో
యంశర్తులపావనం శ్రీజగతాయద్ధాత్రనిష్కండజం ।

హిరణ్యపూర్వంకశిపుప్రచక్షతతిమానుప్రయోగేవ । యథాక్ర
మందేవశబ్దపూర్వత్వస్య గిరిశబ్దవృత్తిత్వేపిధనురుపపదత్వస్య వేదశబ్ద
వృత్తిత్వేపిహిరణ్యశబ్దపూర్వత్వస్యకశిపుశబ్దవృత్తిత్వేపి అథలక్షణా
మాశ్రిత్యదేవశబ్ద పూర్వగిరిశబ్దవాచ్యమిత్యాద్యథాత్మ తద్వాఖ్యా
త్యభిర్వాఖ్యాతంతథాప్రకృతేపి అసాధుర్యోగావీశబ్దః తద్వాచ్యమి
త్యథా శ్రయణాన్నకోపిదోషః॥౬॥ స్నాతుమితి॥శంకరశ్శివః * శమ్ధా
తోస్సంజ్ఞాయామిత్యచ్చగ్రీత్యయః - స్వయంయస్యాఃకామధేనోఃస్తన
యోర్భవంస్తన్యఃశరీరావయవాద్యదిత్యగ్రీత్యయః- తథాభూతే
నపయసాహీతేణ॥౬॥పయఃహీరంపయోంబుచేత్యమరః- స్నాతుంస్నానం
కర్తుంవాంఛతిభక్తైఃపుంజాకరణసమయితిభావః - యస్యాఃధేనోఃగా
త్రంశరీరం॥ గాత్రంపపుస్పంపహనమిత్యమరః-తస్మాన్నిష్కండఃప్రవ
ణఃదేహిజాతం యదాన్నిష్కండఃమూత్రంతదాన్తనాజాతంతోయంగో

మూత్రంత్రిజగతాంశ్రయాణాంఘోకానాంనిర్మలంప తత్త్వావసంశేతి
విశేషణయోరపిమిథోవిశేషణవిశేష్యభావవివక్షయా విశేషణసమాసః
నిర్మలంసత్ పాపవిశోధకమిత్యర్థః-శమఃచింతరిన్ప్రియనిగ్రహఃశనం
ధనవద్దోష్యమైహం తేతథాభూతాః-ఋషయశ్చితియావత్ - పురాభ
వాంపురాణీంలవాదిమిత్యర్థః *తథాపురాణప్రొక్తేష్విత్వాదిట్కులం
తోనిపాతితః * టిడ్డత్యాదినాజీవ - అతపవపరాముత్కృష్టోవాచం
శృతిగిరంశ్లో||అనాదినిధనానిత్యావాగుశ్చృష్టేస్వయంభవః| ఆదౌవే
దమయీదివ్యాహృతస్సర్వాః ప్రసృతయశ్చితిశాస్త్రాదితిభావః - య
స్యాః ధేనోరూపమివరూపంయస్యాస్తథాభూతాముపాసతే ధ్యాయం
తీత్యర్థః||వాచాంధేనుముపాసి తేతిశ్రు తేః-దివ్యాసర్వోత్కృష్టోసాను
రభిఃకామధేనుః||ని||క్షుప్రియేపిచనాభిర్నాసురభిగ్గవిచ(స్త్రి)యామిత్య

యమూప్రిపాంసముపాసతేశమధనా వాచంపురాణీంప

రాంసాదివ్యాసురభీకరోతుసురభి ర్వాచంకవీనామపి||

౭ || ప || ప్రథమసముద్గతామఖిలకామదుఃఖామనఘాం

సురభిమభిప్రవద్యసురసిద్ధమహాపిణ్డగణై | స్తువతిధృతా

క్షమాఇవదాన్యశిఖామణయఃస్వయమునయాంబభూ

మరః-కవీనాంపండితానాం|| ని|| సంఖ్యావాన్మండితకవిరిత్యమరః-వా
చంగిరంసురభీకరోతుమనోహరయశ్చిత్వర్థః|| ౭ || ప్రథమేతి||సురా
ణాంసిద్ధానాంఋషీణాంచగణఃసంఘఃతస్మిన్ప్రథమంపూర్వంసముద్గ
తాంసముచ్చాతాంలఖిలాయేకామఃఅపేక్షితాధాః తేహిందుఘాదో
గ్గీత్యర్థః * దుఃఖఃకష్టశ్చేతిక ప్రత్యయః * సుశ్చాంతాదేశఃఅజా
ద్యతప్తైః-తథాభూతాం-సురభింధేనుః||ని|| సురభిగ్గవిచ(స్త్రి)యామి
త్యమరః-అభిప్రతివద్యఅభి ప్రాప్యస్తువతిస్తోత్రంకుర్వతినతి - ధృతాల
క్షమాసహనంయైస్తథాభూతాః-వదాన్యాబహుప్రదాః||ని||స్యర్వదా
న్యఘాలలతౌదానశౌండాబహుప్రదత్త్యమరః- తేహింశిఖామణయః
శ్రేష్ఠాఃపంచసంఖ్యాకామహాతరఃసంతానమందారాదయో వృక్షాః
స్వయంఉదయాంబభూవురుత్పన్నాబభూవురిత్యర్థః-యేవదాన్యశిఖా

మణయః పంచమహాతరవః ధృతాక్షనూభవన్వయముదయాంబభూవు
రితివాన్వయః॥ ౮॥ అమీషామితి॥ అఖిలానియానిభవనానిచతుడశౌపి
లోకాః తేష్వద్భుతానిఆశ్చర్యకరాణివిప్లవోద్భుతమాశ్చర్యమిత్యమ
రః- తథాభూతానామమీషాంసంతానాదివృత్తాణాం కిసలయానిపల్ల
వాన్యేవ॥ని॥పల్లవోన్ద్రీకిసలయమిత్యమరః- కనకమయానిఅంశుకావ
స్త్రాణీపీతాంబరాణీతియావత్ ॥ 9 ॥ చేలంవసనమంశుకమిత్యమరః-జీ
ర్ణానియానిపల్లవాని॥దళంపణాంభదః పుమానిత్యమరః- తాన్యేవచీనాం
బరాణీజీర్ణవస్త్రాణీత్యథాః-ముకుతాఃకుట్టలావవ॥ 10 ॥ కుట్టలోముకు
ళౌన్ద్రీయామిత్యమరః-ముక్తాఫలానిముక్తామణయభిర్యథాః॥ 11 ॥ ము
క్తాభవిద్రుమఃపుంసీత్యమరః-నిర్యాసాః సృతద్రవీభూతసారాంశౌపవ

పురథపంచమహాతరవః॥ ౮॥X॥ అమీషాంచపునరఖిలభు

వనాద్భుతానాం కిసలయాన్యేవకనకాంశుకాజీర్ణప

ల్లవాన్యేవచీనాంబరాణీముకుతావవముక్తాఫలాని నిర్యా

సావవవై దూర్యాణీఫలకావవపద్మరాగాః పరాగావవ

పటవాసాః మధుకరావవమహేంద్రోపలాః ప్రరోహా

వవహారలతాః ప్రసవావవ సుధారసస్వాదిమ పరిణా

మాభిర్యతాచక్షుతే॥ 12 ॥ పకింకర్తదుష్కృతమిదంతరుజ

వైదూర్యాణీవై దూర్యమణయః ఫలానాంపాకాః పరిపాకౌపవ పద్మ

రాగాః॥ని॥శోణరత్నంలోహితకంపద్మరాగోధమాక్షికమిత్యమరః - ప

రాగాఃపుష్పరజాంన్యేవ॥ని॥పరాగస్సమనోరజభిర్యమరః- పటవాసాః

గంధద్రవ్యచూర్ణాణి॥ 13 ॥ ప్రసాధినీకంకతికాపిష్టాతఃపటవాసకభిర్యమ

రః-మధుకరాభ్రమరావవ॥ని॥మధుప్రతోమధుకరభిర్యమరః- మహేం

ద్రోపలాఃఇంద్రనీలమణయః ప్రరోహావవ లంబమానజటాపవ హార

తాఃముక్తాహారదయః ప్రసవావవఫలపుష్పాణ్యేవసుధాయాః అమృ

తస్యరసఃస్వాదిమాతస్యపరిణామాఃపరిణతయభిర్యతాచక్షుతేఅహురిత్య

థాః॥14॥కిమితితరుజన్తనఃహితుఃకారణం॥ 15॥హితుర్నాకారణంబీజ

మిత్యమరః-దుష్కృతంపాపకూపంకర్తకింభవేత్ । ఈదృశీషసాక్షిత్వ

శ్చేతికర్తృధారయే * స్త్రీయాఃపుంవదిత్యాది నాపుంవద్భావః తస్యాః
 మూలంకారణభూతంమహత్ ఉత్కృష్టంసుకృతంకర్తృవాకింభవేత్ ||
 ని|| శ్రేయసీసుకృతంవృషభశ్యమరః- ఈదృశంయశస్వీవృక్షజన్మహేతు
 భూతంశృతీయమిదంకర్తృ అన్యదేవపుణ్యపాపవ్యతిరిక్తమేవకింవా భవే
 త్కింవేత్యథః- ఇతీథంమునీనాంవాదకథాసంవాదఃఅద్యాపిశామ్యతి
 శాంతంసభవతీత్యర్థః *దివాదిత్వాచ్ఛమిధాతోశ్యనిశ్యమామహేనామితి
 దీఘః-అతివిలక్షణం తేషాంజన్మేతిభావః||౯|| అవస్థాప్యేతి|| తా|| సంతా
 నాదికల్పవృక్షౌఽనుపూర్వేణనుగతాఃపూర్వంఅనుపూర్వాః తే
 షాంభావః అనుపూర్వ్యం తేనక్రమేణైతియావత్ - అవస్థాప్యస్థాపయ
 త్వాపరిహృతఃపాపాపితః జరారోగాభ్యాంపరిశ్రమోయాభిస్తాస్తథా

న్మహేతుఃకింవామహాత్సుకృతమీదృశకీర్తిమూలం | కిం

వాత్మతీయమిదమీదృశమన్యదేవేత్యద్యాపిశామ్యతినవా

దకథామునీనాం || ౯ || X || అవస్థాప్యచతానానుపూర్వే

ణపరిహృతజరారోగపరిశ్రమానువంచేంద్రియ సముజ్జీ

వనీషుచాయాను తేషామాయాసమవధాయపునరపి తే

మమంధురమృతాణావం || ౧౦ || ప || అభ్యుద్యతీవధనతః

కిలనిమగ్నశంకా మానందకందళమయీ మమృతాంశురే

భూతాను- పంచయానిచతురాదీనీంద్రియాణి తేషాంసముజ్జీవిన్యః ఉ

జ్జీవకాఃహర్షప్రదాఇతియావత్ -తథాభూతాను- తేషాంకల్పకాదీనాం

ఛాయానుఅనాతపేషు || ౯ || ఛాయాసూర్యప్రియాకాంతిః ప్రతిబింబమ

నాతపఇత్యమరః- ఆయాసంశ్రమవవధాయపరిహార్యపునరపి తేదేవా

నురాఃఅమృతాణావంక్షీరసముద్రంమమంధుఃవిలోడయామాసురిత్య

థః || ౧౦ || అభ్యుద్యతీమితి || ముకుందః శ్రీవిష్ణుః మథనతస్సముద్రమథనాద

భ్యుద్యతీమావిర్భవిత్రీంనిమగ్నశంకాంతపగతకశంకాంతవివరసందస్య

యత్కందశంతస్యేమాంతన్నయాంతత్సరూపామిత్యథః * వికారా

ధైమయటిటిడ్డత్యాదినాజీవ- అమృతాంశురేఖాంచంద్రరేఖాంబయము

మావతేః పరమేశ్వరస్యఉత్తంసపుష్పకలికాశేఖరీభావికోరకఇత్యర్థః ||

ని॥పుంస్యత్తంసావతంసావాకణాపూరేపిశేఖరఇత్యమరః కలికాణో
రకఃపుమానైచ- ఇతీశమాలోచయన్పరిభావయన్మనసాఊపదధే ఉ
పాయనంచకారేత్యథః * ఉపపూర్వస్యదాధాతో రుపాయనాథా
త్వేశక్తిగ్రాహకప్రమాణంతు॥ ౧॥ ఉపాయనముపగ్రాహ్యముపహార
స్తథోపథేత్యమరః- ద్రవీభూతామృతస్యదేవభాగత్వేపి ఘనీభూతామృ
తంతుపరమేశ్వరస్యైవసమర్పణీయమితిభావః॥ ౧౦॥ తతఃతతఃతతః
ద్రావిర్భావానంతరంచితితఃచింతావిషయపవనాసన్నిహితఃఅంతిక
గతఃనదీనదీశ్వరఃశివఃపరమేశ్వరఇవదేవాసురై స్సభాజితస్సమధు
సూదనేనహరిణాసమర్పితా ముపహరికృతాంశశాంకరేఖాం చంద్రరే
ఖామాదధానః స్వీకుర్వాణః సాదరంయథాతథాఇదంచచనమవాదీత్

ఖా॥ఉత్తంసపుష్పకలికేయముపహవతేరిత్యాలోచయ
న్నపదదేమనసాముకుండః॥ ౧౦॥ X॥ తతశ్చింతితపవన
న్నిహితోనందీశివఇవసభాజితోదేవాసురై స్సమర్పితాం
మధుసూదనేనశశాంకరేఖా మాదధానస్సాదరమిదమ
వాదీత్॥ ౮॥ ప॥ కిమివదయితంశంభోఃశేనప్రసీదతదేవ
ఇత్యవిరతసమాసక్తంచితంతవైవహరేహరే॥ తదిహ
భగవన్తాహాభాగ్యంతవప్రణమఃకథంత్యహనిశరణంశై

ఉవాచ॥ ౮॥ కిమితి॥హేహరేశ్రీవిష్ణోతవభవతపవచితంశంభోఃపరమేశ్వరస్యకింవస్తుదయితమివభవేత్ వస్తుగత్యాతస్యహయోపాదేయయోరభావాదితిభావః దేవఃపరమేశ్వరః కేనవాకయావాసేవయేత్యథః- ప్రసీదతిప్రసన్నోభవతి * పాశ్చుత్వాదినానదేస్సదాదేశః- ఇతీశంహరేపరమేశ్వరే॥ని॥హరస్తరహరోభగవత్త్యమరః- అవిరతంసంతతంసమాసక్తంసంక్రాంతమిత్యథః- తత్తస్మాద్దేహదానీంతవమహాభాగస్యభావోమాహాభాగ్యంసుకృతమితియావత్ కథంప్రణమః స్తుతింకుర్తుఇత్యథః- అత్యంతసుకృతశౌలినపవశివభక్తైస్సంభవాదితిభావః శైవానాంశివభక్తానాంసంతాకంత్వమేవశరణంరక్షకః॥ని॥శరణంగ్రహరక్షితోగ్రీత్యమరః- అసిభవసిపాలనాంశస్యవిష్ణుకార్యత్వాదితిభా

హః-త్వమేవగురుఃఉపదేస్తా|| ౧|| గురుగీష్వతిపిత్రాద్యాదిష్విత్యమరః-
నేత్రకమలసహితసహస్రకమలాదినాశివపూజాకరణాత్ శివభక్త్య
వశ్యకతాకసన్తాగప్రదర్శకత్వాదితిభావః|| ౧౦|| జానీషతి|| హేకేశ
వవాసుదేవనఃఅస్తాకంనాథస్యస్వామినః జగన్నాథస్యజగదీశ్వరస్యశి
వస్యేత్యథః-పుష్పేషుసుమానాంమధ్యఇత్యథః - నీలోత్పలేకువల
యే|| ౧|| స్వాదుత్పలంకువలయమిత్యమరః-అన్యైఃపుష్పేషుభేనలబ్ధమ
శక్యామిత్యథః ఇతరపుష్పదుష్పృగ్విపామితీయావత్-పరమైవపారమి
కీ * స్వాధోతక్పత్వయః * టిడ్డత్యాదినాజీవ-తథాభూతాం-ప్రీతి
మనురాగంహృదంవేత్యథః|| ౧|| ముత్తీగ్రీప్రమదోహృదఇత్యమరః-
జానీషేననుజానాసిఖిర్విత్యథః - భూతానామీశితాఅధిపతిః తస్యశివ

నాంనస్త్యమైవమహాగురుః|| ౧౦|| ప|| జానీషేనను
మకేశవ జగన్నాథస్యనాథస్యనః ప్రీతింపారమకీమన
న్యసులభాంపుష్పేషునీలోత్పలే | అస్మిన్నుత్పలబంధురి
త్యతితనూ భూతేసిభూతేశితుః ప్రీతింబింతయతావతీ
మువదితామిందౌతతోవాధికాం|| ౧౧|| ౧|| తదహమేవ

ప్రసాదయన్ననేనభగవతఃకవదమామారాధయామి హ

స్యేత్యథః|| ౧|| భూతేశఃఖండపరశురిత్యమరః-అతతనూభూతేత్యంత
కృశేపీత్యథః-బాలత్వాదితిభావః అస్మిన్నిందౌచంద్రేఉత్పలానాంకు
వలయానాంబంధుః ప్రియితిహేతోః ఉపదితావభివృద్ధిం ప్రాప్తాం
తావతీంనీలోత్పలేయావతీప్రీతిస్తావతీమిత్యథః-ప్రీతింప్రేమపిశేషం
బింతయవశ్యేత్యథః-తతోనీలోత్పలప్రీతేః అధికాంవాప్రీతింహృదం
బింతయజానీషీత్యథః - స్వప్రేమాస్పదస్యాపియత్ప్రేమాస్పదంత
త్రకస్యవాప్రేమనభవేదితిభావః|| ౧౧|| తదితి|| తత్తస్మాదనేనచంద్రేణ
భగవతఃపరమేశ్వరస్యకవదోఽటాజాటఃతస్యవదంస్థానంప్రసాదయా
అలంకరిష్యమాణఇత్యథః * వర్తమానసామీప్యే వర్తమానవద్వేతిల
టతస్యస్థానేశత్రాచిదశః-తేతవహస్తేనపరమాత్మానంసాంబశివంఆరా
ధయామి * అత్రాపివర్తమానవద్భావేనలట్-అహమేవపరశివంసం

పూజ్యతదాతవహస్తేనపూజాసమజనీతిభావయామితిభావః॥ ౯॥ అగ్ర
 ఇతి॥ విశ్వేషాందేవానామధ్యే అగ్రే భుజే ప్రథమభోక్త్రైక్రతుష్వితిశే
 షఃసూర్యాగ్నిరూపత్వాన్తస్యేతిభావః - అథవాలగ్రే భుజే ప్రథమతో
 విషభోక్త్రైక్రతుష్వితిశ్చశ్వరః ఇతిశాస్త్రాదితిభావః - యద్వా అగ్రే భు
 జే ప్రథమతో విషభయాత్పలయితృ ఇత్యర్థః - శివాయేతిశేషః * భుజ
 పాలనాభ్యవహారయోరితిభావోక్తిప్ - పరిపాలకపూజాకరణస్యప్ర
 థమతో యుక్తత్వాదితిభావః - అగ్రపూజనమితియత్ ప్రథమసపర్యేతి
 యదిత్యర్థః - ఎతత్పూజనం ఉదితం అహం యథాతథా అచరితం అనుష్ఠి
 తమితిత్యర్థః - అథవాలగ్రే భుజే అగ్రభుగీశ్వర ఇతి ప్రథమభోక్త్రైక్రతు
 పూజనం ప్రథమతః పూజాకరణమితియత్ ఏతదాచరితం పూజానుష్ఠా

స్తేనలేపరమాత్మానం॥ ౯॥ అగ్రభుజే విశ్వేషామగ్ర
 పూజనమేతమచితమాచరితం॥ ౧౦॥ తదిత్యథా
 భిశుతమిమాని వస్త్రాన్యపయుజ్యంతా మిత్యభిధాయతి
 రోభవతిశిలాదనందనేపునరపి సుచయోభసారస్వతోగ.
 ర్భః॥ ౧౧॥ ప॥ నైర్మల్యాదుపస భృతాః ఫణధరఃస్తై
 తానుబింబాశ్చతం స్వస్థానయుభితోద్గతామృతరసస్యం

నంభావేక్ష్యం ఉదితమహామిత్యర్థః - ఇతివాన్వయోబోధ్యః॥ ౧౦॥
 తదితితత్తత్తత్తాత్ ఇతోన్యాదీతిశేషః ఇదానీముత్పన్నాని ఉత్పద్యమానాని
 చేత్యర్థః వస్త్రాయథాభిమతంభవతోయథారుచీత్యర్థః - ఉపయు
 జ్యంతాం ఉపయుక్తానిక్రియంతామిత్యర్థః - ఇతీష్టమభిధాయ ఉత్పాది
 లాదనందనేనందీశ్వరేతిరోహితే అంతర్హితే సతి పునరపి సరస్వతస్స
 ముద్రస్య అయం సారస్వతః సముద్రసంబంధీత్యర్థః * తస్యేదమిత్యత్
 గర్భః కుక్షిః॥ ౧॥ కుక్షిభూతార్భకాగర్భా విత్యమరః - సుచయోభవధిత
 ఇత్యర్థః॥ ౧౧॥ నైర్మల్యాదితి॥ నైర్మల్యాన్నిర్మలత్వాద్ధేతో ఉపసం
 భృతాస్సంపాదితాః స్వంస్వక్రియం యథానంతత్తాత్ యుభిరఃచారితః
 అతపవత్తతః నిగతా తోయోమృతరసః అథవా స్వస్థానస్య యుభితంతో
 భః - భావేక్ష్యః తేన ఉద్గతః నిగతః తయః అమృతరసః తస్యస్యందః ప్రస్ఫు

తిః తస్యోపసందానం సంబంధస్తస్మాత్తతత్తత్కథాః - పంచమ్యాస్తసిః
 ప్రాప్తస్సంప్రాప్తః ప్రాణానాంసమాగమః ఆగమనంయైస్తథాభూ
 తాఃశతంశతసంఖ్యాకాఃఫణాధరాణాంనాగానాంయాస్త్రియఃతాసాం
 సంబంధినస్త్రీణాః * స్త్రీపుంసాభ్యాంనభోన్నభాభవనాదితినభోప్ర
 త్యయః-తథాభూతానుబింబాఃప్రతిబింబాభివస్థితాఃనానాఅనేకే * విన
 భోభ్యాంనానాభానసహేతినశబ్దాన్నాభోప్రత్యయః! జయాంకాఃవిజ
 యద్విహ్నియాసాంతాఃతథాభూతాః రతిపతేః మన్మథమహారాజస్య
 నాసీరంసేనాముఖభాగః॥౧॥ సేనాముఖంతునాసీరమిత్యమరశేషః - త
 స్త్రియాఃఅగ్రాఃపరాధ్యాః ॥౧॥పరాధ్యాగ్రపాగ్రసరపాగ్రావ్య
 గ్యాగ్రీయమిత్యమరః - పతాకికాఃవై జయంత్యభివస్థితాః॥ ౧ ॥ పతా
 కావైజయంతీస్యాదిత్యమరః స్త్రీయోనార్యఃతతస్సముద్రాత్ప్రా
 దోపసందానతః । ప్రాప్తప్రాణసమాగమాభివతతః
 పాదుర్బభూవుస్త్రీయోనాసీరాగ్రపతాకికారతిపతే
 ర్నానాజయాంకాభివ ॥ ౧౩ ॥ ౧ ॥ తతశ్చవిద్రుమలతాభి
 వవీచీభిరాహృతాఃతటితభివతస్సమయోపసమప్రయో
 ధరాంకపరిభ్రష్టాఃకాస్తుభరత్నపాంచాలికాభివకా
 దుర్బభూవుఃపాదురాసాంబభూవురిత్యథాః॥౧౩॥ తతత్తితి! వీచయస్త
 రంగాఃత్రైః॥౧॥స్త్రీయాంవీచీరధోర్విష్విత్యమరః-విద్రుమాణాంఅహృ
 తాఅనీతాఃప్రవాళాని ॥ ౧ ॥ అథవిద్రుమఃపుంసిప్రవాళంపున్నపుంసక
 మిత్యమరః-తేషాంలతాభివస్థితాః॥ ౧ ॥ వల్లీతువ్రతలిలతేత్యమరః-తే
 చతేసమయాశ్చతస్సమయాఃవద్వాకాలభివస్థితాః-తేషుఉపసమ్యాఃఉ
 పసతాయేపయోధరాఃమేఘాః॥౧॥స్త్రీస్తనాజ్ఞేపయోధరావిత్యమరః-
 తేషామంకస్సమీపదేశః॥ ౧ ॥ అంకోనాకటవిచ్ఛేదేసంఖ్యాయాంయుధి
 భూషణే! సమీపేరుపకేస్థానేమతావుత్సంగవిహ్నియోరితిభాసూరః-
 తస్మాత్సరిభ్రష్టాఃమృతాఃపతితాభివస్థితాః॥ ౧ ॥ ప్రప్తంధ్వస్తంభశ్రీష్టమి
 త్యమరః-తటిలఃవిద్యుతభివస్థితాః - కేనావీయేనకేనవిత్పుంసేత్యథాః-
 కౌతూహలాయ॥౧॥కౌతూహలంకౌతుకంచేత్యమరః-వికాసాయవిరచి

తాఃకర్మితాఃకాశ్రుభసంజ్ఞాకానియానిరత్నానితత్త్వయాశ్చతాః యాః
పాంచాలికాఃపుత్రికాత్యథాః॥ ౧॥ పాంచాలికాపుత్రికాస్యాదిత్యమ
రః-తాత్యవస్థితాఃయద్వాకేనాపిబ్రహ్మణాపీత్యథాః- సజీవాత్యతిశేషః॥
౧॥మాగుతేవేథసిబ్రహ్మపుంసికఃకంశిరోంబుమోరిత్యమరః-శిష్టంప్రా
గ్వదిత్యవస్థేయం । వరిగ్రహీతాఃవిధృతాఃవిగ్రహాఃశరీరాణియాసాం
తాః॥౧॥శరీరంపంచ్చవిగ్రహాత్యమరః- తాత్యవస్థితాఃపంచశరోమదనః
తస్యయాలక్ష్మీఃతస్యావిభూతయఃఅంశాఃతాత్యవస్థితాఃతుల్యాఃఎకవిధా
వయః కాలోరూపంసాందర్యం విభ్రమోవిలాసశ్చైవతేయాసాంతాః
తథాభూతాః - తుల్యేఅంబరంపస్త్రంఆభరణంచేత్యేతేయాసాంతాః
తథాభూతాః - అంభోదానాంమేఘానాంవిగమోపసరణంతస్త్రిశర
తా-లత్యతిభావః - మానసాల్ మానససరోవరంపహయేత్యథాః - ల్య

మామాలాయవినిర్మితాః కేనాపిపంచశరరాజ్యలక్ష్మీవి
భూతీరివపరిగృహీతవిగ్రహస్త్యుల్యవయోరూపవిభ్రమా
స్తుల్యాంబరవిభూషణాః హాసీరివమానసా దంభోదవి
గమేసముత్తరంతీతాః బహిరాలత్యసర్వేపిసురాసు
రాః విరమ్యసాగరమథనవృధాక్షేశాదుత్తరమప్యమృత
ముపేత్య సంసహితాధరామృతపవదృష్టిమాదధిరే॥

బ్లోపేకర్మణిపంచమీయం॥౧॥చిత్రైశరసిమానసమితిభాసురఃఉత్తరం
తీఉద్గచ్ఛంతీః హంసానాంస్త్రయోహంస్యః * పుంయోగాదాఖ్యా
యామితిజీమ్-తాత్యవస్థితాః-తతస్తస్మాత్సముద్రాద్భహిఃబాహ్యదేశం
ప్రతీత్యథాఃఉత్తరంతీఉద్గచ్ఛంతీఃతాఃఅఘరసఃసర్వేపిసురాసురాదే
వాసురాఃఅలత్యదృష్టౌసాగరస్యయన్తథనంతస్త్రిన్యః క్లేశః నర్పరాజా
కషణరూపప్రయాసత్యత్యథాః-తస్మాద్విరమ్యతల్లైశంవిహాయతూ
ష్ణింభూత్యేత్యథాఃఉత్తరంఉత్పత్త్యమానంఅమృతంసుధాం॥ ౧ ॥ పీ
యావమమృతంసుధేత్యమరఃఉపేత్యఅగణయిత్వేత్యథాః - సన్నిహి
తంసమీపస్థంయదధరామృతంఅఘరసాంసంబంధితభావః-తస్త్రిదృష్టిం
బుద్ధిం॥ ౧॥ దృష్టిజ్ఞానేష్టిదర్శనత్యమరః-ఆదధిరేదధిరేహితవంత

ఇతియావత్ || శ్లో || బలవానిం ద్రియ గ్రామోవిద్వాంసమపికర్ష తీతిన్యా
యాదితిభావః || ౧౨ || తాపసాఇతి || అఘరసాందర్శనమవలోకనం
తేనత్యోభితానిసంజాతత్యోభాని హృదయానియేషాం తెతథావిధాస్తాప
సాలపితపస్వివోపీత్యథః || ౧౩ || తపస్వీతాపసఃపారికాంక్షీవాచంయ
మోమునిరిత్యమరః-మంత్రాణాంజపఃఅర్థానుసంధానమిత్యథః - త
స్మాజ్జపథాతోరర్థానుసంధానాథాకత్వేప్రమాణంతు * తజ్జపస్తదర్శభా
వసమితిపాతంజలసూత్రమితిబోధ్యం ఉపరమ్యతూష్ణీంఘాత్వేత్యథః-
మణితానిరతికాలిక నాదాః || ౧౪ || మణితంరతికూజితమిత్యమరః - తేషాంభే
దాఃప్రభేదాఃతా అధిజిజ్ఞాసాంచక్రీరేవిదిషాంచతురిత్యథః - తే
షామపియద్యేవంభితరేషాంతుకించక్రవ్యమితిభావః || ౧౫ || పంచేతి || పరమ
క్షయోపిపంచాస్త్రస్య మదనస్యయావిద్యాకళాశాస్త్రమితి తాత్ప

౧౨ || X || తాపసాలపితదర్శనత్యోభితహృదయాఃమంత్ర
జపాదుపరమ్యమణితభేదానధిజిజ్ఞాసాంచక్రీరే || ౧౩ ||
X || పంచాస్త్రవిద్యామేవపరమర్షయోపిబహుమేనిరే ||
కింబహునా || ౧౪ || X || శ్రుతిన్యాయవిదోపిసూక్ష్మదర్శిన
స్తాసామాలోకనంఅగ్నిష్టోమస్యద్వారోపసర్పణంద్వా
దశాహస్యగాననిషేవణంXవామయనస్యనాట్యావలో

ర్యాథఃతామేవబహుమేనిరేష్లాఘయామాసురిత్యథః || ౧౪ || శ్రుతీతి ||
శ్రుతీనాంన్యాయఃఅధికరణాపరపర్యాయాయుక్తీపూర్వమీమాంసాశా
స్త్రమితిభావః - తద్విదస్తచ్చస్తవేత్తారఃసూక్ష్మదర్శినఃపండితాలపి ||
౧ || దూరదర్శిదీఘదర్శిసూక్ష్మదర్శిబుధేపుమానితినానాథామాలా | అ
గ్నిష్టోమస్యతత్సంజ్ఞికయాగస్యతాపామఘరసామవలోకనం దర్శనంఫ
లమాచక్షతేవదంతీ శ్యేవముత్తరతాస్త్వయోబోధ్యః- ద్వాదశాహస్య
ద్వాదశాహస్యాధ్యక్రతువిశేషస్యద్వారోపసర్పణం తద్గ్రహద్వారోప
గమసమిత్యథః-Xవామయనస్యవికసంవత్సరసాధ్యగవామయనసంజ్ఞ
కాయాగాననిషేవణంతిలాపశ్రవణమితియావత్ - నక్షత్రసత్రస్యనక్ష
త్రేష్టియాగస్యతాసాంనాట్యావలోకనంవాజపేయస్యబహువశుకర

ణకవాజపేయసంజ్ఞకయాగస్యతాసాంవాఙ్మీశ్రణంప్రశోఽన్తరరూపం
వాఙ్మేళనమిశ్యర్థః-పాండరీకస్యసోమసంస్థావిశేషస్యేత్యర్థః - తాసాం
పరివ్వంగఃఆలింగనంవాజమేధస్యఅశ్వమేధయాగస్యేత్యర్థః - వదనా
స్వాదనంముఖమంబనమిత్యర్థః గాత్రాయణ సంజ్ఞకోయోయజ్ఞః త
న్యదంతానాంక్షతం అంకనమిత్యర్థః నానావిధానామనేకప్రకారా
ణాంసంస్థానాం సోమసంస్థానాంహవిస్సంస్థానాంచేత్యర్థః॥ అత్రేదం
బోధ్యం । సామాన్యతస్సంస్థాఃత్రివిధాఃపాకయజ్ఞసంస్థాఇతిహవిర్యజ్ఞ
సంస్థాఇతిసోమయజ్ఞసంస్థాఇతిభేదేనతత్రపంచమహాయజ్ఞాష్టకాపా
ర్వణశాస్త్రీశాస్త్రాగ్రహణేనైత్యాశ్వయజీతి సప్తపాకయజ్ఞ
సంస్థాః - అగ్నిధేయమగ్నితూత్రందర్శపూర్ణమాసావగ్న
యణంచాతుర్వాస్యాని నిరూఢపశుబంధస్సిత్రామణీతినప్తహవిర్యజ్ఞ
సంస్థాఇతి-అగ్నిష్టోమోత్యగ్నిష్టోమఉక్త్యష్టోడశీవాజపేయః - అతిరా

కనంనక్షత్ర సత్రస్యవాఙ్మీశ్రణం వాజపేయస్య పరి

వ్వంగఃపాండరీకస్యవదనాస్వాదనంవాజమేధస్యదంత

క్షతందాత్రాయణయజ్ఞస్యనఖలేఖనంనానాసంస్థానాం

చరణతాడనం చాంద్రాయణస్యపరిభాషణంచ పరాక

తోస్త్రోర్వామితిసప్తసోమసంస్థాఇతి- ఏతత్త్రివిధసంస్థానామితియా
వత్ - తాసాంస్తనయోఃనఖలేఖనంనక్షత్రమిత్యర్థఃకుండపాయినామ
యనస్యానేకసంవత్సరసాధ్యస్యయాగవిశేషస్యేత్యర్థః- తాసాంకుచ
మదనంస్తననిష్ఠీడనమిత్యర్థః రాజసూయస్యసార్వభౌమా నుష్ఠిత
రాజసూయయాగస్యేత్యర్థః తాసాంరసనయావమర్శనంరసనావమ
ర్శనంతత్సంజ్ఞకంమంబనవిశేషః తంపిశ్వసృజామయనస్య విపరీతరతము
పరతమిత్యర్థః - చాంద్రాయణస్యచంద్రకలావృద్ధిహాసానురోధేన
కలభవృద్ధిహాసీకరణరూపవ్రతవిశేషస్య చరణతాడనం చరణసంబంధ
ఇతితాత్పర్యార్థః పరాకసాంతవనేప్రాయశ్చిత్తార్థకృచ్ఛేరయోః
తాపామఘ్నరసాంపరిభాషణంసనిందదుర్వాదమిత్యర్థః॥ ౧॥ యస్సనిం
ఉపాలంభస్తత్రస్యాత్పరిభాషణమిత్యమరః- తాతాళికతాంబూలా

దివజనాదేఃవాసనావశాదద్యాపిలనుర్ఘ్నితత్వాదితిభావః - ఫలంఫల
 రూపమాచక్షుతేఅహురిత్యథః॥ ౧౫ ॥ సాహాదేమితితదాతతాభే
 పరముత్కృష్టంసాహాదేంస్నేహం॥ ౧౬॥ ప్రేమానాప్రియతాహాదేం
 ప్రేమస్నేహాభాదోహదమిత్యమరః - ఈయమామపేయమామిత్య
 థఃఅమృతసంపాదనాథమితిభావః - తాపామేవకృతేఆఘరస్త్రీని
 మిత్తమేవేత్యథఃవిగ్రహాయుద్ధే॥ ౧౭॥ రణాఃకలహవిగ్రహావిత్యమరః-
 శనైస్సంనహ్యతాంయతమానానామిత్యథః సుమనసాందేవానాందై
 త్యేశ్వరాణామపి అనతిప్రాథంకుషదుల్బణం వివాదం విసంవాదంస
 ద్యఃత్రౌళయితంపరిహాసయితం సరోజేక్షణాభగవాన్ పుండరీకాక్షః
 ఉభయానిమాదేవాసురాన్ సంగృహ్ణన్ ఆమంత్య గ్రీహపవేశయన్ని

సాంతాపనయోఃఫలమాచక్షుతే॥ ౧౫॥ ప॥సాహాదేం

పరమాయుషామపితదానంనహ్యతాం విగ్రహతాపా
 మేవకృతేశనైస్సుమనసాందై త్యేశ్వరాణామపి సద్యః
 త్రౌళయితం వివాదమనతిప్రాథంసరోజేక్షణః సంగృ
 హ్ణన్సుభయానిమానభిదధైత్యంచపథ్యంవచః॥ ౧౬॥

౧౭॥ హంతభోదేవాసురాఃకిమిదమజానతామివభవతా
 మపివైమత్యం॥ ౧౮॥౧॥ తుల్యేపరిశ్రమేతుల్యేచాభిజనే
 తుల్యేనైవవోభావితంఫలభవితవ్యం॥ ౧౯॥ ౧॥ తదిమా

త్యథః తథ్యంసత్యభూత-॥ ౧౭॥ సత్యంతథ్యమృతంసమ్యగిత్యమరః-ప
 థ్యంహితకరంవచఃఅభిదధేజగాదేత్యథః॥౧౮॥ హంతేతి॥హం తేతివిషా
 దేవాశ్చారంభేవా॥౧౯॥ హంతహద్దేనుకంపాయాంవ్యారంభవిషాదయో
 రిత్యమరః- భోదేవాసురాభవతామపిగురుభాగంవిశిష్యాణామపీత్యా
 శయః-అవివేకినాంసదసద్వివేకరహితానామివ విమతానాంభావోవై
 మత్యంఅన్యోన్యవిద్వేషత్యథః హంతేతిభేదే॥ ౧౮॥ తుల్యతతి॥పరి
 శ్రమఃమథనప్రయుక్తభాదః తస్మిన్తుల్యేసమానేసతి ఉభయేషామపి
 మథనేప్రవృత్తత్వాదితిభావః - ఆభిజనేవంశేపి॥ ౧౯॥తులాన్యభిజనాన్వ
 యావిత్యమరః-ఉభయేషామపికాశ్యపసంభూతత్వాదితిభావః - తుల్యే

దై వేమకేనై వఫలేనాపిభవితవ్యం అన్యత్రైకఫలోద్దేశేనైవ ఉభయేషాం
ప్రవృత్తేరితిభావః॥ ౧౭॥ తదితి॥ తత్తస్మాత్సముద్ర సంభవాఃసముద్రో
త్పన్నాఃఅఘరసోనామప్రసిద్ధాః॥ ౧౮॥స్త్రీయాంబహుష్యఘరసభిత్వమ
రః- తరుణ్యోపియువత్యోపిభవతాముభయేషామపీత్యథః - సాధార
ణ్యఃఅవిశేషతావత్తమానాభిత్వథఃభవంతుసంత్యత్యథః- ముఖ్యఫల
వన్నయతలనుషంగిక శౌణఫలస్యావ్యభయగామిత్యాదితిబోధ్యః ॥
౧౯॥గజమితి॥అనుజేఇతిశేషఃప్రీతిర్వదిఅనురాగఃఅస్తిచేదిత్యర్థఃఏకంగజ
మేకమశ్వంఏకాంగాంధేనుంపంచపంచసంఖ్యాకాద్రుమావృక్షౌం
శ్చదత్వావిశాశితంసర్వస్వంసర్వసౌభాగ్యం యేనసతథాభూతంవాస
వంసంభావయతబహుమానంకురుతేత్యర్థః॥శ్లో॥సోదరేదత్తమక్షయమితి

స్సముద్ర సంభవా అఘరసానామతరుణ్య స్సాధార
ణ్యోభవంతుభజతాం॥౧౯॥గజ మేకమశ్వ మేకంగా
మేకాంపంచరుమాందత్వాసంభావయత వినాశితస
ర్వస్వంవాసవంయదిప్రీతిః॥౧౯॥గజభిత్వభిహితమాత్ర
ఏవసాదర మాధాయశాసనంశిరసి కింప్రతిబూమోభ
వచ్ఛాసనేకింతుస్వామినే కిమప్యనుపహృత్యనయుక్తమ
స్సాభిరియదాసేతితుంతదగ్రయదుత్పత్యతే తద్భవా
ననుమన్యతామితి పాశ్రిక్యమాన స్సురాసురైరంతరే

శాస్త్రాదితిభావః॥౧౯॥ఇతి॥ ఇతీతమభిహితమాత్ర ఏవతేదేవాసురా
శ్శాసనంశ్రీవాసుదేవాజ్ఞాంసాదరంయథాతథా శిరసిఅధాయనిధాయ
భవతశ్శాసనమాజ్ఞాతస్త్రిన్విషయేప్రతిబూమిః కింప్రతికూలోత్తరంవదా
మఃకిమిత్యర్థఃకింతుస్వామినేక్షుశ్వరాయభవతేకిమపికిందిదపిఅనుపహృ
త్యఉపాయనమకృత్యేత్యథఃఅస్సాభిః ఆసేమితుంఉపయోక్తుం అయు
క్తంయుక్తంసభవతీత్యథః - యద్వస్తుసముద్రాదితిశేషఃఅగ్రఉత్త
రముపహరైషుఉత్పత్యతేజనివ్యతీత్యథః - తద్వస్తుభవాననుమన్య
తాంఅంగీకురుష్యేత్యథః ఇతీథంసురాసురైఃఅతపవ అంతరేవకృతం
స్త్రితంమందహాసోయేనసతథా భూతంతత్వజ్ఞత్వాదితిభావః- రమారము

ణిలక్ష్యపతికించిదన్యమన్యతలగీచకారేత్యథః॥ ౨౦ ॥ అథేతి
 తై కమత్యానంతరంపునరపివిబుధాశ్చైతిదానవాశ్చైతిత ఉభయేఉదధిం
 సముద్రంయావత్ ఆవిలంఅస్వచ్ఛం॥ ౨౧ ॥ త్రిష్యాగాధాత్పృసనో
 చ్ఛ్చికిలుషోనచ్చఆవిలశ్శ్యమరః- వ్యధుఃచక్ర రిత్యథఃతావదఖిలాయే
 జనుష్టంఃపాశ్రిశనశ్శత్యథః- జనుశ్శబ్దాదుశ్చైతివాచకాత్ * తదస్యా
 స్త్యస్త్యినితిమతువితిమతుప్రత్యయః- తేషామాశ్చయైర్ననోభిస్సమః॥
 ౨౨॥ భావోభిప్రాయాశయఃసాకంసత్రాసమంసహితామరః - త్రి
 లోకీత్రిభువనమనాఽల అత్యంతస్వచ్ఛ నిర్మలాసమజనసమభూదిత్య
 థః - ఉత్పత్యమానాయాఃభగవత్యాఃమహాలక్ష్మ్యఃప్రభావాదితి
 భావః॥ ౨౩॥ అభ్యగ్రైతిఅభ్యగ్రమంతికి॥ ౨౪ ॥ ఉపకంతాంతికాభ్యణ్ణా
 భ్యగ్రాఅప్యభితోవ్యయమిత్యమరః- తస్మాదవతరిష్యంతీఉత్పస్యమా
 వక్యతస్మిలఃకించిదన్యమన్యతరమారమణః॥ ౨౫॥ అథ
 పునరపియావదావిలంతే వ్యధురుదధిం విబుధాశ్చదాన
 వాశ్చ సమమఖిలజనుష్టతామనోభిస్సమజనితా వ
 దనాఽలత్రిలోకీ॥ ౨౬॥ ౧॥ అభ్యగ్రావతరిష్యదణవ
 సతాహస్తాగ్రసంభావనా సంహృష్యతగనకారవింద
 నాయాఽణవస శాలక్ష్యితస్యాఃయద్ధస్తాగ్రంకరాగ్రంలేనయా సం
 భావనాస్వీకారరూపసహానశ్శత్యథః- తథాసంహృష్యంతీహృషమా
 పద్యమానాయా కనకారవిందకలికాసువణా కమలకుత్సులమిత్యథః॥
 ౨౭॥ కలికాకోరకఃపుమానశ్యమరః - తస్యాఃయత్సరభ్యంగంధపరిమళఃత
 స్యాఃసారఃస్థిరాంశః॥ ౨౮ ॥ సారోబలేస్థిగాంశేచేత్యమరః-తంస్పృష్టవం
 తఃసారస్పృశశ్శత్యథః * స్పృశోనుదకెక్వీనిఃక్వీన్ప్రత్యయః- ధారణ
 మహిమాల్లక్ష్మ్యః కరస్థకమలకుత్సులంపికినిమహాత్ తత్రానులఘ
 గంధసారగ్రాహణశ్శతభావః- అమందంయథాచందనద్రవశైతల్యంకి
 రంతీతిఅమందచందనకిరః - అత్రచందనశబ్దఃలక్షణయాచందనద్రవశై
 తల్యవాచకశ్శతభోధ్యం - పవంపిథాయేమారుతాఃవాయవఃమందం
 దంవస్పందిదేనపురిత్యథఃతైఃశైత్యసారభ్యమాంద్య త్రివిధలక్షణగుణ

విశిష్ట వాయుభిరిత్యధః హరేర్వాసుదేవస్య అంగమంగం ప్రత్యవయవ
మిత్యధః॥ని॥ అంగం ప్రతీకోవయవ ఇత్యమరః- కాలస్సముదిత కాల ఇత్య
ధః- తెన ఉన్ని ర్త్రంపుష్పితః యః కదంబః అర్జునవృక్షః తస్య డంబర ఇవ
డంబరోగర్వోయస్య తత్తథా భూతం॥ ని॥ తథాపుష్పితమున్ని ర్త్రంహసి
తోస్తీలి తానిచేత్యమరః- కదంబః కకుభోర్జున ఇతి చ- ఆసీద భూదిత్యధః-
యథా కదంబవృక్షః క్రమేణ శాఖోపశాఖాసుపుష్పితో భవతి తథామరిః
నిఖిలాంగోపాంగేషురోమాందితోఽభూదితి భావః - తైరంగమంగంహ
రేరితి సుపాతః॥ ౨౦ ॥ తత ఇతి॥ తతోఽనంతరం సమసమయః పక కాలః త
స్మిన్ సమున్మిషంతి వికాసమాపద్యమానానికనకారపిందాని సువణప
ద్మానియస్మిన్ తత్తథా భూతం యతాననం వసంతస్య శ్రీరివనయనా
నామానందసంధాయినీహపరాజనకేత్యధః కాచన ఇదమివ క్తుమశక్యే

కా న న శ్రీ రి వ న య నా నందసంధాయినీ సమభాగ
యోజితశరదందుకందశబాలారుణప్రపిలాపన చాకచ
కృలక్ష్మీరివచమతాగరకారిణీ సాగరావర్తవివర సము
ద్ధితఫణాసహస్రముణిప్రభేవఫణీరాజస్య కాంచనకాం

త్యధః- అనిర్వాచ్యేతి యావత్ - సమాశ్చంకరహితత్వేన సదృశౌభా
గావవసువాయస్మిన్ కర్మణి తత్తథా సమభాగం యథాతథా యోజితే
శరావకపాలద్వయవత్సంఘటితేయే శరదందుకందచేయే శరతాగలబా
లచంద్రాతయోర్మధ్యదేశ ఇతి భావః- బాలారుణస్య ప్రాతః కాలసూర్య
స్యయత్ప్రపిలాపనం మూషానిష్ఠప్రవీభూత కాంస్యసీసాదే రివనిష్ఠ
ప్యర్తవీకృత్య ప్రత్యేవణమిత్యధః తెనయాచాకచకృలక్ష్మీరివ ధాళధ
శ్యయాపకాంతిరవేత్యధః చమతాగరిః చమతృప్తిః విజాలయాహ్లాద
ఇతి యావత్ తంకర్తుంశీలం యస్యాస్సైతథా భూతా ఫణీరాజస్య శేష
స్యసాగరస్సముద్రస్తస్మిన్ యే ఆవర్తాః అంభోభ్రమాః తపవవివరాణి
రంధ్రాని॥ ని॥ స్వాదావర్తా భిసాంభ్రాన ఇత్యమరః - సుషిరంవివ
రంబిలమితి చ- తెభ్యస్సముద్ధితా ఫణానాం సహస్రేయేషణయోరత్నా
నితేషాం యా ప్రభాదీప్తిస్సైవేత్యధః- దుగ్ధకణ్ఠో లేషుక్షీరతరంగేషు

సముత్పత్తితాసమ్యక్ప్రసృతా * మూర్ఖామోహసముక్త్రాయయో
రితిధాతోః కర్తరిక్తప్రత్యయః - కాచనకాంతిధారణీకాంత్యతిశయః క
మలాక్షుస్యకమలేశ్వరలక్ష్మణీయస్య సతస్య భావస్తత్తాత్తయముక్త కమ
లాక్షుతాపూర్వమేవ మహేశ్వరసాక్షాత్కారా స్సఫలాసంజాతా ఇ
దాసీంతుః మలాయాం మహాలక్ష్మ్యై లక్ష్మణీయస్య సత్త్వవిగ్రహాః తస్య
భావస్తత్తాతామేతామపి కమలాక్షుతామద్యసఫలీవకారేత్యర్థః- శ్రీ
హరేః తత్కాంతిదగ్ధనానంతరం మహాలక్ష్మ్యం దృష్టిరభూదితిభావః ||
౨౩|| తత్రైతి || తత్ర తస్మిన్ కాలే తాళవృంతం వ్యజనంత చ్చచామరం ప్ర
కీర్ణకం తచ్చ తాంబూలచక్వరకః కమండలువిశేషః సచకనకాలుకా
భృంగారుః సాచతావప అదయోయోషాంతే తథాభూతా యే పరికరాః

తిథోర సముత్పత్తితాదుగ్ధకల్లోలెషు సంధ్యేవ సఫలీచ
కారకమలాక్షుతాంకమలాక్షుస్య || ౨౩ || ౫ || తత్ర చ
తాళవృంతచామర తాంబూలకరంకనకాలు కాదిపరిక
రపాణయోభావానుభావదేవతా ఇవ పరిణతాః శరీరబం
ధేనశృంగారస్య రంభాదిరామణీయకమాత్రనిర్వర్ణనని
ర్వృతానిలజ్జయంత్యో నయనాని నాకసదాం ప్రాదు

ఉపకరణానితై స్సహితాః సతాళవృంతచామర తాంబూలకరక కనకాలు
కాదిపరికరాః తథాభూతాః పాణయోయాసాంతాస్తథాభూతాః || ౨ ||
వ్యజనంతాళవృంతకం | చామరంతుప్రకీర్ణకం | కమండలౌచకరక ఇతి స
ర్వత్రానురః- తాంబూలకరంక తాంబూలకరం దేతి పాతే తాంబూలదా
మోదితపద్మలపాత్రవిశేష ఇత్యర్థోబోధ్యః. కించ శరీరబంధేన దేహబం
ధేన పరిణతాః కాలపి శేషదేవం రూపతామాపన్నా ఇత్యర్థః మూర్ఖామ
త్య ఇతి భావః- శృంగారస్య శృంగారిరసస్యేత్యర్థః పిభావానుభావాస్థా
యీభావోపచాయక భావవిశేషా తయోర్యాదేవతాః లభిమాని దేవతాః
తా ఇవస్థితాః రంభాదీనాం ఆఘరసాంయద్రామణీయకం సాందర్యంత
న్మాత్రస్య నిర్వర్ణనందర్శనస్తరణాదికం || ౩ || నిర్వర్ణనంతుః ధ్యానమిత్య
మరః. తేన నిర్వృతాని సుఖతాని నాకసదాం దేవానాం నయనానిలజ్జయం

త్యః లబ్ధితానికుర్వంత్యః కమలాలయా యామహాలత్యైః పరివారశ
క్తయః ఆపరణదేవతాః అగ్రతః ప్రథమతః ప్రాదుర్భభూవుః - యస్యాః
కటాక్షమాత్రాదేవపుంసః పరివారాభవంతితస్యాః లత్యైః పరివార
సద్భావేకింవక్తవ్యమితభావః ॥ ౨౮ ॥ తదనుచేతి॥ పరమస్వర్వోద్యోతో
యతినందః తస్యఘనీభావః - కిరీసీభవనమిత్యర్థః ॥ ౨౯ ॥ కిరీనాభికచంక్రే
షు వాక్యసభ్యమన్వత్తయోః । ముస్తాముగ్ధరమే ఘేషు త్రిషుక్లీజేపు
మాఘసత్తిభాసూరః - తస్యయః పరిణామః పరిణతిః పరిపాక ఇతియా
వత్ తన్నయితస్త్వరూపేత్యర్థః ఆనందమూర్తిరితిభావః మాతృకావ
ణ్ణః అకారాద్యక్షరాణిమంత్రశాస్త్రేపితేషామక్షరాణాం తథావ్యవ
హారాత్ తైస్సంపన్నాచ సామకటాదిచరణాంతసర్వాంగేషు శిరఃపర

ర్భభూవురగ్రతః పరివారశక్తయః కమలాలయా యాః ॥

౨౮॥ ౧॥ తదనుచపరమానందఘనీభావపరిణామనయీ

మాతృకావర్ణ సంపన్నవః కటాది చరణాంతసర్వాంగ

సుందరీపతిదేవతాధర్మ నియంత్రణైస పముఖలత్యైక

పాతీకిభిరపికటాక్షసృజీభిః పరి సరస్వత్యందమాత్ర పరి

పోషితజగత్రయీజాతజాయమానజన్మవ్యమాణరూపా

పిజాతరూపైకవయీవలత్యుమాణాధర్మవయీధార్మి

భ్యపాదాంతావయవేషుసుందరీచేతికర్మధారయః - పంచాశద్వర్ణమ
యసుందరమూర్తిరితిభావః తథాచోక్తం ॥ ౩౦ ॥ పంచాశద్వర్ణవయీపర
దేవతాహిమేస్ఫురతీతి॥ పతిదేవతాఉపాస్యమూర్తిర్యస్యాస్సతథా
భూతాధర్మేణనియంత్రణం నియమనంసన్నాగ్తాసుల్లంఘనమితియావత్
తేనపత్కున్దుఖమేవలత్యం తస్మిన్పాపకపాతీకిభిః అత్యంతపవిత్రభిరపిక
టాక్షాణాంవృత్తయః తాభిః పరిసరః సమీపదేశాని॥ ౩౧ ॥ పర్యంతభూః పరిసర
త్యమరః - తస్మిన్నివ్యందమాత్రం తేనపరిపోషితాభివద్ధితాజగతాంలా
శానాంత్రయీత్రితయం యస్యాస్సతథాభూతాజాతాన్యస్పన్నాని
జాయమానాని ఇదానీముగ్ధవంతిజన్మవ్యమాణాని కాలాంతరేభవిష్యంతి
చయానివస్తూనితేషాంస్వరూపాపిజాతరూపైకవయీజాతైక వస్తుమ

యీవలక్ష్మీనూనాపరిదృశ్యమానా-త్రివిధవస్తురూపాయాఃపకవిధవస్తు
 రూపత్వేఽరోధః తదాభాసస్తుజాతరూపంసువర్ణంతచేకమయీవేతిసవి
 రోధః॥ ౧॥ చామీకరంజాతరూపమిత్యమరః-ధార్మికేషుధర్మనిష్ఠేషుధర్మ
 మయీసుకృతమయీత్యర్థః॥ ౨॥ స్యాద్ధర్మః(స్త్రీ)యాంపుణ్యశ్చేయసీసు
 కృతంవృషభిత్యమరః-విప్రేషుబ్రాహ్మణేషువిజ్ఞానమయీశాస్త్రశిల్ప
 విజ్ఞానరూపేత్యర్థః ॥ ౩॥ మోక్షేనీజ్ఞానమన్యత్రవిజ్ఞానంశిల్పశాస్త్ర
 యోరిత్యమరః బాహుజాఃక్షత్రియాః॥ ౪॥ బాహుజఃక్షత్రియోవిరాడి
 త్యమరః-తేషుపరాక్రమమయీశౌర్యస్వరూపేత్యర్థః రాజసుప్రణతా
 శేషసామంతేషుఅధీశ్వరేష్విత్యర్థః॥ ౫॥ రాజాతుప్రణతాశేషసామంత
 స్యాదధీశ్వరభిత్యమరః - సంపన్నయాశరారుషుఘాతుకేషు॥ ౬॥ శరారు
 ఘాతుకోహింస్రత్యమరః-సాహసందంఢోపాయస్తన్నయాత్యర్థః॥ ౭॥

తేషువిజ్ఞానమయీ విప్రేషు పరాక్రమ మయీబా
 హుజేషుసంపన్న మయీరాజసుసాహసమయీశరా
 రిషుకారుణ్యమయీభక్తేషుకామకలామయీ పరిణేత
 రివిజయపతాకికాజనార్ద్రసస్య జీవకామకరధ్వజస్యమా
 తాచరాచరాణాంనుహిషీనారాయణస్య సమలక్ష్మిత

సాహసంతుదమోదండభిత్యమరః-భక్తేషుభక్తిమత్సుకారుణ్యమయీ
 కృపారూపేత్యర్థః॥ ౮॥ కారుణ్యంకరుణాఘృణేత్యమరః- పరిణేతరివా
 హవిధినాస్వీకర్తరిత్యర్థః కామస్యకలాశీలంతన్నయాత్యర్థః॥ ౯॥ జనాదౌ
 నస్యశ్రీహరేఃజయపతాకికాజయధ్వజరూపేత్యర్థః॥ ౧౦॥ పతాకావై
 జయంలీస్యాతే-తనంధ్వజమస్త్రీయామిత్యమరః- కుకరధ్వజస్యమన్న
 ధస్యజీవకాజీవనాపధమిత్యర్థః చరాచరాణాం స్థావరజంగమానాం
 మాతాజననీమూలప్రకృతీత్వాత్తస్యాభిభావః - నారాయణస్యవాసు
 దేవస్యమహిషీ॥ ౧౧॥ కృతాభిషేకామహిషీభోగిన్యోన్యావృషస్త్రీయభి
 త్యమరః - ఎవంవిధాసౌభాగ్యదేవతామహాలక్ష్మీఃసమాలక్ష్మితదృష్టాబ
 భూవేత్యర్థః॥ తథాచోక్తంచేవీభాగవతే॥ శ్లో॥ తతస్సురతృహస్త్రాఃశుశీ
 త్రాంశుసదృశప్రభా | మహాలక్ష్మీస్సముదఘాద్వికాసికమలేక్షణాశ్రి

యావలోకితాదేవాహవాన్మర్షరమానసాః | మునిశాపః సర్వక్తాగోవిం
దస్యకృపావశాత్ | దూర్వాసాః ప్రాహయత్సూర్యం శాపాంతం లో
కరీతితః | కరిష్యే వగోవిందః కుశలానురాసురా ఇతీతి || ౧౨ || అథమ
హాలక్ష్మీం వర్ణయతి || విరహం హేతి || తస్యా మహాలక్ష్మ్యః కుటిలా అంగుళీ
యకవత్ వక్రతా సహితా కిచానాం శిరోరుహణాం సంహతిః సమూ
హాః || ౧౩ || కచః కేశశ్శిరోరుహ ఇన్యమరః - (స్త్రీ)యాంతు సంహతిబృందమి
తి చ | విరహావియోగః తస్యా సహాసహమానేవ ఆననేందునాముఖచం

సౌఖ్యాదేవతా || ౧౪ || పశ్చిష్టో విరహం హేవనతతం విహి

తస్థితిరాననెందునాసవిధే | కువలయవనీవరేజే కుటిలాక

చ సంహతిస్తస్యాః || ౧౫ || పకపోలానిర్మాతుం కిల శకలమే

కంహిమరుచేర్యదాదాయాత్వాక్షీదసమమదమస్యా ఇ

ద్రేణసహసవిధేపిహితావిరచితాస్థితిరవస్థానం యాసాతథాభూతా
కువలయవనీవనీలోత్పలవనమివరేజేప్రచకాశే || ౧౬ || కపోలావితీః ధిబ్ర
హ్మితదాతతాగ్రలేఅస్యాకపోలాగండజేశౌ || ౧౭ || అథస్తాచ్చుబుక్తంగం
డకపోలా తత్పరాహనురిత్యమరః - నిర్మాతుం కిల నిర్మాణం కర్తుమివేత్య
ధాః హిమరుచేః చంద్రస్యయదేకం శకలం ఖండ మాదాయగృహీత్వా
ఇదమస్యా అసమమనూరూపం ఇతి మత్వా అత్వాక్షీత్ ససర్వైత్యర్థః ఆఖ
లానాందివిషదాం దేవానామాశ్చర్యం విష్ణయకరం పరమంతర్వ్యుక్తశ
కలమద్యాపిపురమధితుః పరమేశ్వరస్య మకుటేశ్వరశిలవతః సభూతం ఉ

శ్చిష్టో విరహేతి || తస్యా మహాలక్ష్మ్యః కుటిలాకచ సంహతిః - స్వపదే ఇతి
పాఠః స్వస్థానే ఇత్యధాః విరహం వియోగమసహా అసహహమానేవ ఆ
ననేందునాముఖచంద్రేణ సహ * విహితద్యోగం తృతీయే లిసహాగ్నే తృ
తీయా - అతిసుందరీ పివ్యజ్యతే - సతతం విహితాస్థితిర్యయా - పతంతరే
ఆననెందునేతి కర్తరిత్యతీయా - విహితస్థితిర్యత్ర తత్పత్నే సస్థిబహుప్రీ
హిః - కువలయవనీవరేజే - అనేన కాచిన్నాయితావ్యజ్యతే - యథారూప
వాగ్దేవప్రగల్భతయా సారాసారవివేకాధమాంగనా సర్వైభవతి తద్వది
లిధ్యనిలినుధియోవిభాయంతు.

స్తంసీభూతంసద్వర్తతేకిల॥౧॥పుంస్యత్తంసావతంసౌవాకర్ణపూరేపిశే
ఖరఙ్గత్యమరః॥౧౬॥కమలాసనేతి॥కవయఃపండితాః॥ ౧ ॥ సంఖ్యావాక్
పండితఃకపిత్వమరః - కమలాసనపదం బ్రహ్మలక్షణపదం ప్రదదాతీతిక
మలాసనపదప్రదం యద్వా - కమలాసనస్యపదప్రదంసంరక్షణప్రదం
తథాభూతస్య॥ ౧ ॥ పదంవ్యవసితత్రాణస్థానలక్ష్యైః పువస్తుష్టిత్యమ
రః - బ్రహ్మణోమాతృత్వాత్తస్యాఇతిభావః - మీనకేతనోమదనః॥ ౧॥ ప్ర
ద్యుమ్నోమీనకేతనఙ్గత్యమరః - తజ్జనకస్యకామసంజీవినీత్వాత్తస్యా
ఇతిభావః తన్నయనస్యలక్ష్మీనేత్రయుక్తస్యేతితత్పర్యాధః కమలా
వమాంశద్వసావ్యం మీనసాదృశ్యమత్సృజమానమపి కథయితుంసగది
తుంఅపత్రపం తెలజ్జంతఙ్గత్యధః అత్రైదంబోధ్యంకమలమాసనంపీతా

తివిధితదాశ్చర్యంమత్వావరమమఖిలానాందివిషదాం

తదుస్తంసీభూతంపురమథితురద్యాపిమకుటె॥౧౬॥౧॥క

మలాసనపదప్రదస్యకమలోపమామీనకేతనజనకస్యమీ

నమసిసాదృశ్యమపి కథయితుమపత్రపం తె కవయోపిత

న్నయనస్య॥౧౬॥౧॥కరగతకమలాఘోణసంసక్తంతత్ర

త్యమాక్తికమివవతస్యానాసామణిఃపరిణేమే॥ ౨౭॥ప॥క

దిహాపంయస్యసకమలాసః॥ ౧ ॥ పీతాద్యమాసనమిత్యమరః - తత్ప్రద

ప్రదస్యైకత్రమీనాతేతనం భృత్యకృత్యంయస్యసః మీనకేతనఃతజ్జన

కస్యేత్యేకత్రవిగ్రహఃఎవంచయన్నయనావలోకితోబ్రహ్మపీతవత్రా

మలమథః కృత్యతదుపరిణిష్ఠతిఎవంచయన్నయనావలోకితోమదనః మీనమ

పికింకరీకృత్య జీవతితాదృశలక్ష్మీనయనస్యకమలమీనాభ్యాం సావ్యం

కథయితుంపండితానాంమహాలక్ష్మీతనిగూఢాశయితి॥ ౧ ॥ మందేధకేత

నంకృత్యేకేతాపువనిమంత్రణఙ్గత్యమరః ॥ ౧౬ ॥ కరేతి ॥ కరఃహస్తః

తంగతం యత్రామలంతస్యయదాఘ్రీణం గంధగ్రహణంతేన సంస

క్తంసంక్రాంతంమాక్తికంముక్తాఫలం ఇవకారోభిన్నక్రమఃతస్యాశ్రీ

దేవ్యాః నాసామణిః నాసికాలంకారమణిస్సృజ పరిణేమఇవపరిణతోబ

భూవేదేత్యధఃవిధృతనాసాభరణైతిభావః॥౨౭॥కస్యామితి॥మణికణే

కామనియకణాభూషణమిన్యథాః - కస్యాంశ్రుతాకస్మిన్ కర్తే || ౧ ||
 కణికాతాళపత్రంస్యాత్కుండలంకణవేష్టనం-కర్ణశబ్దగ్రహాశ్రో
 త్రమితిచామరః - మణికణికామణికణికాతీతః || శ్లో || మణికణికాస
 మంతీథాంనాస్తిబ్రహ్మండగోళకే-ఇతికాశీరహస్యవచనాత్ - కస్యాం
 శ్రుతాకస్మిన్వేదభూచవ్యజ్యతే || ౧ || శ్రుతిస్త్రీవేదామనామితికోశా
 భిధానాత్ - అధిగతావిజ్ఞాతేత్యథః ఇతిథం ప్రలవతామనథాకవచాంసి
 కథయతామిత్యథః || ౧ || ప్రలాహనథాకంవచిత్యమరః - మూఢాఃస
 దసద్వివేకరహితాః ఆత్మానోయేమాం తేమాం ముఖావదనాని తేమాం ము
 ద్రణంవాక్ స్తంభనంతస్మాదిన్యథాః - ఆశేషాస్సుహస్తాః జనతాయాజ
 నసమూహస్యయేభవే సంసారేతాపాః ఆధ్యాత్మికాధిదైవికాధిభౌతి
 కాఖ్యాతేమామపహంత్రీహంత్రీత్యథః || ౧ || గ్రామతాజనతాధూ

స్యాంశ్రుతావధిగతామణికర్ణికేలి మూఢాశ్చనాంప్ర
 లవతాం ముఖముద్రణాయ | అసిద్ధశేషజనతాభవతా
 పహంత్రీమాత్రశ్రుతావధిగతామణికర్ణికైవ || ౧౨ ||

గ || పద్మహస్తాయాశ్చతస్యాః పాణికమలయోర్వివేకా

మ్యేత్యమరః-భవస్సంసారగుద్రయోరితిభాసకరః - మణికణికామ
 నిమయకణాభూషేన్యథాః పూర్వవర్తీథామితిచవ్యజ్యతే-ఏవకారోభి
 న్న క్రమఃమాతః అభిలలోకజనన్యాః శ్రుతావేవశ్రోత్రవేత్యథాః
 మాతః త్రివిక్రమావతారే జగన్నిర్మాణకర్తుర్వాసుదేవస్యేతిచవ్యజ్య
 తే-శ్రుతావేవవేదేపవేతచవ్యజ్యతేఅసీత్ బభూవేత్యథాః || శ్రు || ఛం
 దాగంసిజన్మిరేతస్మాత్ | తస్మాత్తేమానాశ్రయోవేదాఅజాయంతఆ
 స్యున్యశ్వసితమేవైతద్యగ్స్వయో యజుర్వేదఇత్యాది శ్రుః భిర్యస్తాత్పర
 మపూనుమాద్యేదాజాతాఇతిహుక్రియంతే | తాదృశపరమపూరుషసం
 బంధిన్యామేవశ్రుతావధిగతేత్యుత్తరమితిగూఢాశయః || ౧౩ || పద్మహ
 స్తాయాఇతి || పద్మంహస్తేయస్యాస్సతథాభూతాయాస్తస్యామహాల
 ఘ్నైకంకణానికరభూషణా || ౧ || సాక్షరాంగులిముద్రాసాకంకణం
 కరభూషణమిత్యమరః - కరశ్చకమలంచేతిద్వంద్వః తయోఃకరకమల

యోర్వివేకాయతయంహస్తభిర్యదంకవలమితిచ భేదజ్ఞానాయేత్యర్థః
 చిహ్నతయాలతః త్వేన॥౧॥ చిహ్నలత్తుచలతుణమిశ్యమరః - కల్పితా
 నీవబద్ధాః పవిత్రాశ్చైతిశేషః ప్రచకాశిరేబభురిత్యర్థః * కాశ్యపీప్తావి
 తిథాతోలిః తిథాతోరనభ్యాసస్యేతి ద్విత్వేకుహూశ్చురిత్యభ్యాసక
 కారస్యచకారః హలాదిశ్శేషః॥ ౨౦॥ అజానేతి॥ జగమారభ్యఅజానం
 సరశంవృతశమిత్యర్థః - అస్యాహహలత్తుః హృదయంగిరవశేషం ని
 శ్శేషమేవకృత్సమేవేయావత్ అవృత్తతోః వ్యాఖ్యవతోరిత్యర్థః
 కఠినయోరితీశేషః కుచకుంభయోః కోపః కోపః తేనఅరుణారక్తాః పుండ
 రీకాక్షస్యశ్రీహరేః కటాక్షైః అపాంగదర్శనానీ॥ ౨॥ అపాంగనేత్ర
 యోరంతాకటాక్షైః పాంగదర్శనభిశ్చమరః - కుంకుమంసువానీభిర్ని

యకల్పితాః చిహ్నయేవకంకణానిప్రచకాశిరే॥ ౨౧॥

గ॥ అజానసరశమస్యాహృదయమావృత్తతోరనవశేష
 మేవకుచకుంభయోః కోపారుణాః కటాక్షైః ఇవపుండరీ
 కాక్షస్యకుంకుమపత్రభంగాదదృశిరే॥ ౨౨॥ ప॥ వక్తా ౧

క్షిపాణిచరణాసనధారణాపద్మానియానిపడిమానిహ

రిప్రియాయాః । ఉద్బుధమేకమపితేషుకలవ్యనక్తిసం

టిలదేశేధార్యమాణః కాశ్చీరజన్మాఖ్యచూర్ణవిశేషః తేనః రచితానివ
 త్రాణీతికాకపాథివాదిత్యన్యధ్యమదదలోపీనమాసః తేహంతుకరి
 కాదివక్తాణాంభంగాశకలాని॥ ౨॥ అథకుంకుమం కాశ్చీరజన్మాగ్నిశి
 ఖంపరంబాస్తికిపీతేనేత్రమబోధః పత్రలేఖాపత్రాంగుళిరిమే సమభితి
 చామరః - భంగిఖండేపరాజయభిభాసూరశ్చ॥ దదృశిరేదృష్టౌబభూ
 పురిత్యర్థః॥ ౨౩॥ వక్త్రేగ్రీవహరిప్రియాలక్ష్మీ॥ ౨॥ కమలాశ్రీహ
 రిప్రియేత్యమరః - తస్యాః పట్పట్నంభ్యాకానితమానిపరిదృశ్యమానా
 నిప్రసిద్ధానీతివాధః - వక్త్రేక్షిపాణిచరణాసనరూపాణిధారణాహ
 స్తధృతకమలంచేతియానిపద్మానివతంతభితిశేషః॥ ౨॥ వాపుంసివత్సం
 నలినమిత్యమరః - తేషుపటరామలేషువికమపికమలంఉద్బుధంసమ్యగ్ని
 దితంధ్యాతమితియాః త్॥ ౨॥ బుద్ధంబుధితంమః తంపిదితంప్రతిపన్నమ

వసితావగతభ్యమరః - సంసారఃజననమరణప్రవాహః సచమోహః
 లహమాద్యభిమానఃసచసంసారమోహవెవరజనీతమీ || ౧ || రజనీయా
 మనీతమీత్యమరః - తాంఅణుమాత్రేణశిష్యతభ్యణుమాత్రశేషఃఅవ
 శిష్టతేశాంశెత్యథః తథాభూతాంవ్యనక్తి కిలకరోతిఖిల్విత్యథః - అ
 త్రక్తిలేతివాత్తాయాం || ౧ || వాత్తాసంభావ్యయోఃకిలత్యమరః - సర్వే
 హంవక్తాగ్రికమలానాంధ్యానెకింవక్తవ్యమితిభావః || ౧౮ || పద్మభితి||
 యాలక్ష్మీఃపద్మేకమలేస్వయమితిశేషఃనివేశ్యఉపిత్వేతియావత్పద్మం
 కమలమెవపరిగృహ్యచహస్తైదృత్వాచేశ్యథః - అభిలంసమస్తుంపద్మై
 షురాగోసురాగః || ౧ || రాగోసురాగేమాత్సర్యలాటాదౌరక్తిమ
 త్విషోరితిభాస్కరః - తండదాజహరజహరైత్యథః - అథనాడుపపాద
 యామాసేత్యథః || ౧ || ఉపాద్ధాతండదాహరిత్యమరః - అత్రయా
 సారమోహరజనీమణుమాత్రశేషం || ౧౮ || ప || పద్మైని
 వెశ్యపరిగృహ్యచపద్మమేవసాపద్మరాగ మఖిలంస్వము
 దాజహరతస్యాశ్చియస్వముచితానిహితత్వయానితా
 టంక కంకణముఖానివిభూషణాన్ || ౧౯ || ప || విహరోపే
 తస్యావికసతిసరోజేవరణయోఃప్రసూతే లౌహిత్యం
 లక్ష్మీఃఅఖిలంపద్మరాగం - శోణరత్నం || ౧ || శోణరత్నంరోహితకంపద్మ
 రాగోధమాక్తికమిత్యమరః - స్వంస్వకీయమిత్యథః || ౧ || స్వోజ్ఞాతా
 వాన్మనిస్వంత్రష్టాత్మీయేస్వోద్వ్రీయాంధనభ్యమరః - ఉదాజహర
 ఆచఖ్యాపితిచవ్యజ్యతే - తస్యాంశ్రియోదేవ్యాఃతాటంకకంకణముఖాని
 కుండలవలయాంగుళీయకప్రభృతీనిత్యథః - విభూషణానాభరణానితన్త
 యానిహిపద్మరాగమాణిక్యప్రచురాణ్యైవేత్యర్థః || ౧ || హిహేతావవధా
 రణభిర్యమరః - సముచితానాం గ్యాన్ || ౧ || సముచితోజ్ఞాతేభ్యస్తైసమంజ
 సభితి నానార్థమాలా || ౧౯ || విహరభ్యః పికసితంఉన్నీలితంయత్సరసిజం
 కమలంతస్త్విహరః - విహరణమపిసంచారోపేత్యథః - ఎతస్యాశ్చిత్రిక
 వ్యాప్తరణయోః లౌహిత్యమారుణ్యంప్రసూతే యదిజనయతిచెదిత్య
 థః - కమలాపేక్షయాదేవీచరణయోఃప్రదుత్వాదితిభావః - సాసు

ముఖిలక్ష్యీంశు శ్రకస్త్రిణదేశచరతుమహరైత్యర్థః- చరతేస్సంభావనా
యాంలోఽః ఇతీథంధ్యాయంధ్యాయంధ్యాత్వా ధ్యాత్వే త్యథః
హృషీకేశః శ్రీనారాయణఃనవనీతంహయ్యంగవీనం॥ ౧॥ నవనీతంనవో
ద్భృతం- తత్తుహయ్యంగవీనంయదత్యమరః- తస్మాదపిమృదునికోమలై॥
౧॥ కోమలంమృదులఃమృద్విత్యమరః- నిజేస్వీయహృదయమేవభవనం
సదనంతస్త్రిణవాసంస్థితిం ఉదితంయోగ్యమితమేనే బుబుధఇత్యథః
పతివ్రతాయాస్తస్యాఃపతిశరణత్వమహామిథావః॥ ౨౦॥ తతఇతి॥త
తోనంతరంసహస్రసంఖ్యాకాః యేఽదిత్యాస్సూక్త్యాః తేషాంవర్చస్తే
జఇవవర్చోయస్యసః॥ ౧॥ తేజఃపురీషయోర్వర్చఇత్యమరః తథాభూ
తేనకాస్తుభేనమణినాసహ॥౧॥కాస్తుభోమణిరీత్యమరః- సాగరాత్సము

యదిచరతుసాకుశ్రసుముఖి ఇతిధ్యాయంధ్యాయస్తృ
దునినవనీతాదపినిజే హృషీకేశోమేనే హృదయభవనే
వాసముదితం॥ ౨౦॥ X॥ తతస్తదింగితవేదినీమంగళదేవ
తాపరివృతావిధూతిభిఃపశ్యత్సుదేవాసురేషుసహస్రా
దిత్యవర్చసీ సహకాస్తుభేనసాగరాదుత్తరంతీ పద్మైనస
హదింతామణిమపిపాణినాధారయంతీభుజాద్భుజాంత

ద్రాత్ * ల్యబ్లోపేకర్కణిపంచమీ - ఉత్తరంతీఉగ్ధచృంతీత్యథఃప
ద్మైనకమలేన సహదింతామణిందింతామణిక్యమపి పాణినానిజహస్తే
నధారయంతీధృతవంతీత్యథఃతస్యభగవతఃఇంగితంఅభిప్రాయం॥ ౧॥
ఇంగితంస్యాదభిప్రాయేగమనేదిషయేపుమానిహలాయుధః- తస్యవే
దినీవిదితవంతీత్యథః- అతపవవిధూతిభిఃస్వపరివారశక్తిభిఃపరివృత్తానుం
గళదేవతారమాదేవీ॥ ౧॥ రమామంగళదేవతేత్యమరః భూభుజాంరా
జ్ఞాంభుజాత్ ఏకేషాంభుజుంవిహాయేత్యథః భుజాంతరంఅన్యం భుజమి
త్యథఃఅన్యేషాంభుజమితియావత్ - చరంతీసంచరంతీస్వభావచాంచ
ల్యాదితిభావః - అతపవకృతశిష్యేవదిరదితాభ్యాసేవభూవల్లభస్యభూ
మిదయితస్యశ్రీహరేఃభుజాంతరంవక్షుప్థలమేవేత్యథః॥ ౧॥ సనాకో
మంభుజాంతరంఉరోవత్సంచవత్తుశ్చేత్యమరః- సమూరురోహప్రవివేశే

త్యథాః-తథాచోక్తం శ్రీభాగవతే॥ శ్లో॥ తస్మాన్నిధాయైకః పేతమరస్వ
ధానుసప్రీడహాసవికసన్నయసేనయాతా తస్యాశ్శ్రియస్త్రిజగతోజ
నకోజనన్యావత్కోనివాసముకరోత్పరమంవిభూతేః॥ 30॥ దివ్యాగతి॥
సురాభింద్రాదయః తైరప్యజ్ఞాతమవిదితంహరే రాూరాయణస్య హృ
దయమేవఅంతఃపురం॥ 1॥ శ్రుత్యగారంభూభుజామంతఃపురంస్వాదవ
రోధనమిత్యమరః - ఆరూఢాంప్రవిష్టాంతాంశ్రీదేవీం అభితఃపరితఃది
వ్యాదివిభవాభివ్యథాఃచంద్రభయఃభయః॥ 2॥ భేరిస్త్రీదుందభిఃపు
మానిత్యమరః-వివేచనవద్వసురిత్యథాః-నదశబ్దగతిధాతాః * అతఃపహ
ల్మధ్యేనాదేశాదేలిఃటితిసూత్రైశ్చైత్యమభ్యాసలోపశ్చ - కిన్నరాదేవ
యోనివిశేషాఃస్నిగ్ధంమేదురంయథాననోహరంయథాతథాజనుః గా

రమేవభూవల్లభస్యసమూరురోహ॥ 30॥పదివ్యాదుం
దుభయోవివేదురభితస్నిగ్ధంజహుఃకిన్నరా జానంతః
పరదేవతాంజయజయేత్యస్తావిషుస్తాపనాః॥ అన్తానైర్వ
వృషుస్సుమైరభినవై రాశ్చర్యమేఘాశ్చతా మారూ
ఢాంహృదయంహరైరపిసురైరజ్ఞాతమంతఃపురం॥ 40॥

ప॥చంద్రంచంద్రికయేవచండకిరణం దీప్త్యేవశక్త్యాత

నంచశ్రుతిత్యథాః-తాపసాఃతపస్వినఃపరదేవతాంజానంతఃవిదంతస్సం
తఃజయజయేత్యస్తావిషుఃస్తతించశ్రుతిత్యథాః - ఆశ్చర్యకరాశ్చతేమే
ఘాశ్చేతికర్తృధారయఃవిప్లయకరమేఘాభివ్యథాః అన్తానైఃస్థోపరహి
తైఃసురభిలైఃసుగంధిభిరిత్యథాఃసుమైఃపుష్పైః॥ 50॥ప్రసూనంకుసుమం
సుఖమిత్యమరః-వవృషుఃవృష్టించశ్రుతిత్యథాః - తథాచోక్తం శ్రీభాగ
వతే॥ శ్లో॥ శంఖతూర్యమృదం గాణాంవాదిత్రాణాంపుషకస్వనం॥ దేవా
నుగానాంసప్తీణాంస్వత్యతాంగాయతావభూత్ | బ్రహ్మరుద్రాం
గిరోముఖ్యాస్సుర్వేషత్వస్థుజోఽభుః॥ ఈడిరేవిపతైర్నంతైఃత్రితల్లింతైః
పుష్పవర్షిణాభి॥ 60॥చంద్రమితి॥చంద్రంచంద్రికయేవజ్యోత్స్నయే
వ॥ 70॥చంద్రికాకామదీజ్యోత్స్నయమరః-చండకిరణంత్యాంశుండి
ప్త్యేవప్రభయేవ॥ 80॥రాశ్చవిద్యుఃకీర్తయైత్యమరః - అనన్యయాస్వా

భిన్నయాతయాశక్త్యాడభయోరపి మూలప్రకృతిత్వాదితిభావః నిత్య
మనవరతమాశ్లిష్టం ఆలింగితమపి ॥ ౩॥ నిత్యానమృతాజప్రమిత్యమరః త
దానీంతతాగ్రభవమిళితం శ్లిష్టం దేవం నారాయణం వాసవోదేవేంద్రః
దర్శదర్శందృష్టౌదృష్టౌపి అనివృత్తాంతప్రతిమప్రాప్తామిత్యర్థః ఆ
సేవనకత్వాత్తస్యేతిభావః - అట్లాం నేత్రాణాందశశతీంసహస్రమి
త్యర్థః పాదయోః కిరణప్రక్షిపణకకమలాలయాం మహాలక్ష్మీంపు
నరభిముఖికర్తుంస్వస్తిప్రసాదాభిముఖాంకర్తుమిత్యర్థః అస్తావీత్
స్తుతిం చకారేత్యర్థః ఘృజ్ఞస్తుతావితిధాతోర్లుజి * సిద్ధివృద్ధిః పరస్మైవదే
ష్వితివృద్ధిః ॥ ౨౨॥ భగవతీతి ॥ భక్తవత్సలా అస్తదాదిసేవకానుగ్రహతత్ప
రాతస్యాస్సంబుద్ధిః భగవతి జగజ్జననజగన్మాతః భవత్యావినాకృతః త్వ

యానిత్యాశ్లిష్టమనన్యయాపిమిళితం దేవంతదానీమివ ।

దర్శందర్శమనిర్వృతాం దశశతీమట్లాం కిరన్నాదయో

రస్తావీతకమలాలయామభిముఖికర్తుంపునర్వాసవః ॥

౨౨॥ గ॥ భగవతి జగజ్జననిభక్తవత్సలైవరమఃపుమాణపి

భవత్యావినాకృతోపినీహారభవభానుమాన్నిదాఘాంత

భవచంద్రమానానందయామాసనయనానిమాదృశాం ॥

౩౦॥ అథునాతు ॥ ప॥ యాత్వేషాతులసీతివక్షసిహరేర్యా

యావిరహితః వియుక్తః పరమః పుమాణ నారాయణోపీతితాత్పర్యాధః

నీహరః హిమం ॥ ౩॥ అవశ్యాంస్తునీహరభివ్యమరః అస్తిభానుమాణ

సూర్యభవనిదాఘాంతేవర్హికాలప్రాసరంభే చంద్రమాభవమాదృశాంస

యనానినానందయామాసనాఘోదయామాసేత్యర్థః - త్వత్సన్నిధ్య

మంతరాదర్శనీయోపి అదర్శనీయోభవతీతిభావః ॥ ౩౦॥ యేతి ॥ హరేర్నా

రాయణస్యవక్షసిఃకర్ణలే ॥ ౩॥ ఊరోవత్సంచవక్షశ్చైత్యమరః - యేషాతు

లసీత్యాఖ్యయానామధేయేన ॥ ౩॥ ఆఖ్యాహ్వాఅభిధానంచేత్యమరః - యా

కాపివన్యోషధిస్తువనోత్పన్నాషధివిశేషః పర్తవేవనమాలారూపేణైతి

భావః - శ్రీవత్సభత్యాఖ్యయాబహుమతస్సంమతః యశ్చృతిలకాలకః రో

మావర్తః పర్తవత్సభతీశేషః లాఙ్ఘనరూపేణైతిభావః ధ్యాయతాంధ్యాయం

కుర్వతాంశమవతాంతాంతాంతన్ముఖానామిన్యథఃఽలంబనం ధ్యానా
స్పదంతద్వయమపి తులసిశ్రీవత్సభయమిన్యథః హేపద్మాక్షిశ్రీఃతే
తవచారుణేసుందరేయేచరణేపదే॥ ౧॥పదంఘ్రిశ్చరణోస్త్రియామిన్యమ
రః - తయోఃన్యాసేనవిన్యాసేనచారుణాం సుందరాణాంమధ్యేచారు
సుందరమిన్యథః॥ ౧॥సుందరంరుచిరంచారుసుషమంసాధుశోభనమిన్య
మరః-ఆసీత్ అభూత్ హంతేతిహన్తై॥ ౨౩॥ యామితి॥ హేజన్మభయంతం
కాలంఏతావతికాలఇన్యథఃఅరాతయశ్శత్రవః॥ ౧॥ అభీయాతిపరారా
తిప్రత్యర్థిపరిపఞ్చిన్యథామరః-తేషాంభవనానిసదనేష్యిన్యథః - ఉ
భయత్ర * కాలాధ్వమోరల్యంతసంయోగ ఇతిద్వితీయా-ఆసేమషీం

కాపివన్యోపధీర్యశ్చాసౌ తిలకాలకొబహుమత శ్రీవత్స
భిత్వాఖ్యయా । హంతాసీత్తదపిద్వయంశమవతామా
లంబనం ధ్యాయతాంచారుణా మపిచారుచారుచరణ
న్యాసేనపద్మాక్షితే॥ ౨౩॥౧॥ యామేవభవతీమియంతం
కాలమాసే దుషీ మరాతిభవనాని మణిప్రభామివమ
హేహారగఘణాగతామాలత్యుచకితోన్మి ౩౨॥ ౧॥ తా
మేవసర్వలోకశరణ్యస్యభగవతస్సరసిజేతుణస్యవత్
గతామాలత్యయనర్వతోనర్వతోన్మి ౩౩॥౨॥అజ్ఞా

స్థితామిన్యథః అథవాకర్తృణిద్వితీయా- ఏతావంతంకాలంహేమాతః
శత్రుభవనమేవాశ్రిత్యఆసేమషీమిన్యస్య సంప్రాప్తామిన్యథోవాచ్య
భితిబోధ్యం- యామేవభవతీంత్యామిన్యథః మహాయఃఉరగఃసర్పః
తస్యఘణాగతాంఘణామూశ్రితాంప్రభాంత్యమివసమాలత్య నృప్త్య
చకితచకితోన్యంతభీతః అస్మిఅభవమిన్యథః * వర్తమానసామీప్యేవ
ర్తమానవద్వేతిలడితిబోధ్యం॥ ౩౨॥తామితి॥ తాంభవతీమేవఅఖిలలోకా
నాంశరణ్యఃసంరతుణధురిణఃతథాభూతస్యభగవతఃసరసిజేతుణస్యపుం
దరీకాతుస్యవత్గతాంఉరస్థలగతాంఅలత్యయనర్వగతాంనిర్వృ
తంసుభతోన్మిభవామిన్యథః॥ ౩౩॥అజ్ఞానాదితి॥అజ్ఞానాత్ స్వరూపమా
హేన్యాపరిజ్ఞానాత్ అపిచ - హేమాతఃతేతవచ అతిలాలనాత్ ప్రే

మాతీశయకరణాత్ మాద్యతామదభాజేత్యథఃసూయాఇంద్రేణవరదై
వతస్యఅంబికాయాఇత్యర్థః నిర్మాత్యేథృతమాలావివయేఉచ్చృఖిలం
నిర్నిరోధంఆమర్యాదంయథాతథేతియావత్ కించిదపత్ యచ్చరితం ఆ
పచరితమిన్యథః॥అపచారప్రకారశ్చదేవీభాగవతే॥శ్లో॥దుర్వాసాశ్శం
కరస్యాంశఃచచారవృథివీమిమాం । సదదర్శస్రజంబివ్యాందేవ్యావిద్యా
ధరీక రేతాంయయాచేస్రజందేవ్యావిద్యాధరవధూమః । యాచితా
మునినాగీతామాలాంబిద్యాధరాంగనా । దదౌతస్త్రిజంబేవ్యాసాసద
రంప్రణివత్యతం । తామాధాయాత్మసోమూర్ధ్నిస్రజంసమునిసత్త
మః । త్రైలోక్యాధిపతిందేవంసంముఖాధశవీపతిం । దృష్ట్వైవశక్రందు
ర్వాసాశ్శంకృపాశుర్మునిసత్తమః । దేవ్యాస్రజంస్సశిరసస్సగంధోన్మత్తప
ట్పదాం । ఆదాయహస్తాచ్చక్రాసుచిత్రేపోన్మత్తవన్మః । సాగృహీతా

నాదతి లాలనాదపిచ తే కూతర్మయామాద్యతా నిర్మా

త్యేవరదై వతస్యచరితంయతిగ్రంధిదుచ్చృఖిలం । త

త్త్వైవత్యమనన్యవేదినిచిరావన్నే ప్రపన్నేమయీత్యా

ఖ్యాతం మఖివ తమూదిజననీ దిప్త్యేదయామాససా ॥

తుశక్రేణవతుషార్పితాపురా । శిరసానభృతాభక్త్యానాఘ్రితా
మరదృష్టతః । సావజ్ఞమేకహస్తైస్సగై రావతమూర్ధని । న్యస్తారరాజ
కై లాసశిఖరేజాహ్నవీయథేత్యాదినా ॥ హేఅన్యంపరకీయంవేదితుంశీ
లంయస్యాసా అన్యవేదినీసానభవతీత్యనన్యవేదితస్యాస్సంబుద్ధిఃసర్వే
వయంత్యత్సుత్ర త్యాదితిభావః-చిరాదావన్నఃవిపదంప్రాప్తః ॥ ౧ ॥ అప
న్నఆపత్వాస్త్రస్యాదిత్యమరః-తథాధూలేప్రపన్నశ్శరణాగతః తథా
భూలేమయివివయేతత్పరదేవతాపచారలక్షణమాగః తుంతవ్యంసోధవ్య
మిత్యథః ఇతీథమాఖ్యాతంవిజ్ఞాపయంతంఘ్రువంతమింద్రం ఆదిజననీ
ఆదిమాతాసాలక్ష్మీఃదృష్ట్వాఅవలోకనేన॥ ౧॥ దృష్టిజ్ఞానేక్షీదర్శనఇత్య
మరః - దయామాసఅనుబ్రాహ ॥ దయాదానఇతిధాతోః * దయా
యాసశ్చేత్యామ్కాన్ ప్రత్యయ యాదామంత్రేలిటిత్యసధాతోరను

ప్రయోగః॥ ౨౮॥ పునరితి॥ ఎవం వాదిని అభిదధా నేమఘవతి దేవేంద్రే సని
వతంతం ప్రసరంతం ప్రసాదోనుగ్రహః తేన విమలాంధర్మలశీతలాంప్రా
ణవల్లభస్య ప్రాణదయితస్య శ్రీహరేః దృశంపశ్యంతీ వాలక్ష్మీః తద్వింతా
యాత్ప్యతేరనురూపమనుగుణం॥ ౩॥ స్యాద్వింతాత్ప్యతి రాధ్యానమిశ్య
మరః-చింతామణి నాతమింద్రమాప్లోదయామా సతోషయామా సేత్య
థః॥ ౩౪॥ ఇథమితి॥ ఇయతపతావత్యపి సంవిధానే సందర్భే చలతి సతి
పరమేశ్వరస్య శ్రీహరేః ఘవతి దేవేంద్రే విజయే పక్షపాతే అభిమానే
పశోర్ముఖస్యాపి ప్రవృత్తైవిస్పృష్టే సతి ప్రకృత్యైవస్య భావేనైవ మదాం

౨౮॥X॥ అపిచ॥ పునరేవం వాదిని మఘవతి పతంతంపశ్యం
తం ప్రసాదవిమలాం దృశంప్రాణవల్లభస్య చింతాను
రూపమేవ తస్య చింతామణినా తమాప్లోదయామా స ।
౩౪॥X॥ ఇథమియత్యపి చలతి సంవిధానే ప్రవృత్తే చ పశో
రపి పక్షపాతే మఘవతి పరమేశ్వరస్య మదాంధాః ప్రకృ
త్యైవ మాయయా చ విశిష్య మోహితాః పహసురాః ॥
౩౫॥ ౧॥ కిం గతమేతై రతి తుదైగ్రికిం చిత్తువయమనువ
ర్తమానాః క్షణమపహరిష్యామస్సుధామిత్యంత ర్నిహి
తేన ఛత్తనాపత్తనాభమనురుధ్యావతస్థిరే॥ ౩౬॥ ప॥ అథ
మథనవిషణ్ణదేవాసురస్తోమజీవాతుభిః శ్రమశీధిలితబంధ

ధాః మత్తైః విశిష్య మాయయా చ విమోహితాః పహసురాః॥ ౩౫॥ కిం గత
మితి॥ అతి తుదైగ్రికిం చిత్తువయమనువర్తమానాః అనుసరంతః సుధామపహరిష్యామః ఇతి థం
అంతఃనిహితేన విన్యస్తేన ఛత్తనాకైతవేన॥ ౩॥ కపటోస్త్రీవ్యాజడంభో
పథయశ్చత్తైతవ ఇత్యమరః- పత్తనాభం శ్రీహరిం లనురుధ్య అనుసృగ్య
అవతస్థిరేస్థితవంత ఇత్యథః * సమవప్రవిభ్యస్థ ఇత్యాస్త్ర సేవదం॥ ౩౬॥
అథేతి॥ అథానంతరం మథనేన విషణ్ణాః దుఃఖతాయే దేవాసురాః తేషాం
స్తోమస్సమూహాః తస్య జీవాతుభిః వనాషదై రిత్వథః॥ ౩॥ జీవాతుభిః

వనౌషధవిత్వమరః- శ్ర మేణశిథిలితఃశిథిలీకృతః భోగఃకాయోస్యస
తథాభూతః యఃనాతంపవనంధయతపితవతంధయః సర్వోవాసుకః
తస్యయేపాశ్రాణఃతేషాంనాడింధమాఃస్వణకారాః॥౧॥ నాడింధమస్వ
ణకారఇత్యమరః- కలాదోరుక్తకారకఇవ-తథాభూతైః వ్యవృత్త
పాశ్రాశరీరయోస్యమీకరణాన్నాడింధమసాహ్యమితిభావః- దయాయా
స్సారఃస్థిరాంశః తేనపుష్టైఃపరిపుష్టైః శ్రీయఃశ్రీదేవ్యాఃఅపాంఘైఃక
టాఘైఃశిశిరితాఃశీతలీకృతానిహృదయానియేషాంతే తథాభూతాస్సం
తఃదేవరక్షాంస్వేవభటాఃదేవాసురాఇత్యథః పునరపిజలరాశింఅత్తో
భయముమంధురిత్యథః॥౨॥తత ఇతి॥తతఃపునర్మథనానంతరంసంత
తంసంతన్యమానం బహుళీక్రియమాణంయత్తథనంత దేవనిర్బంధఃసరో

వా తంధయ ప్రాణనాడింధమైః । శిశిరితహృదయాద
యాసారతుంగై రపాంఘై శ్రీయఃపునరపి జలరాశిమ
త్తోభయదేవరక్షోభటాః॥౨॥ X॥తతోనిరంతరసం
తన్యమానమంధనర్బంధనిర్విషణ్ణఇవసర్వస్వహరణస
ముత్పన్నవై రాగ్యఇవతనయాదియోతరళాంతః కర
ణఇవవరుణాలయ స్త్రిజగదగదంకారాంకితేనదివ్యౌష

ధఃతస్మాన్నిర్విణ్ణఇవదుఃఖితఇవసర్వాణియానిస్వానిధనాః॥ ౧ ॥ సోస్వ
స్త్రియాంధనఇత్యమరః - తేషాంహరణంగ్రహణంతస్మాదేవసముత్ప
తంతమావిర్భూతం వై రాగ్యంవిరాగః యస్యసతథాభూతఇవ తనయా
యాపుత్యాగ్రహాలత్కృత్యయోవియోగః భర్తృగృహపేక్షణలక్ష
ణోవిరహఇత్యథః - తేనతరళమనవస్థితంఅంతఃకరణంయస్యసతథా
భూతఇవవరుణాలయస్సముద్రః - త్రయాణాంజగతాంసమాహారస్త్రి
జగత్ తస్యఅగదంకారోవైవ్యః॥ ౧॥ రోగహార్యగదంకారఇత్యమరః- త్రి
జగదగదంకారఇతియద్భిరుదుంధితరవైలక్షణ్యస్యస్వగుణస్యచద్యోతకం
అక్షణమిత్యథః తేనఅంకితఃవిహితఃతథాభూతేన- దివ్యానిత్యమాని
యానిబౌషధానిభేషజాని॥ ౧॥ భేషసౌషధభైషజ్యాన్యగదోజాయురిత్య
పీత్యమరః- తైఃపరివృతోయక్తః తథాభూతేనకరౌకమలే ఇవకరకమలే

తాఖ్యాంగ్యహీతవిధ్యతోయః కనకకుంభస్సువణామయకలశః తేనసం
భృతంధృతంయదమృతంతస్యయోగంధఃపరిమళం తేనమంధరఃమేదురః
యఃగంధవహువావాయుఃతస్యస్పందమాత్రమీషత్సంచారఃతేననియం
త్రితాఃనిగృహీతాః జరామరణంచవిద్యాన్వితారాగద్వేషాభి నివేశల
క్షణపంచక్లేశావపాశాశ్చైతియస్యసతథాభూతేన జగతాంలోకానా
మనుగ్రహీతుమిచ్ఛామనుజిఘృతౌతదథాంగ్యహీతఃస్వీకృతఃతథాభూ
తేనజనాదానస్యశ్రీహరేర్ముక్తిభేదేన అవతారభేదేనవస్థితేన భగవ
తా షడ్గుణైశ్చర్యశాలినాధన్వంతరితాసహ ఆవిర్భూయసమాగత్యేష్య
ధాఃసూయసాలిభిశ్చైతేభిర్భక్తిభారేణానురాగవిశేషేణైర్మృగః - పూ

ధీపరిధృతేనకరకమల గృహీతకనకకుంభసంవృతామృత
గంధమంధరవహస్పందమాత్రనియంత్రిత జరామరణ
క్లేశపాశేన జగదనుజిఘృతౌగృహీతేనజనాదానస్వీకృ
తమూర్తిభేదేనభగవతాధన్వంతరితాసహమావిర్భూయ
సూయసాలిభిర్భక్తిభారేణపురుషోత్తమంప్రణవత్య పరిఘ్న
వన్నదాయతస్యకరాదప్యతకలశమగ్రనివేదయన్నిద
మాచచతుః॥౩౨॥ త్వమసిపరమంబ్రహ్మత్వంనాథస
ర్వజనాంతరస్తవకిమపశైరమ్యంవస్తుస్థలేషుజలేషుచ ।

జ్యేష్ఠసురాగోభక్తిరిత్యభియుక్తవచనాత్ - పురుషోత్తమం శ్రీహరిం
ప్రణిప్రణివత్యనమస్త్రుత్యపరిఘ్నవస్త్రుతింకుర్వన్నత్యథఃతస్యధన్వం
తరేరిత్యథఃకరాధస్తాత్ స్వయమితిశేషః అమృతభరితఃకలశఃఅమృత
కలశఃతమాదాయగృహీత్యాఅగ్రేవాసుదేవపురోభాగేనివేదయన్నిక్షి
ప్యనిధిశ్చన్నత్యథఃశ్చిదంవచనమాచచతుఃజగాదేత్యథః॥౩౨॥ త్వమి
తిహనాథజగదధిపతేత్వంపరమంసర్వోత్కృష్టం బ్రహ్మసిత్వంసర్వ
జనానాంఅంతరఃఅంతరాత్కైత్యథః ॥ శుక్తి ॥ అన్యోంతరఆత్మానందమ
యశ్చితిశుక్తిః - స్థలేషుభూభాగేషుజలేషురమ్యంరమణీయంకింవస్తుకః
పదాథఃఅవశేఅనధీనేఅస్వాధీనంసద్వర్తతేఇహదానీం లక్ష్మీపతేస్త
వకృపదైఃకదర్శైఃకుత్సితస్వామిభిరిత్యథః॥ ౩౩॥ కదర్శ్యకృపణాయుక్తిం

పచానమిళంపచాత్తమరః - జనైః ఉపదాశవ్యం దేయం వస్తుకింసకిమపీ
 తిభావం హేస్వామికాతదపితథాపితస్వంత్యత్స్వరూపం॥ ౧॥ తత్త్వం విలంబ
 మానేపిగ్నరూపేవరమాత్మనీతిభావః - తస్య నివేదనాత్పరిజ్ఞానాత్
 అస్మానుః పయేదయసే అనుగృహ్ణాసిపాసీతివార్థః - దయదానగతిరక్షణ
 హింసాదానేష్వితిభాతోల్లఘ్రప్రపమేతత్॥ శ్లో॥ జ్ఞానీ సచమప్రియఇతి
 శాస్త్రాదితిభావః॥ ౨౬॥ అపిచేట॥ గాంకామధేనుం అశ్వముచ్చైశ్రవసం
 కిరిణమైరావతం మణిం చింతామణిం కాస్తుభమాణీశ్వే మణీఇతిద్వివచ
 నాంతస్సుపాతః హిమకరంచంద్రం కన్యారః భాద్యఘరసః అద్భుతానా
 శ్చర్యకరాతయాపారిజాతాదివృక్షా అన్నం అఙ్గీయమమృతం

తవకిముపదాతవ్యం లక్ష్మీవతే కృపణై జనైః ప్లదపిదయ

సేస్వామిన్నస్మానుతత్త్వనివేదనాత్॥ ౨౬॥ ప॥ అపిచ॥ గా

వశ్వం కిరిణం మణిం హిమకరం కన్యాస్తరూపదృశతాన

న్నంచామృతమంతతస్త్రిజగతీజీవాతుమేతాం సతాం ।

ప్రాణాచార్యమమంచతేచరణయోః ప్రాణైస్సమంవి

స్యసకస్వామికామపితే ప్రసాదకణికాం యాచేద

యాచేన్మయి॥ ౨౭॥ ప॥ వదతే వధురమిథ్యం వల్లభేవాహినీ

నాంజనయితరిరమాయాజాతహన్తోముకుందః । సకరుణ

ధామిత్యథః త్రిజగతీనాంజీవాతుంజీవనహేతుంపతాంత్యమరసిపరిదృ

శ్యమానాం సతాం మత్స్యప్రీం మహాలక్ష్మీం ప్రాణానామాచార్యః ప్ర

తీస్తాపనాచార్యః తథాభూతం అముంధస్వంతరించప్రాణైస్సమం మ

త్ప్రాణైస్సహతేతవచరణయోర్విస్యసక సమర్పయన్నహమితిశేషః

మయి కృపాదయా అస్తిచేత్ కామపిప్రసాదకణికా మనుగ్రహలేశం

యాచేప్రాసయామీత్యథః॥ ౨౭॥ పదతీతి॥ రమాయాజనయితరిపితరి

వాహినీవల్లభేనదిభర్తరిసముద్రై॥ ౧॥ సేనానద్యోస్తువాహినీత్యమరః-

ఇథముక్తప్రకారం వధురం మనోహరయథాతథా వదితివిజ్ఞాపయతి

సతిజాతః సముచ్ఛిన్నః హృషానందో యస్య సతథాభూతః ముకుందో నా

రాయః సానురాగైః ప్రేమసహితైః అపాంగైః కటాక్షైరనుగృహ్ణా

ప్రసాదంకుర్వన్సా పనంసముద్రంప్రతి * ద్వితీయాహోస్వినతివి
నాదేశః - అమృతంపక్షంతీతితాననభాభూతైః అతవిపతదై ౨౧శ్లోత
తైఃవచోభిరకిరత్ వ్యాజహారేతతాత్పర్యాధః - స్వికృతకన్యారత్నోప
హారః కోవాడుపగంతారంప్రసే నురాగనభాషతఇతభావః ॥ ౨౦ ॥

తదన్వితీ ౧౬దన్వనంతరంసరస్వతీసముద్రే ॥ ౧ ॥ సరస్వాంత్యాగరోణంప
ఇత్యమరః - ఆ ౧ తమాగమనంఅనతిక్రవ్యయథాగతం * అవ్యయంవిభ
క్తీత్యాదినావ్యయిభావసమాసః - గతేప్రయాతేసతిసరస్వతీరమణౌ
బ్రహ్మశతమన్యూరింద్రః తావేమభేప్రభృతీయేషాంతే తథాభూతా
బహిర్ముఖాదేవాః ॥ ౨ ॥ బహిర్ముఖాః ప్రభుభజిత్యమరః - పరమేశ్వర
స్యశివస్య ॥ ౩ ॥ శివశ్శుభ్రీమసేశ్వరఇత్యమరః నిదేశంపదాజ్ఞామస్యా

మనుగృణ్ణా సానురాగైరపాంతై రకిరదమృతపక్షైః
రేనమాదైర్వచాభిః ॥ ౨౦ ॥ ౧ ॥ తదనుయథాయథంగతే
సరస్వతీసరస్వతీరమణ శతమన్యూముఖా బహిర్ముఖ
భాఃప్రతీక్షమాణాః దేశంపరమేశ్వరస్యపరివార్యకెవల
మవతస్థిరై ॥ ౨౦ ॥ ౧ ॥ దానవాస్త్రమధ్యైఃధాతవ్యహృ
తకలశంపధునూదనస్యపురోహితహన్యధాశంకమనా

గణయంతః పక్షపాతంగరుడధ్వజస్య చింతయంత శ్చిం

జ్ఞామిత్యాదినా పూర్వోక్తామాజ్ఞామిత్యర్థః ప్రతీక్షమాణాః పరిపాల
యంతస్సంతః కేశవంప్రీహరింపరివార్య అవర్త్యఅవతస్థిరే ఊషురిత్య
ర్థః ॥ ౨౦ ॥ ౧ ॥ అథరక్షసాంవృత్తాంతవర్గయతి ॥ దానవాఞ్చి ॥ మధ్యేదే
వాసురాణామితేశేషః ధాతవ్యైః ధాతుః యోగ్యం అమృతకలశంపధు
నూదనస్యప్రీహరేః ౨౦ పురోభాగే హితమితి ౧ క్షిప్తమితి అన్యథాప్ర
కారాంతరమాశంకమానాః సుదిహానాః అమృతముభయేభ్యోదేయా
త్అథలస్తాప్రతార్యలేభ్యఎవదేయాదితిసంశయం పాప్రాప్తాఇతిభా
వః - గరుడధ్వజస్యప్రీహరేః దేవేష్వితీశేషః పక్షపాతంఅభిమానంగణ
యంతఃఅభ్యాయంతఇత్యర్థః వాసువన్యజంప్రస్య సామాజికానాంసభా
సదాందింతావనీప్రదానందింతావనీదావనమితిభావః - వైపర్యం

తరతమ భావతస్య కారణం నిమిత్తం చిత్రయంతః జానంత్యత్యథాః పర
స్పరమాలోచ్య సామాజికానాం సభాసదాం మధ్యత్యథాః॥ ౧॥ సభ్యా
సామాజికాశ్చ తత్యథాః సాంత్య నాయేవ శ్రమాపనోదనాయేవేత్య
ర్థః సుధాకలశంపరివృత్య ఆసీదంతః తిష్ఠంతః సుధాకలశంపరివృత్య స్థితవం
తత్యతి భావః దానవాః అసురాస్తుత శ్రతుశబ్దవకారాథాః ప్రహరణా
న్యాయాధాని॥ ౧॥ ఆముధంత్య ప్రహరణమిత్యథాః పరిగృహ్ణంతః ధరంత
త్యథాః యుద్ధాథా మితభావః స్వేషాంబాంధవాః స్వజనాః॥ ౧॥ సగో
శ్ర బాంధవజ్ఞాతీభిః సుస్వస్వజనాస్సమాత్యథాః పరిమేళయంతః పుం
జీకుర్వంతః ఆదితః ఆదౌ సప్తమ్యాస్తసిః కామపియామే కామిత్యథాః వి
వాదస్య కథా ప్రస్తావః తాంలవతారయామాసుః ఉపదత్త మురిత్యర్థః॥

తామణి ప్రదానం వైషమ్య కారణమాలోచ్య పరస్పర
మాసీదంత్యత్యథా సాంత్య నాయ సామాజికానాం పరివృత్య
సుధాకలశంపరిగృహ్ణంతః ప్రహరణాపరిమేళయంతస్య
బాధవానవతారయా మాసురాదితః కామపివివాదక
థాం॥ ౩౯॥ ౧॥ భగవంతౌ చక్రాయుధచతుర్ముఖౌ కథమత్ర
భవితవ్యం విభాగేన॥ ౪౦॥ అథవానవృత్తా మోయవాం॥
౪౧॥ పృథ్వీమంత్రితాస్తోనవయం యువాభ్యామభ్యర్థితా

౩౯॥ భగవంతౌ విత్॥ హే భగవంతౌ చక్రాయుధచతుర్ముఖౌః స్థుబ్రవక్త
ణా విత్యర్థః అత్ర పతదమృతవిషయే భాగేన భిన్నాం శేన॥ ౧॥ భాగస్తురీయః
పాదస్యాదంశభాగౌతువంటకత్యథామరః - కథం భవితవ్యం కేన వాప్రకా
రేణ విభజనం కార్యంతద్బూహిత్యభిప్రాయః॥ ౪౦॥ అథేవేతి॥ అథవా
అపౌహాస్వీత్ యువాంసపృచ్ఛావః పృచ్ఛాంసకుర్త్యత్యథాః॥ ౪౧॥ అ
తతః కుతత్యతి చేదత ఆహ॥ ఆమంత్రితా త్యతి॥ యువాభ్యాంభవద్భ్యంత
మంత్రితాః ఆహూతానస్త్యనబభూవిమేత్యథాః * వర్తమానసామీ
ష్యే వర్తమానవద్వేతి వాలట్ - సాంత్యవాదైః ప్రియోక్తీభిః అభ్యర్థితా
తాః సంపాదితాశ్చ నస్త్యః - ఆదౌ ప్రథమం యేదేవాః ఆగత్య అస్మాభి
స్సమంసమయంశపథం॥ ౧॥ సమయాశ్చ పథాచారకాలసిద్ధాంతసంవిద

ఇత్యమరః-బబంధుఃచక్రస్రిలితాత్పర్యాథః- తాదేవాప్రతివయం
అలపాహఃప్రచ్ఛాహః || ౧ || స్యాదాభావణమాలాపఇత్యమరః|| ౨౯||
నన్వితీ|ననుచభోభాతరఃఅవరజాఇత్యథః|| ౩||భగిన్సాభాతరావిత్య
మరః-వఃయుష్మాకీమూచార్యేణ బృహస్పతినాఅస్మానువిపయేకృతం వ్య
వస్థితంసమయంసిద్ధాంతంయూయం భవంతోపిజాన్ద్యై ననుమనుధ్యైకి
లేత్యథః|| ౪౨|| అ || సుధికాలేనురాచార్యప్రతిష్ఠాతసమయప్రచార
మేవశ్లోకద్వయేనాహ || శ్లోతి || మహాగిరిత్తుందరఃకిదుర్భరత్వాదా
నేతుమశక్యఇతిభావఃమఃభన ఉద్ధిరితుంశక్యఃమరుత్తరః లఃణాదిసము
ద్రానుల్లంఘ్యక్షీరాణావగమనందుప్క-రమితిభావః- ఫణేంద్రాణాం

స్తోనచసాంత్యవాదైః అస్మాభిరాదౌసమయః బబంధు
రాగత్యచైతాన్వయమాలపాహః|| ౨౯||గ||ననుచభోభా
తరస్సపర్యాణశ్శృణుతయూయం అపిజాన్ద్యైసమయ
మూచార్యేణకృతమస్మాను|| ౪౨|| పక్షిమందరోహహాగి
రిఃకృషాగరోదురుత్తరఃకృషవాసవాసుకిఃఫణేఫణేంద్రమం
డలాగ్రణీః|భవంతవివసాధయంతుభావయంతుచావృ
తంపిబంతుచాతిథీనిమాన్సురాన్విధాయదానవాః|| ౩౦ ||

కింబహునా|| పశక్తాభవేనయదికింవరయేమయ్యుష్మాకా

సర్వాణామండలంసమూహః || ౩౧ || మండలంచక్రవాళకిమిత్యమరః-
తస్మిన్తస్యవాతిగ్రణీఃశ్రేష్ఠస్సవాసుకిక్వ - వృద్ధస్యతస్యాగమనంక
థంసంభవేదితిభావః- భవంతవివఉపకరణాగ్రితేషఃసాధయంతుసంపా
తయంతుఅన్యశంచభావయంతు ఉజ్జాదయంత్యిత్యథః - పరంత్వీఃశే
షఃహేదానవాః సురాదేవానిమానస్మానంత్రీకపథాయకృత్వాపిబం
తుపానంకుర్వంతుఇతి సమయబంధంజాన్ద్యైసన్వితీపూర్వేణాన్వయః||
౪౨||శక్తాఇతి || వయందేవాఇత్యథఃశక్తాయదికార్యంఽర్హంసమ
త్థాశ్చేదిత్యథఃయుష్మాకీవరయేమకింప్రార్థయామకిమిత్యథః - అ
శక్తాహిపరానపేక్షుతఇతిభావః- తత్తస్మాన్మథనకర్మణీయూయందాన
వాపవసాధకాఃకార్యనిర్వాహకర్తారిత్యథః- పరంతువయంచదేవా

వయవపీశ్యథణః తస్మిన్తథనకర్తృణిశక్త్యా సావధ్యేనయతేమహి య
తంశరవామఃఇతరానస్తానపియత్నానురుపమస్తత్ప్రియాసానుగు
ణంభావయద్వంపర్యాలోచయతేత్యథణః ఇతిసమయబంధంజాగ్రత్సత్తి
పూర్వేణాన్వయః॥ ౩౦॥ తదితి॥ తత్తస్మాద్భవంపవపిదాంకుర్వంతుప
శ్యంత్యిత్యథణః * విదాంకుర్వంత్యిత్యన్యతః స్యామితినిపాతనాస్తాధుః॥
౪౩॥ కతీతి॥ గిరిర్నందరఃశస్యవహనేతిదానవాభిగ్నానప్తా ఇత్యథణః
వాసుకేస్సమానయనేతిదానవాః పలితాఃచ్యుతా ఇత్యథణః బహవో
గష్టా ఇతిభావః - భజగోవాసుఃకీతస్యఃమైతిదానవాదగ్ధాఃఇహలవశే
ష్టేవయంకతిభాగాస్పబేషేతితథాచోక్తండేఖాగవతే॥ ౧౧॥ సమం

తత్సాధకామధనకమణీయూయమేవ శక్త్యా యతేమ
హివయంచపరంతుతస్మిన్తానురుపమితరానపి
భావయద్వం॥ ౩౦॥ గిరి॥ ఇతితదిహభవంతవిపవిదాంకు
ర్వంత్యు॥ ౪౩॥ ప॥ కతిభగ్నాగిరివహనేతిపలితావాసుకే
స్సమానయనేతిదగ్ధాభజగ్విమైః కతిభాగాగ్రహపిచే
మేతి॥ ౩౨॥ గి॥ ఇతివదత్సుదానవేషువాచస్పతిరిదమభా
వత॥ ౪౪॥ ప॥ యద్భుగ్నేషుభవత్సుపూర్వమగ్రేనైవాద్రి
రాకంపితో యచ్ఛాపత్యకశత్రదర్శనకృతే యూయం
గతాభూతలం॥ యద్వాభోగివతేఃఫణాగ్రవహనం యు

తాత్రత్రదైత్యాస్తేజ్యేష్ఠభాగజిఘృతయా॥ మందరంచాలయంతోద్రిం
నప్తాఃకేచిన్తహవతే॥ వాసుకేస్తుభినిశ్వానైందగ్ధాదైత్యాస్తథాపరఇతి॥
౩౨॥ ఇతీతి॥ ఇతీష్ఠందానవేషువదత్సుసత్సువాచస్పతిరిదంవచనమభావ
త॥ ౪౪॥ యదితి॥ హేదానవాభవత్సుయుష్మాసుభిగ్నేషుభంగంప్రాప్తే
షుసన్న్విశ్యథణఃపూర్వంప్రథమతఃఅనిలేనైవఅద్రిఃమందరఃఅకంపితః
ప్రచాలితఇతియత్కించ - అపత్యకశత్రదర్శనకృతేపుత్రాదరాద్రిసం
దర్శనార్థమిత్యథణః యూయంభూతలంపాతాళంగతాః యాతాఇతి
యత్భోగివతేర్వాసుకేః ఫణాగ్రవహనంవాయుష్మాభిరేవ అధికతమ
తియత్ తత్సర్వంభవతామాచార్యపాదఃఉపదేష్టా॥ ౧॥ మంత్రవ్యాఖ్యా

కృదాచార్యఇత్యమరః-సపషకవిశుక్రః॥ ౩॥ ఉశనాభాగవతవిరిత్య
మరః వేదజానాతీత్యథః॥ ౩౩॥ ఇతీతి॥ ఇతీథం ఉత్తరోత్తరమువర్త్యపరి
యుక్తిం స్వపక్షసాధనోపపత్తిం వదితుశీలం యస్య సతేభాభూతే వాచ
స్మతౌ విషయేభార్గవేకవాయథా శక్తిప్రవదతీప్రత్యుత్తరంకుర్వతి సతి
శనైశ్చనైః కలహః యుద్ధంతప్తికపరిణమతి ప్రసక్తే సతీదానవేషుప్రహ
రణాన్యాయథానితేషామాదానంధారణం తేనభీషణేషు సత్స॥ ౩॥ దా
రుణంభీషణంభీష్టుమిత్యమరః - ౩౭౯ రాదేవాస్తేషు పరికరంకచ్ఛపుటల
క్షుణగాశ్రబంధం॥ ౩॥ పరివారేపరికర్యపర్యంకశకురుంబయోః॥ ప్రగా
ఢగాశ్రబంధేవవివేకారంభయోరపీతిభాస్కరః - అబద్ధత్వబంధనం

మృభిరైవాధితం సర్వంవేదసవిషవభవతా మాచా
ర్యపాదఃకః॥ ౩౩॥ X॥ ఇత్యుత్తరోత్తరయుక్తివాదీనా
చస్మతౌప్రవదతీయథాశక్తిభార్గవేపరిణమః శనైః కల
హప్రహరణాదానభీషణేషుదానవేషుపరికరమబద్ధ
త్వస్సర్జరేషు దంతయత్నసాచరమారాధ్యపరాంత్రం
అసాద్యతదీయమేవమోహనంరూపమతిసంధాయదాన
వాననుగృహ్ణీయామమరాతి॥ ౪౫॥ X॥ కృతశ్చయస్స
ద్యవతరోదధేసహకమలాసనైకమలలాటనః॥ ౪౬॥
తతశ్చ॥ ప॥ దోభిర్దుర్భరశైలభారపరీవర్తనసేద

కుర్వత్సుసత్సుమనసాచితయన్నాలోచయై కమలలోచనః పరాము
త్యుష్టాంత్రం అదిదేవతాందుగ్ధాదేమిష్యథః ఆరాధ్యస పూజ్య॥
౩॥ శక్తిఃకాధూఃప్రభుత్వాదిబలందుగ్ధాదిదేవతామితీభాస్కరః - తదీ
యంపరదేవతాసంబంధీత్యేథఃమోహనజగద్విమోహకీరూపమాసా
ద్యప్రాప్యదానవానతిసంధాయవందయిత్వా అమరాననుగృహ్ణీయాం
ప్రసాదంకుర్యామిత్యథః॥ ౪౫॥ ఇతీతి॥ ఇతీథంకృతశ్చయస్సకసద్య
వకమలాసనైక బ్రహ్మజ్ఞానహతీరోదధే అర్ధామభజతేత్యథః॥
తథాచోక్తందేవీభాగవతే॥ శ్లో॥ మహాలక్ష్మీప్రసాదేనవిష్ణుస్త్రీరూపమా
స్థితఇతి॥ ౪౬॥ దోర్భీతి॥ దుఃఖనభరితుంశక్యోదుర్భరీయశ్చైలోమం

దరః తేననిర్భరమత్యంతంపరివృత్తానివ్యత్యస్తాని అవసేదన్బలాని వినశ్య
తానుమధ్యానియేహంతైఃతథాభూతైఃదోర్భిః బాహుభిఃమందరవహనా
దేవవిన్ద్యభుజబలాభ్యభిపాఽయః ఉద్భటాఃఅతిదుస్సహాః యేకాలకూ
టస్యరశస్యజ్వాలాః తైఃఅవలీధాశ్చతేఉర్వితాశ్చేపితి స్నాతాసులి
ప్తవత్సమాసంతథాభూతైఃగాత్రైఃదేహైః॥ ౩౧॥ గాత్రంవపుస్సంహన
నమిత్యమరః - ఉత్తాతైఃఉత్సృష్టతాళపరిమాణైఃఅడదీమైఃశ్వసితైః
ముఖవాయుభిః ప్రస్థాతుంప్రయాతుమిచ్ఛంతఃప్రశిస్తాసవః తథాభూ
తైఃసాగ్రజైశ్చఉపలక్ష్మితాభితశేషః దానవాః బలిబాణాదయః స్పృథా
మాత్రంఅభిభవనేవైచ్ఛవబలంసావధ్యంతేనఉత్తరాః ఉత్తమాస్సం

ద్భుతైర్గాత్రైఃగ్రుద్భటకాలకూటరశ జ్వాలావలీధో
యితైః । ఉత్తాతైశ్చసితైరుపర్యవరితప్రాజైః ప్ర
తీష్ఠాసుభిస్పృథామాత్రబలోత్తరాయుయుధిరేదేవైస్స
హందానవాః ॥ ౩౪॥ ప॥ భగ్నరథాభగ్నాశ్వాభగ్నబ
లాభగ్నశస్త్రాస్త్రాః నిర్విద్యభువినిషేదస్సమముభయే
సర్వతోభగ్నాః ॥ ౩౫॥ పరిశ్రాంతాశ్చతేపరితాపిత
క్షుర్వాపారయాంచక్రిరే ॥ ౪౭॥ ౫॥ అద్రాక్షురస్తే
కించిదపర్యాయసమున్మిషచ్ఛంపకవశశహరివదనతీల

తః॥ ౧॥ త్రిమూదీచ్యోత్తమోర్ధ్వమూత్తరభితిభాసకరః - దేవైస్సహం
యుయుధిరేయాద్ధంచప్రరిత్యథాః॥ ౩౪॥ భగ్నేతి॥ భగ్నరథాఃవికప్తస్యం
దనాః భగ్నాశ్వాభగ్నబలాః భగ్నశస్త్రాస్త్రాః అణపవసర్వతోభ
గ్నాఃఉభయేదేవాసురాః సమమేకదానిర్విద్యయుద్ధానిర్వేదం పా
ప్యేత్యథాఃభువినిషేదురుపశురిత్యథాః॥ ౩౫॥ పరితి॥ పరిశ్రాంతావి
శ్రాంతాఃసర్వేతేదేవాసురాఃపరితస్సర్వతోపితక్షుఃవ్యాపారయాం
చక్రిరేప్రసారయామాసురిత్యథాః॥ ౪౭॥ అద్రాక్షురితి॥ తతఃచక్షుః
ప్రసారణానంతరంచతేసర్వేదేవాసురాః కించిదపప్రపర్యాయేపా
ర్వావర్తరాహిత్యేనసమున్మిషంతః వికసంతఃయఃచంపః ష్టాషే
వృతుః॥ ౧॥ అగ్రహంపేయశ్చపరోహేషపుష్పకభ్యవరః సశవశ్

శ్లోకః॥౧॥వకులౌపంజులౌశోకేసమావిశ్యమరః - సచహరిచందనశ్రీ
గంధవృక్షఃతలకః॥౨॥ నీలకంఠురక శ్రీ మానసమాపికుళజాబుకావిశ్య
మరః-తౌచమల్లి కాగిరిమల్లి కావృక్షఃశ్రీ హస్తీవృక్షఃఇతివార్ధః॥౩॥వత్స
కోగిరిమల్లి కా శ్రీహస్తీతుభూరుండీత్యుతూల్య తమల్లి కేతచామరః
సహకారోరసాలఃపచ - మాధవీవాసంతికాలతా॥౪॥ వాసంతీమాధవీ
ల కేత్యమరః - సాచకరపీఠఃరవీరవృక్షః సచేతిద్వంద్వఃసమన్విషతా
మేతేషాంయానామసమానితేషాంపరిమళౌగంధః॥ ౫ ॥ పరిమళౌగంధే
జనమనోహరఃకేత్యమరః - తమన్దిరితుం ప్రకటికతుంశీలంయస్య తస
థాభూతో యోమారుతః తమనుసర్తుంశీలంయస్య సతథాభూతాయే
వధుకీరాభ్రమరాఃతేషాంగానేనయః కలకలఃకోలాహలఃక్షణఃతేనడ
న్విశ్రమిళితఃకాలకంఠానాంభరతాఖ్యవక్షిఃశేషతాం యోనాదఃధ్వ

కమల్లి కా సహకారమాధవీరవీర వాసంతికాకుసుమ

పఃమళౌద్ధారియూరుతానుసారి వధుకరగాన కలకలో

న్విశ్రకాలకంఠకంఠ నాదమేదురందురత పిరఃపూ

దతమాయమానమానీజనావజితపల్లవశయన సము

ల్లలితలతాకుంజమఃజుళవిటపీసంచరన్దిళితలభారపర్యా

ణః॥ ౬ ॥ దాయూహఃకాలకంఠాకేత్యమరః - తేనమేదురంసాంధ్రం॥౭॥

సాంధ్రస్నిగ్ధస్తుమేవరఃకేత్యమరః - దుఃఖేనకటాక్షంబుద్ధంసగ్రసీతుం

శక్యఃకురంతః కుర్నిగ్రహితయావత్ * ఈషన్తస్సప్తిత్యాదిసాఖ

ల్పక్రియః - తథాభూతోయోపిరఃపూదంఠిఃపియోగ్యతాంతః॥

౮॥ వార్తాప్రవృత్తిగ్నప్రత్యంతిడదంతస్యాదధాప్యమిశ్యమరః- తేన

దూయమానాఃకుంభతఃకీయామాన్యఃప్రమదాః॥ ౯ ॥ ప్రమదామాని

నీకాంతేత్యమరః - తా ఎవజనాః త్రైగాభిజాతాఃపిరఃపిరః యానిప

ల్లవభంగానాంకీసలయశికలానాంరూపాశయనానా శయ్యాః॥ ౧౦ ॥ శ

యనంమంఠంపర్యం పృథ్వీకాకేత్యమరః - త్రైస్సమల్లిసితాః - కథారి

శమానాభ్యశ్శణఃయేలతాకుంజాలతాగృహః॥ ౧౧ ॥ నీలకంఠ

శోభాన్లీలతాదివిహితోదరఃకేత్యమరః - విటపీపాదపస్తరురితచ-

తేషు సంచరంతియాన్యథీనాంభ్రమరాణాంకులాన॥ ౧॥ పట్నదభ్రమ
 రాళయః॥ సజాతీయైఃకులంయూధమితీచామరః - తాన్యేవభారాఃవోధ
 వ్యవీవధవిశేషః॥ ౧॥ భారోభరేవీవధచపలానాంద్విసహస్రకృత్యమర
 శేషః - తేనపర్యాకీర్ణఃఃకీర్ణఃయఃపరాగానాంపుష్పధూళీనాంపుంజో
 రాశిః॥ ౧॥ పరాగస్సమనోరజభ్రమరః - స్యాన్నికాయఃపుంజరాశీతిచ-
 త్రైపింజరాఃచిత్రవణ్ణఃఆసారాఃధారాసంపాతాఃయాసాంతథాఘా
 తాఃసారిణ్యఃక్షుక్రకుల్యః తాసాంసలిలపూరః తేనపూరితానిఆలవా
 లానిమూలస్థలపరిష్కృతఘామయోయేషాంతథాఘాతాః యేబాలపా
 దపాఃవృక్షాఃతేషాంఛాయాః అనాతపాః తేషునుపేననిషణ్ణాఃఉపవిశం
 త్యఃయాఃకింనర్యఃకింనరస్త్రీయః తాసాంసల్లాపాః ఆలాపాఃతేషాంస
 మాకణ్ణంశ్రవణంతేనసముల్లసితాః వికసితాఃయేకగ్నికారాఃవృక్ష

ణ్ణపరాగపుంజపింజరాసారసారిణి సలిల పూరపూరి

తాలవాలబాలపాదపచ్చాయనుఖిషణ్ణ కిన్నిరసల్లా

పసమాకణ్ణ మోల్లసితకణ్ణికారకలికానికాయ రమ

ణీయమనతిక్రమణీయశఃబరాసనవీటికాయమాన పల్ల

వభంగధారణనిరాతంకశారికాసంఘకింకరీభూతయవ

లోకలోచనానం దనంవనమివభువి నివేశితమఖిల గుణా

విశేషాః॥ ౧॥ కర్ణికారఃపరివ్యాధోలకుచోలికుచోడహు రిశ్యమరః - తేషాం
 కలికానాంకొరకాణాం॥ ౧॥ కలికాకోరకఃపుమానిత్యమరః-నికాయఃపుం
 జః॥ ౧॥ స్యాన్నికాయఃపుంజరాశీత్యమరః - తేనరమణీయంమనోహరం
 అనతిక్రమణీయః అనుల్లంఘ్యశాసనోయశ్శఃబరశాసనః మదనః తస్య
 వీటికాయమానాః సుధాలిప్తవర్షాపయోగితాంబూల దళాయితా
 ఇత్యథః - తథాఘాతాఃపల్లవభంగాఃకింసలయశకలానితేషాంధారణం
 వహనంతస్త్రినిరాతంకాబాగయాకాయాః శారికాపక్షివిశేషాఃతేషాం
 సంఘస్యకింకరీభూతాః దాసతాంప్రాప్తాఃయేయువలోకాః యవజ
 నాఃతేషాంయానిలోగనాని తేషామానందనః హషణకరఃతథాఘాత
 కించభువినివేశితంవనం ఇన్ద్రవనమిన్ద్రితం ఆరామముపవనం

త్రయోదశ్యశుభిర్యథః॥ ౪౦॥ తత్రచేతి॥ తత్ర ఆరామేమందస్పందఃమందచ
 లసంయస్యసతథాభూతోయఃరసాలశ్చూతస్సాలసంజ్ఞికఃసాలవృక్షః॥
 ౧॥ అనౌకహఃకుటస్సాలత్యమరః - తస్యయచ్ఛిఖరంతస్త్రికాక్రీడంత్యః
 విహరంత్యః యాఃపికానాంకోటిలానాంశ్రేణ్యఃపద్మయఃతాసాంకం
 తైరుదంధితాఃసముత్పన్నాఃయేవంచవధ్వనయః॥ ౧॥ పికఃకూజతిపంచ
 మమితకోశాభిధానాత్ - తేషాంయేచమతాగ్రాఃచమత్యైతయఃవిచ్ఛి
 త్యవరపర్యాయాఃతైర్యఃప్రకారఃసాదృశ్యమిత్యథః - తత్స్పృష్టవం
 తఃతత్సృష్టశోకోలిధ్వజవస్తధురాత్మఃభావః - కందర్పహవఃమదనయ
 ద్ధరతావరపర్యాయంతస్త్రికావివయేభిన్నాః భద్రభాజియాఃకింసరవధ్వ
 స్తాసాంకంరైభ్యఃఉన్మిషత్యఃఉద్భవంత్యః యాఃకాకల్యఃమధురాస్ఫ

భిరామమారామం॥ ౪౦॥ తత్రచ॥ ప॥* మందస్పందర
 సాలసాలశిఖరక్రీడలిమః శ్రేణికాకంఠోదంధితపంచమా
 ధ్వజచమతాగ్రప్రకారస్పృశః॥ కందర్పహవభిన్న
 కిన్నరవధూకంఠన్మిషతాగ్రీకాకువ్యాకులి తారవా
 దిషషడాఃజీవాతవోజజ్జై॥ ౩౬॥ X॥ ఉపవనచతస్త్రి
 న్నుపాంతర్యయాధకదర్శిభాకందలితహిమవాలుకావ

టధ్వనయః యాశ్చకాకవః శోకభీత్యాదిప్రయుక్తపకారధ్వనయః॥ ౧॥
 కాకలీతుకలేనూత్సేద్వనాతుమధురాస్ఫుటే॥ కాకున్ప్రియాంవికారో
 యశ్శోకభీత్యాదిభిధ్వజనేరిలిచామరః - ఉభయ్యాభిస్తాభిఃవ్యాకలితాః
 రవాఃధ్వనయఃదిషషడాఃజీవాసురణాఃజీవాతవఃఉబ్బిపికాః॥ ౧॥ జీవా
 తుజీవనాషధమిశ్వవరః జజ్జై తేసంజాతాత్మత్యథః॥ ౩౬॥ ౭॥ పరదే
 వతాంమోహిణీరూపధానింవర్ణయితమారభతే॥ ఉపేతి॥ తస్మిన్ను
 పవతేలిరామే॥ ౧॥ అరామస్యాదపవగమిత్యమరః ఉపాంతస్సమీపదే
 శఃతస్త్రికాగిరూథాః యాఃకదళ్యః రంభాసంజ్ఞికసప్తపణవృక్షాఃతా

మందస్పందాః సుకుమారచంచలామేరసాలసాలాఃతేషాంయాశిఖ
 రాణిలేషు క్రీడంతఃయేపికాఃతేషాం శ్రేణయవివశ్రేణికాఃస్వాధ్దేకః
 సాంకంరైరిత్యాదియోజనాసాంప్రదాయకీతి విచారయంతు

సాంగర్భాకుక్షిదేశాః॥ ౧॥ కుక్షిభూగ్రణార్థకాగర్భాభివ్యవరః తేషు
కందళితాస్సముత్పన్నాః హిమవాలుకాః ఆర్ద్రకర్పూరాణితాసాంప
రాగాఃరేణవః॥ ౨॥ ఘనపారశ్చంద్రసంజ్ఞస్థితాభోహిమవాలుకేత్య
మరఃపరాగఃకౌసుమరజితచ-తపవవాలుకాః సైకతవిశేషస్తేషామ
నుసారఃఆనుసరణంతేనజనితం ఉత్పాదితంయజ్జడిమశీతశత్యంతేన హి
మాఃశీతశాఃయాఃకుల్యాకృత్రిమసరితః॥ ౩॥ తుషారశ్శీతలశ్శీతోహిమ
స్సప్తాస్యలింగకాఃకుల్యాల్పకృత్రిమాసరితిచామరః - తాసాంపా
తఃసపతనంతేనశీతళితాశీతలీకృతాని ఆలవాలానాంవృత్తాధఃపరివక్తృ
తభూమీనాంయానామూలానమూలదేశాభివ్యవరః॥ ౪॥ స్యాదాలవ్యల
మావాలమిత్యమరః-తేషునుఖనశయితానిద్రాశవః॥ ౫॥ స్వప్నకృచ్ఛయా
ఘర్షిద్రాఘర్షిద్రాణశయితౌసమావిత్యమరః - యేకేనఃపయూరాః
తేషాంకెకేయేనాదాఃధ్వజయః॥ ౬॥ కేకావాణీపయూరస్యేత్యమ

రాగవాలుకా నుసారజగతజడిమహిమకుల్యాని పాతశీ

. తళితాలవాలమూలనుఖనశయితకేకకేకానినాదమ నోర

మే హరిమణిహరితపరిసరధరణిపత ద్వక్షళ ముక్షళ

పరిమళపరిమితదళికులగరుడుపదిత మరుదుఃహృత కసు

రః-తైఃమనోరమంపనోహరం తథాభూతే హరిమణయః ఇంద్రనీలో
పలాః॥హరిమణిస్వరూపంరత్నశాస్త్రేచోక్తం॥ శ్లో॥విశ్వరూపవధప్రా
ప్తదోషశాంతైవ్యపురందరః॥ ఆశ్వమేధీంచకారాధతస్సమాప్త్యతదంగ
జం | చాక్షుషంచమలంయత్రవిముక్తంయత్రకేవలం॥ ఇంద్రనీలాభి
ఖ్యాతామణయస్సంభవంతిహితి॥తైర్మణిభిహారితాఃహరితపర్ణాఃయాః
పరిసరధరణ్యఃసమీపభూమయః తాసునపతంతేయేవకుళవృత్తాణాంము
కుళాఃకుట్టలాని॥ ౭॥ స్యాద్గుచ్ఛకస్త్రుప్తబకఃకుట్టలోముకుళోస్త్రియా
మిత్యమరః-తేషాంయఃపరిమళఃపిమదజన్యసారభ్యవిశేషః॥ ౮॥విమద్దో
ధేపరిమళోగంధేజనమనోహరభివ్యవరః-తేనపరిమళంతఃపుంజీభవంతః
యేఅళయఃభ్రమరాః తేషాంకులస్యనమూహస్యయాః గరుతఃపటాః॥
౯॥గరుత్పక్షుచ్ఛదాఃపత్రంపత్రత్రంచతనూరుహమిత్యమరః - తైరుపది

తః ఆభివర్ధితః యోమరుద్వాయుః తేన ఉపహృతాని సమర్పితాని యాని
కుసుమాని తేషాం కుసుమజరజోరాజీతిపాతే కుసుమజానియానిరజాంసి
తేషామిత్యన్వయః - యానిరజాంసిపుష్పపరాగాః తేషాంరాజయఃపక్షి-
యః తాభిః నిర్మలతథాభూతైకస్య చిద్వకుళస్య వకుళవృక్షస్యమూలే
మూలప్రదేశేకన్యామవతేభిరేత్యత్యనేనాన్వయః - సాకీదృశీత్యాకాం
యోయామాహానిటలతటంఘాలదేశః తస్యనిర్మాణవిషయేయతౌతుకం
కుతూహలం తేన ఆవిష్టః ఆక్రాంతయః సీరజసంభవోబ్రహ్మతేన ఆపా-
స్తా ఆవమత్యఉత్సృష్టేత్యథః యాశశాంకకలాతదనుకారీణితద్వత్స్థి-
తానీత్యథః - యానికేతకీపుష్పాణాంపత్రాణితైః చిత్రితమలంకృతంవే-
ణీపదంవిశదకచసంహతిర్యస్యాస్సతథాభూతాం ని|| వేణీప్రవేణీశీషా-
ణ్యశిరస్సౌవిశదేకచిత్రత్యమరః - నభానభస్యరజస్యోశ్రావణభాద్ర

మజరజోరాజనిర్మలమూలేకస్యచిర్వకుళస్యకలతటని

ర్మాణకాతుకావిష్టసీరజసంభవాపాస్తశశాంకశకలా

సుకారికైతకీపత్రచిత్రితవేణీపదాంనభోనభస్యరజ .

న్యోఃకేశపక్షయోఃనవనవోన్నిషద్వివాదపరిహారకీసి

మాపిభాగపీధికయేవసీమంతరేఖయాపద్మరాగసిందూ

రపాటలీకృతయాసంఘటయంతీమివసాంధ్యరాగసం

పదకృష్ణపక్షరాత్యోరీవస్థిరయోరిత్యథః - ఆతీనైల్యాదితిభావః || ౧ || న

భాశ్రావణికశ్చసః | స్వర్నభస్యఃప్రాప్తపదభాద్రభాద్రపదాస్సమా

భితిచామరః || శ్రు|| నభశ్చనభస్యశ్చవాద్వికావృతూత్తశ్శ్రుతేశ్చ | కేశ

పక్షౌకేశకలాపా || ౧ || పాశఃపక్షశ్చపాస్తశ్చకలాపాధ్ధాఃకాత్పరభ్య

మరః - తయోర్నవనవంప్రతీక్షణంఉన్మిషన్యోపవాదఃకలహఃతస్యపరి

హరికానివారికాసీమాఅవధిరూపాయాపిభాగపీధికాతయేవస్థితయా

పద్మరాగఃశోణరత్నం || ౧ || శోణరత్నంలోహితకంపద్మరాగోధమాక్తిక

మిత్యమరః - సపవసీందూరంచూర్ణధీయమాణఃతేనపాటలీకృతాతథా

భూతయాసీమంతరేఖయాసంధ్యారాగః సంధ్యాసంధిరాగః తస్యసం

పదతిశయః స్వర్ణయంతీమభిభవతుమిచ్ఛంతీమివస్థితాంకింకరీభూతభు

సతథాభూతహేభగవత్ప్రచ్యుతైశ్వర్యశాలిహాస్వామిః పరమ
పురుషతవకరుణాకృపాతయానిమాగ్రీంతఃఆతంకఃరుగాదిర్యస్మి కర్త
ణితత్తథాక్షుద్రాఃకడర్యాఃదైత్యాఃజితాఃజితాఃఅఖిలమేవత్రిభు
వనంజితంకర్తవ్యఃనుష్ఠేయంసర్వంకృతంఅనుష్ఠితఃఇతఃపరంనోస్మా
కంకింకరణీయంకిమివభవేదిత్యధఃభవదాజ్ఞావిధాయకావయమితిభా
వః॥ ౫౨॥అగ్నిలేలి॥అగ్నిలాఃకేశాఃయస్యతస్తథాభూతంఆరవిందదలైశ్చవ
ఆయతెఆక్షిణీయస్యతస్తథాభూతంఆవిష్కృతంప్రకటితంస్థితంమం
దహాసంయస్యతస్తథాభూతంఆపారాగ్నీమాయాకృపాదయాత

నిరుపధిదయా సారభగవత్ప్రవన్నానుగ్రాహిపర
వపురుషత్వతగరుణయా । జితాఃక్షుద్రాఃత్యాజి
తమఖిలమేతద్దిభవనం కృతంకర్తవ్యః కిమివ కరణీ
య్యః పునరితః॥ ౫౨॥ ప॥ అగ్నిలకేశవరవిందదలాయ
తాక్షు మావిష్కృతస్త్రిమపారకృపాధానం । మూలం
కషస్తనతటార్పితమృతుమాంకం శాబ్జిన్ద్రం శరణమే
వతవాద్యరూపం॥ ౫౩॥ ప॥ ఉల్లంఘ్యమాంశ్యముదా
సితంయదజానతానేనపదేభవత్యాః । యత్స్వామినిస్సా
మినివాసవేనఃకుంతవ్యమిత్యేననివేదయామః॥ ౫౪॥౫॥

స్వానిధానమాదికారణంమూలంకషయోఃస్తనతటయోరర్పితంయక్షుం
కుమంతదేవాంకం చిహ్నంయస్యతస్తథాభూతం - తకేదంరూపమేవ
హేఆద్యశాబ్జిన్ద్రశరణంరక్షకమిశ్యధః॥ ౫౩॥ఉల్లంఘ్యమాంశ్యమాంశ్య
మిని-స్వామిశబ్దాత్ * ఋషేభ్యఃఇతిజీబంతాత్సంబోధనరూపం - భ
వత్యాఃపరదేవతాయాః పదేపాదౌఅజానతాఽవిదుషాలనేనేంద్రేణని
ర్మూలంమర్వాససావితీణంఉల్లంఘ్యఉదాసితమితియత్ - భావేక్షః
తత్ఉదాసీనజన్యమాగఃనోస్తాకంస్వామినిశ్చశ్వరేవాసవేవిషయేక్షుం
తవ్యంక్షుంతుం యోగ్యమిశ్యధః - అస్తత్స్వామిరక్షణమేవాస్తాకం
రక్షణమితిభావః - ఇత్యేవఎతావదేవనివేదయామఃజ్ఞాపయామః॥౫౪॥

ఇతి|| ఇతిథంసుపర్వభిః దేవైః మైత్రభాజినీక్రియమానైవసానారాయణీ
 పరదేవతా|| ౩ || నారాయణీరమాగార్యోఽతిభాస్రః రః- ఇదంకిమావతీతం
 కిమాగతమిత్యథః ఇయంతరుణీకేశితంకాసందేహః తేనకళంకితాః
 లుషితాఃతథాభూతైః రిక్తంశూన్యంప్రమృతభాజనంసుధాకలశం ఆ
 లోక్యప్రమృతః ప్రః టీకృతఃసుహానధికశ్చయోరోపఃక్లోషఃతేనపసు
 షాఃకరినాః తథాభూతైఃఆసురైఃయుద్ధాయసంసహ్యమానేపసంన్నా
 హవతీవసద్యవవశంఖచక్రాభ్యాంగదాఖిత్తాభ్యాంసరసీసుహౌనకమలే
 నచలాంఛితంలక్ష్మీతమిత్యథఃఆసురలోకానాంభయంకిరంభీతికారణం
 రూపంఆబభారదధారేత్యథః || తథావోక్తందేవీభాగవతే|| స్తో || పు
 నఃప్రకృతిమాపన్నఃపుంసూపేనైవసంస్థితఇతి || ౬౩ ||

ఇతిస్తూయమానైవసానుపవభిరిదంకిమావతీతమీయం
 కాతరుణీతి శంకాకళంకితైరాలోక్యరిక్తప్రమృతభా
 జనమావిష్కృతమహారోపపరుషేరాసురైఃస్పృహహ్య
 మానేయుద్ధాయసద్యవవశంఖచక్రగదాఖిత్తసరసీసు
 హలాంఛితమసురలోకభయంకిరమాబభారరూపం
 నారాయణీ|| ౬౩ || ౫ || భోభోనుహేంప్రప్రముఖాదే
 వామశకానివైతానుత్సాద్యదానవాన్మండరంధుభాపు
 రంప్రతిస్తాప్యవాసుకిం విస్ఫుజ్య విరూపాక్షమభిప్రసా
 ద్యలభానుజ్ఞాస్సఖంపాలయత స్వారాజ్యమిన్యనుగృ

భోఇతి || భోభోనుహేంప్రప్రముఖః ఆదిర్యేషాంతథాభూతాః హే
 దేవాఃఎతానసురావశకానివకీటాదీనివడ్తస్సర్వసిహస్రయథాపు
 రంపురేవేత్యథః మందరమద్రింప్రతిష్ఠాప్యసంస్థాప్యేత్యథః వాసు
 కింసర్వరాజంచవిస్ఫుజ్యపాతాశంఽమయిత్వేత్యథః విరూపాక్షంశ్రీ
 కఠం|| ౩ || విరూపాక్షస్త్రీలోచనఇత్యమరః- అభిప్రసాద్యప్రసాదయ
 త్వాలభాప్తజ్ఞాఆదేశఃయైస్తథాభూతాఃసంతఃస్వారాజ్యంసౌవగఽరా
 జ్యంపరిపాలయత సంతతులంకురుతేత్యథః ఇతిథందేవానుగృహ్యచ
 తుర్ముఖోబ్రహ్మతేనసహశాజఞ్ధరఃశాఞ్ధన్వాహరిఃఅంతర్దాధలం

తథానంచకారేత్యథః - అదృష్టస్సంజాతౌభావః ॥౬౪॥ తిరోభూ
తౌతి॥ త్రిభువనం త్రిలోకీశస్యగురుఃపితా॥స॥ స్వామిమహాకవికృష్ణచరిత్య
మరః॥ శ్లో॥ అహంబీజప్రదఃపితేతిశాస్త్రాదితిభావః - స్వామిమహారమేశ్వ
రేహరాశ్రీవాసుడేవేనద్యః తిరోభూతే అంతర్హితేనతి నిషేధంతఃశ్లి
శ్మంతఃదేత్యాదితిపుత్రాశితశః॥ నేకధావిబుధానాంగురురాచార్యః
తంతసమ్యవసానసృత్యభోగినాంసర్వాణాంభువనలూకః పాతాళసం
జ్ఞికఃస్తేనాభ్యుతం నిశ్చలంయథాతథాఅభయంఅభీతియథాతథేత్యర్థః
స్థాతుంవర్తితుంఅయాచంతప్రాథమ్యామామరిత్యథః విబుధాఅ
పిదేశికిరాగురుక్త్యాతత్పాత్రధానంతథేత్స్వేనమృతం॥౬౫॥ చక్రరిత్య
థః - భగవదనుగ్రహేనతికేనామఅసమధాభవంతీతిభావః॥ ౬౫॥

హ్యజేవానంతర్లథేనమాచతుర్ముఖేనశాశంధరః॥౬౪॥

స॥ తిరోభూతేనద్యస్త్రీభువనగురౌస్వామిమహారామీ

రంతోదైత్యాదిబుధగురుమానవ్యశతశః॥ ఆయాచంత

స్థాతుంభృతమభయంభోగిభువనెతథేత్స్వేచక్రస్తద

పివిబుధాదేశికిరా॥ ౬౫॥ *॥ అకృపునరంతరేగూ

ఢమస్మగానవ్యభిసితమహావినయాపవీతవిషానివమ

హూరగానసురాస్వస్త్వజ్యసుధారసాస్వాదసుహిత

అథే॥ అథానంతరంతంతి గూఢఃఅంతర్నిహితఃమత్సరః మాత్సర్యం

యైస్తే॥ ౬॥ మత్సరోస్యభుభద్యేష్యత్యమరః - తథాభూతైఃఆభిసితఃఅను

క్యతఃవిసయఃయైస్తేతథాభూతైః అతేవఅవసీతమపయాతంవిషంయేభ్య

స్తేతథాభూతామహూరగాకృష్ణసర్పానివస్థితాఅసురాదా

నవాపిస్పృశ్యప్రయాప్యసుధాయాఃఆస్వాదఃపానంతేనసుహితాస్త్ర

ప్రాస్తేషాంభువస్త్రైతయామందరమద్రింకండుకిమివకిరేధారయం

తేవహంతస్సంతేభవతఃప్రసాదోనుగ్రహః తేనవయమమత్త్యామర

ణధర్మగహితాః ఆభూవాఅస్తృగ్గ్రీవోవాసుకిం నిభారమత్సంతం పరి

*అంతర్నిగూఢమత్సరాభిసితమహావిసయఃపవీతవిషానివమస్తపాతమను

సృత్యవ్యాభ్యాతంవ్యస్తపాతమూలపుస్తకేషుసహస్తైశ్చస్తేతినివేదితం

రభ్యాలింగ్యప్రశంసంః స్తువంతస్తుంతః రసాతలం ప్రస్థాప్య ప్రిష
యిత్వా యథాపురంపురేవమందరండుపవేశయతఃచంద్రశేఖరముపతస్థి
రేతుష్టుత్యుత్యథః || ౬౨||అ|| అథశశిశైఖరః భగవంతంస్తోతుంసముప
చక్రమిరే|| తుమేధాఇతి|| సాశ్రీకంఠవిషకంఠైశ్యథఃకాకోలంవిషం
కబళయితుంభితుయితుమాశాసనంసాక్రీకంఠవిషకంఠైశ్యథఃకాకోలంవిషం
త్యథః అహరహఃప్రశ్యహంపూజాసుషిషయేయదపచరితం అననుస్థా
నలక్షణియఃఅపచారః - స్వకార్యవ్యాప్తతత్వాదితిభావః - తదపచరి
తంతుమేధాః తుమస్త్యేత్యథః ఆవిద్యమానఃశరణేసాధుశ్శరణ్యః యే

తయాకః తుకమివమందరంకిరతబిభృథారయంతః ప్రశం
సంతోవాసుకింభవన్ప్రసాదేన వయమనుత్త్యాఅధూ
మేతిపరిరభ్యనిభారంప్రస్థాప్యరసాతలముపనివేశయం
తోయథాపురంమందరముపతస్థిరేచంద్రశేఖరం|| ౬౨||
ప|| తుమేధాశ్రీకంఠప్రచలనమిదంమందరగీరేః తుమే
ధాఃకాకోలంకబళయితుమాశాసనమపి | తుమేధాయ
త్పూజాస్వపచరిత మాసీదధుమారప్రసన్నాస్త్యామే
కం శరణమశరణ్యావయమమి|| ౬౩|| *||ప|| అట్లేఃపు

మాంశేరక్షకాంతరరహితాఇశ్యథఃతథాధూతాః అమివయం త్వా
మేకంభవంతమేవశరణంరక్షిజారం సంతంప్రసన్నాసాక్రీప్తాప్తః ||
౬౪||అట్లేఃరితి|| చతురఃపుణఃఅచ్యుతఃశ్రీహరిః పుష్పవళిఃపూర్వచం
ద్రరూపయోరిత్యథః|| ౬౫|| ఏకయోక్త్యాపుష్పచంద్రోదివాకరనిశాక
రావిశ్యమరః - అట్లేఃనేత్రయోమధ్యేత్వేకమక్షిహే శుశలేతవప
దేఅర్చయన్సమవర్పయన్సాపుండరీకస్యఅభాకాంతి ర్యయోస్తేత
థాధూలేచతుషీనేత్రేఅలభత అభజతైశ్యథః తథాచోక్తందేవీథా

*అశ్రయథోక్తవ్యాఖ్యానేచతురాదవ్యంజకశబ్దానామసాధక్యా
ద్దివాకరాది రూపసయనాన్యతరసమర్పణ పూర్వకపుండరీకాతుత్వ లా
భస్యచాతుర్యే తరద్యోతకత్వాచ్చాతుర్యం దత్తయతి || అట్లేఃరితి ||

౫వతే॥ శ్లో॥ పాత్రీయశశ్శంభుభక్తేషుయత స్త్వంపాత్రీవ్యసేగ్రణీః | ఏకో
నాబ్జసహసేన్వందదానేతాగ్రిబుజంభవానితివిష్ణువీరభద్రసంవాదే॥

౫౭॥ దేవానామితి॥ హేస్వామి పరమేశ్వరజనంభ క్తలూకః ద్వేధా
త్రీణివాద్వి త్రాణితథా భూతైః బిల్వదళైః పూజయేతి శే
షః శివప్రతార్యవంచ యిత్యాదేవానామింద్రాదీనాం దుర్గభందు
ష్టాప్రిపంథిదంపదంస్థానం ఉపాయతః అనాయాసతః లబ్ధం పాత్రమితి

ష్టవతోరేకమపాయన్నీశతేపదే | చతుషీపుండరీకా

భేదతురోలభతాచ్యుతః॥ ౫౭॥ ప॥ దేవానామపిదుర్గా

భంపదమిదం లబ్ధం మయోపాయతోద్విత్తైర్బిల్వద

ళైః ప్రతార్యశివమిత్యేవంజనోహస్యతే | మద్భక్తాంఘ్రి

రజస్సుశోసిసులభంతుర్న పదంవేధసోదత్వాసేవ

స్థంహస్యతే అభిజానాతీత్యర్థః - హమయేభక్తాః పూజాధ్యానాదిశీలాః

తేహంయంఘ్రియః - తేహంయానిరజాంసీతాని స్పృశఃవిస్పృష్టవతో

పిపుసఃసులభంసుఖేనప్రాప్యంతుర్నతుచ్ఛంవేధనః బ్రహ్మణః పదం

స్థానః పదత్వాపి తీర్థసేవకః పూజకపవనం చిత్తః ప్రతారితత్కీర్ణం భవాన్మ

న్యతేత్వంజానాసీత్యర్థః - భవన్మహిమావర్ణయితుమస్మాభిః సశక్య

ఇతిభావః - తథాచోక్తం దేవీభాగవతే॥ శ్లో॥ తతోదేవాముదాయక్తా

మందరంస్థాప్యపూర్వవత్ | ప్రణివత్యమహాదేవంవాసుకింతంవిస్మయ్యచే

హేతుశచతురందతుః॥ ౫॥ దక్షేతుచతురపేశల్యత్యాద్యమరః - కార్యా

కాంక్షీతియావత్ - అచ్యుతః పుష్పంలనయోరస్తీతిపుష్పవత్ * తదస్యా

స్త్యస్త్రిన్నితిమతుబితసప్తమ్యథేమతుప్ - తారకామధ్యవర్తిశుక్లచిం

దుమతీత్యర్థః - తథాభూతయోః అర్హ్యోరితినిర్ధారణేవస్త్రి - నైత్రమధ్య

త్యర్థః ఏకంప్రథమమిత్యర్థః॥ ౫॥ ఏకోన్యథేప్రధానేచప్రథమే

కేవలతేభ్యమరః - తేతవపదేలర్పయన్ సకామేవపాదంపూజయ

న్నిత్యర్థః - పుండరీకస్య ఆభేవాభాయయోస్తథాభూతేచతుషీ ఆ

లభతజఘన్యవస్తుదానేనోగ్రమవస్తుసంపాదకూపమేవాప్రచాతుర్య

మితివ్యజ్యతే ఇత్యాదియథామతిసుధియోవిభాయంతు.

॥౧౮॥ ఇతి॥ ఇతీర్థంస్తువంతోవిబుధాదేవాఃస్యాసు విషయేవయం
ప్రసన్నాఃఅనుగ్రహీతారప్రసింభవామఃయథాపురంపురేవస్వారాజ్యం
పరిపాలయత సంరక్షణంమరుతేత్యథః ఇత్యేవంప్రకారాంప్రసన్నా
అథమధురాచ సాగంభీరాశ్రావ్యాచేతి కర్తృధారయః తథాభూతా
మాకాశసంభవామాకాశోత్పన్నాంపారమేశ్వరీం ఈశ్వర సంబంధి
నీంగిరమాకర్ణ్యశ్రుత్వాపరమానందేననిభారాఃసాంద్రాస్సంతఃపా
క్ష్మిస్థాపితేనప్రేషితేన గురుణావాచస్పతినా సజ్జీకృతాం వాసాన్తీ
కృతామిత్యథః అనురైఃతత్రగృహానవైఃపరిత్యక్తాంవిస్మయేం పిశ్చక

కపివవంధితఇతిస్వామిభవాన్తస్యతే॥ ౧౮॥ ౧॥ ఇతి
స్తువంతోవిబుధాఃప్రసన్నాస్తోనియుష్మాసుపరిపాలయ
తయథాపురంస్వారాజ్యమితిప్రసన్నగంభీరామాకర్ణ్య
పారమేశ్వరీంగిరమాకాశసంభవాంపరమానందనిభా
రాః ప్రాక్షిస్థాపితేనగురుణాసజ్జీకృతాం పరిత్యక్తా
మనురైఃప్రసాధితాంపిశ్చకర్తృణాపరితౌష్యభినవామివ
సర్వసాభాగ్యవతీమమరావతీమాసాద్యప్రణమ్య వాచ
స్పతింప్రసాద్యయథోచితం మహాషీగణాన్సగిరభ్యవర
స్వరం ప్రతిష్ఠాప్యసింహాసనే శతక్రతుమాదిష్ఠా నితేన
స్వానిస్వానిస్థానానియథాపురవమరాః పరిపాలయాం

ర్మణాదేవశిల్పినాపరితోపిప్రసాధితాం అలంకృతాంతతవివ అభినవాం
నూనినరతాచిమివస్థితాంసరైఃప్రకారైరపిసాభాగ్యవతీంకామనీయ
శాలినీమిత్యథః తథాభూతాంఅమరావతీందేవపురీమాసాద్యప్రాప్య
వాచస్పతింగురుంప్రణమ్యయథోచితంయథాహాణంమహాషీణాంగ
ణాసంఘాప్రసాద్యఅనుగృహీత్వాకృత్యేత్యథఃవరస్వరంపరిర
భ్యజింతింగృశతక్రతుండేవేంద్రసింహాసనేప్రతిష్ఠాప్యస్థాపయిత్వేత్య
థఃతేనదేవేంద్రేణఅదిష్ఠాస్సందిష్ఠాస్సంతఃయథాపురంపురేవస్వస్వా
నిస్సకీయస్సకీయానిస్థానానిపదాఃపరిపాలయాంచశ్రీరేపరిపాలయా
మానురిత్యథః - తథాచొక్తందేవీభాగవతే॥ స్లో॥ మహాదేవేనవాఙ్మ

ప్రాగురుగీచనుశిక్షితాః । దివంప్రాప్త్యయథా పూర్వమన్వశానకాత్రి
విప్లవమితీతి ౬॥ అర్పంత ఇతి ॥ త్రిదివాకసఃశంధ్రాదిదేవాఃతరుణేం
దుబాఃలక్ష్మీరైః చూడాయాంయస్య సతథాభూతం పరమేర్వరం అ
ర్పంతఃప్రాగురుంతః అసకృన్మహుర్దుహుః హరిం సంకీర్తయంతః నా
'మోచ్ఛార' ౬॥ దివంకుర్వంత ఇన్యథః త్రిజగతః త్రిభువనస్య విమోహా
వ్యామోహాత్త్రైస్యజననీముత్పాదికాంశాంభవీంశంభునంబంధినీం పరాం
ఉత్కృష్టాంశాన్సామర్థ్యరూపాంపరదేవతా మిత్యథః ధ్యాయంతః
ధ్యానంకుర్వంతః స్మరంత ఇతి వాథః సురాణాంగురురాచార్యస్తస్యా
జ్ఞానిదేశంమూర్ధాశిరఃతప్తైః విభ్రితఃనిదధానాస్సంతః మనీనార
దాదీన్ ఆనండియంతస్సంతోషయంతః అవ్యాహతంఅప్రచ్యుతం స్వా

చక్రీరే ౬౬॥ ప॥ అర్పంత స్తురుణేందుచూడమసకృన్సం
కీర్తయంతోహరింధ్యాయంత స్త్రిజగద్విమోహజననీం
శక్తింపరాంశాంభవీం । ఆజ్ఞామూర్ధావిభ్రితస్సగురో
రాసందయంతోమనీన్ స్వచ్ఛందాన్త్రైదివాకసోబుభు
జిరేస్వారాజ్యమవ్యాహతం ॥ ౫౯॥ ప॥ వాచంవ్యాకురు
తేదిరంతనగిరంసీమూంసతే చోభయాంపాంధఃకావ్య
పథేషుపాదకమలెసక్తఃపురారేరితి । మామేతతకథం

రాజ్యంస్యగన్తామాస్యంస్యచ్ఛందంస్వేచ్ఛం యథాతథా యథేచ్ఛ
మితివాథః బుభుజిరేనుబభూవురిత్యథః - భుజపాలనాభ్యవహార
యోరితథాతోకతకరిలిక్ ॥ ౫౯॥

వాచమితి । కవిరివవాచంవ్యాకురు తే ప్రకృతిప్రత్యయాదిజ్ఞానపూర్వక
మభివదతీత్యర్థః ఉభౌఅవయవాయస్యాస్యతథాభూతాంబిరంతనగిరం
కర్తృబ్రహ్మకాండాత్తకవేదవాచమిత్యర్థః మీమాంసతే విచారయతీత్య
ర్థః - పూర్వమీమాంసాయాముత్తరమీమాంసాయాంచఆధ్వరబ్రహ్మ
నోర్విచారకుశలఇతిభావః - కావ్యస్యసగుణాలంకారశాస్త్రస్యపంథా
నఃమాగ్ధాః తేషుపాంధఃనిత్యసంచారీత్యర్థః పురారేస్త్రైపురాంతకస్యప
రివన్సపాదకమలెపాదారవిందెసక్తఃఅసక్తఃభక్తఃఇతివార్తఃఇత్యేవం

విధంమాంశభయవ్యతివ్యాకరణమీమాంసాదిశాస్త్రజ్ఞ మిత్యే
పంచదివ్యతీత్యర్థః ఇతిమత్వామయాయదేతతాకావ్యం నిర్మితమి
త్యర్థఃతతాకావ్యం అథవాతావత్తత్స కలమిత్యర్థః వక్ష్యమామిధాస్యతి

వ్యతీతరదితరకావ్యం మయాతత్పునస్తావద్వక్ష్యమాన
వాతదుపరిన్యస్తస్సమస్తోభరః॥ ౬౦॥*

ఇతి శ్రీమద్భరద్వాజకులజలధికాస్తుభ శ్రీకంఠమగ్రప్రతి
స్థాపనాచార్యచతురధికశత ప్రబంధనిర్వాహ శ్రీమత్తు
పోవ్రతయాజ శ్రీమదప్పయదీక్షితసోదర్యశ్రీమదాచా
దీక్షితపాశ్రేణ నారాయణదీక్షితాశ్చజేన భూగోవిందగర్భ
సంభవేన శ్రీనీలకంఠదీక్షితేన విరచితే నీలకంఠవిజయే
చంపుకావ్యేపంచమాశ్వాస సమాప్తః.

సమాప్తశ్చక్రంధః.

అథవానవక్ష్యతితస్యకావ్యస్యోపనికావ్యవేత్యర్థఃసమస్తఃసకలః భరః
భారఃస్యప్తఃసమర్పిః॥ ౬౦॥

ఇతి శ్రీమద్భరద్వాజ వెల్లాలమహాదేవసూరివిరచితాయాం
నీలకంఠవిజయవ్యాఖ్యానాంవిబుధానందసమాఖ్యానాం

పంచమాశ్వాసవివృతిః.

సమాప్తశ్చక్రంధః.

